HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

ŞIPSEVDİ

3

ATLAS KİTABEVİ

Ş I P S E V D İ

R O M A N

Kapak resmi: Münif Fehim

Beşinci baskı

eKitap dönüşümü : **SPQR** Nisan 2019

Hüseyin Rahmi Gürpınar tüm eserleri : 8

A T L A S K İ T A B E V Î - İ S T A N B U L
Dizgi Rekabet Matbaası - Baskı Bahar Matbaası İSTANBUL
— 1977

ÖNSÖZ
HİKÂYEMİN HİKÂYESİ
CEMİYET HAYATIMIZ VE ALAFRANGA
ÜÇÜNCÜ ÇEŞİT ALAFRANGALIK
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
14
15
16
17
18
19
20
İKİ YIL SONRA

Hüseyin Rahmi Gürpınar 1864 yılında İstanbul'da doğdu. Babası, Sait Paşa adında bir subaydı. Annesini üç yaşındayken kaybetti. Çocukluğu teyzesinin yanında geçti. Mülkiye Mektebinde (Siyasal Bilgiler Fakültesi) okudu. Kısa bir zaman memurluk yaptı. 1908'den sonra gazetecilik ve romanlarının geliriyle geçindi

İlk eserini on iki yaşındayken yazdı. İlk yayınlanan yazısı «İstanbul'da Bir Frenk» adını taşıyordu ve 1888 yılında Ceride-i Havadis gazetesinde yayınlanmıştı. Ahmet Mithat Efendi ile tanıştıktan sonra ilk büyük romanı «Şık» Tercüman-ı Hakikat gazetesinde tefrika edilmeye başlandı. O zaman yirmi iki yaşındaydı.

Ömrünün sonuna kadar yazdığı romanları ve hikâyeleriyle kendini her sınıftan okuyucuya sevdiren Hüseyin Rahmi'nin kişiliğinde pek belirgin noktalar vardır: İstanbul'un konuşma dilini, kenar mahalle kadınlarını büyük bir ustalıkla canlandırır. Bütün romanlarında eşsiz ve dikkatli bir gözleme dayanarak, gerçekçi çığırda yürümüştür. Bir de mizah unsuru; olayları alaylı bir çerçeve içinde vermek, karakterinin başlıca özelliğidir. Duyguludur. Mithat Efendi gibi, o da zaman zaman olayın akışını bir yana bırakarak, felsefe bilgilerini sayfalara aktarmaktan hoşlanır. Yazılarında ortaoyunu ve karagözün anlatım tekniğinden de yararlanmıştır. Konularında İstanbul dışına hiç çıkmamıştır. Gürpınar 1944 yılında Heybeliada'daki köşkünde ölmüş, Heybeliada mezarlığına gömülmüştür.

Atlas Kitabevi, büyük romancının 100. doğum yıldönümünde bütün eserlerini seri halinde basarak, Türk milletine sunmaya karar verdi ve bunu başardı. Büyük halk romancısının eserlerindeki konular ve kişiler her zaman canlı ve taptaze kalmıştır. Ancak, aradan geçen uzun yıllar içinde dil bakımından, bugünkü kuşakların kolayca anlayamayacağı duruma gelmişti. Sayısı elliyı aşan bu romanları seri halinde yeniden yayınlamayı kararlaştırdığımız zaman, bu eserleri, yetkili kalem sahiplerine bugünün diline aktartmayı da öngördük. Bu sadeleştirme işinde «Kendisi sağ olsaydı, bugün nasıl yazardı» düşüncesi, ölçü olarak kullanılmıştır. Mustafa Nihat Özön, Tahir Nejat Gencan, Zahir Güvemli ve Mükerrem Kâmil Su ve Hüsamettin Bozok'tan meydana gelen bir kurul bu işi üzerine almış ve tamamlamıştır.

ŞIPSEVDİ ilk defa 1911 yılında yayınlanmıştı. 1965'te yapılan üçüncü baskısında Zahir Güvemli eliyle bugünün diline aktarılmıştır.

Türk edebiyatında kendi janrında tek isim olan Hüseyin Rahmi Gürpınar hakkında bugüne kadar pek çok araştırma yapılmış, birçok eser yazılmıştır. Beyazıt Devlet Kütüphanesi Müdürü Muzaffer Gökmen 1966'da bunları bir arada gösteren (Hüseyin Rahmi Gürpınar) adlı 250 sayfalık bir bibliyografya kitabı yayınladı.

Üniversite öğrencileri de Hüseyin Rahmi hakkında tezler hazırlamışlardır.. Bizim tespit edebildiğimiz tezler ve hazırlayanlar şunlardır:

1 — MUSTAFA GÜRSES (1938) - 1939). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Hayatı ve Eserleri. (Liste, tahlil ve tenkitler). Dünya görüşü, sanatı, roman tealği ve üslubu.
2 — SUDİ BAYBARS (1948), Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yarattığı Tipler Hüseyin Rahmi'nin tiplerinin açıklanması ve tip yaratma vasıtaları.
3 — SATI ERİŞEN (Şubat 1954 - 1955). Hüseyin Rahmi' de Aşk. Hüseyin Rahmi'nin edebiyat görüşü, hayat görüşü. Hüseyin Rahmi'de aşkın yeri. Hüseyin Rahmi'nin aşk görüşü. Evlilik müessesesi, evlilik dışı münasebetler.
4 — NERİMAN GÜRTUNCA (1954 - 1955). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Küçük Hikâyeleri. Hikâyelerinde ele aldığı mevzular. Hüseyin Rahmi'nin hikâyelerinde ortaya koyduğu tipler
5 — AYDIN KÖKSAL (1953). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın II. Meşrutiyete Kadar Yazdığı Romanların Kronolojik Tetkiki.

6 — GÖKŞEN YÜZAK (1954). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın II. Meşrutiyetten Cumhuriyet Devrine Kadar Yazdığı Romanların Kronolojik Olarak Tetkiki.
7 — BİRSEN KÖSEOĞLU (1970). Hüseyin Gürpınar'dan Deyimler.
8 — FERHAN TÜRK (1970). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1918 - 28 Yılarında Yazdığı Roman ve Hikâyeler.
9 — ÇİĞDEM DURMUŞOĞLU (1970). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın 1923 - 34 Yıları Arasındaki Romanlarının Kronolopik Olarak Tetkiki.
10 — ŞENAY GÜLBABA. (1970). Hüseyin Rahmi Gürpınar'da Mübalağalar.
11 — ÖMER VURAL (1971). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Altı Eserinde Argo Sözler, Deyimler ve Küfürler.
12 —AYDIN OY (1971 - 1972). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın II. Meşrutiyete Kadar Olan Romanları.
13 —SEVİM ARSLAN (1972). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın' Makaleleri.
14 — MEHMET ÇEVİRMECİ (1973). NİMETŞİNAS.
15 — Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümündeki tezler:
16 — CAVİDE GÜNGÖR (1947 - 1948). Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Yedi Eseri Hakkında Kısa Bir Tetkik.
17 — SÜHEYLA YAZICI (1951). Hüseyin Rahmi'nin Hikayeciliği.
18 — SABAHAT ÖZDEM (1953). Hüseyin Rahmi'de Züppe ve Softa Tipleri.
19 — AYLA PİREOĞLU (1963). Hüseyin Rumi'nin Romanlarında Kadın Tipleri.
20 — NİHAT YALÇINKAYA. Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu: Resam Hüseyin Rahmi Gürpınar.

ÖNSÖZ

HİKÂYEMİN HİKÂYESİ

Bu zavallı eserimin istibdat devrine ait talihsiz bir küçük tarihi vardır. O devrin yağmacılarından biri, başkalarının kalem eserlerine fazladan sahip çıkmak gibi garip bir iddia ile ortaya atılmış, bütün Osmanlı yazarlarından kendisine haraç sağlamıştı.

Zorbalığını her gün yeni bir kahramanlık masalıyla halka tanıtanlar, hele rütbeleri balâ (üstün) ve günde birkaç yere Yıldız bayırını tırmanmak için araba beygirleri dinç olanlar, başkâtip Tahsin Paşa'nın huzuruna girme meselesinde desturu bol olanlar yaptıklarından sorumlu olmayan, zamanın en güçlü kimseleri sırasında sayılırlardı.

Bu basın haydutlarına karşı Osmanlı yazarları taşmak, hakkı göstermek istediler. Söz alev alırken sansür, elinde kalem şeklinde çekilmiş o öldürücü kılıcını göstererek susmalarını emretti. Bütün yazar arkadaşlarımla elde kalem, gönülde yara öyle şaşkın, kalakaldık.

«Alafranga», sabahleyin bizim gazetenin, öğleye doğru zorba basımevinin tezgâhından çıkıyor, bir iki saat sonra zamanın zenginlik ve bilgi sahibi «atûfetlû» Beyefendisi Hazretleri adına formalar dağıtılıyordu (Malumat gazetesi sahibi Baba Tahir).

Bu haydutluk, bu acı kargaşalık içinde eser birkaç tefrika yayınlandı. Nihayet bir gün yazara gelen sansür provası romanın ölüm fermanı olan kızıl bir çizgi ile baştan ayağa yaralanmış göründü. Yayınlamaya devam imkânı olmadığını anladık. Pek üzüldük. Ama kadere boyun eğmekten gayri çare yoktu. Hatta, üzüntü çokluğundan, yayınlayıcıyla bu birkaç günlük para hakkı hesabını da ahrete bırakarak «Alafranga»yı gömdük.

Bugün, sekiz senelik mezar tozlarını silkerek «Şıpsevdi» şeklinde beliren şu eser, hürriyet nefesiyle yeniden can kazanmış olan eski «Alafranga», işte o istibdat idaresinin şehididir.

Bazılarına' göre bu romanı, alafrangalığı küçümsemek, küçümseyerek alaya almak maksadıyla yazdığını sanılıyormuş. Bu çok yanlış bir zan ve yanlış bir inançtır. Alafrangalığa uymaktaki züppelikle gerçeğe ve ilericiliğe inanmayı birbirinden ayırmak gerekir. Türklüğümüze ve Osmanlılığımıza şeref ve yükseliş. sebebi olacak şeyleri hangi kalem küçümser ve alaya alır ki buna ben cesaret edeyim?

Batı uygarlığı bizi uyarıcı bir meşale oldu. Bundan sonra da ilerleme işinde önümüzde gidecektir. İstibdat kaç yıldır bize kitaplıkları kapadı. Çocukların yüreklerine yurt sevgisi aşılayan, onları fikirce yükselten dersleri kaldırdı. Öğretim düzeninin büsbütün bozdu. Bütün okulları çocukların eğlence yeri haline koydu. Bir milletin manevî gıdası ve varlığının, ilerlemesinin kefili olan her çeşit yayını yasakladı. Memleket gazetelerini istibdadı öven, jurnalcı birer yalan kâğıdı haline soktu. Hep bozdu, yıktı, acayipleştirdi. Bu ezici, yıpratıcı, yok edici ele karşı yalnız bir şey tamamıyle yenilmiyor. Bilgi, gümrük memurlarının en şiddetli denetlemelerine karşın birçok özel kitaplıkta saygı gördüğü, gizlenecek bir yer buluyor, gide gide içlerine işleyerek gençlerin zihinlerini kuvvetlendiriyordu ki bu da yabancı dilde yazılmış eserlerdi. Bir şeye dikkat ediyordum: İkbal (Yücelme), Tefeyyüz (Feyz alma), Şafak (Gündoğuşu) gibi parlak isimler, koca koca boyalı levhalarla ön taraflarını süsleyen milli kitapçılarımız resmî izinle yayınlanan saçma kitaplar karşısında sinek avlarlar, zavallı Arakel Efendi gibi en itibarlı, en namusluları iflâs defteri koltuklarında kapı kapı dolaşırlarken yabancı dilde kitap satan dükkânlar karınca yuvası gibi işliyordu. Hem, yalnız Babıâli yakınlarında baların sayısı birken iki, üçken dört oluverdi. Memlekette bilgi iflâs edince yabancı bilgi imdada yetişti. Çocuk velilerinin rağbet gözü yabancı okullarına döndüğü gibi, gençlerimizin okuma isteği de o yana eğildi. Avrupa'nın filozofları, faziletli kişileri, tarihçileri, edebiyatçıları, şairleri bizim milli kalem sahiplerimizden çok tanınıyor, okunuyor, batıdaki basın bereketi buradaki kitapçı vitrinlerini de dolduruyordu. Türkçe şiir ve edebiyat dilinin basın sayfalarında kullanılması yasak olduğu için ana dilini savsaklamış, ama yazdığını okutacak kadar Fransızca yazı yazmakta kudret göstermiş gençlere rastladım.

Bu sefer Avrupa'nın ölmez eserleri gençlerimiz üzerinde, evet üzülerek söylemek zorundayım, çok az, ancak seçkin bir kısım gençlerimiz üzerinde önemli etki yaptı. Spencer'lerin, Ribot'lann, Poincare'lerin, Lebon'ların eserlerini bunların kitaplıklarında, hatta birer ayrılmak bilmez dost gibi daima ceplerinde görürdüm. Hep bu eserler, bu bilim heveslilerinin âdeta ruh arkadaşı olmuştu. Çetin, karışık meselelerden açıklıkla sözettiklerini görünce son derece içim ferahlardı. İlerleme ve yurdun mutluluğu adına kutsayarak geleceğin kendilerine ait olduğunu bu gençlere müjdelerim.

Bu hikâyedeki alafrangadan amaç, bu zeki ve gayretli gençlerin ilericiliğe karşı duydukları bağlılığı eleştirmek değildir. İstibdat zamanında düşünme ve anlama ışığımız bütün bütüne sönmek üzere iken bunu batının olgunluğundan buraya sıçrayan kıvılcımlar sürdürdü. Bugün iyi düşünen, yazan, hürriyeti koruyan kalemler işte batının bu kıvılcımlarıyla aydınlanmış beyinlerdir.

O karanlık çöküntü ve bahtsızlık günlerinde bize şefkatli dost, yardımcı hep o fikir hazineleri, o kitaplar oldu. Düşünmeyi, böyle roman konularında gezinmeyi, hürriyet sevgisini onlardan öğrendik. Düşünüş biçimimizde, düzyazılarımızda, şiirimizde görülen son edebi değişiklikler batıdan esen sihir ve bilgi rüzgârıyla meydana geldi. Bugün memleketimizde yazı, bilim ve teknik alanlarında ciddî hizmet etmek isteyen hiç kimse Avrupa dillerinden birini veya birkaçını iyice bilmek ihtiyacından uzak kalamaz.

Bu romandaki kahramanımız işte bu zorunluğu zevzeklikle, hoppalıkla, bilgisizlikle

karıştırıp batının olgunluklarından gerçekte hiç bir nasibi yokken Frenklerin kendilerinin de pek hoş karşılamadıkları birtakım garip ve şatafatlı âdetleri burada yaymak isteyenlerden, bilgisizliği, aşırıcılığı, dolayısıyle alafranganın yararlarını da zararlı tanıtmaya sebep olanlardan, hatta alafrangada bulunmayan tuhaflıkları burada icada yeltenenlerden biridir. Bu eser, alafranga'yı küçümseyip alaya almak şöyle dursun onu yanlış anlaşılmaktan kurtarmaya hizmet edecektir. Daha doğrusu bu roman, herhangi bir amaca hizmet etmekten ziyade, halkı güldürmek için yazılmıştır.

* * *

Alafrangalık nedir? Bizim için bunun iyi ve kabul edilecek kısımları var mıdır? Bunun millî âdetlerimiz üzerinde etkisi ne olmuş? Ne oluyor? Ne olacak? Ne olması isteniyor?

İşte bundan sonra toplumsal hayatımızla sıkı bağları olacak birkaç soru... İlerideki gelişmemiz bu sorulara verilecek cevaplarda yatıyor.

Bu kısa hikâyede bu kadar önemli sorulara cevap vermek fodulluğu (Bizim fuzûl, yahut fodul deyimini Frenklerin «pedant» kelimesine karşılık ,buluyorum. (H.R.)) iddiasında değilim. Böyle büyük ve ciddi sorunları çözmek gücü ve yetkisi herkesten önce zamana ve geleceğe aittir. Yaşamayı hak etmiş milletler her ileri adımlarını ebedi hayatlarına bereket ve kuvvet verecek ihtiyaç ve tempoya uyarak atarlar. Gerekli yenilikler tam zamanında kendini duyurur ve kabul ettirir. Bir milletin yenileştirici büyük işleriyle ilgili her konuda daima akıllıların övgüsüyle ahmakların kötülemesi çarpışma durumundadır.

Bu yüzyılda milletlerin yaşama yetkileri öyle önemli, öyle nazik, hatta öyle açık çalışmalara bağlı bulunuyor ki kuvvetliler arasında bir zayıfın yaşayamaması gibi bir tabiat kuralına karşı ayrıcalı bir yaşama olanağı tasarlamanın artık zamanı geçmiştir.

Bu yıl Ingiltere'nin, gelecek yıl Rusya'nın, daha öbür yıl Almanya'nın zayıfları koruma duygusuna sığınarak milletimizin yaşamasını birinin dostluğuyle ötekinin düşmanlığını kazandığımız iyi niyetleri şüpheli bu büyük dostlarımızdan daima dilenerek beklemek bir millet için siyaset hayatı değil, utançtır.

Ülke genişliği bakımından yirmide, otuzda bir parçamıza eşit olmayan Bulgaristan «Ben böyle isterim» diyor. Bir milli varlık gösteriyor. Avusturya: «Ben bunu böyle yaptım» diye yayıyor. Yarabbi, acaba biz ne vakit: «Hayır, sen onu öyle yapamazsın» cevabıyla meydan okuyarak açık haklarımızı koruyabilecek bir kuvvete, bir güçlülüğe sahip olacağız?

Gözü doymazların küçük emellerine, hareketlerine hedef oluyoruz. Buna mahkûmuz. Çünkü kuvvete kuvvetle, ticarete ticaretle, ekonomiye ekonomiyle, maarife maarifle karşı konur. Bu yolda aralarında dostluk kurmuş devletlerle mesafemiz o kadar açıktır ki bu dengeyi meydana getirmek için harcanması gerekli zamanı, çabayı düşündükçe üzüntüden baş dönmesine tutulmamak kabil olmuyor. Bu büyük milletlere kalsa bizi birkaç türlü yutarlar.

Yazık ki çoğumuz bu gerçekleri anlamış bile değiliz. Bazı sivri akıllılarımız da Fransız, İngiliz, Alman kadınlarıyla evlenerek tehlikeye karşı besbelli bir bakıma olsun böyle çare bulma yoluna gitmek istiyorlar. Bu milletler yavaş yavaş bizim elimizde bulunan her şeyi zorla alıyorlar. Bari fırsat düştükçe biz de onların kadınlarını alalım diyorlar. Hikmetleri var olsun. Ama medeniyet çatısına bu yoldan sığınmanın yararı kadar sakıncası da var. Aşağıda bundan biraz söz edeceğiz.

Kuru bir küçümseyip alaya alma yolunda hikâye sermayesi diye ele alınmış sanılan

«Alafranga» kelimesinden bakınız ne önemli gerçekler çıkıyor.

* * *

Alafrangalık yoluna giderken bizde birkaç çeşidi var. Talihin tesadüfiyle varlıklı, mevki sahibi bir aileden gelerek daha çocukluklarında Fransızca öğrenmiş, rahat yaşamış, sonra Avrupa'da memurluk, ya da başka şekilde bulunarak bilgisini genişletmiş olanlar ki bunlar memleketimizdeki alafrangalık yolcularının en soylu ve başta giden kısmı sayılabilir. Bunların Avrupa'da tanınmış olmalarının nedeni, kişisel değerlerinden çok, ailelerinin ünüdür. İçlerinde gayet güzel Fransızca konuşanlar, ata binenler, kumarda ustalık gösterenler, yani orta derecede bir salon adamı olmak niteliklerini gösterenler var, ama bir antlaşma sırasında, bir kongrede çıkarlarımızı gereği gibi anlayacak ve koruma değerini gösterebilecek olanları yoktur.. Devletimiz daima bu yüzden pek büyük ve önemli zararlara uğramıştır. Fransızca sıradan konuşmak başka, bilim ve fazilet sahibi olmak gene başka. Bu, besbelli artık.

Diplomasi bilgisini ağızdan, tatbikatla öğrenip politikacı kesilmenin artık zamanı geçti. Şimdi bunların felsefe, askerlik ve benzerleri gibi okulu ve öğrenim süresi var.

Avrupa'da olduğu gibi bizde her sınıf bilginin özel bir okulu yoktur. Otuz yıl önce bir «mahrec-i aklâm»ımız (bürolara adam yetiştiren yer) vardı. Sonra bir de siyasal bilimler fakültesi açıldı. Valimiz de oradan çıkardı, mutasarrıfımız da, kaymakamımız da, edebiyatçımız, şairimiz, astronomumuz, kimyagerimiz de... Evet, bu zavallı memlekette her bilim ve sanat bize Tanrı vergisidir. Birbirimize şair-i mâderzad (anadan doğma şair), anadan doğma edebiyatçı deriz. Her şey bize Allah vergisidir. Sonradan kazanıp elde ettiklerimiz pek sınırlıdır. Yoklamaya,. denetlemeye, incelemeye gelmez. Haydi edebiyatçılıkta, şairlikte, yazarlıkta üstat kesilip birbirimizi aldatalım. Ama ciddî fen bilgilerinde, ekonomi bilgisinde, maliye usulünde, politikada ne yapacağız? Avrupa'da bir yıl içinde bu çeşitli fenlere ait yayınlanan eserleri görse, insanın o bilgi hareketine karşı parmağı ağzında kalır. İşlerimizin başında bulunan efendilerimiz acaba bunun bir listesini görebiliyorlar mı? Görseler de, içlerinde acaba anlayabilecek kaç kişi var? Elbette, yaralarındı bundan çok eşmeyelim. Bizde siyaset mektebi divan efendiliği ve mektupçuluk (vali muavinliği) tur. Daha kestirme yollardan gelenler de var ya, sözü uzatmamak için onları söze katmıyoruz.

Özel çıkarcılık bağları, dalkavukluk, yüze gülmek en büyük ustalığımız, diplomatlığımızdır. Çünkü dün istibdada âlet olan beyinler bugün meşrutiyete hizmetçi kesildi. Bu iki karşıt niteliğin birinden öbürüne atlamada eski kötü alışkanlıklardan çarçabuk kurtulmak kabil midir? Mademki o uzun istibdat sona erdi, bu kısa komediler de geçer. Zaman her şeyin foyasını meydana çıkaracak kuvettedir.

Evet, şairliğimiz, edebiyatçılığımız, diplomatlığımız Tanrı vergisidir dedik. Ama ne kadar yazıktır ki bugün Avrupa siyasetine Tanrı vergisiyle cevap verilemiyor, vatan bunlarla korunamıyor, bir millet, Tanrı vergisi istidatla zenginlik ve kuvvet sahibi olamıyor.

Bu kişizadeler sınıfından alafrangalarımız memlekete Avrupa'da şıklık, kumar, dans, güzel konuşmak gibi salon hünerlerinden başka bir şey getirmediler. Başka yoldan seçkin bir özellik gösteremediler. Millî bilgi alanlarımızın işte hepsi tamtakır duruyor. O edebiyatçılar bilgi alanından incelemelerine bir örnek, kendi emekleri ve zekaları eseri olarak ciddî ve gerçek bir hüner örneği getirdilerse gösterilsin... Alafrangadan bizim ihtiyacımız olan şeyler yalnız o pozlar, jestler, kostümler değildir. Sığ bir tavır ve hareket

taklidine maymunlarda bile istidat görülüyor. Bu, o kadar ciddi bir ilerleme vasıtası sayılamaz.

Şu sözünü ettiğimiz kimselerin bu taklitleri öğrenmek için Avrupa'da har vurup harman savurarak ziyan ettikleri Osmanlı milyonları kurumlar açılmasına, batıda ciddi öğrenci yetiştirmeye harcansaydı, bugün belki böyle dövünme durumuna girmezdik.

Alafrangalığın işte bu bahsinde vatan için uyanıklık nedeni olacak derin bir ders, eleştirilmesi gerekli birçok hal, bir romancı için birkaç cilt dolduracak önemli, besleyici bir sermaye vardır. Ama bu hikâyede alafrangalığın bu çeşidinden söz etmedik.

İkinci çeşit alafranga aileler bir Avrupalı kadınla evlenerek Beyoğlu'nda oturan yarı lövanten (levantin)lerdir.

Bu aileler bir tarihçi, bir fizyolojist, bir psikolog, bir hikâye yazarı için gerçekten incelemeye değer, bir yanı Avrupalı, bir yanı Osmanlı iki yüzlü bir kumaştır. Gene tekrar edelim ki şu satırlarda kimseyi küçümseme kastı yoktur. İnsan soyu bilgisine bir filiz de buradan katılıyor.

Öğeleri iki yüzlü olan bu ailelerden erkek tarafı Türk olanı inceleyelim:

Böyle «sélection» la soyumuzu karıştırıp cinsimizi düzeltmeye uğraşmaktaki gayretin önem derecesini birakalım, anlayanlar incelesin. Konunun yalnız toplumsal hayatımız bakanından göstereceği etkilerden söz etmek isterim.

Madam, ya bir Rransız, ya İngiliz, ya da Alman olacağından, Türk kocasına karşı daima bir soy üstünlüğü, milliyet gururu görmekten geri durmaz.

Madam, uygarlık bakımından kendince farzettiği bu soyluluk önceliğinden ötürü kusursuz bir kimsedir. Kocası ise onun yanında daima insanlığından önemli şeyleri eksik bir hor, noksan yaratıktır. Koca için her emre, her harekete karşı daima boynu eğik, daima itaatli, daima tahammüllü bulanıktan başka çare yoktur. Yoksa en sıradan vesilelerle «Espéce de turc», «Tête de turc» hakaretleri hazırdır. Çocuklar, annelerinden daima övünçlü, yüksekten atan bir üstünlük hali gördüklerinden yaratılışça da, duyguca da o tarafa yatkındırlar. Bir Türkle bir Avrupalı kadından doğma çocuklar arasında melek gibi güzelleri, sevimlileri bulunduğu inkâr edilmemekle beraber soy süzülmesi sözündeki bilgi değerine karşın çirkin, sıska, tıknefes, irin renkli, solucan gibileri de görülmektedir.

Bu çocukların yüzlerinde çoğu zaman iki başka soyun birbirine karşıt belirtileri vardır. Tekir anadan, boz babadan doğan alacalı kedi yavruları gibi burnu Almana, kulağı Türke benzer, anaları Frenkçe, babaları Türkçe, dadıları Rumca konuştuklarından dillerin bu bülbülleşmesi içinde büyüyen yavrucuklar üç yaşındayken üç-dört dille konuşur görünürler. Ama on yaşına gelirler de hâlâ başlıca bir dilden içten bir konuşma gücü gösteremezler. Bu masumların değişmez, belirli bir adları bile yoktur. Babaları Cenan derse anaları Jean diye çağırırlar. İki milletliliğin toplum âdet ve koşulları arasında kalan bu zavallılara büyüdükçe örtünme, evlenme devirlerinde bunların yaşama şekilleriyle ilgili önemli sorunların güçlüğü de beraber büyür.

Memleketimizdeki alafrangalığın işte bu çeşidinden de tatlı konular, gönül okşayan fikirlerle Pierre Loti'lere hikâye sermayesi olacak ibret dolu konu çıkar. Tabiattan alınma sahneler görülür.

Allah esirgesin, memleketimizin ileri gelen erkekleri hep böyle soy süzmesi gibi uygarlığı ilerletici gayretlere kapılıp Frenk kadınlarıyla evlenmeye rağbet ederlerse doğunun mahrem namusu ve güzelliği içinde büyümüş, her biri birer arılık ve namus incisi olan, evlerimizdeki o nur gibi Ayşelerimizi, Eminelerimlzı, Zehralarımızı kimselere vereceğiz?

Pierre Loti'yi öbür yön düşündürse bizi de işin bu yönü yakıcı düşüncelere salar.

Madamın Avrupa'da yakınları, soydaşları varsa her yıl sılaya gitmesi nedeniyle, kocasının varlıklılığına göre, bu vesileyle yabancı ülkelere kucak kucak paralar akar. Ekonomik dengemiz de bundan yaralar alır. Avrupa'dan buraya para çekmenin yolunu bulanlar beğenilecek birer yurtsever sayılır. Burada birbirimizin dişimizi, tırnağımızı sökerek kazandığımızı oraya gönderenler değil.

ÜÇÜNCÜ ÇEŞİT ALAFRANGALIK

Hikâyemizin kahramanı Meftun Bey, işte bu çerçeveye girer. Bu üçüncü çeşit tip şehrimizde bol değilse de pek seyrek de değildir. Elverişli havalarda sokaklara dökülen ve Beyoğlu'nda gezinenler arasında görülür. Ayırıcı özelliği, yakalığının hayale sığmaz yüksekliğidir diyebilirim.

Hafifliğe kapılıp da bazen fırr diye döndüğü zaman fistan gibi açılan arabacıvarî uzun ve «en cloche» etekli redingotu, dar pantolonu, sivri potinleri, baston inceliğinde zarif şemsiyesi kendinin orijinal, modada tek kalmaya hevesli bir zamane delisi olduğunu gösterir.

Üzerinde darlığa, bolluğa, kısalığa, uzunluğa, inceliğe, kalınlığa dair ölçüde ilgisi modaya bağlı neler varsa zevk bakımından da, âdet bakımından da her türlü akıl ölçüsünü aşar.

O yüksek yakalığın altında, çoğu zaman plastron boyunbağının üzerindeki yerini saptamak saatlar almış iri kravat iğnesi, elinde oku, çıplak bir aşk sembolu kabilinden mitolojik bir süjedir. Yanılıp da bu iğnenin zarifliğinden söz etseniz:

— «Mon cher, voulez-vous ecouter l'histoire de mon epingle?» (Dostum, iğnemin hikâyesini dinlemek ister misiniz?) cevabı hazırdır. Bu iğne, sivri ucuyle Paris'teki aşk başalarının birer önemli anısını eşeler, çıkarır. Söz, dinleyenin dayanıklılığına göre, uzar gider.

Çevresi şeritli, önü açıkça, rengi elbiseninkiyle zıt bir yelek... üst cebinde ayarının derecesi şüpheli bir sarkma kordon, ucunda tarihî macerası gayet meraklı, önemli, çok az rastlanır bir para...

Şıkın üzerinde ağızlık, tabaka, gözlük, yüzük soyundan, hatta gömlek ve yelek düğmelerine kadar nesi varsa, bunlar da kendi gibi acayip ve sürekli birer macera sahibidir. Tarihçe veya sanatça özel bir önemi, anısı olmayan hiç bir şeyi üzerinde taşımaz.

Sağ elinin şahadet parmağı kökünden tırnağına kadar taşlı, oymalı, harfli halkalarla süslüdür. Bunun nedeni sorulsa, hep Paris'teki sevgililerinin yalnız o parmağa takılması şartıyle bunları birer sevgi armağanı olarak vermiş olduklarını söyler.

Kılık kıyfetçe belki Meftun'un birkaç benzeri bulunur. Ama ahlâkındaki gariplik, âdet ve davranışlarındaki acayiplik bakımından bir benzerini bulmak olanaksızdır. Şövalyelikte Cervantes'in Don Kişot'u neyse, doğu alafrangalık âleminde de Meftun Bey işte odur. Gariplikte kahramanımız bir yaratılış harikası, bu hikâyesi ise sanki Fransızların fantezi dedikleri hayal eserleri gibidir. Bundan kimseye bir küçümseme ve alay payı fırlamaz.

Sözü burada ne uzatalım? İleriki sayfalar bu antika adamın kendisini anlatmak için yazılmıştır.

Meftun, Frenklere tapma hastalığına yakalanmış bir deli midir? Hayır. Göreceğiz ki o da değil. Bazı sınırlı zamanlarda akıllılık anları görülmesine bakılırsa, seyrek nöbetli sıtma gibi, aklı gelir gider takımından olması daha kuvvetli bir olasılıktır.

6 ocak 1908 Aksaray

HÜSEYİN RAHMİ

(ALAFRANGA romanın ilk yayınlanmasında, sansür, buradaki «haşerat» ve «mikrop» sözlerinden hafiyeler hakkında bir dokundurma kokusu alarak bu ilk kısmı tamıyle çıkarılmıştı.)

1

AKSARAY caddesindeki sel ızgaraları hakkında eski bir söylenti, âdeta birkaç yılda bir büyük fırtına ve yağmurlarla birlikte yenilenen bir efsane vardır. Vaktiyle yağmurun, selin pek taşkın olduğu bir günde, bu sel bacalarının biri, binicisiyle birlikte bir eşeği yutmuş. Bu havadisin gürültüsü gazetelere kadar yayıldı. Sansür, halkın anlayışını aşağılaştıran, ahmakların hoşlanacağı böyle haberlerin yayılmasına aldırmazdı. Söylentiyi çıkaranların bu konuda dayandıkları belgeler nedir? Koca eşek, üstündekiyle birlikte ızgara aralıklarından nasıl süzülüp geçmiş? Bu konuda inandırıcı bir açıklık yok. Yalnız Aksaray tramvay durağında Nalıncı ve Şekerci sokaklarının başlarındaki ızgaralar, yağmur sularını toplamak ve uzaklaştırmaktan daha başka hizmetler görerek de dikkati çekiyorlar. Bu baca ağızları, fakir halkın âdeta bülbüllü, sümbüllü, hoş kokulu bir havuzbaşı eğlence yeridir. Yaz günü uçan böceklerin her çeşidi buralarda vızıldar. Nemlilikten çevrelerinde yosunlar, çimenler yetişir. Bu has bahçelerin güzelliğinden en çok yararlananlar tramvay işçileridir. Yazın insanı kesen sıcak günlerinde, Eminönünden Aksaray seferini tamamlayınca, o beş altı dakikalık hizmet arası sırasında tramvay ispirleri (sürücüleri ve yardımcıları) bu ızgaralı sokakların başlarındaki sıra ağaçların, yahut çeşmenin kısa gölgesine sığınırlar. Bu ferahlatıcı havuzların hemen yanına iskemleyi atıp acele bir dinlenme kahvesi içerler.

Akşama doğru bu sokakların ağızları balıkçı tablaları, yemişçi, sebzeci küfeleriyle birer pazar, birer yiyecek sergisi halini alır.

Bu ızgaraların en büyük yararı, oradaki bütün esnafa âdeta çok büyük bir takatuka hizmeti görmeleridir. Bunların birer sel süzgeci olduğu unutularak temizlik arabalarının biraz uzunca süren gelişlerini bekleyemeyecek kadaı aceleci olanlar, elleri değdikçe süprüntülerini getirirler, bu ızgaranın üzerinde boşaltırlar. Aralıklardan sığan parçalar aşağı gider, sığmayanlar demir çubukların arasına sıkışır, durur. Bunlar, güneşin sıcaklığını içer. Arada bir dükkânlardan dökülen çirkefler, nargile ve kahve çömleği suları, berber leğenlerinin içindekilerle ıslanıp tazelendikçe ortalığı dayanılmaz bir koku sarar. Orayı, kara bulut gibi, irili ufaklı bir sinek alayı kaplar. İzgaranın yanından bir insan ya da hayvan geçince bal ve eşek arıları da dâhil olmak üzere tatarcık, sakırga, kenesine kadar içinde haşerattan her çeşidi bulunan bu alay, ürkerek, inceli kalınlı, türlü vızıltılarla bir kere havalanır. Birkaç kısma ayrılır. Bir takımı az ötedeki manav dükkânına, öteki kısmı da aşçıya, çapulculuk için dağılırlar. Bir haylisi de o has bahçelerde kahve içen müşterilerin başına belâ olur. Manava gidenler, meyvelerin çürüklerini seçerek üstlerine üşüşürler. Aşçı dükkânına saldıranlar arasında pisboğazlık gibi onları aceleye sürükleyen bir kötü huy yüzünden hoşaf kâsesi, terbiyeli çorba tenceresi, bazı yemek salçaları içine düşüp kazaya uğrayanlar bulunur. Mayhoş ve serin hoşafa düşenler, havada kalan ayaklarıyle tek kanatlarını titreterek dokunaklı, keskin feryatlarla yardım istemeye başlarlar. Vızıltı hayli uzar. Fakat hain aşçı, boğulanların yardımına koşmaz. Zavallılar o şekerli, kızıl deniz içinde debelene debelene kalıbı dinlendirirler. Asıl acınacak halde olanlar çorba

tenceresine düşenlerdir. Onların vızıltıları çok sürmez, çabuk haşlanırlar. Aşçı, müşteriye çorba vermek için kepçeyi daldırınca o kaynar yüzeyden derinliklere karışırlar. Görünmez olurlar. Zavallıları artık aşçı değil ya, çorbayı içen müşteriler bile aramış olsa, bulamazlar. Tencerenin üstü sinekten kara bulut halini alınca aşçı çırağı her bir teli gene sinek tersinden görünmeyen sinekliği eline alır. Kapakları açık yemekler üzerine şidetle bir sallar. Sinekliğin perişan zülfü, yemek salçalarına girer, çıkar. O kara bulut, bir uğultuyla havalanır. Bir kısmı dükkânın tavanına, başka yerlerine dağılır. Birtakımı da kapıdan, pencereden sokağa uğrar. Kapının dışında aşçının arasıra fırlatacağı kemiklere özlemiş bakışlarını bağlayıp bekleyen, en azılısından en âcizine kadar, rütbelerine göre dizilmiş köpekler vardır. Bu sinek alayı önlerinden geçerken, köpekler, boyunlarını uzatırlar. Ağızlarını kapan gibi açıp kapayarak pek yakınlarından geçenleri avlarlar, «hapıcık» yaparlar. Köpeğe sinek lokması ne kâr eder? Bu avcılık onlara, insanların karides, ayçiçeği, kabak çekirdeği yemeleri gibi, küçük bir eğlencedir. Köpek, avını ağzına attıktan sonra kısmetin küçüklüğünü, dişlerine hiç bir şey dokunmadığını anlatmak için küçümserler bir yüz buruşturması içinde gözlerini kısarak çiğner. Av ne kadar küçük olursa olsun «küll-i dahilün yenfâ» (içeriye giren her şey yararlıdır) hükmünü yayan, bulduğu ile geçinmeye alışık bir filozof olduğunu göstermek için yanından geçen ufak tefek sineklere karşı hiç de tenezzülsüzlük tavrı takınmaz. Hep ağız açarak tutmaya saldırır. Fakat kısmet bu... Her zaman kolaylıkla ele geçmez. Boşuna çene salladığı da çok olur.

Köpeklerin iştahlı dişlerinden kurtulan sinekler gene ızgaralar tarafına ve bu gönül açıcı bahçelerde kahve içen müşterilere dağılırlar. Tabiat sineklere, mikroplara kolay beslenme bakımından bağışladığı mutluluğu öteki yaratıklardan pek azına nasip etmiştir. İnsanlığın hırsızlık hakkında koyduğu şidetli yasalardan bu haşerat muaftır.

Çünkü aklı erenlerden hiç biri yürürlükte olan yasaları bunlara kadar yaymak ve uygulamak olanağını keşfedememiştir. Bu seçkin yaratıklar için bütün aşçı, sütçü, tatlıcı, manav dükkânlarından besin toplamak mubah gibidir. Müşterilerin gönüllerini bulandırmamak için bu esnaftan bazıları şişe kapanlar, eczalı kâğıtlar, tozlar gibi yok edici araçlarla bunları öldürme yolunu düşünürlerse de çoğu bu konuda ilgisiz bulunur. Çünkü bu haşerat tatlıdan, ekşiden, nefis yiyeceklerden ne kadar ziftlenseler yedikleri şeyler tartıda, ölçüde hiç belli olmaz. Meselâ bir üzüm küfesini beş yüz arı, sinek kaplayarak birkaç saat tıkınsalar, üzümcü tartıda gene bir şey kaybetmez. Gayet ustalıklı yalar yutarlar. İşte bunun için esnafın çoğu bunların üşüntülerine pek aldırmazlar. Saldırılarından pek bezgin hale gelirse bir-iki defa sineklik sallamakla da yetinirler. O anda tartıda, ölçüde bir eksilme görülmüyor ama bu kanatlı haşerat her çeşit çöpten, pislikten kalkıp yenecek şeylere konarak bazı hastalıklara bulaşma vasıtası oluyorlar. Bundan sağlık için birçok tehlike doğuyor. Bu fenalıktan esnafın haberi yok. Bu çeşit yaratıkların sınır ve düzen altına alınması kabil olamadığı için bunlar dünyada her şeyin tadına bakmak gibi doğal bir ayrıcalıkla her tarafta dolaşır dururlar. Bazen kaynar çorba tenceresinde can verenler, köpeklerin ağzına düşenler, başka kazalara uğrayanlar da olur, ama bu olaylar devede kulak. Benzerlerine etki yapacak bir ibret derecesinde sık görülmüyor.

Sözün ipini başka alanlara kaçırmadan şunu yararlı bir uyarı olarak arzedelim ki bilginlerin sözüne göre mikroplar, geçim kolaylığı bakımından, sineklerden daha talihliymişler. Çünkü sinek, arı, karınca türünden haşerat paylarına düşen erzakı ele geçirmek için etrafı dolaşarak bunları toplamaya uğraştıkları, yani bir dereceye kadar geçim derdine bağlı kaldıkları halde mikroplar, bulundukları yeri yiyerek araştırma

zahmetine katlanmadan yaşarlarmış. Allah korusun, böyle üşüşüp yedikleri yerden hayır kalmazmış. Tanrı kullarını bunların şerrinden korusun, âmin.

Sinekler bu ızgara civarındaki kahvelerin önlerinde keyif çatan zevk sahiplerinin üzerlerine saldırırlar, ama bunların kimlerden meydana geldiğini söyledik ya... O güzel yerdeki serinlikten, güzel kokulardan yararlananlar tramvay arabacıları, kondüktörleri, kılavuzlarından ibarettir. Bunlar, o koca çizmeli ayaklarını yarım arşın ileriye uzayarak ufak bir yoğurt kâsesi iriliğindeki okkalı kahve fincanlarını höpürdeterek keyif yetiştirirler. Zavallı kahveci on, hatta beş paraya böyle kâse kâse kahve satar, ama bunun neresinden ve ne kadar kâr eder, bilinmez.

Sinekler bu ağaların orasına, burasına konar. Lâkin bunların elleri o kadar nasırlanmış, yüzleri o geçim zahmetlerinin soğuk ve sıcak havasıyle öylesine sertleşmiştir ki sinek gezintisi bunlara vız gelir. Bir şey duymazlar. Sinekler o köseleleşmiş enselerde, o pöstekileşmiş yanaklarda, o abanozlaşmış parmaklarda rızıklarını sağlayan taneler toplamak üzere bir-iki kolaçan ederler. Fakat hiç bir tarafa diş geçiremezler. Çünkü tramvay idaresi bunlardaki özsüyu o, gündelik sıkıntılarla kurutmuş gibidir. Sinekler hiç bir yöne hortum işletemeyince kahve fincanına arsızlanmaya başlarlar. Kenarında bir-iki piyasa filân derken ayakları mı kayar, nasıl olur, cup içine düşerler. Bunun kaza olduğuna kimsenin kuşkusu yok. Çünkü yaşamaktan bezerek intihara kalkışacak kadar yüksek fikirlerin henüz sineklerde bulunmadığını herkes bilir. İntihar çoğu zaman geçim darlığı, yahut sevginin verdiği üzüntü yüzünden ileri gelir. Avrupa'da, özellikle İngiltere'de bazı lortlar, kontlar gelirlerinin çokluğuna karşı harcayacak yer bulamamak sıkıntısıyla intihar ederlermiş... Bu söylentiler bize yalan, hatta rüya gibi gelir. Çünkü doğu taraflarında sorun bütün bütün tersinedir.

Zavallı sinek, içinde kahveden ziyade kaynatılmış arpa suyu bulunan o koyu renkli sıcak havuza düşünce kendini kurtarma umuduyla vızır vızır en keskin yardım naraları atmaya başlar. Ne yazık, boru sesiyle işitme inceliğinden kendinde eser kalmamış olan tramvay ispiri bu vızıltıyı duymaz. Kazazede, son ümitsiz gayretiyle debelene, debelene canını kurtarmaya çalışırken birinciden büyük bir kazaya uğrar. İspir fincanı höpürdetir. Çok defa sinekceğiz ilk nefeste gırtlağa iner. Oradan, uğurlar olsun, ikinci istasyonda mideyi bulur. Arabacı, kahve yudumu içinde yabancı bir madde olduğunu pek seyrek hisseder. Dilinin ucuyle boğulanı dışarıya çıkarır. Parmağına alır. Kazazede siyah, yahut yaldızlı, parlak çeşitten midir? Sakırga mıdır, nedir? Kimliğini incelemeyi hiç merak etmeksizin bir fiskeyle biçareyi karşıya fırlatır. Fakat o sinekte de artık hayır kalmaz.

Bu boğulma olayı bir fincanda bazen iki üç defa tekrarlanır. Ama müşteri aynı kayıtsızlıkla sinekleri ya yutar, ya çıkarır. O kadar küçük bir şeyden tiksinmeye düşmek uygunsuzluğunda bulunmaz. Bu hali pek doğal görür. İğrenmeye kalksa kimi sorumlu tutmalı? Havadaki sinek, fincana düşmüş... O kahveyi mundar saymak gerekse kahve içmekten vazgeçmekten başka çare kalmaz. Çiftini on paraya ufak kâse büyüklüğündeki fincanlarla kahve içip de her sinek düştükçe fincanların içindekini yenilemeye kalkışmak pek insafsızlık olur, değil mi? Ama herif içine arpa katıyormuş. Arpa bedava mı? Onu yemeye hak kazanabilmek için tramvay beygirleri ne azap, ne yorgunluk çekiyorlar! Kira hayvanları hep bu lezzetli nimeti yemek hayaliyle nal parçalıyorlar da biçarelerin içinde sahiplerinin avuçlarından bunu koklayabilenler akranları arasında talihli sayılıyorlar.

Arabacı üç beş dostuyla bir iki söz edip birkaç sinek yutuncaya kadar hareket etme nöbeti gelir. O kirli kahvenin içilme süresi, bu adam için, tramvay ispirliği gibi kuvvet tüketen bir işin bitmez tükenmez seferleri arasında nasıl gönül okşayıcı bir ara meydana getirir, bilseniz! Zavallı, ayağa kalkar, dirseklerini kıvırıp kollarını uzatarak bir-iki gerinir. O

kısa dinlenme ve o acı kahveyle yeni bir seferin güçlüklerine göğüs gerebilmek için gerekli kuvveti kazanır. Ağır, bir bakıma gururlu adımlarla yürür. Kendi yerine çıkar. Boynundaki borusunu düzeltir. Kırbacını yoklar. Terbiyeleri eline alır. Kulağı kondüktörün çalacağı düdüktedir. O koca oda kadar araba öndeki dört hayvanın gayreti, bu adamın himmetli kırbaçlarıyle o yokuşları çıkıp inecektir. Bu beş yaratık birbirleriyle öylesine kaynaşmıştır ki aralarında özel sesler ve işaretlerden yapılma bir çeşit dil oluşmuştur. Gereğinde kamçının o şakırtılı ucu sanatlı ve etkili cümleler söyler. Dikkat edilse, hayvanların da tıpkı arabacı gibi, hareket için öttürülecek düdük sesini bekleyerek kulak kabarttıkları görülür.

Düdük ötünce, beşi birden, gayretle göreve girişirler. Geçim derdi o adamı bu hayvanların gördüğü işin başına geçirmiş. Biri sürecek, ötekiler çekecekler. Kaderin hikmeti bunları işte ortak etmiş. İspir yaşamak, belki birkaç çocuğunu da yaşatmak için kırbacı eline almış, o esirliğe mahkûm hayvanları yürütüyor. Ekmek parası sağlamaya uğraşıyor. Düdük ötünce bunun yürümeyi emrettiğini beşi de biliyorlar. Ama beygirler, gezgin bir eve benzeyen o koca arabayı akşama kadar belli bir yere niçin getirip götürdüklerini biliyorlar mı? Bu hayvanları bırakalım da kendimizi düşünelim. Başlangıcından sonuna kadar bu yaşama güçlüğünü niçin çektiğimizi biz biliyor muyuz? Varlığımızı, yokluğumuzu baştan ayağa kuşatan yaratılışın çözümlenmesi güç sırlarından hangi birini çözebiliyoruz? Katlanma derecemizi sormaksızın bizi belâdan belâya götüren kaderi ispire, zayıf sırtımızdaki hayat yükünü tramvaya benzetirsek bizim de o hayvanlardan hiç farkımız kalmaz..

İnsanlar bir düşkünlüğe, bir üzüntüye uğradıkları vakit olanca öfkelerini kendilerinden aşağı durumda bulunan zayıf kimselerden çıkarmak, güçleri erdiği yaratıklara o kızgınlık ve düşmanlıkla insafsızcasına ezmek yaratılışındadırlar.

İspirin dişi, başı ağrıdığı, bir şeye canı sıkıldığı, duyguca ve maddece acı duyduğu günler kaderine karşı kızgınlığını beygirlerden çıkarmak ister, o gün kamçıyı fazla vurur. Zavallı hayvanlar, çekme görevlerini her günkü gayretle yapmaya çalıştıkları halde, o gün dayağı niçin fazla yediklerinin , nedenini anlayamazlar. Akıl ve anlayışça kendi aşağısında gördüğü bazı kimselerin nasıl olup da talihin izniyle geçim genliğine eriştiklerinin nedenini de ispir anlayamaz.

İspir, bu beş on dakikalık dinlenme duruşuna kavuşmaktan gene de mutludur. Zavallı biletçi için hiç nefes alacak vakit yoktur. O, biçare, tramvay durunca doğru idare şubesine, hesap memurunun karşısına gider. Bu hesap, ahret hesabından daha güçtür. Çünkü ahret hesabı ne kadar ince olursa olsun, bir tek defa sorulacaktır. Bu, her gün, hem de tekrar tekrar sorulur. Çantada buulnan para satılan biletlerin sayısıyle karşılaştırılacak. Bu ince hesap kontrol memurlarının cetvele al, mor, kısacası renk renk kalemlerle teftişi gösteren işaretlerine uygun düşecek... Çıkacak noksanı keseden ödemekten başka çare yok.

İspir, yalnız idare ettiği hayvanlara meram anlatacak. Zavallı biletçi, her seferde sayısını kestirmek kabil olmayan garip tabiatlı, meram anlamaz birçok adamlara söz dinletecek, nefes tüketecek.

İspir kahvesini içmekle, biletçi hesabını vermekle uğraşırlarken hayvanların sidiğinden meydana gelen gölcüklerden uçan ağır kokuların, sineklerin içinde, güneşin altında dinleniyor gibi duran tramvaya tek tük müşteri binmeye başladı: Önce iki kadın bindi. Bunlardan biri erkeklerle kadınlar tarafını ayıran tahta bölmenin kirli keten perdesini indirerek:

— Her zaman da bu perdeyi açık bırakırlar. Ne zaman tramvaya binsem mutlaka elimle ben kaparım. Bu tramvaycılar ne tembel adamlardır. Yalnız tırınk tırınk para almasını bilirler. İş görmesini değil... Bunlar maliye kâtipleri gibi veresiye çalışmazlarmış,

aylıklarını peşin alırlarmış. Bizim mahallede bir biletçi var, karısına bir kâtipten daha iyi bakıyor. Evceğizini bilsin, getirsin, götürsün de varsın biletçi olsun. Ne var? Sanki ben kızı mümeyyize verdim de ne oldu? Senede dört defa aldığı aylığı tıraş parasıyle fotininin lostrasına yetişmiyor. Bizim paşalar bu tramvay direktorları kadar olamıyorlar. Bak o nasıl ediyorsa ediyor, hep bu çalışanların aylıklarını zamanında veriyor... Hanım, duydun mu? Bizi idare etmek için buraya Frenk getireceklermiş.

— Aman sus kardeş... Kıyamete alâmet... Deccal çıkacak diyorlardı. Sakın bu, işte o gelecek Frenk olmasın?

— Yok canım, Deccal meccal değil... Bihikmetillâhi Teâlâ, bizimkilerin aklı işe bir türlü Frenkler kadar eremiyormuş...

Birinin kucağında kundak, iki kadın daha bindi. Bu Deccal konusuna katıldılar. Beş dakikada söz sekiz on kalıba girdi. Hiç biri dinlemiyor, hepsi söylüyordu.

Orta yaşlı, fakat yaş durumuna göre yaraşığı aşar derecede süslü bir hanım, pek ziyade modaya uyma merakıyla süslenmesini garip görünecek dereceyi de aşırarak gülünç bir hale getirmiş bir taze... Bir Rum hizmetçi matmazel, bezemeye özenmiş, lâkin şık olmaktan çok, tuhaf olmuş guguruklu bir zenci kadın... Lekelenmiş, tarazlanmış, vücuduna küçülmüş pembe atlas elbiseli dört beş yaşında bir kız çocuğu, ellerinde bohçalar, kutular, paketlerle tramvaya çıktılar. Bunlar binip ellerindekileri oraya buraya yerleştirdikten sonra dışarıdan, beyin redingotu vücuduna uzunca gelmiş, başındaki illeti örtmek için kulaklarına kadar koca bir fes giymiş sünepe bir uşak, hanımlara birtakım eşya daha verdi. Tramvaydaki kadınlardan biri:

— A, a, kuzum bu ne kadar eşya? Bunlar nereye sığacak?

Arap, hiddetle: — Elbette bir tarafa sığacak! Bu koca trompoyu sani keyfi için mi yaptiler ayo?

Kadın — E, sözümü geri aldım. Ne öfkeli Arap bu? Uysan kavga olacak...

Arap — Arap mi? Ağzına topla... Bani adını sen mi koydu oyle? Ben Pehlelizade hammefendini kalfasiyim, beğenemedi mi?

Diğer bir kadın — Kehlelizade mi diyor? O nasıl ad öyle?.. O dediğinden, Arabın üstünde de varsa vay halimize... Bir topalı yedi mahalleyi dolaşırmış.

Bir diğeri — Sus kardeş sus ... Arap öfkeli. .. Babalı mıdır nedir?

— Babalı mı? O babalı ise biz de babalıyız. Dünyada hiç babasız insan olur muymuş?

Kucağında, kundaktaki çocuğunu emziren kadın kedi gibi etrafı koklayarak:

— Ay, kardeş burnuma mis gibi bir şey koktu... Nedir o?

Kadınlar pencereden dışarıya bakıp:

— A... Şey bak, bak ... Şurada kambur kahveci mangalı dükkânın önüne koymuş, ızgarada cızbız köftesi pişiriyor:

Kadının biri birkaç defa yutkunduktan sonra:

— Hay yetişmesin pişirmeye... Sokak ortasında böyle şey mi olur?... Koskoca cadde bu... Fukarası var... Gebesi var... Aş yereni var... Emziklisi var... Kokuta kokuta âlemi böyle imrendireceğine ta dükkânın içinde pişirse de gizlice ziftlense olmaz mı?

Kadının biri emzikliye söyleyerek:

— İçin çekti mi kardeş?

Emzikli, sıkılarak önüne bakar. Diğer bir kadın onun tarafından cevap verip:

— A, ne demek, hiç emzikli olur da imrenmez mi? Söyle kızım, söyle için çekti mi?

Emzikli, biraz kızararak:

— Ne yalan söyleyeyim, çekti. .. Söylemesi kabalık, böyle göbeğime kadar bir ezinti

duydum...

— Vah vah... İşte gördün mü? Zavallı tazenin şimdi sütü çekilirse?

Diğer bir kadın — Çekilir kardeş, çekilir. Süleyman'ımı emzirirken tıpkı böyle benim de başıma geldi... Bana kokan da balıktı. İstemeye utandım. Ertesi günü memem üfürdü, Hüt dağı gibi şişiverdi. (Eliyle göğsünü göstererek) Taş ölçerim hanım, koca koca fitiller işledi. Üç ay paya pay hekim, hoca gezdim. En sonra mahalsiz bir şeyden, geçti ya, şimdi onu da anlatması uzun. Sütüm de kaçtı... Allah rahmet eylesin, nurlar içinde yatsın, o zamanlar benim oğlanı... Süleyman'ımı komşumuz Hacı Fevzi Efendinin gelini Safinaz Hanım emzirdi. Neler çektim, neler...

Öteki kadın — Ay, öyleyse heriften bir parça köftecik isterim. Hatuna günah değil mi?

Kadın, tramvayın penceresinden kambur kahveciye seslenerek:

— Hu, kahvecibaşı... Kahvecibaşı... Baksana aslanım... Burada emzikli var. Köften mis gibi koktu. Şöyle bir çimdik... Bir tadımlık verir misin?

Kambur kahveci, arkasında omuzdan iliklenir, yardan ayrıldım biçimde cakalı bir mintan... kollar dirseklere kadar dekolte... baş açık, saçlar düzensiz, çenesi göğüs tarafındaki çıkıntıya değecek gibi yanpiri, çağanozvarî ızgaraya doğru vermiş... elinde maşa... ateş üzerinde çevresine kokulu bir duman saçan köfteleri, gözlerini yarı süzerek, dudaklarının sonlarında biriken salyayı yuta yuta olağanüstü bir özenle, özel bir tavırla arasıra altüst ediyor. Karşısında yarım düzine kadar irili ufaklı köpek, köftelere karşı susta durur gibi saygılı birer duruş almışlar. Maşanın ızgaraya her uzanışında kamburun beklenmedik bir ikramını ümitsizcesine bekleyerek, köpeklerde, gözlerini baygın baygın yumup açarak birer yutkunuş var...

Köftelerin iştah açıcı kokusu sayesinde kadınlar tarafından kahvecibaşı, aslanım gibi bir övücü pohpoh dolu seslenişe lâyık görülen kahveci, ikram seven bir insanın gururuyle hemen köftenin birini maşayla kavrayıp cazırdaya cazırdaya tramvaya doğru uzatarak:

— Çeşnisi bedava... İmrenip de istemeyenin günahı boynuna... Şan olsun da kâr olmasın... Köftem Aksaray'a nam verdi. .. Gebelere, emziklilere helâl ve afiyet olsun... Al Hanım, ye.!. Sütün kaçmasın...

Kadın elini köfteye doğru önce saldırıp sonra geri çekerek:

— A güzelim... Senin maşayla tuttuğun o sıcak köfteyi ben elimle nasıl alayım? Bir lokma ekmekçiğin yok mu? Üstüne koy da ver. Bir sevaptır ediyorsun, bari tamam, et...

Kahveci — Gücenme Hanım... ekmeğim de var, suyum da ... İstersen kahve, çay, limonata da ikram edeyim.

Tramvaydan kadının biri:

— Bakınız, herif bizimle eğleniyor.

Diğeri — Ne yaman kambur felektir o... Siz onun öyle yamrılığına, yumruluğuna bakmayınız. İki karı boşadı. Kız kardeşini tanırım...

Kahveci, yarım dilim ekmeğin üzerinde köfteyi tramvaya uzatarak:

— İçinizde kaç emzikli, hamile var? Allah'a şükür köfte çok... Kaç tane isterseniz, haddim olmayarak takdim edeyim...

Kadının biri — A, delinin zoruna bak. Karın doyuracak değiliz ayol...

Kadın köfteyi alıp dörtte bir kısım kadarını bölerek bir parça ekmeğin üzerinde emzikliye uzatır... Bir lokma da arkadaşı olan hanıma vererek:

— Al Zehra, koktu. (Öteki kadınlara) İmrenen varsa sıkılmasın, söylesin... Buna yalnız emzikliler imrenmez ya ... Emziksizlerin canı yok mu?

Etraftan imrenmeyi gösterir utangaç gülümseme gösterenlere de birer parçacık ikramda bulunduktan sonra kadın, kalanını da kendi ağzına atar. Hanımın biri siyah

kadını göstererek:
— A, kalfaya vermeyi unuttuk...
Guguruklu Arap iğrenme tavrıyla yüzünü buruşturup:
— Yok... yok... ban imrenmadi ... Marya mıdır, kaçi midir, nedir? Kamburun kırli aliyle yaptiği bir koftayi seksen farşa edip de ban yer miyim hiç?
Kadının biri yanındakine yavaşça:
— Aa, a, baksana kuzum bu Arabın guguruğundan büyük de kibri var... Köfteleri beğenmedikten başka yiyenlere de hakaret ediyor. Yok marya imiş... yok bilmem ne imiş ... elinin körü ...
— Sus ... sus... Arap etrafa bulaşmak için çanak tutuyor. Bahane arıyor... Aşçı kadın mıdır nedir? Çalıp çalıp yiye yiye ete dokmuş galiba da onun için nazlanıyor...
Yaşıyle uygun olmayacak kadar süslenmiş olan hanımın yanındaki soluk pembe elbiseli kız çocuğu densizce somurtup dudaklarını kıvıra kıvıra annesinin eteğinden çekerek:
— Anne, ben köfte isterim... koktu...
Annesi yavaşça çocuğun kulağına:
— Ben sana şimdi çukulata alacağım... Ne yapacaksın o pis köfteyi?
— Anne, koktu, isterim ...
Kızın böyle arsızlandığını karşıdan gören Arap, avucu üstünden akçıl olan elini çocuğa doğru uzatarak:
— Bak tokata ... Arsiz kız, ne kımkımlaliyorsun? ... San de mi emziklisin ayo? Kamburun koftasine imranılı mı hiç?
Kadının biri telâşla:
— A, bak kardeş... Hepimiz tattık da çocuğu unuttuk...
— A, sahi... Ne olur, bir daha isterim. Kambur cömerde benziyor... (Kahveciye) baksana civanım...
Kambur — Buyurun elmasım...
Kadının biri, öbürüne:
— Baksana şu musibete... Bir lokma ekmekle bir köftecik verdi. Şimdi terbiyesiz terbiyesiz arsızlanıyor...
Köfte isteyen kadın:
— Kahveci birader. Köfteni hepimiz yedik de çocuğa vermeyi unuttuk. Şimdi mızmızlanıyor... Şöyle yarım tanecik olsun daha verirsen büyük sevaba girersin.
Kambur kahveci bu defa biraz kaşlarını çatarak dükkândaki çırağına:
— Ulan Sadık, bir dilim ekmek al gel... Parasız müşterilerin iştahları arttı. Kendileri yemişler, çocuğa tattırmayı unutmuşlar... Yavrucak şimdi mızmızlanıyormuş... Bak, hanımlara sor. Köftenin üstüne kahve, nargile de istiyorlar mı? Lâleliden tramvay bir ayak evveli imdada yetişip de buradaki kalkmazsa kasaba bir okka köftelik kıyma daha ısmarlamalı... Bu yetişmeyecek...
Kadının biri — Baksanıza, zevzek kambur neler söylüyor?
Köfte istiyen Hanım — Bakma kardeş, öyle söyler o... Zevzektir ama, kalbi pey iyi bir adamdır.
Bir dilim ekmeğin üstünde köfte gelir. Çırak Sadık, dilimi uzatarak:
— Ustam selâm etti, yeni gelmiş imrenenler varsa köfteyi ekmeğe sürtsünler, sürtsünler de et niyetine yesinler... Köfte bitti, tadamayanlar avuçlarını yalasınlar! dedi...
Kadın — Hoşt köpek... Ustan öyle şey söylemedi, sen uyduruyorsun...

Çırak ustasına bağırarak:

— Usta... Selâmını söyledim... Avuçlarını yalasınları anlattım. Hanım inanmıyor. Çakar almazlıktan geliyor.., Köfteyi kendi kapıyor da bana «hoşt» diyor...

Kambur — Öyleyse kasaba söyle, bir iki okka veresiye kıymalık göndersin. İşte herkes görüyor ki para ile satmıyoruz. Fisebilillâh dağıtıyoruz... Mevlûtlarda şeker, kandil gecelerinde su dağıtıldığını âlem bilir, ama böyle kahveden köfte sebil edildiğini şimdiye kadar kim görmüş?

Çırak Sadık, tramvayın içinde bir köftenin altı yedi kadına dağıtılış şeklini merak ederek oradan ayrılmaz. Pencereden içerisini dikiz eder. Kadın, köftenin yarısını çocuğa verdikten sonra isteği olup olmayanları anlamak için etrafa şöylece hafif, kısa bir sorgu bakışı attıktan sonra kalan yarısını da kendi ağzına atıverir. Kadının bu oburluğu öteki hanımların gülümsemelerine, kahkahalarına, homurtularına sebep olur. Çocuk, köfteyi çiğnemeden yutup hemen annesinin eteğine sarılarak:

— Anne, ben köfte isterim... Hiç doymadım ki ...

Karşıdan zenci kadın, çocuğa gene tokat işareti ederek kendine mahsus o dolambaçlı söyleyişiyle:

— Sani Allah doyorsun... Ben bu Hasene kızın doyduğu hiç gormadi. Koftacini arkasındaki o kamburunu yese bu kız gene doymaz, gene doymaz ... Vesile Hanım şamarı ur ağzına da sussun bu yumurcak...

Çırak, ustasına bağırarak:

— Usta... çabuk, çabuk... dükkâna kaç... Hanımlar doymamış, senin kamburunu yiyeceklermiş...

Kahvecinin yanındaki peynirci, dükkândan başını uzatarak robdöşambr gibi arkasına giydiği, aslında beyazken şimdi insanın bir türlü rengini kestiremediği o kirli urbası içinde güle güle:

— Yok... yok... Arifimin kamburuna dokunmasınlar. O, onun semeridir. Yaraşığıdır. Sonra bütün tuhaflığı, kamburuyle beraber gider. Bizim Arif, kamburu olmayıncak, kaç para eder ki?

Kambur Arif, Zeybek oynar gibi mangal başından bir fırlar. Maşalı elini havaya kaldırıp belini kıvırarak:

— İşte bak buna kızarım. Köftem afiyet olsun. Lâkin pisboğazlığın lüzumu yok. Kamburuma sulanmasınlar. O benim babamdan kalma altın çekmecemdir. Hırsızlardan kurtarmak için üç bin liraya sigortaya koydum. Fakat sihirlidir, afsunludur. Bizim moruk bana bu mirası bırakırken içinden bir altınını bozdurup harcayamasın diye bedduada bulunmuş... Sırtımda bir sandık lira taşıyorum da gene züğürtlükten ölüyorum. Bugün nasılsa elime bir avuç kıyma geçti. Ona da seksen ortak çıktı.

Kamburum sigortalı
Sevgilim Tatavlalı

Bu beyti işte ben düzdüm. Şaire okudum. Bunun veznesi kafulesine uymamış dedi. Ben aftosla uyuştuktan sonra lafın veznesine, kafulesine kim bakar imanım? Biz birbirimize uyduk a, yetişir. Ben kambursam sevgimim de tek gözlü... Pencerenin biri fırtınadan patlamış. Aftosumun benden evvelki sevgilisi muhabbetinin şiddetinden suratına bir tokat aşketmiş. Gözünün birini akıtmış... Sevda olursa da böyle olsun... Allah için, herif karıyı seviyormuş. Sonra mahkemeye başvurulmuş... «Uzuv tatiline sebep olduğu cihetle» lafıyla herifi içeriye palanlamışlar. Galiba birkaç kuruş da ceza almışlar. Karının

talihi de kendi gibi biçimsiz. Eski hempası da benim gibi mangiz tutmazmış. Aşağı yukarı Bonmarşe'den iki çeyreğe sarı elâ bir cam göz almışlar, nazlıma takmışlar. Bu mesele aftosumun tek gözüyle beraber kapanmış, bitmiş... Şimdi karıyla aramızda bazı şöyle bir konuşma geçer:

Karı — Ben seni niçin sevdim, bilir misin?
Ben — Niçin?
Karı — Kambursun diye ... beğendim...
Ben — Ulan kamburluk beğenilir mi?
Karı — Nedeni var...
Ben — Nedir?
Karı — Öfkelendiğin zaman suratıma kadar uzanabilip de öbür gözümü de sen patlatmayasın diye ...

O bir gözlü, ben tümsekli, kimin kimi beğenmemeye hakkı var? O, tek aynalı olduğu için kamburumu daima yarım porsiyon görüyor. Ben de onun suratına dikiz ederken hörgücümü sakat tarafına doğru siperleyip sağlam tarafını seyrederim. Aftosuma adla sanla Tekgöz Marika derler. Aval, ara sıra şaşırır da beni «İki gözüm» diye sever.

Tramvaydaki kız çocuğu köfte istemekteki dayatışını derece derece artırarak ne Arabın gösterdiği kara şamardan yılgınlık getirir, ne de annesinin çikolata, fıstık alacağı yolunda verdiği sözlerle avunur. Adeta ulur gibi bir ağlama tutturur.

Kahveci çırağı Sadık, kambur ustasına:

— «Momo»yu duyuyor musun? Ağlıyor... Köfte için matem ediyor.

— Ulan o nasıl çocuk o?... Köpek yavrusu gibi uluyor... Haydi bir dilim ekmek daha al gel... İşte öteki tramvay da yokuştan gözüktü. Bir köfte daha verelim de kıza doymazsa şimdi araba kalkacak, ağlaya ağlaya gitsin... Bizim Hacı Efendi'ye söyleyelim... Kandil gecelerinde Karakulak'tır diye fıçı fıçı yağmur suyu sebil ettireceğine köfte dağıtsın, köfte... Bunun iştahlısı daha çok. Sevabı da elbette sudan büyük olur...

Çırak ekmeği getirir. Kambur üstüne bir köfte daha koyup dilimi eline alır, başının üzerinden birkaç defa çevirdikten sonra:

— Bu da tekmil yeminlerimin kefâreti ... Marika'nın tek gözünün selâmeti uğruna gitsin...

Çırak köfteyi tramvaya uzatır... Mahalle karılarında bir sevinç gürültüsüdür başlar.

Kadının biri — A, ne şen kambur bu? Artık hovardalığı ele aldı. Galiba tekmil köfteleri bugün bize yedirecek...

Asıl, ağlayan çocuk için istedikleri halde türlü şakalarla köfteyi gene dağıtırlar. Payına düşen onda bir köfte Hasene'nin dişinin kovuğuna bile gitmez. Bereket versin, kızın ikinci bir uluma tutturmasına vakit kalmadan yukarıdan tramvay gelir, bu bekleyen hareket eder.. Kadınlar hep birden kambur Arif'e:

Kambur köfteci, hakkını helâl et kardeş... Köftenden hepimiz tattık...

Kambur — Kambur köfteci mi? Haniya deminden kahvecibaşı, aslanım, civanımdım? Şimdi kambur mu olduk? Zararı yok... Helâl olsun helâl... Anamın ak sütü gibi helâl olsun. Dükkânı unutmayınız. Gene buyurunuz inşallah... Pazartesi, Perşembe günleri emziklilere köfte dağıtacağım. Haftaya uskumru ızgarası, tel kadayıfı da var. Konu komşuya haber veriniz...

Tramvay biraz uzaklaştıktan sonra çırak Sadık:

— Usta, usta .... Tramvaydan bir ses geliyor, duyuyor musun?

— Ne sesi o?

— Galiba aç gözlü kız köfte diye gene tutturdu.
— Kadınlar, çocuk ağladıkça köftenin geleceğine kanaat getirdiler de, zannederim, ulutmak için kıza çimdik basıyorlar... Şu ızgarayı mangalın üstünden köftelerle beraber al da «kefareti budur» diye tramvayın arkasından fırlatıver...

* * *

Biletçi, birkaç kişi dolaşır. Yolcunun biri sigarasını sıkça sıkça birkaç defa çekip dumanını üfürerek elindeki bozuk paralarla bileti dikkatlice gözden geçirdikten, hesap ettikten sonra öfkeli bir yüz buruşturmasıyla sorarcasına paraları bilekçiye uzatıp:
— Baksana buraya, hani bizim çeyreğin on parası?
Biletçi bu soruya karşı verilecek cevabı akşama kadar birçok kişiye tekrarlamaktan usanmıştır. Lâkin çare var mı? Müşteriyi inandırmak için gereken sözlere başlar:
— Bir «bileto» altmış para... On para çeyrek üzerinden kaybedersiniz, olur yetmiş para... Ben size vermişim üç kurus on para, eder bes kuruş... Doğru değil simdi?
Müşteri kızgınlığı artırarak:
— Doğru degil ya ....
— Ne için doğru değil?
— Çünkü ben verdim bir çeyrek.
— Pek âlâ efendum.
— Sen bana altmış paralık bir biletle üç kuruş on para geri verdin...
— Kala...
— Nereye kala? Benim onluk sana mı kala?
— Yok efendum, cenabınıza anlattıramadim. Çünkü boyle Türkse pek güzel bilmem...
— Özrü kabahatinden büyük. Kumpanya Türkçe bilen hademe istihdamına mecburdur.
— Yok efende, anlattıramiyorum. Turkse bilirim... Fakat hademe estahleme boyle ince kâtip lâkırdi bilmiyorum. Vardır bu tramvay idare içinde mencilis yapan o adamlar hiç Türkse bilmiyorlar ama kimse ses çıkarmamis, ben tanayorum uç tane Anastas, Yorgos, Nikolas, bunlar bilmiyorlardı nasin desinler lakırdi Turkses... Ama sonra muşterilerle kavga yapa yapa ogrenmisler... Benim gibi...
— Senin gibi öğrenmişlerse diyecek yok...
Öteden başka bir efendi:
— Bu ne âlâ şey böyle... Demek siz Türkçeyi tramvay idaresinde öğreniyorsunuz?.
Biletçi — Eh, ne yapadzak efendi? Benim çocuklari var. Ekmek parasi kazanadzak. Öğrenmeden olmaz...
Para bozduran efendi:
— Haydi, şu benim onluğu ver...
Biletçi — Ama size hesap soylemedim effendi? Altmiş para bileto, uç kuruş on para geri vermisim...
— Evet. Eder dört otuz para, hani onluk? İnsanı göre göre aldatacak be... Herkes hımbıl mı burada?
— Ma demamisim efendi çeyrek uzerinden kaybedersiniz on para?... Çeyrek eksiktir on para...
— Niçin eksik oluyor? Çeyreğim silik mi?
— Yok değildir silik. Fakat bizim kumpanya boyle nizam koydu.
— Ben kampanya mumpanya tanımam...

— Siz tanimazsiniz ama ben ne yapadzak? Her gün bu boyle... Sizin gibi birçok efendiler bana kavga yapıyorlar. Kumpanya demis boyle oladzak. Bana bir kabahat vardir bunda? .

Zavallı biletçi, o kıt Türkçesiyle müşterileri inandırıncaya kadar akla karayı seçer. Birkaç kişiyle de silik para kavgası olur. Lâleli'den de hanımlar binerler.

Kadınlar tarafı ayak ayak üstüne bir hale gelir.

Biletçi — Hanumefendiler bileto! diye kadınlar tarafına geçer. Sıcaktan terlemiş, saçları tel tel şakaklarına yapışmış şişmanca bir hanım, yüzünün terini silmeye uğraşarak öfkeyle:

— Herif patlamadın ya? İnsan bu tramvaya adımını atar atmaz hemen bilet diye tepesine binersin. Dur, ne oluyorsun bakalım? Sultanahmet'e gideceğim. O zamana kadar bin defa bilet alınır...

Biletçi ciddî bir tavırla:

— Sultanahmet'e gidiniz, baska tarafta gidiniz, nerede olursa olsun mutlaka bilet almalisiniz. Bizim kumpanya kaide boyle...

— Aa, a, a... Al bundan da on paralık. Bu herif lakırdı da anlamıyor. Ben sana bilet almayacağım demiyorum. Terledim, biraz dur. Önce biraz nefes alayım da sonra bilet alırım diyorum. Hu, sen bana dikkatli bak. Beni öteberi kadınlara mı benzettin? Benim soyum yedi göbeğe kadar helâlzadedir. Hiç Frengin arabasına bedava biner miyim ben? Elbette bilet alacağım. Hem biletimi alırım, hem de hayvanların hakkı üstümde kalmasın diye doksan dokuz «ya gayret!» çekerim. Ben hakkı hukuku tanırım ayol, sen şöyle bir dolaş da sonra gel bakayım...

Siyah çarşaflı, zayıfça, yaşlı bir kadın biletçiye bir ikilik uzatarak:

— Görüyor musun biletçi? İkiliğim ne kadar çil? Ben bunu sana vermezdim ama insanlık hali bu... Bugün başka bozukluğum bulunmadı. Sana her müşteri böyle çil para verir mi? Bari uzun gitsem yüreğim yanmaz. Türbe'de ineceğim... Bu ikiliği oğlanın, torunum Behçet'in kumbarasından çıkardım. İğnenin ucuyle tamam bir saat uğraştım. Sen hazırcacık parayı al, çantana at. Oh, ne âlâ ... Oğlan duysa kıyamet kopar. Evvelki gibi yaya yürüyemiyorum. Gitmesem olmaz. Hürmüz hastalanmış. İki eli kızıl kanda olsa teyzem (sanki, benim için) bıraksın da yarın sabah gelsin diye bahçıvanın karısıyle erkenden haber göndermiş. Gene geç kaldım. Kız öldüyse öldü, kaldıysa kaldı... Ev işi bitmez ki... Evde kızlarım, gelinlerim var, kalabalık. Şimdiki tazeler... Söyletme beni artık... Yerlerinden kımıldamasını canları istemez. Sade seyir seyran oldu mu oralara buralara koşarlar. İş görmezler, hep beni yapsın diye bakarlar. Biraz yaşlıyım ama gene onlara taş çıkartırım.

Biletçi bu sözlerin dört kelimesini dinlemeksizin öte tarafa gider. Lâkin kadında bir defa çene açılır. Karşısındaki yabancı kadınlara doğru ellerini sallaya sallaya sözünde devam eder:

— Hürmüz'ün eski mızmızlığı... Kızkardeşimin kızıdır. Anası öldü. Ona dünyada benden yakın kimse kalmadı. İyidir, hoştur. Kocasını çok sever. Herifin üstüne hayali fenerdir. Üzerine toz kondurmaz. Belki bilirsiniz Salih Efendi, Amberîzadelerdendir. Nur gibi bir babası vardı. Sizler bâki, vefat etti. Eh hep o yolun yolcusuyuz. Az yaşa, çok yaşa, âkıbet gelir başa... Bu dünya kime kalmış? Sözüm nerdeydi? Ha, Hürmüz'ü anlatıyordum. Kocan kişizadeyse elhamdülillâh, bizim de soyumuz sopumuz belli. Hobyar taraflarında ben Ruhiyeci kızı Şeref Hanım diye bir anılırım. Ruhiyeci olup da Allah rahmet eylesin anam babam Ruhiye'ye okumazlarmış. Ruhları gayet hafifmiş de onun için bize bu lâğabı vermişler. Ağababam Çörekçiler Kapısı'nda otururdu. O

zamanın esnafıydı. Ama neylersin o zamanın esnaflığını, beni önce bir soysuz herife verdiler. Ahmet'imi ondan doğurdum. Size anlatsa kırk yıl bitmez.

Şeref Hanım birdenbire cebini yoklar. Önüne bakarak parmaklariyle bir şeyler hesapladıktan sonra erkekler tarafını ayıran perdenin ucunu kaldırarak:

— Hu biletçi... Biletçi, buraya gel.

Biletçi, gelerek:

— Ne var, Hanumefendi?

— Sen beni tanıdın mı ayol?

— (Şaşarak) Yok, tanimamisim...

— Alık, sen de... Niçin tanımıyorsun? Ben deminden sana çil ikilik veren hanım değil miyim?

— Ha, evet...

— Ben o ikiliği torunumun kumbarasından çıkardım da aldım.

— (Hayretle) Kumbaroz çikardin?

— Kumbara... kumbara, canım. Rozunu da nereden uydurdun? O ikiliği bizim çocuğun kumbarasından aldım diyorum. Ne meram anlamaz adamsın sen...

— Pek ayla, ben sizin sozuk kumbaroz tanimiyorum.

— Aman canım, ister tanı, ister tanıma. Aktarın sattığı on paralık toprak kumbaralardan. Şimdi bana o lâzım değil... Çocuk işi anlayıp da ille ikiliğim de ikiliğim feryadıyla başıma gürültü koparırsa diye korkuyorum. Ben anası Safiye'ye, oğlana hiç bir şey anlatma diye sıkı sıkı tembih ettim. Hani şayet diyorum, çocuk duyacak olursa üzülür. Biz de tez elden böyle bir ikilik bulamayız.

Biletçi, öbür kadınlara doğru soran bakışlarını dolaştıra dolaştıra boynunu omuzuna yaklaştırıp dudaklarını kıvırarak:

— Bu hanum ne diyor ben anlamadi. Kumbaroz, mumbaroz... Çil iki kurus...

Başka bir kadın gülerek biletçiye:

— A, sen de ne kalın kafalı herifsin. Bunda anlamayacak ne var? Hanım sana deminden bir çil ikilik vermiş. O para çocuğunmuş. Şimdi geri istiyor. Besbelli sana başka para verip onu alacak...

Biletçi şaşmış bir tavırla ellerini havaya kaldırarak:

— Ama boyle karisik is olmaz? Bana vermiş bir para ... Bu para sozuk paradir? Kumbarozdur? Ben ne biledzek? Ben da o ikilik almisim, musteri vermişim...

Şeref Hanım — Ayol ne çabuk verdin? Sana ikiliği verirken de çocuğun olduğunu anlattımdı. Ne kafa!... Lakırdıya dikkat ettiğin yok ki!

Biletçi — Ama bu kadar sok lakırdi ben hangisine tikat oladzayim?

Şeref Hanım — (Telâşla) Perdeyi biraz aralık et de çocuğumuzun ikiliğini verdiğin adamı bana uzaktan göster bakayım?

Biletçi gösterir. Şeref Hanım dikkatle bakarak:

— Ha, kelli felli Müslüman bir adam. Bakınız çocuğun parası kimlere kısmet olacakmış. Kısmete karşı durulur mu hanım? Behçet'in kumbarasındaki para bu sabah oradan çıkacak da bu efendinin cebine girecek... Süphanallah... Hay hikmetine kurban olduğum Tanrısı... Ya... Hürmüz de hastalanacak günü buldu patlayası...

Başka bir kadın — Hanım, başka bozukluğun varsa ver, o efendiye gönderelim. Çocuğun çil parasını istetelim. Belki verir. İyi bir adama benziyor.

Şeref Hanım çırpınarak:

— Hanımcığım, yanımda başka bozukluğum yok... Şu musibet biletçi parayı böyle çarçabuk götürüp de başkasına verecek ne vardı? Yanında saklayaydı, yarın gene

tramvayla eve döneceğim. Niyetim buradan geçerken biletçiye başka para verip o ikiliği almaktı.

Biletçi üzüntülü bir gülümseyişle:

— Vay efendim bu ne tuhaflik? Çok aylar var ki ben biletocu oldum bu tramvayda. Fakat boyle tuhaflik daha görmedim. Ben musteriden para alirim, çantada koyarim. O para bana değildir ki saklayadzayım? İdarede veredzeyim...

Şeref Hanım — Aman sus, lânet olsun... Üsküdar vapurlarında akrabadan bir biletçi var... Haniya şirret mi diyorlar ne diyorlar? İşte o vapurlarda. Ona söylerim de bir çil ikilik daha buldururum. Amma da uzattın işi ha! Kabahat kimsede değil, böyle vakitsiz hasta olduğu için o yelloz Hürmüz'de...

Altı-yedi kadın derhal tramvayda birbirleriyle ahbap oluverirler. Artık Şeref Hanımın çil ikiliği konusu kapanır. Başka eğlenceli sözler açılır. Hanımlar kendilerinin tramvayda olduklarını, hele o incecik tahta bölmenin öte tarafında her sınıftan erkek bulunduğunu tamamıyle unutarak ancak kendi evlerinde, özel âlemlerinde konuşulabilecek şeyler hakkında bağıra bağıra, gülüşe gülüşe fikirlerini birbirlerine söylemeye girişirler...

Hemen hepsi söylüyor gibiydi. Çeşitli sesler arasında geçen ve erkekler tarafından da işitilen konuşmalar şunlardı:

— A, kardeş siz ne tarafa böyle?

— Erenköyü'ne gidiyoruz elmasım.

— Bizim de orada bildikler var ama elim değip de gidemiyorum ki... Hepsi de Binnaz Hanımcığım gel, diye ayılırlar, bayılırlar... Gümrük kâtibininkiler orada, Yarbay Rasim beyinkiler orada... Nebile Hanım var, mektep arkadaşımdı. Beyinin ismi bir acayiptir. Dur, aklıma gelmiyor. Gemilerin üzerine kâtiptir. Şimdi o ileri geldi. Çok büyüdü. Yaptırdığı köşkü söyleye söyleye bitiremiyorlar. Dille anlatılamazmış ki ... Kameriyeler, fıskiyeler, havuzlar... Helâların suları üst kata kadar kendi kendine çıkıyormuş. Ah, bizim evde de böyle olsa ne âlâ... Kız rahata düştü. Allah versin.... Nebile kimin kızıydı zaten? Şekerci Osman Efendi'nin kızıydı. Mektepteyken kitap koyduğu cüz kesesinin içinde badem ezmeleri getirirdi de kapışırdık. Eh, işte, çocukluk... Şimdi olsa insan sıkılır, değil mi ya kardeş? Talih bu! Kızcağız rahat etsin, rahat etsin... Gözüm olduğu için söylemiyorum alimallah... Beyi, bahçenin içine uzun uzun yollar yaptırmış, çakıllar yaydırmış, iki tarafına ağaçlar diktirmiş, o çiçekler, o çimenler artık yalancı cennet gibiymiş. Bir şey daha söylüyorlar, ona çok güldüm. Şeytan arabası mıdır nedir? Hani böyle şimendifer gibi fıldır fıldır gidiyor. Vavlı sepet arabası mı ne diyorlar? işte öyle bir karın ağrısı ismi var. Nebile'nin beyi işte bir tane ondan almış. Hanımını bindirip de bahçede dolaştırıyormuş. Ne tuhaf olur onun üstünde gitmesi? Tövbeler olsun, binmesi de günahmış diyorlar ama insan imreniyor. Nebile beni pek sever. Benim için: kardeşçiğim gelsin, onu işte o arabaya bindireyim de dolaştırayım, demiş... Bindirsin bindirmesin, öyle haber gönderip de bir kere gönlümü aldı ya, yetişir işte ... Kız kibar karısı oldu, ama Allah için söylemeli, hiç kibirlenmedi. Gene benimlen eskisi gibi senli benli konuşur. Allah eksik etmesin, bizimki huysuzdur. İzin vermez ki gideyim? Hele o arabaya bindireceğini duysa hiç göndermez. Her şeysi yolunda, yalnız bir dertleri var. Çocukları olmuyor. Beyi çocuk isterim, ille isterim de isterim diye tutturmuş. Allah vermeyince zavallı Nebile ne yapsın? İlâçlar, banyolar, adaklar, türbeler, hekimler, hocalar, baş vurmadığı yer kalmadı. Allah istemeyene verir, isteyene vermez. İki gözüm, sebebi soramaz ki? Evlenmek niyetinde olan kocalar da işte böyle çocuk derler, mocuk derler, tutturacak bir bahane bulurlar. Erkek kısmının sevgisine inan olmaz... Yok hanım yok... Koca muhabbetine bel bağlamamalı... Şimdi sana hanımcığım,

karıcığım, senin için ölüyorum, bayılıyorum, der... Sokağa çıkar çıkmaz hepsini unutur. Bir güzel kadın görünce gözleri «velfecri» okur. En uslusunun gene gözü dışarıdadır. Nebile'nin geçenlerde bir-iki hafta kadar günü geçmişti. Gebe kaldım diye kadıncağız sevincinden çıldırdı şöyle... Acele çocuk takımları filânları hazırlamaya kalktı... Hep sevinçleri beyhude oldu. Arkasından bir şey çıkmadı. Bu gebelik böyle kof çıkınca Nebile hep kederinden hastalar oldu... Döşeklere düştü... Hakkı yok mu? Kederlenmez mi ya? Vardığı vakit kocası üç yüz kuruşluk zibidi bir kâtipti... Çarşamba taraflarında o çarpık, viran, kulübe gibi evlerde az mı sıkıntı çekti? Az yoksulluk mu gördü?

Yaşlıca bir Hanım — Nebile Hanım'ın kocasını mutlak oynak karının biri ayarmıştır. Bir erkeğin kanında hoppalık, cebinde de dünyalık oldu mu, ben denedim hanım, mümkün değil, doğru durmuyor... Erenköyü taraflarında nedir kadınların o kıyafetleri?... O ne biçim yeldirmeler?... Harmaniyelisi var... Aynalı biçimi var... O uzun etekler... O cânım kumaşlar süpür süpür yerlerde... O pudralar, boyalar, o kabarık saçlar... O telli pullu başörtüleri! Senin kocan beni görüyor, benim kocam seni görüyor... Apâşikâre ben senin karına bakayım, sen benimkine bak... A... bu ne mezhep genişliği? Kabahat erkeklerde değil, bizde, kadınlarda... Benim tazeliğimde bir kürsü şeyhi Mehmet Efendi vardı. İğciler camisine çıkardı. «Süsleneceksen ehline, ayaline süslen. Giyineceksen, kuşanacaksan evinde giyin, kuşan. Sokağa süslenme. Harama süslenme, Günahtır, vebaldir» diye bar bar bağırırdı.

Diğer bir kadın — Şimdi öyle şeyhler kalmadı ya... Kalsa da dinleyen yok... Ah... Ah... Dünya pek kötü oldu. Çok şükür, gene yiyecek birer lokma ekmek buluruz.

Yaşlı Hanımlar böyle gençleri, süsleri, tuvaletleri eleştirmek için dillerine dolamaktalarken beri yanda iki taze, guguruklu siyah kadının şıklığına hafiften dokunmaya başladılar:

Arabın burun kanı al hırkası, tenteneli kolları, yakası, kumru göğsü yanar döner çarşafından dışarıya taşıp dökülüyordu.

Haspanın o kadar gür, uzun saçı olmayacak, hemen bir onluk karpuz büyüklüğünde, başının tepesine kondurduğu guguruk eğreti saçlardan, belki siyah yünden, kırpıntılardan yapma olmak kuşkusuyla dikkati çekiyordu. Hele bu süsün, tuvaletin en tuhaf, gülünç yanı ellerde acayip göze çarpıyordu. Arap yıpranmış, avuç içleri artık akçıllaşmış, parmak araları sökük siyah güderi eldivenler giymiş, sağ elinin serçe parmağına da kocaman bir akik yüzük takmıştı... Bu eldivenlere, yüzüğe arasıra alaylı bakışlarla içlerinden kopan kahkahaların yarısını yuta yuta fıkırdayan tazelerin şu hali Arabı yavaş yavaş huylandırmaya başladı. Abla nihayet dayanamayarak:

— Kımkir kımkir ne guliyo Allah aşkina... Ne var? Açikta bir şey mi gordü? Yoksa banim suratina mi oynayo?

Bu soru bir ufak kıvılcım eklenince kaynadığı kabı taşacak hale gelen bir su gibi o iki tazede kahkahalarını tutmaya takat bırakmadı. Birisi başını tramvayın penceresinden dışarıya çevirerek, öteki elini ağzına götürerek boşandılar.

Beri yanda kadının biri Nebile Hanıma tarif edilmek üzere uzun uzadıya bir gebe kalma reçetesi tertip ederken bir başkası da Samatya'daki Sürpük ebeyi salık veriyor, «Bu Sürpük kadın birebirdir. Kendisine bir ay devam edenin Tanrı izniyle, muhakkak bir çocuğu olur» diyordu.

Bu boşanan kahkahalar üzerine hep kadınlar sustu. Dikkat bakışları o yana çevrildi. Kadının biri, ötekinden sordu:

— Neye gülüyorlar?

— Şu siyah kadının süsünü, kıyafetini alaya alıyorlar…

Abla köpürdü. Başını bir tarafa çarpıtıp dudaklarını uzatarak:

— Aa, a, a, a... Aşiftelerin zoruna bak!. Artık gule gule bayılacaklar... Ne var ayo? Caniniza gulme isteyosa ban size bir şey tarif edece, ona gulüce...

Yaşıyle ölçülemeyecek derecede kendisine çeki düzen vermeye uğraşmış olan hanım:

— Zarafet, sen onlara uyma... Kişinin hali tavrı kendi aynasıdır. Karlar yağsa kış değil mi? Kişi halini bilse hoş değil mi? Gülen kendine güler. Onlara kim gülsün?

Gülenler:

— Kadın, sana ne oluyor? Gülme, söyleme... Artık haraççıbaşı kesildiler başımıza... Gülmek yasak mı? Gülüyorsak size mi gülüyoruz? Keyfimizin kâhyası mısınız?

Başka bir kadın — Gülseler de yeri... Arabın kıyafeti gülünmeyecek gibi değil ki... Baksana nazlıma, eline de siyah güderi eldivenler giymiş... Kendi elinde onun, kudretten siyah eldiven var. Onun üzerine gene o renkte başkasını giymeğe neden lüzum görmüş acaba?

Kadınların bu alaylı eleştirmelerine karşılık artık Zarafet'in babası, anası hep tuttu. Celâllendi. «Gulunaca tuhaflik bani kıyafeti değil... filân şeydir» diye öyle bir kaba tarifle kendini eleştirenlere susturucu cevap verdi ki erkekler tarafından efendinin biri güm güm tahta bölmeyi vurarak:

— Kadınlar, bu tarafta erkekler oturduğunu unutuyor musunuz? Ayıptır. Ağzınızdan çıkanı kulağınız işitsin! ... uyarmasında bulundu.

TRAMVAYDA kadınlarla kavga ettiğinden bir ay kadar sonra idi. Bir gece Erenköyü'ndeki köşkte Zarafet abla gözlerini açtı. Sivrisineklerin, tahtakurularının hücumuyle vücudu baştan aşağıya yanıyordu. Kalktı, döşeğin içinde oturdu. Üzerinde cibinlik de varken bu can yakıcı, kan emici hayvanların nereden, nasıl böyle döşeğine dolmuş olduklarına şaştı. Odanın bir köşesinde yanan idare gazının isli, kör ışığı yardımıyle etrafına bakındı. Kaşınmaya başladı. Fakat ensesinden göğsüne, göğsünden bacaklarına koşturduğu iki elini, vücudundaki acıyı yatıştırmaya yetiştiremiyordu. Şimdiki moda saçları kıskandıracak irilikte didilmiş siyah yün gibi, tandır kadar kabarmış olan başını sağa sola sallaya sallaya biraz ötede yatan Rum hizmetçiye seslenerek:

— Elenigo, Elenigo... Ayo sen nasi uyuyo? Bu gece sivisinekler bani jibinliği deldiler. İçine doldular. Sokuyo sokuyo yaniyo... Kaşiyo kaşiyö kabariyo...

Eleni kaşınarak başını yastıktan biraz kaldırıp:

— Ah manamu... Rahat bırakmazsin abla bir parça Eleni uyuyacak?
— A, çildirdi mi ayo? Sana kim ne diyo? Dalinin zoruna bak!
— Ah, ama sen boyle dirdir soyliyor, ben nasil uyuyadzak?
— Sani ben mi uyutmayo? Sivrisinekler sana sokmuyolar mi?
— Ah nasin sokmaz? Hem sokar, hem kulak içeride vizir vizir turkû soyler...

Zarafet, sivrisinekleri öldürmek için iki elini cibinliğin orasına burasına götürüp birbirine çarparak:

— Şark diyo... avuçlarini aciyo ama oldu mi olmedi mi gormiyo ki?
— O ki vurdun, ne vakit ölüyor, avucunun içerde kan bırakayor!

Zarafet abla yastığının üzerinde fıstık gibi şişmiş dört beş tahtakurusu bulup ezerek:

— Elenigo...
— Oriste...
— Bu tahtakurularini gozleri var mı?
— Ne bileceyim ben abla?
— Gozlerini ban gormiyo ama. Onlar bani nasi goriyo, buliyo? Yatağını ne taraf yapsa o tarafa geliyo... Elenigo ayo, o işi duydu mu sen?
— Kız, uyudu mu?
— Birakarsin ki uyuyadzayim?
— Ayo sana gizli bir şey soyliyece...
— Bana gizli laf soyleyedzek?
— Kimse duymayacağina haçina putuna yemin edece. Ben de sana söylece...
— Ah «matofeo» ben kimseye demeyedzek ki abla bana bir sirli laf soylemis...
— Bizi kuçuk hanimi yok mu?
— Bizim kuçûm hanum?
— Evet, Leblebi Hanum...
— Yok Leblebi Hanum, Lebibe Hanum.
— Leblebi, fındık, naysa, hapisi bir... îşte o bir nektüp yazdi, bana verdi...
— Sana vermis kim postada bırakasin?
— Posteye değil ayo... Komşunun oğluna verilece dedi...

Eleni, komşunun oğlu sözünü işitince aşçı kadının açacağı esrarın önemini hemen anlayarak döşeğinin içinde kalkıp toplandı:

— Komsunun oğluna verilecek demis? Angisi? Haniya su sivil kravat koyar, er aksam

demiryolu uzerinde piyaça yapar... Ah vre kaymeni... Ama benin akli bana boyle demis ki bu delikanlı buradan geçer, bunda bir seytanlik var... Birbirlerine goz koymuşlar... Bunda bir «amur» isi var?

— Bunda hamur işi yok ayo... Senin anlayacaği onlar birbirini seviyo...

— Sonğra ne yapti? Mektup goturdu verdi?

— Gotürmedi, korktu. O gece duşundu duşundu. Leblebi Hanım kardaşima kuçuk bey duyarsa? Büyük hanim duyarsa fena olace dedi. Kuçuk hanim ertesi günü nektüp yine vardi. Yalvardi yalvardi. Alini opti, yüzünü opti. Aha bani güzel ablaciği dedi. Beş guruş da beraber verdi. Artı dayanamadi, gotturdi.

— Bes gurus verdi? Sok vermis! Buradan en uzak memlekete mektup gider kirk para ilen... Bana veredzek idi, bedava götürecektim. Ne olur? Suratla komsu... Bes gurus aldin mektup goturdun?

— Dur ayo, acale etme... İlk önce gotürmedi. Nektübün içinde ne var diye sordu. Salam kalam dedi. Benden de salam yazdi mi? Oyle ya, komşunun oğlusuna buradan nektüp gider de Zarafet'ten salam yazmasa ayip olmaz mı ayo?... Sonra bana hatırına kalmaz mı?

— O! Saskin abla! O mektup içerde seni için selâm koyacak? Sana boyle demis, aldatmis... Sonra ne yapti?

— Ne yapaca? Nektübü aldi, goturdi.

— Brrravvo abla! Bey buldu, elinde verdi?

— Buldu, aline verdi. O da bana ham elini opti, hem beş guruş verdi.

— Ah, aman, ben buna kiskandi. Bes gurus burda. Bes gurus orda. Sen çok para aldi.

Zarafet hafif bir haykırışla kahkaha arasında acayip bir gülme tutturdu. Döşeğin içinde kâh iki kat olup, kâh doğrularak güldü, güldü. Nihayet dedi ki:

— Şimdi oturduğu bu kapu gibi ben hiç boyle ev gormedi... Kuçuk bey alafranga seviyo, ama aşçiye beş mecidiyeden ziyade vermiyo... Bani geçen günü yanina çağirdi. Mutfağın, sofrenin, kulbasdinin alafranga adlarını öğren dedi. Ayo, bani aklinda kaliyo mu onlar? Kuzum Elengo, sen biliyo mutbağin adini, neydi?

— Kuzina...

— Koçine mi? O nasil şey oyle? Mutbağin adini hiç koçine oldu mu ayo? Hah hah hay... Kulbastinin adini?

— Kotlet... Ama ne zaman «pirzoles» diyorsun, daha güzel demek oluyor...

— Kottet mi pirçola mi ayo?

— Hem oyle, hem boyle...

— Sofraya ne diyordu?

— Tabl...

— Ayo bizde tabla başka, sofra başka... Ban bu kapida oturmayace Elengo. Üç türlü yemek yeniyo, kırk tabak yikaniyo. Sonra çatallarini bıçaklarini sıcak suyun içine soktu, sapini çikardi diyo, darılıyo. Hiç sıcak suyun içine sokmadan biçak temizlenir mi ayo? Sonra pirinci yıka diyo. Yıkıyo. Kavanozun içina su ile koy diyo, koyiyo. Artasi günü yine böyle. Uç gün yapiyo. Sonra kalbur üstüne koyiyo, kurudiyo, havanın içine koy dov da un gibi yap yüzine sürece diyo. Ayo hep bunlar aşçi kadinin işi mi? Bana tarif ediyo, sabun yap diyo. Hiç sabun evde yapılır mı ayo? Herkes sabunu sokaktan yapılmış aliyo... Kuzum Elenigo, yemek odasının adını ne idi?

— Sal a manze...

— Salamanca mi? Kah kah kah... (Yüksek sesle ezberleyerek) Salanamce! Koçina, kottet,

pirço... O, nafile, aklinde kalmiyo... Geçen günü kuçuk bey kuçunaya geldi.
— Nerede geldi?
— Ayo, mutbağın adı kuçuna değil mi?
— Kuzina.
— ...Ayyy, karin ağrısı. Diline donmiyo... Kuçina, işte oraya kuçinaya bani yanina geldi. Abla sana alafranga bir yemek tarif edece, sen de oyla pişirece dedi. Şimdi sana iki yaşinda bir tavuk gonderece, bu tavuğu haşlayaca... İçini bastırma, dana paçası, fındı (fındık), ispenah, turupla sıkı sıkı dolduraca... Ben sana bir kutu mantar gonderece, bu matrarlarle tavuğun tekmili deliğine değişiğine tıkayaca, fırına gonderece, iyice pişirece ... Kah kah kah, tavuğun içine turpla paçe konur mu ayo? Tavuk fırından gelince, tavanın içine tereyağı koy, kızdır. Bir parça kaymak at... İndir, tuz, biber, hardal karıştır. Bir bardak limanata yap, oni de karıştır... Sonra bunu tavuğun uzerine dök, dedi. Bunu adine «sus» mu derler, «kus» mu derler dedi? İyice aklinde kalmadi...
— Sonra yaptin boyle?
— Yapti ama tavuk ziyan oldu. Kımsa yiyemedi. Kuçuk bey kendi de yiyemedi. Benim ne dediğini sen anlamadi, yanlış yapti dedi. Kavga etti. Sonra gitti, Şaban Ağa ile de kavga etti. Ben sana iki yaşında tavuk dedi, sen beş yaşinde aldi, dedi. Tavuğun yaşini Şaban Ağa nereden bilece ayo? Şaban Ağa kandi yaşiğu bilmeyo. Ben kendi yaşimi bileyo mu? Bu kadar konaklarda oturdu. Tavuk, hindi pişirdi. Bu tavuklari, hindileri kaç yaşinda olduğuna kımsa sormadi...
— Birak sindi bu hindi tavuk. Komsunun oğlusu cevaplik bir mektup vermedi?

Zarafet abla, kolundaki bilezikleri şıkır şıkır birbirine vura vura tatlı tatlı bir fasıl kaşındıktan sonra:

— Ban kuçuk hanımin nektüp ona verdi. Otesini seni nene lâzim ayo? Hepsini anlataca mı artık?
— Evelden ben sana sormadı. Sen bana uykudan kalk demis. Anğlatmis ki boyle boyle mektup goturmis... Sonğra lâkırdı yarim birakmis. Çunkim anğlatmayacakti hepsini, niçun bana uykuda kaldırmis?

Zarafet abla, ruh okşayan bir anı ile yüreğinin fıkırdadığını anlatır bir şekilde uzun uzadıya güldükten sonra:

— Elenigo ayo!... Sana başka bir şey söyleyece...
— Abla, yalvaririm seni... Bana birakarsın ki uyuyayim biraz?
— Ayo patladı mi? Sabaha vaktini çok. Uyursun... Daha sana soyleyece lakırdılar var. Şaban Ağa geçen akşam tabla verirken benim elinde sıkti. Niçin sıkti acaba?
— Yok abla, Şaban Ağa lâf ben dinlemez. Baska lâkırdi bilmezsin soyleyecek? Saban Zarafet'i elinde sıkmis. Gece uyumayadzak, buna diğneyedzek? Oh, aman zevzek...
— Sen Şaban Ağa lakırdısına beğenemedi mi ayo? Başka lakırdı mi isteyo? Kuçuk beyin lakırdısini soylarsa o zaman hoşlanaca mi?
— O kako hrononahis! Kuçuk beyin lâfina ben hoslanacak?
— Sen hoşlanaca ya! Geçen gunu hanimlar evde yokkan oda kapısinin araliğinde ne guluşiyodu beraber?
— Gûlusmedi, o bana bir laf soylemis...
— Oyla mi laf soyleni ayo?
— Abla, sen o gûnu kuzinada isini birakti, bize gozetledi?
— Gozetledi ya! Büyük hanım giderken «Zarafet, her tarafina bak. Evini gozetle» dedi, bana amanet etti de gitti...

— Sana demis kim bakasin evde bir yabancı gelmeyecek... Bir esyalar alsun...
— Sen aşifte hatunu oğlunu ayartiyor da ben gozetlemeyece mi? İnşallah sabah olsun buyuk hanime soyleyece ... Evde kımse yokkan seni oğlunu Elenigo'nun kulağını içine gizli lakırdı soyleyo diyece...

Eleni, kızgınlıkla yarı yarıya döşeğinden dışarıya uzanarak:

— Abla, geçen günü sen çamasirlik içerde Şaban Ağa ile barabar ne konuşuyordu gizli gizli?
— Sen nerden gordü ayo?
— Gördu ya... San bana görur, ben sana görmez?
— Şaban Ağa memleketine nektüp yazaca, abla bana iki mecidiye odunç veri misin dedi. Onu konuşiyordu...
— Hay, hah, hah, hay... Benim kafa değil bu kadar kalin... Sabah buyuk hanuma söyleyecek....

— Elenigo, a kız, sen çocuk mu oldu ayo? Oyle şey soylenirme? Aha beni güzel Elenigo... Ne sen soyla, ne ban soylece... Yine bu evde güzel güzel oturali olmaz mı?

MEFTUN Beyefendi Paris'ten geldi geleli bir buçuk yıldan beri İstanbul'daki yaşayışını tamamıyle alafrangalığa dökmek istiyor. Bu isteği yoluna maddî, manevi olanca kudretiyle emek harcamaktan geri durmuyor, fakat amacının gerçekleşmesinde tamamıyle başarılı olamıyor, kederleniyordu. Meselâ aşçı Zarafet ablaya:

Potage aux pointes d'asperges
Homard a la Bordelaise
Volaille demi-deuil
Boeuf froid en gelee

gibi alafranga yemekler pişirtmek içm saatlarca tarifler ediyor... Zarafet bu ayrıntılardan usanarak:

— Artık tarifine yetişir, anladi...

diyor. Akşama bir «volay dömi döy» pişiriyor ki, kimse ağzına koyamıyor. Garnitür olarak kulanmak için kutuyla verilen aşağıdan gelme mantarların nasıl pişeceğini abla bazen unutuvererek mutfakta kendi kendine:

— Bu mantarlar ne olaca idi ayo? Sormaya unuttu... Bu etin neresine tıkanaca bunlar? diye üzülerek düşünüyor, düşünüyor. Mantar denince Zarafet, bunun yenecek çeşidini şişe gibi şeyler tıkamakta kullanılanlardan ayırt etmekte daima yanılıyordu. Bu dikkatsizlikleri ve alafranga pişirilen şeylerde beyi memnun edecek bir yetenek göstermediği halde Zarafet abla, o vakte kadar yol verilen, değiştirilen aşçı kadınların içinde gene en iyisi, en elverişlisi sayılmaya lâyıktı. Evvelkilerin hiç biri ne beyin o alafranga yemek tariflerini dinlemeye sabır, ne de günde kırk elli tabak yıkamaya dayanıklılık gösterebilmişti.

Beyefendi, elinde Fransızca bir yemek kitabıyla mutfağa inip de bizdeki sapsız tencerelerle yemek pişemeyeceğinden, yani evindeki kendi pişirme aletlerine karşı çıkmaktan başlayarak bir öküzün vücudunda değişik yerleri bakımından kaç parça birinci, ikinci ve üçüncü çeşitten et bulunduğu ayrıntılarına girişince en dayanıklı aşçı kadın, bu açıklamaları dinlemeye dört günden fazla dayanamayarak:

— Beni Frenk kitapla işi yok... Ben alafranga yemek pişirmez. Bildiği gibi pişirir!.. cevabıyle peştemalı belinden atar, mutfaktan çıkardı. Zarafet bu eziyetlere Şaban Ağanın sevdasının verdiği sevinçle dayandığı halde bile, gene arasıra:

— Artık canina tak dedi. Köftün beyi evinde ben oturamiyaca!... sızlanmalarından kendini alamıyordu.

Şaban Ağaya gelince, bu emektar, bu çalışkan uşağın aşkını ilân ettiği ilk aşçı Zarafet değildi. Ama şimdiye kadar hiç birinin gönlünde böyle şiddetli bir eğilim uyandırmayı başaramamıştı. Şaban, önce sevgisini bildirir. Sevişme ateşli bir devreye girince ay başlarında birkaç mecidiye ödünç istemekten başlayarak sevgilisini sızdırmaya girişirdi. Önceki aşçı kadınlar gönül vermekte pek ihtiyatlı bulunmamışlar, ama para vermeye gelince cimri davranmış olduklarından, onların sevda alışverişleri böyle Zarafet'inki kadar neşeli ve sürekli olmamıştı.

Şaban'ın aşçı kadınlardan yararlanması yalnız gönül eğlendirmek, para çekmekten ibaret değildi. O evde en iyi karnı doyan, en nefis yemeklerle vücut besleyen, Şaban'dı. Zarafet, beyin Fransızca yemek kitabından dinlediği sözlere göre etin yumuşak, lezzetli, kanlı, besleyici yerlerini öğrenmişti. Et ayırırken en seçme yerlerden birkaç parça aşırır,

bunları bir sahan kapağı altında bulunmaz bir yerde saklar, mutfaktan el etek çekilince filetoları sulu sulu pişirir, iki ekmek dilimi arasına sıkıştırarak sıcak sıcak Şaban'a eriştirmenin bir yolunu bulurdu. Hindi, tavuk, piliç olduğu zaman bunların budunu ve iriliklerine göre bazen bütününü, balık pişirdiği zaman, eğer balıklar sayılıysa, en irilerini kediye, köpeğe kaptırır. Mutfakta:

— Yetişin hu... Ayo kadi kapti gidiyo! diye bir feryattır başlar. Kapan, uydurma hayvanın arkasından maşalar, odunlar fırlatır... Fakat ablanın bu yaygarası zavallı kedilere, köpeklere iftiradan başka bir şey değildir. Kapıldığını ileri sürdüğü o parçalar, uygun bir zamanda Şaban Ağaya sunulmak üzere gene sıkıca, uygun bir yere kapatılmıştır.

Şaban, kırk-kırk beş yaşlarında, saçına bıyığına kır düşmüş, elleri ayakları iri, hantal yapılı, hamhalat bir uşaktır ki beyefendinin alafrangalık tutkunluğu yüzünden çektiği eziyetlere karşılık hizmet süresinin şu son zamanlarında, o evde ancak Zarafet'in varlığıyle mutluluğunu sağlayabilmiştir.

Şaban o evde uşaklık, vekilharçlık, kâhyalık hizmetlerinin hepsini yapar. Bu hizmetlerine ek olarak sırasına göre «Metr dö seremoni (teşrifat nazırı)», «metr dotel» lik gibi önemli görevleri de yerine getirmekle şeref duyar. Çektiği sıkıntının en büyüğü de zaten bu son görevler yüzündendir. Meselâ Meftun Beyle görüşmeye gecelik entarisiyle komşudan bir misafir gelirse böyle «etiket» dışı Şam hırkası veya gezi kürkle görünen ziyaretçileri «Meftun Bey n'est pas visible pour vous» Fransızca cümlesinin harfi harfine tercümesi olan «Meftun Bey sizin için görülebilir değildir» cümlesiyle alaya alarak kapıdan savardı. Şaban, gelenlerin bir kısmına söylediği bu cümlenin ne demek olduğunu kendi de pek bilmezdi. Beyefendi, onu kendisine öyle öğretmişti. O da ustasından aldığı gibi satarak görevini yapardı. Bu tersleyici cümleyle karşılanan misafirlerden bazıları şaşırarak:

— Beyefendi görülebilir değil midir? Allah Allah... Meftun'un vücudu hayalet mi oldu? Buhara, havaya mı döndü? Yoksa perilere mi karıştı? cevabıyle şaşkınlıklarını belirtmekten kendilerini alamazlardı. Şaban Ağa böyle adî hizmetlerden ev merasimine kadar her şeye nezaret ederek işbilirliğini gösterdiği için Meftun Bey uşağını pek severdi.

Şaban'dan, Zarafet abladan sonra evin en önemli hizmetçilerinden biri de Matmazel Eleni'ydi. Eleni, evvelce bir iki Frenk kapısında oturmuş olduğundan biraz Fransızca öğrenmiş, sofra tertibine ve diğer alafranga hizmetlere azıcık eli yatmıştı. Ama bu öğrendikleri Meftun'ca pek makbul olmuyordu. Meftun'un elinde alafranga âdetler, tertip ve servis meselelerinde kendine düstur edindiği bir «savoir vivre» kitabı vardı. Her işinde bu esere başvurur, o sayfasını açarak uygulanacak noktaları seçerdi. Kız bir kahve getirse Meftun hemen gözlerini açarak:

— Senin bu kahveyi verişin şu satırlardaki tariflere uymuyor... Daha «elegant» olmalısın! dan tutturduğu eleştirilerini yarım saat uzatır. Eleni yaptığını, yapacağını büsbütün şaşırırdı. Beyin bu karışık tarifleri ve öğretmeleriyle zavallı kız, eski bildiklerini de unutur gibi olmuş, hizmet adına yeniden hemen hiç doğru bir şey öğrenmemiş gibiydi.

Meftun'un o ev içinde alafrangalık için «forme» etmeye, yetiştirmeye, alıştırmaya uğraştığı kimseler Zarafet'ten, Şaban'dan, Eleni'den ibaret değildi. Ailesinin bütün insanlarını o yolda eğitmeğe karar vermişti. Bu kararını gerçekleştirmek için hesapsız engele, güçlüğe uğruyor, pek gülünç hallere sebep oluyor, ama kararından vazgeçmiyordu. Meselâ büyükannesi Şekûre Hanımı sıcağa gitmek için hazırlanırken görse, hemen tuvalet kitabından «vücut temizliği» konusunu açar, vücut organlarından her birinin ayrı ayrı nasıl yıkanacağını ayrıntılarıyla anlatmaya girişir. Onunla da

yetinmeyerek zavallı kadının hamam bohçasını karıştırır. Bizim kadınlarca hamamda kullanılması âdet olmuş birçok şeyin kullanılmasına karşı çıkar. Onları çıkarır, atar. Sabun görse pek kızar. Annesi:

— Ulan çıldırdın mı? İnsan hamamda sabunsuz temizlenebilir mi? feryadıyla avaz avaz haykırır. Meftun sabunun deriye, saçlara sayısız zararından söz ederek onun yerine kullanmak için çeyrek litre alkolün içinde yarım gram sülfat dö kinin eritmeli, bir şişeye koymalı, ağzını sıkıca kapamalı. İki gün öyle dursun. Sonra içine yarım litre eski rom ve 50 gram sarı kınakına tozu ilâve etmeli... den tutturarak uzun uzadıya bir tertip tarif eder, sabun yerine bunun kullanılmasından saçlarca kazanılacak yararları saya saya bitiremez. Nihayet büyük annesi:

— A evlâdım, baksana, saçlarım bembeyaz oldu. Bundan sonra öyle şeyler benim neme gerek? Biraz sabunla yıkanır, hamamdan çıkıveririm.

— Hayır, olmaz. Sabun zararlıdır. Derinin deliklerini tıkar, saçları döker. Sana yumurtayla yapılan bir tertip salık vereyim...

— Yavrum, geç kaldım. Bırak beni, yoluma gideyim.

— Daha kolayı var canım. Beyaz saçlar için un kullanırlar. En uygunu budur. Başka renkteki saçlar için de çok iyidir. Unla saçları ve başı güzelce ovuşturmalı. Sonra fırçalamalı. Baş için bundan uygun bir temizlik yolu olamaz.

Zavallı kadın, torununun zorundan kurtulamayarak bir defa kâğıt içinde hamama yarım okka un götürmüş. Bununla saçlarını ovalarken un yumuşayarak hatunun başında hamurdan bir takke meydana gelmiş, bu yeni usul temizlenme öteki kadınların merakını çekerek:

— Hanım, illetin mi var? Başına sürdüğün o nedir öyle? Başı çıbanlılara giydirilen ziftten siyah takke gördük ama hiç böyle beyazını görmemiştik.... yollu birtakım yersiz sorularla karşılaşmış, zavallı, o günü, utancından âdeta ağlamaklı olmuştu.

Eline çatal, bıçak almamış bir aileyi alafranganın bütün sıkıcı yükümlülük, bütün zorunlu törenleriyle yemek yemeye alıştırmak, güç olduğu kadar da gülünç olduğuna Meftun hiç önem vermiyordu. Kadın ninesinin, annesinin, teyzesinin şikâyetlerine, ürkme ve tiksinmelerine hiç kulak asmayarak, Beyefendi, hepsinin eline çatal bıçağı dayadı. İlk işe giriştiği zaman bir et parçası kesilirken, kesilen lokma bir yana, bıçak, tabak başka yana fırlamak gibi kazaların bol bol oluşu, Meftun'u, bu güç işi nasıl başarabileceği konusunda ümitsizliğe düşürmedi.

Çatal denilen o sivri uçlu demirleri ağıza sokup yemek yemeye aileden birkaçı istemeye istemeye biraz alıştılar. Ama kadın nine Şekûre Hanım, mümkün değil, bu güç usulde yemek yemeyi beceremiyordu. Onun yeteneksizliği kesin olarak ortaya çıkınca yaşına saygı göstererek bu yemek usulünden bağışık tutulmasına karar verildi. Kesilmesi güç parçalar, Eleni tarafından kesilerek büyük hanımın tabağına konulacaktı. Ama zavallı hatun, o parçaları gene çatalla yemeye mahkûm edilmişti. Talihsiz Şekûre, arasıra kızı Vesile'yi bir tarafa çekerek:

— Çatalla yediğim yemeğin tadını bir türlü duyamıyorum! şikâyetiyle yanar yakılırdı. Meftun'un Beyoğlu'nda, veya bir başka yerde birkaç gece kalıp da eve gelmediği günler, ailedeki kimseler için bir şenlik günü olurdu. O zaman kimse, alafranga yemek salonunun semtine uğramazdı. Hanımların küçüğü büyüğü, Eleni'ye:

— Haydi kız, sofra bezini bul. Oturduğumuz odaya yayıver. Yemek iskemlesini koy, kaşıkları getir! emirleriyle bildikleri gibi bir sofra kurdurur, etrafına dizilirler:

— Ooohh, canım alaturka. Anandan babandan gördüğünden şaşma. İnsan böyle tatlı tatlı yiyor... İçine siniyor, ne yediğini biliyor... sözleriyle kolları sıvayıp hepsi birden sahana

hücum ederek çorbadan pilâva kadar bir kapışmadır giderdi. Meftun bu hali duysa evde kıyamet kopacak. Ama böyle yemek yemek daha kolay, hizmetçiler için daha yorgunluksuz olduğundan Zarafet'le Eleni, bu sırrı saklamaya iyice dikkat ederler, beye bir şey duyurmazlardı. Meftun'un geldiği akşamlar «sal a manje» adı verilen bodrumdaki uzun sofra gene fesleğen, kına çiçeği saksıları, mezat malından alınmış altmışar paralık şamdanlar, bardaklar, tabaklarla donanır, aile üyelerinin büyüğü, küçüğü, ihtiyarı, tazesi, istemeye istemeye iskemlelere dizilirler, hepsi birer birer belli yerlerini alırlardı.

Alafrangalık nasıl öğrenilir? Tabiî Frenk memleketlerinde bulunmakla, onların her âdetini görmekle, görülenlere ısrarla dikkat edilerek önce bilgi, sonra alışkanlık elde edilir. Oralarda bulunmayanlar bu görgü usulünü nasıl elde edebilirler? Bu âdetlerin teorileri bazı kitaplarda görülür. Uygulaması da Frenk dostlar edinilerek gerçekleştirilebilir. Ama bu da hayli uzun olur. Frenk usulü yaşamanın kendine özgü bir usulle öğretilmesi kabil değil midir? Meftun bu konuyu çok düşündü. Çünkü aile halkına alafrangalığı öğretmek için çok sıkıntı çekiyordu. Hoşa gidecek meyveler de toplayamıyordu. Uzun uzadıya düşündükten sonra bu güç işin öğretilişini kolaylaştırmak amacıyla bir eser yazmaya karar verdi. Bu kitabın adına önce «Savoir vivre applique» dedi. Sonradan bu adı beğenmedi. «Savoir vivre compare» diye isimlendirmek istedi. Sonra «compare»yle «comparatif» arasında bocaladı. Birini ötekine yeğ tutmak için bir neden bulamadı. Sonunda, bin güçlükle «savoir vivre pratique» te karar kıldı. İsmin Fransızcası oydu, şimdi Türkçesi kaldı. Bunu dilimize çevirmeli? «İlm-i muâşeret» dedi, olmadı. Birçok sözlük kitabı arasında; Vizental Efendi'nin «Cep Lügati» ne başvurdu. «Savoir vivre» i orada «ah- lâh-ı hasene (iyi huylar)» diye açıklanmış görünce kızgınlığından kitabı pencereden attı. Of, nihayet «Adâb-ı hayat-ı ameli» ye biraz aklı yatar gibi oldu. Bundaki isimlerin birbirini kovalaması da kulağına hoş gelmedi. «Amelî» yi sondan kaldırıp başa koyunca eserin başlığı «Amelî âdâb-ı hayat» şekline girdi. Aman, artık uysun uymasın, Meftun yorulmuştu. Uygun bir isim bulmanın hemen hemen bütün eseri yazmaya denk bir yorgunluk olduğunu anladı. Bu konuyla ilgili onune eski, yeni, birçok Fransızca kitap açtı. Kaleme alacağı eserin kısımlarını, bölümlerini saptayarak işe başladı. Bir yandan yazıyor, öte yandan yazdıklarının ev içinde uygulanması işine girişiyordu.. «Amelî âdâb-ı hayat»ı yalnız bir uygulama şekliyle değil aile halkınca öğrenilmesi zorunlu bir ders haline koydu. Yazmak bilenler, Meftun'un bu kitaptan söylediklerini özel defterlere kaydedecekler, yazısı olmayanlar da bu acayip derslerde dinleyici olarak bulunacaklar, işittiklerini sonradan birbirlerine sorup cevaplandırarak kuvvetlendirecekler, evcek yaşayış biçimlerine bu öğrendiklerini uygulayacaklardı.

Odalardan biri sınıf sayıldı. Meftun Bey bir gün «Amelî âdâb-ı hayat» dersini özene bezene açtı. Derste kadın nine Şekûre Hanımdan başlayarak teyze Vesile Hanımın küçük kızı dört yaşındaki Hasene'ye kadar bütün aile halkı hazırdı.

DERSE başlamadan önce hocadan başlayıp bütün kadın ve erkek öğrencileri tanımak gerekince, önce Meftun Bey: Yaş otuza, boy uzuna yakın, vücut ince, renk soluk, durum ve davranış çok sinirli, yüz uzun süreden beri tuvalet sularının, pomadaların, pudraların aşırı kullanılmış olmasından fazlasıyla yorgun... âdeta sepelenmiş deri gibi pul pul bir hal almış, elmacık kemikleri fırlakça... gözleri iri, yuvarlak, pişmiş kelle gibi ölü bakışlı, donuk, sönük, akları karasından fazla...

En çok rahatsızlığı mideden, sinirden, çarpıntıdan...

Fikir bakımından hoppa... bilgi derme çatma, anlayışı kıt, zoraki, hep «savoir-vivre»den çalınma... davranışları taklit, hep sahte, soğuk...

Şikâyetleri: Gece sokaklarda sopa vuran mahalle bekçisinden, köpek havlamalarından, birbirini kovalayan bozacı seslerinden, tütün tabakasını, ağızlığını cebine koyup gecelik entarisi, şam hırkasıyla akşamları yemekten sonra çıkagelen alaturka misafirlerden, incesaz takımından...

Ayıpladığı şeyler: Kaloş potin giyenler, gezgin aşçıdan kuskus pilavı yiyenler, Osmanlıca eserleri ve gazeteleri okuyanlar.

Alışkanlıkları: Tırnaklarını bir çeşit insan nalbandına kestirmek. Türkçe söylemesi en kolay kelimeleri bile güçlükle söylemek, bazen en çok kullanılan deyimleri unutmak... Söz arasında, konu ile ilişkili olsun olmasın, Fransızca atasözleri kullanmak... Bir sohbette yorulunca ıslıkla opera parçaları çalmak...

Tövbe ettiği yemekler: İşkembe çorbası, nohutlu yahni, patlıcan dolması, un helvası, bulamaç, pekmezli mahallebi, piruhi, tatar böreği v.b.

Sevdikleri: Fileler, biftekler, ragular, sosisler, sufleler, tartlar, konpotlar... Kuşkonmaz... (yoksa) enginar sapı, bazen kamışlık pırasa, omlet (yapılamazsa) kaygana...

Nefret ettiği içkiler: Boza, harup şerbeti.

İstemeye istemeye içtikleri: Kırkçeşme, Halkalı, Turunçlu, Keçe, Kayışdağı v.b.

Arayıp da bulamadıkları: Madera, Bordo, Burgony, Malaga...

Semti: Kışın Horhor, yazın Erenköyü, fakat aklı Beyoğlu'nda.

Okumaktan ürktüğü eserler: Evliya Çelebi Seyahatnamesi, «Kavaid-i Türkiyye», gramer, sentaks, Osmanlı Edebiyatı... millî romanlar...

Edebiyatta: Hemen hemen sevdiği hiç bir meslek yok. Bu mesleksizlik de bir çeşit meslek sayılabilirse de tuttuğu yol şöyle: Bir yazar «sublime (yüce)» daha doğrusu «vrai (gerçek)« daha iyisi «cru (apaçık)» yani cascavlak olmak için anlatım kuralları, şive, edebiyat kuralları gibi dil ağırlıklarından sıyrılmak, bu ağırlıkları atmak, hafiflemek, kendi yazdıklarından başkasını beğenmemek, ama kendi eserlerinin bir gün bir yazar tarafından övüleceğini sezince ihtiyatı ele alarak onun kaleminden çıkan eserleri beğenmiş, hatta gereğine göre her satırına, her kelimesine âşık olmuş, bayılmış görünmek... Hangi örnekten olursa olsun bir yazarla görüşülünce, nezaket icabı, yüzüne: «Güzel yazıyorsunuz» övgüsünde bulunmak... Yanından beş-on adım ayrılınca: «îmbecile, il se croit, un auteur (Ahmak, kendini bir yazar sanıyor)» demek.

Türklüğe ait özelliklerle seçkinleşmiş bir orijinaliteyi kabul etmemek, böyle bir iddiada bulunanları adi görmek.

Büyükada'da, Şişli'de oturur, bisiklete biner, lüzumunda vals eder, Chopin'i, Gounaud'yu, Bizet'yi, Verdi' yi tanır aileleri tasvir etmekten başka Türkçe'de hikâye konusu bulunamayacağı fikrinde direnmek...

Meftun Bey'e edebiyatta tuttuğu yolu sorsanız açık bir cevap alamazsınız. Sorunuza

karşı yüzünü buruşturur. Sizi alaycı bakışları altında ezerek süzer. «Edebiyatta tuttuğum yol mu?» Oooof, ne safça soru! Dünyada edebiyat var mı ki meslek olsun?

Kırpılıp kırpılıp açılan gözlerinden karışık bir anlam saçılır... Size, ruhunda kaynayan büyük büyük bir şeyler anlatmak için titrediğini görürsünüz... Kelime bile söylemeden yalnız kaş göz kırpıştırmasıyla anlatmaya uğraştığı yüksek düşünce ve duygulardan yorulmuş gibi gözlerini yumar... Sonra yavaşça, Fransızca bir atasözü söyleyerek: «A question, hâtee, reponse pesee (Acele soruya ağır cevap vermelidir)». Edebiyat mı azizim? Öyle bir şey var mi? Siz benim beğenmiş göründüğüm bazı eserler hakkında takdirlerimi ciddi mi sanıyorsunuz? Hatır için, gereği olduğu için öyle görünüyorum... En büyük edebî başarı eserin sanat harikası olmasında değildir. O eseri övdürecek dostlar bulmaktadır. Şimdi bendeniz, yazar arkadaşlarımın en kalemi kuvvetlilerinden birkaçını yemlemezsem sonra benim yayınlanacak eserimi övmeye koşan olur mu?

Anlatmak istediği şu edebiyat hilesinin yanından öyle cevahir yumurtlar ki dünyada edebiyatın var olmadığını, ama bu deha ışıltısının, Meftun Beyin yazılmak üzere bulunan yüce eseriyle birlikte doğacağını biraz üstü kapalı, size duyurur. Ancak, yıllar geçer, bu güzel eser bir türlü doğurulup meydana çıkamaz. Meftun, eski edebiyatın düşmanıdır ama, yenisinin de pek dostu değildir. Yeni edebiyat taraflılarını bin türlü noksanla suçlar. Meselâ «Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi»nin sırayla değerbilir gözler önüne serdiği seçme eserler hakkındaki düşüncesini sonsanız gülümseyerek kulağınıza eğilir:

— «Mon cher! entre-nous (azizim söz aramızda) şu kırmızı kaplı kitapları mı soruyorsunuz? Bunların sahipleri olan zavallılara şaşıyorum. Renk illetine uğramış sanılan bu sayın yazarlar bilmelidirler ki okuyucu, bir kitabı, kırmızı kabını şerbetlik şeker gibi ezip de şifa niyetine suyunu içmek için değil, içindekileri okumak için alır. Bu kitapların, Türklük yalnız kablarında görülüyor... Bu parlak rengi seçmelerinin nedenini anlayamıyorum... Bu «pretansiyon» bana çok büyük görünüyor. Bendeniz, yazacağım eserim için bir renk seçmeyi düşünsem öyle parlağını değil, «modest»ini ararım. Bu al renk pek iddialı oluyor. Hem Avrupa'da aşçı işçi kitapları, «bibliotek roz» lar filânlar bir yana bırakılırsa ciddî yazılmış kitaplardan kırmızı kaplılarına pek rastlanamaz sanırım. Zola, Bourget ve sair en tanınmış yazarların eserlerindeki kıyafet sarı, mavi, beyaz olarak görülüyor. Çoğu böyle... Bu ünlülerden, eserini akide şekeri renginde bir kaba koyup da bunu kitabın sürümü için bir neden veya iyi haber sayanını görmedim. Çünkü eserin içindekinden emin olan bir yazar kabın rengine önem vermez. Renkten rağbet yardımı bekleyerek göz boyacılığına kalkışmaz.

Sonra «Edebiyatı Cedide Kütüphanesi»nin ateşli renginden vücuduna bir sıcaklık yayılmış gibi yerinden kalkar, beş aşağı, beş yukarı gezinir... O kırmızı kütüphaneyi küçümsemek, alaya almak için söz arar. Dokunaklı, ısırıcı bir söz: Meftun Bey için, sözün en haklısı, ağızdan çıktığı sırada, karşısındaki üzerine şatafatlı bir etki gösterendir. Bir gereğe uygunluğu ister şeklinde, ister anî olsun, yahut hiç olmasın...

İki elinin başparmaklarını açıp kalçalarına yerleştirerek iki kulplu büyük bir vazo şeklini alır. Sonra konuştuğunun yüzüne sert sert bakışlar fırlatarak:

— O kitapların rengine parlak dedimdi, değil mi? Baskı makinesinden yeni çıktıkları vakit belki... Ama kitapçı vitrinlerinde uzun süre güneş altında kalıyorlar, dağıtıcıların kucağında gezdirile gezdirile çok hırpalanıyorlar da başlangıçta al olan o renk soluyor, kaçık morla sevimsiz bir galibarda arasında acayip bir renk alıyor. Neye benziyor? Dur, dur, dilimin ucunda, gözümün önünde... Hay Allah müstahakkını versin. Hah buldum, işportalarda gezen... kırmızı boyalı yumurta... evet, soluk kırmızı paskalya yumurtasına...

«Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi»nin sayın yazarlarının dehalarından renk almış sanılan kırmızı zemin üzerine beyaz yazılarla süslü bu kaplar elbette görülmüştür. Gönlü çeken her nakışları, hazırlayanların yaratılışlarındaki zarifliğe birer büyük kanıt olan bu nefis kitapların kapları hakkında böyle hezeyanla ağzını açan Meftun'u, bunların edebiyatla ilgili taraflarına dair söyletmek lâzım gelse, artık kulakları tıkamalı. Saldırıları dinlenmez... Dinlense de söylenmez. Meftun, yeni edebiyatçılarla bahse girişse türlü uyuşmazlık noktaları bulur, çıkarır. Kendinin o gruptan olmadığını söyler. Yeniden değil, eskiden hiç değil. Ay efendim, ya sen nesin? diye sorulsa, o zaman gülerek:

— Yeni edebiyatçılar dedikleriniz kimler oluyor? Onların hepsi hâlâ kelime ile oynuyorlar. Benimkiyle ölçülürse yeni dediğiniz şey Çin edebiyatı kadar eski kalır. Ben neyim, size söyleyeyim mi? Ben öyle bir şeyim ki bağlı olduğum edebî meslek bundan ancak yüzyıl sonra rağbet görebilecektir. «Dekadizm», «Sembolizm» sönerken bunların ölgün ışıklarından başka bir mesleğin ışıkları yayılacaktır. Bunun adına ne denecek, bilir misiniz? Haydi Türkçeyle Fransızcayı karıştırarak buna bir ad vereyim... Efendim, buna «Hiçizm» denilecektir. Çünkü hastalanan bir insan kendini tedavi ile uğraşır. Niçin? Bir süre sonra gene hastalanıp ölmek için... İnsanları aptallıktan aptallığa götüren şey, işin sonundaki bu hiçliği anlayamamaktaki ahmaklıklarıdır.

Babası öldüğü zaman Meftun, on dört - on beş yaşında bir çocuktu. O ailenin alafrangalığa merakı yoktu. Bu hastalık, biraz Meftun'un amcasında vardı.

Babası ölünce çocuğun eğitim ve öğretimini benimseyerek yeğenini yanına aldı. Öğrenimini tamamlaması için Paris'e gönderdi. Delikanlı, orada ne okudu? Askerlik mi? Hekimlik mi? Hukuk mu? Ticaret mi? Ziraat mi? Sanayi mi? Hayır, bunların hiç biri değil... O bir kolay meslek izlemek istiyordu. «Armut piş, ağzıma düş» derecesinde kolay ne meslek olabilir? İnsan her ne öğrenmek isterse istesin, bilgi sermayesini bir çalışma karşılığında kazanabilir. Yeğeninin dünyada tek bir allâme kesileceğini umarak İstanbul'da birtakım boş ümitlerle ağzı açık bekleyen amcasını Meftun, her hafta yalancı bir mektupla kandırarak o Fransız ülkesinde girmeyi mümkün gördüğü kuruluşlardan dolaşmadığını bırakmadı. Ama hep alargadan dolaşıyor, kayıtlı öğrenci sıfatıyla hiç bir yere girmiyor, dinleyici sırasında bulunabileceği kuruluşları, Üniversiteleri dolanıyor, hiç bir kitap açmadan, zahmetsizce, kulaktan bir bilgin oluverip meydana çıkmak istiyordu.

Her ay bir çıkın parayla bir de uzun öğüt mektubu gönderen amcasını aldatmak için sahte diplomalar düzenlemeyi göze aldırmaya kadar vardı. Zavallı adamı aldatmaktaki bu başarı kolaylığını görünce kuruluşlarda dinleyici diye bulunmak yorgunluğunu da bir yana atar gibi oldu. Gelsin kafeşantanlar, konserler, balolar, bu gece Folies Bergeres'de, yarın Olympia'da, öbürgün Eldorado'da... Artık okumaya değil, uyumaya bile vakit bulamıyordu. Aşk ve sevda Vezüv yanardağı gibi kaynamada...

«Les dessous de Paris» adıyle Paris'in üstünden başka bir de altı vardır. Buraları sefillerin kuyuları, cehennemleridir... Gece yarısından sonra Paris'in bütün ahlâk bayağılığının gizli tarafları, kötülükleri, rezillikleri bu çukurlarda akacak bir yer bulur! Öyle acayip, garaip, bazen iğrenç, korkunç, tehlikeli olaylara, canlı levhalara rastlanır ki bu manzaralarla ilk defa karşı karşıya gelenler, nefretlerinden titrerler... Yanlarına bir rehper, yahut kılık değiştirmiş bir polis almadıkça, yabancılar bu kaza belâ kuyularına inemezler. Buralarda iki «sous» (yaklaşık olarak yirmi para) ya gecelenir. Bu ücret karşılığında barınma hakkı boylu boyunca uzanıp yatmak değildir. Bir masanın önünde, baş iki elin arasına alınarak öyle oturmak durumunda uyumaktır. Sahipleri pek konuksever olmayan bu mağaralara bazen o kadar müşteri hücum eder ki gelenlere

oturdukları halde sızmak için bile yer bulunmaz.

Meftun parasız kalarak Brasserie Moraud'da, Fradin'de bir-iki akşam geçirmişti. Fakat bu sefil barınışlarının züğürtlükten olduğunu söylemez. «Ben oralarda par curiosité (merak yüzünden), daha doğrusu etüt yapmak için kaldım» derdi. O gecelerin birinde yanıbaşındakilerden şöyle bir konuşma dinleyerek hatıra defterine yazmıştı:

— İşte arkadaş, iri bir pehlivan bit yakaladım. Yarışa korum. Evcil Hayvanlar Semizlik Yarışması Komisyonu'ndan birinci ödülü bundan başkası kazanamaz. Bunun besililiğinden, yetiştiği tarlanın besleme gücü yerinde olduğu anlaşılıyor. Benden yağlı kim var içinizde? Ürünlerine güveniyorsan bir tane de sen tut, düvüştürelim...

Meftun Paris'in altını, üstünü dolaştı. Her yerini öğrendi. Amcasından gelen paranın düzenli harcanmasını sağlayamadığından ay başında zengin, sonunda iki cebi tamtakır bir züğürt olurdu.

Amcası yeğenine uzun, hikmetli ve usta yazar cümleleriyle öğüt vermekten bıkmadı. Ama Meftun, kendi gidişine uygun bulmayarak saçma saydığı bu uzun lakırdıları okumaktan usandı. Çok defa: «Yavrum, dünyada insan bilginin değerini anlamış, söz dinler ve sebatlı kimselerden olmalıdır ki...» kılıklı bir girişle başlayan verimsiz öğütlere rastlayınca yeğen bey öfkeyle:

— Oooof, gene seni mi dinleyeceğiz? Nasihatı ne yapayım? Paraya. bakalım!... diye alay ederek amcasının gerek düşünce bakımından, gerek el yazısı bakımından özene bezene hazırladığı o canım mektubu okumadan bir yana fırlatır, zarftan çıkan çeki cebine atarak bankadan paraları almaya koşardı.

Meftun Paris'in altını üstüne çevirdi, bütün edebiyat ve bilgi veren yerlerle edep dışı yerleri hep gezdi, tozdu da amcasının, paraca ettiği fedakârlıklara ve hele verdiği öğütlere karşın hiç bir şey elde edemedi mi? Etti... Bu gerçek nasıl inkâr olunur? Bir insan iyiden kötüden her gün iki şey öğrense dört beş yılda bu kadar bilgi eder. Kendini üzmeden, zihnini yormadan, kolaylık rüzgârı beynine lüzumlu, lüzumsuz, yararlı, zararlı neler getirip tıkdıysa onları öğrendi. Az bilmek ve bildiğini insan ilminin son noktası, kendini de «âlim-i küll (her şeyi bilen) zannetmek, böyle öğrencileri gerçekten çok hayale, ciddîlikten çok bilgiçlik taslamaya götürür. Şarlatanlık bu gibi noksan bilgilerden çıkar, şarlatanlar işte böyle yetişir. Şarlatanlık da bir çeşit tekniktir. Bu teknik, öğrenmekten ziyade yetenekle gelişir. Bu mesleğin az çok, bazı bilgi dallarına mensup olanlarla kızıl cahillere kadar dereceleri vardır. Evet, şarlatanın da yükseği, alçağı olur. Şarlatanın en açık işareti, hiç bir gerçek karşısında susturulmuş olmaya dayanamayarak seksen dereden su getirmeye uğraşmak, sözle, kalemle her bahse katılmak, bilmediği şeylerden bilir gibi söz etmek, bilgisizliğini örtmekte büyük başarı göstermek, bazı konularını ömründe bir defa okuduğu, ya da Allah saklasın, hiç okumadığı bilimlerde, bilgilerde uzmanlık taslamak, iki kere iki dört eder kesinliğiyle iddialarının saçmalığı kanıtlandığı halde asla kanaat getirmeyerek «düşmanıma derdimi anlatamadım ki» sözünden ayrılmamak, kısacası, Nuh deyip durmak, kaleminden çıkan saçmaların sırf gerçek olduğuna herkesi inandırmak için sıkılmayı bir yana atarak her yolu mubah saymak, karşısındakinin ileri sürdüğü fikirler ne kadar açık, düzgün, ispat edilmiş gerçeklerden olsa gene anlamaz görünerek meseleyi safsafataya, palavraya boğmak, nihayet karşısındakini usandırarak, nefret ettirerek, iğrendirerek tartışma meydanından püskürtmek... Sonra dönüp okuyuculara başarmış bir tavırla:

— Gördünüz mü? Şiddetli bir kesinlikle nasıl hasmımın ağzına ot tıkadım? Tartışmaya gücü yetmedi, işte kaçtı... demek... Bununla da kanaat etmeyerek sözde, yazıda sırasını kollayıp: «Bu konuda zaten geçenlerde filân Efendiyi susturmuş olduğumuz

cihetle» cümle parçasını sıkıştırarak o safsata meydanının terlemez, kızarmaz bir kahramanı olduğunu ilândan geri durmayıp ahmakları kudretine hayran, gerçekseverleri alaylı gülüşlere, daha doğrusu tiksintiye zorlamak...

Meftun bu şarlatanlık meziyetlerinin hepsine sahipti. Edebiyatçılardan, şairlerden, tarihçilerden, bilginlerden, teknik adamlarından en ileri gelenlerle bunların en ünlü eserlerinin adlarını ezberlemişti. Her neden söz açılsa bir fihrist cetvelinden ileri varamayan bilgisiyle hemen söze atılır, yaş, kuru, lakırdı karıştırırdı. Gerçek böyle değildir diyenlere karşı bin maval okur, «Sizin aklınızda iyi kalmamış. Ben gayet iyi biliyorum ki mesele dediğim gibidir» cevabını korunmak için kendine siper edinir. Saçmalarını reddetmek için o konudaki sözleri için açılıp gözüne sokulsa:

— Gerçek gene benim dediğim gibidir. Burada yazar nasılsa yanılmış... demeye kadar vararak insanı çatlatır. Meftun'un Paris'teki bilim dallarında derinleştirmediği yönler hiç yoktur dersek yalan söylemiş, hakkını inkâr etmiş oluruz. Kahramanımız ilk hevesle Paris'te bazı müesseselere devam zahmetine katlandığı sıralarda dinlediği derslerden, bilim konularından defterlere öte beri notları yazardı. Ama bu defter sayfalarının büyük kısmını ciddî notlardan çok argo dili terimleri çeşidinden anlamsızlıklarla doldururdu.

Meselâ ciddî bir ilmin notlarına ayrılmış sayfaların kenarında Paris külhanileri, dilinin adî kelimeleri görülür, tarihle, edebiyatla ilgili yararlı, önemli konuların sayfa çevrelerinde aşağıki garip terimlere rastlanır:

Nou-nou
: Sütnine

Moche
: Çirkin

Gosse
: Çocuk

Möme
: Keza

Chigner
: Ağlamak

Parigot
: Parisli

Paf
: Duramayıp yıkılan sarhoş

Pegre
: Hırsız

Petit noir
: Kahve fincanı

Frangine
: Hemşire

Gago
: Aval

Rupin
: Zarif

Sauce

Çamur, yağmur

Singe

Usta

Taf

Korku

Teuf-teuf

Otomobil

Tube

Yüksek şapka

Edebiyat kitap ve defterlerinin sayfa kenarlarında bu kelimelerle yapılmış öyle edepsiz cümleler vardı ki onlardan burada bir örnek vermeye bile kalem utanır.

Meftun'un Paris'te, teorisini öğrenim defterlerine böylece yazdığı bilgilerinin uygulanması sırasında başı dönüp gözleri kararak pek ziyade taşkınlık gösterdiği bir zamanda amcası ölüverdi. Meftun da öğrenimini ilerletebildiği derecede bırakarak İstanbul'a dönmek zorunda kaldı. Amcası Meftun'un ve kendinden küçük kardeşi Raci ile kızkardeşi Lebibe'nin işlerini de üzerine almıştı. Amca Efendinin ölümüyle bu işler Meftun'a geçti. Meftun Paris'te çeşitli bilgiler öğrenirken sözde hukuk ilmini öğrenmekten de geri durmamıştı. İstanbul'a gelince ailesinin veraset meselelerine ait, görülmesi gereken hukukî işlerini düzeltmek için koltuğunun altına bir avukat çantası sıkıştırarak mahkeme mahkeme dolaştı. Kendi sözüne göre her işi yoluna koydu. Ailesine ayda yirmi-yirmi beş lira kadar bir gelir sağladı.

Kadın nine Şekûre Hanım yaş yetmişken seksene doğru adım adım ilerlemekte... Hanım ninenin kendine sorarsanız onun fikri elli beşte demir atıp hiç ilerlememek... Söz bir Allah bir, her sene rakam değiştirmeye ne lüzum var?... Fakat Şekûre Hanımın bu hesabı birçok cihetten pot gelir. Sırıtır. Kadın ninenin bu sözüne güvenmek lâzım gelirse, ellisini aşmış bulunan büyük kızı, yani Meftun'un annesi Lûtfiye Hanımın yaşı otuz sularında bulunmak, otuza yaklaşan Meftun'u on yaşına indirmek ve ağabeylerinden biri altı, öbürü on bir yaş küçük olan Raci ile Lebibe'nin yaşlarını sıfıra indirip ikisini de henüz

analarından doğmamış, yani var olmayan kimseler saymak gerekiyor.

Şekûre Hanımın hesabındaki bu gariplik bazen alay olmak için kendisinden sorulur. Kendisi elli beşinde olunca Meftun'un yaşı on ve öteki iki torunun da daha dünyaya gelmemiş olması icap ettiği anlatılır... Kadın nine kaşlarını çatarak:

— Meftun'u mu söylüyorsunuz? O daha dünkü çocuk ayol... Daha yaşı ne, başı ne? Benim gözümde o hâlâ on yaşında bile değil...

— Ya Raci ile Lebibe? Bunlara bir yaş biçmek istesek nasıl olacak? Altışar aylık demiş olsak ikisini de insafsızca büyütmüş olacağız...

— A, Raci, Lebibe... Onlar mı? İlâhi, ben onları adamdan sayar mıyım hiç?

Şekûre Hanımın karşısındaki, bu sıkıca sorularında biraz daha direnir:

— A büyük Hanım, tuhaf söylüyorsunuz... Kızınız Lûtfiye Hanım ilk çocuğu Meftun Beyi sekiz yaşında mı doğurdu? demiş olsa şu cevabı alır:

— Hemen de öyle ya! Eskiden kızları şimdiki gibi yirmi beşine kadar bekletmezlerdi. Pek erken kocaya verirlerdi. Ben, merhuma tamam on iki yaşımda vardım.

Sözün ucu bir kere bu yola dökülünce lakırdı büyür. Şekûre Hanım ta gelinliğinden başlar, merhumla geçirdiği hayatın bütün bölümlerini tatlı yerlerinde sırıtıp göz süzerek, acı noktalarında geğirip ah ederek anlatır. Lakırdıdan boğazı kurur, bir - iki yudum su içer, gene anlatır... Kadın ninenin hikâyesini tamamlaması karşısındakinin dayanma gücüne göredir. Dinleyende ne kadar sabır görürse o kadar anlatır.... Bazen sözden pek yorgun düşerse beş-on dakika kadar uyku kestirir. İşte bu uyku sırasındaki ara, dinleyici için güzel bir fırsattır. O gözlerini yumar yummaz, hemen büyük hanımın sohbetine karşı bulunmaktan kaçmalıdır. Eğer, dinleyici yerini bırakmakta savsaklanır, ağır davranılırsa kadın nine gözlerini açar açmaz sorar:

— Ne anlatıyordum?

— Gelinliğinizi...

— Sözün neresine geldikti?

İşte bu soruya cevap bulmak acayiptir. Büyük hanımın sözlerinde bir başlangıç, bir orta, bir son yoktur ki... Bazen başı sona, ortayı başa getirir. Anlatılan hikâye baştan aşağı bir mantık örgüsünden yoksundur. Sözün neresinde kalındıydı? O noktayı bulmak için büyük hanıma yardım etmeli, bunu düşünmeli. Filân yerde kaldıktı diye bir söz atınız da ne olursa olsun. O noktanın eski noktaya tam tamına uyması pek beklenmez. Büyük hanım bu konuda güç beğenir değildir:

— Ha, evet! der, gene başlar. Gene o eski sözler. Fakat o kadar ucu bucağı gelmez yollara dallandırılıp budaklandırılır ki dinleyene göz kararması, âdeta baygınlık gelir. Bu lakırdı tufanından kurtulmak için kadın ninenin bir ikinci uyku nöbetini beklemekten başka çare yoktur. Çünkü ondan önce kalkmak isterseniz:

— Ayol otur. Allah'ını seversen dinle... İşte bitiyor... antlarıyle eteğinizden çeker.

Böyle çok söylemek büyük hanım için bir hastalık, bir illet, doğal bir ihtiyaçtır. Ne kadar çok söylerse o kadar derdini dökmüş, hafiflemiş, âdeta ferahlamış olur. Bu hastalığın aslı, nedeni vardır. Ama onu kimseden değil, büyük hanımın kendisinden dinlemelidir. Şöyle başlar:

— Ben gençliğimde bir içim suydum. O kadar güzeldim, o kadar güzeldim ki, afet yanımda halt etsin. Evet, bir içim suydum. Şimdi ne suyum kaldı, ne selim. Kupkurudum, o da başka bir hikâye... Sen, de kocar, inşallah benim gibi olursun da anlarsın yavrum. Gelin olduğum gün sokaklar seyirci almadı. Görenler cemalime parmak ısırdılar. Merhum kocam beni koltuklayıp da odaya çıkardığı zaman kapı kapandıktan sonra şöyle bir yüzüme baktı. Vallah hayatı gitti de beyatı kaldı. Bayılacaktı da su yetiştirdim. Ama

sonradan pek kıymetimi bilmedi. Böyle vakitsiz kocadım işte. O zaman gelinliğimi bilemedim. Çocuktum. Koca nedir? Ev bark nedir? Farkında bile değildim. Hey kuzum hey... Başımda kavak yeli eserdi... Rahmetliyi sorarsan yanaklarından kan damlar, gürbüz, on dokuz yaşında bir delikanlıydı. Bastığı yeri bilmezdi. Bir ateş parçası afacandı. O bir zırzop, ben bir zırzop. İkimiz de ana baba kıymetlisiydik. Üzerimize titrerlerdi. Mürüvvet görmek olursa da öyle olsun... Bizim karı koca, bir dediğimiz iki olmazdı. O zaman, doğurmaktan başka işim yoktu ki, senede bir tane... Vasfiye'm, Hüsnü'm, ah kara kaşlı Bedri'm... İki aylıkken kara toprağa girdi. Hep bu yavrucuklarım birbiri arkasına gömdüm. (Bir iki geğirip yaşarmış gözlerini mendiline siler, elini hırkasının cebine sokar· İki üç diş kakule çıkarır, ağzına atar. Üst çenesinde biraz sağda, alt çenesinde biraz solda bulunan iki dişi arasında kakule tanelerini çiğnemek için üst ve alt çene kemiğini iki aykırı cihete çarptırır. Geviş getirir gibi bir şeyler yaptıktan sonra). Ah, o zamanlar ne kadar göz yaşı döktüm. Nasihat verenlerin sözleri hiç kulaklarıma girmediydi. Sonra efendim, ne geldiyse başıma gene doğurmaktan geldi. İkinci çocuğumda, işte bu Meftun'un anası Lûtfiye'mde. Loğusa döşeğindeyken bana al basmış, daha kırkımı çıkarmadan beni odamda yalnız bırakmışlar. Yanıbaşıma bir süpürge olsun koymamışlar. Al basmış da nasıl basmış? Bilemiyorum. Kendimden haberim yok. Beni göstermedikleri hekim, okutmadıkları hoca kalmadı. Mümkün değil, eskisi gibi zihnimi toplayamadım. Lakırdıyı, çok şükür, söylemesine söylüyorum. Fakat söylenilen şeyi pek anlayamıyorum.

Ev halkı, büyük hanımın çalçeneliğine uğramamak için pek yanına yanaşmazlar. «Acık beni dinleyiniz» davetiyle ricalara, verdiği andlara pek kulak asmazlar. Zavallının sohbet canlılığını, lakırdıcılığını deneyen misafirler de yanına yaklaşmakta ihtiyatlı davranırlar. Zavallı kadın, konuşmak için âdeta ağaçtan adam arar. Bazen sohbet hasretiyle günlerce yanıp yanıp da konuşacak kimse bulamayınca torunu dört yaşındaki Hasene'yi ciddî bir dinleyici gibi karşısına oturtur, kocakarılara özgü dedikoduculuğun bütün mantıkî tartışmalarını o kadarcık çocuğun karşı çıkmasına ya da onaylamasına bırakarak söylenir durur.

Alışkanlıkları: Kışın tandırda oturmak. Üstüne yorgan örtülmüş o sıcak kümbetin çekme gözüne kuru üzüm, leblebi doldurarak ağzı lakırdıdan boş kaldıkça yemişle uğraşmak. Şekûre Hanımın sözüne göre ağız denilen organı, tembel, kapalı bırakmak âdeta günah sayılır. Ya lakırdı, ya da yemişle o iki çene işlemeli... Ağzı biraz dinlenecek olursa yıllardan beri sürdürdüğü çene jimnastiğine sanki gevşeklik gelir, lakırdı idmanı bozulur.

Yemek sırasında bir eliyle kendi yemek, öbürüyle ekmek için yemeklerin suyuna batırıp batırıp sofra altındaki kedisi Pamuk'un karnını doyurmak. Hastalığı zamanında hekim ilâcına değer vermemek, iyileşmeyi kendi ilâçlarından beklemek, daha olmazsa kurşun döktürmek...

Sevdiği yemekler: Turşu lapası, çılbır, tirit, nazlaç... Tatarböreği, piruhi!

Meftun'un zorlamasıyle evin yaşayışı alafrangaya döküleli tandır ortadan kaldırılmış, ona karşılık soba kurulmuş olduğundan zavallı kadın nine, artık yoluyla ne leblebilerini ısıtabiliyordu, ne de dizlerini... Turşu lapasını sorarsanız, işte ona büsbütün hasret kalmıştı. Meftun bu lapayı evde pişirtmek değil, adını bile ağzına aldırmıyordu. Kadın nine turşu lapasına hasretinin şiddetini anlatmak için ne zaman iştahla ağzını açsa torunu hemen:

— Sus, ayıp. Lapa ne demektir? O bir çeşit koyu çorbadır ki alafrangada adı, hele hiç bir sofrada yeri yoktur. Fransızcada «cataplasme» derler bir lapa vardır. Ama yenmez. Dışarıdan kullanılır. Adı da söylüyor ki bu, yenmez. Kadın nine, eski Rumca bileydin

«cataplasme» denilince anlardın ki «kata» üzerinde ve «plasma» yapıştırma demektir. Binaenaleyh lapaların hepsi yapıştırılır, yenmez. Belki Fransa'da on beşinci, on altıncı yüzyılda böyle bir yemek vardı. Şimdi bunun yenilmesi büsbütün demode olmuştur. «La cuisine dans les siecles passes» yani geçmiş yüzyıllarda mutfak, sen bu kitabı okumadın.

Kadın ninenin, yarı anladığı bu cevaba pek canı sıkılır. Fransız listesinde bulunmayan yemeklerin o evde yenmesi yasak... Bir lapa yemek için sekiz kitap mı okumalı? Lapa yenmez, yapıştırılırmış. Süphanallah!... Onun yapıştırılanı keten tohumundan yapılır... Ağrıya, sızıya turşu lapası yapıştırıldığı hangi kitapta, hangi memlekette görülmüş?

Artık büyük hanım dayanmaz, ağzını açar:

— Bunları keşke sağlıkla, selâmetle öğrenmez olaydın. Her lakırdıya bir kulp takıyorsun... Turşu lapası yapıştılırmış. Haydi buna öyle dedin... Ya o cânım yoğurtlu tatarböreği, o da mı yapıştırılır? Dereotlu, peynirli piruhi diye kaç zamandır içim titriyor... Bıktım artık Zarafet'e pişirttiğin öküz etlerinden. Yumruk kadar kaskatı bir parça, bıçak kesmez, diş kesmez, elle parçalanmaz... Boğazım yırtılıyor yutuncaya kadar. Bu nedir ettiğin ayol? Alafranga diye kâseleri ortadan kaldırdık. Tabakla çorba içmeye başladık. Geçen günü biz yemek yerken komşu Hürmüz Hanım geldi: «A, ayol tabakla mı çorba içiyorsunuz?» dedi, bize güldü, gitti.

Meftun'un ev içinde alafranga adına çıkardığı uydurma âletlere Şekûre Hanım sekiz-on gün dişini sıkarak dayanmaya uğraşıyor, yalnız torununun arkasından söylenmek, atıp tutmakla yetiniyor. Ama iş turşu lapasından, yoğurtlu tatarböreğinden tamamıyle yoksun kalmaya gelip dayanınca yüzüne karşı çekişmekten de kendini alamıyordu. Aile halkından kim hastalansa, Meftun Bey, hastanın nabzını tutar, saatı çıkarır, vuruşları sayar, diline bakar, karnını fiskeler, göğsünü, arkasını dinler. Çünkü Beyefendi Paris'te bulunduğu sırada, Tıp fakültelerinin de önünden geçmiş, belki kapılarından içeriye bir-iki adım atmış, belki kapıcılarıyle konuşmuş, belki o yapıların duvarlarına sürtünmüş olduğundan, o çeşitli öğrenimi arasına hekimliği de katmadan, bu bilgiden bir kara cahil denecek kadar nasipsizlikle İstanbul'a dönmeyi bir türlü uygun bulamamıştı. Yani ondan da (deyim hoş görülürse) çaktığını göstermek isterdi.

İlk tedbirler adına tutturduğu usuller şunlardır:

Büyüklere, bünyelerine göre birer müshil, nöbet varsa sulfato, çocuklara tankıye, üç gün sıkı diyet... Sütten başka bir şey yok. Hele ekmek kesinlikle yasak... Müshil neyse ama, üç günlük perhizden kimse memnun değildi. Evet hastalananlar Meftun'un ilk tedavilerinin rahatsız ediciliğinden kurtulmak için hastalıklarını saklarlardı, hele Şekûre Hanımın o uzun perhize hiç tahammülü yoktu. Bazen:

— Huuu, çocuklar, biraz başım ağrıyor ama, sakın Meftun duymasın. Beni üç gün aç bırakır. Bütün bütün dermandan düşerim. Geçen günü azıcık keyifsizlendimdi. Midem bozulmuştu. Bana beyaz bir toz yutturdu. Yarısını bardağa suyun içine, yarısını ağzıma attırdı. Rabbim esirgeye, sar'aya tutulmuş gibi ağzım köpürüverdi. Dikiş kaldı boğuluyordum. Sözümü yel alsın, az kaldı gidiyordum! şikâyetleriyle hastalığını gizler. Çıkın çıkın, sepet sepet sakladığı köklerden, saplardan, yapraklardan, tozlardan yapılma özel ilâçlarını kullanarak Tanrı'nın izniyle iyileşir, bir şeyciği kalmazdı. Büyük Hanımın müshil olarak kullanmaya alıştığı sinamekiyle sarı sabırın zararlı etkileri hakkında Meftun, kadın ninesine etraflı üç nutuk verdiği halde söz geçiremedi.

Meftun'un annesi Lûtfiye Hanım, Çukurca gözler, uzunca çene, esmer yüzüyle hep annesi Şekûre Hanımı andırır. Biraz basıkça, peltek söyleyişi de tıpkı anası. Çalçenelikte de ondan aşağı kalmaz. Lâkin lakırdıda Şekûre'ye yetişmek imkânsız. İkisi de çabuk ve

manasız söz söylemekte sınava çekilseler Lûtfiye hayli kırık numara alır. Yaşça aralarında yirmi yıllık bir fark var. Söz ebeliğinde kızının anasına yetişebilmesi için bu yaş farkı kadar lakırdı idmanına devam etmesi gerekir. Kocakarıda egzersiz kuvvetli... Kız da anasının az çok her haline sahip, ama beriki artık olgunluk derecesini bulmuş, çaçaronlukta en yüksek noktaya varmış...

Lûtfiye Hanım biraz iyiden kötüden anlar. Sırasına göre hatır sayar. Gerekirse lafa biraz yekûn tutabilecek kadar çenesine buyurabilir. Hele Meftun'u çok sever. Oğlunun bütün kusurlarını birer meziyet sayar. Alafrangalık tutkunluğuyle kalkıştığı aşırılığı hoş görür. Hele alafranganın Lûtfiye Hanım gibi seçkin kadınlara pudra ve başka yüz boyaları konusunda gösterdiği hoşgörüyü aşırı dereceye vardırır. Tuvaletine hız verdiği saatlarda, bazen Meftun'a hüzünlü hüzünlü bakarak:

— Ah, baban sağ olaydı da beni böyle süslü göreydi... demekten kendini alamaz.

Teyze Vesile Hanım: Bu da annesiyle kızkardeşinin yaratılıştan bir örneği denecek bünyede bir kadın, anası gibi bu da çalçene, bu da dedikoducu, ama o evdeki yeri sığıntılıktan başka bir şey değil. Kocası Uzunçarşı esnafından fakir bir adam. Geçinmeleri ölmeyecek kadar... Kumkapı taraflarında iki odalı bir evleri var. Fakat Vesile Hanım evde oturmaz ki... Rebia ve Hasene isminde biri büyük, öteki küçük iki kızını alır, ablası Lûtfiye Hanımın evine gider. Çünkü ablası zengin... Allah versin, ablasının her dilden söyler, her fenden dem vurur, her sanattan anlar alafranga bir oğlu var. Merhum kocasından birkaç gelir kalmış, Meftun da kazanıyor, evi çeviriyor. Aşçılar, uşaklar, hizmetçiler kullanıyor. Kışın İstanbul'da, yazın yazlıkta yaşıyorlar. Kızkardeşinin şu yaşayışına göre Vesile Hanım âdeta fakirlerden de fakir kalıyor. Yaz, kış, kızkardeşinin evinden çıkmadığı, kendini de, çocuklarını da hemen hep ona beslettiği halde gene nedenini pek açıklayamadığı bir kıskançlık gizli gizli içini yiyor, kemiriyordu. O derecede ki, bazı konularda bu kıskançlığın âdeta nefret derecesine vardığını hisseder, ama nefretini gösterneye pek cesaret edemez. Yalnız ara sıra dokundurucu sözler, kapalı alaylarda ablasının aleyhinde ona buna ufak tefek dil uzatmalarda bulunmaktan da kendini büsbütün alamazdı. Lûtfiye'nin Vesile gözündeki en büyük kabahati, en affolunmaz kusuru, ayıbı, pudra sürmesi, kırmalı esvap, boncuklu hırkalar giymesiydi. Ablasını öyle süslü görünce, ağızlarını sıkı saydığı bazı dost kadınların kulaklarına eğilerek:

— Hemşirenin halini görüyor musunuz? Kuklaya dönüyor. Bu yaştan sonra yaraşmıyor. Dilimin ucuna geliyor. Söyleyeceğim. Hemşire, bir kere kulağını arkaya at da dinle, senin bu süsün için neler söylüyorlar, diyeceğim. Bu sözümü kıskançlığıma verecek... Rabbim göstermesin, niçin kıskanayım? Kızkardeşim değil mi? Dibalar giyse, pırlantalara boğulsa iftihar ederim. Fakat yaptığını yakıştırmalı. Kimseyi kendisine güldürmemeli. Oğlunun sözüne uyuyor da alafranga olacağım diye bambaşka bir şekle, kılığa giriyor! dan tutturduğu eleştirilerini hayli uzatır, karşısındakinin yakınlığına, sır tutacağına güvendiği ölçüde açılır, söylenir.

Vesile Hanım'ın içini yeyip bitiren bir amacı, ideali vardır. Büyük kızı Rebia'yı kızkardeşinin oğlu Meftun'a vermek. Ablası bu evlenmeyi uygun görse de gerçekleşmesine çalışsa onun bütün ayıplarını, kusurlarını affetmeye hazırdı. Saygısız Lûtfiye Hanım, kendine yaptırdığı ipekli elbiselerden, boncuklu hırkalardan arada sırada bir tanecik olsun kızkardeşine yaptırsa, hiç olmazsa kendinin şöyle çala kullanılmış esvaplarından bazılarını ona verse, o zaman büyük kızkardeşinin süsü, düzeni küçüğüne pek o kadar çirkin, gülünç, yaraşıksız görünmeyecekti.

Raci Bey... Meftun'un küçük kardeşi, yirmi üç-yirmi dört yaşlarında bir delikanlı. Yüzce, vücutça ne anasına benzer, ne kardeşine... Bu, onlar gibi zayıf değil, gürbüzdür,

tombalaktır. Ahlâkça da aralarında çok fark vardır. Raci öyle alafrangalık budalası değildir. O yöne pek merakı yoktur.

Her güzelin bir kusuru bulunmak zorunlu bir şeymiş. Atasözü öyle diyor. Bunun da en zayıf, yufka tarafı «habazanlık»tır. Kendisi güzelce karnını doyursun da sofra isterse alaturka, isterse alafranga tertiplenmiş olsun. Raci, midesine düşkünlük bakımından her iki usulde de yemek yemeyi uzun uzadıya incelemiş, ikisinde de birbirlerine karşı tercih sebebi bulmuştu. Çatal bıçak kullanmak, sofrada kolay yemeyi âdeta güçleştirdiğinden ve geciktirdiğinden kolay ve çabuk yemek bakımından alaturkayı önde tutardı. Çünkü çatalın tembel dişlerine geçirilmiş bir parçayı bıçağın altında saniyeler, belki dakikalarla evirip çevirmedense onu öyle hep birden lüpedek yutuvermekteki çabukluğu inkâr kabil değildir. Alaturka yemek yeyişin merasimden uzak oluşu, çabuk yemeye elverişliliği bakımından alafrangaya üstünlüğünü ispat için Raci, ağabeyisine karşı çene sallamaya uğaştığı zaman şu cevabı alırdı:

— Boğulur gibi tıkınmakta ne mana var? Arkandan atlı kovalamıyor ya! Önünde, tabağındaki parça senin... Oraya başkasının eli uzanacak değil... Lokmanı ağır ağır kes, ağır ağır çiğne, ağır ağır yut. Böyle yenilen yemek kolay sindirilir. Çiğnemeden yutulan yemeği mide nasıl sindirebilir? Sen ağzının, dişlerinin sindirim için ilk görevlerini de zavallı midene yüklüyorsun... Çok sürmeyecek, sende mide sancıları başlayacaktır.

Ağabeyisinin bu sözlerine karşı Raci, çoğu bir cevap bulamaz. Öyle yutkunur dururdu. Sahanların, lengerlerin büyüklüğü ve içindekiler sofradakilerin sayısına göre hazırlanan alaturka sofralar aynı... Fakat orta yerde göçürek, yani ortadan piyata tabağı büyüklüğünde bir sahan, içinde irili ufaklı üç kemik, bunun etrafında sekiz dokuz kişi... Bulunduğunuz yerden öyle bir mide zevki aceleciliğiyle sahana atılmaya elverişli değil... Şöyle ağır, kırıla döküle yemek gerekir. Elinizi sahanda önünüze rastlayan et parçasına sundunuz. Et güzel pişmiş ve kemik üzeri de dolgunca ise bir parça şey koparabilirsiniz. Ya yemek pişkin değilse? Oradan besini koparıp almak her parmağın harcı değildir. Elinizi uzun süre sahanda tutmak da ayıp... Bir şey koparamadığınızı, yani o beceriksizliğinizi yanınızdakilere hissettirmek de pek uygun düşmez... O halde, sanki sahandan kısmetinizi almışsınız gibi bir hokkabazlıkla elinizi ağzınıza götürüp o kuruntudan ibaret lokmayı afiyetle yutuyor gibi yaparak parmaklarınızın uçlarını yalamaktan başka çare yok... Etler pişkin, kemikler dolgunca da olsa, sahanın büyüklüğü etrafındakilerin sayısına uygun değilse üçüncü lokmada parmaklarınızı çıplak bir kemiğe sürtüp ağzınıza bomboş götürmek gene zorunlu olur. Aç kaldığınız neyse ne... Ev sahibinin aşırı nezaketi de sizi bir yandan sıkar:

— Aman efendim, hiç buyurmuyorsunuz! iltifatlarına karşılık:

— Allah ziyade etsin, çok yedim! gibisinden cevap yetiştirmelidir. Ev sahibi ikramcılığını çok ileriye vardırırsa, çok doymuşlara özgü süzük göz ve tembel bir davranışla elinizi göğsünüze götürüp boş midenizin şişkinliğini göstererek:

— Merhamet buyurun efendim. Artık kulunuzda hal kalmadı. Şerefinize bugün gene fazla kaçırdık!.. sözleriyle aç karnına şu yolda teşekkür karşılığında bulunmak âdeta terbiyede farz sayılır.

Alaturkada yemekler pek pişkin ve bol da olsa gene aynı kabda herkesin parmaklarıyle didikleyip durduğu bir kemiği sizin de didiklemek, sofradakilerden birinin iltifat olsun diye eliyle koparıp size ikram ettiği bir parçayı alıp yemek, bu yeme usulüne alışkın olmayanlar için uyulması pek güç bir iştir. Ellerin temiz olduğu iddia edilse de ağıza girip çıkışta parmaklar hep salyaya dokunacağından bu temizlik sözde kalır. Sorunun önemi yalnız temizlik değildir. Bu yemek usulü hijyen ve hastalıkların bulaşması

bakımlarından gerçekten kaçınılacak şeydir.

Alaturkayla alafranga arasında ortalama bir sofra düzenlemesi vardır ki şimdilerde bu usul gitgide yaygınlaşıyor... Yuvarlak bir yemek masası, etrafında iskemleler, herkesin önünde birer tabak, birer çatal, kaşık. Ama bıçak yok. Halbuki bıçaksız çatal hiç bir iş göremez. Koparılması gereken et parçalarının üzerine saplanıp kalır. Diyelim ki önünüzde bir pirzola parçası var. Bir elde de bıçak olmayınca çatal, bu parçanın yenilmesini nasıl kolaylaştırabilir? Pirzolayı yemek için ya çatalı bir tarafa bırakıp eti elle parçalamalı, yahut külbastının kemiğinden tutarak yemeye başlamalı... Külbastı böyle olunca yumruk gibi kalın ve kabaca olan biftek, fileto parçalarını yemek için yalnız çatalın o koca et parçalarını ağıza kadar götürmekten başka kolaylaştırıcı bir aracılığı olamaz. Tam porsiyon bir filetoyu ağıza götürmek bir şey değil. Ama onu bütünüyle yutmak marifettir ki, mide zevkiyle en ziyade nam salmış olanlarda bile öylesine geniş bir ağız, öyle su borusu kadar bir mide borusu düşünülemez.

Lâkin denecek ki öyle yarım alafranga sofralarda o gibi koca parça biftekler, filetolar arama... Pekâlâ ama beraber bıçak olmayınca çatal her halde yardımcısız kalmış demektir. Bu ortalama sofralarda herkesin önündeki tabaklar ekmek koymak içinmiş gibi öyle süs için duruyor, gene herkes ortadaki aynı kaba çatal uzatıyor· Diyelim ki sofranın orta yerindeki sahanın içinde bulunan biftek değildir de yahnidir. Yalnız çatalla yahniyi koparmak, bıçaksız biftek yemekten daha kolay mıdır sanırsınız? Çatalı yahni parçasına saplar, sağa sola birer defa burarsınız. Ne koparsa bahtınıza... Ya lokma denebilecek bir şey koparmayı başaramazsanız? Birkaç dakika sahanın içinde oynamak da olamaz... Siz ordan kolunuzu çekeceksiniz ki, yanınızdaki uzansın... Çatalı bir, iki defa burup geriye çektiniz. Bir de baktınız ki üzerine birkaç tel kas ipliğinden başka bir şey takılmamış. Çaresiz, onu ağzınıza götürüp yaladıktan sonra tekrar sahana uzanır, bu başarısızlığınız sekiz-on lokmada tekrarlanırsa ev sahibinin:

— Rica ederim efendim, hiç buyurulmuyor!.. yollu iltifatlarını yalanlamak için mideniz boş olduğu halde:

— Yiyorum efendim, üzülmeyin!... cevaplarıyla doyduğunuza kendinizi de inandırmaya uğraşarak «Yarabbi şükür» der, sofradan kalkarsınız...

Meftun, küçük kardeşine alafranganın zarifliğinden, inceliğinden sözetmeğe uğraşır. Onun birtakım incelikler, «finesse»lerle yontulmasına çalışırken Raci ne yapar yapar, konuyu «gastronomi»ye, yani mide zevki üzerine çevirir, sofraların çeşidinden ve bunların her birinde görülen yarar ve özel sakıncalardan uzun uzadıya söz açmak yolunu bulurdu.

Alafranga sofranın birtakım rahatsız edici külfetlerinden ötürü obur Raci, sahanlar büyük, etler pişkin, yemekler bol olmak şartıyle alaturkayı, yahut orta usulü alafranga sofralara büsbütün üstün tutarak ağabeyisini kızdırır, o zavallı alafranga budalasına bu üç türlü sofranın birbirleriyle karşılaştırılması hakkında böyle saatlarca çene yorar dururdu.

Raci, İstanbul'da bir öğrencinin yapabileceği kadar eğitim görmüştü. Büyük kardeşine oranla ahlâkı sağlam, özü doğru, sözü toktu. Kardeşinin aşırı alafranga zevzekliklerine bazen pek canı sıkılır. Aile halkını kardeşindeki bu tutkunluğun birçok rahatsız edici şekillerinden kurtarmak için elinden geldiği kadar uğraşır, üstün geleceğine aklının kestiği noktalarda doğruyu söylemekten sıkılmaz, uzun uzadıya çekişmelerden geri durmazdı. Ağabeyisinin aile servetinin üstüne çıkarak alafrangaya gösterdiği merak ve tutkunluk yüzünden gülünç olduğu, herkesin alaylarına uğradığı tarafları bile, bazen açıklamaktan çekinmezdi. Meftun'un adını Koca Deli koymuştu. O yokken adını anarsa, hep bu alaycı isimle anardı.

Meftun'un kızkardeşi Lebibe Hanım. Bu da on sekiz - on dokuzunda var. Şişmanlık

hastalığına tutulmuş bir kız. Zayıflamak için gazetelerdeki şarlatanca ilânlarda gördüğü yalancı ilâçların hepsini birer birer kullanmış, ama eskisinden çok semirmekten başka bir sonuç elde etmeyi başaramamıştı. Evdeki çapaçul hali pek o kadar hoş, o kadar alımlı değildi. Sokağa çıkmak için kat kat pudra, allık sürüdüğü, kaşlarını işlediği, gözlerini kuyruklu sürmelerle tahrillediği zaman kendini dev anasına benzeten kadınlara biraz hak verdirecek bir hale gelmekle o «tip»lere özgü bir güzellik, bir çekicilik meydana çıkardı. Lebibe Hanımın tuvaletindeki en büyük başarısı, yanak çevresine kondurduğu yapma benin yerini seçmekte gösterdiği usatlıktı. Yeldirme, yahut çarşafın içinde bıngıl bıngıl, püfür püfür yürüdüğü zaman kendisini karaman koyununa benzetmelerine pek canı sıkılır, hemen işitilmez bir mırıltıyla:

— Dilin tutulsun! demekten kendini alamazdı.

Lebibe'nin bu eksiğini, daha doğrusu bu yaratılış fazlasını örtebilmek için öğrenimine özen göstermek, zekâsını, bilgisini geliştirmek gerektiğini Meftun, şiddetle hissederek kendi kendine:

— «İl fau dorer la pilule pour la faire avaler a un beau frere riche (Zengin bir enişteye yutturmak için hapı yaldızlamalı) » demişti.

Bir genç kızın sabah tuvaleti, bir genç kızın öğle tuvaleti, bir genç kızın akşam tuvaleti, bir genç kızın sofra tuvaleti, bir genç kızın misafirlik tuvaleti isimleriyle Lebibe'ye beş-on kat elbise yaptırttı. Ve bunların «savoir - vivre»e tatbik edilerek giyilmek ve çıkarılmak zamanlarını belirtti, öğretti. Zavallı Lebibe böyle, günde sekiz defa giysi değiştirmeye ne kadar üşenirdi.

Lebibe Fransızca'ya başladı. Bu başlamadan beş-altı yıl sonra kızda pek sığ, pek acayip bir bilgi çeşitliliği meydana geldi. Zavallı Lebibe, zihnine tıkıştırılan bu garip bilgiler içinde dönüp dolaşıyor, bilgisini saldırmak için bir türlü uygun bir yol bulamayarak şaşırıyordu.

Bugün, «Paul ile Virginie» hikâyesindeki o masum sevginin uğradığı üzücü ayrılığa ağlarken yarın eline tutuşturulan pek maddi, pek hayvanca tasvirleri, ifade kabalığıyle zihnini altüst eden bir eserin karşıt etkileri altında bunalıyordu. Bu çeşitli, ama sığ bilgisiyle Lebibe, Fransızların «bas bleu», yani mavi çorap dedikleri bilgiçlik taslayan edebiyatçılarına döndü. Ebedi değerini Meftun'dan başka kimsenin takdir edemeyeceği bazı edebi parçalar karalamak yeteneğini bile gösterdi. Meftun Bey, kızkardeşindeki bu derin edebiyat yeteneğini bazen o derece övüyordu ki:

— Böyle giderse bizim Lebibe «Dekadan şairler»den meşhur Verlaine'in kadını olacak, yani o kudrette bir harika kesilecek! .. demeye kadar varıyordu.

Ailenin geliri, bir zenci aşçı kadından, biri erkek, öbürü kadın iki hizmetçiden sonra bir de küçük hanıma mürebbiye tutmaya elverişli olmadığından Meftun, kızkardeşinin öğrenimi işini kendi üstüne almış, pratik tarafını da Matmazel Eleni'ye yüklemişti.

Teyze Vesile Hanımın kızı Rebia, on altısına kadar, esmerce, kuruca, ufacık siyah gözlü bir kız. Eğitim ve öğretim diye birkaç yıl ilkokuldan başka bir şey görmemiş. Mahalleleri olan Kumkapı semtinde büyütülmüş, yarı evde, yarı sokakta alıştırılmış... Erkek çocuklara özgü kaydırak, birdir bir, ceviz, top oyunlarına alışkanlık kazanmış. Mızıkçılıkta, çocuklar arasında adı kötüye çıkmış, kıs kıs diye kışkırtarak köpekleri azıştırmak, eskici Yahudiyi taşlamak, yoğurtçunun tablasına taş atmak, kâğıt helvacının camlı mahfazasını kırmak, el çabukluğuyla tabladan, küfeden kebap kestane, elma, fındık aşırmak, viranelerde ballıbaba, ısırganlar arasında uçurtma havalandırmak gibi işlerde oğlanlardan hiç aşağı kalmaz. Herhangi bir yana hamle ederek koşmak gerekse takunyalarını iki koltuğunun altına sıkıştırır, çıplak ayak hemen seğirtir, hafiflemek

gerekirse ayakkabılarını mahalle bakkalının peykesi altına bırakır. Pek acele zamanlarda sokağa rasgele bir yere fırlatıverir, sonra bulamaz, akşam evine yalın ayak döner, önce bir fasıl anasından, sonra bir fasıl da babasından dayak yer. Sabah olunca dayağın acısını unutur. Çömlekten biraz ekmek, dolaptan bir dilim peynir keser, mutfak nalınlarını ayaklarına geçirince gene sokağa fırlar, cami avlusundaki oyunun birinci faslına yetişir...

Annesi bakar ki evde kız yok... Yok olan yalnız o da değil, mutfak nalınları da görünmez olmuş... Hatuncağız bu işte tecrübelidir. İşi hemen anlayarak:

— A dostlar, on günün içinde bir çift kundura, iki çift takunya... En sonunda mutfak nalınları da mı gitti? diye bağıraraktan başını örter, soluğu doğru cami içinde alır. Bir de bakar ki kızı çocuklarla oyuna dalmış:

— A, kardeşim Hüseyin iki defa «bokso» oldu. Ben bunu saymama! .. diye haykırıyor:

— Seni gidi çingene kızı seni. Haniya nalınlar? diye bağırarak anası bir çığlık koparır. Nalınlar mı? Kızın ayağında öyle şey yok. Gene hir tarafa fırlatmış. Sağa bakarlar, sola bakarlar, nalınları koydunsa bul...

Vesile Hanım Rebia'yı eve getirir. Bu yaramaz kızı o günü okula gönderebilmek için ayağına bir şey bulup giydirmek gerek. Vesile artık dolapları, merdiven altlarını karıştırır. Ya kendi eski kunduralarından, iskarpinlerinden, yahut kocasının eski terliklerinden bir şey bulur. Bulunan şey kızın ayağına pek büyük, pek şapşal gelir ama, ne çare? Ne olursa olsun, çocuk ayağına bir şey giysin de okulundan kalmasın...

Rebia koca ayakkabılarını sürükleye sürükleye okula gider. Okurkenki haykırışlarıyle okulu dolduran arkadaşlarının arasına katılır.

Kız büyür, önce baş örtüsüne, sonra çarşafa girer. Okuldan okuma alışkanlığı olarak alabildiği «Bekisi benni» sınırını pek aşamaz. O derecede ki, okula dört beş yıldır gitmiş olmasının hiç hükmü kalmaz. İki satırlık bir yazı okuma yetkisini kazanamaz. Okuldaki okuma yadigârı olarak kızın hatırında yalnız bazı ilâhiler kalmıştı.

Evet, Rebia'nın okuma yadigârları işte bunlardı. Erkek çocuklarla çok oynaması, düşüp. kalkması kızın tabiat, ahlâk ve davranışlarınca onlara benzemesine neden olmuştu ki birine kızdığı zaman terbiyeden yoksun mahalle çocuklarından işitildiği gibi kaba küfürler kullanırdı.

Teyzesi Vesile Hanımın, yeğeni Meftun Beye vermek istediği Rebia, işte böyle bir kızdı.

Rebia'nın küçük kardeşi Hasene... Yaş dört-dört buçuk. Fakat bazen kullandığı deyimleri büyük insanlar bilmez. Bu da terbiyece, ablasının ikinci kopyası. Daha okula gitmek yok. O yaşta bu kadar laf bilmek, konuşkan olmak o aileye özgü bir Tanrı vergisi. Annesi Vesile Hanıma:

— Maşallah, kızınız ne kadar dilli! Rabbim nazardan esirgesin!.. deseniz:

— Çabuk söylesin diye daha kundaktayken ben ona kanaryanın artık suyunu içirdim, onun için işte böyle bülbül gibi oldu... cevabını alırsınız. Çocuğun, suyundan huyuna çektiği o hangi kanarya ise, doğrusu ağzı bozuk bir kuşmuş.

Vesile Hanımın çocuklarının ilk okul terbiyeleri sokak kapısının önüdür. Uzunçarşı'da satılan o daha yürümemiş çocuklara mahsus altları delikli, önleri sürgülü küçük iskemleler vardır. İşte Vesile Hanım, onun içine çocuklarını oturtur. Ellerine de ya bir dilim ekmek, ya da mevsime göre elma, portakal cinsinden bir yemiş tutuşturur. Sokak kapısının tek kanadını açar:

— Bak yavrum, şimdi buradan dahdahlar geçecek! okşayısıyle iskemleyi oraya yerleştirir. Kendi gider, ev işiyle uğraşır...

Çocuğun altında lâzımlısı, elinde yiyeceği, önünde mükemmel bir sokak. panoraması.

Gelen geçen kıyamet... Yavrucak artık her bir ihtiyaçtan kurtulmuş demek. Çocuk saatlarca orada oturur, eğlenir. Bazen köpekler elinden ekmeğini, çöreğini kaparlar. Yüzüne, ağzına yağlıca, sütlüce bir şeyler bulaşmışsa onu da yalarlar... Kız haykırır:

— Anneeee... Kuçukuçu benim ekmeğimi hap ...

Annesi cevap verir:

— Gidi yaramazlar gidi... Ben şimdi gelirsem o kuçukuçuları hep döver gebertirim...

Fakat Vesile Hanımın kuçukuçulara karşı bu korkutmaları çocuğu avutmak için kuru laftan ibarettir. İşini bırakıp Hasene'nin yanına çıkmaz. Kız haykırdıkça annesi onun bu feryatlarına karşı yatıştırıcı karşılıklar verir. Kız da öyle avunur gider.

Erkek çocukların kaydırak, birdir bir, uzun eşek, ceviz, hamam kızdı oyunları hep Hasene'nin önünde oynanır. Bu oyunlar sırasında çocukların kızıp da birbirlerine karşı dil uzatmalarını kaba sözleri hep işitir. Yalnız işitmekle kalmaz. Bir fonograf gibi zapteder. Akşam sofra başında babasına öyle sözler söyler ki adamcağız bazen karısına:

— Şu yumurcağı yanımdan kaldır. Şimdi bir yumruk vurup çenesini dağıtacağım... Baksana sövüyor. Kimden öğreniyor bu pislikleri?

Karısı — Kimden öğrenecek a kocacığım? Ya senden, ya benden... Daha okula gitmedi ki... O kadarcık çocuğun lakırdısına kızılır mı? O sövmeyi ne bilecek?

— Nasıl ne bilecek? Sövüyor. Hem de bir tulumbacı gibi koyu koyu... İşitmiyor musun?

— O kadarcık çocuk söylediği sözlerin ne demek olduğunu bile bilmez...

Hasene arsız arsız sırıtarak:

— Niçin bilmiyeceğim?... Pekâlâ bilirim... Seni gidi anasını, avradını...

Babası hemen elini uzatıp Hasene'nin dudaklarını tutarak koparacakmış gibi sağa sola sıkıca burar. Kız boğuk boğuk haykırmaya başlar.

Vesile Hanım telâşla:

— Bırak ayol, kızın nefesi kesilecek...

— Kesilsin. Duymuyor musun? Ölmüş anama sövüyor. Avradıma, yani sana, anasına karşı ağzını bozuyor.

— Efendi, söylüyor ama ne demek olduğunu bilmeden söylüyor. Yetişmeyesice piç kurusu.

Hasene iki elini gözlerine götürüp ovuşturarak:

— Neye piç kurusu olayım? Benim babam işte!...

Babası — Görüyor musun? Sen bilmez diyorsun ama, piçin ne demek olduğunu senden, benden iyi biliyor...

Vesile Hanım — (Garipseyerek) Kız, piç ne demek?

Hasene — Babası yabancı olursa...

Vesile Hanım — (Parmağını ağzına götürerek) Aman zamane yumurcakları... Kız nereden öğreniyorsun bunları?

Hasene — Geçen gün sokakta Ömer, Sadık'a piç dedi. O da benim babam yabancı değil, ben babamın oğluyum dedi...

Anası, babası Hasene'yi daha inceden inceye sınava kalkışırlar. Sefil çocuklar için bir ilkokul olan sokakta edindiği geniş, ama edep ve terbiye dışı bilgiye şaşıp cidden parmak ısırırlardı.

MEFTUN Bey, bir gün büyük annesi Şekûre Hanımdan başlayıp bütün ailesi halkını, kendi evlerinde misafir bulunan teyzesi Vesile Hanımı, kızlarını, Zarafet'e, Eleni'ye varıncaya kadar hepsini bir odaya toplayarak «Pratik görgü bilgisi»nin önemli bir konusundan öğretime başladı. En önce kardeşi Raci'yi sınava çekerek sordu:

— Farzet ki mükellef bir alafranga sofrada bulunuyoruz. Kibar madamlar, mösyöler de var. Ortaya bütün bir tavuk geldi. Bu tavuğun yemekte hazır olanlara bölünmesi gibi önemli bir iş de sana verildi. Böyle bir durumda bulunduğun zaman ne yapacağını bana tarif et...

Raci başını kaşıyıp biraz düşünerek:

— Çatalı bıçağı elime alır, tavuğun karnına saplarım. Göğüs etlerini çıkarırım. Sağ tarafımdakinden başlayarak birer birer hepsine dağıtırım.

— Verdiğin şu cevap pek kişisel. Bilgiye dayanan bir söz değil. Niçin göğüs etinden başlıyorsun? Neden önce yanındaki kimseye veriyorsun?

— Çünkü ben göğüs eti sevmem. İlk kesilen parçalar, nezaket icabı, ötekilere verilmek gerektiği için göğüs etinden başlıyorum.

— Sofrada hüküm süren şey egoizm değil, terbiyedir yavrum. Sen tavuğun ne tarafını seversen sev. Orada kendi iştahına hizmet edecek değilsin. Adet neyse onu yerine getireceksin. Ya bizim evde alafranga bir «diner» verilip de tavuğun parçalanması işini sana bırakmış olsaydık, demek beni kepaze edecektin? Bir tavuğun nasıl kesileceğini teyzeme sorsam o bile sözü senden daha bilgiyle idare edebilir sanırım... Teyze sen söyle bakayım, sofrada bir tavuğu nasıl ayırırsın?

Teyze Vesile Hanım iki üç defa tatlı tatlı yutkunduktan sonra:

— Nasıl mı ayırırım? A, ondan kolay ne var? Tavuğun bir budundan ben tutarım. Bir budunu da karşımdaki kimseye «Şunu tutuver kardeş» diye tuttururum. O kendi tarafına, ben kendi tarafıma, ikimiz de butları cayır cayır çekeriz.

Meftun iki avucuyle yüzünü kapayarak:

— Ey, sonra nasıl dağıtırsınız?

Vesile Hanım diliyle dudaklarını yalayarak:

— Kanatlarını, göğsünü de böyle parçaladıktan sonra dağıtırım.

— Nasıl dağıtırsın?

— Sofrada en hatırlı kimlerse onlara butlarını veririm...

— Ey sonra?

Hasene bir ağlama tutturup annesinin eteğinden çekerek:

— Anne, budunu bana ver... Anneee, budunu ben isterim...

Vesile Hanım, Hasene'nin kulağına eğilerek yavaşça:

— Kızım sus. Budunu sana veririm...

Hasene gene ağlayarak:

— Ya niçin başkasına veririm diyorsun?

Vesile — Ben öyle ankastin söylüyorum, yavrum. Kızım, sen dururken budunu başka kime veririm?

Hasene — Kendin yersin de bana vermezsin...

Vesile — Sana veririm diyorum. Sesin kesilsin, yoksa but yerine şimdi yumruğu yersin...

Hasene — Anne bana vereceğine yemin et...

Vesile — Eğer sana vermezsem bütün hoşhoşlar beni ısırsın...

Hasene — «Bütün keçilerin boynuzları gözlerimi delsin» de...

Vesile — (Öfkeyle) Yumurcak, neye gözlerime yemin ettiriyorsun?

Meftun — Nedir o gürültü canım? ...

Şekûre Hanım — Bu arsız kızın yanında tavuk lakırdısı, yemiş sözü olur mu? Tavuk budu isterim diye anasının iki ayağını bir pabuça koyuyor. Zavallı Vesile veririm diyor, büyük büyük yeminler ediyor, gene kandıramıyor.

Hasene ağlayarak:

— Veririm diye kantin atıyor... Aval mıyım ben?

Meftun — Küçük Hanımın kullandığı dile bakıyor musunuz? Babası bunu tulumbacı kahvesine mi götürürdü?

Vesile Hanım — Hiç bir yere götürmezdi. Akıllı ayol, hepsini kendi kendine öğrendi. Sokaktan, kapının önünden işittiğini hiç unutmaz. Çadırcının oğlu Şahap, o utanmaz oğlan ne söylerse hepsi bunun ezberinde... Daha neler neler, dilim varmaz ki anlatayım...

Hasene tepinerek:

— But isteriiim...

Vesile Hanım, Meftun'a göz kırparak:

— Bir tavuk keserek budunu Hasene'ye veririz, değil mi?

Meftun öfkesini yenmeğe uğraşarak:

— Lânet olsun, veririz.

Şekûre Hanım, Meftun'a seslenerek:

— Oğlum, bana bak. Tavuktan sonra başka yemek, yemiş lakırdısı açacaksan anası bu Hasene kızı şimdiden dışarıya çıkarsın... Vızıltısından başım kazana döndü. İnsana hiç ağız açtırmıyor. Lakırdı söyletmiyor ki... Sus yavrum dedin mi? Adamın geçmişine sövüveriyor.

Vesile Hanım, dargın dargın annesine:

— Anne, senin de gözüne bu kız diken olmuş... Sana gezindiği pat pat, dokunduğu çat çat geliyor. Sövüp de kimin ırzını lekeledi? A, çocuktur bu. Tavuk lakırdısı olur da imrenmez mi? Hepinizin ağzı sulanıyor, ama ses çıkaramıyorsunuz... Tavuğu nasıl parçalarsın? Budunu kime verirsin? (Yutkunarak) A, bu sorulara dayanılır mı? Hacivat'ın dediği gibi, ben de tavuğun derisiyle gerisini severim...

Meftun, artık kızgınlığını tutamayarak:

— Ohhha... Teyze, şimdi tavuğun neresini seversin diye soran oldu mu?

— Soran olmadı, ama hani şu lakırdının temsilini söylüyorum.

Hasene ince sesiyle bağırarak:

— Anneeee, ben de derisini severim. Cücüğünü de severim.

Vesile Hanım artık bu sefer öfkesini yenemeyerek Hasene'nin iki omuzundan yakalar. Kızı kaldırıp kaldırıp yere vurarak:

— Al sana budu! Al sana derisi! Al sana cücüğü...

Hasene kopardığı çirkin çığlıklar arasında öyle ağır küfürler salıvermeye başlar ki büyük anası işitmemek için kulaklarını tıkayarak:

— Kızım Vesile, şu yumurcağı götür, dışarıya at. Söylediği küfürlerden şimdi abdestim bozulacak...

Vesile Hanım kızını, pençesinin olanca öfkesiyle kavrar, bağırta bağırta odadan çıkar... Onlar uzaklaştıkça ağlama yaygarası da derece derece sönerek nihayet odadan işitilmez olur. Meftun alnının terlerini silerek:

— Oooohhh, kulaklarımız dinlendi. O, çocuk değil, maazallah, afacanın büyüğü! Teyzem burada misafir olarak bulunuyor. Bir şey söyleyeceğim, hatırı kalacak. Fakat insan dayanamıyor. (Sözü Raci'ye çevirerek) Tavuğu güzel ayıramadın birader. Ben tarif edeyim de dinle. Hatırından çıkmayacak özel bir dikkatle dinle. Efendim, sol eline çatalı, sağ eline de bıçağı alırsın. Tavuğun sana en yakın olan kanadından işe başlarsın. Önce çatalı kanada saplar, sonra kanadın gövdeye bağlı bulunduğu çizgi üzerinden ameliyata girişirsin. Alışkın bir el onu kolayca ayırıverir. Kanadın kesilmesinden sonra tavuğun aynı taraftaki budunu, yani kesilmiş kanat tarafındaki budunu aynı yolda kesersin. Sonra hayvanın kesilmemiş tarafını önüne çevirir, öbür buduyle kanadı üzerinde de aynı işi tekrarlarsın. Sonra tavuğun göğsüyle gerisi birde gövdesi, yani Nuh Aleyhisselâmın gemi yapmak için model tuttuğu teknesi kalır. Bunların her birini ikişer parçaya ayırırsın. Sofradakilere dağıtırken en iyi parçaları kadınlara vermek nezaket gereğidir. Pratik görgü kitabı yazarlarından bazılarının sözlerine göre de tabağı herkesin önüne götürerek seçimi onların oylarına bırakmak daha uygun düşer. Bu evde senden, Hasene'den rahat olmadığı için sofrada tavuğun bulunduğu zaman iyi parçaları hanımlara ben taksim edeceğim...

Kadın nine Şekûre Hanım, iki defa esneyerek:

— Hay ömrüne bereket evlâdım. Elbette tavuğun iyi taraflarını büyük annelere vermelidir.

Raci, yemek konusundaki araştırmalarının derinliğini gösteren bir sesle dedi ki:

— Ağabey, bazen ben bütün bir tavuk yerim de gene doymam. Siz o hayvanı kaç parçaya ayırdınız? İki kanat, iki but, dört parça... Hepsi on parça... Vay efendim vay... Sofradakiler bu parçaları yalayacaklar mı? Bir tavuğu on kişi nasıl yer? Buna yemek değil, koklamak demeli... Hele payına tavuğun kafes tarafı düşenler çatal kullanmak zorunda kalırlarsa bu zavallılara koklamak bile düşmez.

Meftun kaşlarını çatarak ciddi ciddi:

— Hep bu dediklerine özel konularda cevap vereceğim. Sen şimdiden lakırdı karıştırma. (Önündeki kitaba bakarak) Hanımlar, efendiler, dikkat ediniz. Derse başlıyorum... Sofraya nasıl oturulur? İşte bu, bir meseledir. «Savuar vivr»e ait önemli bir konu ... Sofraya oturmasını bilmeyen yalnız oradakileri kendine güldürmekle kalmaz, âleme terbiye noksanını da göstermiş olur.

Şekûre Hanım — A, öyle ya civan oğlum... Ben Rebia'ya bin defa söylerim. Sofraya yavaş otur derim. Gelir ya ayağıma basar, ya kedinin kuyruğunu ezer, ya bardağı devirir. Hiç bir gün de yavaşça usturuplu oturduğunu görmedim. Nerede o kız? Kulaklarını açsın da bu sözleri dinlesin.

Rebia, karşıdan bir elini kalçasının üstüne koyup ötekini çingene gibi sallayarak:

— Kuzum, kuzum... Hasene'yi odadan kovdunuz da şimdi gözünüze ben mi diken oldum? Kadın nine, bana söyleyeceğine kendini düşün. Sofadaki su testisine çarpmadan, elinden değneğini düşürmeden, iskemleyi devirmeden sofraya oturabildiğin var mı? Bir defa Pamuk'un kuyruğuna kaza ile bastımsa ne oldu? Söyler söyler hep onu söylersin. Geçen günü o pis kedi aşağıda büyük süt kâsesinin içinde tekmil vücuduyle banyo etti... Daha söyleyeyim mi?

Meftun — Sütün içinde banyo mu etti? Süt banyosu... Banyolardan bahsettiğim zaman onu da anlatacağım. Fakat şimdi susalım. Ağız açmaya bana meydan vermiyorsunuz ki. Rebia, sesini kes, yoksa şimdi seni de... Evet, alafranga bir yerde misafir bulunduğunuz zaman sofraya oturuşunuzdan nasıl terbiye görmüş olduğunuzu ilk bakışta anlayıverirler. Sofraya oturmadan oturmaya fark vardır, anlıyor musun kadın nine? İşitiyor musun valide? Sözlerim kafana giriyor mu Rebia? Gayet nezaketle oturmalı.

Öyle iskemleye gömülür gibi yayılıp oturmamalı. Havluyu açmalı, dizlerinin üstüne örtmeli. Havlunun ucunu yeleğinin, korsajının arasına sokmak, hele yakalığın içine geçirmek terbiyesizliktir. Boyunun etrafına halka gibi bağlamak bütün bütün ayıptır. Ha, bak valide, burada sizin için dikkat edilecek bir şey var. Kadınlar eldivenlerini bardaklarının içine koymamalı, yelpazeleriyle beraber sofranın üzerine, sağ tarafa koymalıdırlar. Baron Staff'ın uyarısına bakılırsa, eldivenleri çıkardıktan sonra cebe koymak gerekiyor.

Rebia, yavaşça Lebibe'nin kulağına:

— Leblebi koydum tabağa, laf söyledi balkabağı... Bizim eldivenle, yelpazeyle sofraya oturduğumuz var mı?

Meftun, sözcülük makamından elini kaldırarak:

— Gene ne o? Rebia, yanındakinin kulağına ne fısıldıyorsun?

Rebia, biraz bozularak:

— Hiç bir şey... Alafranga sofraya lohuk macunu korlarsa parmakla mı yenir, çatalla mı? Onu soruyorum.

Meftun — Şimdi lohuk macununun ilişkisi var mı burada?

Dışarıdan teyze Vesile Hanım, tık tık kapıyı vurarak:

— Meftun Bey, rica ederim. Müsaade edin de içeriye girelim. Kız macunu işitti, dışarıda durmuyor...

Meftun — Olmaz, içeride gürültü ediyorsunuz.

Vesile — Hasene, ağa babasının canına yemin etti. Hiç sesini çıkarmayacak...

Meftun — Hiç ses çıkarmamak şartıyle geliniz. Belki birkaç söz de sizin kulağınızda kalır... «Antreee!»

Önde Hasene, arkada Vesile odaya girerler. Daha oturmadan Hasene, annesinin eteğinden çekerek:

— Anne, macunu kim yiyordu?

— Kızım sus, bizi şimdi gene dışarıya kovarlar. Ortada macun, tavuk filân yok. Bugün yemeklerin sade lakırdısı oluyor.

Meftun — Nedir o gene? Girer girmez. başladınız mı?

Vesile — Hayır, hayır, siz devam ediniz. Yalnız şunu rica ederim ki tatlılardan, meyvelerden koyu koyu soz etmeyiniz... Kız yeminini bozuverir. Çocuktur, imrenir.

Meftun — Sofraya yapışır gibi oturmamalı. Masa ile aranızda ufak bir aralık olmalı ki istediğiniz zaman vücudunuzun üst kısmını öne doğru hareket ettirebilesiniz.

Vesile Hanım — Meftun Bey, oğlum, işte pek doğru söylüyorsun. Annem her zaman alafranga sofraya göğsünü verir. Apışır. Nefes almasına bile artık meydan kalmaz. Yer, yer, yer, göğsüm tutuluyor der. Ya, işte gördün mü anne? Sofraya biraz uzakça oturmalı.

— Ya sen? Çocuğunla beraber sofranın üzerine çıkar gibi yersiniz ya!

Meftun — Burada çatışmanın gereği yok. Şimdi beni dinleyiniz. Bundan sonra tarifime göre yemek yersiniz. Oturuşunuzla sofrayı güzelleştirmek isterseniz, omuzlarınız yukarıya doğru kalkık durmamalı. Şöyle tabii halde bulunmalı...

— Annem her zaman omuzlarını çıkarır, sofraya kambur gibi oturur...

Rebia, hafifçe gülerek:

— Gibisi fazla. Annen âdeta kambura benzer, baksana?' Entarisinin altından omuz kemikleri çifte ıskarmoz gibi çıkık, fırlak duruyor...

Meftun — «Silâns» madmazeller... Dirsekler vücuda ne pek yapışık, ne pek uzak durmalı. Efendim, biraz görgüsü, terbiyesi, hele alafrangayla alışıklığı olanlar, sofrada

alacakları tabii durumu bilirler. Ne pek gevşek durmalı, ne pek sahte bir ağırbaşlılık takınmalı, yakışığı, uygunu neyse o hali, o duruşu almalı. Şimdi gelelim, yemeği yemek konusuna. Yerken acele etmemeli. Yavaş yavaş, özel bir tempoyla, âdeta ahenkle yemek yemeli ...

Rebia, Lebibe'ye yavaştan:

— Raci ağabeyim boğulur gibi yer...

Meftun devam ederek:

— Ne su içerken, ne lokmayı alırken ağız dolmamalı. Avurtlar şişmemeli. Şapırtı şupurtu işitilmemeli. Metrdotel tarafından bir yemek sunulurken eğer o yemekten almak istemiyorsanız «non», yahut «merci» kelimelerinden biriyle karşılamakta serbestsiniz. Yani bu iki sözden birini kullanmak elinizdedir. Hangisini söyleseniz olur.

Raci kendi kendine mırıldanarak:

— İşte bu ayrıntılar fazla... Ağabeyim bu sözleri nereden çevirmişse, aynen tercüme etmekten kendini alamamış.

Meftun — Ne o birader? Bir şeyler mırıldanıyorsun?

Raci — Hiç... Bizde «metrdotel» yok da sözlerinizin bu kısmını fazla buluyorum.

Meftun — Niçin yok? Sen görürsün, birkaç zaman sonra Şaban o vazifeyi ne kadar yoluyle yerine getirecektir. Hem ben sana sofra hakkında genel bilgiler veriyorum. Bizim evde yoksa, «metrdotel» bulunan bir yerde yemek yeyiverirsen ne yapacaksın? Böyle çocukça sözler istemem. (Devam ederek) Soğutmak için çorbaya üflemek ayıptır. Üflemek hem terbiyesizliktir, hem de tıp bakımından zararlıdır. Çorba tabağının dibinde bir damla bırakmamak için tabağı eğerek kaşıklamamalı. Ekmeği bıçakla değil, elle koparmalı. Fransızlardan başka milletler bıçakla keserlerse de onların bu davranışı uyulacak şey değildir. Önünüzdeki etin hepsini birden doğramamalı. Her bir lokmayı yedikçe kesmeli.

Hasene, anasının kulağına:

— Anne, haniya önümüzde et?

— Sus yavrum, şimdi bizi gene odadan kovarlar. Şimdi et yok, sonra yiyeceğiz.

Meftun devam ederek:

— Eti kesmek için bıçağı sağ ele, çatalı sol ele alınalı. Kestikten sonra bıçağı dayamağa mahsus maden, yahut billûr «porte-couteau»nun üzerine dayamalı. Bu defa çatalı, dişleri aşağıya gelmek üzere sapı üstüne şahadet parmağını dayayarak sağ ele almalı. Bazı sebzeler ve balıklarda çatal ters, yani kaşık gibi çukuru yukarı gelerek kullanılır. Balıklar yalnız çatalla yenir. Bıçak kullanılmaz. Sebzeler de öyle. Fakat kuşkonmazda iş değişiyor. Bunu elle mi, yoksa çatal bıçakla mı yemeli? Ha teyze, sen ne dersin?

Teyze Vesile Hanım, böyle bir sorunun lütfen kendisine sorulmuş olmasından gelen bir memnunlukla ağzını büzüştürüp sağa sola doğru kıvırarak bir - iki defa burnunu çektikten sonra:

— A iki gözüm Meftun'um, düşündüğün şeye bak. Önümde yiyecek bir şey olsun yoksa. Nasıl kolayıma gelirse öyle kıvırırım. Elle, bıçakla... Maksat yemek değil mi?

Meftun, gözlerini açarak:

— Alafranga sofrada âdet, usul dışı yemek yenmez. Her yemeğin yenilişi özel bir kurala bağlıdır. Sen istediğin gibi yemeye karar verdikten sonra ben burada deminden beri niçin çenemi yoruyorum ya? Bu kuşkonmaz üzerine size tarihî bir olay anlatacağım. Fakat iyi dinlemeli.

Meftun'un annesi Lûtfiye Hanım, meraklı bir sesle:

— Baksana yavrum? Süphanallah, bunun üzerine neye kuş konmuyor?

Meftun — O da başka bir mesele. Bunun Fransızcası «asperge», Lâtincesi «Asparagus», Türkçesi neden kuşkonmaz oluyor? Bundan ürken hangi kuştur? Daha bu yoldaki araştırmalarımı tamamlayamadım. Şimdi bunları bırakalım. Fransızlar, kuşkonmazı elle yerlermiş. İngilizler bu konuda zarifliği daha ileriye götürerek kuşkonmazı çatalla yemeye başlamışlar.

Raci — Çatal bıçak icat olmazdan önce Avrupalılar yemeği nasıl yerlerdi?

Meftun — Tabiî elle yerlerdi. Çatal pek o kadar eski bir şey değildir. Çatal ismi Fransa'da 1379'da ilk defa olarak Beşinci «Şarli»ye ait gümüş takımlarını gösteren bir sayım defterinde görülmüştür. Çatalın Fransa'ya İtalya'dan geldiği söyleniyor. Ama kullanılışı bugünkü gibi yaygın değildi. On altıncı yüzyılda bile çatal süsten sayılıyordu. İngiltere'de bunun kullanılışına ancak on yedinci yüzyılda başlanmıştır. (Meftun kulak kabartıp odayı dinleyerek) Bir horultu var. İçinizden biri uyuyor, kimdir uyuyan?

Odadakiler hep birden gülerek:

— A, a, büyük hanım uyumuş...

Meftun — (Haykırarak) Kadın nine, size ninni mi söylüyorum sanıyorsunuz?

Kadın nine gözlerini açıp:

— Ay, aklımı aldın, Meftun... Öyle bağırılır mı? Uyku başıma sıçradı.

Meftun — Niçin uyuyorsun öyle Hanım nine?

Kadın nine — Ne bileyim ben? Kuş konardı, konmazdı derken içim geçivermiş. (Eleni'ye) Kız şuradan bana biraz su ver de uykum açılsın.

Meftun — Hanım nine, iyi dinle rica ederim. Konu çok önemli. İngilizlerle Fransızlar, kuşkonmazı nasıl yerler?

Kadın nine kendi kendine:

— Hay yiyemez olsunlar. (Suyu içerek yüksek sesle) Dinliyorum. Kuş konmuyormuş, anlat bakanlım Üsküdar'da bir viran türbe varmış. Onun üzerine hiç kuş konmaz derler· Onu mu söylüyorsun?

Meftun — Şimdi sana hikâyenin alfabesinden mi başlamalı? Deminden beri neye dinlemedin?

Kadın nine — İhtiyarlık oğlum... Dinlerken dinlerken kendimden geçiveriyorum.

Lûtfiye, Vesile, Lebibe, Rebia hanımlar, hep bir ağızdan kuşkonmazın ne olduğunu Hanım nineye anlatırlar. O biçare de, uyumamak için verdiği söze aykırı olarak, gözleri küçüle küçüle:

— Ha, ha, ha ... ha, ha... ha! diye uyku baygınlıkları arasında dinler. Meftun gene söze başlar. Hanım nine, yanındaki Vesile'nin kulağına eğilerek:

— Sanki gözkapaklarıma birer adam oturmuş. Bir türlü gözlerimi açamıyorum. Oğlanın lakırdıları bana ninni gibi geliyor. Gene dalıverirsem, horlamadan eteğimi çekiver, kuzum Vesile...

Meftun — Fransızlar eskiden kuşkonmazı elle yerlermiş. Şimdi İngilizler çatal, bıçakla yeyince bu hal berikilerin, sofra zarifliğinde ötekilerden geriye kalmaları sonucunu doğuruyor. Sorun güçleşiyor. Kuşkonmaz yemekteki bu yolsuzluk üzerine Fransızlar da artık çatalla yemiş olsalar İngilizleri taklit etmiş, yani onlarda gördükleri bir âdetin yararını takdir ve tasdik etmiş olacaklar ki Fransızlar bunu milli gururlarına bir türlü yaraştıramıyorlar. O halde ne yapsınlar? Asperji eski âdetleri üzere gene elle mi yesinler? Hayır... Baron Staff bakınız buna ne guguk uydurmuş ...

Raci — Affedersiniz birader, baron Staff kim?

Meftun — «Savuar vivr»e ait son defa birkaç eser yazan bir kadın.

Raci — Sofrada tavuk butlarının sırf kadınlara verilmesinin nedeni şimdi anlaşıldı.

Eserin sahibi meğer kadınmış.

Hasene bağırarak:

— But nerde ağabey, but?

Raci — (Gülerek) Canım, bu çocuğun karnını iyice doyurmadan bir daha böyle yemekten konuşulan bir yerde bulundurmayınız. Yavrucuğun karnı aç işte...

O sırada kadın nine horlamaya başlar. Vesile eteğinden çekerek:

— Anne, gözlerini aç, horluyorsun...

Kadın nine — (Gözlerini açarak) Gene uyudum mu?

Vesile — Uyudun.

Kadın nine — (Yavaşça) İçim bayılıyor. Ne vakit yemek yiyeceğiz? Kuru kuruya yemek lakırdısı, ama ortada bir şey yok. Meftun kuşu daha hiç bir tarafa kondurmadı mı? Kesip de ızgara mı yapacak? Yahni mi? Ne yapacaksa yapsa da artık lakırdı uzamasa.

Meftun — Teyze, büyük valide sana bir şeyler söylüyor... Ne istiyor?

Vesile Hanım — Hiç.

Meftun — Nasıl hiç?

Vesile — Karnı acıkmış da... Ne vakit yemek yiyeceğiz, diyor.

Meftun — Al sana bir çocuk daha... Kadın ninenin Hasene'den farkı yok... Hiç böyle önemli bir konu sırasında adam karnının acıktığını hisseder mi?

Kadın nine — Kuzum Meftun, oğlum, şu kuşu bir tarafa kondur da keselim, kebap yapalım. Bittim. Aç karnına uzun uzadıya yemek lakırdısı dinlemek bana âdeta işkence gibi geliyor.

Meftun, hoşnutsuzluğunu gizleyemeyerek:

— Anne, teyze, hemşire, Rebia, size söylüyorum. Artık büyük validenin böyle «fines»leri anlayacak vakti geçmiş. Evet, Baron Staff, «asperj»in çatal bıçakla yenmesini öğütleyecek. Ama bu tavsiyesiyle İngiliz âdetini seçmiş olacak. Yani onlarda görülen bir şeyin güzelliğini açıklamak zorunda kalacak. Bu çukurdan kurtulmak için Staff şöyle diyor:

«Oooh, kuzum asperji bıçakla kesmek daha dün kabul olunmuş bir İngiliz âdeti değil, tersine, eskiden beri sürüp gelen bir Fransız usulüdür. Bunun ispatı da on sekizinci yüzyıl Fransız markizlerinden birinin, o zaman özel bir görevle Fransa'da bulunan ünlü filozof Franklin'in yemek yiyişi hakkındaki alaylarında ve eleştirilerinde görülür. Bu markiz, Amerikalı filozofun her şeyi yeyişini, özellikle asperj yeyişini diline dolayarak (Franklin, asperji, tabak içinde ucunu bıçakla keserek çatalla temizce yiyecek yerde, vahşî bir şekilde, ısırarak yiyordu). «Markiz cenaplarının Franklin gibi memleketine şeref vermiş, insanlığa büyük hizmette bulunmuş bir kimseyi, sırf düşeslerin kucağında, terbiye görmüşlere özgü bir zarafetle «a la française» asperj yemeği bilemediği için vahşîlikle suçlamasını uygun göremem. Bu alay, paratoneri icat edenin büyüklüğüne, dehasına leke getiremez. Şu olayı, ebediyen unutulmuş kalması gereken sayfadan bulup çıkarışım sırf, bugün asperj yemekte İngilizlere mal edilen zarifliğin onların malı olmadığını kanıtlamak içindir.

«Bugün deha sahiplerinden, yahut sıradan insanlardan birinin asperji parmaklarıyle ağzına götürüp çatır çutur ısırarak yediğini görsem şaşmam. Ama o kimse benden bir öğüt isterse şöyle derim: — Bu sebzeyi özel kurallarına göre yemeyi öğrenirseniz, bundan dolayı insanlık meziyetinize noksanlık gelmez. Bunu kuralına göre yeyiş, şıklık hükmüne bağlıdır. O halde bu konuda Fransız âdetine uymak akla, anlayışa daha uygundur.»

Meftun, derin bir gülümsemeyle başını iki yanına sallayarak:

— Valide, teyze, Staffın şu son sözlerine dikkat ettiniz mi? «Bu konuda Fransız âdetine

uymak akla ve anlayışına uygundur» diyerek asperji çatal ve bıcakla yemeyi İngiliz âdeti olmaktan çıkarıp Fransızlara mal ediyor. Baron'un bu sözleri tarih belgelerinden midir, bilemem. Çünkü Franklin'i kabalıkla, vahşilikle suçlayan markizin adını söylemiyor. Hele bu fıkrayı hangi yazarın hangi eserinden aldığını da söylemiyor. Buraları karanlık... On sekizinci yüzyıl Fransız zariflerinden bir markiz böyle demiş ... Bu markizden o kadar belirsiz bir biçimde söz ediliyor ki, günahı üstünde kalsın ama insan bunun, baron Staff'ın hayalinden başka yerde var olduğuna inanamıyor. Staff, Fransız zarafetini savunmak için, eğer aslı yoksa, koskoca bir tarihi olay icada cesaret ettiği halde muaşeret usulünden, görgüden söz eden öbür güvenilir kitaplar asperjin yenmesindeki incelikte İngilizlerden önce gelmek için boşuna kulp aramıyorlar. Doğrudan doğruya söylüyorlar. Bunlar: «İngilizler lüzumsuz bir aşırılığa kapılıp boş yere bir zariflik yoluna giderek asperji önce bıçakla kesip sonra çatalla yiyorlarsa da bu konudaki eski Fransız usulü, yani asperji elle yemek usulü yemek kurallarına daha uygun sayılmaya değer.» diyorlar. Böyle diyen kitapları yazanlar zariflikte İngilizlerden önce gelmek için eski kütüphaneleri karıştırmaya lüzum görmeyerek Fransızların kuşkonmazı eskiden beri elle yediklerini açıkça, erkekçe söylüyorlar. Ama öyle bir söyleyiş ki, çatalsız yemeyi tercih etmek iddiası elden bırakılmıyor. İngilizlerin zarifliği takdir edilmiyor. «Evet, Fransızlar bunu eskiden beri elle yerlerdi ve en akla yakın yol da budur» deniyor. Şimdi baron Staff iddiasında yalnız kalıyor. Sade yalnız kalmıyor, zevk ve tercih konusunda öbür Fransızlardan da ayrılıyor. İşte size incelemeye değer bir önemli konu! Şimdi îngilizler mi, baron Staff mı, yoksa eski Fransız usulü taraflıları mı haklı?

Meftun, bu sorusuna cevap almak için etrafı dinlerken gene bir horultu işitir. Kızgınlıkla sorar:

— Horultu var. Gene büyük anne mi uyudu?

Büyük anne Şekûre Hanım telâşla:

— Hayır evlâdım. Bu sefer uyuyan ben değilim. Kıza tembih ettim. Dalarsam hafifçe çimdikleyiver dedim. Ara sıra uyur gibi oluyorum. Yanımdan çimdiği basınca gözlerim faltaşı gibi açılıyor. Ne kadar inatçı uyku bilmem ki, biraz sonra gene bastırıyor. Bereket kız çimdiği hemen yetiştiriyor. Sağ kalçam çürük içinde kaldı.

Meftun — Stoper...

Kadın nine — İstorper nedir?

Meftun — Yani artık sus demek istedim.

Kadın nine — Soruyorsun da cevap veriyorum. -Deminden beri lakırdı söylediğimiz var mı? Hep seni dinliyoruz. İşte onun için uykum geliyor ya. Lakırdılarını da pek iyi seçemiyorum. Bir tarihte kütüphanenin birine kuş konmuş. Yok İngiliz böyle demiş, Fransız şöyle söylemiş... Bilmem hangisi ne halt etmiş... Neme lâzım benim!

Meftun — Kadın nine, rica ederim artık sus...

Kadın nine — Susarım ama, sen de dinlenecek iyi bir masal söyle...

Meftun — (Etrafa sorarak) Kimdi o horlayan?

Rebia — (Gülerek) Orada, pencerenin kenarında Zarafet abla uyuyakalmış... da...

Meftun — (Gözlerini açarak) Zarafet!

Zarafet — Afandim?

Meftun — Uyuyor musun?

Zarafet — Bir parçacık içim geçti de...

Meftun — İçin nereye geçti?

Zarafet — A, nereye geçece? Gene kendimin içine geçti! Buyuk hanimin uykusu geldiği vagkit içim geçiyo demeyo mu? Benim de geldi, öyle dedi. Ama nereye geçti, ne bileyim ben? (Eliyle göğsünü yoklayarak) İşte içim gene kendi içimde duruyo!

Meftun — Deminden beri söylediklerimi dinlemiyor musun?

Zarafet — Dinliyorum küçük bey, kulakları sende...

Meftun ellerini ovuşturup gene anlatmaya başlayarak;

— Bu önemli problemi çözümlemek için asperj yemeye mahsus bir maşacık icat ettiler. Kuşkonmaz yenirken sofradakilere şimdi birer tabak içinde bu maşadan sunuluyor. İnsan sofrada her lokmayı özel kuralına göre yemek isterse, bazı ufak tefek güçlüklerle karşılaşır. Ama bilmediğimiz şeyi öğrenmek ayıp değildir. Himmetleri var olsun, «Savuar vivr» yazarları, yani görgücüler bu sofra konusundaki her noktayı gerekli incelikleriyle açıklamışlardır. Bunları öğrenmek için bize kalan zahmet o kitapları açıp aradığımız konuları sayfalarında bulmaktan ibarettir. Balık, yahut et yerken ağzınızda bir kemik veya kılçık parçası kalsa ne yaparsınız?

Herkeste ince bir fısıltı. Kimsede cevap verecek bilgi yok. Meftun, soran bakışlarını bir baştan bir başa dinleyiciler üzerinde gezdirdikten sonra:

— Böyle çok kolay meselelerde neye apışıp kalıyorsunuz? Haniya cevap? Lebibe, sen söyle bakayım. Ağzında kalan kemiği, yahut kılçığı ne yaparsın?

Lebibe, bir iki defa yutkunup gözlerini süzerek:

— Ne yapacağım? Ağzımdan çıkarır, sofraya bırakırım.

Meftun, azarlar bir sesle:

— Aferin matmazel!... Bu hareketini görenler senin terbiyen hakkında ne fikre kapılırlar? «Voila une demoiselle mal éduquée (İşte fena terbiye edilmiş bir kız)» demezler mi? Bu kadar sade bir şeyi Zarafet'e sorsam o bile senden iyi cevap verir... Zarafet sen söyle bakalım, kemikleri ne yaparsın?

Gene hemen içi geçmek üzere bulunan Zarafet, yarı anlayabilmiş olduğu bu soruya cevap verebilmek için gözlerini ovuşturarak:

— Kamikleri mi soruyorsun? Ne yapacağım, kaynatır, suyunu alırım!

Meftun — (Öfkeyle) Abla! Galiba senin gene için geçmiş...

Zarafet, uyumadığını isbat için gözlerini gereğinden fazla açarak:

— Yoo, ban uyumuyo... Kamikleri sordun... Kaynatir suyunu alırım dedim. Ziyankârlık günah değil mi ayo? Kamiklerini sokağa atacak değil a... Elbette kaynatirim...

Meftun, ahmak bir çocuktan aldığı yakışıksız bir cevaba canı sıkılmış bir öğretmen kızgınlığıyle yüzünü buruşturup Zarafet'ten Raci'ye dönerek:

— Birader, sen söyle bakalım. Kemikleri, kılçıkları ne yaparsın?

Raci, verdiği cevabın maksada uygunluğundan emin olduğunu gösteren bir aceleyle:

— Ne yapacağım? Çıtır çıtır dişlerimle kırar, küçük küçük yutarım...

— Hoşt oradan, obur... Hiç sofrada kemik yutulur mu? Bunun küçüğü olur, büyüğü olur. Allah korusun, söylediği lakırdıya bak...

Raci, önceki acelesine karşılık, şimdi büyük bir şaşkınlıkla:

— Ağabey, siz de pek acayip sorular soruyorsunuz. Ağızda kemik ya yutulur, ya çıkarılır. Bunun şu iki ihtimalden başka türlü ağızdan defedilmesine çare var mıdır? Ne yapılır, siz söyleyiniz bakalım?

Meftun — Ne mi yapılır? Kemikler, kılçıklar her halde ağızdan çıkarılır efendi, yutulmaz.

Raci — Kız kardeşim şimdi ağzımdan çıkarırım dedi, bu cevabı beğenmediniz.

Meftun — Beğenmem ya... Öyle eme eme ağızdan çıkarılıp da sofranın ortasına kemik bırakılır mı?

Raci — Nasıl çıkarılır? İşte bilmiyoruz. Lütfen tarif buyurunuz efendim.

Meftun — Elinizi ağzınıza götürüp avucunuzu çukurlatarak kemiği yavaşça alacak, önünüzdeki tabağa kaydırıvereceksiniz. Bu böyle ... Sofrada çerez olarak zeytin yediğiniz zaman çekirdeğini ağızdan nasıl çıkarırsınız bakalım? Bunu bilene bir çeyrek mecidiye mükâfat var...

Parayı işitince, oradakilerden, o ana kadar Meftun'un konuşmasındaki ağırlık etkisiyle bastıran uykuyu yenebilenlerden birkaçı birden cevaba atıldılar. O aralık acı bir haykırma işitildi. Bu ses, kadın ninenindi. Şöyle bağırıyordu:

— İlâhi elin kırılsın... Sana çimdikle dedimse böyle etimi kopar demedim ya! Tuttuğun yer elinde kaldı sandım...

Rebia — Hem çimdikle diye insana tembih edersin, hem sonra darılırsın. Azıcık gözlerini aç da dinle. Ağabeyim bilmece soruyor. Bilene beş kuruş verecek. Belki sen bilirsin de parayı kazanırsın.

Kadın nine — A yavrum, insan büyük anasını öyle kıyasıya çimdikler mi?

Rebia — Ya başka türlü uyanıyor musun ki?

Kadın nine parmağını tükürükleyip çimdiklenen yere sürerek:

— Neymiş o bilmece bakayım?"

Rebia — Sofrada zeytin yediğin zaman çekirdeğini ıie yaparsın?

Kadın nine — Haydi oradan çılgın... Elinin körü yaparım. Sofrada zeytin yediğin zaman çekirdiğini ne yaparsın? Bu da bilmece mi? Bu lakırdı bile değil. Beni bunun için mi uyandırdın? Bilmecelerin âlâlarını sen benden işit... «Sev çiçeği, sevsen çiçeği, sen sevdin, sen bıraktın, beni bir hercai mi sandın? Hay deveciler köçeği! Has bahçenin Piryol çiçeği,» nedir o, bil bakayım?

Meftun öfkelenerek:

— Nedir o Hanım nine? Bizim burada konuşmaktan maksadımız masal, bilmece söylemek değildir. Kış geceleri tandır başı yetişmiyor da bize bir de burada mı Piryol çiçeğini anlatacaksın?

Hasene söze atılarak:

— Bey dayı, bilmece ben de biliyorum. «Bilmece, bildirmece, dil üstünde kaydırmaca...» Nedir o? Biliniz...

Zarafet, kestirdiği uykudan başını kaldırarak kesik kesik güle güle:

— Sanki bilmece mi o ayo? Onu kim bilmez, sabun işte ...

Zarafetin bu bilgisine hep bir ağızdan güldüler. Teyze Vesile Hanım, kızı Hasene'den önce söze atılarak:

— A, Zarafet'çiğim, bilemedin işte ... Sabun «el üstünde kaydırmaca»dır. Kız sana «dil üstünde kaydırmaca» dedi ...

Zarafet düşünerek:

— Dil ustunde mi? A dur ayo, şimdi bilece... Dil üstünde kaydırmaca: Kaymak...

Rebia biraz yüksek s esle:

— Bilemedi ama yaklaştı... Ha gayret, ha gayret... İşte sana azıcık ucunu çıtlatayım. Buz gibi soğuktur, yağ gibi kayar...

Zarafet, daha derin düşünerek:

— A bildi, bildi... Kızak, kızak...

Zarafet'in bu keşfine küçüğü, büyüğü hep bir ağızdan birer kahkaha kopardıkları

sırada bilmecenin belirttiği gizli kelimeyi, bu önemli sırrı Hasene daha ziyade gizlemeye dayanamayarak:

— Zarafet dadı, dondurma, dondurma!.. diye haykırdı.

Meftun, gülmekle karışık acayip bir öfkeyle başını sallayarak:

— Hanımlar, bir zeytin çekirdeğinden ne kadar münasebetsiz lakırdı bulup çıkardınız. Fakat içinizden hiç asıl soruya doğru cevap veren yok...

Lûtfiye, Lebibe, Rebia, Vesile hanımların... hep birden çeyrek mecidiyeyi hak etmek için zeytin çekirdeğinin ağızdan çıkarılış yolu hakkında sofra terbiyesine değil, akla anlayışa bile pek uygun düşmeyecek acayip usuller saymaya giriştikleri sırada Raci, bir dereceye kadar uygun düşen bir cevap vermek üzere dedi ki:

— Ağabey, kılçık ve kemiğin deminden tarif ettiğiniz çıkarılış biçimini zeytin çekirdeğine de uygularız...

Meftun — Hayır, olmaz. Zeytin çekirdeği ağızdan el değmeden çıkacak.

Raci düşünerek:

— Anlayamadım. El değdirmeden çekirdek ağızdan nasıl çıkar? Bu bilmeceye akıl erdiren varsa söylesin...

Rebia cebinden bir fındık çıkarır. Ağzına atar. Sonra koca ağzını büzüştürüp bir delik şeklini vererek olanca nefesiyle fındığı ta karşıya, Meftun'un suratına doğru püskürür. Anlayışını ispat etmek için gösterdiği bu hünerliliğin ardından iki elini havaya kaldırarak Meftun'a:

— Dayı Bey, bak elimi dokundurmadan bu fındığı ağzımdan nasıl fırlattımsa zeytin çekirdeğini de öylece çıkarırım.

Meftun sıkıntısından terlemeye başlar. Mendiliyle yiitzünü silerek:

— Şu hareketine teessüf ederim, Rebia. En küçük görgü kurallarından yoksun sizin gibi insanlara ben de kalktım sofra terbiyesi öğretiyorum.

Ablasının ağzından bir mermi hızıyla çıkan fındığı bulup yemek için Hasene de, fırlatılışın ardından saldırmıştı. Fakat aradığını bulamayınca:

— Anneee, fındık nereye gitti? İsteriiim... vızıltılarına girişti. Meftun birkaç «Lâhavle» çektikten sonra:

— Büyüğüne söz anlatalım derken şimdi de küçüğü başladı. Teyze, sen bu kızları hiç terbiye etmedin mi?

Teyze — Nasıl etmedim. Vallahi dayaktan benim avuçlarım, onların vücutları nasır bağladı. (Biraz kızgın) Fakat şimdi seni rahatsız edecek büyük bir terbiyesizlikte bulunmadılar. Rebia fındık attı, küçük de bulup yemek için fındığın arkasından koştu. Siz onun kadarken ne terbiyesizlikler yapardınız. Söyletme beni...

Meftun — Ağzına fındık alıp da karşısındakinin suratına fırlatmak Rebia yaşta bir kız için terbiyesizlik değil midir?

Teyze — Kabahat kimde? Onda mı? Sizde mi? El dokundurmadan zeytin çekirdeği ağızdan başka nasıl çıkar? Tarif ediniz de biz de işitelim... Hokkabazın yuvarlağı gibi çekirdek kayboluvermez ya...

Meftun — Azıcık sabrediniz efendim. Tarif edeceğim. Çatalı ağıza yaklaştırmalı. Zeytin çekirdeğini yavaşça, gizli denecek bir ustalıkla dudaklarınızın arasından nezaketle çatalın üzerine bırakmalı. Oradan da aynı özenle, yani kimseye bir şey sezdirmeksizin tabağın içine indirivermeli...

Teyze Vesile Hanım — Aman ne zor iş bu? Çekirdeğini çıkarmak bu kadar güç olduktan sonra ben de alafranga sofrada zeytin yemeyiveririm. Zaten evde yiye yiye bıktık da... Çoluk çocuk yeriz. Çekirdeklerini de çatır çutur önümüzdeki tabağa atıveririz.

Çocuklar bazen parmaklarının arasına sıkıştırıp birbirlerinin gözüne sıkarlar. Ya babalarından, ya benden birer tokat yerler.

Meftun — Peki çekirdeği ağızdan güç çıkarılıyor diye sofrada zeytin yemeyiniz. Ya çekirdekli meyvelerde ne yapacaksınız? Meselâ kiraz yediniz. Çekirdeğini nasıl çıkaracaksınız?

Teyze — Zeytin çekirdeğini nasıl çıkarırsam.

Meftun — Hayır, olmaz. Her çekirdeğin çıkarılış yolu başkadır.

Teyze — Şimdi sıkıntımdan avaz avaz haykırırım Meftun Bey! Bu Frenkler, hiç işleri güçleri yok da her çekirdek için birer usul mü koymuşlar? Çıkarırım ağzımdan vesselâm...

Meftun — Baron Staff, «Yemek nasıl yenir?,. başlıklı bölümünün iki yüz yirmi dördüncü sayfasında der ki: «Kiraz, yahut onun gibi çekirdekli bir meyve yenildiği vakit çekirdekleri tabağa tükürür gibi çıkarmamalı. Tabağa bırakmak üzere ağızdan elle de almamalıdır. Ya ne yapmalı? Meyve yemeye mahsus olan takımın kaşığı ağıza yaklaştırılmalı. Çekirdeği oraya çıkarmalı — bu küçük iş dudaklarla kolayca yapılır — kaşıktan da tabağa bırakmalı. Ailece bu usulü öğreniniz. Bütün bu hareketleri gerçekten zarif bir şekilde yapmanın ustası olursunuz» diyor.

Rebia söze atılarak:

— O baron Pistan iyi söylüyor. Kiraz yemesini kim istemez? Ama o böyle kuru kuruya olmaz. Meydanda hiç olmazsa bir tepsi kiraz bulunmalı ki nasıl olacağını öğrenelim. Ben ufakken Tosun Beylerin bahçesinden kiraz çaldığımız zaman çekirdek cilalamayı meşk ederdik.

Meftun yarı kızgın, yarı alaycı bir tavırla:

— «Şecaat arz ederken merd-i kıptî sirkatin söyler» diye işte buna derler. Değil mi Rebia? Acele etmeyiniz. Bu teorileri sofra başında uygulayarak deneyeceğiz. Amerikalılar üzümün çekirdeğini ayıklamak için bir alet icat etmişler deniyor·

Rebia — Neme lâzım, kiraz çekirdeği için bir alet icat edilinceye kadar biz cahil mi kalalım?

Meftun — Münasebetsiz sorularla sözü kesmeyiniz. Şeftali, kayısı gibi büyük çekirdekli meyvelerde ne yapacaksınız?

Bu soruya karşı her kafadan bir ses geldi. Kimi şeftalinin zeytin gibi, kimi de kiraz gibi yeneceğini söylüyordu. Meftun hepsine birden karşı çıkarak:

— Şeftali, kiraz gibi yenmez...

Rebia, ağzında beliren salyaları yutarak:

— Ağabey, şeftaliyi yemek ötekilerden daha zor gibi görünüyor. Yetişince inşallah her gün birkaç okka almalı da buna çok vakit çalışmalı...

Şeftaliyi işitince Hasene'nin yüzü birkaç türlü renge girdi. Annesinin eteğinden çekerek şeftalinin hasretiyle dolu olan gözlerini ona çevirip bu meyveden pek istediğini anlattı. Vesile Hanım da daha şeftali çıkmadığı, çıktığı zaman okkalarla alınıp yemesini öğrenecekleri çeşidinden büyük vaatlerle çocuğu yatıştırmaya uğraştı. Beri yandan Meftun devam ediyordu:

— Şeftali, kayısı, elma, armut konularına iyice dikkat ediniz.

Konuşmacı, şu dört meyveyi sayarken her birinin söylenişinde Hasene ayrı ayrı annesinin eteğinden çekerek bu meyvelerin yemesini öğrenmeye çalışıp çalışmayacaklarını soruyor ve her sorduğuna olumlu cevap almakla biraz çarpıntısını yatıştırıyordu. Meftun devamla:

— Hep meyveler, kendilerine mahsus çatal ve bıçakla soyulup yenir. Bunlar bütün, yahut

yarım olarak herkesin önüne getirilmişse yeniden parçalara ayrılır...

Rebia dilini tutamayarak:

— Ağabey, sofrada hiç insana yarım armut, yarım şeftali verilir mi?

Meftun — Evet, yarım olarak da verilebilir. Çünkü Frenklerin armutları, şeftalileri çok iridir. Şeftalileri âdeta portakal büyüklüğündedir.

Büyük Hanım gözlerini biraz açıp çimdiklenen tarafına eliyle bir parça salya daha sürdükten sonra:

— Aman oğlum, Meftun, insanı imrendirme öyle. Mademki oranın şeftalileri, armutları böyle meşhurmuş, insan gelirken, büyük anneme hediye diye birkaç tane getirmez mi?

Rebia:

— Ağabey, orada beşbıyık var mı? Muşmulayı sofrada nasıl yerler?

Büyük Hanım öfkeyle:

— Aman, hiç böyle kız görmedim. Yemişin bile bıyıklısını sorar.

Meftun — Rica ederim. Şimdi münasebetsiz sözler karıştırmayınız.

Rebia kızgın bir davranışla kaşlarını kaldırarak büyük annesine:

— Bıyıklısı için değil, muşmula haminnemin kendine dokundu da onun için...

Hanım nine — Muşmula bana ne dokunsun? Artık ben üç otuzunda mıyım? Hele postalın sözüne bak... Sen benden çıkmadın mı? Ben muşmula olunca acaba sen ne olursun. Haydi oradan, muşmulanın torunu kocayemişi...

Meftun — Lâhavle... Artık bitirin canım. Şimdi Rebia da öfkelenecek, böğürtlen diyecek, sen de ona dam koruğu cevabını vereceksin, iş uzayacak...

Kadın nine — Öyle diyeceğine oğlum, kalk da kızın ağzına bir tokat vur. Baksana yelloza, muşmula deyince ben üzerime alınırmışım. Haydi oradan, mezarlık kozalağı, kara kız...

Meftun — Mezarlık kozalağı mı? Bak işte bu aklıma gelmediydi. Hanım nine, sen bitkilerle ve ağaçlarla ilgili epey hakaret lakırdısı da biliyormuşsun...

Hanım nine — Bilirim zahir, bayır turpu...

Lûtfiye Hanım — Anne, nedir o artık... Sen de vakit vakit çocuklardan daha çocuk oluyorsun.

Kadın nine — Aman sus sen de oradan balkabağı...

Vesile Hanım — İşte artık çenesi açıldı. Çocuk değil ki ağzına bir tokat indir de sussun...

Kadın nine — Oradan lafa sen de mi karıştın, viranelik ısırganı?

Meftun — Hanım ninem uyuduğu zaman uyandırmak için rica ederim artık çimdiklemeyiniz. Çünkü ısırganlarla, baldıranlarla konuyu karıştırıyor.

Kadın nine — Dokunmayınız da uyuyayım besbelli... Söylediğin dinlenir şeyler değil ki... Zeytin çekirdeği, kabak çekirdeği, hepsini bir araya toplaşan bir incir çekirdeği doldurmaz. Sofrada şeftali nasıl yenirmiş? Lakırdıya bak! Senede bir defa bu evde şeftali ya alınır, ya alınmaz. Şimdiden sonra onu nasıl yiyeceğimizi mi talim edeceğiz?

Meftun — Hanım nine, rica ederim, istirham ederim, yalvarırım...

Kadın nine — Sustum, sustum işte...

Meftun — Ne diyorduk? Şeftaliyi parçalara ayırıyorduk. Meselâ önümüzde bir şeftali var. Onu çatal, bıçakla önce ikiye, sonra dörde bölersiniz. Sonra çatalı sol elinize alıp şeftalinin dörtte birinin üzerine batırır, bıçağı da sağ elinizle kullanarak...

Vesile Hanım — Sözünü kestim. Affedersin oğlum. Anlayamadım...

Meftun — Bıçağı sağ elinizle kullanarak, dedim. Evet. Sol eldeki çatalı, şeftalinin dörtte birine saplar, sağ eldeki bıçakla meyveyi elbisesinden ustalıkla ayırırsınız. Ama siz

diyeceksiniz ki meyvenin elbisesi olur mu? Burada mecaz kullandım. Yani açıkçası sembolik olmak istedim. Fransızcada şeftali, armut ve benzeri gibi meyvelerin kabuklarına, yani derilerine «pelure» derler. Halk dilinde bu kelime pardösü, redingot gibi elbise üstleri için kullanılır. Evet, çatal, bıçakla şeftali cisinden meyvelerin derisini soyup çekirdeklerini çıkarmak özel bir ustalığa bağlıdır. Talim etmeli, alışmalı. Şimdi size anlatacağım bir de turp bahsi kaldı. Bazı kimseler ufak, kırmızı turpa çatal batırıp dibindeki yeşil yaprakları bıçakla keserler, yine çatalla ağızlarına götürerek yerler. Yani turpa, âdeta şeftali muamelesi ederler. Her konuda güçbeğenir görünen baron Staff, turp yemekte biraz geniş, biraz teklifsiz ve senli benli davranıyor. Yeşilliğini bıçakla keserek çatalla yemek artık zariflikte pek ileriye varmak, abartmaya dökmektir diyor. Niçin? Çünkü turpun yapraklarına dokunmakla insanın eli ne yağlanır, ne ballanır. Onun için turpu yeşil yapraklarından tutup hiç bir şey kullanmadan ağıza götürmek, etikete aykırı değildir hükmünü veriyor. Kuşkonmaz yemekteki güçlüğü anlattımdı ya, turp, işte o külfetlerin hepsinden uzak sayılıyor. Evet, sözlerime dikkat edin, turpun alafranga sofradaki görkemli yeri bundan sonra ölünceye kadar aklınızda kalsın. Rebia, sofrada nasıl su içilir?

Rebia — (Gülerek) Ağabey, artık onu da bilmeyecek değiliz ya?

Meftun — Orada, konsolun üzerinde surahiyle su var. Bardağa doldur da iç bakalım.

Rebia, bardağı beş parmağıyla yakalar. Suyu doldurur. Lakır lakır içerken annesinin usulca yanındakine:

— İş su üzerine olunca hemen tecrübe ediliyor. Şeftalilerin, armutların yalnız sözleriyle vakit geçiriliyor!... dediğini işitince Rebia gülmekten kendiği alamayarak suyun bir kısmını genzine kaçırır. Kalan kısmını da yanındakilerin yüzüne püskürtüverir.

Meftun — (Tiksintiyle) Kız, sana yazıklar olsun. Alafranga sofrada böyle mi su içeceksin? Yanına rastlayan talihsiz sofra komşularının suratları, üstleri başları ne olur sonra? Önce şunu haber vereyim ki, Frenkler sofrada su değil, başka şeyler içerler. Bunların içilişi hep birbirinin aynı olacağından biz şimdi şu denemede suyu bira, likör, şampanya, Bordeaux, Bourgogne niyetine içebiliriz. Bakınız baron Staff, sofrada içmeyi nasıl tarif ediyor:

«İçmek istenildiği zaman öyle beş parmağınızı açarak bardağı kavrayıvermemeli. Parmaklar, şöyle hafifçe, nezaketle ayağından tutmalı, bardağı sükûnetle ağır ağır kaldırmalı. New York'taki güzellik okulunun tariflerine göre dudaklara, sözde içeğin dudağı bardağı kenarından öpüyormuş gibi, hafifçe dokundurmalı... Anlayabildiniz mi?

Vesile Hanım — Hayır, anlayamadık. Böyle bir sofrada öpüşmenin ne işi var?

Meftun üzüntüsünden iki eliyle yüzünü kapayarak:

— Ah, varlıklarıyle gerçekten utanacak bir soyum varmış...

Vesile Hanım — (Ağlayarak) A evlâdım, seni utandıracak ne yaptık? Hamamdan bohça kaldırmadık, bedestenden takım çalarken tutulmadık...

Meftun — Yine lakırdıyı dallandırıp budaklandırmayınız. Söz söylemekte bana meydan veriniz. İnşallah öteki konuşmamızda size dinleme terbiyesini öğretirim. Bardağın içindekileri bir hamlede sömürmek pek ayıptır. Bir-iki yudum içmeli, bardağı yine aynı zarif yavaşlıkla yerine koymalı. Bardağın içindeki şey bitmemeli. Yalnız, hafif hafif azalmalı.

Vesile Hanım — Affedersin oğlum. İnsanın ne kadar harareti olsa, yine sofrada kana kana su içemeyecek mi?

Meftun — Hayır, içemeyecek. Sofrada «Savuar vivr» dışında bir şey olmayacak.

Vesile — Biz evimizde, yemekte yanıbaşımıza su koruz. Çoluk çocuk maşrapayı

doldurur doldurur kana kana içeriz. Karnımız lıngır lıngır kırbaya dönmedikçe doyduğumuzu anlayamayız ki...

Meftun — Ben şimdi size evinizde ne... yaptığınızı sormuyorum. Sizi, benim söylediklerimi öğrenmeye çağırıyorum. Hanımlar, affedersiniz, kadın huzurunda söylenmesi kadınlara karşı saygı duygusuna aykırı bir şeyden sözedeceğim. Ama ne yapalım? Bu derste ondan söz etmeye gerek var. Meselâ sofrada sümkürmek icap etti. Ne yaparsınız?

Vesile Hanım — Vayyy... Rahat rahat su içmek ayıp olan bir sofrada insan burnunu nasıl siler? Şöyle bir hokkabazlığa getirip de entarimin yenine silebilirsem ne âlâ! Silemezsem bırakmalı, aksın... Başka çare var mı?

Meftun — Teyze, bugün beni üzüntüden öldüreceksin. Hiç alafranga sofrada elbise yenine burun silinir mi? Bu terbiyesizlik ne alafranga, ne « â la Chinois» hiçbir sofrada olmaz.

Vesile — Ne yapalım iki gözüm? Tarif et de öyle yapalım.

Meftun — (Öfkeyle) Bunu ben söyleyecek değilim. Avrupa «savuar vivr» yazarlarının bu sümkürmek konusundaki düşüncelerini size açıklayacağım. Şimdi biraz anlamsız ve bönce sayılan eski Fransız uygunluğu, sofrada havluya sümkürmeyi yasaklar. Fakat burundan akan malûm suyun akıntısını kesmek için de bir çare göstermezdi. Lâkin şimdiki nezaket ve zariflik, sofrada havluya değilse de mendile sümkürmenin yollarını gösterecektir. Bu yoldaki önerileri size açıklayayım. Önce sofrada sümkürmeye yol açmamalı. Meselâ nezle zamanınızda çağırıldığınız davetlere gitmemeli. Sofraya oturmazdan önce güzelce temizlenmeli. Böyle temizleniş de güçtür. Çünkü tuvaletiniz bozulur. Kısacası, Hanımlar, ne gerekirse yapmalı. Bütün bu ihtiyat tedbirlerinize rağmen yine sofrada buna lüzum görülürse, çaresiz kaldığınız bir anda baron Staff mendilinizi kullanmaya izin veriyor. Ama nasıl? Elçabukluğu bir marifetle mendilinizi yavaşça çıkarıp yanınızdakileri iğrendirmeye sebep olacak gürültülerden kaçınarak silivermeli. O sıra kimsenin dikkatini çekmemek için başınızı sofradan arka tarafa çevirmemelisiniz. Sofrada başlarını çevirip de burunlarını silenler görgü bilgisine yabancı olanlardır. Lüzumundan fazla özenler insanların o âlemlere alışık olmadığını gösterir. Böyle gülünç hareketleri terbiye sananlar kabalıklarını göstermiş olurlar. Yine horultular geliyor. Uyuyanlar kimdir?

Rebia — Kadın nineyle Zarafet.

Meftun — Uyandırmayınız, uyusunlar. Bu konudan kendileri bir şey anlamadıktan başka anlayanlara da engel oluyorlar, değil mi Raci Bey?

Raci, göz kapaklarını açmaya uğraşarak:

— Evet efendim.

Meftun — Hepinizin yüzünde can sıkıntısı eserleri görülüyor. Ben de bir-iki söz söyleyerek bugünlük konuya son veriyorum. La Baronne der ki: «Yemek sonunda el, ağız yıkaması yok... Sofrada ağız yıkamak, bu ne iğrenç, ne tiksindirici şey! Parmakları yıkamak da manasız. Çünkü yemek sırasında ekmekten başka bir şeye dokunulmadı ki... Ekmekse eli kirletmez...»

Vesile Hanım — A, işte bu tuhaf. Sofrada o kadar nizam, o kadar gırgırlıktan sonra yemekten el kirli, ağız bulaşık kalkmak. Doğrusu bunu beğenmedim.

Meftun — El bir şey tutup kirlenmedi ki...

Vesile Hanım — Canım, ne kadar çatal bıçakla yense, yemektir bu, iki gözüm, insanın eline yine kokusu siner vesselâm...

Meftun — Acele etmeyiniz efendim. La Baronne, yemekten sonra sofra başında el ağız silmeye karşı çıkıyor. Ama başka kitaplar (Önündeki defterin yapraklarını çevirerek),

evet, onlar da sofra başında ağız silme âdetinin bırakılmış olmasına teşekkür ediyorlar. Fakat sofrada el temizleme adeta daha kalkmamıştyr. Yemek sonunda önünüze güzel, kristal bir kap gelir. Bunun içinde güzel kokulu, ılık su vardır. İçine yuvarlak kesilmiş bir dilim de limon atılmıştır. Sakın ha bunu içecek bir şey sanıp da ağıza götürerek dikivermemelidir. İşte insanın rezil olduğu saat o saattır.

Vesile Hanım — Bu güzel kokulu su içilmeyecek de ne olacak? Buruna mı çekilecek?

Meftun — Hayır efendim, parmakların ucu bu suya batırılıp da yıkanacak, sonra havluya silinecek.

Vesile Hanım — Hepsi iyi ama, Frenklerin böyle birkaç konuda yıkanmamak âdetleri doğrusu hoşuma gitmiyor...

DERS sırasında büyük annenin horultularına, Rebia ve Hasene'nin arsızlıklarına, ötekilerin dikkatsizliklerine karşı Meftun bu pratik hayat bilgisi konusunu aile halkına anlatmaktan çekinmedi. Bu işten bıkmadı, usanmadı, her güçlüğe katlanmayı kendince bir çeşit hoşlanacak şey sayıyordu. Ötekilerin alafrangadan nefreti, Beyin bu zorlaması arada öyle tuhaflıklar doğmasına sebep oluyordu ki bu hallerine, dışarıdan öğrenenler kadar, kendileri de gülüyorlardı. Birbirlerine bakmaktan gelmeyeni düşünmeye vakit bulamıyordu. Yalnız Meftun, boş kalan iskemleye bir göz attı:

— Raci sofrada yok! dedi.

Delikanlının bu hatırlatmasından sonra ötekilerin de gözleri boş iskemleye dikildi. Vesile Hanım sordu:

— Alafrangada böyle sofraya geciken olursa ne yapılır?

Meftun — Bu konuda size bilgi vermedim mi?

Vesile — Hayır.

O sırada oda kapısından içeriye biri girdi. Ama bu giren Raci değildi. Tombalakça bir kadındı. Teklifsizce gitti, boş iskemleye, Raci'ye ayrılan yere oturdu. Herkeste bir şaşkınlık... Bu yeni gelen, birkaç saniye kadar herkesin garipseyen bakışlarına uğradıktan sonra en önce Rebia:

— Raci ağabeyime bakın a dostlar, kadın kıyafetine girmiş!...

diye haykırdı. Küçüğü, büyüğü bir kahkaha tutturdular. Gerçekten Raci, al bir korsaj, onun altına tirşe bir jüpon giymiş, boynuna da Eleni'nin bir «fichu» sünü bulmuş atmış, başına tüylü bir kapela uydurmuş, bıyıkları olmadığı için kıza benzemiş... Ama nasıl kıza? Adeta Bakkalköyü'nde, Darıca'da pazar günleri en parlak tuvaletlerini yaparak gezmeye çıkan köylü Rum kızlarına dönmüş.

Bu garipliğe herkes gülüyor, yalnız Meftun ciddi durmaya uğraşıyordu. Sert bir yüzle sordu:

— Birader, bu kıyafet ne?

Raci ayağa kalktı. Derin bir reveransla dedi ki:

— Bu hareketimi hoş görünüz efendim. Üstümdeki fistan, başımdaki kapela, kısacası şu kıyafetmi, sanırım

bugün bana sofrada tavuk budu yemek hakkını verecektir. Erkek elbisesiyle oturdukça daima aç kalkıyorum...

Kahkahalar arttı. Bu cevaba karşı Meftun da ciddî duramadı. Gülerek:

— «Catte fois vous ingenieux (Bu hareketiniz doğrusu ustalıklı» dedi. Çorba kâsesini kaldıran Eleni de dayanamayarak:

— «Monsieur, dites plutot ingenieuse»! diye uyardı. Yani Raci'ye mal edilen «ingenieux» kelimesinin kadınlar için kullanılan şeklini kullanmak daha uygun düşeceğini anlattı. Meftun buna daha ziyade güldü.

Raci, bu zarifliğiyle o akşam sofrada en iyi parçaları yiyerek acı çıkardı. Yemek sonunda Kadın nine Şekûre Hanım sandalyesinden kalkarak:

— Çocuklar, böyle tavuk yemeyi talim ettiğimiz akşamlar ben yerimden kımıldayamazdım. Eleni'yle Zarafet koltuklarımdan tutarlar da beni güçlükle kaldırırlardı. Bakınız bu akşam sandalyeden kendi kendime kuş gibi kalkıyorum. Bunun sebebini anladınız mı? Bu gece benim hakkımı bütün Raci yedi. O çapkın oğlan bir daha sofraya karı kıyafetiyle gelirse kabul etmeyelim. Mademki alafrangaya çalışıyoruz, onun yolu neyse öyle gitmeli. Eleni'nin kapelasını, Lebibe'nin bilmem

nesini giy, gel buraya butları kıvır. Yağma yok. Alafranga olacaksa, tamam olsun. Herkes hakkına razı olmalı. Butlar hanımlara, kanatlar, boyun tarafları filân, beylere! ... diye karşı çıkarak Raci'nin bu hareketini ayıpladı durdu.

* * *

Meftun, zengin bir enişte elde debilmek için Lebibe'nin eğitim ve öğretimine son derece hız verdiğinden ailede herkese mahsus olan pratik görgü dersinden başka kızkardeşine özel şekilde, yararlı bilgiler öğretiyordu. Bir gün Lebibe'yi karşısına almış, genç kadınların ava çıkıp çıkmamaları hakkında acayip bilgiler verirken bazen eşya almak için Eleni odaya birkaç defa girdi. Kızın her giriş ve çıkışında yüzünde gezinen alaylı gülümseme Meftun'un gözünden kaçmadı. Evet, Eleni gülüyor, hem de alay edercesine gülüyordu. Ama kiminle eğleniyor, niçin gülüyordu? Genç kadınların ava çıkmaları konusunda gülecek ne vardı? Meftun bunu merak etti. Ama Lebibe'nin yanında kızdan sormayı uygun bulmadı. Bir - iki saat sonra Eleni'yi tenha bir tarafa çekerek sordu:

— Ben kızkardeşime av konusunu anlatırken sen neye gülüyordun?

— Hakkınız var, gülüyordum. Çünkü sizin kız kardas güzel av yapmak biliyor, efendim. Bu is için ders istemez. O kendi kendine ustalandı...

— Acayip... Bizim Lebibe şimdi avlamak biliyor mu?

— Mukemel efendim, temiz av yapiyor...

— Tuhaf şey, hiç haberim yoktu. Ne kuşları avlıyor bakalım?

— Keklik ... Bakaçya... Yabani horoz... Bu tarafta ne bulursa...

— Beni şaşırtıyorsun Eleni ... Bu taraflarda keklik var mı?

— Var efendim, komsularda otoriyor...

— Ayol ben ona daha tüfek almadım. Neyle vuruyor?

— Tufek ne yapadzak? Bir kalem, bir parça murekkep. Bu epsiyle tutuyor. Yok ama oyle dağ keklik, göksünde kırmızı var, kanatları var. Bu o keklik ki tutuyor, aniya basinda fes koyar, caket pantalon koyar...

Şu açıklamadan tutulan kekliğin cinsi biraz Meftun'un kafasına dank dedi. Azıcık ayakları suya erdi. Yüzünü buruşturarak:

— Ama Eleni, ağzından çıkanı kulakların işitiyor mu? Sen kızkardeşimin namusuna dokunur şeyler söylüyorsun. Ceketli keklik, o nasıl şey öyle?

— (Şaşırarak) Yok, ben namus üstünde laf etmedi... Lebibe Hanum bir mektup yazmis, muhabet mektup... Zarafet Abla'nın elinde vermis ki bu mektup komsunun oğluna götursun... Ama yalniz mektup vermemis, bir çeyrek mecidiye de beraber vermis... Abla almis mektup oğlana göturmus. Kaymeni, bir çeyrek de oradan almis. Tam on gurus... İşte epsi bu!... Ne var bunda... namus kale? O yazmis, oteki okumus, abla para almis... Buyuk bir kötülük olmamis... Ama bana para vere idi ki mektup götüreyim, kırk gurus da barabar veredzek idi, yine götürmeyedzek idim...

Bu kadar söz Meftun için yeterdi. Avdan maksat ne olduğunu anladı. Fakat Eleni'nin öyle küstah bir tutumla gerçeği ortaya çıkarması delikanlının canını sıktı. Hizmetçilerle yüzgöz olmanın, onlarla şakalaşmanın, onlara o eve gelişleri nedenine uygun düşmeyecek ümitler vermenin ağır sakıncalarını anladı. Ama Eleni'den anlayacağı önemli bir nokta daha kalmıştı. Onu da öğrenmek için sordu:

— Hangi komşunun oğlu bu?

— Aniya bizim kösk, alt tarafinda boyalı köskte oturiyor...

— (Sert bir yüzle) Artık yetişir... defol...

Eleni biraz kızarıp bozarak çekildi. Ama bu açıklamasından dolayı içinden çok memnundu. Lebibe, Eleni dururken Zarafet'le komşunun oğluna mektup göndermeyi öğrensindi. Hem öyle bir hizmet şerefinden, hem de iki çeyreklik bir çıkardan yoksunluk Eleni'ye pek acı geliyordu.

Rum kızı aşağıya indi. Öteberi hizmetlerle uğraşmaya başladı. Lebibe'nin bu hizmet için Zarafet'i seçmesindeki sebepleri düşünmekten zihnini bir türlü kurtaramıyordu. Lebibe alımsız, Eleni ise güzeldir. Böyle âşıkdaşlık konularında bir kız kendinden güzel birini nasıl kullanabilir? Hem Eleni Meftun'la, Raci'yle çok senli benli geçiniyor. Onlara gerçeği söyleyiverirse?? Bu işte Zarafet her halde daha elverişli görünüyor. Eleni zihninden bunları düşündü. Kendi kendine:

— Lebibe Hanum bu iste haklidir. Ne zaman bana o Beğde gönderece idi. O delikanlı bana sevedze idi. Ah ne olur! Göndere idi de seve idi, bu köy butun delikanlılar bana sevse ah kale yine doymayadzayim... Simdi bu ise ben habar vermis ama Meftun Bey kizkardasa dayak atadzak? Ne yapadzak? Yoksa oteki delikanlı gidedzek bir reparasyon isteyedzek? Ne oladzak? Ben ne vakit bu lakırdi soylamis, pek kızmis bana, «Haydi defol» soylemis... Varsın kizsın. Yine bir iki gün sonra bana geledzek, elinde opedzek... Ben de ona kolay kolay opturmiyedzek... Bu is soyledi, acaba fena yapti? Oh, niçin fena yapti? Ne vakit soylemeyedze idim, Zarafet gideze idi, iki çeyrek daha aladza idi. Birakarim ki gitsin?

Eleni aşağıda bunları zihninden geçirirken Meftun yukarıda başka türlü düşünüyordu:

Bir delikanlıyla Lebibe arasında sevişme başlamış! Şaşılacak şey... Haydi kız, yaşı gereği bilgisizlik ve içten gelen karşi konmaz bir sebeple böyle bir ataklıkta bulunsun... Ya o delikanlı? O da demek kızı seviyor ki, aralarında böyle bir yanıp yakılma mektuplaşması açılıyor. Demek Lebibe'de sevilecek değerler varmış. O da kendine göre sevgi çekebiliyormuş. Demek kızkardeşi sevilebilirmiş! İşte, sevilmiş bile...

Meftun'un ilk kızgınlığı yavaş yavaş dağıldı. Bu sevişmeyi korkulacak bir şey saymaktan uzaklaşmaya başladı. Kızkardeşinin âşıkı zengince, uygun bir şeyse bu sevgiyi yasal bir şekle dökmek kabildi. Bir nikâh, arkasından bir düğünle Lebibe'nin geleceği güven altına alınmış olacaktı.

Meftun bir sigara yaktı. Dumanın, mermer damarlarını andıran mavi kıvrımları havaya yükseldikçe bunların ağır ağır biçim değiştirişlerine, en ufak bir hava akımından birdenbire etkilenişlerine bakarak düşünüyordu:

— Ben Lebibe'ye daha tam «coquetterie» dersi vermedim. O, kendinden umulmaz bir cesaretle komşunun oğlunu nasıl avladı? Acaba giyinmek, gezmek, söylemek gibi konularla yarım yamalak anlattığım nasıl davranılacağını belirten derslerin bu işte bir yeri oldu mu? Hay hay... Ben kıza zarifliği, nezaketi öğretmeyeydim o kendini böyle çarçabuk beğendirebilir miydi? O çapaçulluğuyle onu zor severlerdi. Keramet kızda değil, yine bende. Hareketlerin daha zarif ve güzel olmasını öğretmenin alımsız kızları güzelleştirmekte yararlı bir etkisi olmasa, hiç Amerika'da özene bezene güzellik mektepleri açarlar, güzelleşme dersleri verirler miydi? İşte örneği... Ben Lebibe'ye ders vereli daha ne oldu? Kız öğrendiklerinin yararlı sonuçlarını gösterdi bile...

Kendi öğrettiklerinin sonucu saydığı bu başarısından dolayı Meftun'un, gitgide neşesi öyle arttı ki, kızkardeşini lütfen seven o delikanlıyı bulsa, iki yanağından şapur şupur öpmekten kendini alamayacaktı.

Hemen Lebibe'yi çağırarak işin aslını sormak istedi. Sonra gene düşünerek daha bunun vakti olmadığını kabul etti.

Meftun, o sarı köşkün sahibini biraz tanıyordu. Kaşıkçılar Kâhyası Kasım Efendi için

çok söz işitmiş, ama bunların hiç birine kulak asarak dinlememişti. Şimdi o adamın Lebibe'ye kayınpeder olması ihtimali meydan alınca bu konuda incelemeleri derinleştirmek gerekiyordu. Kaşıkçılar Kâhyası Kasım Efendi... Meftun bu ismi, ağıza şişkinlik veren «kaşıkçı» sözüyle, sonra insanın gözleri önüne çakşırlı, saltalı, beli kuşaklı, başı abani sarıklı, ak sakallı, heybetli bir insan getiren «kâhya» lığıyle birkaç kere tekrarladı. Kaşıkçılar Kâhyası Kasım Efendi... Kaşıkçılar Kâhyası Kasım Efendi... Bir sıraya dizilen şu birkaç kelimede, Meftun'un kulakları için alışılması imkânsız bir ağırlık vardı. Kaşıkçılar Kâhyası, daha doğru, daha uzun söylenişiyle «kethudâsı» Kasım Efendi... Meftun bu lâkabı on, yirmi, elli, yüz defa tekrar etse, kulak ahengini tırmalayan o bir sıra kelimenin kabalığı, soğukluğu gene giderilmiş olmayacak, Meftun buna alışamayacaktı. Öyle ama Kasım Efendi için milyoner deniliyor... Lakabı ne kadar kaba, ismi ne kadar soğuk olursa olsun, şu milyoner sıfatı, bütün o kabalık ve soğuklukların anlamına bir sıcaklık vermiyor mu? Ama kaşıkçılıkla milyon kazanmak!. Bu da incelemeye değer bir garip mesele... Her ne olursa olsun, herifin zenginliği herkesin ağzında olduğu için gerçek demek. Lebibe'yi bir milyoner oğluna vermek. Bakınız haspa nasıl da seçmiş! Pasaklı kızların kocadan talihi olur derler... Bu çeşit kocakarı sözlerinin doğruluğu da bazen ortaya çıkıyor.

Meftun, o günden başlayarak Kasım Efendi'nin geçmiş ve şimdiki halini soruşturmağa girişti. Kasaptan, bakkaldan başlayarak kaşıkçılara, kâhyanın İstanbul'daki mahallesine kadar soruşturmasını genişletti. On gün kadar süren bu soruşturma sonunda çok şey öğrendi. Toplayabildiği bilgiler şunlardı:

Kasım Efendi gerçekten zengin, ama şişeyi dışından yalayan takımındanmış. Cimriliği, tamahkârlığı mahallesinde atalar sözü sırasına girmiş. Kaşıkçılığı hemen kuru bir isimden ibaretmiş. Bu sanatıyle zenginliği arasında hiç bir ilişki yokmuş. Kazandığı parayı faizcilikten, tefecilikten kazanmış. Kâğıt parası seksen bin liradan fazla tahmin ediliyormuş. Dediklerine göre, zavallı, çoğu zaman peynir ekmekle karnını doyururmuş. Yirmi-yirmi bir yaşında kadar, Mahir Bey adında bir oğluyle gelinlik bir kızından başka mirasçısı yokmuş. İhtiyarcağız gözlerini yumunca o kadar varlık bu iki evlâdına kalacak.. Kasım'da da yaş seksene yaklaşmış. Bir ayağı çukurda demek. Kız gayet namusluymuş. Ne seyir bilirmiş, ne seyran.. Ama oğlan hovarda huylu bir şeymiş. Har vurup harman savuruşundan babası pek memnun değilmiş. Oğlanın pek yüzü gözü açılmadan helâl süt emmiş bir kız bulup başgöz edivermek niyetindeymiş.

Meftun bunları haber aldıktan sonra yalnız Lebibe'yi Mahir'e vermekle kalmayarak Kasım'ın kızını da kendi almak düşüncesine kadar isteklerini genişletti. Kendi o eve güvey, kızkardeşi de gelin olduktan sonra ihtiyar Kasım gözlerini yumuverince o koca servetten dışarıya hiç bir şey sızmayacaktı. Bütün o alafrangalık tutkunluklarını, deliliklerini gerçekleştirebilmek için Meftun'un böyle büyükçe bir paraya ihtiyacı vardı. Hele kayınbiraderi, yahut eniştesi olacak Mahir Beyi de bu zariflik ve alafrangalık fikrinde ortaklığa razı edebilirse hovarda huylu kayınbiraderle şıklık düşkünü enişte, birlikte o. servetin başına geçip böyle fikir ve istek birliği sayesinde işe çekidüzen verirlerse ne mutlu bir aile kurulmuş olur...

Meftun bu hayallerini gide gide öyle ciddileştirdi, öyle bir renge soktu ki işe hemen hemen pişmiş, kotarılmış gözüyle bakıyordu. Acaba Kasım Efendinin kızı güzel miydi? Pek güzel de olmasa o binlerce liranın verdiği sevinçle yutulmayacak çirkinlik tasarlanabilir mi? Kız ne kadar güzellikten uzak olsa, Meftun gene onu bir mutluluk muskası gibi öpüp başına koyacağına yemin ediyordu.

Ama işi nasıl hızlandırmalı? İşe neresinden başlamalı? Meftun birkaç gün de bu

önemli konuya zihin yordu. Yeniden işe başlamak lâzım mı ya?... İşte Lebibe başlamış. Bu başlananı iyi bir sonuca götürmeli... Meftun bir şeye çok şaşıyordu. Mahir Bey küp kadar Lebibe'yi nasıl beğenmiş? Bey'in bu seçiminden «estetik»teki bayağılığını anlamak pek zor değildi. Manir'i düşünerek Meftun kendi kendine diyordu ki:

— Vay Bey'im vay! ... Sen Erenköyü'nün, Fenerbahçesi'nin, Kuşdili'nin, Haydarpaşa'nın gözünü çıkar da gel, Lebibe'yi beğen... Vay zevksizliğine turp sıktığım delikanlısı vay... Bizim aileye böyle bir mutluluk yönelecek olunca aksi şeytan bu ya, Bey'in gözleri perdelenir. Bu tulum gibi kızı güzel görür.

Meftun biraz daha düşündü. Düşüncelerinin bu noktasında, birdenbire zihninde yarlar, uçurumlar oluşuverdi. Mahir Beyin Lebibe'ye karşı sevgisi geçici bir hevesten ibaretse? Kızı pek yakından görmeyip uzaktan pek güzel bir şeye benzetmişse?... Yakından gördüğü saatta bu aşk yerini nefrete bırakıverirse? İşte o zaman Meftun için bütün bu zenginlik hayallerine, kaç gecedir dinlenme uykusuna karşılık gözlerini kamaştıran o liralara, o demet demet banknotlara «elvedâ» demek gerekiyordu.

Şimdi ne yapmalı? O zenginliğin büyüklüğüne denk bir dolap çevirmeli ki maksada erişmek kısmet olsun... Zarafet'i çağırarak Lebibe'yle Mahir Bey arasında ateş alan sevginin, oluşan ilişkinin derecesini anlamak, ona göre bir plan kullanmak istedi. Karşılıklı gönderilen aşk mektuplan Meftun'un eline geçse, Mahir'in kaç paralık aklı, hele Lebibe'ye kaç kırat gerçek sevgisi olduğunu anlayacaktı ama bu mektupları nasıl elde etmeli? Meftun, Zarafet Abla'ya istediği kadar garanti vermeye hazırdı. Lakin aşçı kadın aklı bu... Ya boşuna bir ürkeklikle Lebibe'ye gidip:

— Maftun Bey nektuplari duymuş... Bana çağırdı, ahret suali sordu. Şimdi biz ne yapaca ayo? derse, tabii kız korkacak. Mutluluk içinde başlayan bu bölümde sevişmeyi kapayıverecek... Mahir Bey de ürkerek çekilecek... Güzele, çirkine bakmayarak gönlü bu kadar kolay alev alan o delikanlı hemen bir başka kızı sevmekte çok gecikmeyecek...

Bu kadar önemli bir işin Zarafet Abla'nın ağzı sıkılığına güvenerek görülemeyeceğini Meftun anladı. Bu konuda Eleni'nin aracılığına başvurmak kabil olsa, sevişenler arasındaki mektuplar, bu Rum kızı yardımıyle alınıp verilse... Meftun gelen, giden aşk mektuplarını okusa! Oğlan kıza, kız oğlana ne diyor? Sevişmenin esasını anlasa, bu sevda dolabının manivelasını eline geçirmiş olacak. Oğlana deh, kıza çüş diyerek bu iki aşk düşkününü istediği tarafa götürebilecek ama, işi şu istediği dolap döndürme biçimine sokmak büyük ustalığa, dayanıklılığa bağlı bulunuyordu.

Meftun günlerle düşündükten sonra, düşüncelerinin sonucu olarak aşağıdaki kararları aldı:

Birinci olarak: Sevişenlerin postacılığı görevini Eleni'ye gördürmenin bir yolunu bulmak.

İkinci olarak: Mahir Beye kendini tanıttırıp bu adamla dost olmak.

Üçüncü olarak: Mektupların okunmasından elde edeceği bilgileri kurnazlığına sermaye edinerek Lebibe'yi zavallı Mahir'e dirhem dirhem sattırmanın kolayını aramak.

Bir kere Kasım Efendinin kızı Meftun'a, Lebibe de Mahir'e nikâh edilsin, ötesi kolay. Nikâhta keramet vardır derler. Bu keramet etkisiyle oğlan Lebibe'yi beğenirse beğensin... Beğenmezse de kendi bilir! Çünkü Kasım, Efendi gibi tamahkâr bir adam, oğlunu üç-dört defa evlendirmez, ancak bir defa evlendirir. Çirkin, güzel, alınan ilk kadınla geçinip gitmeli...

Meftun, Kaşıkçılar Kâhyası Kasım Efendi hakkındaki incelemelerini derinleştirmek için bir gün Erenköyündeki bakkala başvurdu. Bakkal uzaktan şık Meftun'un dükkâna doğrulduğunu görünce çırağına:

— Apostol, kırıta kırıta şu karşıdan beliren, alafranga konağın beği değül mü? Lâğıbını kimse bilmez emme bu beğin bir gozö iyi, bir gozü kotü goriyo kaliba... Çünkü gozlüğü tek gullanıyo... Tamahkârlığından mıdır nedür? Gozüne kenarsız tek bi cam sıhıştırıyo... Çifte gozlük gullansa daha yaraşuklu olur ya! Gozün birim gullanıp otekini battala urmak da moda mıdur, anlaşılmaz a... Her biri bi dürlü zariflik dutturmuş gidiyo... Bakkala borcunu virsün de gozlüğü ne şekil gullanursa gullansun... Ö da bağa dert değul ya!... İşte başını dikti, bu tarafa geliyo... Alışa verişe her zaman uşağı gondürürdü. Böğün gendü gelmesi nemâna ola acep? Geççen gun gotürdüğün maharnanın yerli maharnası olduğunu annadılar mı ki dirsiñ? Öğlan, yerli maharnayı Milan marhalı sanduğa goy de gotür dimedim miydi?

Apostol — Usta burada birlikte markalı sandığa koymadık mıydı?

Meftun, dükkâna girerek:

— Bonjur bakkal ağa! ...

— Boncurnanğ hayırlı ola efendim...

Meftun, çekingen bakışlarla etrafı gözden geçirerek:

— Bakkal, sizden küçük bir «ransenyiman» almak isterim...

— (Garipseyerek) Yağlı Süleyman mı didiñ?

— Hayır... «Ransenyiman» dedim... Hiç Fransızca anlamaz mısın?

— Fransızca ağnasam bunda bakkal mı olurudum a efendim? Bankaya kâtipliğe gireridim. Bizim bildüğümüz Fransızca «Boncurna», boncurnaya karşı gel. Mersi, çok sevmem viresi... Mancan bol ola... İşte bu gader...

— Senden bazı malûmat almak isterim. Geçen gün öteki bakkala sordum, onun verdiği bilgi yetmedi...

— Şu öteki şişman bakkala mı? Ö herif müşteri gandırmadan gayri... ıvırzıvırdan başha ne bilür? Bir ağnayacağın varsa bağa sor ki sağa lâyıkıyle cevabını diyeyim...

— Şu aşağıdaki sokakta, sarı köşkte oturuyor, Kaşıkçılar kâhyası Kasım Efendi diyorlar bir ihtiyar var, onu tanıyor musun?

Bakkal iki elini yukarıya kaldırıp «Hayır» demeye getirerek:

— Amanın onu bağa sorma... Ö ömür törpüsü herifi bağa danışma, ayahlarını öpeyim... Çoh tamahkâra sataştım, ama böylesiğe bulaşmadıydım. Ö müşteri değül, goğül azabı... Vahti olsa şuraya oturup aldığı pirinci dene dene sayacah... Öğun aksatasından gelecek kâr benden uzağ ola... Hele Allah'a şukür ki her sene burada değuller. Bu sene yeği geldiler...

— Köşk kendisinin değil mi?

— Gendüğün... Birisine faizinen para virmiş... Beş yüz lire ... Borçlu, paraya garşuluk rehin olarak o köşkü ihtiyara senin ağnıyacağun «istillak» etmiş. Daha Türkçesini isderisen senedat kapusunda köşkü üzeriñe yıhmış, çevürmüş. Düpedüz ferağatınğı virmiş. Gel zaman git zaman fayiz üzeriñe fayiz gonmuş.. Bir okumuş efendinin bağa ağnattığına bakarsan faiz üzeriñe yuhlene yuhlene (yüklene yüklene) gosgocca merkep olmuş... Bu hisebe merkepli faiz dirlermiş. Borçlu bu ağırlığın altından galhamayınca ihtiyar da beş yüz lireyile bin liralık köşkü zaptitmiş. Var git işiğe gayrık. Bu sene Kasım Efendi gendü gelip bi köşkte oturmayacaktı ya... İlkyazdan kiraya virmeğe savaştular. Seksen lireden ağız gullandılar. Sen gel bin liralık berhâneyi beş yüze zaptit. İlk ağıza kiraluğuna seksen lire talep it. Baha bah, ihtiyarın gullandığı ahla bah... Altı senede beş yüz lireyi geriye almak... Kasım Efendi için zengindir diyorlar. Böyle insan zenginlenip yağlanmaz da ben mi yağlanurum? Birkaç kiracı geldi, elli gader lire verdiler. Seksene yanaşan omadı. İhtiyar da inadının üstüne mum dikti, öyle kaldı. Lafından bir para

aşşağı inmedi. Yaz ilerleyişinğ, köşk boş duracağına gendüm gider tebdili hava iderim fikriynen buraya geldi. Kaç adam sen de kaç... Kuyu suyu içtikten kelli o havanın tebdilinden vücüde ne hayır gelür ki?!. . Geççen gun bu Kasım Ağa bağa geldi. Lafıma tikkat it. Aklın öteki Kasım'a kaçmasın. O, Teşrinevvelin (Ekim) temam yirmi altısında gelür. O da bir soğukluk mereddir ya... Şimdicek onu laftan dışarı idelim. İki Kasım birbirinden ayırt olsun deyi birine Efendi diyorum. Ağnayon a? Efendi Kasım geççen gun bağa buraya geldi. Şuraya oturdu. Beş barnağıynan ha hesaplar, ha hesaplar... Laf dimeğe vaktı yok ki. Ağzının içi bütün faiz doldu. Bir ara yüzüme bahtı. Barnahları durdu. Bakkal, didi, sermayeye lüzumunğ var mı? Yüzde gaç faizle haldırıyon? Lafın tikkatında oluyonğ a? Ehtiyar beni karmanolaya sohacak. Yüz lire para virecek, iki senede beş defa senet döğüştürecek. Faizin ağırlığıynan küt deyi belimi kıracak. Sonra tükkeninğ malınğı merkebe yükletecek. Erenköyü'ndeki bakkal Bodos'un namı nişanı kalkacak... Dostluğu ağnayonğ a! Bu ihtiyardan, sen para mı kaldıracaksınğ Beğefendi? Eğer «istillak» edecek emlâkin varsa ihtiyarın üzerine döndür. Geri alırım deyi merakta olma. Anahtarları teslim it. Üzüntüde kalma gayrık. Onun üzerine geçen mal, artık sahibine geri dönmez.

— Hayır, para alacak değilim. Bir çiftliğim var da, Kasım Efendi iltizam etmek, işletmek istiyor. Ondan dolayı halini, şanını biraz anlamak, sözüne sağlam mıdır, değil midir bilmek istiyorum... Kasım Efendinin bir oğlu var, onu tanıyor musun?

— Şöyle birez tanıyorum emme, derinden derine aşnalığım yoh.

— Kasım Efendi pek zengin diyorlar. Aslı var mı acaba?

— Oğa inan. Zenginliğine zengin. Şu fasulya çuvallarını goriyon a. Ondaki lira bu bendeki fasulyadan bereketli imiş. On barnağıynan hesaplar hesaplar yine bir türlü malının sayısını bilemezmiş.

— Sonra yine görüşürüz inşallah... Şimdilik «orövuar» Bodos Ağa ...

— Selâmetinenğ efendim.

Meftun çekildikten sonra bakkal, çırağına:

— Yine alafranga bir laf yumurtladı da gitti, ne didi? Sen ağnıyabildinğ mi Apostol?

Apostol, ustasının bu sorusuna yalnız uzunca bir sırıtmayla, sessizce cevap verdi. Bakkal başını iki yana salladıktan sonra:

— Ben de durdum da bu hımbıldan laf sival ittim. Oğun Türkçeden ne habarı var ki Frenkçe'den ağnayacak? Birkaç sene evvel buralarda yalınkat urbalı bir Urum değel imiş de Freng imiş. Bakkalız ama Urumu Ermeniyi Frenkten ayırt iderik. Marsilyalıyınan Marsuvanlıyı tanırıh... Aslığın bağa lüzumu yoğ a Türkçeyi de zararsız söylerdi. Bir gün bağa geldi. Medeniyet gunden gune ileri varıyor. Bundan sonra Fransızcanın bakkallara lüzumu olacak. Gel sanğa usta Bodos ucuz fiyetinenğ Frenkçe öğreteyim, didi... Öğreneceğimden değul a, hele bir yol ağzığı yoklayayım didim. Ne fiyet istiyonğ diye sordum. Sabahtan sabaha fasulya piyeziynen, sardalyaynan, her neynen olussa ossunğ garnımı doyur. Oğa garşuluk Fransızcayı su gibi edip ağzından aşşağı akıdayım didi. O, ekmek peynire de razı idi ya! «Cehaletlik» bu, ben o zaman ehmiyet virmedim. Fransızcanın bir gun bakkallara lüzum çıkageleceğunden o zaman kimin habarı vardı? Dört beş sene evvel Fransızcayı ekmek peynire örgediyorlardı. O zamandan şimdiyecek bu lisan kim bilir ne kadar ucuzlamıştır? Neyise Apostol, zevzekliği bir tarafa koyalım da işimize bahalım. Şu şimdi giden alafranga şık beğ galiba evleniyo. Mürvetlenecek. İhtiyar Kasım'dan duğün parası galdıracak sanırım. Sanki kurnazlık ediyo da işi bize açmıyo. Parası bol bulamatmış gibi gorükiyo. Biz adamın gıyafatına ganmayız canım. Samur kürklü, altun kordonlu ne efendilere mal batırdık. Sözüm oğa sanki çiftliği varmış

da Kasım'a iltizamcılığa, işletmeye vireceğimiş. Kaç oradan, aman o laflara garnım toh... Kasım çiftlik işiğe girişmez. Havalar ya kurak gider, ya sulak gider. Çekirge olur. Böcek üşer. Mahsul işinin bin türlü derdi vardır. Kasım böyle alaca işe girişmez. Canım o şık beğin çiftliği ossa gozlüğü tek mi gullanur? Birkaç guruş virir de öbür tekini de takınur canım ... İş anlaşıldı ki o şık beğ her ne sebepnen olursa ossunğ Kasım'dan para galdıracak. Bu genç herif bir yol Kasım'la para muamelesine girüşürse gayrık elinden para alınmaz. Kasım onun avucunda bir şey goymaz ki o da bakkala virsün? Defteri getür. Borcu hesaplayalım. Yekün üç yüzü aşarsa, yarın zabah hemen şıkın köşküne seğirt. Ustam sılaya varacak, paraları isteyyo» di...

* * *

Meftun, birer - ikişer gün arayla öbür bakkalı, kasabı, ekmekçiyi gene birer defa dolaştı. Umduğunun üstünde, işe yarar bilgiler elde ederim hulyasıyle böyle tekrar tekrar soruşturmadan bir türlü kendini alamıyordu. Ama bu sığ soruşturma kendisine Kasım Efendinin cimriliğinden, zenginliğinden başka bir şey öğretmedi. Meftun gelecekte kendisine kayınpeder yapmaya yemin ettiği Kasım'ın cimriliğiyle ilgili esnafın, şunun bunun ayıplar ağızla aşırı söylentiler, acayip suçlamalarını işittikçe ihtiyardan nefret etmiyor, aksine, ona sevgisi artıyordu. Cimriliği ne kadar fazlaysa zenginliği de o kadar fazla olmak tabiî değil miydi?

Kayınpederin bu iki özelliği, yahut bu iki güzel huyu öğrenildi. Cimrilik ve zenginlik... Ama bu zenginliğe yanaşmak için Meftun'a ulaştırıcı bir köprü vazifesi görecek olan Mahir Beyin özelliklerini, düşündüklerini, zayıf taraflarını ciddi bir şekilde sorup anlamak gerekti. Bu ise bakkala, kasaba başvurmakla olmuyordu. Maksadını kolaylaştırmak için Mahir'e prezante olunmak, yahut başka yollardan kendisiyle ilişki kurmaktan başka çare yoktu.

Kasım Efendi'nin köşkü kendi evlerinden iki - üç köşk aşırı ilerdeydi. Oraya kısa boylu, tombalakça bir delikanlının girip çıktığını Meftun bazen görüyordu. Mahir Bey, acaba o muydu?

Bir gün pencerenin önünde bekledi. Kasım Efendinin köşkünden o delikanlı çıkarken Eleni'yi çağırdı. Kızkardeşiyle mektuplaşan delikanlının o olup olmadığını sordu. Rum kızından «Evet» cevabını aldı. Meftun kendi kendine:

— Bu ise, iş kolay. Hımbılca bir şeye benziyor. Prezante olunmaya lüzum yok. Sokakta karşı karşıya gelince komşuluk hatırına dayanarak bir selâm veririm. İkinci rastlamamda görüşme isteğini biraz daha ileri götürerek bir-iki söz de söylerim. Tanışmış oluruz, olur biter, gider. Kasım Efendinin kendisine rastlarsam gider, onun da elini öpüveririm. İslâmlıkta komşu, âdeta yarım akraba sayılır. İhtiyarı kendime ısındırabilirsem iş daha yoluna girmiş olur.

O günden sonra Meftun'un işi artık pencere önüne oturup Kasım Efendinin oğlu Mahir Beyin evden çıkış ve giriş saatını kollamak oldu.

Sabahları erkenden baba oğul birlikte evden çıkıyorlar, şimendifere koşuyorlardı. Birkaç defa Meftun da arkalarından koştu. Sayın komşusu Kasım Efendinin elinde pembe bir biletle yer bulmak için üçüncü mevkie, ihtiyarlığından umulmayacak bir saldırışla can attığını görünce Meftun alargada donakaldı. Çünkü bizim şık, ikinci mevkie de pek tenezzül edemeyerek birinciyle gider gelirdi.

Meftun, Paris'teki terzisinden getirttiği elbisesi, zarif «gant»ları, tepesi altın toplu. bastonu, ipek çorapları, rugan iskarpinleri, hele tek gözlüğüyle üçüncü mevkie gidip bir bahçıvanla bir toprak işçisinin arasına sıkışamazdı. En içten üzüldüğü zaman şikâyetlerini

Fransızca söylemeye alışık olduğundan o dilde dedi ki: «Sıcak havalarda (menagerie) gibi kokan bir yere gidip yarım saat geçirmek! Aman ne müthiş şey!»

Meftun evlilik bağıyla yaklaşmak isteğinde yanıp tutuştuğu insanla görüşmek şerefine erişebilmek için üçüncü mevkie oturmayı, isterse yarım saatçık olsun «menagerie» diye adlandırdığı o kompartimanlarda vakit geçirmeyi bir türlü göze aldıramıyordu. Haydi kokuya, bir kasapla, bir bakkalla gövde gövdeye, diz dize, omuz omuza oturmaya razı olsun. Haydi azıcık, geçici bir zaman için her rahatsızlığa katlansın. Ama eşten dosttan daha fenası alaycı düşmanlardan bazıları Meftun'u üçüncü mevkide görürlerse Bey'in birinciden üçüncüye bu çarçabuk düşüşüne ne mana verirler? Milyonlara sahip Kaşıkçılar Kâhyasına evlilik yoluyla yaklaşmak için bu hallere düştüğünü kimse bilmez. Bu davranışının bir kurnazlık manevrasından başka bir şey olmadığını anlamaz, hemen:

— Alafranga Bey mangırı tüketmiş, üçüncü mevkide gidip geliyor. Akşama sabaha Erenköyü'nden Haydarpaşa'ya yaya sefer edecek! derler.

Halbuki Beyefendi mangır tükenmesinden, böyle acı bir sonuçtan kendini korumak için bu dolaplara giriyor. Ama kime anlatırsın?

Meftun'un ayakları bir türlü üçüncü mevki vagonlarına yürümedi. Gene birinciye atladı. Al kadife geniş kanepelerin üstüne kuruldu. Fesini çıkardı, ayağını ayağının üstüne attı. Vücudunu biraz çarpıttı. Rahat, pek rahat bir durum aldı. Bulunduğu kompartımanda kendisinden başka kimse yoktu. Bilet memurlarının, birbiri peşinden gelen müfettişlerin, o küçücük mukavva parçasını dele deşe kalbuka çeviren kontrolörlerin sıkıcılığından kurtulmak için biletini yanındaki boş yere koydu. Memur, müfettiş, her, kim gelirse Meftun parmağıyle biletini göstererek her zahmetten kurtulmuş olacaktı.

Tren gidiyordu. Bizim şık, vücudunu vagonun hafif sarsıntılarına bıraktı. Uyanıkken hayal gücünü, uykuda rüyasını hep Kaşıkçılar Kâhyasının bitip tükenmeyen zenginliği dolduruyordu. Seksen bin lirayı, rüya âleminde olsun eliyle sevip okşamak niyetiyle gözlerini kapadı. Dalmak istiyor, ama pek dalamıyordu. O seksen, doksan bin lira yüksekçe bir yerden dökülüyormuş, beyninden aşağıya bir altın yağmuru boşanıyormuş gibisine kapıldığı hayalin şiddeti uykunun gelmesine engel olduğundan, bulunduğu yerden kendisini kapıp soğuk suya atıvermişler sanılacak titremeler içinde gözlerini açıyor, sonra ilk anda neye uğradığını bilemeyerek daha hayal gözünün önünden kaybolmayan o altın şelâlesinin bütün iç açıcı parıltılarına doğru yüz döndürerek tapınmaktan kendini alamıyordu.

Tren Göztepe'yi geçti. Feneryolu istasyonunda durdu. Girenler, çıkanlar, inceli kalınlı borular, çanlar... «Tamam» feryatları, hep bu gürültüler. Meftun'un altın rüyasını, o güzel hayallerini bozuyordu. Azıcık yerinden doğruldu. Kendi kendine:

— Oof, bu ne kadar gürültü! dedi.

Sonra birdenbire Kasım Efendiyi düşündü. Dudaklarında garip bir gülümseme belirdi. Meftun'un, zenginliğini kendi hayat mutluluğu için temel saydığı o adam, yani Kaşıkçılar Kâhyası şimdi adam adam üstüne bir kompartımanda, kupkuru bir peyke üzerinde oğluyle yan yana, yahut karşı karşıya bulunuyorlar, kimbilir ne kadar sıkıştırılıyor, ne kadar itilip kakılıyorlardı?

Meftun, enine boyuna oturduğu bir yerde sıkılıyordu. Ya zavallı Kasım Efendi üçüncü mevkide ne yapsın? Dünyanın haline bakınız! Zavallı Kasım Efendi yemeyecek, içmeyecek, on para, beş para için kasapla, bakkalla, bütün esnafla çekişecek, her kiminle iş yapsa birkaç para kırpmak maksadıyle aklı durmadan kurnazlık yaratmakla uğraşacak... Böyle üçüncü mevkilerde, kokuşmuş yolcular arasında gidip gelecek, kısacası dinlenme, rahat yüzü görmeyecek. Bu tutumluluklar, varlık içinde bu sıkıntı, bu yük, bu darlık hep ne

için? Öldükten sonra mirasçılarına binlerce lira bırakmak için değil mi? Mirasçılar, onlar kimler? Onlardan biri de Meftun değil mi? Kızın hissesi tamamıyle Meftun'un demek. Kayınbiraderi de biraz alıkça görünüyor. Malların yönetimindeki beceriksizliği, âcizliği açığa çıkarsa en yakınları arasında ona vasilik edecek kim var? Gene Meftun! Kasım Efendi demek bütün bu zahmetlere, sıkıntılara, Meftun'a para bırakmak için katlanıyor.

Bizim şık, dua eder gibi bir teşekkür duygusuyla ellerini kaldırdı. Orada olmayan Kasım Efendi için kuvvetli bir dostlukla:

— Ey kutsal ihtiyar. Seksen bin lira nakit para ve bundan da fazla gelir, sana da, bana da yetişmez mi? Şu ihtiyarlık zamanında, son günlerinde biraz rahat yüzü görmek için, meselâ, o paralardan beş yüz lirasını yesen vallahi içime zerre kadar kızgınlık duygusu gelmez. Bunu senden esirgemem. Beş yüz lira, altı yüz lira hakkındır, afiyet olsun. Hatta bin lira da yesen gene gücenmem. Sana karşı minnet duygum bozulmaz! dedi.

Şimdiki zenginliğinden, Meftun'un, böyle, ihtiyara yalansız, içten gelerek beş yüz, bin lirasını ikram etmesi, o kadar parayı alıp harcamasına izin vermesi doğrusu can dayanmaz fedakârlıklardan, eşsiz cömertliklerdendi.

Haydarpaşa'ya varıldı. Halk, vagonların basamaklarından dökülür gibi dışarıya uğradı. Açıklı koyulu şemsiyeler açıldı. Çakıllar üzerinde bir çatırtı başladı. Ahali deniz tarafına akıyordu. Birbirini itenler, fistanını bir eliyle arkadan kaldıran madamlar, çarşafını gelişigüzel salıverip yerleri süpürten hanımlar, o kalabalık içinde bohçasına, çantasına yol açmaya uğraşan adamlar arasında engürlü sofu, barut rengi cübbeli, abanî sarıklı. eli zembilli bir ihtiyar, yanında bir delikanlı, yani Kasım Efendiyle oğlu, onlar da gidiyorlardı. Meftun hızlı adımlarla sekerek bu baba-oğulun yanına yaklaştı. Onları yakından görmek, incelemek isteğini bir türlü yenemiyordu. Bunlara sürtündükçe sanki seksen bin liranın maddesinden uçan umut ve mutluluk kokusunu koklar gibi oluyor, yüzlerindeki buruşmaları gördükçe, sözlerini işittikçe amacına erişeceğine sayısız işaret keşfeder gibi içi ferahlıyordu.

Biraz yürüdüler. İhtiyar, elindeki zembili oğluna uzatarak:

— Yavrum, şunu azıcık elimden al, pek terledim! dedi.

Küçük Bey, babasının bu hatırlatmasını işitmezlikten gelerek yürüyüverdi. İhtiyar kızgın ve kırgın bir tutumla başını iki yana salladıktan sonra taşımaya hükümlü kaldığı zembili sıkı sıkıya koltuğunun altına sıkıştırdı. Boynunu bükerek adımlarını hızlandırdı. Lâkin koltuğundaki zembilin ağırlığı, oğlunun almamasından sonra sanki birkaç kat artmış gibi zavallının beli daha ziyade büküldü.

Oğlanın şu insafsızlığı Meftun'un canını sıktı. Binlerce lira bırakacak bir ihtiyar babaya böyle davranılır mı? Acıma duygusu olmayan evlât, zembili o zavallı adamın elinden alıp da vapura kadar götürüverse ne olur?

Bizim şık, oğluna karşı ihtiyarın bedava avukatlığını etmekte iken arkadan konuşa konuşa gelen iki adamın sözleri dikkatini çekti. Şöyle konuşuyorlardı:

— Koltuğuna zembil sıkıştırmış, şu giden geçkin ihtiyarı tanır mısın?

— Hayır, pek tanımıyorum. Onlar galiba baba-oğul. Bu taraflarda bu sene belirdiler. Geçen gün oğluyle yol üzerinde bir tuhaf çekişmeye tutuştular. «Zembili ben taşımam, sen taşıyacaksın» davası. Oğlan topuz gibi, güçlü kuvvetli bir delikanlı... Ama ne dersin, zembili taşımıyor. O yükü babasına bırakıyor.

— Taşımaz ya ...

— Niçin? İnsan o ihtiyarın evlâdı değil, yedi kat yabancısı olsa bile yaşına saygı duyar da elinden zembili alır, taşıyıverir.

— Efendim, ihtiyar da taşı diye oğluna zorlayacağına, bakınız şurada irili ufaklı bu kadar

hamal var., Onlardan birini çağırsın. Eline yirmi para versin de taşıtsın.
— A birader, zavallının yirmi-otuz para vermeye belki hali vakti yok.
— Yok mu? Bu ihtiyara kim derler, sen biliyor musun?
— Yoook.
— Ona adla sanla «Altın Babası Hacı Kasım» derler. Parası seksen bin liranın üstünde. Hemen bunun iki katı da malı, mülkü, geliri var.
— Deme birader...
— Ben demiyorum. Bunu herkes söylüyor. Bu kadar para içinde yirmi para, on para vermemek için o zembili inleye sıklaya kendi götürür.
— Öyleyse taşısın. Oğlana hak verdim.
— Kasım Efendi gözünü yumunca bu koca servet iki evlâdına, evet bir oğluyle bir kızına kalacak. Oğlan hovarda şey... Babasına çekmemiş. İstanbul'a yalnız indiği vakitler ikinci mevkide iner. Mabasıyle beraber olunca iş değişiyor. Bu kadar parayı bu oğlanla bu oğlana enişte olacak talihli her kimse, ikisi birlikte yiyecekler.

Konuşmanın bu noktasını işitir işitmez Meftun'un boğazına bir şey tıkandı. Elini, ayağını titremeler aldı. «Oğlana enişte olacak talihli, o benim işte» diye haykırıp o iki adamı susturmak istiyordu. Kasım Efendinin, yani, Meftun'un kayınpederinin halinden, parasından böyle ileri geri. söz etmeye o efendilerin ne hakları vardı? Hacı Kasım'ın zenginliği, artık Meftun'un mutluluğuyle ilgili bir konu demekti. Onu böyle yağlandıra ballandıra dillerine dolamalanna doğrusu damat Bey dayanamıyordu. Kasım Efendinin varlığı böyle ağızdan ağiza yayılırsa belki kızıyle başka evlenmek isteyenler de çıkabilirdi. Böyle tehlikeli ihtimallerin ortaya çıkmasına engel olmak için her halde dileğine ulaşmayı bir an önce kolaylaştırmak, gerçekleştirmek gerekirdi.

Vapura girildi. Meftun yukarıya çıktı. Kayınpederle kayınbirader mevkisiz tarafa yürüdüler. Ooof, bu yirmi - otuz paralık küçük masraf onları hep Meftun'dan ayırıyor, incelemesine engel oluyordu. Kasım Efendi makinelere yakın, loşça bir yere oturdu. Zembili de yanına koydu. Siyah kaytanla boynuna geçirilmiş koca Piryol sanatını sık sık koynundan çıkarıyor, sonra parmaklarıyle bir şeyler hesaplıyordu. Besbelli zembil konusundan dolayı kesin bir azardan kurtulmak için oğlu, babasının yanına pek yanaşmıyor, alargada dolaşıyordu.

Meftun, tenhaca bir yere çekildi. Başını dayayacak bir de demir sütun buldu. Gözlerini kapadı. Kasım Efendinin liraları hayalinde bir «kaskad» kurarak başından aşağıya ılık bir «duş» gibi dökülmeye başladı. Yavaş yavaş altınlar boğazına kadar yığıldı. Bu altın banyosunun tatlı sıcaklığı içinde Meftun, âdeta kendinden geçti. Ansızın kulaklarında çınlayan:
— Efendiler, yürüyelim! sesi, şık'ı bu altın rüyasından uyandırarak vapurun iskeleye vardığını anlattı. Meftun, köprüde zembilli ihtiyarın gene peşine düştü.

Baba-oğul, Bahçekapısı'nda tramvayların olduğu tarafa hiç adım atmadılar. Kira arabalarına hiç yüz göstermediler. Balıkpazarı tarafına yürüdüler. Şık da arkalarından ayrılmadı. Gittiler, gittiler. Köşeyi döndüler, Mısır Çarşısı'na girdiler. Kasım Efendi orada birkaç dükkâna uğradı. Birtakım senetler göstererek işaret parmağını karşısındakinin gözüne sokar gibi korkutucu bir anlamla sallayarak sert sert bir şeyler söylendi. Galiba gene faiz işleri olacak. Vapurdaki parmak hesaplarının sonuçları. Meftun da yakınlardaki dükkânlardan mercangûş, mürdesenk gibi şeyler sorarak vakit geçiriyordu. Mısırçarşısı'ndan. çıkıldı. O cadde, boylamasına geçildi. Fincancılar yokuşunun alt başına gelindi. îhtiyarcağız şöyle kuvetlice bir - iki defa silkinip ön tarafından bağını tuttuğu zembili güzelce sırtına yerleştirdikten sonra kendini yokuş yukarı bir verdi. Kasım Efendi,

yokuşun köşebaşlarını meydana getiren dönek yerlerinde arkasını duvara veriyor, zembile dayanarak gözlerini kapıyor, ayakta uyur gibi bir-iki dakika yorgunluk geçirdikten sonra gene yenilenmiş bir gayretle tırmanmaya başlıyordu. Üçe ayrılan o koca dik yokuşun üst başına çıktılar. Meftun'da yorgunluktan, terden, tozdan ne tuvalet kaldı, ne gömlek, ne yakalık...

Şık kendi kendine:

— Ben bu ihtiyarı böyle üç gün izlesem ya nefes darlığına, ya yürek çarpıntısına uğrayarak dünyadan göçerim! diyordu.

Nihayet Beyazıt'ta Kaşıkçılar'a geldiler. Kasım Efendi, kendi halinde bir kaşıkçı dükkânına girdi. Burası milyonerin ticaret yaptığı yer olacak. Çalışkan bir çırağın gayretiyle erkenden açılmış, süpürülmüş. Meftun dükkâna baktı. Kasım Efendinin zenginliğine imrendiği kadar yaşayışına acıdı. Şimendiferde üçüncü mevkide gelmek, vapurda makinenin yanına oturmak... Köprüye çıkınca zembili ihtiyar sırtına vurarak yokuşları tırmanmak... Bir milyonere yakışır hayat mıydı bu?'

Şık'ın gönlüne kuşku girdi. Acaba Kasım Efendi sanıldığı kadar zengin değil mi? Ona mal edilen bu zenginlik yalnız ötekinin berikinin hayalinde doğmuş temelsiz zenginliklerden olmasın? Araştırmaları yeniden kızıştırdı. İncelemelerinin sonucu bu defa seksen değil, Kasım'ın birkaç yüz bin liralık bir insan olduğunu açığa vurdu. Öyleyse artık boşuna vakit geçirmek kadar budalalık olamazdı.

MEFTUN, kızkardeşiyle Mahir Bey arasında başlayan sevişmeyi yasal bir sonuca, yani evlenme yoluna koyabilmek için ilk iş karşılıklı gönderilen aşk mektuplarını elde etmeyi en doğru yol saydı. Bu önemli işi kendisine görse görse Eleni görebilirdi. Bu zor iş, Zarafet'in yapabileceği şey değildi. Rum kızını bir gün bir köşeye çekerek niyetini açtı. Eleni zaten Zarafet'in postacılık ücreti olarak kızdan, oğlandan aldığı çeyreklerin imrendirici ateşiyle geceleri rahat uyuyamadığından bu yararlı görevi kendi üzerine çevirmeyi canına minnet biliyordu. Eleni, bir yolunu bularak Lebibe'nin yakınlığını kazanacak, Zarafet'i işten çıkararak mektupları kendi götürüp getirmeye başlayacak, aşk mektupları sevgililerin ellerine varmadan önce Meftun Bey tarafından okunacak, böylece sevişmenin sırları tamamıyle öğrenilecek...

Böyle işleri başarmaya Eleni'nin yaratılışı pek elverişliydi. Sevenden sevilene yazılı, sözlü haber getirip götürmek; sanki Rum kızı böyle aracılıklar için yaratılmıştı. Bu ince işe neresinden başlamak gerektiğini Eleni çok düşünmeden kestirdi. Önce Lebibe'yle Zarafet'in arasını açmak, yahut Zarafet'i bu aracılığı yapmaktan alıkoyacak bir zorunluğa sokmak gerekiyordu. Eleni bir gün Şaban Ağayı bir kenara çekerek gizlice dedi ki:

— Şaban Ağa sen duymadi?

— Neyi?

— Neyi oladzak kale?... Birbirinde muhabet koymuslar... Zarafet Abla is içerde girmiş ...

— Zarafet Abla ocak isine mi girmiş?

— Yok vre kaymeni... O buna sevmis, öteki de ona... Ara yerde Zarafet Abla postacilik yapmis, anliyor musun?

— Yalan...

— Matofeo...

— Zarafet'i kim seviyormuş? İyi anlayamadım ki...

— Yok kimse Zarafet sevmez ... Ona da seviyollar ama bu is baska ... Bizim Lebibe Hanum yok mu?

— Ey?

— Komsunun oğlusu bizim kuçuk Hanuma alâka yapmis ... İçerden yanmis ... Katalavis?

Şaban Ağa alınarak : — Bak hele bak... Komşunun oğlu bizim Lebibe Hanım'a abayı yakmış öyle mi?

— Yok vre aba, kendi gonlun içerde yanmıs ...

— İşte ona abayı yakmış derler...

— Yok, ben bilmiyorum boyle ... Zarafet Abla mektup getirdi, götürdü...

— Bak terbiyesize bak. Mektup getirip götürdü ha? Bana danışmadan böyle işin içine girdi, öyle mi?

— O bedava götürmemis, iki çeyrek almis...

— Bu ay, aylığından fazla iki de çeyrek almış ha ... Bundan da bana hiç bir şey açmadı.

Şaban Ağayı bu kadarcık fitillemek yeterdi. Lebibe Hanımın komşunun oğlunu sevdiği, ara yerde mektuplar alınıp verildiği Şaban'ın pek umurunda değildi. Ama Zarafet'in aracılıkta bulunması Ağa'nın işine gelmiyordu. Bu sevişme işi duyulursa Zarafet'in o evden kovulacağına şüphe yoktu. Zarafet kovulursa öyle her aylığını bahçıvana teslim edecek bir aşçı kadın daha nerede bulunur? İşin sonu Şaban için çok zararlı olacaktı. Bu postacılıktan alıkoymak için Zarafet'in iyice kulağını burmak gerekti. O gece Şaban, Zarafet'i, gizli buluşmalarına sığınak olan çamaşırlığa çekti. İlkin şöylece ve

kızgınlıkla sitem etti:

— Sen komşunun oğluyle aşıkdaşlık işlerine girişirsin ha?

Zarafet, önce üstüne atılan bu yalanı nasıl geri çevireceğini bilemeyerek entarisinin yakasını ağzına alıp:

— Tüh tüh... O nasıl soz oyle? Allah kuru iftiralardan saklasin... Ban mi komşunun oğlusuna gönül verdi ayo? Ah Şaban'cığı, senin ustune gül koklayanin burnu duşsün.

— Öyle ya... Geçen günü gidip onunla görüşmedin mi?

— (Şaşalayarak) Hangisi düşman bunu sana habar verdi?

— Onu bana haber veren düşman mı ya? En büyük dostum benim. Bunu senden hiç ummazdım Zarafet... Öleceğim aklıma gelirdi de böyle gönlünü benden alıp başka bir erkeğe vereceğin aklıma gelmezdi.

— (Ağlayarak) Akline boyle şey niçin geldi ayo? Zarafet senin ustüne hiç başka çiçek koklar mı? Ne o harif bana sevdi, ne ban o harife sevdi... Başka iş için gitti. Zarafet senden başkasina sevdiyse iki gozlarine kör olsun e mi?

— Başka iş için mi? Hangi iş için gittin bakayım?

Zarafet güç durumda kaldığını anlatırcasına dövünüp çırpınarak:

— Gordun mü şimdi işi!. Soylama diye bana buyuk yamin verdirdi. Kargalar gozlarina oysunlar dedi... Sevgiline kavuşma dedi... Ben bu sırrı soylarsa sonra sana nasi kavuşacak ayo? Aha bani guzel Şaban Ağa, bana yaminini bozdurma...

— Hayır. Ne olduysa hepsini doğruca söyleyeceksin.

— E... Oyle ise ben sana yaminini soyladi. Günahını banin ustundan gitti. Sen bana nasi seviyorsa komşunun oğlu da işte oyle Leblebi Hanımı seviyo. Kuçuk Hanim bana yalvardı... Aha bani guzel ablam dedi. Şu nektübü komşunun oğluna gotürür verir misin dedi.

— (Kızgınlıkla) Sen de aldın, götürdün, değil mi?

— Cahilliğine uydu, gotürdü...

— Bir daha götürmeyeceksin. Anlıyor musun? Sonra seni de, o herifi de berbat ederim. Zarafet, bana iyi bak. Ben seni gözümden kıskanırım. Evet, seni sağ gözüm solundan, solu sağından kıskanır. İki gözüm bile seni aralarında paylaşamazlar...

— (Şaşarak) San bani bu kadar seviyo mu?

— Daha soruyor musun? Ben bu kapıda bu kadar eziyeti neye çekiyorum? Hep senin için değil mi?

— O kadar seviyorsa para biriktirelim. Gıdelim, Allahın emriyle evlenelim... İşte aldığı ayliklarını sana veriyo...

— Ben de seni almak için para biriktiriyorum. Sen beni acaba darılır mı diye hiç aklına getirmeden git de elin çapkınlarına mektup götür. Sonra adın çıkarsa? Ya o herif seni seviverirse? Elin çapkını bu!...

— Allah gostermesin. Ben ona severme hiç? Ben oyle aşifte Zarafet mi ayo? Ben her gece rüyalarında seni goriyo... Başkasını gormiyo ki?

— Değil öyle bir erkekle ... bir horozla bile görüştüğüne razı değilim.

— Şaban Ağaciğim sen korkma. Ben ne horozla, ne erkek ordekle gorüşmem. Erkek kedi bile sevmem. Hiç merak etme. Duğunumuz ne vakit olaca ayo? Bani kıskaniyorsa duğununu çabuk yap. Ban de sani başka kadınlardan kıskaniyo..

— Sen böyle tek durmazsan düğünümüz nasıl çabuk olur?

Zarafet, bundan sonra tek duracağını anlatmak için nice dili dönüyorsa her şeyi söyledi. Zavallı aşçı kadın, bundan sonra kendisine dünyanın bütün altınları, gümüşleri

verilse gene en ufak bir tezkereyi bile aracılık edip yerine götürmeyeceğini o zor anlaşılır, inandırıcı mantığıyle anlatmaya uğraştı. Şaban Ağayla yakında yapılacak olan düğünlerini bekleyerek hayatın bu evlenme dışındaki her türlü mutluluğuna aldırış etmeyeceğini bildirdi.

* * *

İş yoluna girdi. Postacılık işi Zerafet'tn Eleni'ye geçti. Lebibe sevgili Mahir'den aşk mektubu gelmesini beş-on gün bekledi. Ama böyle günlerce beklemesi boşa çıkınca, görüşme isteğinden doğan acısı arttıkça arttı. Sabredemez bir hale geldi. Kızgınlık nedenini sormak için uzun bir şikâyet mektubu yazdı. Bir elinde mektup öbüründe çeyrek, her zamanki gibi Zerafet'in aracılık gayretine başvurdu. Ama abla bu sefer ayıplayan bir sesle avaz avaz bağırarak:

— Boğazına kadar altına boğsa ben artık nektüp gotürmez. Elin çapkını insana göz atarsa, nabi kısmetini çıkar mı sonra? Oyle ya... Erkek bu! Sana da ayip değil mi kuçuk Hanım? Bu seni alaca mi? Adini çıkarsa arti seni başka kocaya almazlar. Kadin kısmisi kocaya da varmazsa bir işa yarar mı? Anamiz bizi niçin doğurdu? Biz de çocu doğuralim diye doğurmadi mi? Kocaya varmadan insan nasi doğuru ayo?

Lebibe Hanım, Zarafet'in bu garip felsefesini dinledi. Şaşırdı kaldı. Zarafet'i postacılık ücretine zam yaptırmak için bu ağızları kullanıyor sanarak önceden verdiği bir çeyreğe bir daha ekledi. Aşçı kadını gene razı edemedi.

Bu komedyayı gizli gizli kapı arkalarından, pencerelerden dinleyen Eleni bir zaman sonra biçimine getirerek Lebibe'ye bu işi görebileceğini bildirdi. O da sevinçle kabul etti. Meftun'un istediği de böylece oldu. Artık sevişenlerin mektupları hep Şık'ın elinden geçer. Üstünkörü kapatılmış olan zarfları kolaylıkla açar. Okuduktan sonra gönderilene teslim edilmek üzere gene Eleni'ye verir.

Meftun, birkaç haftada kızkardeşinin sevişme sırlarını baştan sona kadar öğrenir. Kasım Efendinin oğlu çıra gibi ateş almış, Lebibe için yanıyor. Kaba saba o kadar dil döküyor ki sevgisini bildirirken devirdiği çamların gürültüsü kulakları inciliyor. Kız da epey açılmış. Sevgi ateşini hamam külhanına benzetmekten sıkılmıyor. Benzetmesinde değişiklik olsun diye bazen fırına, bazen de yangına döndürüyor. Bazen de sevdalı gönlünü ızgara üstünde cızırdayan ciğer kebabıymış gibi anlatıyor. Üzüntülerini bildiriyor. Sevgilisinin mektup göndermekteki gecikmelerini, en ufak kusurlarını ince ince elekten geçiriyor, hiç birini affetmiyor. Her dediğinde zeytinyağı gibi üste çıkmak için ufaktan mantık oyunlarına, palavralara bile başvuruyor. Hele şu sitemlere bakınız:

«Hıyanet... sizi sevmenin büyük bir kabahat olduğunu çektiğim çilelerden anlıyorum. Kapımızın önünden bir haftada iki defa geçtiniz. Artık yüzünüzü göstermemeye yemin mi ettiniz? Gönlümün bayramı yüzünüzü görmekle geleceğini bilmiyor musun? Hep böyle aşkın Ramazanında mı yaşayacağız? Her şeye oruç, oruç, oruç...»

Bu satırları okuduktan sonra Meftun elini dizine vurarak:

— Şaşıyorum, biraz da kızıyorum. Lebibe bu sözleri nereden öğrendi? Ben kendisine bu yolda hiç bir ders vermedim. Utanmaza bak! Hiç kız kısmı sevginin orucundan, sabrından sözeder mi? Bu kıza biraz nazlanma, kendini çekme dersleri vermeli...

Sonra Mahir Bey, yukarıdaki satırlara şu cevabı veriyor:

«Elimden gelse sabahtan akşama kadar bütün vaktimi kapınızın önünden gelip gitmekle geçireceğim. Fakat ağabeyinizden korkuyorum. Birkaç zamandır ona bir hal oldu. Babamla ne zaman sokağa çıksak o da arkamızda beliriyor. Sanki bana bizi gözetliyor, şimendiferde, vapurda her halimizi inceliyor gibi geliyor. Bir şeyden şüphelendi mi yoksa? Beni görünce duyduğunuz sevinci bayram sevincine, böyle kavuşamadan yaşayışımızı da oruç sabrına benzetmişsiniz. Ey zarifliğine kurban olduğum sevgilim, biraz sabret. Sevgimizin iftarı yakındır.»

Meftun, kendi kendine, kızgınlıkla:

— Hele nikâhsız oruç bozun da başınıza ne kıyametler koparırım. Lebibe yakın zamanda Kasım Efendiye bir torun, ikinci derecede bir mirasçı sunacağa benziyor. Ama uyanık davranmalı ki iş yollu yolunca gitsin...

Lebibe mektubun birinde birtakım uzun sözlerle şunu anlatmaya uğraşıyordu:

«Ağabeyimden çekinmeyiniz. O gayet alafranga yaratılışlıdır. Botere' yaptırılmış bir kostüm, Bergui'ye ısmarlanmış bir iskarpin, Pigmalyon'dan alınmış bir kravat onun gözünde bütün günahlarınızı bağışlatmaya yeter. Sizi o kıyafette görürse kızkardeşinin gönlünü çalmış olduğunuza üzülmez, sevinir.»

Meftun:

— Ama bu Lebibe, işi azıtıyor ha! Amma da çiçekmiş bu kız! Ne de olsa yine alık, yine alık... Aşık Beyefendi Boter'in, filânın adlarını ömründe ilk defa işitiyor olsa gerek. Zavallının en adi kapamacı elbiseleriyle örtündüğünü bu kız görmüyor mu?

Mehir'in mektuplarından birindeki şu parça dikkati. çekiciydi:

«Ey gönül dinlendiren sevgilim! Parlak yüzünüzü gündüz gözüyle yakından görmek bu gözü yaşlı tutkununuza kısmet olmayacak mı? Görüşme zamanı olarak hep mehtaplı geceleri seçer, dolunay Kayışdağı ardından çıkarken siz de yeldirmenizle, pullu başörtünüzle çayırlığa güzellik katarsınız... Parıltıda ayla yarışacağım diye bu inleyen vurgununuzu aya hasret kalmış karanlık gecelerde ayrılık ateşine atmak revâ mıdır?»

Meftun:

— Aferin Mahir Bey! Yüzünden hiç umulmaz ama mektup yazmakta epey üslup sahibiymişsin. Lebibe'yi gündüz gözüyle görmek meselesine gelince, onu affedersin. Bizim kızkardeşi mehtapta görmek daha şiirlidir. Nikâhınız olsun, ondan sonra birbirinizi gündüz gözüyle istediğiniz kadar görün. Bu seyredişten çabuk usanacağınıza eminim...

Meftun Bey, mektuplan böyle gizlice elden geçirip eğlenirken bir gün Eleni, beyine iki mektup verip gülerek:

— İşte bu mektup da baska bir Bey gondermis...

— (Kaşlarını çatarak) Bunu da başka bir Bey mi gönderdi?

— Evet.

— Lebibe artık işi taşırıyor. İlk mektuplara sustuk: diye şakayık çiçeği gibi bu kadar açılmanın da gereği yok...

— (Telâşla) Ah Beyefendi anlamadi... Birakadzaksin bana ki soyleyedzeyim...

— Ne söyleyeceksin? İş rezalete varıyor. Mektup gönderen birken iki oldu. Akşama, sabaha üç olacak... Sonra ne yaparız? Birincisine susmamın sebebi var. Bu ikinci belâyı defetmeli. Çünkü bunun varlığı bütün planlarımı bozacaktır. Ver bakayım şu ikinci

mektubu! Bu da kimdir? Birincisi gibi bir milyoner oğlundan olamaz ya...
— Beyefendi ridza ederim bana dinleyesin...
— Çabuk söyle, dinliyorum.
— Bu ikinci mektup Lebibe Hanum için göndermamis. Bu baska bir Bey. Bu da oteki Bey arkadas. Bu Rebia Hanum sevmis. Bu hafta Fenerbahçe'de alâka yapmis. Sankim yaziyor içinde çok ates var... Vapur ocak, yok boyle ates...
— Tamam. İş yoluna giriyor. O ne hımbıl beyefendiymiş? Koca Fenerbahçesi'nde Rebia'dan başka sevecek yosma bulamamış mı? Eleni, bu kızlar öyle pek âhım şâhım denecek güzellikte olmadıkları halde nasıl oluyor da kendilerini beğendiriyorlar? Bu sırrı bana anlat bakalım. Korkarım ki gelecek hafta teyzem, öbür hafta annem, daha öteki hafta da kadın ninem için aşk mektupları gelmesin! Söyle, söyle, bu sırrı bana anlat. Lebibe ile Rebia kendilerini böylesine sevecek delikanlıları nasıl buluyorlar?

Eleni bu işe kendinin de şaştığını gösterecek şekilde kaşlarını kaldırıp ağzını buruşturarak garipsediğini belirttikten sonra:
— Bu islere ben de sasti... Bu iki kızlar pek güzel değil ama çok kurnaz. Pudra koyar, kaslarda boya yapar, yanak üzerinde kırmızi surer, sonra peçe koyar ama bu peçe açmaz hiç... O peçe içerde saniyorsun kim bir anj kadar güzeldir.
— Anlaşıldı. Mükemmel tuvalet yapıyorlar. Peçeleri örtüyorlar, Gerçek güzelliklerinin beş-on kat üstünde güzel görünüyorlar.
— Evet. İste boyle.

Meftun, Rebia adına gelen mektubu da açarak okur:

«Canım, ruhum efendim!

«Geçen hafta o güzel Fenerbahçe gezi yerinde bütün kadınlar ve kadına düşkün olanlar birbirlerine hasretle bakarken, hatta yanınızdaki Hanımefendi, Mahir Beyle gönül eğlendirmekte iken kulunuz da etrafıma üzgün üzgün bakıp kendimden başka iltifata yabancı kimse göremeyerek kara yaslara battığım sırada gözlerim eşsiz bir periye değince, birdenbire, sanki kendimden geçtim. Gözlerinizin oklarıyle avlandım. Mahir Bey kolumdan tutmamış olsaydı oraya, belki de bir daha ayrılmamak üzere aşkın öldürücü toprağına serilip kalacaktım. Elmasım! Aklımı alan o Fener perisi siz sevgilimdiniz. Sevginizin şiddetli itişiyle Kayışdağı'nı delerek Sahrayıcedit'e tatlı su akıtmayı göze alan bu sevdalı Ferhat'ınıza bir Şirin olmaya tenezzül eder misiniz, iki gözüm? Yüzünüze tutkun, terbiye ve olgunluğunuza hayranım. Sevgiliyi görmeye engel olan o kalın peçeyi yüzünüzden hiç kaldırmadınız. İyi ettiniz. Aya benzer yüzünüzün parıltısıyle bütün Fener halkını sevdanızın perişanlığına düşürmenizden korkulurdu...»

Meftun bağırarak:
— Oooofff, bu saçmaları sonuna kadar okuyamayacağım. Deli saçması bu! Anlatış acayip, duyguların tasviri büsbütün romantik. Tamamıyle manasız: «Sizi görür görmez gözlerinizin oklarıyle avlandım» âşık oldum demek istiyor. Sonra birkaç satır aşağıda: «Sevgiliyi görmeme engel olan o kalın peçeyi yüzünüzden hiç kaldırmadınız» diye yakınıyor. Peçe kalkmadıktan sonra, a zevzek, neyi gördün de neye vuruldun? Biraz ötede: «Yüzünüze vuruldum, terbiyenize, olgunluğunuza hayran oldum» diyor. Daha görmeden kızın yüzüne vurulmayı kurmuşsun diyelim. Ama şu Rebia'nın terbiye ve olgunluğunu neden anladın? O Ferhat'a benzetiş ne kadar bayat! Kayışdağı'ndan su akıtmak şöyle dursun, siz sevdiğiniz kızın sevdasıyle çeşmeden iki desti su getirmeğe bile üşenirsiniz. Elmalı Su Şirketi, Sahrayıcedit taraflarını senin gibi şaşkın Ferhat'ların

külünklerine muhtaç olmaktan kurtardı. Hay zevzek âşık hay...

«Şimdiye kadar güzel sevmemiş, kimseye gönül vermemiş, hatta kendimde âşık olma duygusunu ezelden beri yok sanırken, ey peri yüzlü, sizi görür görmez içimde yanardağ gibi bir taşma başladı. Bu yanma kabiliyetime şaştım. Meğer benim sevmeye yatkınlığım varmış. Ama şimdiye kadar gönlümün mumunu yakacak aşk tılsımına rastlamamışım. Sizi görünce Descartes'in Karteziyanizm usulü gibi gönlümde her şeyi yok ederek yeniden duygular ve etkileri elde edercesine bir yeni canlılık duydum.»

Meftun:

— O, o, o... Beyefendi felsefeden de çakıyor. Ama bu mektupta Karteziyanizm'den söz açmak kadar zevzeklik olamaz. Ne münasebet efendim? Bizim Rebia'ya aşk mektubu yazmak nerede, Descartes'i söze sokmak nerede? A şaşkın, ben Rebia'ya daha doğru dürüst yemek yemesini bile öğretemedim. Sen Karteziyanizmi nasıl anlatacaksın? Bu hâl bazı adamlarda bir çeşit hastalıktır. Münasebet alsın almasın, söz arasına filân filozof veya falan bilginin adını katmak, bilgi göstermek derdinden başka bir şey değildir. Hatta bu hastalıktan biraz bende de vardır. Rebia'yı seven delikanlı Descartes'i tanıyor, buna memnun oldum. Ama bu zavallı adamın şimdiye kadar bir güzel sevmeyip de sonunda Rebia'ya rastlayarak gönlünün tutuşmasına doğrusu üzüldüm. Allah Allah, dünyada neler oluyor! Şu Descartes'in öğrencisini dinleyelim, bakalım daha ne diyor:

«Gözlerim cömert bir işaretinize dikilmiş, boynum bükülmüş, ellerim göğsüme basılı, yalvarır halde sevginizin huzuruna geldim. Bu tutkununuzu kovmazsınız, değil mi Hanımefendi? Çünkü kovarsanız, hayatla bağımı koparmak için karanldık derinliğine kendimi salıverecek kuyuyu nerede bulacağım?»

Meftun:

— Hay geveze herif hay... «Gözlerim cömert bir işaretinize dikilmiş» sözleriyle kendini öyle bir tarif ediyor ki, sanki bir «aport» denilse hemen kapıp getireceğe benziyor. Tuhaf şey... Beyefendi, eğer yüz bulmazsa, kendini hangi kuyuya atacağını Rebia'dan soruyor. Erenköyü, Göztepe, Feneryolu taraflarında ağzı açık kuyu kıtlığı mı var? Boğaziçi akıntıları da caba... Ey, daha söyle bakalım:

«Efendim, kulunuz aşkı sonsuz bir denize, kendimi de kayığa benzetiyorum. Mahir Beyle kızkardeşiniz Lebibe Hanım, sevda kayıklarını sevgi enginine kaptırmış, salıvermişler, gidiyorlar. Şu kayığı iki çifte yapsak da biz de onlarla birlikte yerinde bir türlü duramayan sevgi dalgalarına uyarak kavuşmanın zevkli kıyısını buluncaya kadar kürek çeksek olmaz mı?»

Meftun:

— Olur ama, pek akıntıya kürek çekmiş olmanızdan korkarım. Kızı kandırmak için bu ne kadar dil dökmek böyle? Rebia'nın yüzünü iyi göremediğinize emmim. Görmüş olaydınız akıntıya kürek çekmek zahmetini göze aldırmazdınız. (Okuyarak):

«Lebibe Hanımla Mahir Bey, sevda enginde zevkle yelken açmış olsunlar da biz

aşkın nimetinden neye yoksun ve ikimiz üzgün kalalım? İşte kulunuz gönlümü sundum. Tenezzül eder de almaya lâyık görürseniz önümüzdeki cuma Kuşdili'nde buluşalım, sevgilim.

Azat kabul etmez köleniz « » dairesi
tercüme kalemi memurlardan Bedri»

Meftun:

— Aşk enginin de kürek çekerken ne çabuk yelken açtınız? Anlaşılan Rebia'nin sevgi defterine ebedi bir kölelikle adını yazdıran bu Bedri Beyefendi, Kasım Efendi oğlu Mahir Beyin arkadaşlarından, kim bilir belki de akrabasından olmalı. Onlar bizim kızkardeş için hiş piş ederlerken beriki de işsizlikten can sıkıntısına uğramamak için Rebia'yı eğlence saymış olmalı. Ama imzaya dikkat... «.....» dairesi tercüme kalemi memurlarından «Bedri»... Bir aşk mektubunun altını imzalarken işyerini yazmaya ne gerek var? Bu da aşk aptallarından. Biraz aklı başında olsa bizim Rebia'ya gönlünü düşürür mü? Bu kızların erkekten yana kısmetleri açık görünüyor. Lebibe'yi seven, bir milyoner oğlu. Rebia'nınki de şöyle böyle bir şey değil. Sevgili seçme konusundaki aptallığını bir yana bırakalım. Bedri Bey, bugüne bugün, tercüme kalemi memurlarından. Yani yabancı dil biliyor demek. Descartes'in felsefesinden söz ettiğine göre bilgisi de yavan değil. «Karteziyanizm»i bilen bir adamın maaşı gene yedi sekiz yüz kuruştan aşağı olmamalı. Böylesine aylıklı bir kocayı bizim Rebia, mumla arasa bulamaz. Ama kurnaz kız, böyle bir kelepiri mum değil, kibrit bile yakmadan Fener'de nasıl avlamış? Bu Bedri Bey için de esaslı bir araştırma yapayım. Geçmişini, şimdisini anlayayım. Uygun bir şeyse Rebia'yı nikâhla buna çatarım. Allah vere de nikâhları oluncaya. kadar kızlar, âşıklarını bıraktıracak şekilde yüz göz olmasaydılar. Sonra Mahir ve Bedri Beyler, gezmeye çıktıkları bu aşk denizinden pupa yelken kaçarlar. Acaba? Bizim kızlar da o kadar sevimsiz midirler ya? Hele biraz süslenirlerse çok koket, çok şirin oluyorlar. Zaten âşıkları da «Sevdanızdan Ferhat kesilerek dağları yaracağız. Siz de bize Şirin olur musunuz?» demiyorlar mı?

Meftun Bey yerinden kalkar. Alnında derin düşündüğünü belirlen çizgilerle aşağı yukarı gezinmeğe başlar. Kendi kendine söylenmesine devam, eder:

— Ben bu sevişmeleri pek masumca görüyorum. Bunlar yalnız birbirlerine «kur» ediyorlar. Evlenmeyle sonuçlanacak «kur»larda ayıplanacak ne olabilir?

* * *

Ertesi günü Meftun Erenköyü istasyonuna giderken yolda Mahir Beye rastlar. Kasım Efendi oğlu sarışın, orta boylu bir delikanlıyla söyleşe gülüşe giderlerken Meftun'a rastlayıverince lakırdıyı keserler. İkisine de bir durgunluk, şaşkınlık gelir. Sanki utançtan yüzleri pembeleşir. Gözleri sokağa dikilir. Adımları birbirine dolaşır gibi olur. Bu karşılaşma süresini elden geldiği kadar kısaltmak için koşmak ister gibidirler. Hallerindeki değişikliği saklamaya çalışırlar.

Meftun yaklaşınca, onların gösterdiği bu kaçınma izlerine aldırmadan ikisini de selâmlar. Komşu beyler buna karşılık bütün bütün kızarıp bozararak yerlere kadar eğilir, karşılık verirler. Meftun ilerler. Köşeyi dönünce bir zaman tutmaya, boğmaya uğraşıp da susturucu sebep ortadan kalkınca ağızdan, burundan taşan kahkahalarla arkadan gülmeye başlarlar. Meftun'u işitmeyecek sanıp, beyler, arkadan gülüyorlar. Bizim şık, kendi kendine:

— Mahir'in yanındaki bu sarışın delikanlı, Rebia'yı seven Bedri Bey olmalı. Zavallılar, beni görünce amma da şaşaladılar, utandılar ha! Şimdi de kendilerine selâm verdiğim için saflığıma gülüyorlar. İkisi de bizim kızlara mektup gönderiyorlar, onları ayartmaya uğraşıyorlar. Ya, ben gene bilmeden onlara selâm veriyorum. İşte buna gülüyorlar. Bu selâmı sırf komşuluk hatırı için veriyorum sanıyorlar. Üç-dört defa daha selâmlaşalım, biraz tanışalım da bakınız ben o kızları size nikâhla çakar mıyım, çakmaz mıyım?

Meftun epey uzaklaştı. Gene arkadan onların gülme fıkırtılarını duyuyordu. Bu kahkahalardaki alay anlamı şık'ı yavaş yavaş kızdırıyordu. Arkasından gülündüğünü, hem de böyle küçümser bir alayla gülündüğünü işitmemek için Meftun, adımlarını sıklaştırdı. Şimdi «tren»e binerken, Mahir'le Bedri'nin bazı dostlarına Meftunlu parmakla göstererek:

— İşte şu şık beyi görüyor musunuz? Biz onun kız- kardeşlerini seviyoruz, mektup gönderiyoruz da aval, dünyadan habersiz... Bize selâm veriyor!.. demeyeceklerini kim bilir? Sonra zavallı Meftun birçok kimsenin ayıplayıcı ve şüpheci bakışlarına karşı duracaktı. Biraz avunmak için kendi kendine:

— «Rira bien qui rira le dernier (Son gülen iyi güler. Yani siz şimdi gülünüz, ben size sonra güleceğim) diyordu.

Bedri Bey için yapılan soruşturma hep bu delikanlının Rebia'ya uygun bir koca olacağını gösteriyordu. Bu adam, Mahir Beyin kan yakınlarından... Fakat eğitim ve öğretimi onun kadar güdük değil... Bu biraz öteberi görmüş, oldukça Fransızca öğrenmiş. Tercüme kalemindeki maaşı ayda altı yüz otuz beş kuruş. Geçim bakımından çok az... Ama Rebia'ya koca olarak pek çok. «Karteziyanizm» yolunu bilmesi, hele bu felsefeye bir aşk mektubunda yer bulma becerikliliği Bedri'nin geleceği için insanı ümitlere düşürebilir.

O günden sonra Meftun Bey bu iki çapkına Çiftehavuzlar'da, Fener'de, Mama'da, Kuşdili'nde, Haydarpaşa'da çok rastladı. Her rastlaştıkça karşılıklı selâmlaşılıyor, sanki Mahir'le Bedri'nin Meftunla karşı o ilk ürkeklikleri azalıyor, yüzlerinde içtenlik belirtileri, gülümsemelerinde sevgi izleri, görüşme isteği beliriyordu. Meftun, «psikoloji» deki olanca gücüyle bu iki genci incelemeye koyuldu. İncelemeleri ilerledikçe bunları kayınbiraderliğe lâyık bulmaya başladı. Ne çare ki bunlardan biri bir milyoner oğluydu, öteki de onun kan yakınlarındandı.

Mahir, kışın ve baharlarda havalar güneşli olunca cami avlularında, Cinci Meydanı'nda, yeşillenmiş büyük viranelerde, Yerıibahçe çayırında koç ve horoz dövüşü seyredenlerden, terlemiş bıyıklarına bakmadan köşe başlarında macun çeviren mahalle kahvelerinde fındık, leblebiyle tek mi çift mi oynayan, portakal tartışan görülegelen kalabalık arasında eşine çok rastlanan şehir çocuklarındandı. Bunlar, çocukluk mevsimini geçirmiş, delikanlılık çağını boylamış oldukları halde gene masum alıklıklar denecek birtakım çocukluk âdetlerinden kurtulamazlar. Meselâ mahalle kahvesinde geçen konular arasında Yedikule dışındaki Kazlıçeşme'deki kazın yüzü ne tarafa dönük olduğu hakkında bir soru ortaya çıkar. Bilen bilmeyen, söze karışır. Kazı kimi Bakırköyü'ne, kimi Marmara'ya, kimi Edirnekapı'ya baktırır. Etraftan sert sert bir bilgiçliktir başlar. Biri yumruğuyle masanın mermerine vurarak:

— Eğer kazın yüzü Çırpıcı çayırına doğru değilse (Eliyle bıyıklarını göstererek) ben şunları tıraş ederim!... der. Bir başkası, karşıt düşünce ile söze atılıp:

— Eğer Zeytinburnu tarafına değilse adamım diye sokağa çıkarak şu kahveye bir daha gelmem!... şartını akılsızca ortaya atar. Ama gerçek nasıl belli olacak? O aralık tartışmacılardan biri:

— Yok mu Yedikule dışına kadar gidip gelecek bir- iki babayığıt?
önerisini ileri sürünce Mahir gibi birkaç delikanlı, gerçeği ortaya çıkarmak için, böyle bir yolculuğu övünçle yapacaklarını söylerler. Bu gayretli, ama bıyıklı çocuklar ta Vefa'dan, Aksaray'dan Kazlıçeşme'yi boylarlar. Kahve halkı birkaç saat gerçek haberi bekler. Gele gele haber gelir. Ama ne Ali'nin dediği doğru çıkar, ne Veli'nin. Bereket versin ki bıyığını ortaya koyanla kahveye gelmeyeceği şartını ileri sürenin sözlerinde durdukları görülmez. Ertesi günü birini gene bıyıklı, öbürünü kahvede görürsünüz. Mahir işte bu akılla büyümüş, böyle terbiye görmüş «tip» lerdendi.

Babası bunu ilkokulla ortaokula göndermişti. Yani Mahir, mahalle mektebinde besmeleyle başladığı öğrenimini ortaokulda tamamlamıştı. Bir kalemde mümeyyiz olmak için ne çocuk kendi, ne de babası, öğrenimin bundan ötesine gerek görmemişlerdi. Baba-oğulun tasarladıkları amaç da ancak mümeyyizlik, yani büro şefliğiydi.

Babası, oğlunun okulda ne öğrendiğini sörmadı. Sorsa da alacağı cevaba aklı yetecek güçte değildi. O yalnız kitap parasının çokluğundan yakınır, sınıf geçildikçe derslerin yenilenmesini, o yüzden yeni kitaplar alınmasını hoş karşılamaz, savrukluk sayardı. Her sene aynı kitabın okutulmamasına, yahut insanlardaki bütün bilgiyi küçücük bir kitaba sığdırarak çocuk babalarını kitap parasından kurtarmaya çalışacak aklı başında bir insanın hâlâ çıkmamasına âdeta canı sıkılırdı.

Mahir'in sınavı veremediği yıllar, babasından en çok takdir gördüğü yıllardı. İhtiyar Kasım, o sene yeni kitap alınmasına gerek görülmediği haberini alınca, oğlunun arkasını sıvazlayarak:

— Ha şöyle yavrum, bazı sene de dönmeli. Dörtnala mektepten çıkan çocuğun öğrenimi pek öyle «kavi» olmaz... Her yıl avuç dolusu para veriyorum, birçok kitap alıyoruz. Onları bir sene okuyorsunuz. Sene başında gene yeni kitaplar alınıyor. Eskilerini bir daha açıp yüzüne bakmıyorsunuz. Bir yıl okumak için o kadar kitap parası verilir mi? İmtihandan dönersen hiç olmazsa bir kitabı iki sene okuyorsun. Okudukların zihnine iyice yerleşiyor. Böyle olursa hem sen kârlı çıkarsın, hem ben...

Çocuğun bir eline içinde fodlayla peynir bulunan kapaklı, ufak, yuvarlak bir sepet, öbür eline de çantasını verirler, cebine de on para gündelik korlar, mektebe gönderirlerdi.

Okul dönüşü bazı akşam Kasım Efendi oğlunu karşısına alır:

— Sepetinde ekmekle peynir olduktan sonra şu onluğu ne yapıyorsun bakayım? diye sorar, çocuğa uzun uzadıya tutum dersi verir, günde on paranın bir yılda doksan, on yılda dokuz yüz kuruş edeceğini anlatmaya uğraşır. Bunun birçok yıllık faizini hesaplar. Nihayet on paradan on bin lira çıkarmak gibi, ortaya bir iktisat felsefesi çıkarırdı. Böylece çocuk, hemen hemen yokluk içinde büyüdü. On sekiz yaşında ortaokulu bitirerek çıktı. Bir kaleme çırak konuldu. Mektebe gittiği zamanlar olduğu gibi sepete peynir ekmek koyup kaleme götürmek kabil değildi. Kasım Efendiye kalsa okulun bu idareli beslenme usulünü kalemde de izlemelerini öğütlemekten geri durmayacaktı. Ama Mahir'i inandırmak olanağı olmayacağını biliyordu. Kaleme gittiği sırada gündelik, onluktan altmış paraya fırladı. Yıllarla uzayıp giden bu stajiyerlik Hacı'yı kızgınlıktan harap ediyordu. Her sabah altmışlığı verirken:

— Okula yolla, avuç dolusu kitap parası ver. Okut, yazdır. Hepsi neyse ne. Ama böyle üste gündelik vererek kaleme göndermek yok mu? İşte en çok bu kanıma dokunuyor. Bu gidiş ne kadar sürecek kim bilir? Ben bir esnaf adamım. Bu kadar gündelik verebilir miyim? Onu soran yok. İlle altmış para da altmış para ... Canım, bunun için altmış para narh konmadı ya! Otuz para olsa ne lâzım gelir? On paralık ekmek, on paralık piyaz,

etti, yirmi para. Üstüne haydi on paralık da şerbet ziftlen, etti otuz para... Geri kalan otuzluğu ne yapıyorsun? Mahalle kahvesinde kumar oynuyorsun. Bir insanın karnı doyduktan sonra şu koskoca otuz para, kumar ve benzeri sefahetlerden başka nereye harcanabilir? yolundaki azarlamaları Mahir her gün dinlerdi. Çocuğun eviyle kalemi arasındaki dinlenme yeri gerçekten de mahalle kahvesiydi. Sabahleyin gözünü açınca kendisini oraya atar, akşam kalemden eve dönerken oraya uğrardı. Ama babasının zannettiği gibi kumar oynamak için değil. Çünkü sabahki altmışlıktan cebinde bir şey kalmazdı. Mahir'de babasındaki cimrilik yoktu. Bu mirası almamıştı. Parası olsa harcar, cömertlik göstermekten çekinmezdi. Bazen kahvede sorarlardı:

— Babandan miras yiyince ne yapacaksın?

Bu soru karşısında Mahir'in gözleri acayip bir parıltıyla yanardı. O para eline bir geçsin, çok şey yapacaktı: Boğaziçi'nde, Adalar'da, Yakacık'ta yaptıracağı köşklerin planları zihninde hazır gibiydi. Nerede güzel bir ev görse, gelecekteki yazlıklarını o biçimde yaptırmaya karar verir, tabii bu yolda gördükleriyle kararları da boyuna değişirdi. Çünkü kendisinin mimarlık bilgisinden haberi ve zevki yoktu. Gördüğü yapıları şöyle yüzünden beğenir; kiminin, aptalların zevkini okşayacak boyasına, kiminin her türlü üsluptan uzak cicili bicili oymalarına bayılırdı.

Bu köşkleri seçtiği şekillerde yaptırarak çarşı hamamlarından birinin soyunma odasında hayran kaldığı tirşe yağlı boya zemin üzerine saksılardan taşmış pembe, mor gülleri gösteren nakışlarla duvarlarını süslettikten sonra içlerini, Fincancı Yokuşu'ndan inip çıkarken döşemeci vitrinlerinde görüp yün müdür, ipek midir, kadife midir pek fark edemediği o dallı güllü kumaşlarla döşetecekti.

Bahçenin bir köşesinde Kapalıçarşı'da, Kuyumcullariçi'ndeki Oymalı Mahallegici dükkânının biçiminde bir köşkçeğiz yaptıracak, bütün bu daireleri hizmetçilerle dolduracaktı.

Babasının hesabına göre gündelik fazlası olan otuz paradan birkaç kuruş biriktirebildiği mutlu günlerinde Sirkeci'deki kara sakallı, çipil gözlü kebapçıdan bir tabak döner kebabı üzerine üç yumurta kırdırıp yemek pek hoşuna gidiyordu. Bu kebapçıyı getirterek konağa aşçıbaşı yapıyor, her akşam baklava, ekmek kadayıfı, keşkül yapacak tatlıcılar tutuyordu.

Bu oymalı köşkün güzel bir odasına, bir sünnet düğününde gördüğü çadır içine kurulmuş bir karyolaya benzeterek allı pullu, pufla gibi bir kaba döşek yaptırdıktan sonra artık evlenecekti. Kolları bilezikli, paçaları dantelalı, gerdan gerdan altında şişman bir hanım alacaktı. Bu hayallerinin gerçeğe çevrileceği günü tasarlayıp da kocaman bir kuyu bileziği endamlı ruhunun tapınacağı bir şişman kadını karşısında geziniyor saydıkça keyfinden gözleri süzülür, salyaları akardı.

Böyle şişman sevmesinin, gelecekteki karısını böyle kucağa sığmaz bir aşırı irilikte tasarlamasının nedeni vardı. Mahir daha on beş-on altı yaşlarındayken bir akşam Şehzadebaşı tiyatrolarından birine gitmişti. Bilet parasının yarısını kendi gündeliğinden, öbür yarısını da annesinin cömertliğinden ödeyip o zevk yerine girdiği mutlu gece, zavallı çocuğun hayatında sayılı mutluluklardan biri olmuştu. O tatlı geceyi hiç unutamazdı. Borular, kemanlar, davullar hep seslerini birbirine karıştırarak gürültülü bir ahenk tiyatro binasını doldurduğu sırada, birdenbire perde kalkmış, gözler önünde beyaz karpuzlu fenerlerle aydınlatılmış çardaklı bir bahçe görünmüştü. Çardağın çiçekleri, iki tarafa kordonlarla kalkmış, tavana kadar yükselmiş al perdeleri hiç bir şey değildi. Sağ taraftaki bölmelerin arasından seke seke ben geldim, çıngırağım hoş geldin oyununa çıkar gibi kısa pembe esvaplı, telli pullu bir yaratık dışarıya uğrayarak sıçraya sıçraya o çardakların

altında, benzetmek gibi olmasın, dolap beygirini andırır biçimde dönerek havaya kaldırdığı iki elini şıkırdata şıkırdata, pembe bürümcük esvabının altında vücudunu titrete titrete, çalgıya uyup bir şeyler mırıldana mırıldana dört-beş defa dolandıktan sonra çalgıcılara yakın gelip durmuş, gözlerini süzerek, başını sağa sola birkaç defa kaydırınca tiyatroda bir şakırtıdır başlamış, Mahir işte o zaman dikkat ederek bunun bir kadın olduğunu anlamıştı. Kadın, ama şişman bir kadın. Pembe fanilalara sığmayan o iri baldırlarının bittiği yerde uçları püsküllü, al terlikli ayakkabılarını havaya kaldırarak koştukça karnının şişkinliğinden fistanı dizlerine göre hemen yarım metre önde gidiyordu. O pembe fistandan çevreye saçılan keyifle Mahir'de hemen sevgi sarhoşluğu başlayarak o da öbür seyirciler gibi avuç patlatmaya koyulmuştu. İşte o geceden sonra el değmedik bir kimsenin düşüncesindeki ilk açılış kadar saf olan gençlik hayalleri, o şişman kadının vücuduyle dolmuştu. Şişmana tutkunluğu işte bundan, gönlünde dağılması olanaksız, gönül okşayıcı bu ilk tapınışından ileri geliyordu. Hatta bu merakından, bu zevkinden ötürü arkadaşları aradında adı «Hoşurcu Mahir» kalmıştı.

Lebibe'yi köşke girip çıkarken yeldirmeye sığmaz bir irilikte görmesi, daha yakından yüzünü, rengini, halini tanımadığı bu kız için hemen gönlünde bir sevda ateşi uyandırıvermişti. Az zamanda mektuplar, uzaktan uzağa işaretler, mehtaplarda gezintiler, görüşmeler bile başladı. Oğlanın gittikçe artan bir hızla fitili aldığına dikkat eden Lebibe, güzellik iksirinin bu büyüleyici etkisine kendi de şaşarak o sevda ateşini büsbütün yelpazelemek, daha çekici, daha gönül okşayıcı görünmek için sevgilisinin karşısına bol pudra, dantelalı başörtüsüyle çoğu zaman geceleri görünüyor, gündüzleri görüşmek kaçınılmaz bir hal alırsa görüşmeyi kısa kesiyor, her zaman çekinme, korku, telâş eseri gösteriyordu. Ona gönlünü kaptıran delikanlıyı varlığına kandıramıyor, hep istekli, gelecekteki sevda mutluluğundan şüphede bulundurarak acabalar içinde bırakıyor, kamçılıyordu. Kısacası, yaşından umulmayacak bir ustalıkla işi idare ediyordu. Ne çare ki sonraları pusulayı, idareyi şaşırdı. Oğlanı göremediği zamanlar sevda deliliğine düşmekten kendini alamadı.

MEFTUN Bey, Eleni'nin yardımıyle kızkardeşi Lebibe'nin, elde ettiği günlük notlarındaki aşk hikâyesini boyuna okuyup inceleyerek bu tutuşmuş sevdanın dumanının doğru çıktığını görüyor, çok seviniyordu. Gidişe göre yakında bir milyoner gelini olacağı için, bu başarısından dolayı Lebibe'yi içinden alkışlıyor, kutlayıp duruyordu.

Lebibe, gelecekteki mutluluğu ile ilgili bir önemli konuyu bir ucundan kavramıştı. Bu işi Meftun da öbür ucundan yakalayabilmiş olsa, yani Kasım Efendiye damat olabilmek yollarını bulsa, bazen pek dumanlı gördüğü ufuklara doğru artık hiç tasalanmadan, yokluk düşüncesi olmadan, göz kırpmadan bakabilecekti. Ama işe nereden başlamalı? Kasım Efendinin kızı Edibe Hanıma kur etmekten mi?

Meftun buna kalkışsa bile bakalım kız oralara yanaşacak mı? Sevgisini bildirmeye atılmazdan önce kızın yatkınlığını, terbiyesini, eğilimini incelemek, hoşuna gidecek bir yoldan gönlüne girmek gerekiyordu.

Meftun Bey, Edibe Hanımın huyunu, suyunu, günlük yaşayışını elden geldiği kadar anlamaya kızkardeşi Lebibe'yle hizmetçisi Eleni'yi saldırdı. Soruşturmanın sonu pek garip çıktı. Kasım Efendi ailesi kimseyle görüşmüyordu. Şundan bundan, ahbaptan ahbaba yapılan soruşturmalardan öğrenildiğine göre:

Edibe Hanım, tamahkâr bir babanın özel kuramları, garip eğitimi altında yetişmiş acayip bir kızdır. Yeyişi, içişi, giyinişi, kısaca bütün yaşam biçimi İstanbul kızlarından hiç birine benzemez. İnsanlık bilgisi diye, babasının öğrettiği ve ancak onun cimriliğine yarayacak birtakım saçma sözlerden başka bir şey bilmez. Kasım Efendinin kendine özgü felsefesine göre yeni elbise giymek, doyuncaya kadar yemek yemek, has ve taze ekmek yemek, parayla su içmek, harcamak maksadıyle lira, mecidiye bozdurmak, yürümeye engel bir hastalık olmadıkça hayvana, arabaya binmek, lüzumsuz gezintilerle ayakkabı eskitmek, az çok para harcamayı gerektirecek daha bunlara benzer birçok şeyler gibi tokgözlülük, cömertlik, merhametli olmak gibi erdemler kötü işlerdendir. Yüzü güzel yaratılmış olmak hemen hemen kabahattir. Çünkü güzellik, insanı lüzumsuz süslenme masraflarına götüren ve sonunda dertten derde atan bir belâdır. Kendinde olmadığı halde süslenmek, bezenmek gibi çarelerle güzelleşmeye kalkışmak en büyük ahlâksızlıktır. Kadınlar için süslenme, hele Allah esirgesin modaya uymak, insanı maddi, manevî yıkan bir çukur, kaçınılması şart olan bir zamane tehlikesidir.

Kasım Efendi'nin oğlu Mahir, babasının yolundan gitmekte o kadar usta davranamadığı halde kızı Edibe,babasına her bakımdan taş çıkaracak bir yaratılışta dünyaya gelmişti. Edibe giyinme, süslenme gibi kadınlara vergi isteklerden pek uzak olduktan başka körlük, kamburluk, topallık, çolaklık çeşidinden bir yaratılış kusuruyle doğmadığına pek üzülürdü. Çünkü babasının: «Bu dünyadaki eksikliğin, sakatlığın öbür dünyada sevabı büyük olur, Allah sevdiği kulunu sakat yaratır» dediğini çok defa işitmişti. Süs ve düzenle onun bunun dikkatini, hasedini çekmektense kılıksız, çapaçul, darmadağın kıyafette gezerek herkesin aldırış etmez, hatta tiksinir bakışları altında kalmak akla daha uygundur kuralı, Kasım Efndinin felsefesi arasındaydı.

Edibe, sevap kazanmak için sırtına bir kümbet yaparak bu uydurma kamburlukla sokağa çıkmayı bile çok düşünmüştü. Ekmeği sade suya batırıp yalnız böylece beslenmek gibi bir çeşit perhizi haftalarca sürdürdüğü çok olurdu. Edibe'nin hayat arkadaşı, gönül yoldaşı Azize Hanım adında orta yaşlı bir hocası vardı. Babasından aldığı doğru düşünceleri uygulayabilmek için bundan iyi bir yardak bulunamazdı. Kasım Efendinin kızına hediye olarak yaymacı kitapçılardan onar, yirmişer paraya aldığı harekeli,

kullanılmış, cin ve peri hikâyelerini öğretmen öğrenci, ezberlercesine defalarla baştan sona okurlardı. Sanki yaratılıştan aptal oldukları yetişmezmiş gibi, ahmaklıklarını artırmak için büsbütün zihin kapayacak cümlelerle belleklerini süslemeye uğraşırlardı. Edibe, bu kadının sözünden hiç çıkmazdı. Sanki aklının, kalbinin, gönlünün kilidi, tılsımı hocasının elindeydi.

Soruşturanın sonu böyle çıkınca Meftun şaşırdı. Kendi kendine:

— İşte incelemeye değer, aptal bir kız, dedi.

Edibe'yle evlenmek istemesi, kendisine ömür boyu arkadaşlık edecek bir kız bulmak istediğinden, ondan her manasıyle bir mutluluk, bir evlilik zevki umduğundan değildi. Meftun Beyin niyeti Edibe'yle değil, Kasım Efendinin seksen bin lirasıyle evlenmekti. Böyle bir paranın, dolayısıyle mirasçısı olduktan sonra mantinatoların, metreslerin kıtlığına kıran girmedi ya! Varsın Edibe Hanım evde Hoca Azize Hanımla Battal Gazi'yi ezberlemeye çalışsınlar, sade suya ekmek batırmakla perhiz yüzünden kurusunlar, iskelete dönsünler...

Zengin kadınların aptal olmaları kocaları için bir mutluluktur. Zeki olurlarsa kocalarını sanki uşak gibi kullanırlar. Evlenmekle insanın vücut isteklerinin başka başka şeyler olduğu gerçeğini Meftun çoktan biliyordu.

Edibe'ye karşı kur etmek, aşk ilân etmek ne güç iş! Güzelliği doğuştan belâ sayan bir kıza: «Ben seni beğendim, sana gönül verdim» demek o zavallıya büyük bir hakarette bulunmak değil midir? Meftun, bu nazik meseleyi günlerle, haftalarla düşündü.

Nihayet, ya herrü ya merrü diye Allah'ın emri, peygamberin kavliyle Edibe Hanımı babasından istemek için annesini görücü göndermeye karar verdi. Ama Meftun'un, Kasım Efendi ailesi üzerine bütün incelemelerine karşı öğrenemediği bazı noktalar vardı. Kasım Efendininkilerin Pehlevizadeler hakkındaki fikirleri pek bozuktu. Hatta Mahir'in annesi Nakiye Hanım oğluyle, birkaç köşk aşırı bir evde oturan serbest yaşayışlı, alafranga huylu bir kız arasında sevda alışverişi başlamış olduğunu, bazı işaretlere bakıp analara vergi bir sezgiyle hissetmişti. Sonra sonra, bu sezişini doğrulayan birçok kanıta rastlamıştı. Zavallı kadının, birkaç zamandır içini kurt yiyip duruyor, ama Kasım Efendinin parlayıp köpürmesi olanağı karşısında ortaya büyük bir mesele çıkarmaktan çekinerek susup gidiyordu. Kızkardeşine gerekli öğütleri versin diye, birkaç kere, elaltından Meftun Beye haber yollamayı düşünmüş, kimseye bir şey sezdirmemesi için büyük büyük antlardan sonra bu niyetini Hoca Azize Hanıma açmış, ondan da şu cevabı alınıştı:

— O Meftun Bey için pek geniş mezhepli diyorlar. Bu adam kızkardeşinin şununla bununla akışdaşlık etmesine aldırmazmış... Boşuna haber gönderiş olursun...

Bu cevabı alınca Nakiye Hanım, şaşkınlık ve tiksintiden birkaç defa entarisinin «Tu, tu, tu...» diye yakasını ısırmış ve ne yapacağını bilememişti. Azize Hanım susacağına, şaklayacağına söz vermesini, yeminlerini bozmak için yaratılıştan duyduğu kuvvetli isteğe on dakikadan fazla dayanamayarak ilk fırsatta Edibe'yi bir kenara çekip gene antlarla, şartlarla söz aldıktan sonra:

— Duydun mu? Kardeşin Mahir komşunun o kokona kılıklı kızına gönül vermiş...

— O şişman, o oynak, o açık kıza mı?

— Evet... İşte ona, ya... Birçok zamandan beridir al sevda, ver sevda imişler...

İki eliyle yüzünü kapayıp inleyerek:

— Mahir ağabeyim niçin böyle yapıyor? Efendi babamın yüreğine mi indirecek? Öyle teccal katırı karıya gönül verilir mi hiç? (Sağ elinin parmaklarını avucuna kıvırıp tırnaklarına bakarak) Aman Yarabbi, sana sığındım...

O günden sonra Kasım Efendi ailesinde Pehlevizadelere karşı kuvvetli bir kötü görüş almış yürümüştü. Meftun'a «monokl» kullanmasından dolayı «Tekgöz», Lebibe'ye «Teccal katırı, Panayır güzeli», Rebia'ya «Kokoroz» adları takılmıştı.

Meftun, bu kötü görülüşten habersizdi. Bir gün annesiyle teyzesi Vesile Hanımı Kasım Efendinin köşküne görücü gönderdi. Kendisi işin sonunu bekleyerek pencere önüne oturdu. Türlü üzüntü, bin bir merak içinde sigaraların birini söndürmeden öbürünü yakarak hayırlı haberle dönmelerini bekledi. Çok bekletmeden görücüler döndüler. Meftun, kendilerini bahçe kapısında karşıladı. İki kadın alı al, moru mor bir halde içeriye girdiler... Yüzlerinde, hallerinde hayırlı haberi belirtecek bir güleçlik yoktu. Meftun, kadınların oturmalarına kadar sabredemeyerek annesinden hemen sordu:

— Ne haber?

— Ne haber olacak? Sopayla dayak yemediğimiz kaldı...

— Kovulduğunuz mu?

— Onun gibi bir şey...

Teyze Vesile Hanım, kendini ilk rastladığı sandalyenin üzerine atarak Eleni'den iki yudum su istedikten sonra:

— Ne Şam'ın şekeri, ne Arabın yüzü... Ne o altınları isterim, ne de o kızı... A, Rabbim esirgesin... Öyle lirayla, malla, menalle yutulacak şeyler değil...

Meftun, üzüntü ve kızgınlıktan rengi uçmuş bir yüzle:

— Ne oldu camın? Söyleyiniz de anlayalım...

Lütfiye Hanım, yorgunluk almak için kendine bir kahve ısmarladıktan sonra:

— Benim anlatacak yüreğim yok... Teyzene sor, işte o sana etraflıca anlatsın...

Meftun, iki elini ceketinin yan ceplerine sokup teyzesinin karşısında dimdik durarak:

— Teyze, nasıl olduysa birer birer anlat.

Teyze — Ayol, annenin yüreği insan yüreği de benimki sığır yüreği değil a... Dur, bir nefes alayım...

Meftun — Oooff, densizlik ediyorsunuz...

Teyze — Bir kahve de bana pişirsinler. Karşımda öyle kazık gibi dikilme, bir iskemle al, şuraya otur da anlatayım...

Meftun, bir iskemleye oturur. Teyze Vesile Hanım kaşlarını kaldırıp ağzını yayarak hoşa gitmez bir şey anlatmaya hazırlandığını andırır davranışla:

— Dur sana en başından başlayayım. Bahçe kapısını kendimiz açtık, içeriye girdik. İki tarafına lavanta çiçeği dikili uzun yoldan köşke kadar yürüdük. Bahçenin orasına burasına çamaşır asmışlar. Hiç ben ömrümde böyle çamaşır görmedim. Koyu boyalı basmadan koca koca donlar, gömlekler, yamalı çoraplar, yırtık yerleri dikilmiş mendiller... A, insan Anadolu'dan gelse gene boyalı don gömlek giymez. Zâhir beyaz çabuk kirleniyor, yıkanmasına su, sabun harcanıyor diye o cimri ihtiyar babaları öyle uygun görmüş olacak ki boyalı iç çamaşırı kullanmaya karar vermişler... Çünkü bunlardan başka boyalı gömlek giyen bir aileye daha İstanbul'da rastlanmaz. Almak istediğin kızın nasıl don gömlek giydiğini öğren işte. Sen bizim Trabzon bezi, mermerşahi gömlek giydiğimize bile karşı çıkarsın... Meftun Bey, bu büyük sözlerin bir bir başına gelecek ama, dur bakalım ne vakit... Ya yırtığı dikilmiş mendil? İşitilmiş şey mi? Öyle bir mendili insan nasıl cebinden çıkarıp da herkesin yanında kullanabilir?

Meftun, dalgın dalgın bıyıklarının ucuyle oynamaya başlar. Teyze Vesile Hanım, biraz önce kendi yüreğinin sığır yüreği olmadığı hakkındaki sözünü unutmuş, bol bir gevezelikle devam eder:

— Köşk kapısının çıngırağını çektik. İçeride ses yok, sada yok. Sanki o koca

berhaneyi boş sanırsın. Nihayet ayağında ağır bir şey sürükleyerek süpür süpür birisi geldi. Kapıyı açtı. Başında namazbezi örtülü, basma entarili, orta yaşlı bir kadın, bizi içeriye koymamak için kapının önüne gerilip o eve misafir istenmediğini, böyle bir âdet olmadığını anlatacak çatık bir suratla nereden geldiğimizi, kimin evini aradığımızı, ne istediğimizi sordu. İçeriye girebilmek için doğruluktan çok kurnazlık gerektiğini anlayarak uzaktan geldiğimizi, Kasım Efendinin evini aradığımızı, söyleyecek önemli bir şeyimiz olduğunu haber verdim. Kadın ne diyeceğini şaşırdı. «Gideyim, büyük Hanıma sorayım, yanlış bir şey olmasın», dedi. Çekildi. Kadın içeriye giderken bir de ayağına baktım ki koskoca bir erkek kundurasının topuk tarafından kenarlarını keserek terlik diye ayağına geçirmiş. Ayaklarında süpür süpür eden şeyler beğerse bunlarmış. Sofada böyle yapılmış birkaç çift terlik daha. Giyilecek hali kalmadıktan sonra ev içinde kullanılarak böylece terlik ihtiyacından kurtulmak yolu bulunmuş. Fena tutum değil. Sen bu adama damat olursan, oğlum Meftun o senden değil,. sen ondan çok şey öğreneceksin... Kapı önünde ayak üstünde bekledik, belki on dakika geçti. Ev sahipleri bizi içeriye alıp almamaya bir türlü karar veremiyorlardı. Sonunda o kadın geldi. Ziyaretimizin sebebini sordu. «Küçük hanımı görmeye geldik» cevabını verdik. Bu cevaba karşı kaşlar çatıldı. Ağız açıldı. Kadın şaştı kaldı. Gene süpür süpür içeriye gitti. Bu sefer büyük hanımla birlikte geldiler. Saçları kınalı, baş kundaklı, zayıf, kakavan, kurada bir kadın. Galiba kul cinsi, çıraktan yetişme... Onun ayağında da kunduradan bozma bir terlik. Sırtında yıkana yıkana iki yandan peşleri sarkmış pazar basmasından, soluk, kırmızı yollu bir hırka. Kısa bir temennahtan sonra: «Safa geldiniz kardeş» dedi. Kaynana mahallevari mi mahallevarî. İlk selâmda kardeş ‘olduk. Miskin, alık bir şey. Lakırdıyı öyle çarçabuk derleyip toplayıp da söyleyemiyor. Bir pot kırmış olmamak için yanındaki kadının yüzüne baktıktan sonra «Edibe’mi görmeye gelmişsiniz. Babasının şimdi onu gelin etmeye durumu elverişli değildir. Orada burada çok paramız battı. Allah’ın bildiğini kuldan ne saklayalım? Sıkıntı içindeyiz. Adımız zengine çıkınız. İçyüzümüzü kimse bilmez. Kızımızı zengin evlâdı diye almak istiyorsanız yanılıyorsunuz. Biz adam aldatmak istemeyiz. Tanrı kime kader kısmet etmişse Edibe’mi üstündeki üstünde, başındaki başında işte öylece bir entari, bir gömlekle kabul edene vereceğiz. Sonra şöyleydi, böyleydi denmesin. Biz yalan, düzen, ıldırgıç bilmeyiz. Söz bir Allah bir. Helâl süt emmiş, beş vakit namazında, başı önünde, babayani bir damat isteriz. Çocuğumuz da öyle kokorozlu zamane kızlarından değildir. Bir hamam, bir ev, başka yer bilmez. (Eliyle yakındaki köşkleri göstererek) Allah esirgesin, Rabbime sığındım. Şu yakınlarda ne kızlar, ne
delikanlılar görüyoruz. Gâvur, çıfıt, Müslüman, artık ayırt olmuyor. Hepsinin başında bir bürümcük başörtüsü, hepsinin alt tarafı kırmalı oymalı bir şeyler... Hepsinde beli girik, kıçı çıkık biçimler. Ahır zaman, ah ah, gene çok şükür ki yiyecek ekmek buluyoruz. Başımıza taş yağmıyor. Babaları, kocaları artık bu hanımların süslerine, fantaziyelerine para yetiştirsinler. Bu şartlarla işinize gelirse kızı gösterelim.» dedi. Maksat anlaşılmadan kız gösterilirse besbelli görücülere lâ ilâç içilmesi gereken iki fincan kahve ziyan olmasın hesabıyle, kadın bu kadar lakırdının belini büktü. Düzgün de söyleyemiyor, kekeleyip duruyor. Kasım Efendinin kızım görmeyi doğrusu çok merak ettik. Ben de karşılığında: «Bizim aradığımız para, mal, mülk değil. Biz de yüzü gözü açılmamış, kapalı büyütülmüş, kadın kadıncık, helâlzade bir kız istiyoruz. Anlattığınıza göre sizinki bizim için biçilmiş kaftan» dedim. Bu son sözlerimiz üzerine, ne hal ise, artık bizi içeriye almaya karar verebildiler. Kendimizi boş kira evi geziyoruz sandım. Her taraf tamtakır. Sofalar bomboş. Eşya namına ortada bir şey yok. Kasım Efendi o evi borca karşılık zaptetmiş. Yüksek

fiyatla kiraya vermek istemiş, tutulmamış da kendileri çok eşya getirmeden güya şöylesine gelivermişler. En sonunda bizi bir odaya soktular. Basma kaplı, karşı karşıya iki kerevet. Dört hasır sandalye. Üç parmak enliliğinde veraklı kornişlerden sarkan arşını elli paralık tül perdeler... İki sigara iskemlesi, kapamacı işi bir çarpık büro, üstünde üç mecidiyelik hotozlu bir ayna... Mezat malı bardaklar, sigara tabakları, misafir ağırlamak için en baş odaları besbelli işte burası olacak... Çarşaflarımızın yalnız başlarını attık. Oturduk. Orta yere yeşil hasırlı bir iskemle koydular. Tuvaletine çok zaman ayırmadan, hanım kız çıktı. Pek acemice çarpık bir temennahla yerine oturdu. Ellerimize kahvelerimizi sundular. Fincanlar, tabaklar hep ayrı çeşitten... Kızın arkasında çözme taklidi muhacir bezinden sarı çubuklu bir entari. Kollarında, yakasında arşını on paralık tentene dikili. Daha üstünde, biçimi hangi zamanın modası olduğu bellisiz, Bedesten'de zennecilerden düşürme olduğu meydanda, kahve rengi pelüşten, omuzları düşük şapşal bir hırka... Bunun ayağında da kundura eskisi mi var diye baktım. Kundura eskisi yok, ama ondan tuhaf bir şey var.. Ökçeleri basık, kaba bir kanaviçe terlik. Başında kenarı yeşil oyalı, açık sarı gaz boyamasından Mısırlıvarî, çarpık giyilmiş ufak bir hotoz, bir örgü arkasına salıverdiği saçının ucunda sarı kurdele ile karışık, haniya Saraçhane'de beygir başlıklarına takarlar, boncuklu, beş pençeli nazar takımları yok mu? İşte onlardan bir tane sallandırmış... Meftun, evlâdım, en tuhafı, ellerine altmış paralık beyaz çorap kabalığında birer eldiven giymiş. Sağ elinin adsız parmağına kalay gibi iki yüz elli kuruşluk bir gül yüzük takmış. Ya kadın ninesinden kalma bir miras, yahut, babasının kızına karşı büyük bir cömertliği. Yüzüne gelince... Eh, Allah övmüş de yaratmış. İki elim yanıma gelecek, ne yalan söyleyeyim? Öyle şimdiki tazeler gibi pudrası, sürmesi, allığı yok. Natürel, buğdaysı bir renk. Vücut balık etinde. Alın çıkık, başların uçları aşağıya düşük düşük. Gözler siyah, ufak... Burun için lakırdı söylemesi günahtır. Ama kulakları etli, irice. Çene, Yaradan'a kurban olayım, uzun, ucu kıvrık. İhtiyar yüzlü bir taze... Beş-on dakika oturdu. Kahve fincanlarıyle birlikte gene aptalımsı bir temennahla odadan çıktı. Ne lakırdı söyledi, ne bir şey... Otuz sene önceki usulde bir görücülük. Biz de «Pek beğendik, inşallah bize kısmet olur» pehpehleriyle kalktık. Kapıdan çıkacağımız sırada kaynana hanım: «Size kimler derler? Damat necidir? Akşam Efendi'ye ne söyleyeyim?» diye sordu. Bu kadının eliyle bizim köşk tarafını işaret ederek «Yaradan'a sığındım, şu zamanede ne kızlar var, ne delikanlılar var» dediği dakikadan beri ailemize karşı edindikleri kötü düşünceleri anlamak için artık kim olduğumuzu meydana vurmak üzere dedim ki: «Biz de yabancı değiliz, şuradaki köşkten geliyoruz.» Kadın birdenbire neye uğradığını bilemeyerek bizim köşkü işaretle: «Tek gözlü oğlanın... Teccal kızın köşkünden mi?» «Hanım, komşulukta ayıptır. Bunlar nasıl isimler böyle?» Karı, ellerini dizine vurup dövünerek bize içirdiği birer fincan kahvenin ziyan oluşuna ağlar gibi: «Oradan geldiğinizi bileydim ben size kapı mı açar, kız mı gösterirdim? Rabbim esirgesin, dünyada erkek olarak bir sizin oğlunuz kalsa gene o teke suratlı, çerçi kıyafetli adama kız vermeyiz. Aman ne çok bilmiş düzenbaş kadınlarmış bunlar? Uzaktan geldik diye bizi aldattılar...» Öfkeyle kapıyı suratımıza kapayıverdi.

Böyle bir hakarete uğrayınca Meftun'un suratı sarıdan pembeye döndü. Üzüntüden ellerine hafif bir titreme geldi:

— Yetişir... diyerek kalktı, odasına çekildi.

Teyze Vesile Hanımın anlattıklarında epey abartma vardı. Bire on katıyordu. Onun yıllardan beri kurduğu hayal Rebia'yı Meftun'a vermek olduğundan, delikanlının başka bir

kızla evlenmesi üzerine söz olunca, zavallı teyze bir türlü kabına sığamaz, elin günahsız kızlarını nasıl yereceğini bilemezdi. Meftun'un öyle, üzüntüden titrer bir halde çıkıp gittiğine sevindi.

Vesile Hanım, Kasım Efendi ailesiyle Meftun arasındaki evlenme yolundan yakınlık olasılığını o acı, alaylı sözlerle kökünden bir yana atabildiğine inanıyordu.

Sofada bu sözler olurken Lebibe'yle Rebia büyük bir merakla kapı aralıklarından, anahtar deliklerinden bu konuşmayı dinlemeye can atıyorlardı. Çünkü Kasım Efendi ailesiyle ilgili her sözde sevgilileri Mahir'le Bedri'ye anlam yolundan bir dokunma var kuruntusuna kapılıyorlar, bu evlilikten kendilerine de pay çıkacağı hayaliyle türlü düşüncelere kapılmaktan kendilerini alamıyorlardı.

Vesile Hanımın son sözleri bu iki kızın hayallerini kırmaya sebep oldu. Kasım Efendinin akrabalık kapısı bir kere Meftun Bey için açılsa, o kapıdan kendileri için de giriş sırası gelmek olasılığı vardı.

Kasım Efendi ailesine karşı bu kızgınlığını Vesile Hanım kendi niyetleri için başarılı bir başlangıç sayarak kızı Rebia'yı bir odaya çekip manalı bir analık sevgisiyle gözlerinin içine baktı:

— Yavrum, anaların kızlarını büyütmekten başka, önemli bir görevleri daha vardır. Onları uygun bir adamla baş göz etmek isterler. Ben senin için gönlümden teyzen oğlu Meftun'u geçiriyorum. Bu delikanlının alafrangalık budalalığından başka bir kusuru yoktur. Onun bu merakına da uyuvermek güç bir şey değildir. İşte görüyorsun, yazın köşklerde, kışın İstanbul'a oturuyorlar. Yemeleri, içmeleri, giyinmeleri, kuşanmaları, gezmeleri tozmaları yolunda. Sen böyle yetişkin dururken niçin bir el kızı gelsin de bu mutluluğa konsun? Meftun paraya tamah edip Kasım Efendinin kızını almaya uğraşıyor, ama ben bu işte başarı olanağı göremiyorum. Azıcık kendine çeki düzen ver. Yakanı paçanı derle topla. Meftun'un gönlünü çelmeye çalış. Kendini beğendirmeye çabala. Yalnız sokağa çıkarken süsleniyorsun. Evin içinde öyle alan taran, Çarşamba karısı gibi geziyorsun. Bu kısmeti elinden kaçırırsan sonra haline köpekler güler. Baban zengin, hatırlı bir adam değil. Seni alsa alsa esnaftan şöyle böyle bir adam alacak. Son pişmanlık fayda vermez. (Kızının yüzüne dikkatle bakarak) Rebia, gözlerinin altındaki o halka halka çürükler nedir? Senin günden güne betin benzin soluyor, boynun inceliyor, zayıflıyorsun. Bugünlerde bir neşesizliğin, düşünmen, dalgınlığın arttı... Bunların sebebi nedir? Söyle bakayım? Lebibe'yle aranızda bir fiskostur gidiyor. Ortak bir sırrınız mı var? Sakın ha, bir münasebetsizliğe kalkışmayınız. Babanın o saat yüreğine iner. Zaten zavallının evlâttan talihi yoktur. Sizin gibi genç kızlara bazı zevzek delikanlılar musallat olur. Bunlarla hiş piş etmek bir kızın halini, geleceğini, her şeyini mahveder. Kız kısmının adı çıkmaktansa canı çıkması hayırlıdır. Anlıyor musun?

Rebia, saçından çıkardığı bir firketeyi elinde evirip çevirerek pek dalgın:

— Anne, üstüme yorduğun şeylere bak...

— Üstüne yormuyorum. Analık haliye içime doğan şeyleri söylüyorum.

— İçine öyle olmayacak şeyler doğmasın. Ama...

Vesile Hanım telâşla:

— Eeeey? Aması ne oluyor?

Rebia, gözlerini aşağıya çevirerek:

— Ben Meftun Bey'e çocukluğumdan beri ağabey diyorum. Artık bundan sonra ona başka bir şey diyemem.

— Densizlik lâzım değil kızım. Ben sana işin olurunu yukarıdan aşağıya saydım döktüm... ,

— Anne, bu niyetinden vazgeç.

— Hiç bir vakitte ...
— Boşuna yorulacaksın. Zaten beni ağabeyim almaz ki ...
— Aldırmak için elimden ne gelirse yapacağım. Sen de benimle aynı düşüncede olduktan sonra, her bir güçlüğün nasıl üstesinden gelindiğini görürsün...
— Öyleyse pekâlâ...
— Hah şöyle.. Çılgınlığın lüzumu yok. Gideyim bakayım, bugün uğradığımız hakaretten dolayı teyzen de meraklandıydı, nasıl oldu....

Vesile Hanım, oda kapısından çıkarken kendi kendine:

— O benden çok istiyor, varmaya kıç atıyor, ama işte kızlık hali bu ya... Birdenbire «olur» demeyecek de nazlanacak... Kendini dirhem dirhem satacak.

Rebia, anasının arkasından elinin başpardağını burnuna dayayıp karışını açarak. yavaşça:

— Nah sana, guguk! Ben ahu gözlü Bedri'mi bırakıp da keçi suratlı Meftun Bey'e varacağım öyle mi? Aklına şaşayım senin... Akıntıya kürek çek, dur...

YAŞAMAK, en açık anlatımıyla isteklerini yenilemekten başka bir şey değildir. Şu kadar ki zaman ve çevre değiştikçe, yaş ilerledikçe isteklerin çeşidi de değişir. En isteksiz yaşamaya uğraşan filozofların şu tutumları bile bir istek çeşidinden başka bir şey değildir.

Zavallı Meftun'un, Kasım Efendinin binlerce lirası üzerine kurduğu mutluluk yapısı, görücülüğün başarısız sonucuyle yıkılıverdi. Kayınpederliğe seçtiği adamın varlığı Pehlevizade'nin bütün altınlı hayallerini gerçek kılığına sokmaya yeterdi. Meftun'un konağı, yalısı, köşkü, ekipajları olacak, Beyoğlu kibar âleminde alafrangalığı, zarifliği, akıllılığıyle eşit olarak anılacak, kulüplerde özel yeri bulunacak, İstanbul'da modanın, yeni fikirlerin, batı uygarlığının burada tek yayıcısı olacaktı. İhtiyar kaşıkçının birikmiş parası ne yararlı, ne büyük bir amaç uğruna harcanacaktı. Bu paralar Meftun'un eline geçmezse o kabadayı Mahir'le o aptal kıza koca olacak beceriksizin ellerinde elbette ziyan olup gidecekti.

Meftun, Kasım'ın varlığını ele geçirmeyi yalnız kendi isteğinden dolayı değil, yavaş yavaş insanlık hizmetinin uygar bir yolu diye düşünmeye başlamıştı. Bu isteğine ulaşmak için her türlü hile ve kurnazlığa başvurmayı da mubah değil, sevap sayıyordu. Kasım Efendi ailesi gibi saf, çabuk aldatılır insanlara karşı bu ilk başarısızlıktan yılmamak, engelleri yıkacak bir yeni cesaretle işe sarılarak dört elle girişmek gerektiğine inandı.

Şimdi bu işe girişebilmek için bir ipucu, bir tutamak arıyordu. Meftun Bey, bir-iki gününü pek hummalı bir halde geçirdi. Nihayet bir sabah kalktı. Bir-iki sigara yaktı. İçinin sıkıntısından odanın pencerelerini hep fora edip açtı. Bir türlü kabına sığamadı. Bahçeye indi. Döndü, dolaştı. Sonunda aklına kızkardeşi Lebibe'yle teyze kızı Rebia'nın aşk mektupları geldi. Bu mektuplaşma, işe girişmek için güzel bir kapı olabilirdi. Hizmetçi Eleni, o gün sabahleyin Meftun'a: «Mahir Bey'den kızkardeşinize mektup var» demişti. Ama telâştan okumaya vakti olmadığından, Eleni'ye getir de göreyim emrini verememişti. Eleni'yi çağırdı:

— Haniya sen bu sabah Mahir'den Lebibe'ye mektup var diyordun ... Ne yaptın mektupları? .

Eleni — Duruyor. Fakat bugün Lebibe Hanum vermeyedzeyim. Sonra belli oladzak ki saklayorum. İsteyorsun okumağa getiriyorum. Yoksa veredzeyim.

— Getir, getir...

Eleni, mektubu getirip verir. Kapalı bir mektup. Ama ne zarf kapağının köşesinde bir imza, ne de üstünde gönderildiği kimseyi belirten bir kelime var. Zarf sıradan olduğundan mektubu gene öyle bir zarfa koymak üzere Meftun açar. Eleni'yi savmazdan önce sorar:

— Birkaç zamandır Bedri'den Rebia'ya mektup getirmiyorsun?

— Bunlar çabuk darıldilar? Ne yaptilar? Bilmiyorum. Bana mektup vermiyorlar.

— Öyleyse haydi git...

— Mektup' bu aksam isterim.

— Peki, okuyayım, veririm. Sen de sahibine teslim edersin.

Eleni çekilir.

Mektup uzun ve Meftun için pek yararlı bilgilerle doluydu. Üç-dört defa okudu. Mahir kabaca bir üslupla sevgisinin şiddetinden, ayrılık acısından yakınarak uzun uzun iç döküyordu. Mektubun iki sayfası böyle yanıp yakılmalarla doluydu. Sonra şu önemli cümleler üzerinde, Meftun, derin derin düşünerek durdu:

«Bilmem neden? Birkaç zamandır anneme ağır şüpheler gelmiş. Gece

odama girip yattıktan sonra beni bir an gözetlemekten geri durmuyor. Sevgilim, beni affet. İki defadır, geceleri buluştuğumuz yere gelemedim. Seni boşuna beklettim.»

«Geceleri buluştuğumuz yer». Meftun uzun bir düşünceden sonra bu sözü üç-dört defa, hem de her kelimesini ayrı ayrı bölerek tekrarladı: «Geceleri buluştuğumuz yer.» Gece vakti, dost düşman, herkes uykuya vardıktan sonra Lebibe, tenha bir yerde sevgilisi delikanlıya kavuşmak üzere yuvasından çıkıyordu. Birçok tehlikeyi göze alarak gittiği hangi ıssız köşeydi?

Meftun, huyunu suyunu pek iyi tanımadığı bir delikanlıyla kızkardeşinin yollu yolunca kur yapmasına karşı çıkmamış, bir dereceye kadar göz yummak istemişti, ama işin böyle çarçabuk tenhalarda geceleri buluşmalara kadar varacağını düşünememişti. Mahirlin terbiyesinden de hiç emin değildi. Kızkardeşini korkusuzca tehlikeye attığı için delikanlıdan büsbütün sıtkı sıyrıldı.

Düpedüz bir hiş pişten başlayıp az zamanda sevişmenin gidişini alaturka, alafranga, her türlü âdet dışında böyle ileri bir dereceye vardıran sevgililerin yakında Lebibe için yüzkarası olacak bir aşırı noktaya atılmayacakları ne bilinirdi? Belki de atılmışlardı bile! Hayır, hayır... Bin defa hayır. Kur demek bu demek değildir.

Hemen kütüphanesine el atarak Matmazel «Ermans Defo'nun kur bahsini açtı. Avrupa âdetlerinde kur hakkındaki sınırlar şöyle çizilmişti:

«Evlenme isteyen kimse nişan gününden başlayarak kur etmek üzere kızın evine girebilir. Her ne zaman isterse o evde bulunabilirse de terbiyeli bir adam hangi saatlarda kabul edileceğini sorarak uygun zaman dışında rahatsız etmekten çekinir.»

«Bu görüşmelerde kızın annesi, ya da onun yerini alacak yakınlarından, arkadaşlarından bir hanım hazır bulunmak âdettir.»

«Kızla delikanlı yanyana oturabilirler. Ama aynı kanepe üzerinde değil. Kapısı kapalı bir odada başbaşa kalamazlar. Oda kapısı hiç olmazsa yarı açık bulunmalı, dışarıdan her isteyen odaya girip çıkabilmelidir.»

«Birlikte sokağa çıkmış bulunurlarsa kız nişanlısının koluna girmeyip annesinin yanında yürümelidir.»

Meftun Bey ileri sürülen bu düşüncelere benzer birçok açıklamaları daha okuduktan sonra kendi kendine «İşte usulüne göre kur etmek diye buna derler. Frenklere iftira edilmesine yol açan gençler, Avrupa'nın ahlâk ve töresinin inceliklerinden haberi olmayan böyle kimseler değil midir? Kızı gece yarısı ailesinin evinden kaldırıp hırsızlamasına tarlalara, kırlara götürmek çapkınlıktır, ama buna kur denemez. Buna ne denir ben bilirim, ama bu saldırı kızkardeşime yapıldığı için burada söyleyemem. Dilim varmıyor. Meftun, mektubu okumaya devam ederek:

«Rebia Hanımla Bedri'nin macerası da yüreğimi kan ağlatıyor. . Sevişmelerinin daha ilk adımlarında bu büyük felâket... O çapkına elimden geldiği kadar öğüt vermeğe uğraşıyorum. Böyle tamir kabul etmeyen hatalardan herkesi Allah korusun...»

Meftun ellerinde ve sesinde hafif bir titreyişle okumasını keserek:

— İşte bu bilmece gibi sözler beni çıldırtacak. Rebia Hanımla Bedri'nin macerası

Mahir Bey'in yüreğini kan ediyormuş. Acaba bu ne çeşit macera... Bu yüreği kan eden macerayı büyük bir felâket gibi insanın zihnini dehşete sokan bir tamlama izliyor. Tam insanın zihni bu kargaşa çıkaran sözlerle uğraşırken ardından gelen: «Böyle tamir kabul etmeyen hatalardan Tanrı herkesi korusun» cümlesi hepsinin üstüne tüy dikiyor. Bu sözlerde bilmeceye benzer bir şey yok. Hepsi açık, hepsi kör kör parmağım gözüne, ama ben anlamak istemiyorum. Kızın üstüne böyle şeyler yormayı vicdanım uygun görmüyor. Görmüyor ama şimdi korkunç bir iş karşısında bulunuyor. Nasıl etsem de işin aslını bir ayak önce anlasam? Çabuk yetişilirse Mahir ne derse desin, belki bir tamir çaresi bulunabilir.

Okumaya devam ederek:

«Kardeşiniz Meftun Beyin kızkardeşime görücü göndermesi evin içinde büyük bir fırtına kopardı. Annem küplere bindi. Babam, para vermekten çekinerek hiç bir şeye binmek istemez. O da yaya olarak kızdı. Birbirlerini yediler. Ne manasız şamata... Keşke bize damatlığa kısmet olacak adam kardeşiniz gibi olsa... Bu konuda havadislerim çok. Ama ne vakit görüşmek nasip olacak? Sözde yarın akşam annem İstanbul'a inecek. Geceyi orada geçirecek. El, ayak çekildikten sonra bahçıvan kulübesinin önündeki kanepede birbirimizi bekleyelim. Kim önce gelirse ötekinin gelişini beklesin. Orada birleştikten sonra zaman ve imkân olursa asıl gizli sevişme yerimize çekiliriz.»

Meftun'un üzüntüsü ve kızgınlığı bir kat artarak:

— Bak, bak, bak, bak... Çapkına bak... Rebia'nın macerasına yüreği kan ağladığını yazıyor da sonra kızkardeşimi «gizli sevişme yeri»ne çekip götürmek istiyor... Ötekine acırken bir macerayı da kendileri çıkaracaklar. Hey gidi insanlar... Hey gidi insanlar... Kendi cinsimizden olan başka kimselerde ayıpladığımız, eleştirdiğimiz hallerin birçoğunu kendimiz için hoş görürüz de kendimizi ayıplamak aklımızdan bile geçmez. A uğursuzlar! O gizli sevişme yerinizde siz de bir felâkete uğrarsanız! Burasını ibret gözüyle neye görmüyorsunuz? Ben Paris'te kaldığım zaman içinde İstanbul'un hali pek acayipleşmiş. Her bir fenalık yapılıyor. Ama hepsi bir yalan perdesi altında. Evin var, sigortaya koyar, kendini yangın tehlikesinden korunmuş sayabilirsin. Genç kızkardeşin, oğlun, kızın var. Bunların namusunu koruyacak bir çareyi, bir sigortayı nereden bulabileceksin? Bazı kötülükler vardır ki, olmasından kaçınılamazmış gibi bir hal gösteriyor. İşte benimki de öyle. Şimdi gideyim, kızkardeşimi yakasından tutup «a l'oriental» bir zorlamayla bir odaya kilitleyeyim. Bu fenalığı önlemek için ilk tedbiri almış olurum. Şimdiye kadar kimbilir kaç kere gitmiş oldukları gizli sevişme yerlerinde boş durmuşlarsa bu işin önü alınmış olur. Ama insanda isteme gücü olduğuna kesin hüküm veren filozofların dedikleri gibi, her işin açık, gizli bir nedenle kesin bir bağlantısı vardır. Yani her iş, görünür, görünmez bir sebepten ileri gelir. Bize damat olmak için şeriate aykırı bir aceleye düşen Mahir Bey, kızkardeşime yazdığı mektupta: «Keşke bize damatlığa kısmet olacak adam kardeşiniz gibi olsa» sözleriyle beni destekler görünüyor. Bu isteğimin meydana gelmesi için bana yardım edeceği anlaşılıyor. Lebibe'nin namusu tehlikede kalmaya karşılık beri yanda seksen bin liralık bir servet var. Memleketimizdeki bu para kıtlığı zamanında bu kadar para bir hazine demek. Bununla ölçülemeyecek kadar az paralar için namusunu, vicdanını satmış, sonra da cemiyet içinde sahte bir görünüşle, iki yüzlü bir hayat yaşamaya uğraşmış az insan mı vardır? Evet, Lebibe'nin davranışına hemen engel olmaya kalkışmamalı. Ne var ki, bu işte ağır davranmaya da gelmez. Onlara vakit bırakmadan

önce, ben, kendi işimi daha önce becerivermeliyim. Onlar beceriklilikte benden önce davranırlarsa iş büsbütün falso olur. Bu işe neresinden başlamalı? Yarın akşam Lebibe'yle Mahirlin buluşma yerlerine gidip görüşecekleri şeyleri, aralarında gizlice geçecekleri öğrenmekten başka çare yok. Ama bu nasıl olacak? Bu işte, o seksen bin liraya sahip olmak gibi zevkli bir hayalden başka güçlük de var.

Meftun, mektubu bir-iki kere daha okudu. Doyamadı. O satırları çok önemli bulduğu için bir kopyasını aldı. Aslını Eleni'ye verdi.

Mektupta «Bahçıvan kulübesinin önündeki tahta kanepede birbirimizi bekleyelim» cümlesi var. Pehlevizade'nin araştırmasına işte bu kulübe başlangıç noktası olacak. Ama orası neresi?

Meftun bahçeye çıktı. Köşkün etrafındaki beş-altı dönüm arazi üzerinde gezinmeye başladı. Sebze bahçesini dolaştı. Dut, vişne, şeftali, kiraz ağaçlarının arasından geçti. Filoksera vurmuş, her tarafını yabani otlar bürümüş kütük iskeletlerinden meydana gelme bağ yıkıntısına yürüdü. Orada, bitişikteki tarlaya sınır işini gören hendeğe on-on beş arşın uzakta, aşıboyalı, kulübemsi bir odacık vardı. Bunun güney tarafında gerçekten bir tahta kanepe, bir ufak masa, birkaç sandalye konulmuştu. Buraya oturanlar, kanepenin durumu gereği, o taraflarda çok esen poyraz rüzgârıyle arkada, köşkte bulunanların meraklı bakışlarından tamamıyle korunmuş olabileceklerdi. Burasını inceden inceye yokladı, gözden geçirdi. Kanepenin çevresindeki toprakta pek çok ayak izi buldu. Bunların erkek veya kadın ayak izleri olup olmadığını araştırırken epey sigara uçları, bir-iki de firkete buldu. Burasının, sevgililerin mektuplarında sözünü ettikleri sevişme yerleri olduğuna kuşkusu kalmadı.

Oraya, buraya tekrar bakınırken bir de yaldızlı maden kafes düğme buldu. Kadın elbisesinden kopma bir düğme... Kendisi bir adliye memuru olsaydı bu kadar delili bir soruşturma dosyasına esas sayabilirdi. Çünkü sigara uçlarının kalıp sigarası, ya da elle sarılma olmalarından, tütünün, firketenin çeşidinden, düğmenin evdeki kadınlardan hangisinin esvabından kopmuş bulunduğunu araştırmaktan kendini orada gezinenlerin kim olduğuna ulaştıracak birer ipucu yakalamış demekti.

Bu döküntüler, burayı sevişme yeri yapanların epey şakalaşıp oynaştıklarını gösteriyorlardı. Zavallı Meftun, evdeki yaşayışı «savuar vivr» kitaplarının özel usullerine uydurmaya uğraşırken geceleri, vakitli vakitsiz, buralarda «etiket» dışında meğerse ne oyunlar oynanıyormuş.

Pehlevizade, kulübenin kapısını yokladı. Kilitli buldu. Tek penceresinden içeriye baktı. Taş, toprak taşımaya mahsus ufak el arabası, kürekler, beller, kazmalar, fazla saksılar, fasulye sırıkları çeşidinden bahçe aletleri gördü. Bahçıvanı buldu. O gün kendisine gelecek av köpeklerini gece kulübede yatıracağından sözederek anahtarı aldı. Niyeti, ertesi akşam yemekten sonra sokağa gidiyorum diye köşkten çıkarak bu kulübeye girip saklanmak, tahta kanepe üzerinde geçecek şeyleri gizlice öğrenmekti.

Aklından türlü planlar düzenleyerek belli zamanın gelmesini beklemeye başladı. Sonunda, ertesi akşam oldu. Yemeği yer yemez köşkten çıktı. Sokaktan dolaşıp tarlalardan geçerek arka taraftan hendeği atlayıp kulübeye geldi. Anahtarla kapıyı açtı, içeriye girdi. Tek pencerenin camını sürdü. Yeniden dışarıya çıktı. Kulübe kapısını yeniden kilitledi. Bu sefer pencereden kulübeye girerek camı indirdi. Şimdi üzerine hem kapı kilitli, hem pencere kapalı olarak kulübede bulunuyordu. Kulübe yalın kat tahtadan yapıldığından o günün kuvvetli güneşi burasını sanki hamam halvetine çevirmişti. Fakat Meftun için bu sıcaklık rahatsızlığına katlanmaktan başka yoktu. Yakalığını, boyun bağısını, yeleğini, gömleğini, iç fanilesine kadar her şeyini çıkardı. Gene terliyor, gene

bunalıyordu. Pencere, kulübenin güney tarafında, yani kanepenin konulduğu taraftaydı. Bu gece oracıkta, bu yaldızlı gökyüzü altında, şu tabiat tiyatrosunda ibret gözleri önünde sahneye konulacak meraklı oyunu seyretmek için Meftun, pencere önüne yaklaştıkça dışarıdan karaltısının görülebilmesi sakıncasını gidermek düşüncesiyle, fasulye sırıklarını pencerenin önüne yığarak bir çeşit kafes meydana getirdi. Uygun yerlerde kendine bir-iki delik bıraktı: seyrekmek için.

Daha saat iki bile yok. Acaba aktörlerle aktrisler oyun yerine kaçta gelecekler? Meftun, el arabasının kollarına birer dayanak bularak içine girdi, sandalye gibi oturdu. Bir sigara yaktı. Böyle gözünü dikip belirsiz bir vaktin gelmesini beklemek, o karanlıkta, o sıcakta oyalanacak hiç bir şey bulmadan beklemek gerçekten güç bir işti. Ama Meftun, başını kulübenin duvarına dayayarak Kasım Efendinin seksen bin lirasından başka her şeyi kafasından sildi, yalnız onları düşünmeye başladı. Frenk atalar sözüne uyarak yalnız İspanya'da değil, Boğaziçi'nde, Erenköyü'nde, Adalar'da ne ruh okşayan şatolar yaptırıyordu.

Aklından geçen bu hayaller yavaş yavaş öylesine gerçekmiş gibi canlandı ki son moda alafranga stillerde döşettiği salonların, düzenlettiği parkların, bahçelerin önünden geçiyor, gerçek sanılacak hale gelmiş bu hayaller duygularıyle dokunur gibi oluyordu. Züğürtler için, sonsuz hayal kurma kadar neşelendirici gezi yeri mi olur? Hayal kurma, o sermayesi olmayan zenginlik, yokluk içinde o varlıktır ki hayal gücü ve yaratma gücü geniş olan kimselere şu madde dünyasında olanaksız sayılan ne cennetler, ne bedava mutluluklar lütfeder. Her gerçeğin sonu hayal değil midir? Her zaman biri, öbürünün peşinden gelen bu iki kelime arasında avunanlar, akıllı kimseler sayılır.

Meftun iki buçuk-üç saat böyle hayalle, sigarayla avundu. Kulübenin sıcaklığından, önce, hamamdaymış gibi terledi. Sonra teri kuruyup soğuyarak vücudu o sıcaklığa alıştı. Fasulye sırıkları arasından görmek için bıraktığı delikten dışarıya baktı. Duru bir ay ışığı her tarafı gümüş gibi aydınlatmış. Tarlalar, bahçeler üzüntülü, durgun, esrarlı bir ışık altında uyumuş... Uzaklara bakan bir göz köşklerin çevresinde belirsiz bir esmerlikle kümelenen ağaçlar arasında dolaşırken bazı kulelerin arduvaz kaplı, tepeliklerinde ve tarlalara dökülmüş cam kırıklarında ışık kırılması dolayısıyle orada burada beliren parıltılar göze çarpıyordu.

Ay, asıl parıltılı ışıklarını denize serpmişti. Suyun ortasına, sınırı hırçın, kararsız bir dolaşmayı huy edinmiş bir perinin gezintisinden doğmuş gibi dolambaçlı, büyük bir harita şeklinde bir ayna parçası yatırılmıştı. Ay, yüzünün nurunu hep bu aynaya döküyor, burası ışıltıda adeta çevresi düzgün olmayan iri bir ay halini alıyordu.

Bakış, bu parlak parçayı atladıktan sonra deniz gene koyu bir lâcivertlik alıyor, biraz daha ötede gecenin nemli sislerine bürünmüş irili ufaklı adalar gecenin birer hayaleti gibi görünüyordu.

Meftun, senenin her mevsimine, hatta günün her saatına göre değişen bu tabiat güzelliği levhasını seyre dalmış olduğu bir sırada ayak sesleriyle karışık bazı mırıltılar işitti. Önemli bir olayın geçeceğini umarak noktaya dikilip de görev anının geldiğini anlayan bir nöbetçi helecanıyle delikanlının yüreği titredi. Kendi kendine:

— İşte geliyorlar! dedi. Çarpıntısına engel olmak için elini kalbinin üstüne bastırdı. Gerçekten de kol kola, gülüşe oynaşa, biri erkek, öbürü kadın olduğu gölgelerinin biçiminden anlaşılan iki karaltı geldi. Birlikte getirdikleri el sepetini masanın üstüne koyduktan sonra kanepeye yanyana oturdular. Hemen ikisinin de birer kolu öbürünün boynuna dolandı.

Meftun, pek dikkatli bakmaya gerek duymadan, ay ışığında sevgi duygularını

birbirlerine anlatmaya gelen bu çifte kumrudan birinin Şaban, öbürünün Zarafet olduğunu gördü. Bunların o gece orada var oluşları öbürlerinin, yani asıl gelmelerini beklediği kimselerin gelişine engel olabileceğini düşünerek Pehlevizade'nin pek canı sıkıldı. Ne yapalım? Kendisi duygulu bir oyun seyretmeye hazırlanırken ilk perde böyle komedi olarak açıldı. Meğerse kaderinde Zarafet'le Şaban'ın aşk komedilerini pek yakından seyretmek de varmış.

Zarafet, sevgilisini güzellik ve boyunun bosunun çekiciliğine bir kat daha hayran etmek gibi bir hoppaca, maksatla al pelüş hırkasını giymiş, saçlarını o hafta gelen moda gezetelerinin kuvafürüne göre küçük hanımlarla Eleni'de gördüğü biçimlere benzetmeye elinden gelebildiği kadar uğraşıp didik didik kabartmış, üstüne şeker rengi bir Bursa bürümcüğü örterek o simsiyah yüzüyle âdeta yanmamış bir mangal kömürünün çevresine kül dökülmüş gibi bir görünüş almıştı.

Hamhalat Şaban'sa, gönüllüsünün bu cilveli tuvaletine aldırış etmediğini gösteren bir umursamazlıkla şal örneği entari hırkasını giymiş, başına kalıpsız gecelik fesini geçirmişti.

Gecelik entarisiyle gezmek, böyle geceyarısı bahçeye çıkmak soyundan bile olsa, Meftun'un gözünde görgüye karşı büyük bir saldırı, bir çeşit cinayet olduğundan Pehlevizade, aşçı kadınla uşağın orada dudak dudağa aşk zevki tatmaya gelmiş obalarındaki kabahatlerinden çok Zarafet'in göstermiş olduğu şu koketriye karşı Şaban'ın o alaturka düzensiz kıyafetine kızdı. Kendi kendine içinden dedi ki:

— Hayvan herif, ben seni metrdotel, yani o evdeki alafranga törenlere bir çeşit nâzır, teşrifatçı yapmak istiyorum. Sense Zarafet kadar bile bir medenileşme yatkınlığı göstermiyorsun. Hele bir defa Kasım Efendinin paralarına mirasçı olayım da bak. Seni evime süprüntücü bile yapmam.

Sevişenler, kanepe üzerinde teker kollarını biribirinin boynuna atarak yarı kucaklaşma halinde bulunmaktalarken Şaban, cilve başlangıcı olarak sevdiğinin en nazik bir tarafına kuvvetli bir çimdik bastı. Zarafet:

— Vaaaay, vavavay!.. yaygarasıyle bir-iki haykırdı.

Şaban telâşla:

— Kedi gibi bağırma öyle. Konaktan duyarlar...

— Ayo, hiç insafin yok mu sanin? O nasi şimdik? Simsiyah çurudu. Cani yandi. Bağırmaz mıyım hiç?

— Neresi simsiyah oldu bakayım?

— Aman elinin körü ... Neresi olaca? İşte sıktığın yer!

Şaban Zarafet'e bir daha saldırıp öncekinden daha kuvetli bir çimdik attı. Arap bu sefer sesini iki katına çıkararak âdeta bir nara salıverdi. Şaban sevgilisinin ağzını tutmaya uğraşarak:

— Sus, konaktan duyulacak diyorum ...

— Konakta kim duyaca? Buyuk cadi uç saat once zibardı. Ortanca cadi zibardı. Köftün Bey, o alafranga budalasi, akşamdan defoldi, gitti. Leblebi Hanım odasına çekildi. Dostundan gelen nektübü okuyo. Ona karşiliğini yaziyo. Ben kapı aralığından gozetledi.. Yaziyo, boziyo, yaziyo, boziyo, ay içini sıkıldi. Leblebi yaziyo, otekini ağliyo. Pek acıkli şey mi yaziyo? Bilmam ki. Evin içi boyle tenha olinca Eleni ile Raci de tavanarasına çıkiyo, kapısını surmeliyolar. O zaman ben de sani yanina geliyo...

Zarafet, önceden kanepe önündeki masanın üzerine koymuş olduğu sepeti açtı. İçinden bir şişe bira çıkardı. Meftun şişeye dikkat ederek kendi kendine:

— «Spatin», benim kilerden aşırılmış! dedi.

Biradan sonra iki-üç dilim francala, birer küçük tabak havyar, balık yumurtası, birkaç armut, bir de bardak çıktı. Zarafet bunları özel bir tertiple sıralayarak tirbuşonu Şaban'ın eline verip:

— Al şu tırkoşonu da şişe aç... Bira iç da keyfin gelsin... Tatlı tatlı konuşali, olmaz mı Şaban'cığı?

Şaban, mantarın üzerindeki tel bağı, tirbuşonun ucuyle koparmaya uğraşırken Zarafet:

— Ayo şişenin başina o teli kim bağliyo? Niçin bağliyo?

— Şişenin içinde şeytan var da dışarı kaçmasın diye bağlıyorlar.

— Hahahay... Buna da baksene sanki beni aldatece... Hiç şişanin içinde şaytan oturur mu?

Şaban tirbuşonu çevirip de mantarı çekince hava şişenin içindekiyle karşılaşır karşılaşmaz pufff diye bir ses çıkar. Hemen ardından Zarafet:

— Aaaaa, pitt etti. Şeytan kaçti mi şimdi?

— Yok daha kaçmadı. O şimdi benim içime kaçacak ...

— Aman aman soyleme oyle... Dikkat et sakın banin içine kaçmasin... Ben istemem...

Zarafet bu şakadan pek hoşlanmış gibi arkasına yaslanıp kanepeyi sarsa sarsa gülerken Şaban bardağı bira ile doldurur, köpüklü köpüklü yuvarlar. Eli mezelerin üzerinde dolaşır. Bir dilim ekmekle havyar, balık yumurtasının hemen üçte birini tabaklardan sömürüverir.

Meftun, fasulye sırıklarının arkasında, içinden:

— Yuha, ayının meze tıkınışına bak. Halis Rus havyarı, okkasını yüz otuza alıyorum. Kendim yemeye kıyamıyorum. Misafirim için kilerde çeşit bulunsun diye aldım. Buraya ne görmek için geldim, neler seyrediyorum. Meğerse bizim evde her kadın bir erkekle «panım içi panka»ymış. Kim bilir biraz araştırsam annemin, teyzemin birer âşıkı çıkacak. Lebibe Mahir'le, Rebia Bedri'yle, Raci Eleni'yle, Zarafet Şaban'la, evde benden başka tek insan kalmamış. Bizim ev çiftehaneye dönmüş. Yakında civcivler çıkacak. Bir evin aile reisliği gerçekten devlet işlerine benziyor. Hiç gevşemeye gelmiyor. Bir memleket, bir hükümet, düşman saldırısından korunmak için nasıl sınırlarını perkitmeye, iç ve dış işlerini düzenlemeye, hayatına saldıran her çeşit düşmanları kovmak için gerekli önlemleri almak zorundaysa bir aile reisi de her zaman aynı ödevlerle yüklü bulunuyor. Bir ailenin, bir evin bin türlü düşmanı var. Bunlardan kimisi namusa, kimisi mala, kimisi cana musallat. Düşmanlığını açıklayandan pek korkulmaz. Çünkü insan bunlara karşı her çeşit korunma tedbiri alabilir. Asıl dost görünen güler yüzlü düşmanlardan tasaya düşmelidir. İşte bak bu arapla bu uşağın uyuşması bu evin ekonomisini berbat eder. Yarın hesaplarını görüp ikisini birden defedeyim. Ama ikisi de ailenin önemli sırlarını biliyor. Buradan çıkınca bizi her tarafta söyleye söyleye bir parmak bal ederler. Kasım Efendiye damat olmak emelindeki, şimdi görünen yüzde bir-iki ümit de o zaman büsbütün mahvolur.

Bira bardağı ikinci defa olarak dolar. Şaban bardağın içindekileri yarısına kadar içtikten sonra oradaki mezelerin hepsini siler süpürür. Pek kaba cilvelerle Zarafet'in canı yanacak taraflarına birkaç çimdik daha atar. Arap ciyak ciyak bağırır. Ama bu tatlı can acısıyla o da insafsız âşıkına saldırır. Şaban gecelik entarisiyle olduğundan Zarafet daha ilk saldırıda herifi kıvrandıracak önemli vücut kısımlarını ele geçirmek çevikliğini gösterir. Bu sefer Şaban danalar gibi bağırır.

Meftun Bey, gitgide artan bir kızgınlıkla kendi kendine:

— Bu nasıl sevişme? Bu âdeta eşek şakası. Düzce hayvanlık. Meğerse insanlar

içinde her «classe» ın sevişmesi başka türlü olurmuş. Bu hale kızacağıma şu kabalıkları âdeta bir etüt olarak seyretmeliyim. Çok enteresan, çok...

İki sevgili birbirlerini iyice mıncıklaya mıncıklaya bağırttıktan sonra nihayet çimdik konusunda silâhları bırakırlar. Uzun bir öpüşmeyle bu bırakış mühürlenir. Barış görüşten sonra sarmaş dolaş olurlar. Şaban bu barışma üzerine önünde duran yarım bardak birayı da gönderir. Aranır, meze bulamaz. Zarafet telâşla:

— Ayo meze kalami mı?
— Kalmadı, ama zararı yok. Şimdi başka meze yiyeceğim.
— Hangısı meze?
— Bilirsin ya!
— Hahhahhahhayyy... .
— Ver bakalım şu senin tatlı havyarından...

Zarafet kırıta kırıta gerdanını sevgilisinin iştahlı dudaklarına uzatır. Şaban yapışır. Can verici renkli bir şerbet içer gibi o siyah gerdanı çeker, çeker, çeker, sonra havyar yer gibi dudaklarıyle çim çim çim ısırıp yutuyor gibi yapar. Meftun tiksintiyle:

— Allah belânı versin midesiz herif. Bu gördüklerim aklıma geldikçe bir daha havyar yiyemeyeceğim. Ben vazgeçtim böyle iğrenç etütten.

Zarafet, gerdanının içkisiyle âşkının âdeta kendinden geçip sarhoş olduğunu görerek sorar:

— Ayo banin avyara şok mu bağandi sen?
— Sorar mısın? Köftün Beyin yüz elliye aldığı havyarın tadı, bununkinin yanında beş para etmez.
— Şaban ...
— Şaban sana kul olsun.
— Bu ay kaç para artırdık?
— Bu ay çok para artırdık. Etten yedi okka fazla gösterdik. Yağı on sekiz okka yazdık. Sen on üçle idare ettin. Günde bir buçuk okka süt alıyorum, sen yarım okka su katıyorsun, oluyor iki okka. Bazı gün bir, bazı gün yarım okka fazla ekmek gösteriyoruz. Bu sene bahçede sebzevatlar bozuldu. Gidip dışarıdan ben kendim alıyorum. Sebzeden daha çok kâr oluyor. Aylığım yüz altmış kuruş, ama böyle ikimizin el birliğiyle beş yüzü buluyor. Senin yüz kırk kuruş aylığını da ekliyoruz, altı yüzü geçiyor.
— Ne vakıt birbirimizi aleceyiz? Daha evlenece kadar para birikmadi mi?
— Daha o kadar birikmedi. Birkaç sene daha çalışmak ister.

Zarafet uzun uzun şaşarak:

— Aaaaa ayo! Ben daha kaç sene ocak başına yanece?
— Ben sana Meryem Ana kandili gibi gece gündüz yanıyorum ya! Sen de ocak başında benim için birkaç sene daha yanıver. Ne olur?
— A yalancı, sen bana o kadar şok yaniyo mu?
— Gel bak, göğsümü elle de ateşimi anla...
— Şaban, şişadaki şeytan buraya girdi mi?
— Girdi, girdi. Şimdi görürsün.

Şaban bardağı birayla doldurarak yarısına kadar diker. Zarafet kırıtarak:

— Meze istemez misin?
— İsterim.
— Hangısından?
— O senin şeker gibi Şam pestilinden...

Zarafet, baygın bir bakışla başını sevgilisinin göğsüne dayayarak dilini uzatır. Bu Şam

pestili, sevgi sıcaklığıyle helmelenip suları Şaban'ın dudaklarının iki ucundan akıncaya kadar ağız ağıza uzun bir öpüşme sürüp gider.

Başladığı etüdü tiksinti derecesine vardıran şu hal, Meftun'u gerçekten iğrendirdi. Ansızın aklına gelen şeyleri kendine karşı söylerken Meftun'un kullandığı içten dil Fransızca olduğundan kendi kendine:

«Une gourmandise d'amour la plus degoutante» En iğrenç bir sevda oburluğu, dedi.

Bu hal iğrenç olduğu kadar da tuhaftı. Şaban Zarafet'in vücudunu kendisi için sanki bir kiler, bir yiyecek dükkânı haline koymuştu. Benzetme yoluyla o siyah vücuttan havyar, pestil, neler istemiyordu. Bir şişe bira daha içse elma, şeftali, badem, incir gibi yaş ve kuru meyvelerden kim bilir daha neler istemeyecekti. Çok geçmeden Meftun'un korktuğu bu şey de oldu. Âşıkına Meftun'un kilerinden içkiler ve kendi vücudundan türlü mezeler sunan Zarafet, bira şişesinin boşaldığını görerek:

— Aha bani sevgili Şaban'i, sen daha bire isteyo mu?

— Hele sorduğu şeye bak! İsterim ya! Bu bir şişe bira, bu ufak tefek mezeler benim dişimin kovuğuna bile gitmedi. İki şişe daha getir de beraber içelim.

— Karnin açma? Sana tavuk söğüşü getireyim me?

— Getir getir... Sığır dili, balık yumurtası, havyar, meyve, ne bulursan getir.

— Bu akşam büyük cadı tavuk göğüsü istedi de kedi kapti diye vermedi. Taş yesin koca kaltak... Sen dururken tavuğu ona mi yedirece?

— Haydi haydi, getir de bu gece seninle şu «ay mehtabının bir tadını çıkaralım...

Zarafet kuş gibi uçtu. Meftun fasulye sırıklarının arkasında içinden:

— Eyvah, bu gece bizim kiler boşalıyor. Bu uğursuz herif acaba hiç akşam yemeği yememiş mi? Bu etüt hem sinirlerime, hem keseme dokunuyor fena halde. Kiler kilitli. Arap bunları nasıl aşırıyor? Ya anahtar uydurmuş, yahut bu mehtaba hazırlanmak için önceden çalmış olmalı. Birkaç şişe şampanya vardı. Hele çok şükür şimdilik onların tadını bilmiyorlar da çalmıyorlar.

Meftun böyle söylenirken Şaban oldukça sarhoş bir halle:

Entarisi ala benziyor.

Şeftalisi bala benziyor

şarkısını mırıldanıyordu. Zarafet elinde sepetle geldi. Bira şişelerini, bardakları, mezeleri çıkardı. O kadar iştahla yiyip içtiler, birbirlerine karşı öylesine taşkınlıklarda bulundular ki bu görüntünün göz inciten birçok bölümlerine karşı Meftun ellerini yüzüne tutmak zorunda kaldı. Bira, Zarafet'i âşıkından çok sardı. Çocukluğundan beri aklında süs gibi sakladığı bir «Burnü» şarkısı tutturdu. Sanki, ruhu, şu anda, asıl vatanındaki çocukluk haline dönmüştü. Saçları daha fazla kabardı. Baygın gözlerle boynu kıvrılmış bir tavırla göğsünü sağa, karnını sola kıvıra, çarpata eğilip bükülmeler içinde bir dans tutturdu. Şaban'da da kuvvetli bir oyun hevesi uyandı. O da dans alanına atıldı. El ele tutuştular. Berbat sesler ve davranışlarla biri «Burnü», öbürü Zeybek havası oynuyorlardı. Birkaç defa yıkılıp kalktılar. Sonunda yorgun düşerek kanepeye oturdular;

Biranın son bardaklarını da yuvarladılar. En ufak ekmek kırıntılarına kadar süpürüldü. Zarafet âşıkını, gene vücudunun pek çeşnili taraflarından meze almaya kışkırtmak için:

— Hangi tarafine meze istersin bakayi?

— Ekşi karaduttan...

Gece rengi sevgili, iki kat ola ola güldükten sonra zaten âşıkının hırçın elleriyle

didiklene didiklene yarı açılmış, darmadağın bir halde bulunan pırna rengi göğsünü büsbütün açtı. Memesinin koncasını sevgilisinin istekli ağzına sundu.

Meftun gülmekle şaşmak arasında bir davranışla:

— Ne güzel benzetme... Ekşi karadut. Arap terlemişse tıpkı. Görünüşünün de, tadının da her halde farkı yok, dedi.

Pencere önünde, ayın saf bir ışığa boğduğu kanepe üzerindeki etüt sahnesi, daha doğrusu doğal komedi, başkalarının gözleri önüne konulamayacak bir gelişme devresine girdi. Bu sarmaş dolaşın ardından vücut sarsıntılarına uyarak altlarındaki tahta kanepe meltemli bir deniz üzerinde yavaş yavaş yalpalanan eğlence kayığı halini aldı. Pek tatlı başlayan bu salıntılar gittikçe kabara kabara sevda denizi çoşup taştı. Öpüşenler, gitgide tek vücut olmak fizik denemesine girişir gibi öyle birer zorlu saldırışla birbirlerini sevgiyle şıkıştırmaya, çembere almaya başladılar ki geniş geniş dalgalanmalardan titreme derecesine inen sarsıntıların etkisiyle bu sefer o tahta kanepe çevik bir at gibi takır takır tepinmek, âdeta şaha kalkmak harikasını gösterdi. Bu iki vücudun şiddetli çarpışma ve buluşmasından kanepenin yalpa açısı büyüye büyüye nihayet bu aşk beşiği devrildi. Üstü altına geldi. Meme çocuğun ağzından çıktı. Sevgililer, yüce sevişme göklerinden gerçek toprağına düştüler. Altta kalan Zarafet, zencilere özgü bir yaygara ve sarhoş narasıyla haykırarak:

— Ooovvvv... Vavavayyyyy... Kırmızi hırkanin peşine sökuldi (Kalçasını göstererek) yan kıçim simsiyah çurudi ...

Şaban, bu karayağız bineğinin üstünden kalkarak:

— Bağırma öyle... Ne vardı o kadar çifte atacak? Bak benim de paça düğmelerim kopmuş... dedi.

Bu fırtınalı, boralı sevişme oyununun biricik seyircisi bulunan Meftun Bey, bu kadar tabii ve canlı bir levhayı, rol yapmaktaki bu sanat olgunluğunu, sanatın son ucuna ulaşmış Paris artistlerinin hiç birinde görmediğini ve Folies Dramatiques'te, Folies Bergeres'de, Moulin- Rouge'da seyretmiş olduğu ustaca oyunlardan hepsinin Şaban'la Zerafet'in şu tabiî oyunu yanında soğuk ve cansız bir taklitten öteye geçmediğini kendi kendine itiraf etti.

«Voila une scene d'amour d'apres nature, ou plutot c'est la nature meme dans toutes ses grossieretes» (İşte tabiattan kopya bir sevişme sahnesi, daha doğrusu bütün kabalıklarıyle birlikte tabiatın kendisi)...» diye mırıldanmaktan kendini alamadı.

Meftun, bu sevişme sahnesini seyrederken garipsemiş, kızgınlık ve tiksintiyle karışık, üzüntülerden ürpertiler içinde kalmış olduğundan Zarafet'in bu yasal olmayan koca çocuğu o salıntılı beşikte emzirmesi sırasında hemen fasulye sırıklarından birini çekerek o kaynaşmış tek vücudu gene iki vücut haline ayırmak için üzerlerine yürümeyi çok istemişti. Ama gece orada varlığını duyurması uygun olamayacağından kızgınlığını yatıştırmak zorunda kaldı.

Kızgınlık zamanlarında yerlere yuvarlanan kediler gibi Zarafet bir tarafta, Şaban öbür tarafta, ikisi de topraklar üzerinde bir süre tekerlendikten sonra yorgunluk kestirmek için bir zaman sızdılar. Bu aşkla kendinden geçmiş, karşıt renkli iki vücudu ay, nurlarıyle. okşuyordu.

Meftun'u kızgınlık asıl şimdi sardı. Bu sarhoş iki sevda uykulusu, yattıkları şu doğal yatak üzerinde uykuyu uzatırlarsa gelecek öteki oyuncular sahneyi boş bulamayınca kim bilir ne kadar ibret verici olacak olan sevda oyunlarını yapabilmek için başka bir gizli yere çekilecekler, Meftun da o kadar istediği sırları öğrenemeyecekti.

Meftun, bu tasalardayken nihayet Zarafet, gözlerini açıp miyavlar gibi bir sesle:

— Kalk Şaban kalk... belini açık kalmış. Sonra soğuk alırsin. Banin da butun kemikleri kırılmış.... Vavavayyy... diye sevgilisini uyandırdı. Şişelerini, bardaklarını sepete doldurup kol kola girerek bazı komik sahnelerde «Kikvolk» oyununa çıkan komik eşler gibi sallana mırıldana yürüyüp gittiler.

Bu tabii oyuncular çekilip de gözü önündeki eğlence sahnesi boş kalınca Meftun filozofça düşünmeğe başladı:

— Tabiat kanunu öyle şiddetli bir zorlayıcıdır ki kanunlarının gereğine her şeyi uydurur, boyun eğdirir. Şimdi burada içen, söyleyen, çağıran, bağıran, oynayan, sevişen, öpüşen Zarafet'le Şaban değil, işte bu tabiat kuvvetidir. Schopenhaur'ın dediği gibi bu sevişenlerin vücutlarında, damarlarında, kanlarında insan kuşaklarının tohumları var. İşte onlar, varlık dünyasına gelmek için hapishanelerini yarmaya uğraşıyorlar. Kendilerini meydana getirecek iki vücudu birbirine yaklaştırmaya uğraşıyorlar. Elâlemin hovardalık, zamparalık, çapkınlık, sevişme, sevda gibi edebi veya sıradan, daha çeşitli adlarla andıkları gerçek işte bu. Gerçek şimşeği, fikirlerin çatışmasından çıkar sözü de laf mı? Gerçeği şimşek biçiminde fikirleri birbirine koç gibi çatışırken kim görmüş? «İnsan dölü iki vücudun birleşmesinden çıkan demiş olaydı elbette abartmasız, mecazsız, istiaresiz bir gerçek söylenmiş olurdu. Ahlâkçı filozoflar ne derlerse desinler, Şaban'la Zarafet'i birbirine gönül verdiren ve böyle deliliklere götüren bu kuvvet akıllıların bütün öğütlerine karşı âleme hükmünü yürütmektedir. Bu iki kaba, cahil, yaşı geçmiş yaratığı bu taşkınlıklara düşüren insafsız kuvvet, gençleri, damarlarında tabii ağzına dökülmek için hayat tohumu yeni kaynaşan tazeleri ne hale koymaz? Harem dairelerinde sürüyle güzel, körpe kızlar, selâmlıklarında genç, dinç uşaklar besleyen efendiler, paşalar iki daire arasındaki mabeyn kapılarını geceleri çifte kiliklerle ne kadar perkitseler boştur. Tabiatın birbirine kavuşmakla görevlendirdiği bu iki pozitif ve negatif kuvvet, akılları şaşkınlığa düşüren bir engel yıkıcılıkla elbette birbirini bulacaktır. Doğa yasalarına karşı gelmeye uğraşanlar boşuna yorulurlar. İnsanların bütün yüzü gülmeyişleri, talihsizlikleri doğa yasalarının gidişine ayak uyduramamaktandır.

Meftun o sıcak, o karanlık hapishanesinde fasulye sırıkları arasından kırları seyrederek fikirlerinin. çekiciliğiyle kendinden geçmiş bir filozof gevezeliğiyle kendi kendine durmadan böyle söyleniyordu. Ay ışıkları akıcı bir gümüş suyu gibi yayılmış hafif nurları arasında uzakta belirsiz şekiller meydana getiren tarlalar, ağaçlar, tepecikler, yollar içinden ziyaret vaat eden âşıkın gelişini bekliyor, ama gelen giden olmuyordu. Bir zaman daha boşuna bekledikten sonra genç, kendi kendine dedi ki:

— Dünyada her şey bir ibret örneği, sanat dersidir. Ama ibret almayı bilmeli. Binlerle lira değer biçilen, ustalıkla yapılmış bir tablo nedir? Bir levha, bir tabiat köşesinin ustaca taklidi değil midir? Demek ki gerçek bir kader cilvesi için yaratılmış şeylerin en küçük zerresi bir tablo, tabiatın her köşesi güzel sanatlara bir kaynak, konu olmak güzelliğine ulaşmış bir edebiyat, bilgi ve hüner gömülü yerdir. Bu tiyatrolar, dramlar, komediler, sinematograflar, sessiz ve kelimeli oyunların hepsi tabiatın bir köşesinden, genel hayatın olayları arasından seçilip kopya edilmiş birer parça değil midir? Gerçek sanatçıların azlığından dolayı çoğu şüpheli, donuk ustalıklarla meydana getirilen bu kopya resimleri, bu taklitleri görmek için giriş ücreti vererek birkaç saat penceresiz yapılar içinde hapsedilmeye katlanıyoruz da gözlerimizin seyredişine her an açık bulunan bu koca tabiat alanındaki içten belirişleri seyretmeyi, asıl bundan ibret almayı niçin bilmiyoruz? İşte o deminki etüt sahnesini ömrüm olduğu kadar unutamayacağım. En büyük ustamız tabiat, öğrenme ve çalışma kitabımız gene tatabiattır. Her varlık, tabiatın manalı satırlarıyle dolu

birer ezeli sayfadır. Ama içindeki maddeler her zaman açık, belli değildir. Bunu her göz göremez. Herkes okuyamaz. İnsan yaratılışın, çevrenin, bilgi öğrenmenin yardımıyle açılır. Doğuştan görmeyerek dünyaya gelmiş ne kadar körler de vardır. Bilgin, cahil, genç, ihtiyar, hepimiz bu bakar gözlerimizle her gün ne büyük gerçekleri çiğneyip geçiyoruz. Pasteur'ler, Curie'ler gibi deha şimşekleri yüzyıllarda ancak birkaç defa çakıyor.

Meftun, birdenbire uzakta, bahçenin öbür ucunda beyazlar giymiş, eş hayallere benzer iki vücudun hendeği atlayıp karşıya geçtiklerini gördü. Hemen kendini bir yürek çarpıntısı aldı. Kan başına fırladı. Olanca görme gücüyle gözlerini dikti. Artık batmaya yönelmiş ayın verdiği soluk ışıkla loşluğu delerek görmeye çalışıyordu. Bu iki beyaz hayale bir de siyahı eklendi. Üçü de hızlı adımlarla uzaklaşıyorlardı. Her an biraz daha gözden kayboluyorlardı.

Meftun, artık o kulübe içinde bekleyerek vakit kaybetmenin uygun olamayacağını anladı. Kapıyı açıp hemen dışarıya fırladı. Heyecanına yenilerek tedbirsiz bir davranışla soluk soluğa hendeğe kadar koştu. O üç kişiyle aradaki açıklığı hemen yarıladı. Şimdi gördü. İyice seçti. Bunlardan ikisi kadın, biri erkekti. Kim olduklarını anlamakta da güçlük çekmedi. Lebibe, Rebia, Mahir... ta kendileri. Onlar da arkalarına dönüp baksalar Meftun'u tanıyabileceklerdi. Delikanlı, yürek çarpıntısını hafifleterek ihtiyatı elden bırakmamak gerektiğini anladı. Hemen hendeğe atladı. Görünmemek için iki kat eğildi.

Mahir Beyle küçük hanımlar niçin tahta kanepeye uğramadan böyle kararlarına aykırı gidiyorlardı? Bu gidiş nereyeydi?. Besbelli mektupta adı geçen gizli sevişme yerine... O mektupta daha ne müthiş sözler, imalar , vardı.. İşte kendi gözü önünde kızkardeşiyle teyzesinin kızını, iki kızoğlan kızı götürüyorlardı. Orada başka erkeklerin bulunması ihtimali de vardı. Aşkın dayanılması imkânsız, insaf nedir bilmeyen bir kuvvet olduğunu belirten az önce yürüttüğü düşünceler darmadağın olmuştu. Zihni o kadar karışıktı. ki, ne yapacağını bilmeden doğru bir karar veremeden, deli gibi hendekten dışarıya fırladı. Herifin suratına birkaç tokat vurmak, iki kızı saçlarından tutarak köşke kadar sürüklemek istiyordu. Deminki geniş anlayışlı, uygar tabiatlı, alafranga, huylu her bakımdan serbest düşünen Meftun, şimdi kaba, sert bir Asyalı kesildi. Bu ilk taşkınlığındaki yersizliği kanıtlayan bin türlü şey gene aklına hücum etti. Yeniden çekildi, hendeğe girdi. Şaban'la Zarafet'in sevişme rezaletlerini sinematograf seyreder gibi soğuk kanla görebilirdi. Aslında bu halin haksızcasına bir cinayet değil, en masum, en doğal bir iş olduğu ile ilgili dilediği kadar geniş yargılara varabilirdi. Ama bu hal kendi ailesinin Rebia'nın komşu delikanlılarıyle sevişmelerini rahatça seyredecek kadar geniş mezhepli olamadığına şaşıyor, bu idmansızlıkta nedenini kendisinin de anlayamadığı bir kuvvete boyun eğdiğini şaşarak görüyordu. Bundan üzüntü duyuyor, her tarafı titriyor, bir türlü gönül rahatlığıyle düşünemiyordu. Gerçek rezaleti bir yana bıraksa bile bu konuda bir skandal, gürültülü bir dedikodu, bir kepazelik, Kasım Efendinin serveti üzerine kurulan bütün zenginlik ve mutluluk hayallerini yok ediyordu. Ailesinin namusunu kurtarmaya atılacağı şu anda karşısına çıkan bu kuvvetli engel acaba kendi mutluluğundan çok, felâketine mi yol açacaktı? Bu rahatlık, tasarladığı bu mutluluk daha laftaydı. Ama felâket, rezalet yakında olacak, neredeyse olmak üzere, hatta olmuş gibi görünüyordu. Bu delikanlı, yahut delikanlılarla kızların gizli. sevişme yerlerine çekilmeleri bu gece ilk defa olmuyordu. Kim bilir bu kaçıncıydı? Bu hal tıpkı fırtınalı havalarda şimşek çaktıktan bir süre sonra duyulan gökgürültüsünden boşuna korkmak gibiydi. Şimdiye kadar ne olmuşsa olmuştu. Bu gece yürek çarpıntısına ve üzüntüye yenilerek çıkaracağı gürültü, rezaleti büyütmekten, yaymaktan başka bir şeye yaramayacaktı.

Kendini onlara göstermeyecek biçimde ürkek ürkek başını hendekten çıkardı.

Lebibe'yle Rebia, Meftun'un tavsiyesi üzerine hamam sileceğinden moda çıkararak yaptıkları krem rengi kapüşonlu bornoz yeldirmeler giyinmişlerdi. Lebibe, kavalyesinin kolunda gidiyor, arada bir delikanlının kulağına cilveli bir tutumla eğilip bir şeyler söylüyor, ikisi de bir süre yürüyüşü kesip kısa bir öpüşmeden sonra gene yürümeye koyuluyorlardı. Bazen bu öpüşme süresi uzuyor, baş, el işaretleri görülüyor, Mahir pek nazik noktalardan isteğini kuvvetlendirmek için kızın geniş beline sarılıyor, var kuvvetiyle sıkıyor, Lebibe'nin bir ufak şikâyet haykırışı işitiliyordu. İleride Meftun'un eniştesi olacak bu adam, besbelli gelecek kocalık zamanına mahsup edilmek üzere sevgilisinden söz nakaratı yerine durup durup öpücük almak cesaretini gösteriyordu.

İşte o zaman Meftun, rahat edemez hale gelerek evlenmezden önceki bu ödünç alınan öpücüklerin namusluluk yasalarına hiç bir şekilde uygun olmayacağını göstermek üzere hendekten dışarıya bir fırlıyor, ama aklına, hemen Kasım Efendinin serveti, Edibe'yle evlenme ihtimali, hep o birbirini kovalayan düşünceler geliyor, şiddetli bir saldırıştan sonra yatağına dönen bir dalga gibi gene hendeğe giriyordu. Hendekte biraz duruyor, meraktan gene başını çıkarıyor, meraklı bakışları ayın soluk ışıkları altında ya bir kucaklaşmaya, ya bir öpüşmeye rastlayarak hendeğin içinde ter ter tepiniyordu.

O ARALIK hendeğin yanında bir karaltı belirdi.. Meftun'un kızgınlığına bu sefer ansızın bir de korku eklendi. Bereket versin bu korkusu çok sürmeden karaltı hendeğe yavaşça sokularak:

— Ağabey!
— Raci?
— Burada ne yapıyorsunuz?
— Ya sen ne geziyorsun?
— Rezaleti görmüyor musunuz?
— Hangi rezaleti?
— Kızkardeşimizle çapkın oğlanı?
— Ne olmuş?

Raci yavaşça hendeğe atlayarak:

— Ne mi olmuş? Ay, daha işi bilmiyor musunuz?
— Biraz biliyorum. İşte onları gözetlemek için hendeğe girdim.
— Ah ağabey, ah ağabey, hep kabahat sizdedir. Bu kızları gerektiğinden fazla serbest bıraktınız.
— Benim maksadım evlenmeyle sonlanacak terbiye çerçevesinde bir ilişkilerine karşı geniş davranmak, daha doğrusu kur yapmalarını hoş görmekti. Ermans de Foe kur sırasında evlenmek isteyen delikanlının evleneceği kızla kol kola gitmelerine bile izin vermiyor. Nerede kaldı ki böyle yüz kızartacak rezaletlere...
— Kasım Efendi oğlu olacak bu çapkın, Ermans de Foe'nun sözünü nereden bilecek? Bu, kaba hovardanın, daha doğrusu hayvanın biri. Lebibe'nin bu delikanlıyla ilişkileri üzerine bildiklerinizi siz bana söyleyiniz. Ben de iş hakkında duyduklarımı ve gördüklerimi size anlatayım. İş pek fena. Ailemizin namusu gidiyor. Buna tez elden bir çare bulalım.
— Senin duydukların, gördüklerin uzun mu?
— Uzun ve önemli. Ama şimdi uzun sözün sırası değil. Herif kızkardeşimizi almış, gece yarısı götürüyor. Biz böyle arkalarından bakıp duracak mıyız? Ağabey, üzüntümden çatlıyorum. Sizin alafranga izinlerinize, nezaketlerinize karşılık bu herifler kızkardeşlerimize pek alaturka davrandılar... pek ...
— Böyle yapmak alaturka davranmak mıdır?
— Ay şaşırdım. Sözün tersini göstermek için öyle söyledim. Pek kabaca davrandılar diyecektim. Şimdi ne yapacağız?
— Nereye giderlerse izleyeceğiz.
— Farzediniz ki uygunsuz bir yere gittiler...
— İzleyeceğiz.
— Farzediniz ki suçüstü yakaladık...
— O zaman yapacağımızı düşünürüz.
— Düşünürüz olmaz. Bunu olmuş sayıp şimdiden bir karar vermeliyiz.
— Bu hale karşı bir karar alamayacak kadar aklım dağınık, bin türlü düşünce var...
— Kızkardeşimizi bir namus felâketinden kurtarmaya engel olacak ne gibi fikirler olabilir?
— Anlatması uzun...
— Kısa yolu seçelim. Bunları daha suçüstü yakalamadık, ama sonu oraya çıkacak bir yolda bulduk. Vakit geçiyor ağabey, vakit geçiyor...

İkisi de başlarını hendekten çıkarıp boşuna bir yazıklanmayla:

— Uzaklaşmışlar... Ne yapacağız?

Saniyeden saniyeye sinirlerini saran güçlü bir coşkunlukla ikisi de hemen aynı anda terbiyeli birer maymun gibi hendekten dışarıya fırlarlar. Raci kızgınlıkla:

— Ne duruyoruz? Uzaklaşıyorlar... Koşalım. Yetişelim. Herife hakaret edelim. Kızkardeşlerimizi elinden alalım. O bir kişi, biz iki... Elbette başa çıkarız.

— Ya herifin silâhı varsa?

— Olabilir ya... O kabadayıda mutlaka silâh vardır. Sizde yok mu?

— Yok.

— Böyle bir araştırmaya silâhsız çıkılır mı?

— Sende var mı?

— Bir revolverle bir laz kaması var.

— Aman söyleme... söyleme ... Laz kamasını hiç sevmem. Adını söylerken o sivri ucu dilimi kesecek sanırım.

— Ağabey siz alafranganın yalnız tuvalet bölümüyle yemeklerine merak sardırmışsınız... Hiç meç, revolver talimlerinden söz bile etmezsiniz. Eskrim bilmeyen bir adam alafrangada «comme il faut» bir centilmen sayılır mı?

— Sahi sahi, o yanını çok gevşek tuttum. Bundan sonra onlara da çalışırız. Ben filozofluğu barbarlığa tercih ederim de...

— Daha zaman o kadar ilerleyemedi. Daha çok zaman kamayla, revolverle görülecek işler var. Mademki insanlar içinde yaşıyoruz. Gerekene uymak lâzım.

— Ama Raci...

— Buyurunuz...

— İnsan her hareketini uygarlık kurallarına uydurmalıdır. Bu bir insanlık zorunudur.

— Biz şimdi o kurallara aykırı ne yaptık?

— Geceyarısı gidip de bir kavalyenin kolundan damını almak «homme civilise»ye yaraşır mı?

— «C'est trop de scrupule (Aşırı kuruntu bu).»

— Yok, yok, iyi düşünmeli... Mesele naziktir.

— Böyle bir konuda «homme civilise» için istediği gibi şiddetle davranmaya kanun da izin verir. Çünkü konu namusla ilgilidir. Kandırılan kadın, kızkardeşimizdir.

— Kandırma sözünü kullanma... Ne malfun?

— Ooooo ...

— Ooosu yok. İş senin dediğin gibi farzedilse bile kızkardeşimiz kendi dilediği gibi hareket edebilecek bir yaştadır. Onun «consentement»ıyle (razı oluşuyle) yapılan bir işe sen, ben ne diyebiliriz? Deminden ben de senin gibi böyle sert davranmak istedim de derinden düşününce gene aklımı başıma topladım.

— Mesele bunun gibi «grave» (ağır) olursa? Yani kızoğlan kız kardeşimizi böyle gece yarısından sonra dağa, bayıra, kıra doğru aşınrlarsa bu davranışa karşı biz her şey der, her şey yapabiliriz.

— Bu konuda «code Français (Fransa kanunu)» ne diyor?

— Ne dediğini bilmem. Ben yalnız şunu söylerim ki «code Français»yi şimdi söze, hele bu vakit tarlalar içinde geçen bir olaya hiç karıştırmamalıdır. Biz Mahir'le kozumuzu onun anlayacağı bir dilden, yani kabadayıca, bıçkınca pay etmeliyiz. Ona karşı davranışımızda «code Français»nin hükümleri, Ermans de Foe'nun sözleri, baron Staffın kuru lafları hiç para etmez.. Şimdi şurada, ortasına «tu!» diye tükürülmüş koca bir yumruk bütün Avrupa medeni kanunlarından çok işe yarar. Anladınız mı ağabey? Haydi yürüyelim. Arkalarına da baksalar onlar bizi seçemeyecek kadar aramızdaki açıklık arttı. Hoş,

burunlarına sokulacak kadar yaklaşsak da kendi işlerinden bizi görecek halleri yok ya...
— Yürüyelim.. Ama aklımdayken söyleyeyim. Sakın kızgınlığına yenilip de silâh kullanmaya kalkma. Benim kumandam dışında iş görme...
— Peki ama ağabey durum gerektirirse... Bilinmez ki bu ...
— Yok, yok... Hiç bir mazeret tanımam.
— Bu beyefendiyle hanımlar nereye gidiyorlar?
— Şimdi göreceğiz.
— Haydi bakalım...

Gözlerini kırpmaksızın, bu sevda kaçaklarına dikmiş oldukları halde gidiyorlardı. Sekiz on dakika kadar yürüdüler. Öndekiler tarlayı bitirip sokağa indiler. Birkaç dakika sonra uzunca bir duvarın arkasına girerek görünmez oldular.

Raci telâşla:
— Ağabey, sıkı yürüyelim. Biraz ötede dört yol ağzı var. Gözlerimizle izlememizden önce oraya varırlarsa sonra ne yana saptıklarını göremeyiz.

Adımlarını hızlandırdılar. Âdeta jimnastik adımı yürüyüşüyle gidiyorlardı. Duvar hizasına, ilerisini görebilecek bir noktaya geldiler. Mahir'le kızlar ortada yoktu.

Raci, büyük bir telâşla:
— Ben size demedim mi? Ağabey, işte onları kaybettik. Koşalım, koşalım...

Tabanları kaldırdılar, dört yol ağzına kadar koşarak geldiler. Nefes nefese sokak aralarını gözden geçirdiler.. Kimse yoktu.

Raci, bu sefer telâşına eklenen bir şaşkınlıkla:
— İzlendiklerini anladılar da bize oyun mu ettiler?
— Sanmam. O kadar kendi işlerine dalmışlardı ki bizi görmeye hiç vakitleri yoktu.
— Bunlar yer yarılıp da içine geçmediler ya? İşte bakınız, bu sokaklar düzgün, bunlardan birinde boylamasına gitseler, kendilerini mutlaka göreceğiz. Ya şu çevremizdeki evlerden birine girdiler, yahut şu bahçelerden birine atladılar.
— Belki, ama bunu nasıl keşfedeceğiz?

İkisi de şaşkın bakışlarını etrafta dolaştırmaya başladılar. O aralık uzun boylu bir bekçi belirdi. Poturlu ve eli sopalıydı. İki kardeşe yaklaşarak:
— Selâmünaleyküm...

İkisi birden şaşırarak:
— Aleykümselâm...
— Siz ne arar burada gece yarisinda?

Raci, revolverini yoklayarak:
— Senin ne vazifen? Sen kimsin? Bekçi misin?
— Yok bekçi... Paşanın bahçivani...,
— Paşanın bahçıvanıysan elinde sopayla geceyarısı senin burada ne işin var?
— Ne işim var? Çaliyorlar gece bizim zerzevatlar, yemijler, tavuklar... Ne vakit yakalayacayim bu hırsızlari, geberttireceyim billâhi bu sopa ile...

Raci, bir Lâhavle'yle başını iki yana salladıktan sonra:
— Bahçıvanbaşı, haydi işine birader, bizim paşayla, sopayla, tavukla, sebzevatla işimiz yok...
— Bilirim canim değilsiniz siz hırsiz. Ben adamin suratina, kıyafetine bakar anlarım ki o nedir... Siz zamparasiniz...
— Zampara mıyız?
— Oyle ya?

— Hay anlayışına kurban olayım. Nerden anladın Allah aşkına?
— Niçin anlamiyacak? Bu gece istemiyorsunuz mi gitmek Despina'nın evinda?
— Despina'nın evine mi gitmek istiyoruz?
— Ha ya?
— Al bundan da on paralık... Despina kim, evi nerde?

Arnavut yüzünü, konuştuklarına gizli bir sır verecekmiş gibi anlayışlı bir tavırla yaklaştırıp onların yüzüyle kendininki arasına iki elini sokarak söyleyeceği sözlerin önemini parmaklarının ucunda tartıyormuş gibi, on parmağını oynata oynata gözlerini kırptı:

— Haniya o kart kari... Kasnak ijliyor... Boyle geçiniyor ... Oyle değil, ben biliyorem ... Bu kârhaneci... Gece evda misafir aliyor. Erkek, dişi beraber... Bizim küçük bey de orada gidiyor... Paşanin yaver da... (Gizlilik için başını daha yaklaştırarak) Bu akşam sizden evvel bir erkek ile iki kari yine orada girmijler...

Bahçıvanın bu önemli haberi üzerine Meftun'la Racinin ayakları suya erdi. Ama üzüntülerinin gücünden betleri benizleri sapsarı kesildi. Bahçıvanın en kaba bir yolda adlandırdığı öyle fena bir eve Lebibe'yle Rebia bir yabancı erkek yanında nasıl girebiliyorlardı? Demek iş umduklarından daha ağır bir aşağılık hale varmış. Meftun, üzüntüden dili tutulmuş gibi bir hale geldi. Raci, bahçıvana karşı renk vermemeye uğraşarak eliyle gösterip:

— Despina'nın evi şu köşeyi geçince ilerideki o küçük yapı değil mi?
— Ya ya... İjde orasi... Ben biliyorem imam nerde oturuyor. İsteyorsunuz imama haber veriyorem, bizim ağalari da kaldıriyorem, bastıriyoruz bu çapkın hani bu akşam orada girmij karilarla barabar...

Rezaletin göklere çıkacak bir duruma girdiğini gören Raci, işi idare edebilmek için:

— Yok, yok... neye gerek... Bu akşam o kadınlarla beraber Despina'nın evine giren delikanlı bizim akrabamızdandır. Kendisine nasihat vermek istiyoruz. Gürültü çıkarsa sonra babası duyar, iş fena olur. Sen mert bir adama benziyorsun. Senden kimseye fenalık gelmez...

Bahçıvan başını iki yanına sallayarak:

— Hâşâ... Hâşa... gelmez... Tuh anasini ne lâzim ben boyle işlere karişiyorum.
— Teşekkür ederiz birader Ağa... Sen ya çekil işine git. Yahut şöyle alarga dolaş, bir şeye karışma... Biz burada bekleyeceğiz. Onlar çıkınca alıp götüreceğiz. İşte o kadar.

Arnavut, tehdit niyetiyle pardağını burnunun ucuna götürüp

— Ama ne vakit görüyorem siz de içerda girdiniz zamparalık için, ben da geliyorem sizin arkandan...
— Girdiğimizi görürsen gel. Biz sana doğru söylüyoruz. Böyle söz veriyoruz.
— Peki, peki... Ne vakit imdat lâzim oluyorsunuz, bağırıyorsunuz Zeynel Ağa, ben geliyorem...
— Teşekkür ederiz...

Bu karşılıkla kabul ve garantiden sonra bahçıvandan ayrıldılar. Sevişme için misafirlik ve gösterilere kapısı açık olduğu bildirilen Despina'nın evine doğru yürüdüler. Raci, üzüntüyle sordu:

— Gördünüz mü başımıza geleni, ağabey? İlk izleme adımımızda önümüze ne uçurumlar açıldı...
— Sus, Raci, sus...
— Nasıl sus? Bu felâkete bir çare bulmak için şu kısa an, en çok konuşmaya ihtiyaç

duyduğumuz bir zamandır. Böyle bir vakitte susulur mu?
— Nereye gidiyoruz?
— Evi gözlemeye...
— Ya pencereden bizi görüp tanırlarsa?
— Tanırlarsa tanısınlar. Biz onlardan çekinecek değiliz ya? Onlar bizden korksunlar...
— Takip ettiğimizi anlarlarsa bu gece evden hiç dışarı çıkmazlar...
— Onlar dışarı çıkmazlarsa biz içeri gireriz.
— Gürültü olur.
— Hiç gürültü olmadan böyle bir namus meselesi temizlenir mi?
— Hayır, hayır... İşi tulumbacı gibi temizlemek istemem. Mahir bize karşı hakaretle saldırırsa terbiyeli, medeni bir adama yaraşır biçimde kendisini. yollu yolunca düelloya davet ederiz.
— Ağabey, bu nafile düşüncelerden vazgeçiniz. Kasım Efendi oğlu düellodan ne anlar? Olacak şey değil ya, işi halletmek için düelloyu kabul etsek bile bunu yapmak için herifin başka hakaretlerini, tecavüzlerini mi bekleyeceğiz? O dediğiniz tecavüz ve hakaret sanki olmuş değil midir?
— Oooof Raci, bu kadar uzun «discussion»un sırası değil. Benim de şimdi burada etraflı anlatamayacağım düşüncelerim, hesaplarım var. Sen sözümü dinle, işte o kadar... Bir ağabey olarak sana bunu emrediyorum.

Bu didişmelerle Despina kadının evi önüne geldiler. Bahçıvan Zeynel Ağanın dediğine bakılırsa bu kadın sözde kasnak, gerçekteyse başka günahlar işleyerek geçinen aşk ve zevk simsarlarından biriymiş. Geceleri çift gelenlere misafirseverlik gösterirmiş.

Ufak bir bahçe içine yapılmış olan bu evceğizin küçüklüğü, durumu, burasının Beyoğlu sevda borsalarından birinin şubesi olmaktan çok özel bir randevu evi olması ihtimalini gösteriyordu. Sokak tarafına bakan pencerelerde aydınlık yoktu. Yan taraf pencerelerini biraz olsun görebilmek için sokağın uzun duvarını bir hayli aykırılamak gerekiyordu. Meftun sağ, Raci sol tarağa doğru epey açıldılar. Ne tarafa gitseler evin arka yüzünü görmek kabil olmuyordu. Bu birinci keşiften sonra iki kardeş gene birleştiler. Meftun sordu:
— Ne gördün?
— Hiç bir şey... Panjurlar sımsıkı kapalı... Ne aydınlık görülüyor, ne de evde insan oturduğunu gösterecek bir pıtırtı işitiliyor.
— Ben de bir şey anlayamadım. Acaba Arnavudun tahminleri yanlış mı?
— Sanmam. Sabaha kadar buradan ayrılmayız. İş elbette anlaşılır.
— Ya biz burada beklerken onlar bilmediğimiz başka bir yerden çıkıp giderlerse?
— Evin durumuna, sınırlarına bakılırsa yan ve arka taraftaki komşulardan birinin bahçesine atlamadıkça dışarı çıkılmaz gibi görünüyor.
— Evin öbür tarafını görmek mümkün olsa, aydınlık bulmak değil, ses bile işiteceğimizi tahmin ediyorum.
— Siz bana bir parça omuz verseniz ben duvardan içeri atlayabilirim. İşiteceğimiz gizli birkaç sözden bizim için büyük gerçeklere ermek olanağı vardır..
— Olmaz... Olmaz...
— Neden?
— İçeri girmemek için Arnavutla anlaşmamız var.
— Adam sen de... Gerekince Berlin antlaşması bile bozuluyor, hükümsüz kalıyor...
— Bu, Berlin antlaşmasına benzemez. Herifin elindeki sopanın, antlaşmanın bozulma yoluna dökülmesini engellemekte maddi bir garanti olduğunu unutmamalı. Berlin

antlaşması, biz onu koruyacak kuvvette olmadığımız için bozuldu. O, sopayı, sen de revolverle kamayı çekince rezalet, felâket göklere çıkar. İçerideki kadınlardan birinin kızkardeşimiz, öbürünün de teyzemizin kızı olduğunu akıldan çıkarmamalıyız. Hatta bana kalırsa biz şuraya bir yere gizlenip onların evden çıkmasını beklemeli, burada bulunduğumuzdan hiç ipucu vermeyerek kızların köşke sağ salim dönmelerini gözlerimizle izlemeliyiz.

— Aman ağabey, beni çatlatmayınız. Şurada bahçıvanın işyeri adını verdiği bu rezalet evinden geceyarısı bir çapkın herifle beraber çıkan kızların yaralanmadan, her uzvu tam olarak eve dönmelerine sağ salim dönmek denir mi?

Duvarın önünde böyle ateşli ateşli söylenerek beş aşağı beş yukarı gezinmeleri evdekileri kuşkulandırabilirdi. O saatta, öyle bir eve girenlerin dışarıya karşı her zaman kuşkulu ve uyanık olacakları belliydi. İki kardeş, ağır ağır, sokağın güneyine doğru yürüdüler.

Şimdiki zenginler eski iyiliklerin ve hayır işlerinin kökünü kuruttuktan sonra hayrat yapmaktan büsbütün geri kalmadıklarını göstermek için, sözüm ona, oraya buraya çeşmeler, yalaklar yaptırıyorlar. Erenköyü taraflarının mal sahipleri tarafından cömertçe yaptırılan bu çeşmeler gerçekten görülecek ve eskilerle yerlerini alanlar arasındaki cömertlik ve kudret farkını göstermekte ölçü olacak eserlerdir. Doğuda çeşme deyince göz önüne o nakışlı, süslü, altınlı, üsluplu, uzun saçaklı, sayvanlı, geniş yalaklı, gürül gürül şarıltısıyle susayanların kulaklarını okşayan, yapanların adını rahmetle, minnetle anmaya yol açan o güzel hayrat gelir.

Erenköyü'nde şimdiki hayır sahiplerinin çeşmeleri öyle değil.. Bir mecidiyeye bir ayna taşı, kırk kuruşa bir yalak, sıfır numara bir semaver musluğu, birkaç tuğla, bir parça harç, bir günlük duvarcı yevmiyesi. Bir kuzu zinciri ucuna bağlı porselen dedikleri sırlı işlerden bir maşrapa... İşte size yarın ahrette şefaat kazanmaya sebep olacak bir hayır eseri... Yapan, sevap kazanmakta bir yanlışlık olabilir tasasına düşüp kurduğu eserin üst tarafına keneli kutsal adını kazdırmak ve üzerini yaldızlatmak konusunu da unutmuyor.

Aşağı doğru biraz ilerlediler. Temelleri atılmış bir yapı önüne geldiler. Sokağın kenarına dökülmüş iri iri duvartaşları gördüler. Bunlardan birinin üstüne Meftun, bir başkasına Raci oturdu. Gece sevişenleri kaçırmamak için ikisi de gözlerini o evden ayırmıyorlardı. Birer sigara yaktılar. İçlerindeki büyük ağırlıktan, kaplarına sığamaz hale geldiler. Şimdi kızkardeşleri o evden sevgilileriyle birlikte çıktıkları zaman ne yapacaklardı? Bu o kadar ağır, aynı zamanda o kadar da nazik bir konuydu. Nasıl davrnacaklarını konuşmak bile şimdi bu maceranın ağırlığını artıracakmış gibi konuşmaktan çekinir oldular. Bu hal kendiliğinden nasıl bir çığıra dökülecekse onu bekleyerek, yani kendilerini raslantıya teslim ettiklerini gösteren boynu bükük bir durum aldılar. Ama bir süre sonra Raci, yüreğinden kopan bir taşkınlığı engelleyemez oldu. Köpürmüş bir boğa gibi başını havaya dikerek anlaşılmaz bir şeyler homurdandıktan sonra yumruğunu kaldırıp taşlara, topraklara vuruyor, sanki böylece orada bulunmayan bir düşmanını ezmek, tepelemek istiyordu. Meftun kardeşinin her an artan bu' taşkınlıklarını görünce artık dayanamayıp sordu:

— Öyle ne oluyorsun Raci?

Raci, şiddet derecesi pek ayırt edilemeyen bir bakışla ağabeysini üzgün üzgün süzdükten sonra:

— Ne mi oluyorum? Boğazımda... hemen dilimin altında dolaşan... şimdi ağzımdan kaçırırsam ikimizin arasında bir top gürültüsüyle gürleyecek korkunç bir sır, fena bir haber var... İşte artık onu tutamıyorum.

Meftun'un yüzüne bir solukluk, vücuduna bir kesiklik geldi. Titrek bir sesle:

— Çekinme... söyle... Haber vereceğin felâket ne kadar büyük olursa olsun, bunu dinlemek için bende de o kadar büyük bir dayanıklılık göreceksin, dedi.

Raci gözlerini yere dikip her heceyi ağır ağır söyleyerek:

— Lebibe'yle Rebia geçen gün gizlice İstanbul'a geçmişler. Beyoğlu'na çıkmışlar. Bir kadın doktora, yani ebeye başvurmuşlar.

Bu son korkunç cümleden sonra iki kardeş arasında derin bir sessizlik yer aldı. Ellerindeki bastonların uç larıyle toprağın üstüne gece seçilmez hiyerogrifler, anlaşılmaz birtakım acayip şekiller çizerek sanki toprağa sırlarını emanet ediyorlar, yahut bu felâkete karşı tutturacakları yolun bilmecesini, bu güç meseleyi alışılmamış bir cebir bilgisinin acayip ve doğaüstü işaretleriyle çözmeye uğraşıyorlardı. Nihayet Meftun bastonunun ucunu yerden kaldırıp söylenenlerin kesinliğinden ürküyormuş gibi bir belirsizlikle sordu:

— Acaba hangisi?

— Onu anlayamadım... Bu işi daha birkaç gün önce, bir raslantı yardımıyle öğrendim. Bir zamandır pek üzgünüm. Geceleri uyuyamıyorum. Artık hiç peşlerini bırakmıyorum. Araştırmamın bu önemli kısmını yakında tamamlayacağım.

Meftun, birdenbire elektrikle harekete geçirilmiş gibi bastonunun ucuyle toprağın üzerinde büyük bir eğri çizgi meydana getirdikten sonra değneği yere atıp elini başına götürerek önemli bir şey hatırladığını gösterecek biçimde avucu içinde birkaç kere alnını sıkarak:

— Kazaya uğrayan Rebia'dır sanırım, dedi.

Raci'de, ağabeyisinin bu keşfini dayandırdığı olayı soramayacak derecede bir düşünce yorgunluğu, bir yavaşlık doğmuştu. İki kardeş o kadar dalmıştılar ki, yanlarına kadar sokulan Zeynel Ağanın gelişinden bile haberleri olmadı. Gözetleme görevlerini de büsbütün unutmuş oldukları bir sırada Arnavut, elindeki sopayı «gümm» diye kuvvetle yere vurduktan sonra:

— Bre ne oturiyorsunuz burada boyle?

Raci, bu beklenmedik anda gelen hatırlatmadan biraz aklını başına toplayarak:

— Çıksınlar diye bekliyoruz...

Arnavut, bir kahkaha salıvererek:

— Kim çıksınlar? Çıkmişlar onlar... Siz şaşkinlar, yok haberiniz...

Bu son uyarma ikisini birden şaşırttı. Zeynel Ağa ile daha fazla konuşmaya lüzum görmeyerek iki kardeş av kokusu almış hayvanlar gibi bahçıvanın işaret ettiği tarafa var hızlarıyle bir saldırdılar. Bu kadar telâşla ne yapmaya gittiklerini kendileri de bilmiyorlardı. Meftun, Raci'yi aklından doğru bir karar vermiş sanıyor, Raci de ağabeyisi için aynı şeyi düşünüyordu.

Arnavut, vermiş olduğu ilk sözde ayak dirediğini gösterdi. Pek açıktan izliyor, yanlarına sokulmuyordu. İki kardeş, o hızla köşeyi dönüp o uzun duvarı da boylamasına geçtiler. Artık şafak da atmıştı. Doğudan dağılan hafif bir aydınlık batıdaki ay'ı donuklaştırıyordu. Sanki güneşin önderleri sanılan birkaç parça hafif bulut, tanyerinden yükselip ufka yayıldı. Kuzeyden, mevsime göre serince bir rüzgâr esiyor, her yanda çiy taneleri parıldıyordu. Tarlanın ta ortasında, tabiî büyüklüklerinin hemen yarısı kadar küçülmüş ikisi beyazlı, biri siyahlı üç insanın hızla yürüdükleri görüldü.

Arkadakiler nefesleri nefeslerine yetişemeyecek bir haldeyken gene de hızlarını iki katına çıkarmaya uğraşarak bayırdan inen bir su akışıyle gidiyorlardı. Mesafeyi yarılayınca Raci:

— Durunuz! diye bir nara attı.

Öndekiler şaşaladılar. Heınen telâşla arkalarına dönüp baktılar. Meftun'la Raci'yi o çarpıntı içinde görünce, önce put kesilip hareketsiz kaldılar. Nara bir kere Raci'nin ağzından fırladıktan sonra bunun uygun bir hareket olmadığını Meftun'la birlikte delikanlı da anladı ama iş işten geçmişti.

Şimdi kızkardeşleri ve sevgilisiyle çok üzücü bir karşılaşma olacaktı. Bu çok ağır bir namus meselesiydi. İş nezakete, yumuşaklığa sığar çeşitten değildi. Başlandığı gibi işi gene böyle sert bitirmek gerekiyordu. Daha doğrusu halin gerektirdiği tutumu o anda kestirmek iyice güçleşmişti. Şimdi bu küstah sevgilinin gırtlağına atılarak yere yatırmak, kızlara da güzelce birer sopa çekmek mi gerekti? Raci'nin niyeti böyleydi.

Kızlar, birkaç saniye sonra ilk şaşkınlıklarından ayılınca açılacak bu yargılamaya, bu korkunç savaşa karşı sevgililerini vekil bırakıp kendileri köşke kaçmak niyetiyle o yana doğru davrandılar. Ama Mahir'in bir işareti üzerine durdular.

Kısa zaman sonra beşi de yüz yüze geldiler. Hem aşırı çarpıntı, hem de hızla izlemenin artırdığı bir etkiyle iki kardeşin göğüsleri, alabileceği kadar hava alamadığından çabuk çabuk inip kabaran birer körük haline girmiş, gözleri yuvalarından biraz dışarıya fırlamış, yüzleri mosmor kesilmişti.

Beşinin de birbirine attığı ilk bakış pek acı oldu. İki kardeşte de bir çeşit yırtıcılık belirmiş gibiydi. Hele Raci, ağzından çok burnundan soluyarak Mahir'in üzerine atılmaya hazır olduğunu gösteren titreyişlerle sarsılıp duruyordu.

Sevgilileriyle böyle gece gezintilerini şimdiye kadar izlenmeye, korkutulmaya uğramaksızın kim bilir kaç kere sızıltısızca başarmış olan küçük hanımlar, bu geceki eğlencenin böyle bir uğursuz sabahla bitmesine, yani cinayetlerinin üzerine güneş doğmasına karşı ne diyeceklerini, ne düşüneceklerini şaşırmışlardı. İşin sonunun almaya başladığı karanlık renk, gözlerini daha çok karartıyordu. Gözleri ilkin çatıştıktan sonra bakışlarını yere indirdiler. İkisinin de yavaş yavaş dizlerinin bağı çözülüyor, düşmemek için birbirlerine tutunmaya, birer dayanak noktası aramaya uğraşıyorlardı.

Raci, ağlamayla gülümseme arasında yüzü acayip bir şekilde genişleyerek birdenbire yumruğunu kaldırıp Mahir'e sordu:

— Baksana arkadaş!... Sen kimsin? Bu vakit yanında bulunan bu kadınlar kim?

Bu sorunun dövüşü hemen parlatacak. bir fitil hizmeti göreceğini sezen Meftun, Raci'yi kolundan çekerek:

— Sen şöyle dur. Burada ben varken sana söz düşmez! diye emretti, kardeşini bir yana aldı. Bu iki kardeşin morarmalarına karşılık Mahir de sapsarı kesilmişti. Topraklardan, taşlardan medet umar, insaf bekler gibi kararsız, şaşkın, dalgın bir bakışla çevresine bakınıyordu.

Meftun, Raci'yi ilk zorlu saldırışından alıkoydu. Ama şimdi onun yerine ne demek, sözü nasıl yönetmek gerekeceğini kendi de bilmiyor, saptamayıyordu.

Bu iki namus davacısının lânetleme ve kin hedefi olan Mahir, düşmanları tarafından verilecek adaletli bir cezalandırmayı kabulleneceğini gösteren bir razı oluşla boyun eğdi. Bir süre bekledi. Raci gene köpürme belirtileri gösterirken Meftun ağır, kesik, titrek bir sesle başlayıp:

— Birader Efendi... Söylemeye hacet yok... şu anda... aramızda... halledilmesi gereken... bir namus... meselesi var... Ama çok şükür, hepimiz de... medenî adamlarız. Kızgınlıkla, zorla, vahşîler gibi harekete lüzum yok.

Raci, hemen söze atılarak:

— Bu yaptığınız âdeta bir «sermon»dur, tahkir değil... Halbuki «birader Efendi» adını

verdiğiniz şu çapkın herifin aile namusumuza karşı gösterdiği saldırıya bu kadar yumuşak karşılık verilmez. Buna soğukkanla iş görmek değil, âdeta miskinlik denir.

Meftun manalı manalı gözlerini süzüp işaret parmağını ağır ağır ağzına götürerek Raci'ye «sus» emri verdi. Kardeşinin böyle yumuşak, barışçı davranmasından maksadı ne olduğunu Raci daha bilmiyordu. Meftun manasız kızgınlıklara, şiddetlere yenilmek yüzünden bütün bütün acıyla karşılaşmaktansa içinde bulundukları o nazik ve buhranlı andan yararlanarak, bütün emellerine bir başarı kapısı açmak istiyordu. O da lakırdıyı bir tasımına getirip bu meselenin ancak Lebibe'yi nikâhla alırsa kapanabileceğini üstü kapalı biçimde Kasım Efendi oğluna anlatmakla mümkün olacaktı. Raci'nin homurtusu kesildikten sonra dedi ki:

— Büyük bir kötülük olmuş. Şimdi hepimiz birden tedbirsizlik, idaresizlik gösterip bu kötülüğü büsbütün büyütmektense kolayını çözmeye yol arayalım.

Mahir, ne yolda isterlerse barışa yatmaya hazır olduğunu gösteren yalvarış dolu bir bakışla gözlerini yere eğip:

— Bu olayda sandığınız gibi bir namussuzluk yoktur. Bu suçlamayı ne ben kabul ederim, ne de kızkardeşiniz.

Mahir'in bu çocukça savunmasına karşılık Raci gene dilini tutamadan alaylı bir sesle:

— Bu olayda namussuzluk yok mudur buyurdunuz? Namussuzluğu siz manda, deve gibi, fil gibi boynuzlu, hörgüçlü, hortumlu, iri kıyım, oynar, sıçrar, çifte atar bir yaratık mı sanırsınız?... Hayır, hayır... Namus bu kadar madde halinde göze çarpan bir şey olsaydı çok kimsenin foyası meydana çıkardı. Namus cismi olmayan bir isimdir. Çoğu zaman bazı kimselerde varlığı bile zor fark edilir. Ama bilene göre bunun bir sınırı vardır. Herkes kendine göre yorumlayamaz. Bıyıklı, koskoca bir adam olmuşsunuz, daha namusun ne olduğunu bilmiyorsunuz... Size yabancı olan bir evden geceyarısı iki kızı birden aşırıp Despina'nın evine götürmeye ırza, namusa saldırmak derler. Böyle edepli, terbiyeli dilden bir şey anlamıyorsanız ben sizin külhanbeyi dilini de bilirim. Öyle de konuşabilirim. Ondan da anlamamakta ayak direrseniz (Revolverle kamanın bulunduğu yerleri işaret ederek) böyle anlatma vasıtalarına da başvururuz, bunlarla konuşuruz..

Mahir'in yüzü yavaş yavaş sarılıktan pembeliğe değişerek:

— Efendim, affedersiniz... cahillik... sevda... sabırsızlık!... sözlerini ağzından kaçırdı.

Zavallı sevdalının budalaca kullandığı bu sabırsızlık kelimesinde, vaktinden önce tadılmış sevgi hırslarının gizli manası açığa çıktığından artık Raci'de dayanacak hal kalmadı. Tepelemek için Mahir'e bir atılım gösterdi. İşin sonunun kötüye varacağını sezen kadınlar birer çığlık salıverdiler. Fakat Meftun, şimşek gibi dövüşenlerin arasına girerek kardeşini sıkı sıkıya göğüsledi. O telâşlı anda Lebibe'yle Mahir arasında kaşla, gözle birkaç işaret verildi. Meftun'un araya girmesiyle karşısındakinin hamlesinden kurtulan Mahir, birdenbire arkasını dönüp var kuvvetini tabanlarına vererek kaçmaya başladı. Meftun, kızgın kardeşini iki kolunu koltuk altlarından sokup arkasından sımsıkı kenetlemek suretiyle göğüslemiş olduğundan Raci'nin, Meftun'u yere yatırıp pek çok tartaklayarak hırpalamadıktan sonra kurtulabilmesine olanak yoktu. Bir-iki sarsıntıya kalkıştı. Ama Meftun çok acı bir azarlayışla:

— Bugüne kadar bana büyük bir özenle ağabey saygısı gösterdin. Demek şimdi bu saygıyı ayaklar altına alıp bana karşı koyuyorsun... Yok Raci, yok. İnsanlıktan bütün bütün arınarak beni burada iyice tepelemedikten sonra elimden kurtulamazsın.

Bu kesin uyarılara karşı ister istemez boyun eğen Raci, acı acı yakınarak düşmanının arkasından:

— Kaç alçak, kaç... Sana indiremediğim yumrukların bu taşkın kızgınlıkla suç ortağın olan bu kızların kafalarında patlayacağını düşünmeden yalnız canını kurtarmaya bak... Kaç, korkak... Kaç, melun...

Meftun'un bir işareti üzerine kızlar köşke doğru koşmaya başlarlar. Raci gene köpürerek:

— Ağabey, bırak beni, bari şu kahpeleri olsun tepeleyeyim. Tekmil sinirlerimi, damarlarımı saran bu kızgınlık vücudumda kalırsa keskin bir zehir gibi beni öldürür. Bir namuslu adam öleceğine, bırak bir-iki namussuz gebersin...
— Hayır, hiç kimsenin gebermesine gerek olmadan bu mesele halledilir.
— Ama ağabey, bilmiyor musunuz ki... bu kızlardan biri gebedir?
— Biliyorum.
— Ah, belki ikisi de... kim bilir?
— Olabilir...
— Olabilir mi? Ah, bu hale nasıl dayanıyoruz? «Savuar vivr» böyle mi diyor? Ermans de Foe bunu mu öğütlüyor? Code Français bu gibi hallere karşı sabır, miskinlik, sessizlik mi emrediyor?
— «Savuar vivr» bu gibi sevgi rezaletlerinden söz etmez. Ermans de Foe iyi âdetlerle milli terbiyeyi özendirir. Cinayetlerden söz etmez. Code Français böyle namus meselelerinde bazı anlara mahsus izin verir. Ama bu konularda çok ince eleyip sık dokur. Biz medenî adamlarız. Keyfimize göre ceza ile, adam öldürmekle, yaralamakla hesaplaşmak bize yaraşmaz. Bu gibi hallerde her insan, bulunduğu memleketin kanunlarına uymak zorundadır. Kimse, kendi başına adaleti yerine getiremez. Alexandre Dumasfils'in tanınmış bir piyesindeki «Böyle bir kadını ne yapmalıdır?» sorusuna cevap olarak «Tuela» yani «Onu gebert» diye haykırması, böyle şiddet göstermesi şimdi pek çok ayıplanıyor, eleştiriliyor. Böyle çocukça, saldırı hareketleriyle kararlarımı, işimi ne kadar bozduğunu bir bilsen...
— Aman ağabey, şimdi üzüntümden, kızgınlığımdan çatlarım. Saldırgan olan biz miyiz, yoksa o mu?
— Mahir ne sözle ne haliyle hiç bir saldırıda bulunmadı. Boynunu eğdi. Ne söylesek dinliyordu. Neye karar verirsek onu kabul edeceğe benziyordu. Sen işi bozdun, berbat ettin.
— O edepsizin aile namusumuza bu saldırısından sonra bir de bize karşı durup cahillik, sevda, sabırsızlık kelimelerini alayla söylemesine nasıl dayanılır?
— O kelimeleri Mahir alay olsun diye söylemedi. Şaşkınlık, daha doğrusu aptallık yüzünden söyledi.
— Benim söylediklerimden çok siz, o mundarın sözlerini iyiye yoruyorsunuz...
— Bu macera adliye yoluyla, hele silâhla hiç temizlenemez. Bu işi bana bırak. Bu işi barış yoluyla halledeceğime sana söz veriyorum. Bu meseleyi dallandırıp budaklandırmak değil, örtbas etmek gerek. Benim de elbette bildiğim, düşündüğüm bir şey var canım. Öyle öfkeyle, asarımla, keserimle iş görülmez.
— Yarın, öbür gün başımıza vırank vırank bağiran bir piç çıkarsa bu iş nasıl örtbas olur?
— Şimdi bu lakırdıların gereği yok. Bu işi düzelteceğime ben sana söz veriyorum. Sen de şimdi eve gidince bir gürültü çıkarmayacağına söz vereceksin. Kızları inceden inceye sorguya çekmem gerekiyor. Benim planımı bozma... Bu yolda bana kesin söz ver de yakanı bırakayım.

Raci sustu. Meftun gene ısrarla:

— Ne susuyorsun? Şimdi senin yakanı bırakayım da öfken seni hangi tehlikeli yola

sürüklerse oraya atılarak hem kendini, hem kızları, hem de aile namusumuzu, her şeyi mahvet, öyle mi? Eğer çıldırdınsa söyle, Raci! Önce seni bir tımarhaneye kapatayım da sonra işimi göreyim... Haydi söz ver.

— Veriyorum.

— Namusun üzerine yemin ediyor musun?

— Ooff ağabey... Söz veriyorum işte. Bununla yetininiz.

— Yok, yok... Bu kadar önemli. bir konuda ben çürük bir sözle yetinemem. Bundan sonra bir gürültü çıkarmayacağına, ben her neye karar verirsem onu yapmakta bana yardım edeceğine yemin isterim.

— Peki ederim. Ama bu konuda dayanma gücümün üstünde bir namussuzluğa, bir hakarete, bir felâkete uğrarsam bu ettiğim yeminin neye varacağını bilemem. Her halde verdiğim sözü tutmaya uğraşırım. Ağabey, siz de ne kadar güç, ağır bir görev, bir vicdan sorumluluğu altına girmiş olduğunuzu iyice tartınız. Bu işi başaramamaktan doğacak büyük felâketimizi bir kere göz önüne getiriniz...

MEFTUN' bu işi iyi biçimde çözümleyeceğine kardeşine söz verdi. Ama bu önemli meseleyi iyi bir sona götürmek için kendinin de belirli, güven verici bir planı yoktu. Çünkü daha birkaç saat önce karşılaştığı o heyecanlandırıcı, üzücü olaya karşı tedbir alacak vakit olmadı ki... Onun isteği Kasım Efendinin kızı Edibe'yi kendi almak, kızkardeşi Lebibe'yi Mahir'e vermekti, işte o kadar.

Meftun bu isteğine erişmek için uygun bir yol bulmaya uğraşırken ötekiler işe o kadar kötü tarafından başlamışlardı ki kendisi bu işe hangi ucundan yapışabileceğini şimdi şaşırdı kaldı. Kızkardeşiyle Mahir daha ortada fol yok, yumurta yokken gelin-güvey olmuşlardı. Meselenin ileride alacağı ağır şekil bu mevsimsiz gelin-güveyliğin üzücülük derecesinden anlaşılacaktı. Ne olursa olsun, her halde önce Raci'yi oyalamak gerekirdi.

Köşkte büyükana Şekûre Hanım sabah namazına kalkmış, akik tespihini seccadenin içinde bulamayınca çoğu zaman Lebibe'nin, o kadar tembihlediği halde tespihin püsküliyle kedi yavrusunu oynatmayı âdet edindiğini bildiğinden, sormak için kızın odasına gitmişti. Yatağında bulunmadığını görünce merak etmiş. Lûtfiye Hanımı uyandırmış, evin her tarafını aratmışlar, Lebibe'yi bulamadıktan başka Rebia'nın yerinde yeller estiği anlaşılmış. Onun da annesini döşeğinden kaldırmışlar. Meftun'la Raci'nin de evde bulunmadıkları meydana çıkmış. İşi incelemek için Eleni'yi uyandırmışlar. Ama akşamki yorgunluklardan dolayı pek bitkin düşen Zarafet'le Şaban'ı öyle dürtmekle, tartaklamakla döşeklerinden kaldırabilmek kabil olmamış.

Ev halkı bu telâştayken küçük hanımlar alı al, moru mor, çarpıntılar içinde, titrer halde köşkten içeriye girmişler. Her ağızdan kopan birer yaylım azarla karşılaşmışlar. Birbiri arkasından yağan soruların topuna birden susturucu bir cevap olarak:

— Ne darılıyorsunuz? Ağabeylerimizle beraberdik. Nereye gittiğimizi onlardan sorunuz!.. sözlerini savurarak, evet, bu cesareti göstererek odalarına çekilmişlerdi.

Meftun'la Raci eve girdikleri zaman aileyi işte böyle önemli bir toplantıda buldular. Lûtfiye Hanım hemen oğullarına azarlayıcı bir ağız kullanarak:

— Meftun, neredesiniz bu vakitlere kadar? Önceleri böyle dışarıda sabahladığınız zamanlar Nevâ Bey'in evinde kumar oynadığınızı bilirdik. Kumar oyunu da iyi bir şey değil ama, hadi neyse, merak etmezdik. Şimdi kızları da beraber götürüyorsunuz. Onlarla birlikte kumara gidilmez. Erkekçe başka bir yere hiç gidilmez. Nereye kayboluyorsunuz Allah aşkına? Hep bu tuhaf marifetleri, âdetleri Frenk kitaplarından mı bulup çıkarıyorsunuz? '

Büyük anne Şekûre Hanım, yumuşaklık versin diye her sabah kullandığı gülbeşekerin üstüne yarım bardak su içtikten sonra:

— Çok şükür, kızlar bulundu. Fakat benim tespih meydanda yok. O piçkurusu kedi yavrusu alıştı ya? Gelip seccadeden almış, kim bilir hangi deliğe götürmüştür. Kızım Lûtfiye, boş yere yüreceğini üzme. Sen ne kadar söylensen onlar gene bildiklerinden şaşmazlar. Bu birinci, ikinci gidiş değil ki... Ben kızları kaç defadır döşeklerinde bulamadım. İşin böyle uzayacağı aklıma geleydi bu gece gezintilerinin sayısını bilmek için çetele tutar da bugün size hesap verirdim. Hay Rabbim esirgesin. Biz gençliğimizde akşamüstü çarpılırız diye korkudan bahçedeki incir ağacının yanına kadar bile gidemezdik. Bunlar geceyarısı döşeklerinderin kalkıp galiba Fenerbahçesi'ni filân boyluyorlar. Ne çarpıldıkları var, ne bir şey. Bilmem yeni zamanın cinleri, şeytanları da insanları gibi değişti mi ne oldu? Yoksa önceleri «Çarpılırsın, dışarı çıkma» diye bizi mi aldatırlarmış? Meğerse vaktiyle biz de ne alıkmışız, ne alık... Tadını çıkarmak için meğerse gencelip dünyaya şimdi gelmeliymiş. Böyle kurt, kuş uykudayken döşeğini bırakıp

Çiftehavuzlar'a, Fener'e gitmenin güzelliğini işte o zaman anlardık. Şu bizim Zarafet'le Şaban'dan ne umarsınız? İkisi kol kola şu bizim bahçeyi dört dolaşmadıktan sonra döşeklerine girip yatmazlar. A yavrum, a kuzucuğum, bu evde senden benden başka akşamdan uyuyan yok.

Kızların böyle döşeklerinde bulunmadıklarının ilk defa olmadığı, sevgilileriyle Despina'nın evine kapandıktan ve o üzücü yüzleşmeden sonra eve girince kardeşleriyle birlikte olduklarını söylemeğe kalkışmaları Raci'yi bütün bütün kara yaslara boğdu ve kudurttu. Ama ne çare ki ağabeyisinin araştırmaları sona erinceye kadar hiç bir şey dememeye söz vermişti. Büyük ana Şeküre Hanımın sonu gelmez, gürül gürül akan azarlama şelâlesine karşı Meftun:

— Bu kadar söz işitmek için ne yaptık canım? Mehtap vardı. Kızkardeşlerimizi aldık, beraber gezdik. Biraz geç kaldık. Cinayetimiz bu mu? diye kısaca karşılık verdikten sonra iki kardeş, onlar da kızların yaptıkları gibi, odalarına çekildiler. Herkes gitti. Ama büyük anne bir kere coşmuş bulundu. Sofadaki hasır koltuklusunu pencerenin kenarına çekti. Orada olmayan birine söz söyler gibi elleriyle türlü işaretler ederek anlatıyordu. Şimdiki kızları eski zaman kızlarıyle karşılaştırmak için âdeta tarihî bir özet yaptı. Soru yerlerinde azıcık duruyor, ağzını yayıp gözlerini süzerek alaycı bir gülümsemeyle gene kendi kendine cevap veriyordu.

Bu olaydan memnun olan yalnız teyze Vesile Hanımdı. O da kızına karşı sözde azarlayıcı şeyler söyledi. Ama Meftun'un geceyarısı Rebia'yı alıp kırlara, gezmelere götürmesini kendince bir çeşit gönül eğilimi diye yorumladı. Bu başlangıcın yakında kızla Meftun arasında bir evlenmeye varacağını düşünerek sevincinin sonu gelmiyordu.

O geceki kötü serüvenlerinden ev halkına hiç renk vermeksizin odalarına çekilmiş olan beylerden, hanımlardan hiç birine beş dakikacık olsun uyku rahatı nasip olmadı. Dördü de heyecanlı bir sabah geçirdiler. Manevi yorgunluk vücudu maddî yorgunluktan çok sarsar. Meftun, vücut dinlendirmek için döşeğe uzandı. Hangi durumu alsa rahat edemiyordu. Döşekten fırladı. Koltuğa oturdu. Bu meseleyi gönlünün dilediği gibi çözümlemek için türlü plan düşünüyordu. Temel noktaları saptamak kızları sorguya çektikten sonra kabil olacaktı. O sırada oda kapısı hafifçe vuruldu. Açtı. Raci sapsan bir yüzle girerek:

— Ağabey, ben çıldıracağım... Ne olduğumu bilmiyorum. Bu maceranın bana bu kadar kötü tesir edeceğini kestiremezdim. Adeta beynim karıncalanıyor.
— Raci, kardeşim, kendini topla. Kızgınlıkla, zor kullanmakla iş sökmez.
— Sizden bir şey rica etmeye geldim.
— Nedir?
— Kızlar sorguya çekilirken ben de burada bulunayım.
— Soğukkanlılığını koruyamazsın. Sonra iş fena olur.
— Kesin bir gerek olmadıkça söze karışmayacağım. Söz veriyorum.
— Kesin gerek ne olabilir?
— Sorgu sırasında gerçeği ortaya koymak için size yardım etmek...
— Teşekkür ederim. Ama işi büsbütün karışıklığa boğmanızdan, güçleştirmenizden korkarım. Kızların ağzından söz almak, gerçeği öğrenmek için önce yumuşak davranmak gerekiyor. Elin çapkınlarıyle öyle paldır kültür belâya girmek iyi bir sonuç vermez. Ne olmuş, ne bitmiş iyice anlamalıyız ki ona göre gereken tedbirleri alabilelim.
— Küçük hanımların bu kepazelikleri üzerine önce ben bildiklerimi söyleyeyim. Onları sorguya çekmeden önce benim açıklayacaklarımı dinlemeniz çok önemli ve gereklidir.

— Önce birer kahve ısmarlayalım. Biraz başımı, beynimi toplayayım. Bu geceyi ne üzüntüler içinde geçirdiğimi anlatamam.

Eleni'ye iki fincan kahve ısmarladılar. Biraz sonra kahveler geldi. Oda kapısını sürmeleyip karşı karşıya geçtiler. Birer elde kahve, öbüründe sigaralar, söze girişildi. Raci her yudum kahveyi sigara dumanıyla cilalandırarak üzgün üzgün ağız açtı:

— Bizim kalemde Şevki Bey adında bir çocuk var. İşi gücü ancak haftada iki kağıdı temize çekmektir. Kalemdeki bütün bu boş vaktini onun bunun yanına sokularak hovardalıktan, aşk ve ilgiden sözetmekle geçirir. Daha tenezzül edip de kendisiyle bir eğlentiye gitmediğim için de bana sitem edip durur. Pek yüz vermem. Geçenlerde gene yanıma sokulup: «Ayol, çağırdığım yere tenezzül edip gelmiyorsun. Bari sen beni bir yere çağır da geleyim. Erenköyü'nde, sizin semtte aynalı, hoşur, güzel, şık, süslü karılar varmış. Şu güzel mehtaplarda insanı bir kere davet etmezsin ki» dedi. Bir kahkaha salıverdi. Bir de yüzüne baktım ki manasızca sanılan o sözlerine bu kahkahasıyle saçma söylercesine bir acılık vermek istiyor. Yahut bir alınganlık zamanıma, rastladığından bana öyle geldi. Çok canım sıkıldı. Erenköyü'nde bizim semtte şık, hoşur karılar... Bu sözlerde bizim Lebibe'yle Rebia'ya pek çirkin bir dokundurma sezdim. Düşündükçe bu edepsizce söz hayalimde rahatsız edici, korkunç şekiller almaya başladı. Birkaç gün sonra Haydarpaşa'da Kasım Efendi oğlu şu Mahir'le onun akrabasından Bedri Bey adındaki delikanlıya, evet, bu iki hergeleye rastladım. Çayırdaki kahvede oturuyordum. Önümden geçtiler. Bedri bana doğru küçümser bakışlar fırlatarak arkadaşını dürte dürte gülüyor, Mahir çatkın bir yüzle yavaş yavaş bir şeyler mırıldanarak arkadaşını terbiyeye çağırıyordu. O günden sonra Bedri'ye nerede rastlasam aynı alaycı davranışlarıyle karşılaşıyorum. Bizim kızlarla bu delikanlılar arasında başlanmış, yahut yanda kalmış veya kötü sonuçlanmış bazı aşk bağları bulunması ihtimâli fena halde aklımı kurcalamaya başladı. Bu gerçeği anlamak için Lebibe'yle Rebia'yı âdeta göz hapsine aldım. Onlar da kuşkulanmışlardı. Gündüz gezintilerinde pek ihtiyatlı davrandıklarından bir şey anlamak kabil olmadı. Evin içinde ufak bir fısıltı, küçük bir olay hemen dikkatimi çekiyor, âdet dışı saydığım her şey beni meraka düşürüyordu. Bir gün mutfak kapısının yanından geçerken süprüntü tenekesi gözüme ilişti. İçindekileri karıştırmak için kedi tenekeyi devirmiş. Soğan, sebzevat, limon kabukları yanında bez, kâğıt, mukavva parçaları da vardı. Bu çeşitli nesneler arasında kırmızı, küçük bir mukavva kutu gözümü çekti. Hemen eğilip aldım. Gördüm ki Beyoğlu'ndaki Kanzuk eczanesinin markası bulunan bir hap kutusu. Reçete numarası olan 8 452 631 sayılan açıkça okunuyor. Kanzuk eczanesinin kutusu bizim süprüntülükte ne arıyor? İlk bakışta pek sade görünen şeyler vardır ki biraz araştırma yoluna gidilse meydana büyük büyük gerçekler çıkar. Ama çoğu zaman bunun farkında olmayız. Kanzuk'un kutusu bizim evde ne geziyor? Ev için reçete yaptırmak gerektikçe Erenköy eczanesine başvuruluyor. İlacın Beyoğlu'nda yapılmasında bir olağanüstü hal var. İlaç kadınlardan biri için olsa bile bunu orada ya siz yaptıracaksınız, ya ben, ya Şaban... Şaban'ı ustalıkla iskandil etim. Onun yaptırtmadığını. anladım. Görünüşte hiç işe önem vermez gibi sizin de ağzınızı aradım. Haberiniz olmadığı meydana çıktı. Aklım bu işte takılıyken ikinci bir olay beni büsbütün meraka, hatta büyük bir acıya düşürdü. Bir gün Feneryolu'nda Aşir Beyin köşküne uğramıştım. Bahçede ev sahibiyle kameriyede otururken yanımıza küçük Sırrı Bey geldi. Elimi öptü. Yocukça bazı istekler, fikirler ileri sürdü. O parlak, saf, minimini, gözlerini dikip dikkatli dikkatli baktıktan sonra kulağıma eğilerek: «Annem bana sakın Raci Bey amcana söyleme dedi. Söylemem ki!..» Ben de yavaşça çocuğun kulağına: «Neyi?». «İşte onu!». «?!...» «Söylemem... Söylemem...» Çocuk beni üzmeye başlamış olduğunu

hissedince sevinç kahkahalarıyle iki elini birbirine vurarak tutturdu: «Oh ya... söylemem ya... bilemezsin ya...». Nihayet babası: «Haydi bakalım, Raci amcanı rahatsız etme... Git bahçeye, küçük el arabanla oyna...» diye çocuğu savdı. Aşir Efendi söz arasında geçenlerde Lebibe'yle Rebia'nın misafir gelmiş olduklarını söyledi. Hemen anladım ki çocuğun bana hem açıklamamak, hem de anlatmak istediği şey Lebibe'yle Rebia'ya ilişik bir sırdır. Meraktan kabıma sığamayacak bir hale geldim. Aşir Efendiyle sözde konuşuyordum. Ama ne dediğimi bilmiyordum. Aklım çocuktaydı. Nasıl bir fırsat bulup da Sırrı'nın ağzından şu sözü alabileceğimi tasarlayıp duruyordum. Aşir Efendi de o kadar lakırdıyı uzatıyordu ki, mübarek adam bana nefes almaya fırsat vermedi. Tren vakti geldi. Allahaısmarladık deyip çıktım. O geceyi bin türlü rahatsız edici ihtimallerle geçirdim. Aklıma neler gelmiyordu, neler. O günden sonra Aşir Efendinin evine gidişlerimi sıklaştırdım. Nihayet bir defasında yaramazı yalnız olarak bahçenin bir köşesinde yakaladım. Öptüm, sevdim. Özellikle cebime koymuş olduğum kaymaklı bonbonları, fondanları, çikolataları birer birer çıkarıp Sırrı'ya azar azar tattırdım. Bu ilk lokmalar çocuğa o kadar tatlı geldi ki, yalvara yakara gözlerini süzüp ötekileri istemek için ellerini uzatıyordu. Şekeri verip çocuğun ağzından sır almanın tamam sırası geldi. Bonbonların arasını biraz seyrekleştirerek dedim ki: «Benim seni sevdiğim kadar nafile sen beni sevmiyorsun ki!..» Sırrı şekeri istemek için uzatmış olduğu elini aşağıya indirmeksizin biraz kaşlarını çatıp cevap verdi: «Amcacığım seni çok severim. Efendi babam... Küçük annem... Cici annem... Dilsitû dadım duymasın. Onların hepsinden çok seni severim...». Rüşvet bu yaşta çocuğa bile tatlı geliyor, bakınız ne büyük yalanlar söyletiyordu. Yavrucuğun artık zayıf damarını yakalamıştım. Hafifçe sitemli, dedim ki: «Sen beni çok sevmiş olsan geçen gün Lebibe, Rebia teyzelerin buraya geldikleri zaman ne yaptıklarını söylerdin...». Çocuğun şeker için uzattığı rica eli bir süre havada boş kaldı. Gözlerini dalgın dalgın bana dikti. Biraz düşündü. Beni büyük bir meraka düşüren o geçen günkü muzipliğini unutmuştu. Şimdi, bir anda hatırlayıverdi. Gülümsedi. Eline bir kaymaklı şeker sundum. Annesinin o sırrı saklamak için ettiği kesin tembihleriyle onu bana söylemekteki sakıncayı besbelli tartıyordu. O bana bu sırdan sözettiği vakit Lebibe'yle Rebia'yı hiç söze katmamıştı. Ben şimdi kızların adlarını anarak bir adım ilerlemiş bulunuyordum. O, geçen günkü açıklamalarının derecesini pek kestiremeyerek bu hileye yenildi. Dedi ki: «Lebibe, Rebia teyzelerim geçen günü buraya geldikleri zaman bir yere gitmediler ki, evde oturdular...». «Gittiler... gittiler... ben biliyorum.». Çocuğun ağzındaki şeker eridi, istekle eli gene uzandı. Bu sefer bir fondan vererek biraz çatkınca dedim ki: «Yalancı, neye doğru söylemiyorsun? Ben sanki gittiklerini bilmiyor muyum? Gittiler işte...» Sırrı, ağzındaki şekeri eritmeye uğraşarak: «Amca Bey gittiler ama, annemin çarşafını giymediler. Kendi yeldirmeleriyle gittiler.». Hah, anne korkusuyla çocuğun saklamak istediği sırrın anahtarını şimdi yakaladım işte. Demek Lebibe'yle Rebia, Aşir Efendinin köşküne yeldirmeleriyle gelmişler. Oradan iğreti çarşaflara bürünüp, yani kılık değiştirerek yeniden sokağa çıkmışlar. Yavrucak nasılsa bu hali öğrenmiş. Kimseye bir şey söylememesi için korkutup kendisine sıkı sıkı tembih etmişler. Bu kadar tatlı rüşvetlerimi yediği halde çocuk hâlâ kendi aklınca benden gerçeği saklamaya uğraşıyordu. Midesini bozmamak için artık başka şeker vermeyerek Sırrı'dan ayrılmak istedim. Son defa uzanan eline bir şey koymadan uzaklaştığımı gören yaramaz, rüşvetin arkası sahiden kesildiğini anlayınca artık bu sefer saklamanın kendisine vereceği zararı anlayarak: «Amca Bey, gittiler, gittiler. Hem de annemin siyah, lâcivert gron çarşaflarını giyerek gittiler...». Çocuk bana bu son açıklamasını birçok bonbona satmak için bar bar bağırırken ben bahçeden çıktım. Kaç

zamandır beynimi ezen şüpheleri artık bir temele dayandırmak için işte sağlam bir toprağa doğru adım atıyordum. Bu adımlarımın her birinde kim bilir ne yürek çarpıntılarıyle, ne tehlikelerle karşılaşacaktım. Çocuktan al haberi, derler. Çocuktan haberi aldım. Ama bundan sonra ihtiyacım olacak, kuvvet ve dayanıklılığı nereden bulacak, kimden alacaktım? Lebibe'yle Rebia, tanınmamak için kılık değiştirerek Aşir Efendinin evinden sokağa çıkmışlar. Bu kesin. Ama nereye, ne yapmaya gitmişler? Bilinen bu bir tek şeyle bilinmeyen iki şeyi çözmek gerekiyordu... Cebimden hap kutusunu çıkardım. Kırmızı, küçük bir kutu... Önemli bir cinayet meselesinde iz arayan bir bilirkişi gibi parmaklarımın arasında kutuyu evirdim, çevirdim. Üzerindeki bütün nakışlardan, çizgilerden anlam çıkarmaya uğraşıyordum. Bu kutu bana iki önemli şeyi açıklıyordu. Bir kere bu iki noktaya el atınca gerçeğe kadar uzanıvermek pek kolay olacaktı. Bu açıklanan iki şeyden biri Kanzuk eczanesiydi. İkincisi de reçete numarasıydı. Kanzuk İngiliz eczanesi Beyoğlu'nda tanınmış bir dükkân. Oraya kadar çıkıp kutunun üzerindeki numarayla bu hapların hangi doktorun imzası altında bir reçeteyle hangi tarihte yapıldığını, hangi derde yaradığını araştırmak gerçeğin kanıtlanması için yetecekti. Akşam yaklaştığından hemen Beyoğlu'na gitmek üzere yola çıkmayı uygun görmedim. Konu benim için pek nazikti. Bu işin içinde eni, boyu hesap edilecek pek ince noktalar vardı. Yahut ben bu konuyu fazla büyüttüğümden bana öyle geliyordu. Beyoğlu'na çıkınca pek güçlü düşmanlarla boğaz boğaza geleceğimi sanıyordum. Köşke döndüm. O gece Lebibe'yle Rebia'nın hiç bir hareketlerini gözden kaçırmadım. Evet, kızların ikisinde de esrarlı bir hal, pek dikkat edilirse anlaşılabilecek derin birer üzüntü vardı. Arada sırada manalı manalı bakışarak üzüntülerini birbirlerine gizlice bildiriyorlar, birbirlerini gizlice avutuyorlardı. Vakit buldukça bir köşeye bucağa çekilip fısıldaşmaktan da geri durmuyorlardı. O gece döşeğe girdim. Uzun zaman uyuyamadım. Nasıl olmuşsa bir aralık dalmışım. Rüyamda Kanzuk eczanesine kadar çıktım. Numarayı söyleyerek defterde bu reçetenin kopyasını bulup göstermesini eczacı kalfasından istedim. Herif bu isteğime kesin olarak karşı çıktı. Ben ısrar ettim. Boğaz boğaza geldik. Sahiden boğuluyor gibi bir sıkıntılar, tıkanıklıklar hissettim. Kan ter içinde uyandım. O sabah doğru Beyoğlu'na, Kanzuk eczanesine çıktım. Kutunun üzerindeki 8 452 631 sayılarını göstererek eczacı kalfasına dedim ki: «Bu numarayla evvelce yaptırtmış olduğumuz hapların reçetesini kaybettik. Şimdi ilacın yeniden yapılması gerekli. Bu hapları bir daha yaparak defterden de reçetenin bir kopyasını çıkarıp vermenizi rica ederim.». Bu sözlerimde eczacının kuşkulara düşerek beni enine boyuna, yukarıdan aşağıya süzeceğini sanıyordum. Ama hiç öyle olmadı. Eczacı püpitrinin önüne gitti. Köşeleri sarı tenekeli bir büyük defter açtı. Birkaç yaprak çevirdi. Sayfaların üstünde işaret parmağını dolaştırdı. Nihayet Fransızca: «La voila» dedi.. Reçeteyi ta baştan imzaya kadar gayet çabuk okudu. Ben düşüncemde, kızlar hakkında peydahlamış olduğum kuşkularımda aldanmış bulunduğumu, bütün bu kötü sanılarımın saçmalığını görmek istiyordum. O hap kutusunun bizim süprüntülüğe başka bir nedenle gelmiş olması, bunun bizim Lebibe'yle Rebia'yla ilgili olmaması ihtimali de vardı. Şu ilâç kutusunun aklımda büyüye büyüye kızların suçlarına bir büyük belge olmasındaki önemini birdenbire kaybetmesini çok istiyordum. Bu hapların meselâ egzemaya, romatizmaya veya o türden bazı hastalıklara karşı kullanılan bir ilâç olduğu meydana çıkıverseydi, kızlar, birçok günden beri üzerlerine yığmakta olduğum sanıklık yükünden kurtulacaklar, ben de bütün ciğerlerimin gücüyle rahat ve büyük soluklar alarak ferahlayacaktım. Ama yazık ki gerçek bu hayalim, istediğim gibi çıkmadı. Eczacı, reçeteyi yazan doktorun adını okur okumaz tepemden aşağı bir kazan kaynar su

döküldü sandım. Bu isim Madam Moralier idi. Bu ismin, şehrimizde tanınmış ebelerden bir kadının olduğunu biliyordum. Bilinmezlik kuyusundan çekip çıkaracağım korkunç sırların ipucunu işte yakaladım. Ama bu korkunç gerçeklerle karşı karşıya gelmeye kendimde cesaret bulamıyor, çıldıracağım zannediyordum. Ellerimi, dizlerimi hafif bir titreme aldı. Cinayet işlemek istiyordum. Lebibe'yle Rebia'ya bu hapları yutturan... evet, yutturmak zorunda bırakan o aşağılık yaratıklar, o vicdansızlar kimlerse hemen bulup gebertmek isteği gibi şiddetli ve delice bir düşünceye kapıldım. Madam Moralier adı bir top gürültüsüyle zihnimde patladıktan sonra yıldırımla gövdesinden vurulup da düşmeye hazır olan bir ağaç gibi iki yanıma sallanıyordum. Aklım, zihnim koyu bir duman içinde kaldı. Ondan sonra eczacı bana ne dedi? Ben ona ne cevap verdim? Bilemiyorum. Yalnız elimde bir kâğıt parçası ve önceden eczacıya gösterdiğim hap kutusuna benzer başka bir kutuyla eczaneden dışarıya çıktığımı biliyorum. Ne tarafa gideceğim? Sağa mı? Sola mı? Yürüyüşüme hiç bir hedef, hiç bir yön seçmeden öyle, gelişigüzel yummuşum. Kendimi Taksim'de buldum. Uyurgezer bir haldeydim. Gene öyle iradesiz bir halde orada, köşe başında Eftalibos'un taraçalı kahvesine çıktım... Bir sandalyeye oturdum. Fesimi, bastonumu masanın mermeri üstüne koydum. Garson geldi. Ne alacağımı sordu. Bu soruya önce: «Hiç bir şey...» diye cevap verdim. Sonra: «Ne getirirsen onu alacağım» dedim. Herif şaşkın şaşkın yüzüme baktı. Çekildi. Artık bilmem beni deli mi, aptal mı, yoksa sarhoş mu, ne sandı. Orada, caddede gözümün önünden tramvaylardan, arabalardan, atlılardan, bisikletlilerden, yayalardan oluşan fesli, şapkalı, kalpaklı, kadın - erkek, çoluk - çocuktan meydana gelme bir kalabalık halk, cıvıl cıvıl kaynıyordu. Kimi gevşek, aceleci yürüyüşlerle sokağın iki yanında su gibi akıp gidiyordu. Herkesi neşeli, canlı görüyordum. Halkın bu neşesi yavaş yavaş beni kızdırdı. Benim derdime, üzüntüme katılmak değil, şöyle azıcık dikkat eden bile yoktu. O kalabalığın içinde elbette birçoklarının kızkardeşleri vardı. Ama hiç biri benim düşmüş olduğum kuşkunun cehennem azabı içinde kavrulmuyordu. O kadar insanın içinde kızkardeşinin namusundan şüphe eden yalnız bendim. Bu büyük kederin bana mahsus olması, o kalabalık içinde üzüntü bakımından bir ayrıılk meydana getirişim yüzünden büsbütün yüreğim kan ağlıyor, gözümde derdimi daha da büyütüyordu. O taraçaya oturalı epey zaman oldu. Eczaneden beri elimde tutmakta olduğum iki şeyi hâlâ cebime koymamış olduğumun daha yeni farkına vardım. Bunlardan biri hap kutusu, öbürü de bükülmüş bir kâğıt parçasıydı. Kâğıdı açtım. Bunun, eczacıdan istediğim reçete kopyası olduğunu gördüm. Defterden kopya edilmiş olan bu reçete gayet çabuk bir elle yazılmıştı. Okumakta epey güçlük çektim. Bir şifre çözer gibi okumayı başarabildiklerim işte şunlardı:

Le 22 Juillet 18 xx Extrait de jusquiame 0,40 centig.
Extrait d'opium '0,20 centig.
Extrait et poudre de reglisse- M.F. des pillules N 20 a prendre 2-5 p. j. 3 heures d'intervalle

Bu ilâçlar hangi hastalık için yazılmıştı? Bir kadının, bir kızoğlan kızın ebeye başvurması mutlaka suç sayılacak bir iş yüzünden olmazdı ya! Namusu hiç lekelenmemiş bir kızoğlan kız da ebenin bakımına ihtiyaç gösterecek bir hastalığa yakalanabilir. Bakınız hâlâ aklım fikrim bizim kızların suçsuz olduklarını ispata yarayacak deliller keşfine uğraşmaktan geri durmuyordu. Bunların çıkarına ne kadar delil toplamaya uğraşsam çok geçmeden gene suçluluklarını gösterecek yığın yığın kara bulutlar beynimi sarıveriyordu.

Lebibe'yle Rebia'nın ebeye başvurmaları yüz kızartmayacak bir sağlık ihtiyacı yüzünden olsa böyle sekiz mahalle aşırı bir eve gidip tanınmamak için kılık değiştirme ihtiyaçlarına, böyle büyük büyük tedbirler almaya neden gerek görsünler? Şu elime geçirdiğim reçete kopyasındaki ilâçlar acaba hangi çeşit kadın hastalıkları için kullanılır? Şimdi bence anlaması pek önemli olan nokta işte buydu. Başvuracağım bir doktor bana bu gerçekleri açıklarken ben kimbilir ne hallere girecek, ne büyük fenalıklar geçirecektim? Ailemiz üzerine şüpheli bakışları çekmemek için bizi hiç mi hiç tanımayan yabancı bir doktora başvurmak zorunda kaldım. Ama hemen, şimdi, bu doktoru nereden bulacaktım? Meraktan çatlıyordum. Bu sırra ermeden geçecek beş dakika bile bana pek uzun görünüyordu. Fesimi başıma geçirdim. Bastonumu aldım. Taraçanın merdivenlerinden paldır küldür sokağa fırladım. Beyoğluna doğru âdeta jimnastik adım gidiyordum. İlk rastladığım eczaneye daldım. Eczacı, tezgâhın başında deftere bir şeyler yazıyor... Siyah, meşin kaplı sandalyelerin üstünde birkaç kişi oturuyor. Baktım, hepsi yabancı. Ne onlar beni tanıyor, ne ben onları... Ooohh ne ala... «İçinizde bir doktor var mı?» diye sordum. Bu adamlardan tıknazca ve azıcık kır serpmiş sivri sakallı biri: «Ne istiyorsunuz?» dedi. Affedersiniz Mösyö doktor. Karımı pek severim. Zavallı kadın kaç zamandır hasta. Bir hekime baktırdım. Şu reçeteyi verdi. Bunu hangi hastalık için verirler? Pek merak ediyorum.. Şu güçlüğümü çözmenizi insanlık adına rica ederim» dedim. Hekimlikteki ustalığına benim gibi şu yolda başvuran birine her zaman rastlamadığından olacak, doktorun kaşları çatıldı. Bununla birlikte reçeteyi elimden aldı. Şöyle bir göz gezdirdi. Ağır ağır: «Bu reçeteyi birkaç hastalık için verebilirler. Ama merak etmeyiniz, bu ilaçtan hiç bir zaman ağır bir hastalık anlaşılmaz.» dedi. Reçeteyi parmaklarının ucuyle bana geri verirken önceki çatkınlığına karşılık şimdi biraz gülümseyerek: «Madam Moralier'nin, bu ilacı gebe bir kadının kusmalarını yatıştırmak için vermiş olması ihtimali vardır. Bunun için hiç üzülmeyiniz, sevininiz. Çünkü yakında baba olacaksınız demektir. Tebrik ederim.» sözlerini de ekledi. Bu tebrike karşı: «Teşekkür ederim» dedim. Ama gözlerim o kadar kararmış, vücudumu öyle bir kesiklik aldı ki düşmemek için iki elimle çevremde dayanak araştırmaya başladım. Umulmaz bir yerimden yaralanmış gibi sendeleyerek kıvrana kıvrana eczaneden çıktım. Evet, Lebibe'yle Rebia'dan biri gebeydi. Reçetenin yardımıyle bu anlaşıldı. Ama gebe olan hangisiydi? Bu gebelik kimdendi? İlk bilinmeyenden sonra çözülmesi gereken öbür bilinmeyenler... Siz, gebeliği Rebia'ya yükle diyorsunuz. Demek cinayeti işleyen adamı da biliyorsunuz. İşte benim araştırmalarım ve gördüklerim bunlar... Sonra Madam Moralier'ye başvurdum. Böyle kendine mal edilen bir reçete kopyası üzerine bana hiç bilgi vermeyeceğini, her gün muayenehanesine birçok hasta geldiğini, bunlardan birine böyle bir reçete vermiş olabileceğini, ama bunun kim olduğunu hatırlayamayacağını söyledi. Madam Moralier'den bir şey anlayamayınca bütün inceleme gücümü kızların halini gözetlemeye ayırdım. Kaç zamandır pek ihtiyatlı davrandıkları için önemli bir şey keşfedemedim. İşe yalnız bu akşam, şu gördüğümüz hale rastladım. Şimdi kızları getirterek istediğimiz gibi sorguya çekiniz. Ama benim de burada bulunmam gerekir. Gerçeği meydana çıkarmak işinde size yardımım dokunabilir. Meselenin çok ağır oluşu ikimizin de birlikte çalışmamızı gerektiriyor.

İki kardeş arasında bir süre derin bir sessizlik oldu. Bu iki ucu kirli meselenin neresinden yapışarak temizlenmesine başlayacaklarını kestirmeye uğraşıyorlardı. Meftun, Kasım Efendi ailesini gücendirmeden, yani Kaşıkçılar Kâhyasına damat olmak ümidinin kapısını her zaman açık bulundurarak bu nazik işe bir çözüm yolu bulmak düşüncesinde kesin olarak duruyordu. Bu şart, meselenin çözümünü son derece güçleştiriyordu. Bu sevda tufanında namusu kazaya uğrayan yalnız Rebia mıydı? Lebibe'nin de az çok, belki

Rebia kadar yaralanmadığı ne malûmdu? Bütün bu namus yaralarını kızgınlığa düşmeden, şiddet göstermeden düzeltmek nasıl kabil olacaktı? Raci, ağabeysinin bu önemli, bu diplomatça kararını bilmediği için, işe vurmak, kesmek, atmak, savurmak gibi olanca kuvvet ve şiddetle girişilmesini istiyordu.

Meftun, sorgu sırasında ölçülü, orta karar ve dayanıklı davranmasını kardeşine defalarca hatırlattıktan sonra Lebibe'yle Rebia'yı odaya getirtti. İçeride geçecek konuşmaların dışarıdan işitilmemesi için sofaya ve balkona açılan iki kapıyı kilitledi.

Rebia'nın anası Vesile Hanım, o gece Meftun Beyin küçük hanımlarla sabahlara kadar kırlarda gezip eğlenmesini bu delikanlı hakkında beslediği umutlara, geçirdiği kuruntulara ne kadar kuvvet verebilirse o kadar iyiye yordu. Meftun'da Rebia'ya karşı bir sevgi uyanmış olduğuna kesin olarak karar verdi. O sabah kızkardeşinin oğlunun, iki kızı birden böyle esrarlı bir şekilde odasına çağırıp da kapıları kilitlemesini evlenmeyi çabuklaştırmak için aralarında gizli bir görüşme yapılacağına yordu. Çünkü alafranga evliliklerde velilerden önce kızların kendileriyle söz kesişmek âdet olduğunu biraz işitmişti. Sevinçten kadının etekleri zil çalıyor, âdeta bastığı yeri bilmiyordu. Vesile Hanım, bu açık mutluluğunu belirli bir biçimde, gerçek kulağıyle de işitip bütün bütün keyiflenmek için dışarıdan dinleyecek bir delik, odanın bir yufka tarafını aradı.

Bu niyetini kimseye sezdirmeden, kümes etrafında dolaşan sansar gibi dört döndü. Nihayet böyle dinlemeye elverişli bir nokta olarak balkon kapısını buldu. Koridor tarafına açılan bir başka kapıdan usulca balkona girdi. Kaplamalara sürtüne sürtüne yürüdü. Kulağını kapıya yapıştırdı. Evlenme üzerine yapılacak bu alafranga danışmaya karşı Rebia'nın bir ters cevap vermesinden de pek korkuyordu. Kızında kaç zamandır gördüğü neşesizliği, durgunluğu, yorgunluk belirtilerini kendince birtakım yanlış düşüncelerle yorumluyor, düşüncelerinde hep yanılıyor, kızının korkunç düşüşünü anlamaktan uzak bulunuyordu.

İKİ kız odaya, ağabeylerinin yanına girince âdeta birer sanık haliyle duvar dibindeki sandalyelere yan yana oturdular. Lebibe'nin halinde çok acı bir utanç vardı. O yuvarlak, etli yüzü alnından, saçlarının bitim yerinden şakaklarına doğru ter damlalarıyle nemlenmişti. Ağabeylerinin azarlayıcı bakışlarıyle karşılaşmaktan sıkıldığı için korkudan başını kaldırıp yüzlerine bakamıyordu. Geçirdiği üzüntülü saatlar zavallıyı epey soldurmuş, yüzünde derin yorgunluk izleri bırakmıştı.

Rebia daha solgun, daha bitikti. Ondaki yorgunluk izleri yüzünde daha açık, daha üzücü gölgelerle, geçirdiği uzun, şiddetli ıstırap fırtınalarını belli ediyordu. Ama bunun halinde utanmaktan zerre kadar iz yoktu. Sanki düşmanlarına meydan okumak ister gibi atak bir bakışla gözlerini açmış etrafına bakınıyor, her kimle olursa olsun didişmekten, savaşmaktan çekinmeyeceğini, hemen parlamak için bir küçük işaret beklediğini, artık çektiği acıların sonuna gelmiş, hiç bir şeyden korkusu kalmamış, başkaldırmaya hazır bir zulüm görmüşün ümitsiz katlanışıyle anlatıyordu.

Bu kızların yüzlerinden ruh hallerini anlamak üzere verdikleri ilk acele hükümde Meftun'la Raci aldanarak Lebibe'yi daha çok boyun eğmiş, pişmanlıktan daha kahrolmuş buldular. İki kardeş bu acı gerçeği birbirlerine anlatmak için bir süre derin derin bakıştılar. Meftun, bütün heybetli ciddiliğini takınıp kızlara korku salacak davranışlar almaya uğraşarak ağır ağır, bir hâkim gibi ağız açtı:

— Gösterdiğiniz namus kırıcı girişimle bizi, yani bütün aileyi çok güç durumda bıraktınız. Geleceğinizi büyük tehlikeye düşürdünüz. Size karşı verdiğim müsaadeleri kötüye kullandınız. Bu gibi lûtuflara lâyık olmadığınızı anlattınız. Serbestlikle namussuzluğu ayıramayacak durumda olduğunuzu gösterdiniz. Bugün şu cinayetinize karşı birtakım kaba, vahşi babalar, kardeşler gibi sizi dövmek, sövmek gibi davranışlara kalkmıyoruz. Sizin terbiye ve namus sınırlarını aşmanıza karşılık size uygarlık, ve nezaket dışı bir söz söylemiyoruz. Ama bugünkü milletlerin en uygarlarında bile birer ceza kanunu, hapishane, zindan, cellât vardır. İnsanlar daha bu gibi suç nedenlerinden uzak kalacak kadar iyileşememişlerdir.

Meftun sözü böyle uzatmaya başlayınca kendini bu davanın savcısı gibi gören Raci, artık susamayarak önemli bir uyarıda bulunurcasına dedi ki:

— Ağabey, cesaretimi affedersiniz. Üzüntünüzün büyüklüğünden sözü uzatıyorsunuz. Şimdilik işin yaşama bilgisine, hukuka, felsefeye, alafrangalığa, alaturkalığa dokunan tarafından vazgeçip doğrudan doğruya meselenin ruhuna girileniz daha iyi olur. Çünkü küçük hanımlar akşamdan beri vücutça da, zihince de yorgun düştüler. Fazla sözle zihinleri karışacak. İşin en önemli noktalarında ne cevap vermeleri gerektiğini şaşıracaklar.

Kendinden bir şey sorulmadıkça lafa karışmayacağına verdiği sözü daha ilk adımda bozan Raci'nin yüzüne Meftun kızgınlıkla bakarak, dedi ki:

— Lüzumsuz yere söze karışmanızla küçük hanımlarınkinden önce siz benim zihnimi dolaştırıyorsunuz. Susun rica ederim, birader. (Kızlara söylemekte devamla) Size karşı her ne kadar insanlık ve nezaket göstermeye karar vermişsek de ne görgü kuralları, ne dünyadaki medeni kanunların hiç biri bu gibi hallerde büsbütün yumuşak davranmayı emretmez. Evet, bunu hiç bir kanun uygun bulmaz.Konu ailemizin namusuna ve sizin kendi temizliğinize dokunduğu için enine boyuna derinleştirip soruşturulması gerekiyor. Her iki tarafın da yüzünü kızartan bu maceranın bazı maddelerini ister istemez sizden sormak zorundayım. Bu büyük hatanızın ağırlığını biraz hafifletmek kabilse o da ancak size soracağım şeylere doğru cevap vermenizle mümkün olabilir. Şimdiye kadar

anlayamamış olduğunuz namus değerini bari bu noktada anlayın da iki tarafı boş yere yormamak için doğru sözden ayrılmayınız... Lebibe, senden başlıyorum. Bu gece sizi birlikte gördüğümüz Kasım Efendizade Mahir Beyle ne zamandan beri sevişiyorsunuz?

Bu soruya karşı Lebibe kıpkırmızı kesildi. Başını bütün bütün önüne eğdi. Hiç bir cevap vermedi. Meftun bir süre bekledikten sonra:

— Niçin susuyorsun? Bu susmaya utanma anlamı versek o fazileti gösteren, yani utanıp arlanan bir kız gece yarılarında elin hovarda delikanlısıyle el ele, kol kola, evet, söylemesi bile bana güç geliyor, ama ne çare ki gerçeği ortaya çıkarmak için her şeyi doğru söylemek gerek, sarmaş dolaş, edepsizce davranışlarla kırlara çıkar, namuslu bir erkeğin bile içeriye girmekten çekineceği Despina Kadın'ın evine kapanır mı? İşte görüyorsunuz ki oynadığınız bu edepsizce sevişme komedisinin nasıl geçtiğine büsbütün yabancı değiliz. Biraz bilgimiz var. Sizin için doğru söylemekten başka çare yoktur. Cevap ver.

Lebibe cevap olarak korsajının arasından ufak keten mendili çıkardı. Gözlerine örterek hafif hafif hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Meftun devamla:

— Bir kız utanmazlık çukuruna düşmeden önce ağlamalıdır. Düştükten sonra göz yaşı bu çeşit günahları temizleyemez. Yanılgısının ağırlığını anladığı anda göz yaşı döken kadınlar çok görülmüş, ama bu göz yaşlarıyle geçmişin kirlerinden kurtulabilmiş olanlara rastlanmış mıdır?

Lebibe'nin hıçkırıkları daha da sıklaştı. Beri yandan Rebia, zaten dik tuttuğu başını şaşılacak bir ataklıkla büsbütün dikleştirip dedi ki:

— İşte o söylemeye sıkılıyor. Bana sorunuz. İldırgıçsızca size her şeyi olup bittiği gibi anlatayım...

Lebibe, bir süre ağlamayı kesip şöyle biraz başını kaldırarak mendilin arasından bu ataklığına karşı arkadaşının yüzüne baktı. Bu bakışında «Allah aşkına aldığını bulduğunu söyleyip de beni mahvetme» anlamını sezdiren derin bir yalvarış vardı. Ama Meftun, sorgunun düzenini bozmamak için Rebia'ya:

— Sen sus. Sana da söz sırası gelecek. Ben kime söylüyorsam o cevap versin, dedi.

Lebibe'nin sorulan şeye cevap vermesi için biraz beklendi. Kızda gene hıçkırıklardan, mendille yüz kapamadan başka bir hareket görülmeyince, Meftun alaycı bir hüzünle:

— Geceyarısı tenha tarlalarda Mahir Beyle kol kola fink atarken hiç halinde utanma kokusu yoktu. Ben o hoppalığını bir kere gördükten, o rezaletin benim gözümde tamamıyle ispatlandıktan sonra şimdi gösterdiğin şu yapma utanca beni inandırmak kabil olur mu? Akşamki rezaletine şimdi bir de yalan, yapmacık ekleyerek gözümüzden büsbütün düşeceğine bari işlediğin suçu itiraf edecek kadar erkekçe bir harekette bulun. Kabahatini böylelikle hafifletmeye bir yol ara. Bugün söyleyeceksin, mutlaka söyleyeceksin. «Ben kendi hesabıma böyle bir rezaleti kendime uygun görüyorum, size ne oluyor?» dersen bunda aldanıyorsun. Çünkü sen daha bizim' vasiliğimiz altında bulunan bir kızsın. Bu maceradan bize de bulaştırdığın rezalet payını temizlemek için ailen adına her şeyi doğruca söylemek zorundasın. Fenalığı kökünden bilelim de ona göre düşünelim. Saklamayla, susmayla bir suçun temelindeki ağırlık hafifletilemez. Söyleyeceksin Lebibe... Lâ-ilâç söyleyeceksin. Başka çare yok...

Bu ısrara karşı Lebibe Hanım mendili biraz yüzünden çekip utanç ve üzüntü yaşlarıyle perdelenen gözlerini ağabeylerine çevirdi ve zayıf, zor çıkan bir yakarış sesiyle dedi ki:

— Söyleyeyim. Emriniz başım üzerine, söyleyeyim. Bu rezaletimden aileme sıçrayacak lekeyi kanımla temizlemeye hazırım. İş bir kere bu kerteye geldikten sonra

yaşamanın bana lüzumu yok.

Meftun — Hangi kerteye?

Lebibe — Rezaletim gözünüzde bu kadar açığa çıktıktan sonra... demek istiyorum... ama...

Meftun — Eeey? ama...

Lebibe — Bu sorgu sualler bana pek ağır geliyor. Bunlara hiç gerek yok.

Meftun — O halde gerçeği nasıl anlayalım?

Lebibe — Zekânızla, anlayışınızla, bilginizle...

Meftun — Ben falcı, bakıcı, remilci değilim. Böyle ağır namus meselelerinde tahminle işin aslı anlaşılmaz.

Lebibe — Rica ederim efendim. Zihninizden bana karşı ne kadar ağır şeyler düşünebilirseniz düşününüz de tek beni bu acı sorgunuzla öldürmeyiniz. Başka bir ölümle öldürünüz. Suçluyum. Her cezaya razıyım.

Meftun — (Büyük bir şaşkınlık içinde) Demek ki Lebibe şimdi sana karşı en ağır suçlamalara razı oluyor, dayanıyorsun. Bu itirafların bana dehşet veriyor. Bu kadar mahvolmuş bir kız mısın?

Lebibe — Bana karşı gösterdiğiniz şiddete karşı böyle söylemek gerekiyor. Başka kızların eğlence saydıkları bir işi ben yapınca bu davranış en ağır cezayı gerektiren bir cinayet, bir namussuzluk oluveriyor.

Meftun — Vay, geceyarısı elin delikanlısıyle Despina gibi aracı bir kadının evine kapanmak bir kız için namussuzluk değil midir?

Lebibe — Siz geçenlerde ünlü bir romanda okuyup da yorumladığınız satırları unuttunuz mu?

Meftun — (Şaşırarak) Unuttum. Ben her gün bin türlü şey okur, her önüme gelene çeşit çeşit yorumlarım. Neymiş o satırlar?

Lebibe — Sevgi, nesli sürdürmek için tabiatın insanlara verdiği şiddetli bir duygudur. Bu duyguyu kanunlara aykırı bir biçimde gidermek erkekler için bir çeşit sevgi zaferi, kadınlar içinse affolunmaz bir yüz karasıdır. Konu tarafsız olarak derinleştirilirse bu hükümde erkek cinsinin büyük haksızlığı görülür. Bu haksızlık doğuda, batıdan daha büyük ölçüde hüküm sürüyor. Evli, bekâr her erkeğin heveslerini yatıştırmak için göze aldırdığı delilikler, sefahetler, uygunsuz sevgiler, vicdana aykırı cinayetler hep eğlence adı altında hoş görülüyor. Ayıplamak şöyle dursun, bu hale şaşmak bile kimsenin aklına gelmiyor. Kadınların sevda yolunda en küçük bir hevese uymaları cinayetlerin en büyüğü sayılıyor. Bu işteki üstünlük tersine, yani kadınlarda olsaydı dünyada genelev sözü işitilmez, bütiin insanlık rahat ederdi.

Meftun'un ukalâca baskısı üzerine Lebibe önce kızarıp bozarak, utanç göz yaşları döktükten sonra böyle taşmaya, sızıldanmaya başladı. Lebibe yalan söylemiyordu. Meftun çoğu zaman okuduğu kitaplardan böyle başı, sonu belirsiz hükümler çıkararak bu gibi sözlerin kızlar üzerinde uyandıracağı kötü etkiyi hiç hesaba katmaksızın bilgiçlik derdiyle saatlarca dırlanır, bu sözlerini de kadınları fikirce aydınlatmaya hizmet sayardı.

Raci, Lebibe'yi asıl iddiasında değil de ağabeysinin hafifliğine karşı suçlamalarında haklı bulduğu için utancından dişleriyle tırnaklarının ucunu koparmaya başladı.

Meftun kaşlarını çatıp sözüne devamla:

— Vay hemşire... Daha şimdi ağlaya sızlaya başını yukarı kaldıramayacak kadar bir utanç altında ezilip dururken ne çabuk açıldın? Zihinlerinizi aydınlatmak için belki bir romanda görmüş olduğum o satırları size o yolda yorumlamış olayım. Ama romanlardaki tehlikeli hayalleri hayatta uygulayacağız diye öğüt verdim mi?

Lebibe — Bendeniz romanlardaki olayları hayatlarına uygulayan aşifte, deli kızlardan değilim. Suçumu, kabahatimi pek fazla büyütüyorsunuz. Sandığınız kadar namus kırıcı, cinayet sayılacak bir davranışta bulunmadım.

Meftun — Pekâlâ, pek güzel... Bizim aradığımız da işte bu... Bu sözlerinin doğruluğunu ispat et... Evet, gece yarısı yabancı bir delikanlıyla kırlarda dolaşıp adı kötüye çıkmış evlere girip çıkmanın namus kırıcı bir davranış olmadığına beni inandır...

Lebibe — Mademki her şeyi doğru söylemeye beni zorluyorsunuz. Namuslu bir kızın büyük kardeşine açıklaması utandırıcı, belki pek ayıp olacak bazı gerçekleri söylememe de izin veriniz. Çünkü siz düşüncesi sınırlı erkeklerden değilsiniz. Her işin bir nedenle meydana geldiğini her zaman bize açıklar durursunuz...

Meftun — Hay hay ... her şeyi söyleyebilirsin. Maksadım tamamıyle gerçeği anlamak...

Lebibe — Mademki her işi bir neden doğururmuş... benim gençliğimi, duygularımı, kadınlığımı niçin insaf gözüyle görmüyorsunuz? (Biraz kekeleyerek) Bir delikanlıya karşı tabiatın itmesiyle duyguca yenik düşmüşsem beni namussuzdur diye sokağa atmak... tepelemek... öldürmek mi gerekir? Siz bir kadına karşı aynı şeyleri duysanız kendinizi böyle kötülemek aklınıza gelir mi?

Meftun yüzündeki sertliği hemen tatlılaştırarak:

— Bak, yavrum Lebibe... En amansız damarıma basıyorsun. Evet, böyle ciddi bir konuya yalan dolan karıştırmak istemem... Kadınların ruhça, fikirce, manaca ve maddece her türlü bağdan emancipee (kurtulmuş, başıboş) kalmaları için kitaplarda okuyup sana anlattığım sözler burada, bizim memlekette daha uygulanamaz. Daha buna Avrupa'da bile tam anlamıyle olanak bulunmadı.

Sözün pek tehlikeli bir sonuca akmakta olduğunu gören Raci, sıkıntısından on parmağını kenetleyip çıtlatarak yerinde duramaz hale geldi. Söze karışmak için kıvranmaya başladı. Sonunda dayanamayarak:

— Efendim, iş doğulu ve batılı kadınların arasında toplum şartları bakımından bir karşılaştırma yapmak değildir. Bir hırsız çalıp yediği bir şey için olağanüstü iştah duyduğunu söylemekle ceza kanunundan kurtulamaz. Akşam gördüğümüz rezalete bakınca ikisini de ağaca bağlayıp şu kızlara mükemmel bir sopa çekmek gerekirken kadınların erkekler elinde zulüm gördüklerinden ancak iki akran kız arasında konuşulabilecek saçmaları bunların ağzından nasıl dinlediğinize şaşıyorum birader. Şimdi morali, felsefeyi bırakınız efendim, iş başka...

Meftun Bey, küçük kardeşinin bu sıkıcı karışmasına karşı lâhavle der gibi bir iki defa başını salladıktan sonra sussun diye şahadet parmağını dudaklarının üstüne götürdü. Sonra Lebibe'ye döndü:

— Her ileri fikrin uygulanacağı yeri bulması zaman ve ortama uymak koşulu hesaba katılıyor. İnsanların çoğu her zaman yüksek düşünen küçük bir filozof topluluğuna göre düşüncede pek geride bulunduklarından yeni bir düşünce ne kadar yararlı olursa olsun çarçabuk yandaş bulamıyor. Her yerde ahalinin bilgisizliği o derecedir ki bilginler her düşündüklerini doğrudan doğruya söylemekten bile çekinerek hep ahalinin düşünce biçimine uygun düşecek sıradan sözlerle kaynaştırmak zorunda bulunuyorlar.

Raci, kendi kendine dedi ki:

— Bu ağabeyimi düşünceleri bacadan aşmış, yaşayışları bulundukları memleketin görenekleriyle taban tabana zıt coşkun güruhu için bir üniversite, daha doğrusu ahmaklara mahsus bir tımarhane açarak oraya gönüllü profesör atamalı. Orada söz kürsüsüne çıkıp akşamlara kadar kendi felsefesini yumurtlayarak dırlasın dursun. Bu

adam başka bir işe yaramaz. Şimdi bu sözlerin sırası mı? Kızlarla yüzgöz oldu gitti. Bu aile namusu konusunu kepaze etti, bıraktı.

Meftun, gönül ferahlığıyle sözünü sürdürdü:

— Tekniğin en son ilerlemelerine uygun düşünen son bilginler bile zamanın gereklerine uymayan fikir ürünlerini açıktan açığa meydana koymakta ve ona göre yaşamakta güçlükle karşılaşıyorlar da senin gibi zavallı bir kız, böyle bir memlekette bildiği gibi nasıl yaşayabilir? Seni yarın, öbür gün bir kocaya vereceğiz. Madam Daniel Lesueur, yahut Gibb gibi düşünen bir kızı burada eşliğe kim kabul edebilir? Memleketimizin genç ve ihtiyar, sözde medenîleri gibi düşünmediğim için benim adımı alafranga, züppe, şıpsevdi koymuşlar. Birbirlerine mal edip durdukları şu uygarlaşmış, gerici gibi sözlerin gerçek anlamlarını acaba içlerinde bir bilen var mı? Bu çağın ileri fikir şelâlesindeki akışa az çok zıt düşecek fikir besleyenlerin hepsi benim gözümde gericilerdendir.

Lebibe— Beni kimse eşliğe kabul etmesin. Bu hiç umurumda değil.. Bakalım ben duygu ve düşüncelerini bilmediğim bir adamı kocalığa kabul ediyor muyum?

Meftun — Demek duygu ve düşüncelerini bildiğin bir adama varacaksın?

Lebibe —

Lebibe'nin böyle susması, Meftun'u pek çok sevindirdi. Çünkü bizce bilinen bir atalar sözüne göre susmak, kabul etmekten ileri gelir. Duygu ve düşüncesi Lebibe'ye yabancı olmayan adam kim olabilir? Elbette Kasım Efendi oğlu Mahir Bey! Demek Lebibe, Mahir'e varacak. Kızın bu isteği Meftun'un planına tamamıyle uygun düştüğünden kızkardeşini ürkütmeden ağzından bu düşünceyi aydınlatacak söz alabilmek için dedi ki:

— Sence böyle duygusu duygularına, düşüncesi düşüncelerine uyan, seçtiğin bir koca var, demek?

Lebibe bu soruya karşı ezile büzüle kıvramrken öteden Raci, birdenbire yumruğunu duvara vurarak:

— Bizim memlekette kocayı kız değil, velileri seçer. Duygu ve düşünceye gelince, kızlarımızın duyguları pek bayağıdır, fikirleri ise yok gibidir. Kızı keyfine bırakırsan zurnacıya varır sözü de işte bunun için söylenmiştir. Eğer duyguları ince, düşünceleri yüksek bir kocaya düşmek talihine ulaşabilirlerse bu iki güzel meziyeti kocalarından alırlar...

Meftun'un gözleri gene sözünde durmayan kardeşinin yüzüne dikildi. Ama bu sefer Raci'de gözler büyümüş, ağız köpürmüştü. Delikanlının birdenbire elde ettiği bu aşırı kızgınlık karşısında Meftun şaşırdı. Kızlarsa korkudan âdeta yürek çarpıntısına uğradılar.

Raci, o taşkın üzüntüsüyle:

— Birader, ben de bu kızların büyüğüyüm. Kendilerinden bir-iki şey sormak benim de hakkım. Ailemizin bu namus meselesini âdeta bir komediye çevirdiniz. İşin aslı böylesine filozofça, daha doğrusu komik uzatmalara, yorumlara dayanamaz. Namusla oynanmaz. Bir kelimeyle, şaka edilemez. Bu sorguya karışmamak için daha önce size söz vermiştim. Ama siz sözün gelişini öyle yersiz bir alana götürdünüz, bu utanmaz kahpelere karşı o kadar yumuşadınız ki burada ilgisiz bir dinleyici olarak bulunabilmek her türlü dayanıklılığın üstüne çıktı. İşte ömrümde birinci defa size karşı gelerek, bu namus davasını kendimizce görebilmek üzere sizi aile reisliğinden azledip yerinize kendim geçiyorum.

Meftun, bulunduğu sandalyeden kızgınlıkla doğrularak:

— Kardeşim, ansızın delirdin mi?

Raci, bütün kinli sesiyle bağırarak:

— Evet, şu anda delirmiş bir insandan farkım yoktur. Söz dinlemem, karşı çıkmayı

anlamam. Kesin karar verdim. Bu namus davası gereken çabukluk ve önemiyle bugün burada çözülecektir.

Küçük kardeş, şu son sözleri karşı durulamaz bir kesinlik içinde bildirdikten sonra kızlara yakın gelmek için iskemlesini odanın ortasındaki masanın onune çekti. Pantalonunun arka cebinden ufak bir revolver çıkarıp masanın üzerine koydu... Şiddetli bir üzüntüyle vücudu angır zangır titriyordu. Titrek, ürkütücü bir sesle:

— İşte şimdi konuşalım. (Parmağıyle revolveri işaret ederek) icat edildiği tarihten beri pek çok inatçıya meram anlatmış, pek büyük davaları çözmüş olan şu küçük alet, bu meselede benim yardımcımdır. Gerçek açığa çıkmadan beni susturmaya kalkarsanız konuşma sırası bu revolvere gelecek. O, bugün, şu oda içinde minimini, ateş saçan ağzıyle bütün etkili sözlerini yüzlerinize püskürecektir.

Meftun'da hoşafın yağı kesildi. Raci'yi, bu deli oğlanı o sabah odasına alarak işe karıştırmış bulunduğuna çok, ama çok pişman oldu. «On ne prend jamais deux fois le renard au lacet (Tilki iki defa tuzağa düşmez)» sözünü söyledikten. sonra küçük kardeşinin pek yersiz gördüğü şu kızgınlığını yatıştırmak için ilkçağ filozoflarından birkaçının sözlerini öne sürerek, o her zamanki başlangıcı, sonu, önermesi olmayan, kuşkulu, dumanlı, uzun felsefesine girişmek istediği sırası Raci, önceki tehdidini birkaç kat daha artırarak düşüncesindeki kesinliği tekrarladı. Lebibe'ye söyleyerek:

— Dün gece yanındaki o herif kimdi?

Lebibe'nin deminden utanç ateşiyle döktüğü terler şimdi bu soruya karşı buz gibi soğudu. Beti benzi bembeyaz kesildi. Dün gece yanındaki delikanlının Kasım Efendizade Mahir Bey olduğu o sabah yüzleşme sırasında açığa çıkmış, daha biraz önce Meftun Beyin sorguya çekmesi sırasında bu Mahir adı birkaç defa gene geçmişken, adalet yargıçlarının bazı bilinen sanıklara mahkeme karşısında usulden olarak adlarını tekrar sorup söyletmeleri gibi, Raci ağabeysinin bu sorusuna bir anlam veremedi. Kız sustu. Raci cebinden kâğıt, kurşun kalem çıkararak dedi ki:

— Şu anda bizim birbirimize karşı olan durumumuz kızkardeşle ağabey değil, bir sorgu yargıcıyla bir sanık durumudur. Sözlerime cevap ver... Dün akşam yanındaki delikanlı kimdi? O herifi ben tanımıyorum. Söyle... Şu olağanüstü taşkın halinde bile soğukkanlılığımı korumaya çalışacağım. Benim maksadım, gerçeğin ortaya çıkması, ondan sonra halin gerektirdiğini yapmaktır. Korkma, cevap ver.

Lebibe, olanca cesaretini toplamaya uğraşarak:

— Kasım Efendi zade Mahir Bey...

— Bu delikanlıyla nerede tanıştınız?

— Şurada, birkaç köşk aşırı komşumuzdur.

— Komşumuz olabilir... Fakat memleketin âdetine göre bizde kadınlar kadınla, erkekler erkekle ahbap olup konuşabilirler. Mahir Bey erkek, sen kadın... Siz ne münasebetle tanışıp görüşebiliyorsunuz?

Lebibe, başını önüne eğip birkaç defa üzüntüyle yutkunduktan sonra:

— Gençlik, cahillik münasebetiyle...

— Gençlik, cahillik... Bu iki kör sebep insanı pek tehlikeli çukurlara sürükleyebilir. Bu iki kelimenin altında çoğu zaman aşk ve sevda gizlidir. Sizde de öyle bir şey var mıydı?

— Evet.

— Demek birbirinizi seviyordunuz?

— Evet.

— Ne vakitten beri sevişiyordunuz?

— Bu köşke geldikten sonra.

— Ne zamanlar buluşurdunuz? Gece mi, gündüz mü?
— Ne zaman fırsat düşerse...
— Bu fırsatların arası uzadıkça mektuplaşmaz mıydınız?
— Hayır.
— Mektuplaşmanıza ne engel vardı?
— Mahir annesiyle babasından çekindiği, ben de sizden pek çok korktuğum için mektuplarımız ele geçiverir tasasıyle birbirimize bir şey yazmazdık.
— Doğru söyle. Sonra bu sözünün tersi ortaya çıkarsa sen belirsin ha...
— Doğru söylüyorum.

Raci, kurşun kalemle kâğıdın üzerine kızkardeşinin bu dediklerini yazdıktan sonra:

— Söylediğine göre, ilişki tarihiniz pek o kadar eski değil. Ama bu yeniliğe karşı aranızdaki teklifsizlik pek ilerlemiş. Aile namusunun geleceğini, her şeyini böyle tepelemiş, yani her şeyi göze aldırmış olduğuna bakılırsa bu sevgiyle gözlerinin pek kararmış bulunduğu anlaşılıyor.

Lebibe, biraz cesaretini toplayıp başını kaldırarak:

— Hayır efendim, ben hiç bir şey tepelemedim. Gözlerim sandığınız kadar kararmadı. Aile namusuma da büyük bir şey getirmedim. Yalnız gençlik coşkunluğuyle bir sevdaya... ama namusluca... masum bir sevdaya kapıldım. Günahım bundan ibarettir. Bu kadar bir kabahat, böyle bir suç hemen her kızda bulunur. Bu hareket ilk defa bende görülmüyor. Bunu ben icat etmedim.

Raci, dudaklarını ısırarak kızgınlığını yenmeye çalışarak:

— Demek sevginizin kesin olarak masum olduğunu söylüyorsunuz.
— Evet, kesin olarak..

Raci, bir süre sustuktan sonra, önce dalgın dalgın önüne ve sonra odanın çevresinde yalnız kendince görülebilen birtakım karmaşık biçimler varmış gibi yerden tavana doğru birkaç defa göz gezdirdi. Susmakla geçen şu kısa zaman içinde delikanlıda yapmalığı pek fark olunamayan bir yumuşama hali belirmişti. Hatta Lebibe, şu hale aldanarak, kardeşini inandırmayı başardığından dolayı içinden kendi kendini kutlamaktayken Raci, birdenbire, gözlerini sert sert kızkardeşine dikip ansızın parlayıveren bir kızgınlıkla sordu:

— Siz geçenlerde Feneryolun'da Aşir Beyin köşküne gitmişsiniz.

Lebibe, tabii bir halle ve hatta hafif bir gülümsemeyle:

— Gittik. Hafta geçmez, biz oraya hep gideriz? Geçenlerde dediğiniz ne vakit? Hangi gidişimizi soruyorsunuz?
— Orada kıyafetinizi değiştirip sokağa çıkmış olduğunuz günkü ziyaretinizi...

Lebibe, yüzünde hiç bir bozgunluk izi belirmeksizin pek tabiî bir cevap verdi:

— Bu da çok olan bir hal. Bizim orada yeldirme, çarşaf değiştirmemiz bir iki defa olan bir şey değil ki... O da çok oldu... Birdenbire bir yere gitmeye karar veririz, halbuki kıyafetimiz buna elverişli olmaz. Ona göre yeldirmeyi çarşafa, veya çarşafı yeldirmeye çevirirız. Aşir Beyinkiler de birkaç defa bizim evde, burada kıyafet değiştirdiler.
— Aşir Beyin köşkünden yeldirmelerinizi çarşafla değiştirdikten sonra bu defaki kıyafet değiştirişinizin bir sır olarak saklanmasını aile halkından rica ederek Rebia'yla birlikte İstanbul'a geçip Beyoğlu'na çıkmış olduğununuz günkü gizli yolculuğunuzdan sözetmek istiyorum.

Bazı karışık ve şüpheli hareketleri üzerine soru sorulduğu zaman işi idare için kadınlarda erkeklere karşı yalan söylemek isteği pek fazladır. Gerektiğinde yalanları yüzlerine çarpılmaz, daha kötüsü, dubaralarına inanmakta boş bulunulursa bu cesaretleri

daha çok artar. Açıklığa karşı koyacak bir dereceye varır.. Lebibe de tehlikeyi uzaklaştırmak gayretiyle böyle bir ataklığa kalkışarak, ama bu sefer biraz rengi atmış olduğu halde dedi ki:

— Evet, gittik. Yeldirmelerimize dikmek için Beyoğlu'nda biraz pahalı düğmeler beğenmiştik. İsraftır diye annem bu düğmeleri satın almamıza karşı çıkmıştı. Annemi kuşkulandırmamak için evden yeldirmelerle çıktık. Aşir Beylerde kılık değiştirerek Beyoğlu'na gittik. İşte yolculuğumuzun nedeni bu...

Raci, kinli bir alayla üzüntülü bir yüz buruşturmasıyla:

— Galiba aradığınız o pahalı düğmeler Beyoğlu'nda ebe Madam Moralier'nin muayenehanesinde satılmaz ..

Lebibe, şimdi sıfırı tüketir gibi oldu. Benzi bütün bütüne atıverdi. Raci ağabeyisinin bilmediği konuda söz söylemeyip gerçek bir bilgiye dayanarak sözlerini ileri sürdüğünü o zaman anladı. Ne yapacağını şaşırdı. Afalladı kaldı. Bu açıklığa ve kesinliğe, bu gerçeğe. karşı hazır cevap davranamadı. Çevresindeki eşyadan aklına bir şeyler getirmesini ister gibi gözlerini odanın her yanında dolaştırdı. Sonunda önüne bakarak, çaresiz, sustu.

Deminden beri kendine hiç söz söylenmemiş olan Rebia'nın gözleri büyüdü. Esmer rengi açıldı. Kansızlıkla solan dudakları duygularının coşkunluğundan güç tutulur bir cevap verme isteğiyle titremeye başladı. Temkinli olsun diye Lebibe'nin göz kuyruğuyla ona çevirdiği sus diyen bakışı üzerine susmakta devam etti. Raci, iki kızın da can damarlarına basmış olduğunu anladı. Beri yandan Meftun, her an nezaketi artan şu halin ağırlığını artırmamak için hiç söze karışmıyor, arada bir gözleri masanın üzerinde duran revolvere doğru elinde olmadan kayarak karışmasını gerektirecek korkunç bir an gelirse söze atılmak üzere şimdilik susmayı büyük bir özenle korumaya uğraşıyordu. Raci, bir hastalığın acı veren noktasını arayıp bulduktan sonra parmağını oradan kaldırmayarak saniyeden saniyeye insafsızca bastırışını artıran bir hekim gibi her an alaylı sözlerinin acılığını artırarak dedi ki:

— Muayene sonunda Madam Moralier'nin vermiş olduğu hap reçetesi de Beyoğlu'nda Kanzuk eczanesinde yaptırıldı. Siz belki dikkate gerek görmemişsinizdir. Reçete numarasının 8 452 631 olduğunu da size haber vereyim. Kılık değiştirerek Beyoğlu'na çıkışınızın öyle düğme, kopça satın almak için olmadığını anladınız mı? Mesele böyle çocuk aldatır gibi adî yalanlarla gizlenebilecek bir şey değildir, pek ağırdır, pek... Madam Moralier'nin reçetesiyle aldığımız küçük, kırmızı bir kutu içindeki haplar gebelik başlangıcında bazı kadınlara gelen bulantıları bastırmak için olduğuna kadar her şeyi noktası noktasına biliyorum. Ama bir suçluyu söyletmeden hakkında hüküm vermezler. Adaletin kanunu böyledir. Söyleyiniz bakalım, gebe olan hanginiz?

İşin aldığı bu ağır duruma hele şu son zorunlu soruya karşı verilecek uygun cevabı seçmek için iki kız gayet çabukça birbirlerine baktılar. Helecan verici ufak bir duralama anından sonra Rebia; taraz turaz alnından aşağıya doğru dağılmış olan saçlarını sinirli bir hareketle yukarıya doğru iterek:

— Ben!.. dedi.

Bu tek kelimeyle kısaca cevap vermiş oldu. Söz küçük, ama açıklama büyüktü. Tiyatro artislerinin sahnelerde yaratmaya uğraştıkları acı tabloların gerçek bir örneği görülüyordu. Bu dört kişi, birbirlerinin yüzlerine bakmaktan korkuyorlarmış gibi kimi bir süre önüne baktı, kimi gözlerini tavanda, duvarlarda gezdirdi. Ahlâkın, korunması gerekli bir temeli, aralarında zedelenmiş kanısını veren bir acılıkla derin derin sustular. Bu ağır sorgunun ilk acı sözünden daha üzücü olacağına kuşku olmayan son sözüne kadar gitmek artık şart olmuştu. Meftun bu konunun namus, gelenek ve ahlâkla ilgisi bakımından

ağırlığının verdiği üzüntüden bütün bütün kurtulmamakla birlikte bir erkekle bir kadın arasında geçen şu kabahatin kanun izni dışında olmasından başka özü bakımından, şeklinde öyle büyük bir suç unsuru bulamıyor, kendi kendine diyordu ki: «Bu konuda asıl yerilmesi gereken ne oğlandır, ne kızdır, ne de tabiattır. İnsanlardır, insanlar... Bu kötülükleri hep onların koydukları kanunlar doğuruyor. Hürriyet kelimesi hiç bir millette gelenek sayılacak bir yüce noktaya erişmedi. Birçok konularda hürriyet sözü lafta kalır, gerçekte görülmez. Her bir hürriyet adımını bir kanun engeli kapatıyor. Bunun pek farkında değiliz. Kanun, başkasının hakkına saldırı sırasında kendini belli etmeli ve hükmünü yürütmelidir. İki gönül birbirini çekmiş, arada kanunun ne işi var? Ezelden beri yürürlükte olan kanuna insanların yaptığı kanun nasıl üstün gelebilir? Böyle aşk ve ilgi kanunlarında kanun araya girmeye uğraşıyor da o zorlu, o sayısız ceza maddelerine karşı, kesin bir etkisi görülüyor mu? Gece gündüz işitilen, görülen bunca sevda facialarının önüne geçebiliyor mu? Çünkü tabiat insanların baskı ile hükmetme keyiflerine hizmet edecek bir şey değildir. Kendi kanunlarına aykırı olan şeylere karşı çıkar ve kazanan kendi hüsnünü üstün tutar. Hâkanî'nin şu:

İncilay-ı ruhu yaktıkta fitil
Söndü kandil-i Zebûr-ü İncil

eski şiiri acaba bu yeni düşünüşe uyan bir fikirle mi söylenmiştir?»

Raci, kızkardeşi Lebibe'nin de sevda kazasına uğramış bulunmasından kuşkulandığı için gerçeği anlamak üzere Rebia'ya karşı ilk sorusunu şöyle tekrarladı:

— Her ikiniz de sevgiyle yaralanmışsınız. Ama gebe olan yalnız sensin; değil mi?

Rebia hemen tasasız denecek bir söyleyişle:

— Evet..

— Bu halin bir kız için ölümden beter korkunç bir felâket olduğunu bilmiyor musun?

— Biliyorum.. biliyorum.. Ama ne yapalım? İşte bir kere oldu..

— Böyle bir kazaya uğrayacağına keşke gebereydin.

— Gebermesini ben de çok istedim. Düşürmek için çok çarelere, ilâçlara baş vurdum. Lâkin öldürmeyen Tanrı'm işte öldürmüyor, ne denir? Başvurduğum ebeler.. doktorlar, başlarından korkuyorlar. Böyle şeye ilâç vermiyorlar. Ben kendi bildiklerimi, duyduklarını yaptım. Hiç bir şey fayda vermedi. Daha ben de sağım, karnımdaki de. Bu felâkete sebep olan da.. Ama benim için felâketin en büyüğü bunlar değil..

— Ya nedir?

— O herifin sevgisi. Kendisinden gönlümü bir türlü alamıyorum.

Raci, kızın bu küstahça sözlerine karşılık parmağıyle revolveri göstererek:

— Ağzından çıkanı kulağın işitsin Rebia. Sonra beni katil edersin, bunu iyi bil.

Bu gözdağına karşı Rebia, kızlığa özgü yaratılış özelliklerinden olan nezaketlerden, tasalardan, utançlardan hemen tamamıyle arınmış görünerek cami avlularında erkek çocukla kaydırak, ceviz oynadığı sıralardaki çocukça ruh hallerine dönerek kabadayıvari bir davranış aldı, kendisi de revolvere doğru elini uzatıp:

— Beni bununla mı korkutmak istiyorsunuz? Hay onu bana karşı sıkacak eller nurdan kopsun.

— Demek sen artık gemi azıya aldın. Utanmayı ekmek peynirle yedin. Hiç bir şeyden çekiliyorsun.

— Canım ne ekmek istiyor, ne peynir, ne de başka türlü bir yiyecek.. Baklava, kaymak olsa gözüm yok. Bu dert beni yiyip bitiriyor. Her şeyi doğru söyleyiniz diye deminden

siz zılgıtı verdiniz de onun için söylüyorum. Ama, ah, bu macera söylemekle biter mi? Annem beni doğuracağına taş, toprak doğuraydı da bu günleri görmeyeydim, bu acılara uğramayaydım. Bu derdin bir saatı bile çekilecek şey değil, ama bilmem nasıl oluyor da Tanrı gene sabrını veriyor. Siz sus deseniz bile artık ben söyleyeceğim. İçimdekileri bütün anlatacağım. Zaten ben kaç zamandır derdimi dökmek için karşımda odundan adam arıyordum. Ama söylerken acıdan, öfkeden bir şeyler oluyorum da kendimi kaybediyorum. Lakırdının nereye vardığını, varacağını düşünemiyorum. Söz arasında bazen saçmalarsam beni affediniz ağabeyciğim.

Rebia'nın şu dövünmesindeki ciddilik, etkili saflık ve içtenlik dinleyenleri üzmeye başladı. Zavallının sözleri, insan yaratılışını örtmek için terbiye adına kullandığımız ikiyüzlüce sözlerden ve çoğu zaman ne kendimizi, ne de karşımızdakilerini aldatmayan söz külfetlerinden uzaktı.

Zavallı kız, okulda ilahi okur gibi hafifçe iki tarafına sallanarak başladı:

— İstanbul'daki dar, kapanık evimizde sıkılıyoruz. Sayenizde biraz hava almak, gün güneş görmek, yiyip içmek için şuraya geliyoruz. Allah ömür versin, teyzem beni kendi evlâtlarından ayırt etmiyor. Alemin içine temiz pak çıkmak için süslü yeldirme, ayakkabı, başörtüsü, şemsiye, her şeyi alıyor, yapıyor. Giyiniyoruz, kuşanıyoruz. Şu yakınlarda, Fener'de, Çiftehavuzlar'da, Kuşdili'nde elâlemin kadınları gibi biz de dolaşıyoruz, geziyoruz. Delikanlılar kızlara hişpiş ediyorlar. Kızlar da onlara fingirdiyorlar.. Gençlerin zevkleri, eğlenceleri hep bu. Bize de kaş eden, göz kırpan, bıyık buran bir-iki delikanlı ortaya çıktı. Besbelli âdet böyleymiş diye onların bu yüze gülmelerine karşı, ne yalan söyleyeyim, biz de sırıttık, kırıttık. Kurşuni ceketlisi benimki, yeşil boyunbağlısı Lebibe Hanımınki oldu. Önce öyle ad koyduk. Sokağa çıktıkça ben benimkini, o da kendininkini araştırmaya başladık. Onlara rastlayamadığımız günler içimize bir sıkıntı basar, gördüğümüz günler yüreğimiz ferahlar, bütün dünyalar bizim olurdu. Gençlik ağabeyciğim, gençlik... Bir delikanlının bir kıza, bir kızın bir delikanlıya gönlü akınca insanın yüreği kabarıyor. Dünyalara sığamıyor. Ne olduğunu, neye uğradığını bilemiyor. Sonradan böyle dertleri, rezaletleri olmasa ne tatlı şey, anlatamam... Herkeste gördük, âdet böyleymiş. Dünyanın zevki, safası buymuş diye biz de güldük, eğlendik. Biz de bütün dünyanın kızlarının yaptığını yaptık. Kimseye bir şeycikler olmadı, bakınız bizim başımıza ne belâlar geldi. Benden bütün kızlara öğüt olsun. Bu ilk tatlılıklara kimse aldanmasın. Sonu pek fena oluyor. Sonra artık insan kendini atacak kuyu, asacak ağaç, yiyecek zehir arıyor. Karşıdan karşıya işaret filân derken iş kızıştı. Sonunda alev aldı. Gitgide sevdalılarımız karşıdan karşıya işmara, işarete kanamaz oldular. Bize yaklaştıkça yaklaştılar. Yanımızdan sürtünerek geçerken kulaklarımızın dibinde süzük gözlerle mırıldandıkları sözler, ettikleri ricalar bana o kadar tatlı gelirdi ki, keyfimden bayılıp hemen oraya düşecek gibi olurdum. Sonra adlarını da öğrendik. Benimki Bedri... Lebibe Hanımınki Mahir... Bir şeyden dolayı birbirimize karşı bir parçacık inat etmiş olsak Bedri, yahut Mahir'in başı için ant verir vermez o saatta sinirlerimiz, vücudumuz, her yanımız gevşeyiverirdi. Gitgide her şeyimiz, tövbeler olsun, dinimiz imanımız bu delikanlılar oldu. İşte Tanrı cezamızı verdi. Artık giyinmemiz, süslenmemiz, bütün yaşamamız bunlar için oluyordu. Kendilerini birkaç gün görmesek bu dünya evi başımıza zindan kesilirdi. Sokağa çıkıp da buluşup görüşemezsek artık o gün iç sıkıntısından ne yaptığımızı bilemezdik. Yalnız gündüzleri değil, gecelerimiz de bunlara bağlandı. Rüyalarımızda ben Bedri'den, Lebibe Hanım Mahir'den başka bir şey görmez, başka şeyle uğraşmaz olduk. Birbirimizin yanından sürtünüp geçerken yavaş yavaş, ufak ufak konuşmalara girişirdik. Sonra ahlarımız, vahlarımızla birlikte sözlerimiz de uzamaya başladı. Görüşmek için tenha, izbe

yerlere çekilirdik. Sevgimiz büyüdükçe cesaretimiz de arttı. Aşık herkesi kör, dört yanını duvar sanırmış diyen adam meğerse ne haklı söylemiş. Biz böyle görüştüğümüzü, buluştuğumuzu kimse bilmiyor sanırken meğerse herkese destan, âleme bir parmak bal olmuşuz da haberimiz yok. Artık gün, saat yer belirtip buluşuyorduk. Sevgililerimiz hiç çekinmeden yanımıza gelerek çantalarımızı, atkılarımızı ellerine, kollarına alıyorlar, sanki bir ailedenmişiz gibi dolaşıyorduk. Bostanlara girip marul yiyorduk. Sandala binip açılıyorduk.

Raci'yle Meftun: «Bak neler oluyormuş da haberimiz yok» der gibi arada bir birbirlerine bakışıyorlar, ama Rebia, hazır coşmuşken bütün şu acı gerçekleri öğrenmek için kızı ürkütmekten çekinerek hiç bir fikir ileri sürmüyorlardı. Söylediği sözlerin sıcaklığı vücuduna yayılarak Rebia'nın solgunluğu dağıldı. Yüzüne biraz renk geldi. Gözlerini karşısındakilerin birinden öbürüne çevirerek bütün içtenliğiyle söylüyordu:

— Sevdalım Beyefendi sevgimizin başlangıcında aşkını bana anlatmak için ne sözler bulacağını bilmiyordu. Aman yarabbi, ne diller döktü, ne diller... Bunların binde birini şimdi size anlatmak elimden gelmez. Onun canı, cananı, malı, menali, her şeyi artık bendim. Meğer bunlar hep yalanmış. Aşk dediği geçici bir hevesten başka bir şey değilmiş. Dilin kemiği yok, ne yana çevirirseniz dönüyor. Siz erkeksiniz, bu sanatı elbette bizden iyi bilirsiniz. Buraya annesini gönderip Allah'ın emriyle beni isteyecekti. İşte en büyük yalanı burada meydana çıktı. İleride böyle karı-koca olmak kararını verdikten sonra, Tanrı'nın bildiğini kuldan ne saklayayım, ben de kendisinden hiç bir şey esirgemedim. Hiç bir sözüne olmaz demedim. (Yumruğuyle başına vurarak) Ah, ahmak kahpe dese birisi bana... Böyle çok dövündüm ama, artık para etmiyor. Meğerse o herif sevda madrabazıymış, benden önce kaç kıza daha böyle yapmış. Kaç zavallının kanına girmiş. Birbirimize tatlı tatlı canım, ciğerim derken Bedri Beyin birdenbire nevri dönüverdi. İşi gevşetti. Görüşmeleri seyreldi. Buluşmamak için türlü bahaneler icadına kalkıştı. Meğerse benden bıkmış. Benim haberim yok. Ya ben ondan önce birkaç erkeğe gönül vermedimdi ki, ne bileyim? Bu benim ilk sevgim. Onunki sayısızmış. O bana kendini naza çektikçe ben fitili almaya başladım. Ben hiç bir şeyin farkında değilim. Çıldırasıya seviyorum. O vefasıza yanıyorum. Şimdi yalvarmak, dil dökmek nöbeti bana geldi. İstediğin kadar yan. Çıra gibi tutuş. Öl, geber. Kimin umurunda? Önceleri sıkça buluşurken şimdi günler, haftalar geçiyor, yüzünü görmek değil, bir haberini bile alamıyorum. O öyle ettikçe, sebebi ne bilmem, beni bütün bütün bir alevdir sarıyor. Ne gecem gece, ne gündüzüm gündüz. Ne yattığımı biliyorum, ne kalktığımı, ne uyuduğumu, ne yediğimi, ne içtiğimi... Ben âdeta böyle bir hayali fenere döndüm. Dünya gözümden kayboldu. Her saat, her dakika yüreğimde bir heyecan, bir çarpıntı ki size anlatamam...

Sözün burasında Rebia hıçkıra hıçkıra ağlayarak devam etti:

— Ah, çok geçmedi, karnımda, yüreğimden başka bir şeyin daha oynamaya başladığını hissettim. Nedir? diye bilenlerden sordum. Ço... ço... çocuk dediler. Alıklığımın derecesine bakınız ki (Karnını göstererek) buradaki şişliğin çocuk olduğunu anlayınca kederlerim birdenbire sevince döndü. «Hâmile»yim diye kendisine haber gönderir göndermez o da sevincime katılarak hemen nikâhımız kıyılıverecek sandım. (Kafasına bir yumruk daha vurarak) Nah kafa bende... Vurdum duymaz, ne bileyim? Çocuğunu tanımamak, inkâr etmek olur mu? Benim saf kalbim böyle fanalıklara ihtimal verir mi? Kendi gözükmedi. Ama çok geçmeden haberime karşılık bir tezkere geldi.

Rebia, korsajının arasına elini soktu. Krem rengi ipekli mendile sarılı bir deste kâğıt çıkardı. Bu evrak, çocukların ders kitapları sayfaları gibi ellenip okunmaktan âdeta kirlenmiş, Üzerlerinde tekerlek tekerlek parmak izleri belirmişti. Bunların içinden birini

seçti. Raci'ye uzattı. O da içindekileri ağır ağır ve tekrar tekrar süzdükten sonra kâğıdı, kızgınlıkla kaşlarını çatarak hiç bir şey söylemeden, ağabeyisine uzattı. Kâğıtta yazılı olanlar şöyleydi:

«Hanımefendi!

«Kadınlarımızın cahillik ve saflıkları dünyaca biliniyor. Ama yazık ki; size uzun bir felsefe dersi vermeye ne bende cesaret, ne de böyle bir dersten yararlanmaya sizde yatkınlık var. Dünyada ölümsüz kalacak biçimde yaratılmış hiç bir şey yoktur. Her şey değişir, her şey ölümlüdür. Sevgiyi, bütün kâinatı saran bu genel kuraldan ayrı düşünmeye kalkışmak budalalık eseridir. Bu dünyada, ömrünü tek bir sevgiye bağlayarak geçirmiş bir adam yokken bazı sevdalılar bu olanaksız şeyi olurmuş gibi görmek ve göstermek gayretiyle rahatlarından oluyorlar. Siyasi partilerde bile insanların en ahmakları daima muhafazakâr kalmak isteyenlerdir. Değişmeli. Değiştirmeli... Kâinatın her şeyde gösterdiği değişme huyuna uymalı. Hayatın böyle en basit kurallarını bilmeyenler yaşamakta çok güçlüklerle karşılaşırlar. Biz birbirimizi sevdik. Başlayan bir şeyin sonunun gelmesi çok tabiîdir. Her iş ırmaklar gibi bir kaynaktan bir yere dökülmeye doğru akar. Bu sevda akıntısı da tabii sonunu buldu. Şimdi gene, el ele sevgi bağıyle bağlı olarak ters bir hareketle kaynağa dönmek hevesini göstermek, küle dönmüş bir ateşin yeniden alevlenmesini beklemek gibidir.

«Bu kadar gerçek, bu kadar öğüt, bu kadar ders yetişir. Şimdi meselenin biraz da eğlenceli, gülünç tarafından söz edelim. Gebe olduğunuzu haber veriyorsunuz. Buna hiç şaşmadım. Çünkü kadınların yaratılıştaki görevleri doğurmaktır. Yalnız bu müjdenin bana verilmesini anlamsız buldum. Hele çocuğun bana mal edilmek istenmesine çok güldüm. İşte işin eğlenceli yanı burası. Sevişme süremizce sizinle yatmaktan zevk duymak mutluluğunun yalnız bana ait olduğuna inansaydım sizi bu saflığınız dolayısıyle kutlar, kendimi de pek az insana nasip olan bu büyük başarıdan dolayı kutlardım. Ama sizin gibi sevda alışverişine erken başlayan kadınların gönüllerini âşıklarının sayısına bölmeli, elde ne kalırsa çocuğun babalarına ait olma oranı ortaya çıkmış olur.

«Taşıdığınız yavruyu aramızda bir yaklaşma çaresi sayarak evlenme teklifinde bulunuyorsunuz. Bilirsiniz ki âdet, evlenme çocuk meydana gelmeden önce olur. Evlenme önce, doğurma sonradır. Tabiatın düzeni böyle. Sizinki gibi olağanüstü ve acele olaylarda çocuğun bir babaya mal edilmesi yalnız anasına sorarak yapılmaz. Bu alanda ispatı gereken birçok şeyler daha vardır. Kendine babalık verilen kimsenin bu şerefi bundan emin olarak kabul etmesi de şarttır.

«Medeniyet ilerleyeli evlenmelerin de çeşidi çıktı. Her evlenme, sizin yüksek zannınız gibi imamı, muhtarı, mahalle halkını, bütün eşi dostu toplamakla ve doyurmakla olmaz. Kulunuz, acizane, basit düşünen, basit iş gören insanlardanım. Böyle gürültülü patırtılı, karışık işlerden hoşlanmam. Aramızda yapılmasını teklif ettiğiniz evlenme geldi geçti. Tarafların kabul edişiyle, külfetsizce oldu bitti. Bu tabiî evlilikten sonra bir de davetle, dernekle, düğünle yapmacığını yapmak, karnında kimden olduğu belirsiz bir çocuk, köşeye oturup gelin olmak, böyle bir hal, gerçek bir evlenmeden çok tiyatro sahnelerinde başkalarının ibretli bakışları önüne konulacak bir komedyaya benzemez mi? Hâlâ gösterdiğiniz bu bilmezlikten gelmeye şaşıyorum. Başımızdan gelip geçen tabii evliliğe bu medeniyet çağında «mariage civil a l'improviste instantane (kendiliğinden olan medenî evlilik)» derler. Burada instantane (ansızın) deyimini kullanmak da uygun düşer. Bunun hovardaca çevirisi (şıpın işi) dir. (Şıpsevdi) de bu asıldan çıkma ise de anlamca aralarında fark vardır. Bu anlamda birincisi kuvvetli, ikincisi hafif sayılır. Yabancı tamlamalarla anlatmak istediğim sözlerin ne demek olduğunu Fransızca'daki derin bilgisiyle adı yayılmış

olan Meftun Beyefendi ağabeyinizden sorunuz. O size, bütün komik esprileriyle gerçeği anlatsın. Bizim gibi bilginin aleniyle halkın düşüncelerini aydınlatmaya hizmet edenler doğru örnekler göstermek için her şeyde, hatta böyle gönül alışverişlerinizde de halkın izinde yürümekten kaçınmalıdırlar. Sevda, sözünde durmak, tabiatın itmesiyle gerçekleşir. Gerekli kıvamı bulunca gene tabiatıyle dağılır gider. Zorla sevgiye kalkışarak birtakım faicalara sebep olanlar işte bu gerçeği, tabiat kuralını anlamamış tulumbacı yaratılışlı cahillerdir. Sizi de, kendimi de bu takımdan sayacak kadar hor görmem.

«Gönül maşûka mevdû bir emanettir.
Anı gasba kıyam bî-şek hiyanettir.

imza
El-malûm»

Meftun, bu ilgi kesme kâğıdını sonuna kadar okuyunca her hareketinde halkın izinden ayrılmak iddasında bulunan dünyada yalnız kendisi olmadığını anladı. Kendine göre bir hikmet kurmuş ve garip hallere kapılmış daha ne terelelli beyler varmış, gördü. Elinde olmadan: «C'est du propre, c'est du nouveau (Temiz olan yenidir)» dedikten sonra kendi kendine şöyle düşündü:

— Fena felsefe değil. Ama bu kadar derin hikmetlerden bizim Rebia ne anlar? Herif ilişkiyi tarafların razı olmasıyle kurulur bir çeşit şirket sayıyor. Taraflardan birince kuruluş nedeni ortadan kalkarsa şirket dağılır diyor. Öyle ya, pek doğru.... Bu da bir çeşit boşamak demek. Evlenmekte boşanma var da, sevgi ilişkisi niçin olmasın? Sevişenlerden biri öbüründen bıkıp da artık yeter dediği zaman, bu doğruluğa karşılık sevişmede ısrar uygun düşer mi? Düzcesi, arsızlıktan, yüzsüzlükten başka bir şey değildir. Böyle sırnaşıklar birkaç «inayet ola,. Allah versin» le defolan yani rahatsız edici sokak dilencilerine benzerler. Paris'te, burada, bu rahatsızlığı ben de çektim. Bu gönül meselesi işinde o kadar cesaretlileri, atakları vardı ki hakaretle, korkutmakla hiç bir şekilde ellerinden yakayı sıyırmak kabil olmaz. Aferin Bedri Bey, bu gibi uygunsuzluklara karşı erbabı arasında yürütmekte olmak üzere bir genel kural kurmak istemiş. Ben senin zekâ dereceni zaten ilk mektubundaki «kartezyanizm» deyiminden anlamıştım. İlkle bu son mektubun arasında fikirce, anlatışça ne büyük bir ilerleme farkı var. Öyle ya, her şeyde yenileşme ve yükselme gerek. Her şeyimizi uygarlığın ve zamanın gereklerine uydurmaya uğraşalım da aşk ve ilişki konusunda hâlâ analarımızdan gördüğümüz gibi mi kalalım? Bu ilerleme çağında hâlâ hükümet kurucusu Sultan Birinci Osman zamanındaki gibi sevişilmez ya? «Kendiliğinden olan medenî evlenme» sözündeki gülünç nüktelerin yorumunu bana havale etmekle hakkımda pek açık bir alay yolu tutmuşsun ama zararı yok. Böyle spiritüel, böyle güzel alaylara uğramak da benim gibi incelikleri ayırt edenlerce bir zevktir.

Raci'nin kızgınlıkla düşündükleri ise şöyleydi:

— Senin kızkardeşin de benim elime geçse o namuslu kız hakkında aynı muamelede bulunduktan sonra şu tezkerenin bir kopyasını kardeşine göndersem acaba üzüntünün derecesi ne olurdu? Ne yolda karşılık verirdin? Saflıkları budalalık derecesinde bulunan böyle zavallı kızların namuslarıyle geleceklerini kendi şehvet emellerine oyuncak edinmelerindeki cinayeti hiç bir felsefe teorisine uydurmak değil, en basit akıl ve mantık kuralarına bile sığmadan bu bencil ukalâlığı, züppeliği o zaman biraz anlardın sanırım.

Zihninden bu düşünceler geçerken intikam hevesiyle Raci'nin gözleri parıldıyordu. Mektubu okuma süresince sesizlik içinde geçen zamanda zavallı Rebia'nın düşünceleri ve

gönlü pek üzücü hatıralarla sarsıldığından gözyaşlarını mendiliyle silerek kesik kesik devam etti:

— Bu mektupta yazdığı şeylerin hepsini anlayamıyorum. Sözlerinin pek çoğu okumuşça, ince lakırdılar. Bilgide ben onun dengi değilim. İşte bundan dolayı bu felâketler başıma geldi. Ben anlayamadımsa da ne dediğini merak ettim. Anlayanlardan sordum. Beni çok zeklenmiş olduğunu söylediler. Sözde ben aşk dilencisiymişim de bana inayet ola, Allah versin diyormuş. Beni kovuyormuş da ben gitmiyormuşum. Çocuk kendinden değilmiş de başkasındanmış. İşte iki canımla size yemin ediyorum. Eğer ondan başka bir erkekle karanlıkta bulundumsa Hazret-i Ali Efendimizin keskin kılıcına geleyim. Utanmadan, arlanmadan bana bu iftirayı ettiği için dilerim Bâri Hudâdan tatlı canından bulsun. (Eliyle göğsünü dövüp iki yanına çırpına çırpına) O hayâsıza intizar (inkisar) ediyorum, ama yalnız dilim söylüyor. Kalbim söylemiyor ki ... Ne yapayım? Ne kadar fena adam olursa olsun gene karnımdaki çocuğun babasıdır. Beni istediği kadar zeklensin, bana alık desin, salık desin, canının istediğini söylesin, ne hakaret ederse etsin... Ayıp değil ya... seviyorum, dünya gözümde değil... Onsuz bu cihanın bir pul kadar değeri yok... Bütün ruhlarıyle kuşlar, kurtlar şahit olsun. Ondan başkasına varmamaya ah-dü peyman ettim, ant içtim. Bu dünyada bir erkekle duran kadınlar öbür dünyada gene o erkeğe varırmış. Şimdi varmazsam bile yarın ahrette ben onun karısı olacağım. Nikâhımızı melekler kıyacaklar. Kendisi inkâr etsin. Tanrı bilmiyor mu? Çocuğumun babası odur.

O sırada balkonun kapısı arkasından uzun bir «Eyvaaah» diye acıklı, yürek paralayan bir çığlıktan sonra ağır bir cismin taş gibi yere düşmesini andırır bir paldırtı işitildi. Gözler hemen birer üzüntülü merakla o yana dikildi. Kulaklar, çıkacak başka sesleri dinlemeye hazırken, Raci, yerinden fırladı. Anahtarını çevirip kapıyı açtı. Başı nefti papâzeyle kundaklı, mor hırkasının palto biçimi yakası bir yana kaymış, göğsü bağrı çözülmüş, terliğinin teki karşıya fırlamış bir kadının hemen yüzüstü denecek düzensiz bir durumda yerde yattığı görüldü. Bu talihsiz, anne Vesile Hanımdı. Kızının, dinlediği macerasının son üzüntülü sözlerine artık dayanamayarak kendinden geçmiş durumda oracığa yığılmıştı. Baygın kadının başına üşüştüler. Zavallıda artık bet beniz limon kesilmiş, yarı aralık gözleri süzülmüş, birkaç damla üzüntülü gözyaşı yüzünden aşağıya yuvarlanırken yanaklarının üzerinden ince birer keder seli meydana getirmişti. Elbisesinin bütün bağlarını gevşettiler. Kimi su, kimi limon, kimi sirke yetiştirdi. Kollarını, bileklerini oğuşturmaya başladılar. Lûtfiye Hanım, saçlarını boyamakla uğraşırken gürültüyü işitmiş, sağ şakağının renklenmesini tamamlayamadan koşmuş, şaşkınlıkla elinden bırakmadığı fırçayı oraya buraya akıta akıta gelmişti. Kadın nine Şekûre Hanım, ilk anda işittiği o acı çığlık üzerine neye uğradığını bilemeyip, telâşla, değneğini eline geçiremediği için, dayanaksız olarak bir duvardan öbürüne volta vuru vura koştuğundan geçtiği yolda epey önemli bir kargaşalık meydana getirerek varabilmişti. Zarafet kızarttığı patlıcan tavasından akşam için Şaban'ın mezeliğini ayırırken kolları sıvalı, önü peştemallı bir halde ocak başından gelmiş, Eleni de ütüsünü bırakıp koşmuştu. Ev halkından yalnız Hasene, büyük annesinin devirdiği kahve takımından saçılan şekerleri yerlerden tavuk gibi ağzıyle toplamak gibi önemli bir işle uğraştığı için olay yerine koşamamıştı. Vesile Hanım, etraftan kendisine uzatılan özenli ellerin altında inim inim inliyor, birbirine kenetlenmiş dişleri arasından, arasıra anlaşılmaz bir şeyler homurdanıyordu.

Şekûre ve Lûtfiye Hanımlar, işittikleri o çığlıktan, gördükleri bu bayılmadan daha kesin bir şey anlayamamışlardı. Odadaki dört gencin uçuk renkleri, birbirlerine karşı almış oldukları sert duruş, tasalı bakışlar, bunların aralarında ağır, heyecan verici bir şey geçtiğini anlatıyordu. Gerçeği anlamak istediler. Sordukları bin türlü soruya karşı pek

kısa, inandırıcı olmaktan uzak cevaplar verildi. Görüşüp duruken birdenbire Vesile Hanıma bir fenalık gelmiş olduğundan başka hemen hemen bir şey söylenmedi. Eleni, zaten bu iki sevdalı kızın sırdaşıydı. Aşçı kadın da, küçük hanımların gece gezintilerinin nedenine pek yabancı olmadığından, şimdi şu görülen halin delikanlılarla tatlı tatlı pişirilip kotarılmak istenilen o güzel sevda helvasının meyanesinde bir geçkinlik meydana gelmiş olmasından azma bir iş olduğunu anlamıştı. Hatta Rebia'nın alt katlarda gizli gizli köşe bucağa sokularak öğürdüğünü işittikçe Eleni'ye sorardı:

— Kız Elenigo ayo ... Bu Rebia'ya n'oldu? Niçi oğurüyo boyle?

Eleni gülümseyerek:

— Midesine bozuldu, karninda sisiyor!

— Karnısı mi şişiyo ayo? Soylayalim da kuru fasulye yemesin. Aç gözlü, ne bulsa tıkıniyo ...

— Gesen gûn hekimda gitti ki ilâç alsin. (Eliyle gebelik işareti yaparak) Bu fenalik ne vakit disarda birakadzak, o vakit hastalik kaçadzak, iyi oladzak...

Zarafet, bu şişkinliğin fasulye yeli olmadığını anlayarak anlamlı bir davranışla duvara dayanıp gevrek gevrek güldükten sonra:

— Ayo, o nasi ilâç oyle o? Sorup da iyice öğrenmadi mi? Belki bir gun sana de, bana de lâzım olur Allah derdini verip de dermanını aratmasin? Sorup o ilâcı öğreneli olmaz mi? demişti.

Gösterilen çabuk bakım etkisiyle Vesile Hanım gözlerini açtı. Rebia'yı karşısında, o solgun rengi, o kederli yüzüyle görünce deminden kızın bütün saflık ve acılığıyle anlattığı macerayı hatırlayarak, üzüntüsünden ağlamaya başladı. Neye ağladığını soranlara:

— Ben ağlamayım da kimler ağlasın? sözünden başka cevap vermiyordu.

Şekûre ve Lûtfiye Hanımlar, ailece açıklamasında güçlük çekilen ağır bir olay karşısında bulunduklarını hissettiler. Bir bardak su içine yarım fincan çiçek suyu kattıktan sonra, çarpıntı yatıştırmak için bu bardak bütün ağızları dolaştı. Son yudum Zarafet'e kaldı. O da yatıştırma payını yuvarlayarak bu sevda maceralarının, en sonunda ucu çapanoğluna vardığını düşünüp o akşam Şaban'la olacak gece buluşmasında sevgilisine temkinli olma öğüdü vermeyi kararlaştırdı. Bazı toplantılarda, hazır bulunanları sesizliğe çağırmak için çıngırak çalmak gibisinden Raci, aile halkına söyleyeceği önemli şeyler olduğunu anlatmak üzere masanın üstüne bir yumruk indirdi. Bu kaba başlangıçtan, işin sonu nereye varacağını keşfeden Meftun'u bir telâş aldı. Kadınları Raci'nin korkunç sözlerinden korumak için hemen kulağına eğilip:

— Kardeşim, ikimiz bir odaya çekilelim. Bu aile felâketine karşı ne yolda tedbir almak gerekiyorsa aramızda telâşsızca ve gizlice karar verelim. Şimdi bu kadınlara hiç bir şey söylemesen daha iyi edersin. Çünkü, belki şu saatta kızgınlıkla ağzından çıkacak bir söz, ileride yapacaklarımızı güçleştirmeye sebep olur. Hem de büyük annemizin geçkin yaşını hesaba katmak gerekir. Malûm ya, felâketli sözlerin etkisi bu yaşta bir kadın için tehlikeli olabilir. İşi idare edelim derken, Allah esirgesin, bir de ailece başka bir felâkete sebep olmayalım, dedi.

Ama Raci, ağabeysinin bu hatırlatmasına aldırış etmeksizin masanın üzerine bir yumruk daha indirdikten sonra:

— Hanımlar! Şimdi pek açıkça anlatamayacağım sebeplerden dolayı bu evde terbiye, zariflik ve nezaket adıyle dönen birçok maskaralıklara artık son vererek evce kökten bir usul tutturmak, yani bir çeşit sıkıyönetim ilân etmek zorunda kalıyorum. Şöyle ki, evde bulunan kadınlardan hiç biri bundan sonra her ne vesileyle olursa olsun ne gece, ne gündüz sokağa çıkamayacak. Evden uzaklaşmalarını gerektiren zorunlu hallerde bana

başvuracaklar. Her ihtiyacınızı karşılamaya uğraşacağım. Öteden beri görüşmediğimiz kimseler, hele bohçacı, işçi gibisinden ne idüğü belirsiz hiç kimse eve alınmayacak. Bana bilgi verilmeksizin hizmetçilerin eliyle postaya veya özel olarak hiç bir tarafa mektup, tezkere gönderilmeyecektir. Gece nihayet saat onda ev içinde lambalar söndürülüp herkes yatağına çekilecek, karanlıkta açık pencere önünde sigara içilmeyecek, bahçeye çıkılmayacak, dışarıyla her ne şekilde olursa olsun, özel işaretlerle konuşmaya cesaret edecek olanlar için ağır cezalar vereceğim.

Raci, ağabeysi Meftun'u, zevzekçe bazı gevşekliğinden dolayı aile reisliğinden atarak yerine kendi geçince, evde sıkıyönetim ilân ettiğinin ertesi günü, bu disiplin kararının ters bir sonuca vardığını gördü. Çünkü bütün ev halkını şiddetli bir kontrol altına aldığının ertesi sabahı Lebibe'yi odasında bulamadılar. Ta kuyu diplerine varıncaya kadar evin her yanı araştırıldı. Kız yoktu, sırra kadem basmıştı.

13

MÖSYÖ Mc Ferlan... Tuhaf isim. Ama bunun bir vaftiz adı olmadığı şeklinden anlaşılıyor. Adın sahibi, makferlan (Omuz kısmı bele kadar pelerinli, kolsuz palto) denilen elbiseyi sırtından hiç çıkarmadığı, kış ve yaz hemen her zaman bununla göründüğü için bu isim ona lakap olmuştu. Asıl adı Mösyö Dorle de Fray'dı. Ama sonraki adı herkese ilkini o kadar unutturmuştu ki, bu adamın Mc Ferlan'dan başka bir adı bulunup bulunmadığını kimse merak etmiyordu. Mc Ferlan denilen bu geniş «pardösü»nün gerçekten tuhaf bir şansı var. Bolluğu, rahatlığı için midir, nedir bilinmez, bazı kimseler keyif verici şeylerden birine alışır gibi buna tutuluyorlar, arkalarından hiç çıkarmıyorlar. Kıyafet adının onu seven herkese verilmesi gerekse birçok Mc Ferlan Efendinin de bizim içimizde bulunduğu görülür.

Mösyö Mc Ferlan «artist» huylu bir adamdır. Uzunca saçları üzerinde her zaman başının bir tarafına çarpılan kenarı enli yumuşak şapkası, gevşek bir düğümle tutturulmuş boyun bağısı, gelişigüzel bir rasgelelikle giyinişi kendinin yakasını şairce ve sanatkârca hayallere kaptırmış fikir ve mesleği kalender bir güzellik sever olduğunu gösterir. Yahut kendini görenlere her haliyle o inancı vermeğe çalışır.

Güzel sanatlardan hangi yolu tutturmuştu? Bu soruya verilecek hiç bir açık cevap yoktur. Mösyö Mc Ferlan'ın ne olduğunu gerçekten ne kendi bilir, ne de bir başkası. Daha doğrusu, bu adam her bilgiye kendinde heves, her atılıma kendinde cesaret görüp de hiç birini gerçekteki gibi ispat etmek elinen gelmeyen, değeri şüpheli kimselerdendir. Türkçede bir atalar sözü vardır. «Her boyayı boyadı, şimdi fıstıkîsi kaldı» derler. Mc Ferlan'ın hali bu sözün tersine yakındır. Çünkü o, fıstıkîyi öteki renklerden önce boyamıştır. Şu kadar var ki pek göründüğü kadar tembelliğe yatkın değildir. Boş durmaz, çalışır güzel ve güzel olmayan birkaç sanatla uğraşır. Birçok işlerinden kimseye bir şey sezdirmez. Elbisesinin yataklığı, sokaklığı olduğu gibi bundaki sanatın da her dosta açıklanabilen ve açıklanamayan bölümleri vardır. Sanatının kesat zamanları olur. Ama çoğu zaman beyler, paşalar gibi rahatça geçinir. Mc Ferlan'ın doğudaki kazancı, geçim yolu büyük bir bilmecedir. Avrupa'da adî sayılan bir Frenk, doğuda güçlü ve zaman adamı kesilir. Ne yeteneğinin, ne sermayesinin azlığına bakmayarak her işe girişir. Doğu, Avrupalıların gözünde işlenmemiş toprak zenginliği, doğal defineleri kadar ahalisinin cahilliği ve tembelliğiyle de tanınmıştır.

Abdülhamit devrinde Almanya, Fransa ordularındaki çavuşlar, teğmenler, güçleri ve askerlik değerleri bakımından Türkiye'de tuğgeneralliğe eşittiler. Frenkler Türklere «fataliste» adını verirler (kaderci). Bu kelimenin anlamı her şeyi kadere ve kısmete bağlayarak çaba harcamadan, tam bir tevekkül içinde yaşamak demektir. Doğruyu görme yeteneğimiz o kadar kapanmış ve böyle olmaktan öylesine hoşlanmış bulunuruz ki kader ve kısmet hakkında birkaç doğru söz söylemek bile buna cesaret edeneri en şiddetli eleştiri belâsına uğratır. «İş olacağına varır» sözü her işte felsefe formülümüzdür. Frenkler bizim için şöyle söylerler: «Türk baba abani sarığıyle dükkânında uyuşuk bir halde oturur, müşteriyi çekmek ve kandırmak için Avrupalılara özgü olan ticaret külfetlerinden hiç birine aldırış etmez, başvurmaz. Çünkü neden boş yere zahmete girsin? Kısmetse müşteri kendi ayağına gelip onu bulur. Kısmetten fazla hiç bir şey olmaz. Güneş parıldar, yağmur şarıldarsa Türk baba ektiği ekinin ürününü alır. Zavallının yüzü güler. Olmazsa kıtlığa boyun eğer. Tanın aletlerinin düzeltilmesini, tarlalarını sulamak üzere kanallar açmayı hiç düşünmez. Kuraklık yıllarında göstereceği biricik çalışma girişimi, olsa olsa, birkaç

yağmur, duasına çıkmaktır.

Doğal kaynakları hemen el sürülmemiş derecede temiz, insanları son derece uyuşuk ve tembel olan bir memlekette gözü açık bir Frenk ne fırıldaklar çevirmez!

Mösyö Mc Ferlan, doğuda Avrupalıların en iş bilmez ve serserileri için bile tümen tümen kazançlar, ticaretler olduğunu işiterek buraya geçim zoruyla gelmişti.

Başlangıçta acemice oraya buraya birkaç kolaçan etti. Avrupa'da bazı ticaret yerlerinin ajanlığını etmek için resmî daireleri dolaştı. Kendisi şen, güleryüzlü ve sokulgandı. İş vardı. Vardı ama zahmeti çok, kazancı az şeylerdi. Karşı (Beyoğlu) gazetelerinden birkaçına yazı yazdı. Yerliden, yabancıdan bir-iki ahbap edindi. Kendi hemşerilerinden birkaçının buradaki yaşama yolları dikkatini çekti. Bu adamlar, dostlar alışverişte görsün gibisinden, bazı ticaret işleri yapar görünüyorlardı. Halbuki o işlerden pek o kadar para kazanılmadığını Mc Ferlan denemişti. Bu hemşerileri faytonlarda geziyorlar, birinci sınıf otellerde, yahut dostlar için süslü salonlar açarak özel konaklarda oturuyorlardı. Mc Ferlan bunu merak etti. İncelemelere girişti. Yavaş yavaş memleketin halini iyiden iyiye öğrendi. Sözü geçen birkaç kişiyle ilişki filân derken, Yıldız'a çattı. Abdülhamit'in vehmini, politikasını öğrendi. Sarayca kendisinden, mesleğinden ürkülen kimselerin şair, yazar, edebiyatçı, tarihçi, gazeteci takımı olduğu sırrını iyice öğrendi. Kendisini o tipte gösterirdi. Yıldız kodamanları arasında padişaha karşı öyle sırlar, entrikalar, dış ve iç politikalar dönüyordu ki bunlardan önemli bir ipucu yakalamanın en tükenmez madenlerden fazla zenginlik sağlayacağına kuşkusu kalmadı. Ama Yıldız'a adımını atmak, güveni sağlamak, orada dönen çeşitli partilerden amaca en çok uyanı ele geçirmek... Sarayda ikinci padişah gibi yaşayan sözü geçer heriflerden birine büyük yararlıklar göstererek kendini sevdirebilmek gerçekten güç bir işti.

Mösyö Mc Ferlan, kendince iyi bir raslantı yardımıyle Yıldız'ın müzevirlik kapılarından içeriye dalar. Bu önemli işe aracı olan kimse, bunu götürüp kodamanlardan birine yanaştırır. Bu kodaman bizim Mösyö'nün uydurmacılığa karşı yatkınlık derecesini birkaç kere ölçüp biçtikten sonra kendisine «yabancı işleri icat etme kâtipliği» denebilecek ince bir iş verir. Bu iş, Abdülhamit'i telâşa düşürmek için Avrupa gazetelerinde sözü edilebilecek siyasi ve adi bazı entrikalı olaylar yaratmak, yahut tabiatı her şeyi büyütmeye elverişli olanların unutkanlık küllerini silkeleyerek gözlere batacak bir hale getirmektir. Böylece ortam hazırlandıktan sonra söylentileri bastırmak için bulunacak çareler, yazılacak yalanlamalar büyük fiyatlarla satılır.

Yararı büyük, önemli bir konuyu, ayrıcalıklar satmak gibi noktaları ilgilendiren, entrikacılar, diledikleri gibi çekip. çevirmek için Abdülhamit'in fikrini ve onayını istedikleri noktaya çekebilmek için neler uydurmazlar, ne kuvvetli gerekçeler ortaya atmazlardı. Mösyö Mc Ferlan bu gülünç oyunlarda o kadar ileri gitti, kendine iş verenlerin güvenlerini öylesine kötüye kullandı ki, sonunda sarayda buna kimsenin güveni kalmadı. Müzevirliğin de sınırı olmak gerek. Mc Ferlan'ın ne mal olduğu anlaşıldı. Yıldız'dan yüzdürüldü.

Bizim Mösyö Yıldız'a dokunmakla aldığı parıltı sayesinde bir zaman geçindi. Hâlâ da geçiniyor. Yazıyor, çiziyor, birçok yerlere girip çıkıyor. Arada bir Avrupa'ya gidiyor. Gelir kaynağı belli olmaksızın şehrimizin bu gibi tavcılara elverişli sosyal hastalıklarından yararlanarak beyler, paşalar gibi yaşıyordu. Meftun'la Mc Ferlan pek dosttular. Frenk, Türk'ün akıl hocasıydı.

Meftun ne zaman bir güçlüğe uğrasa:

— «Cher ami, je suis venu pour profiter de vos lumieres (Sevgili dostum, zekânızdan yararlanmaya geldim)» sözüyle Mc Ferlan'a başvururdu. Geçen geceki

gözetlemelerinde Meftun'un karşılaştığı acı haller, kızların ümitsiz itirafları, Raci'nin aldığı başkaldırır tutum, Lebibe'nin kayboluşu... hep bu olaylar, Meftun'un ailesine karşı her şeyden sorumluluğu bakımından durumunu güçlüğün de üstünde bir bunalım içinde bırakmıştı. Meftun o gün kendini Mc Ferlan'ın Şişli'deki evine dar attı. Madam Mc Ferlan yatakla salon kıyafeti arasında gevşek bir tuvaletle karşısına çıktı. En dostça gülümsemeler içinde el uzattı. Sonra misafirini küçük bir salona aldı. Açık renk «perkal» basması döşeli salonun düşeniş biçimi, birkaç etajer ve tablonun yerini kestirmekte gösterilen ustalık, bazı ufak tefek el işleri Madamın yaratılıştan zarif bir kadın olduğunu anlatıyordu. Her bakımdan Frenklere özgü bir tertiplilik, bir sevimlilik, kısacası bir sanat eseri görülüyordu. Madam, misafirinin yüzüne biraz dikkat ettikten sonra sordu:

— Ne var? Sizi biraz solgun ve tasalı görüyorum?

— Sormayınız Madam... Arapların bir atalar sözü vardır ki onu size Fransızca «İci bas il ya de repos que dans le tombeau (Dünyada rahat ancak mezardadır)» diye çevirebilirim.

Madam, gülümsemelerini bozmadan:

— Bugün sizi bu kadar pesimist olmaya götüren sebebi anlamak isterim.

Meftun, fesini kanepenin bir ucuna fırlatarak:

— Dünyada her şey bir sebeptir Madam. İnsanların en yüksek filozofundan en adi işçisine kadar hepsinin görevi, işi gücü işte bu sebepleri iyiye kullanmaya yol aramaktır. Ama oluyor mu? Ne gezer... Meselâ sağlık, hastalık için bir nedendir.

Madam Mc Ferlan, Meftun Beyin kendine göre sonuç çıkararak yürüttüğü bu kafa şişirici acayip felsefelerini çok dinlemiş olduğundan, o ucu bucağı gelmeyen söz alanına düşmemek için sözü tatlı bir tarafa çevirmek üzere dedi ki:

— Kocamın size vereceği bir müjdesi var.

— Acaba ne ile ilgili?

— O, kendi söyleyecek...

— Ama ben pek meraklıyımdır. Böyle şeylerde iki dakika beklemeye bile dayanamam. Hiç olmazsa ucundan bucağından olsun bir parça çıtlatsanız...

— Bunu size tamamıyle anlatmama izin yok. Ama ne ile ilgili olduğunu bir parça söyleyebilirim. Size kızını vermek için Kasım Efendiyi hazır hale getirecek bir trük buldu (ustaca bir çare).

Meftun, şaşkınca bir sevinçle:

— Yaşasın Mösyö Mc Ferlan. Vallahi trük için yaratılmış bir adamdır. O, bulur, uydurur. Adamına göre, insanların en ince damarlarını titretecek çareleri bilir. Ama Kasım Efendiyle bizim aramız şimdi bozuk. Onun oğlu bizim hemşireyi ...

Meftun, sözü bir iki sinirli öksürükle keser... Madam, karşısındakinin sözünün arkasını, meraklı bir yüzle bir süre bekledikten sonra:

— Eeey, onun oğlu sizin hemşireyi... ne yapmış?

— Ah Madam ah... Susunuz, canım çok sıkılıyor. Daha size derdimi anlatmadım ki... Haniya? Mösyö nerde? Onu görsem de bu acıklı konuyu hepinize birden anlatsam. Çünkü bunu defalarla anlatmak beni çok üzüyor.

— Bu bir aşk macerası mı?

— Oh, bakınız nasıl keşfettiniz? Kadınların bu noktada duyguları çok ince, anlayışları çok keskin olur. Dünyada her iyilikle birlikte her fenalık da bu sözle başlar.

— Niçin bu kadar üzülüyorsunuz? Bu hal bütün gençler için genel bir hastalık gibidir. Siz doğulular böyle şeylere gereğinden çok önem veriyorsunuz.

— Hayır Madam, hayır. Siz beni doğululukla suçlayamazsınız. Çünkü ben yaşayışça en çok batılıya benzeyen bir doğuluyum.
— Bilirim, malımı bilirim. Bu telâşınızı yararsız saydığım için söylüyorum. Ne var, sevmek günah mı? Ben ikiyüzlülükten hoşlanmam. Biz de sevdik. Belki hâlâ seviyoruz. Hep sevgi çocuğuyuz. Aşk bakımından karşılaştırıldı mı insanlar arasında doğulu, batılı diye bir ayırım yapılamaz. Hepsi onun fermanına boyun eğer.
— Ben bu konuda belki sizden de serbest düşünürüm. Ama bu gibi meselelerin toplum içinde doğurduğu birtakım tuhaflıklar... nasıl söyleyeyim... bazı acayiplikler, zarar verici haller var...
— Canım iki genç birbirini sevmiş, bunda vehim yaratacak o kadar büyük zarar ne olabilir?
— Madam, bu dünyada her şey üç bölüme ayrılır. Mantıkta buna büyük önerme, küçük önerme, sonuç derler. Tabiatın istediği bir sonuca varmak için çoğu zaman büyük bölüme, küçük bölüme düşeriz de hiç bir şeyden haberimiz olmaz. Kendimizi mutlu oluyoruz, eğleniyoruz sanırız. Halbuki yaptığımız zevk, tabiatın bir sonucuna hizmet etmekten başka bir şey değildir.

Madam gülerek:

— Bu tarif ettiğiniz sonuç alaturka mantık mı?
— Hayır, bunun alafrangası, alaturkası yoktur. Bütün uluslararası doğa kanununda bu üç bölüm aynen kayıtlıdır. Hatta hayvanlar arasında bile bu kural aynıyle gene bu ahenk, bu tempo içinde geçer. Benzetmem biraz kaba olacak ama, gerçek felsefede kabalık, incelik yoktur. Bir eşeğin yiyip içmesi, sahibine hizmeti... affedersiniz Madam, kendi cinsinden bir dişiye rastladığı zamanki âşıkça haykırışı hep bu sonuca hizmet içindir.

Madam Mc Ferlan iki eliyle yüzünü kapayıp fıkırdayan su gibi bütün göğsü ve göbeği titreye titreye gülerek:

— Aman Yarabbi... Bugün sizden neler öğreniyorum.
— Bu konularda benden ders alacak kadar sizi bilgisiz saymam. Evet Madam, her şey üç bölüme ayrılır dedik. Bunun halk dilinde adı başlangıç, orta ve sondur. Bizim kızlar bu aşk makamına biraz yüksek perdeden başlamışlar. Hemen ortayı bulmuşlar, sona varıvermişler.

Madam manalı bir gülümsemeyle gene fıkırdayarak:

— Anladıım...
— Havva kızlarındansınız. Elbette anlayacaksınız... Pek tabiî, sade bir şey.
— (Dudaklarını ısırarak) Pek gelişigüzel davranmışlar.
— Ben zaten bu makamın gelişigüzelini, kibarcasını kabul etmem. Bu gidişin diapazonu hep odur. İşin asıl biçimi aynıdır. Ama bazen çevre ve terbiyeye göre çeşitli şekilleri vardır. Bizimkilerin gelişigüzelliği sayısız, daha doğrusu sabırsız davranmalarından ileri geliyor.
— Siz doğulular, kadınların yüzlerini peçeliyor, Üzerlerine kapıları kilitliyorsunuz da gene bu işler nasıl böyle oluyor?
— Madam, biz bunların ne yüzlerini peçeliyor, ne de üzerlerine kapıları kilitliyoruz. O gördüğünüz peçeler şeriate uygun bir şey değildir. Hatta istibdat zamanında birtakım kim olduğu belirsiz kimselerin çarşaf ve peçeye girerek bazı karanlık işlere kalkışabilmeleri olanağına karşı hükümet kadınları çarşaf ve peçe kullanmaktan alıkoymaya resmen uğraşmış, ama bir türlü bunu başaramamıştı. Eski örtünme araçları olan yaşmak ve feraceyi şimdi kullanmak istemiyorlar. Ama Madam, affınızı dilerim, bugün böyle akademik sözlere ayıracak vaktim yoktur. Kocanız Mösyönü görüp danışmak isterim.

— Kocam burada, içeriki odadadır. Yanında Madam Şehim var. O da bir aile işi için danışmaya gelmiş..
— Oh Madam... Oh, öyle genç, güzel bir kadınla kocanızı bir odaya kapayıp, ne çeşit olduğu bilinmeyen danışmalarda serbest bırakmak için insan mutlaka sızın gibi bir Avrupalı olmalı. Çünkü Türklerin benim gibi en serbest fikirlisi bile bu halden türlü kuruntulara düşmek güvensizliğinden kendini alamaz...

Madam Mc Ferlan, alay eder gibi, biraz kaşlarını çatarak:

— Oh Mösyö, ancak aramızdaki dostluğun eskiliği, teklifsizliğin derecesi bakımından bu hatırlatmanıza katlanabilirim. Yoksa...
— Aman Madam kızmayınız. Ben kendim erkek takımından olduğum için onları sizden iyi tanırım da ...
— Bizim için terbiye, duygunun üstündedir. Meselâ bakınız işte. Ben de şimdi şu odada sizinle baş başa bulunuyorum. İkimiz de genciz. Bundan ne zarar görebilirsiniz? Kocamın yerini şimdi şu bizim bulunduğumuz halden ayrı düşünmeye sebep var mı? .
— Ah Madam ah... Aylardan beri kalbimde işleyen yaraları gıcıklıyorsunuz. Sizinle şurada baş başa yalnız bulunmaktan gönlümde kopan fırtınaları açıklamaya biraz cesaret vermiş olsanız, beni duygu bakımından kuşatan tehlikeyi, azabı azıcık görmüş olurdunuz. Ama bende ne zaman böyle bir söze hazırlık cesareti görseniz hemen haliniz değişir, insafsızca bir sert tavır takınırsınız da...
— Aman Mösyö Meftun, kocamın size olan dostluk güvenini kötüye kullanıyorsunuz.
— Ben yalan, ikiyüzlülük bilmem. Duygumu söylüyorum. Bu doğruluğumu da benim için ceza sebebi buluyorsanız her hükmünüze razıyım. En içten sevdalar ümitsiz olanlardır.

Madam Mc Ferlan'ın balık etinden biraz fazla dolgunca, beyaz vücudu çoktan beridir Meftun'un gözünde iştah açıcı oluyordu. Koyu kumral kalınca kaşlarının altındaki kestane gözleri arada bir tatlı tatlı şehlâlaşıp bebeklerinde çeşitli ve değişik renklerden meydana gelen kumru göğsü menevişler belirdikçe Meftun, bayağı kendinden geçiyor, Madamın her gülümsemesinde gittikçe derinleşen dudak uçlarıyle çenesinin ortasındaki üç çukurcuğa tutkun bakışları saplanıp kalıyordu.

Ya şimdiki elbiseler kadınların vücudunda ne kadar yuvarlak kısımlar varsa gönül okşayan bir biçimde meydana çıkarmak gibi sanatkârca bir temele dayanıyor. Enseyi, gerdanı, omuzları, göğsü, sırtı her yandan kuşatan ve belde incelip kalçalarda genişleyerek sonra gene daralıp inen yuvarlak çizgilerin elbise altında belirttiği biçimlere hoppa bir kadının davranışlarıyle (söz yerindeyse) tatlı dalgalanışlar, güzellikten anlayanlarca sabır tüketen görünüşler meydana getiriyor. Hele Madam Mc Ferlan, elbisesinin en ince katlarına varıncaya kadar olan düzenini, oturduğu zaman vücut kısımlarından hangisini içeriye, hangisini dışarıya doğru yuvarlaklaştırmak gerektiğini o kadar incelemişe benziyordu ki, pek ilgilenmeden gösterdiği bu görünüşe kapılıp gitmeyecek erkek tasarlanamazdı. Madamın şu niteliklerinden doğucia haşarı sağlamak için güzel, hoppa bir kadının büyük yeri olduğu gerçeğini Mösyö Mc Ferlan'ın çok iyi bildiği anlaşılıyordu. Meftun, Madam Mc Ferlan için çoktan fitili almıştı. Ama bu nedenle ümitsiz kalacak derecede değilse de pek de cesaretini artıracak kadar yüz bulamıyordu. Bununla birlikte, içindeki ateşi belli etmek için hiç bir fırsatı da kaçırmıyordu.

Meftun'un ateşini yelpazeleyen nokta başkaydı. O eve Şehim Bey adında başka bir Türk centilmeni gelip gidiyordu. Madamın bu Şehim Beye karşı gösterdiği büyük yakınlığı Meftun hiç çekemiyordu. İşin içinde öyle karışıklıklar, tuhaflıklar vardı ki bunların bir ucunu

bulmak için Meftun'un büsbütün zihni karışıyordu. Şehim de bir Fransız kadınıyla evliydi. Bunun bir metres olduğunu da söyleyenler vardı. Nikâhlarının hangi imanı ve papaz karşısında kıyıldığını, nerenin belediyesinde kayıtlı olduğunu bilen yoktu. Bu nokta kendilerince bir sır gibiydi. Kadına herkes Madam Şehim diyordu. Madam Şehim, Madam Mc Ferlan'a göre daha ince, daha artistçe bir güzellikteydi. Rengi solgundu. Ama çenesinin biçimliliği, biraz yumruca, alnının üzerindeki ince açık kumral kaşlarının çizdiği eğri, uzun kirpeklerle gölgeli ve donuk sarı saçlarına göre koyu görünen elâ gözleri kendine bakanları yutkunduracak güzellikteydi. Ya o uzun boyu? Fransız'dan ziyade İngiliz kadınlarına, Miss'lere benziyordu. Bu kadın, eğilmek, doğrulmak durumları aldıkça vücudunda görülen incelik âdeta bir hezaran gibi kolayca bükülebilme ve vücudundaki kemiklerin daha kemikleşmeyip kıkırdak halinde kaldığı izlenimini uyandırırdı.

Şehim Bey, Meftun gibi, ne kese, ne de yüzü bakımından züğürt değildi. Hali vakti yerindeydi, yakışıklıydı. Paris kadınları arasında «Beau garçon (Yakışıklı adam)» ününü kazanmayı başarmış, vücut, boy bos, kaş göz yerinde, güzel bir delikanlıydı. Fransa'da Türklüğü —bilgisi, fikir ileriliği bakımından değilse bile— iri çapı, kuvveti ve vücudunu harcayışıyle güzel «represente» etmiş, Avrupa'ya özel tahsil niyetiyle tek gitmiş, ama çift dönmüştü. Bu çiftin Mc Ferlan ailesiyle olan dostluğu, teklifsizliği pek ileri, pek içli dışlıydı. Hatta öyle ki, buna bir derece biçmeğe uğraşırken Meftun'un zihnine bile bir durgunluk gelirdi. Mösyö Mc Ferlan Madam Şehim'e, Madam Mc Ferlan da karşılığında Şehim Bey'e bayılırdı. Bu bayılmanın öyle kuru bir dostluk sevişmesinin üstünde bir şey olduğunu Meftun seziyordu. Bu çapraz sevgi, acaba bu dört kalbin gönül rızasıyla kurulmuş bir danışıklı dövüş müydü? Mösyö Mc Ferlan, kendisinin Madam Şehim'e karşı olan sevgisine göz yumması şartıyle karısının, Şehim'in kucağına atılmasına aldırış etmiyordu. Evliler arasındaki bu yılankavi bu değiş tokuşlu sevgilere Meftun «moeurs parisiennes (Paris âdetleri)» genel adı altındaki yazılarda çok rastlamıştı. Şimdi gördüğü bu değiş tokuş, bu değişmeli kocalık roman değil, bir gerçekti. Acaba Meftun kötü niyetinde pek mi ileri gidiyordu? Pek ileri vararak aldanıyor muydu?

Bizim Pehlevizade, Madam Mc Ferlan'ın merhametini kazanmak için etrafına göz gezdirerek ilham verecek bir araç ararken gözü hemen yanıbaşındaki küçük bir masanın üzerinde açık duran bir küçük kitaba ilişti. Eline aldı, bunun «Sönmez Ateşler» adlı bir roman olduğunu gördü. Acaba bu hikâye ateşe tapanların ocaklarından mı, yoksa Meryem Ana kandilinden mi söz ediyordu? Açık duran sayfalardaki bazı satırların kurşun kalemiyle «sous-ligne» edilmiş, yani altları çizilmiş olduğuna dikkat etti. İşaret edilen cümleler şu anlama geliyordu:

«Tanrı'nın ezeli eli bazı gönülleri birbiri için yaratmıştır. Tabiî, doğru olan sevgi böyle pozitif ve negatif iki kalbin birbirini çekerek birleşmesinden doğan sevgidir. Yoksa sırf nikâhla, dua ile birleştiği farzedilen gönüllerde evliliğin yararını aramak boştur...»

«... Her gece gönlüm sende. Sen ise kocanın koynunda misafir oldukça ve kendimi birbirimize kanunla ve vücutla yakın, ama gönülce uzak bir kadınla ayni yatakta buldukça milletlerin vicdanca, gönülce rahat etmeleri için konulan medenî kanunların karşıtları yaklaştırmakla ne garip sonuçlar, ne komediler, ne trajediler doğurduğunu görüyorum...»

Meftun, bu işaretli satırları okurken dudaklarını ısırdı. Sanki «Sönmez Ateşler» romanının yazarı bu sözleri
Şehim'le Madam Mc Ferlan'ın cemiyetteki durumlarını göz önüne getirerek yazmış sanılıyordu. Madam Mc Ferlan bu satırları herhalde kendi özel durumuna çok uyduğu için

çizmiş bulunmalıydı. Hatta Meftun bu anlayışını Madama anlatmak muzipliğiyle dedi ki:
— Romanlardaki bazı açıklamalar gerçeklere öyle uyuyor ki... Sayfalarda anlatılanlardan bazı kimseler gölgelerini değil, boylu doyunca kendi kişiliklerini seyredebiliyorlar.

Bu dokundurma üzerine Madam Mc Ferlan'ın yüzü âdeta pembeleşti. Ama kuşkuyu uzaklaştırmak için çabucak ve aklına o anda geldiği biçimde bir kulp uydurarak cevap verdi:
— Bu romanı bana kadın dostlarımdan biri vermişti. O satırları kim bilir neden dolayı kendi işaret etmiş. Siz gelmezden önce tesadüfen o kısmı okuyordum. Siz içeriye girince kitabı elimden açık olarak masanın üzerine bırakmışım. Bu çizgili satırlar gözünüze ilişti.
— Kadın ahpabınız bu satırlarda hale uyacak sözlere rastlamış olmalı.
— Artık orasını bilmem.

Meftun, cebinden saatını çıkarıp bakarak telâşla:
— Aman Madam, gönlünüzü kazanmak için saatlar değil, aylar, yıllar harcasam gene yorulmam. Bugün üzgün bir haldeyim. Bir aile buhranı sırasında kızkardeşim ortadan kayboldu. Araştırmalarımızdan hiç bir sonuç elde edilmiyor. Halin gidişine bakılırsa, bu işin sonu bir faciayla bitebilir. Şaşırdım. Ne yapacağımı bilmiyorum. Bir akıl danışmak için sizin Mösyö'yü görmeye geldim.
— Başüstüne efendim. Fakat söylemiştim ya... Mösyö'nün yanında şimdi Madam Şehim var. O da önemli bir konu hakkında danışmaya gelmiş. Sorduralım bakalım, sözleri bittiyse sizi Mösyöyle görüştüreyim.

Madam, elektrik düğmesine dokundu. Hizmetçi kadın koyu renk fistanı, beyaz prostelasıyle göründü.

Madam — Mari, git Mösyöye Meftun Beyin önemli ve acele bir iş için kendini görmek istediğini söyle.

Mari hafif bir baş işaretiyle çıktı. O arada sokak kapısının çıngarağı evin alt katını çın çın öttürdü. Meftun, içinden: «Al sana bir misafir daha.» dedi. Çıngırak sesini işitince Madam, etajerin üstündeki zarif bir saata çarçabuk baktı. Galiba belirli saatta bir beklediği vardı. Hemen yanaklarını bir acelecilik kızartısı kapladı. Yerinde sayan bir acemi er gibi bulunduğu noktada duramaz hale geldi. Nihayet Mösyö'nün yanından Mari'nin dönünüşünü beklemeden dışarıya fırladı. Çıngırağı öttürene kapıyı açmaya kendisi gidiyordu. On beş - yirmi saniye sonra Mari, Mösyö'nün yanından dönerek salonda yalnız bulunan Meftun'a:
— Buyurunuz efendim, Mösyö sizi bekliyor, dedi.

Bu davete koşarak Meftun koridora doğru birkaç adım atınca, merdivenden mırıl mırıl konuşa konuşa iki kişinin çıktığını işitti. Madam Mc Ferlan'ı bu kadar çarpıntıya düşüren bu yeni ziyaretçinin kim olduğunu anlamak için adımlarını ağırlaştırdı. Sonunda, bunun Şehim Bey olduğunu gördü. Madamdaki o telâşların nedenini şimdi anladı. Şehim Meftun'la yüz yüze gelince, beklenmedik, hoşa gitmez bir raslantıyla karşılaşanlarda görülen kırgınlık belirtileri içinde tuhaf bir şekil aldı. Adımlarının yönünü Mösyö'nün odasına mı, yoksa Madam'ın salonuna mı çevirmek gerekeceğinde bocalamaya düştüğü görülüyordu. Nihayet Madam:
— Şehim Bey, benim salona buyurunuz. Meftun Bey kocamla gizli bir mesele görüşecekler! sözleriyle işi idare ederek Şehim'i kolundan çekip salona aldı.

Meftun Bey, Mösyö Mc Ferlan'ın oda kapısına yaklaşarak içeriye girmek için, âdet olduğu gibi, üç defa hafif hafif vurdu. İçeriden hemen bir dakikalık bir sessizlikten sonra: «Entrez» sesi geldi. Kapının topunu çevirip içeriye girdi. Buradaki görünüş gerçekten

incelemeye değer bir şeydi ve her şey kör kör parmağın gözüneydi. Madam Şehim, büyük bir kabahat işleyip de suçunu belli etmemek için süt dökmüş kedi gibi, utangaç bir sessizliğe gömülen bir çocuk gibi orta yerdeki bir masanın üzerine eğilmiş, derinden derine okur görünüyordu. Bu okuma duruşu o kadar sahteydi ki, ince vücudunu örten şeker rengi süradan korsajı altında az önceki şehvet çarpıntılarının arta kalan titreşimlerini Meftun işitir gibi oluyordu. İki yanağına kuvvetli bir şamar yemiş zannettirecek bir kızartı, ta gözlerinin akına varıncaya kadar yüzünü yer yer beneklemişti. Kısa bir tuvalet yapmak için acele parmak vuruşlarıyle eski düzenine sokmak istediği saçlarında da beklenen bir düzen meydana gelememişti. Orada burada saç kırıntıları görünüyordu. Denizin dalgalanmasından yeni kurtulup da çalkana çalkana yelkenleri gevşemiş bir gemi gibi sevgilisinin özlediği göğsünde epeyce bir fırtına geçirmiş olduğu kıyafetinden anlaşılıyordu.

Mösyö Mc Ferlan da besbelli Meftun'un girer girmez kuşkulu bakışlarına karşı gelmemek için arkasını kapıya dönmüş, sözde kütüphanesinin önünde bir şeyler yerleştiriyordu. Meftun o anda derdini biraz unutup misafir bulunduğu bu karı kocanın evlilik görevlerine karşı gösterdikleri bağlılıktan şaşkınlığa düştü. Madam Mc Ferlan: «Meftun Bey, kocamla gizli bir mesele görüşecekler, siz buraya buyurunuz» diyerek Şehim Beyi yutacakmış gibi ne kadar aceleyle kolundan çekip salonuna almıştı! Meftun, Mc Ferlan'la konuşacakları şeylerin gizliliğinden hiç söz etmemişken karı bunu nasıl uyduruvermişti. Madam Şehim için mahrem tutulmayan bir şeyi Şehim'in kendisi için gizliliğine özenilmesi gerektiğine Meftun çok şaştı. Kocanın odasındaki sevişme faslı Meftun'un içeriye girmesiyle kapanmıştı. Ama karısının salonundaki, yeni başlıyordu. Tiyatro sahnelerinde halka oynanan sahte komediler ne bayağı şeylerdi! ... İnsan aileler arasında geçen böyle gerçeklerini seyredebilse neler görürdü neler...

Karı-koca arasında bu nasıl bir karşılıklı hoşgörüydü! Meftun, Madam Mc Ferlan'ın yasal olmayan bir sevgiyle sevdiği halde bile şimdi onun, iki adım ötedeki bir salonda başka bir erkekle dudak dudağa seviştiğini göz önüne getirince dayanamıyor, rahatı kaçıyor da Mösyö Mc Ferlan buna nasıl göz yumuyordu? Karı-koca arasındaki bu, birinin kabahatini, aldatışını görmemek, yahut affetmek geniş yürekliliğini Meftun bir türlü zihnine sığdıramamaya başladı. Görünüşte insanlığın konulmuş yasalarına uyarak yaşar görünüp de gerçekte doğanın yapmacıksız yasalarına uymayan bütün bu nafile bağlardan başını ve vicdanını kurtarmış olarak bir ömür sürmek... Bu da bir çeşit felsefe miydi? Meftun kendi kendine düşündü: «İncelmek, olgun insan haline gelmek için daha çok yontulmak gerek, çok yontulmak gerek» dedi. Bir evlenme oluyor. Kısa, yahut uzun, bir süre sonra karı koca birbirinden usanıyor. Avrupa'da şimdi bir çeşit boşanma var. Ama her usançtan sonra boşanmayla işi düzeltmeye kalkışmak da başa çıkar bir şey değil. Eğer Madam da bu güç gerçekleri anlayacak kadar fikirce aydınlanmışsa konulmuş olan gerçeklere içten uymayı ahmaklara bırakarak yasanın üstünde bilgiççe yaşamaktan başka bu dünyada sahiden rahat edemeyecek... Akıllılar, filozoflar,, kanun koyucular, varsınlar her güçlüğe karşı bir çare aramakla uğraşa dursunlar, yüzyıllardan beri bu güçlüğün kaçını çözmeyi başarmışlar ki şu kısa ömür içinde rahat edebilmek için doğanın gereklerini bırakalım da onların bulabilecekleri çarelere mutluluğumuzu bağlayıp bekleyelim? Meftun'un hâlâ bütün incelikleriyle anlayamadığı, Mösyö Mc Ferlan'ın felsefesi işte buydu. Misafir, ev sahibine bütün derdini anlattı. Mc Ferlan cenapları, azıcık düşündükten sonra şu cevabı verdi:

— Siz olanları gereğinden çok dallandırıp budaklandırıyorsunuz. Bu sevişme işi dünya kurulalıdan beri böyle gelmiştir, böyle gider. Bu mesele insanın sinirlerini en çok

yoran, kocaları ve ana babayı en çok üzen insanlık hallerinin üzücü sayfa başlarını kaplayan ebedî bir konudur. Şimdiye kadar buna kimse bir çare bulamamış ki biz bulmayı düşünmek budalalığını yapalım. Fırsat bulunca, sevgililerin çoğu birbirlerinin kucağına atılmaktan kendilerini alıkoyamıyor. Filozoflar ve akıllılar buna izin vermiyorlar, ama burada insanlara büyük bir dert kapısı açılıyor. İnsanlık yasaları gençlerin üzerine dayanılmaz bir etki gösteren doğa yasalarının bu sıkı hükümlerine karşı, yani aykırı karar vermekte sürüp gittikçe bu kapı her zaman açık duracaktır azizim. İnsanlar yasaya uygun kararlarını gereklerine uydurmak gerçeğini anlayıncaya kadar bu sıkıntıları çekeceğiz. Bu sevişme rüzgârından sırası geldikçe bizim girip çıktığımız gibi evlâdımız, torunlarımız, bütün insanoğulları gelip geçecektir. Ama insanlıkta bir kural vardır. Önlerine tabiî bir engel, yokedilmesi olanaksız bir kuvvet çıktığı zaman ona karşı yenildiklerini itiraf etmezler, ikiyüzlülük gösterirler. O gerçeği başka bir duruma sokmaya uğraşırlar. Gerçek şeklini örtbas etmek isterler. O fenalık gene yerindedir. Onlar yalnız görünüşü kurtarmaya çabalarlar. Olan bir kere olmuş. Şimdi biz de buna bir kulp takmaya, asıl biçimini değiştirmeye bir yol arayalım. Teyze kızınız Rebia Hanım, Bedri Beyden gebe kalmış. Bedri hiç bir şekilde anlaşma yoluna gitmiyormuş. Öyleyse yaşlıca, fakir, düşkün bir adam bulup kızı ona nikâh yoluyla bu işi kapatıvermeli vesselâm... Lebibe'nin kayboluşuna gelince, bunda da ağlanacak bir facia, sizin zannettiğiniz gibi esrarlı bir hal göremiyorum. Kızın kaçmasından sonra sevgilisi Kasım Efendizade Mahir Beyin nerede ve ne halde bulunduğunu araştırdınız mı?

— Hayır, daha vakit olmadı ki...

— Kız, ona kaçmıştır sanırım.

— Olabilir.

— Bunları da birbirine vermeli, bu mesele de kapansın gitsin. Yalnız, sizin milyoner Kasım Efendinin kızıyle evlenmeniz kalır. Bu mesele hakkında bir trük düşündüm. Adeta önemli bir ilham denecek bir şey geldi aklıma. Bu derde karşı ufak bir reçete tertipledim. İyi kullanılırsa başarı muhakkaktır.

— Reçete mi tertip ettiniz? Evet, bilirim, siz görülmez hastalıklar uzmanısınız.

— Bu reçete hiç bir eczacının laboratuvarında yapılmayacak. Yapılması yalnız sizin elinizin özel ustalığına bırakılacaktır. Bu trük, hakkınızda bir söylenti çıkarmaktan ibaret. Pek sade bir şey.

— Aman, aleyhimde mi? Zaman pek acayip. Böyle bir dedikodu çıkarırsak halk buna inanır. Sonra meseleyi düzeltmek pek zor olur. Zaten bana karşı şunun bunun iftira olarak yaydıkları yetişmiyormuş gibi bir de ben mi kendi kendimi kötüleyeyim?

— Hayır, size karşı değil, sizden yana.

— Ooo, bu mükemmel şey. Ama kendi çıkarına dedikodu çıkarmayı herkes ister. İnanılır mı?

— Top gibi. Halkın zaten işi gücü ne? Başlıca işi ve eğlencesi kendilerini aldatmak için sözler çıkaranların yararına hizmet etmek değil mi?

— İnsanların tabiatını siz pek iyi bilirsiniz.

— Bu son çekilişte size Şark Şimendiferleri piyangosunun birinci ikramiyesi vurmuş.

— Eğleniyor musunuz. Bir tek tahvilim bile yok.

— Eğlenmiyorum. Çıkarılacak söylenti, işte bu.

— Bizim cebimize bir para girmedikten sonra bütün dünya piyangolarını kendimize çıkmış saymanın ne yararı olur?

— Çoook.

— Tuhaf şey.

— Bu yolda söylenti çıkararak büyük büyük yararlar sağlamış kimseler tanırım. Şimdi bu söz çıkar çıkmaz, herkes içindeki itibarınızda hemen on beş bin liralık bir yükselme meydana gelir. Birçok kimselerin kızgınlığını, bazılarının şaşkınlığını, birtakımın da sevgisini çekersiniz. Ama bu söylentinin en büyük önemi tamahkâr Kasım Efendiye karşı âdeta bir tuzak hizmeti görmesindedir. Herifi bu kapana sokabilirsek sizin için kızını değil, daha önemli ve daha kutsal şeylerini bile feda etmekten çekinmez.
— Zanneder misiniz?
— Kesin olarak temin ederim.
— Şık iş. Şıklığı oranında kolay görünüyor. Ama bir dedikodu nasıl çıkarılır, ben işin bu tarafını bilemem.
— Pek kolay. Ben bu havadisi karşı (Beyoğlu) gazetelerinden birine yazdırırım. İstanbul'da çıkan gazeteler bunu hemen tercüme ederler. Ertesi gün kendinizin on beş bin liralık bir servet sahibi olduğunuza siz de inanırsınız. Gazete yazarları genel olarak züğürt kimselerdir. Talihin bu lütfunun arasıra şuna buna nöbetle görünmesini yazmaktan pek hoşlanırlar. Şu da var ki, siz işi pek ciddi, gerçekten olmuş gibi tutmalısınız. Sizi tebrike koşanlara karşı ciddi teşekkürle karşılık vermelisiniz. İşin ekini hiç belli etmemelisiniz.
— Bu dedikleriniz hep güzel ama, uydurmamıza karşı çıkacaklar olmaz mı? Hele banka yalanlamaya kalkışmaz mı?
— Banka aynı numaranın birkaç kişiye çıktığını gazetelerde göre göre böyle havadisleri yalanlamaya kalkışmak zahmetine aldırış etmez olmuştur. O, istenilen numaranın tahvilini kimin elinde görürse onu sahip tanır. Başka dedikoduya aldırış etmez.
— Peki ama, bu son çekilişte büyük ikramiye elbette birine vurmuştur. Tahvilin gerçek sahibi meydana çıkıp da bizden dava etmez mi?
— Gerçek sahibi kim bilir Şam'da mı, Irak'ta mı, Afrika'da mı? Kendisine piyango vurduğunu pek geç haber alanlar da vardır. O zamana kadar bizim işimiz görülüp biter. Bu piyangolar, sahte sahiplerine yarar sağladıklarının tersine, bazen asıl sahiplerine zarar bile verirler. Onun için, aklı başında kimseler kendilerine piyango çıktığını yaymaktan çekinirler. Bunun da bin türlü sakıncası vardır.
— Desenize durup dururken biz başımızı derde sokacağız?
— Canım, size bunun zararından çok yararı olacağını hesapladım. Onu merak etmeyiniz. Yalnız bu işi güzel idare etmenizi, tekrar tekrar hatırlatmaya gerek görüyorum. Bu işin bir uydurma olduğunu bir ben biliyorum, bir bizim Madam. Bir de şimdi burada hazır bulunup şu sohbetimizi gizlice bilen Madam Şehim.

Çoktandır kitaptan gözlerini ayırarak bu acayip konuşmaya dikkat eden Madam Şehim, alaylı bir tutumla:

— Sahtekârlığınıza beni de ortak etmeye yelteniyorsunuz, ama yağma yok... Buna biraz pahalı razı olurum. O havadan piyangonun hiç olmazsa dörtte birini bana vermelisiniz.

Madam Şehim'in, deminki yorgunluğundan doğma bir gevşeklik ve baygınlık içinde bu sözleri söylerken aldığı dayanılmaz güzelliğe Meftun sahiden hayran oldu, kaldı. Deminden küçük salonda Madam Mc Ferlan'ın ateşli gözlerine, tombul vücuduna ağzının suyu akıp dururken, şimdi bu ince kadının endamındaki zarifliğe, sözlerindeki inceliğe bayılmaktan kendini alamıyordu. Meftun'un kadın cisine karşı o kadar büyük bir düşkünlüğü yardı ki, kadınlar içinde hoşlanmadığı tipin hangisi olabileceğini düşünür düşünür, bir türlü belirleyemezdi. O, bu konuda, dünyada sevmediği bir yiyecek düşünemeyen oburlara benzerdi. Şimdi Meftun, Madam Mc Ferlan'la Madam Şehim arasında küçük bir tercih nedeni bulamıyor, âdeta bir trapezi bırakıp can korkusuyla öbürüne sarılan cambazlar gibi birinden ötekine koşmak, ondan öbürüne atılmak, yani

sevdada bir çalıkuşu olmak, bir üçüncü, dördüncü güzelin ortaya. çıkmasına kadar gönlünü, vücudunu bu iki yosma arasında bölmek istiyordu. Meftun'un sevda felsefesinde sevgiyi ikilemeye, üçlemeye, dörtlemeye, beşlemeye, yani sonsuza kadar çoğaltmaya izin vardı.

Mösyö Mc Ferlan gülerek:

— Girişimlerimizde her zaman başarı kazanmak için biz hiç kimseye rüşvetsiz iş gördürmeyiz Madam. Bu nazik yardımınıza karşılık çıkan piyangonun size dörtte birini değil, üçe birini bile sunabiliriz. Ama Meftun Bey bundan sonra şu odadan içeriye her kim girerse, siz ona karşı bu büyük ikramiyeyi kazanmış ve talihin lütfunu elde etmiş bir kimse gibi davranmalısınız.

Meftun sırıtarak:

— Fakat efendim, benim pek teklifsiz dostlarım vardır. Bunlar, elimdeki piyango vurmuş tahvili görmek isterlerse ben ne göstereceğim?

Mc Ferlan — Düşündüğünüz şeye bakınız. Böyle bir piyango vurduğu zaman onunla ilgili işlerin neler olacağını bilen pek az kişi vardır. Benim dolaplarımda bankalar ve benzeri kuruluşlarla geçmiş çeşitli işler için basılı, yazma birçok evrak ve cetveller var. Onlardan birinin üzerine milyon haneli bir numara atar ve «Osmanlı Bankasının filân numaralı kur'ada kazanan Rumeli Demiryolları tahvilinin aslı ile piyango parasını ödeme zamanına kadar değiştirilerek sahibine verilen geçici senettir» gibi anlaşılmaz, karışık bir cümle yazarız. Sizden tahvil sorana bu kâğıdı gösterir ve asıl tahvilin, usulden olduğu için, bankaya bırakıldığını söylersiniz. Buna inanan inanır, inanmayanı da inandırmak için bundan fazlasına katlanmak zorunda değiliz.

Şehim Beyle Madam Mc Ferlan hasret giderme sürelerini pek uzatmayı uygun görmeyerek ayrılıkları yatıştırma saldırmaları sırasında tuvaletlerindeki bozuluşları aynada acele düzelterek oda kapısını üç defa vurduktan sonra içeriye girip sohbet çevresine katıldılar. Odadan içeriye girerken Şehim Bey, alışkanlığına aykırı olarak Türkçe bir şarkı mırıldanıyor: «Aman aman elmas, o her zaman olmaz, oldu da bitti» kafiyesiz dizelerini ahenkle söylüyordu. Aynı zamanda birbirleriyle karı-koca ve âşık-metres olan bu dört yaratık arasında çaprazlama bir bakışma oldu. Meftun, Şehim'in mırıldandığı bu sevgiyle ilgili saklambaç oyununun bu «oldu bitti» dizesi mi, yoksa kendine bildirilen sahte lotarya kazancı mı daha tuhaf olduğunu bön bön düşünüyordu.

Meftun'a bırakılan rolün ilk denemesini Şehim'e karşı göstermek üzere Mösyö Mc Ferlan hemen ayağa kalkıp misafirliğinin ilk ikram oturuşunu Madamın salonunda geçirmiş olan dostuna:

— Gelişiniz pek sevinçli, neşeli bir zamana rastladı.

Şehim Bey, Mc Ferlan'ın bu sözlerinden ilk anda bir şey anlamayarak kendisine bazı dokundurmalar yapıldığı sanısına kapılmaktayken, karşısındaki maksadını tamamlamak için dedi ki:

— Meftun Bey dostumuzu tebrik ediniz. Talihin, pek az kimseye verdiği büyük bir lütfuna uğradı.

Şehim, oradakilerin yüzlerine bir bir bakarak ağzından kaçırdı:

— Namuslu bir kadınla mı evleniyor?

Talihin insanlar için göstereceği en büyük lütuf, Şehim'ce bu sayılması, Madamların yüzlerinde önce hoşnutsuzluk kırışıkları belirtmekle birlikte gene hepsini güldürdü.

Madam Şehim, kocasına karşı söze atılarak:

— Talihin bir erkeğe göstereceği en büyük lütuf, en seyrek lütuf kadın değildir. Kadın bir erkeğe bol bol kısmet olan bir yaratılış hediyesidir. İş namusa gelince, erkeklerin

kendilerine uygulamakta ahmaklık saydıkları bu kelimeyi kadınlar için başka anlamda kullanmak istemelerine şaşarım.

Mösyö Mc Ferlan, sözün başka yana sapıtmasına meydan vermeyerek:

— Meftun Bey dostumuza Rumeli Demiryolu piyangosunun son çekilişinde büyük ikramiye çıktı.

Şehim Bey, garipseyen hafif bir gülüşle:

— Şaka mı ediyorsunuz?

Mc Ferlan:

— Şaka değil, pek ciddi söylüyorum.

Şehim, hemen tebrik için elini uzatıp onunkini kuvvetle sıkarak:

— İyi yürekle tebrik ederim dostum.

Meftun, bu sıkı ve ateşli tebrike karşı biraz şaşırarak ne diyeceğini kestirmek için işin aslını bilenlerin yüzlerine yardım dilercesine baka baka:

— Teşekkür ederim.

Bu sırada sokak kapısının çıngırağı, yerinden koparılır gibi kuvvetle çırpındı. «Ne oluyoruz?» der gibi herkes birbirinin yüzüne bakmıştı. Madam Şehim, gözünü kapıya, kulağını dışarı vererek:

— Haber bunda... Galiba Meftun Beye yanlışlıkla çıkan piyangoyu düzeltmek için bankadan memur geldi...

Meftun şaşırarak:

— Hemen de dediğinize inanacağım geliyor Madam... Talihimin bana karşı böyle acı bir şaka yapması uzak değildir.

Madam Şehim — Eğer iş tahminimiz gibi çıkarsa siz de talihinizle eğlenmek için «Yirmi Dört Saatlık Sevinç» adıyle bir komedi yazar, Beyoğlu tiyatrolarında oynanırsınız...

Mösyö Mc Ferlan — Telâş etmeyiniz canım... Meftun Beyin elinde bankanın öyle sağlam, itibarlı bir senedi var ki Osmanlı Bankası, kendini inkâr etmedikçe sözünü bozamaz.

Hizmetçi, sokak kapısını açmış olduğundan, merdivenlerden yukarıya bir patırtı başladı. Böyle deli fişek gibi içeriye dalan adam, hizmetçinin engel olmasına hiç aldırmadan koridorun üzerindeki odaların kapılarını birer birer yokladıktan sonra, nihayet misafirlerin bulundukları yere hiç arayıp sormadan bir saldırdı. Bu gelen Raci'ydi. Ter damlalarıyle çiçek çıkarmışa dönen yüzü mosmor kesilmişti. Ağabeysini aramak için oradakilerin arasına telâşlı telâşlı bir baktıktan sonra, nihayet Meftun'u görüp tıkanır gibi bir sesle:

— Bravo ağabey... bravo... Neler olup bitiyor haberiniz yok. Siz burada böyle gülüp eğleniniz...

Meftun şaşırarak:

— Ne var? Ne oldu?

— Ne olacak, kızkardeşimizden haber var. Her şey olmuş, bitmiş....

Lebibe Hanımın sevda macerasını bilenler için bu «her şey olmuş bitmiş» sözü öylesine anlamlıydı ki oradakiler gülmemek için dudaklarını ısırmaya başladılar. Üzüntüsünün büyüklüğünden yalnız Meftun işin aslını anlamayarak sordu:

— Ne olmuş bitmiş?

— Mahir'le bizim hemşireye nikâh...

Raci'nin o kadar ürküp telâş gösterdiği bu gerçeği anlayınca Meftun, başını oturduğu sandalyenin arkalığına dayayıp birkaç defa geniş nefes alarak:

— Ohh, Yarabbi şükür... Bunun için gösterdiğiniz şu büyük telâşa ne lüzum var? Demek ki

mesele usul ve kanun yoluna girmiş. Biz buna memnun olmalı ve şükretmeliyiz. Böyle meselelerde ilgililerden çok şunun bunun telâşına, dedikodusuna sebep olan hallere bu nikâhla son verildi, dedikodu, zırıltı bitti demektir.

Raci köpürerek:

— Dedikodu nasıl bitti? Asıl iş alevi bundan sonra alıyor. Bu iki kepaze İstanbul'a geçmişler. Sofular tarafında bir mahallede nikâhlarını kıydırmışlar. Bu haltı yedikten sonra Mahir babasına, Lebibe de bize birer beyanname gönderiyorlar. Kasım Efendi fitili almış. Öfkesinden kuduruyormuş.

— Kudursun. Onu Tıp Fakültesi kuduz hastalıkları kliniğinde masrafsız aşılatırız. Şimdi kuduzluğun eskisi kadar önemi kalmadı.

— Mahir'i evlâtlıktan reddetmeye karar vermiş.

Mösyö Mc Ferlan:

— Lebibe Hanımın ana ocağından kaçtığı sırada yanında kıymetli pek çok eşya götürmüş olduğundan söz ederek Mahir aleyhine bir hırsızlık davası açacağınızı bildiren Kasım Efendiye bir tehdit mektubu gönderiniz. Tamahkâr herif, oğlunun böyle gaflete getirip uzak mahallelerde gizlice evlenmesinden kendisi için kim bilir ne gibi masraf kapısı açılacağından korkarak kudurup durur. Yoksa bu işin masrafsız olup biteceğini bilse telâş bile etmez. Şimdi siz onu, bu dediğim gibi bir hırsızlık davasıyla korkutursanız bir mahkeme belâsına çatmamak için o sizinle özel olarak her şeye katlanır...

Raci yumruklarını sıkıp ağabeysini göstererek:

— Asıl kabahatin büyüğü kimde olduğunu ben bilirim ya...

Mösyö Mc Ferlan, büyük bir önem, âdeta bir özel saygıyla elini Meftun'a doğru uzatıp kaşlarını çatarak Raci'ye:

— Sizin bize getirdiğiniz bu habere karşılık bizim de size verecek büyük bir müjdemiz var. Ağabeyiniz Meftun Beye Şark Demiryolları piyangosunun büyük ikramiyesi vurdu. Tahvil bankaya yatırılıp özel bir senet bile alındı. Kısa bir süre sona erince altı yüz bin frank alınacaktır. Ağabeyinizi tebrik ediniz.

Ağabeyisinde bir demiryolu tahvilinin varlığından bile haberi olmayan Raci, bu ansızın gelen büyük müjdeye karşı birdenbire afalladı. Ne düşüneceğini, ne diyeceğini şaşırdı. Ama Mösyö Mc Ferlan duruşuyle, davranışıyle alınabilecek. bütün özel önemi işaret parmağına toplamış da onunla bir heykeli gösterir gibi çatkın kaşları altındaki keskin gözleriyle birleştirerek Meftun'a dikmiş bulunduğundan herifin bu hokkabazlığına karşı Raci âdeta manyatizmalanmış gibi oldu. Elinde olmadan önünde saygıyla diz çöker gibi ağabeysinin elini tuttu. Saygıyla sıktı. O öfkeli Raci, talihin kutsadığı kardeşini kutlamak duygusundan kendini alamadı. Seyircilerden işin iç yüzünü bilenler, bu sahte talihli kutlama törenini ciddî bir zevkle seyrediyorlardı. Meftun, servetin insana verdiği kuvvet ve onuru o kısa an içinde deneyle anladı. O sert Raci'yi çarçabuk bal mumu gibi yumuşatıveren altının büyüleyici etkisiyle pek çok şeyler başarabileceğini ve hatta Kaşıkçılar Kâhyası Kasım Efendinin inatçı alnının bile bu altın kümesi önünde eğileceğini hissetti. Mösyö Mc Ferlan'ın hakkını şimdi yürekten vermekle herkes kendini tebrik ederken o da bu önemli buluş ve yaymasından dolayı Frengin zekâsındaki keskinliği kutluyordu.

14

BU piyango havadisi üç gün sonra önce basınla, sonra ağızdan ağıza bütün İstanbul'a yayıldı. Böyle söylentilerin en gürültülü, en heyecan verici alanı olan mahalle kahvelerine, halkın diline düştü. Herkes bunu birbirine içini çeke çeke anlatıyor.

— Ne olursa olsun. Bu önümüzdeki çekilişte takkemi satar bir yarım, yahut dörtte bir hisse bilet olsun alırım. Çıkınca çıkıveriyor işte!.. diyenin haddi hesabı yoktu.

Halkımız, ciddî girişimler ve büyük çabalar sonunda para toplayan gayret sahiplerinin kazanç yollarını ve ticarette yürüttükleri işleri incelemek bile istemez. Bunu kendi yaratılışı, yeteneği için kapalı, karanlık, kuşkulu bulur. Bu konuda talihini denemeye kalkışan karar sahipleri pek azdır. Onlar da hemen tamamıyle büyük güçlükler karşısında apışıp kalırlar. Ama piyango gibi zahmetsiz, havadan gelmek ihtimali olan bir serveti duyunca buna külâhlarını atarlar. Piyango denilen şeyin aslını, bunun kaç yüz bin, yahut milyonda bir kişiye vurması olanağı olduğunu düşünmezler. Şehrimizde ceplerindeki cüzdanları, yabancı piyangolarının âdeta birer faturasına benzeyen bazı kimseler vardır. Bunlar, Hamburg'un, Lyon'un, Atina'nın, Philadelphia'nın daha bilmem nerelerinin amaçları belirsiz piyango biletlerine haftada, ayda para yetiştirmeyi iş güç edinmişlerdir. Her biletin günü, saatı vardır. Bu merakta bir adam sarraf sarraf dolaşır. Almanya'dan, Avusturya'dan mektup, telgraf sorar. Ciddî işini bırakarak aldığı numara listelerini saatlarca bilet numaralarıyle karşılaştırır. Dört buçuk ayda bir üçte bir hissenin iki, beşte birine çeyrek numara çıkan ne akıl ermez dolambaçlı hesaplara akıl erdireceğim diye hırsla didinir, çabalar, bunalır... Bu uğurda dört beş yüz kuruşu feda ettikten sonra iki üç ayda bir isabet eden yarım ikramie, yahut çeyrek kurona talihin lütfuna uğradım, kâr ettim diye sevinir durur...

Hükumet istediği kadar yabancı piyangolarının memleket içinde yayılmasını engellemeye uğraşsın. Bu işin düşkünlerini sevgilileriyle kavuşur gibi han odalarında bu madrabazlarla buluşup saatlarla dertleşerek hesap düzenlemekten alıkoymak kabil olamaz. Basınımız, bu piyango havadisini bir-iki defa yazmakla doyamaz. Tatlı tatlı yazılan bu satırların gene tatlı tatlı okunduğunu yazanlarımız bilirler. Gazetenin biri: «Geçenlerde gazetelerde Şark Demiryolları büyük ikramiyesinin Meftun Bey adında birine çıktığı görülmüşse de bu ilk haberin aslı olmayıp adı geçen ikramiyenin Balıkpazarın'da Kevork Ağa adında bir kurukahveciye çıktığı son araştırmalarımızda anlaşılmıştır» kılıklı bir yalanlamada bulunur. Bir ikinci gazete bu haberlerin hepsini yalanlayarak piyangonun Zeyrek'te bir aktara çıktığını ileri sürer. Bir başkası, üzerinde anlaşmaya varılamayan piyangonun gümrük hamallarından birine vurduğu davasına kalkar. Söz biraz karışır. Havadisin dümenini usta elinde tutan Mösyö Mc Ferlan, karşı (Beyoğlu) gazetelerine sıkıştırdığı beş on satırla gene talih iğnesinin Meftun Bey üzerinde kararlaştığına herkesi inandırmayı başarır.

O güne kadar tanımadığı birkaç kişi Meftun'a başvurarak büyük büyük ticaret umutları göstererek ortaklaşa bazı malî girişim tekliflerinde bulunurlar. Mahalle imamları evlendirecek öksüz kızlar, evlerine kuyular kazılacak dul kadınlar bulunduğunu anlatan, Meftun'u hayrat ve iyiliğe kışkırtan tezkereler gönderirler. Daha garibi, o zamana kadar adlarını bile işitmediği, babasından, dedesinden alacağı olan kimseler ortaya çıkar. Meftun'un yıllardan beri asıntıda bıraktığı alacaklılar da bu fırsattan yararlanmaya koşarlar. Meftun kendi kendine:

— Aklı başında olanlardan bazıları kendilerine piyango çıktığını gizlemeye tevekkeli dikkat etmiyorlarmış! Bana gerçekten piyango çıksaymış, demek yapılacak ne kadar çok şey varmış! demekten kendini alamaz.

Meftun'un bu piyango havadisi bir süre gazetelerde ve halkın ağzında çalkandıktan sonra haberlerin mezarı olan, zamanın unutulma derinliklerine yavaş yavaş gömülür gider. Kaşıkçılar Kâhyası , Kasım Efendiye karşı alınacak tutumu Mösyö Mc Ferlan'la bir süre incelerler. Savaşa hazırlanan bir komutan gibi ihtiyarın zayıf ve kuvvetli taraflarını incelemeden geçirirler. Her olanağı düşünürler. Her güçlüğe katlanmaya hazırlanırlar. Kasım'ın evinde biriki gün bağrışmalar, çağrışmalar, ağlaşmalar, gürültüler koptuğunu işitirler. Zavallı ihtiyarın kanı başına sıçrar. On beş-yirmi dakika kadar dili tutulur gibi olur. İnme yokladı sanarak doktor bile getirirler. Meftun'a piyango vurduğu söylentisinden sonra Kasım'ın haline bir durgunluk gelir. O zamana kadar züppe, terelelli, tatlısu marsıvanı, Panayotaki çeşidinden kendince bulduğu alaylı sözlerden birini katmadan adını anmadığı halde, şimdi sadece komşu Bey demeye başlar.

Birkaç gün geçirdikten sonra Meftun, imzasıyle: «Mahir Beyin Lebibe'yi iğfal ederek kaçırıp velileri razı olmadığı halde uzak mahallelerde gerçekleşen evlenmelerinden, kızın bu kaçışı sırasında evden birçok kıymetli eşyanın da kaybolmasından, şimdiye kadar ilgili makamlara şikâyetlerini duyurmamanın kendine büyük ikramiye vurduğu için bankaca olan işlerle uğraşmasından ileri geldiği» yolunda bir tezkere gönderir. Kasım Efendinin paraya karşı o kadar büyük bir düşkünlüğü ve saygısı vardı ki, onun gözünde her lira, yaratılmış şeylerin hiç birinde bulunmayan maddi ve manevî bir kudrete sahipti. Herkesin önem ve gücünü ondaki para miktarıyle ölçmeye alışmıştı. Şimdi ilk anda on beş bin liralık bir güç ilâvesiyle itibarını ve nüfuzunu artırmış bulunan Meftun, ihtiyarın gözünde büyümüş, büyümüş Alyon kesilmişti. Artık böyle bir adamın sözünü özel bir gözle görmek, önemsemek gerektiğini kendince farz biliyordu. Kızı Edibe'yi Meftun şimdi istese, sevinçle vermeye hazırdı. Ama daha önceki istemesini terslediği için delikanlıyı kesin olarak gücendirmiş bulunduğundan pek korkuyor, tasalanıyordu.

Şimdi Meftun'la görüşüp, talihin böyle bir lütfuna uğramış bir adamla ilişki kurmak kendince de kısmetinin açılacağına yarayacağı gibi garip düşüncelere kapılmıştı. Tezkere gönderilmesinin ertesi günü sabahleyin Şaban Ağa orta kapıyı vurup: «ihtiyar bir misafir geldiğini, selâmlık odasında Meftun Beyefendiyi beklediğini» içeriye haber verdi. Bu misafir, sayın komşuları Kasım Efendiydi. Meftun'un kabul salonundaki dekolte tablolar, bazı ünlü kimselerin büstleri, insan, hayvan heykelcikleri, kısacası bağnazlığını incitecek, nefretini çekecek birçok eşyayı bu sofu misafir, âdeta şaşılacak bir dayanıklılıkla seyrediyor, hatta bazılarını garipseyerek, hayretle gülümseyerek karşılıyordu. Bu küçük şeylerin birtakımına büyükçe paralar verilmiş olduğunu Kasım Efendi bileydi mutlak o garipseyen gülümsemesi dudaklarında donakalırdı. O, bu eşyanın en değerlisine iki mecidiye çeyreğinden fazla fiyat biçmiyor, bunların birçoğunu değerce bizim şekercilerin sattıkları kolları semâ halinde uzanmış sarılı kırmızılı Mevlevi dervişleri şekerlemelerinden pek farklı sanmıyordu.

Kasım Efendi nasıl karşılanacağı hakkında büyük bir endişe ve basıp yürüdüğü yerleri aşındırıp eskitecekmiş gibi hasislere vergi bir bocalama ve acayip çekinme içinde salonda yavaş yavaş ilerleyerek oturacak bir yer arıyor, ama her zamanki oturuşuyle bağdaş kuracak, yahut diz çökecek bir yer bulamıyordu. Sağına, soluna bakındı. Bir şey devirmemek için son derece ürkek bir-iki adım attı. Nihayet küçük bir kanepenin önüne serilmiş halının üzerine bacaklarını kıvırarak çöktü. Tahiyyatta oturur gibi ellerini de dizlerinin üzerine koydu. Abanî sarıklı başını oraya buraya çeviriyor, gözlüğünün altından

odadaki resimleri, bütün o bibloları incelemeye uğraşıyordu. Çevresine bakındı, ağzından: «Oda değil, çıfıt çarşısı, bit pazarı» sözlerini kaçırdı. Acaba bir işiten oldu mu diye hemen çekine çekine sağına soluna göz gezdirdi. Kapının sağ yanındaki köşeye derede yıkanan çırılçıplak bir «nenf», bir su perisi resmi asılmıştı. Peri öyle bir göz okşayan durumda suyun yüzüne eğilmişti ki omuzlarından aşağıya dalgalanan saçlarıyle bel çizgisinin içeriye doğru kazandığı kıvrımlar ihtiyarı kendinden geçirecek kadar süzük bir gülümsemeye zorladı. Kendi kendine:

— Aman bu Frenkler... Aman bu Frenkler... Her şeyi yapıp yakıştırıyorlar, yalnız bir can veremiyorlar... Sanki güzel bir kızı soymuşlar, soğana çevirmişler de şuraya, çerçevenin içine oturtmuşlar. Canlıdan hiç farkı yok. Hemen dudakları kıpırdayacak, lakırdı söyleyiverecek sanıyorum. Bunların şu dünyada yaratıcılarına yarın ahrette: «Haydi şu yaptıklarınıza can veriniz bakalım» denecek. Bilmem o zaman iş nasıl olacak?.. dedi.

Sonra ihtiyarın gözleri bu çıplak kız resminde belirsiz bir nokta araştırdı. Gözlerini resmin çukurlaşan gölgeli bir yanına götürmeye uğraştı. Onun aradığı yeri ressam ayrıca bir nilüfer çiçeğiyle örtmüştü. Ressamın bu namusluluğunu keşfedince ihtiyar, gene sırıtarak:

— Oraya şu çiçek rastlamasaymış, Allah bilir, insanın abdesti bozulacakmış. Çünkü kâfirler, yaptıkları şeyi tıpkı tıpkısına benzetiyorlar, dedi.

Meftun, birdenbire içeriye girdi. İhtiyarı, gözlerini son derece inatçı bir bakışla su perisi tablosundaki nilüferin altında gizli şekli keşfetmeye uğraşır, öyle ağız açık, hayran, âdeta kendinden geçmiş buldu. Ev sahibi, güleryüzle bu sayın misafirine doğru yürüdü.

— Bonjur Efendim!.. diyerek hemen ihtiyarın elini yakaladı. Kasım Efendi, Meftun'un, kavradığı eli öpecek sanarak burnuna doğru uzattı. Ama Meftun bu eli, dostluğu pekiştirmek için birkaç defa Frenk usulüne göre sarsıp bıraktı. Bu sarsıntı sırasında ihtiyarın bütün vücudu yıllanmış bir dut ağacı gibi silkintiler geçirdi. Meftun'un alışkanlıkla söylediği bu «bonjur» sözünden Kasım Efendinin pek hoşlanmadığı yüzünde beliren buruşuklardan anlaşıldı. Meftun sevincinden adeta ne söyleyeceğini bilemiyordu. Bonjurdan sonra ikinci bir laf olmak üzere dedi ki:

— Tabloya pek dalmıştınız. Baba Efendi, büyük bir «connaisseur»sunuz zannederim (bilirkişi).

Kasım Efendi şaşarak:

— Affedersiniz evlâdım, anlayamadım. Konsol mu buyurdunuz?

— Hayır, sanattan anlıyorsunuz galiba?

— Bunda anlaşılmayacak ne var? Eğer ressam oraya o çiçeğin resmini yapmamış olsaymış iş tamam olacakmış. Bakanlarda ne abdest kalacakmış, ne tahammül... Çiçekle avret yeri örtmek... Bu da Frenklere mahsus bir zariflik, tuhaf bir namusluluk... Gene aferin... Bu bir terbiyeli ressammış. Onların pek edeplisi olmaz, yaniya edepli olup da nedir. Herif yestehlemiş ama üstüne tüy dikmemiş. İşte bu kadar...

— Bu gördüğünüz ve o kadar şaşarak baktığınız resim meşhur Millet'nin sembolik bir tablosudur. Orasını itiraf edelim ki orijinali değil, bu bir imitasyondur efendim, bakınız, dikkat buyurunuz. Gerdandan aşağıya iki meme arasındaki gölgeyle ışığın zıtlaşmasına bakınız. Oradaki «jeu de lumiere»e, ışık oyununa dikkat ediniz. Ressam ışıkla gölgeyi duygulu parmaklarının arasında ezmiş, oraya buraya dokundurarak bir hiçi gerçeğe çevirmiş... En şekilli, en sert şeyleri ressamca ustalığına o kadar boyun eğdirmiş ki şaşmaktan insan kendini alamıyor.

— Acaba her şeyi tamam çizdikten sonra mı bu çiçeği oraya kondurmuş? Benim merakım da burada... Ha- niya şunu demek istiyorum ki o çiçek kazınsa, altından hüve zamiri

çıkacak mı?

— Evet, evet... «Peinture» sanatı derindir. Altında gizli çok şeyler vardır. O nilüfer kazınsa altından bir şey çıkmaz, bu tabiî. Ama ressam, çiçeğin altında kuruntuya kapıldığınız şey varmış zannını verecek bir ustalık göstermiş. Yeni ekolü beğeniyor musunuz?

— Ne buyurdunuz efendim? Kulağım biraz ağır işitir de...

— Yeni mektebi beğeniyor musunuz demek istiyorum.

— Geçen sene semtte yapılan mahalle mektebini mi? İçerisi karanlık. Bütün pencereler mezarlığa bakıyor. İlk yağmurda her taraf şakır şakır aktı. Helâsı sokağa yakın. Sanki oradaki altmış-yetmiş çocuk yetişmiyormuş da mahallenin bakkalı, kasabı hep oraya taşınıyor. Avluda koku fazlaca. Mektep yapılalı, hele şükür, Bekir Efendinin evinin o kuytu köşesi sidikten kurtuldu. Kaç zamandır halkı oraya işemekten kesemedik. Zavallı adam, kırmızı büyük yazıyla duvara: «Buraya işemek yasaktır» cümlesini yazdırdı. Kimse aldırmadı. Çünkü işeyenlerin çoğunda okuma yazma yok. Herif kaz gibi gözünü o yazıya dikiyor da öyle işiyor. Bu bilgisizlerden birkaçı da: «Bekir Efendi galiba evi satılığa çıkardı... Duvarına kırmızı boyayla ilân yazdırmış» sözünü ortalığa yaydılar. İşte bu yol sökmeyince zavallı adam yedi mecidiye masrafla oraya bir mezar taşı dikti. İsmarlama bir taşmış. Sahibi birçok zamandır gelip almamış. Böyle bir müşteri çıkınca taşçı da fiyatına bakmayıp vermiş. Evlâdım şu ak sakalımla söylüyorum ki bazı kimselerde insaf ve utanma kalmamış. Çokları bu taşa da aldırmadılar. Bizim semtin alt yanındaki meyhaneleri bilirsiniz. Orası geceleri sarhoş uğrağıdır. Tanrı'ya bin şükür, kullanmadım, bilmem. Tanrı'm da gene bildirmesin. İçki çok işetirmiş. Arpa sularının, öbür içkilerin şimdiki ucuzluğu da malûm. Cebinde birkaç meteliği olan ezandan sonra bulut kesiliyor. İdrar sıkıştırdı mı, karanlıkta sokağı dönerken bir kere pantalonunun düğmesine el atan köşeye yanaşıyor. Yazıyı, taşı filân kim görecek? Herif bacaklarını gererek sürücü beygiri gibi oraya bir kaşanıyor... Mektebin yapılmasından en çok bundan hoşlanıyoruz: Civar sokaklar biraz sidikten kurtuldu.

İhtiyar, lüzum gördüğü vakit pek lakırdıcı bir adam olur, sözü de bir yarar uğruna harcar. Başka zamanlarda sözünü esirgemeye çok dikkat ederdi. Meftun lakırdıcılıkta değme zevzeklere taş çıkartır takımından olduğu için çorap söküğü gibi lafın ip ucunu salıverdi. Yağlı boya resmin Avrupa'da geçirdiği gelişme devrelerini uzun uzadıya anlatmaya girişti. İhtiyar için birtakım acayip seslenmelerden başka bir şey olmayan yabancı kelime ve adlarla dolu olan bu konuşmadan afyon yutmuş gibi zavallının beyni uyuşuyor, uyku bastırmasına dayanamıyor, arada bir sendeleyen başını yukarı kaldırıp gözlerini açmaya çalışıyordu. Meftun'un garip alışkanlıklarından biri de sözünü, mantığını karşısındakinin düşünce ve yaratılıştaki zevkine ve düzeyine uygun düşecek konulardan seçememesiydi. Zavallı Kasım Efendi, ünlü ressam Leonardo da Vinci'nin Raffaello'yu taklit ederek anasının kucağında çocuk isa ile canlandırdığı Hazreti Meryem dinî levhasının ressamlar arasında uğradığı resim eleştirmelerinden ne anlasın? İkisi de birbirlerinin takdirini kazanmak için söz arıyorlar, ama bulamayarak başka bir uzun söze sapıyorlardı. Karşımızdakine neşe vermenin en uygun yolu yalnız dinlemek, kısa, övücü kelimelerle karşınızdakinin zekâsına hayranlığınızı bildirmek ve dinlemekten zevk duyduğunuzu anlatmaktır. İnsanlığın mayası böyle. İnsanlar başkalarının bilgilerinden yararlanmaktan çok başkalarına yararlı olduklarını bilmekten zevk duyuyorlar, bununla şişiniyorlar.

Kasım Efendi Meftun'un bilgi genişliği karşısında bir hayli uyku sağanakları geçirdikten sonra nihayet o sabahki ziyaretinin nedenini anlatmak için bir başlangıca girişerek:

— Bey oğlum, şurada birkaç aydır komşuluk ediyoruz. Müslümanlıkta komşuluk hakkı büyüktür. Yarın ahrette dokuz yerde sorulacaktır. Şimdiye kadar gelip «Safa

geldiniz» demek gerekirdi. Kusurumuzu bağışlayın. Kabahat bizde oldu. Kısmet bu güneymiş. Kısmetin dışında bir şey olmaz! deyip sözün alt tarafında yutkunmaya başlayınca ev sahibi dargın bir gülümsemeyle:

— Baba Efendi, bendeniz Avrupa gördüm. İkiyüzlülükten pek hoşlanmam. Lakırdıyı biraz doğru söylerim. Memleketimizde doğruluktan pek hoşlanılmıyor. Toplum ahlâkımız da siyasetimiz gibi hasta. Gene eski uzun temennâlar, dalkavukluklar, evet efendimler, sepet efendimler, büyük bir kimsenin tek adını söylemeden önce sekiz unvan saymak gibi gariplikler sürüp gidiyor. Gerçekten çok nabza, çıkara hizmet etme, şerbet verme hastalığı geçmemiş ve kolay kolay da geçmeyecek. Şu semte geldik. Sizi uzaktan görür görmez ak sakalınıza karşı büyük bir saygı duydum. Her halinizi incelemeye, soruşturmaya giriştim. Mükemmel bir «burjuva» olduğunuzu anladım.

Kasım Efendi, kaşlarını çatıp telâşla:

— Borcum var olduğunu mu anladınız? Size yanlış söylemişler, hâşâ, kimseye beş para borcum yoktur.

— Hayır efendim, borçlu demedim. «Burjuva» dedim. Bu da Avrupa'da bir sınıf halktır ki uygun bir günde ne olduğunu size uzun uzadıya anlatırım... Ama sizden hoşlandım. O derecede ki elde olsa evlenme yoluyla akrabanız, yakınınız olmak isteğine kapıldım. Bu düşüncemin de büyük büyük nedenleri var. Avrupa'da çok şey gördüm, çok şey öğrendim. Bu düşüncelerimi burada yurttaşlarımın, hemşerilerimin yararı için «etaler» etmek isterim. Bu eski gidişlerimizi biraz değiştirmeliyiz. Sermayelerimizi artık başka türlü kullanmalıyız. Burada ticaret ve her şey daha el değmemiş durumdadır. Kazanılacak ne milyonlar var. Niçin ağzımızı açıp duralım? Allah bize de güç, kuvvet, beyin, anlayış vermiş, bunları iyice kullanalım.

Milyon lafına Kasım Efendinin ağzı sulanmaya, salyaları akmaya başladı. Meftun devam ederek:

— Benim bilgi ve anlayışım sizin zenginliğinizle birleşirse ne kârlar, ne ticaretler, ne akla sığmaz işler meydana gelmez...

Kasım Efendi ağlamaklı gibi bir halde:

— Zenginlik mi? Aman evlâdım, bende öyle şey yok. Bende dünyalık ne gezer? Ailemi zar zor geçindiriyorum. Mahalleden bir-iki zevzek, fakirin adını zengine çıkarmışlar...

— Evet, biliyorum. Alçak gönüllülük ediyorsunuz. Bunca zamanlık adamsınız, yılda beş yüz lira artırmış olsanız elli altmış senede önemli bir tutar meydana getirir.

Kasım Efendi, bu sefer nerdeyse ağlayarak büyük yeminlerle haline. acındıracak kadar yoksulluğundan sözetti. Meftun, bir olağanüstü şaşkınlık içinde:

— Varlığınızı bu kadar gizlemeyiniz efendim. Bu zamanda servet övünülecek bir şeydir. Hiç parası olmayanlar bile var gibi görünmek için ne acayipliklere, ne girişimlere, ne ahmakları avlayarak kurnazlıklara başvuruyorlar.

Kasım Efendi, kendisine mal edilmek istenilen zenginliği protesto etmek için âdeta tıkanır gibi telâşlar göstermeye başladı. İhtiyarın üzüntü zoruyla yeniden bir fenalığa uğrayacağını düşünen Meftun:

— İnandım, inandım efendim, telâş etmeyiniz. Zaten size karşı duyduğum özel saygı paranız için değildir. Zenginlik çıfıtta da var. Ben er oğlu er, Türk oğlu Türk bir aileye damat olmak istedim. Avrupa'ya okumaya giden benzerlerim kollarına birer Frenk kızı takıp getiriyorlar. Sonra ne gürültüler kopuyor. Ben bunu istemedim. Kayınpederim sizin gibi abani sarıklı, karım Ayşe, Fatma adlı olsun istedim. Sonra kısmet bizi getire getire size komşu etti. Türklüğünü, milliyetini seven bir adamım. Sizin gibi nur yüzlü, saygıdeğer bir yaşlı adamı görünce tutulmamak, kapılmamak kabil midir? Damadınız

olmak, sizin o mübarek ellerinizi öpmek, bir genç için ne büyük şereftir. Orasını ben bilirim. İlk isteğimde benim ne gibi bir duyguyla size yaklaşmak istediğimi anlayamıdınız. Hakkınız var. Dünya şimdi acayip, insanların içi dışına uymuyor...

İhtiyar, o güne kadar kimseden işitemediği şu üstünlüklerle erdemlerine kendi de biraz inanarak, övünmekten doğan gözyaşları dökerek dedi ki:

— Evlâdım, beni de ayıplamayın. Seni bana başka türlü anlattılar. Bu kadar insan oğlu insan olduğunuzu bilmiyordum. Sizin gibi Frenk ülkelerini dolaşmış, alafranga huylu, süslü bir Beye benim kızı vermeye nasıl cesaret edebilirdim? Kızım çok kapalı büyütülmüş, coştuğu zaman bile susan bir kızdır. O, şu odayı süpürmeyi bile beceremez. Buradan geçse kim bilir kaç şey devirir. Cesaretsizliğimin en büyük nedeni bu.

— Frenk ülkelerini vaktiyle evliya denecek kimseler de dolaşmıştır. Bu bir kabahat değildir. Alafrangalığa, şıklığa gelince zaman öyle götürüyor. (Yüzünü ihtiyara yaklaştırıp) Ben memnun muyum şu halden? Sizin gibi salta, şalvar, yemeni giysem, elbette daha rahat ve mutlu olurdum. Gönülden olduğu gibi biçimce de atalarıma benzemekle övünürdüm. Ama iş öyle mi? Niçin olursa olsun şimdi bir insan herhangi bir sosyeteye ve büroya gitse redingotun hangi makastan çıktığına, yakalığın biçimine, boyun bağının şekline, çeşidine bakıyorlar. İşte bu birkaç şey içyüzünüzü anlamakta ölçü sayılıyor. «Ger bana uymazsa eyyâm, uyarım eyyâma ben» demişler... Geçinmek için bu dünyanın gidişine uymaktan başka çare yok... Dünya döndü. Şimdi bütün bütüne dönüyor, her şey değişiyor. Yavaş yavaş şehrimiz Avrupa gibi olacak. Her şey ateş pahasına çıkacak.. Makarna gibi kömür de paket içinde satılacak. Odunlar ramazan pidesi, kandil çöreği gibi renkli kâğıtlara sarılacak. Elma, şeftali türünden meyveler okkayla değil, taneyle satılacak. Okkası yüz paraya pahalıdır dediğimiz yemişlerin tanesini beş kuruşa yiyeceğiz. Ahalinin şöyle böyle, pestenkerani sınıfları, beşe, altıya, öyle buz gibi kıvırcık eti yiyemeyecekler. Kasaplar at ve eşek de kesecekler. Bazı yerlerde ramazaniyelik yapılan at ve eşek eti sucukları sığırdır diye halka yutturulmayacak. Her hayvanın sucuğu, üzerinde etin cinsini gösterir bir etiketle satılacak. Ahali öyle daimi karnaval var gibi aklına gelen biçim ve renkte elbise giymeyecek. Üç sınıf halk olacak: Asker, sivil, işçi. Kıyafetler de böyle üçe inecek. Kıyafetler uygun bulununca ökçesi basık, «şıpıdık» ve gecelik enatarisiyle mahalle kahvelerinde baş köşeye kurularak sohbet için elleriyle çıplak ayaklarının parmak aralarını karıştırarak politikadan sözeden ve sayın milletvekillerinin sözlerini eleştiren, saçma sapan konuşan bir insana siyasî bilgisinden önce kıyafetini düzeltmesi gerektiği bildirilecek. Yaşama bilgisinden habersiz olanlara idare ve siyaset usulünden söz açmanın pek saçma olacağı anlatılacak. Medenî bir millet için halk terbiyesine saygı denilen koşullar ahalimize bedava öğretilecek. Esnaflık Belediyece kayıtlı olacak. Nuruosmaniye taraflarında ve bazı özel evlerdeki büyücülerin meslekleri esnaflık kadrosuna alınmazsa, bu gibilerin evleri kapatılacak. Sokaklarda başlarından lüle lüle kirli saçlar sarkan, avaz avaz haykıran sırtı pöstekili, göğsü tespihli, eli teberli, o elde keşkül gezen saçaklı heriflerden ne sattıkları sorulacak. Her soruya: «Ya dost, mangır, eyvallah huuu»dan başka cevap alınamayınca hepsi depoya gönderilecek. Hep bunlara birer meslek, sanat öğretilecek. Bunların içinde Osmanlı opera tiyatrolarında «tenorluk etmek» değerinde olanlar bulunacak. Bugün sokaklarda en adî şeyleri seyir için sebep sayarak ağızlarını açıp akşamlara kadar şuna buna göz dikmekle vakit geçiren, dedikoduyla kahve peykesi çürütmekten başka işleri olmayan kimselere hep uygun birer iş gösterilecek. Memleketimiz bu gibi güçlü kuvetli işsiz güçsüzlerden iki şekilde

zarar görmektedir. Bir memleket zamanın ilerlemelerine uygun olarak gelişebilmek ve imar edilebilmek için çocuklarının maddî, manevî çalışmalarına muhtaçtır. İşte biz de çoklarımızın bu genel çalışmaya katılmalarını iş edinmediğimiz ve aza kanaat ederek, yani ölmeyecek kadar kazanca razı olduğumuz için ilk zarara uğruyoruz. İkinci zarar da, işsizliğin her kötülüğe ana olmasından ileri geliyor. Bir insan ne kadar tembel olsa gene yaratılışı bakımından bir şeyle uğraşmak zorundadır. Yararlı bir iş bulunamayınca zararlısıyla uğraşılacağına kuşku yoktur. Bugün Avrupa'daki geçim şekliyle bizimki arasında çok fark vardır. Orada işlere o kadar saldırılmıştır ki bugün işletilecek birçok sermayeyle beyin ve kol var olduğu halde ortada iş azalmıştır. Yani bu hızlı çalışmaları tamamıyle doyuracak, karşılıyacak iş kalmamıştır. İşte bunun için Avrupalıların çoğu bu çalışmalarına memleketleri dışında yer arıyorlar. Bütün memleketlerden eski derebeyliklerle haraç alma işi kalktı. Ama onun yerine daha korkunçları geçti. Çalışamayan milletler, çalışanlara haraç veriyor demektir. Bu iktisat savaşının sonu çalışmayan milletler için o kadar korkunçtur ki, hep hazırdan yiyip sonunda uşaklarına hizmetçi olan ahmak mirasyedilerin halini andırır. Bu sözlerim ayrı ayrı uzatılsa, her birinin ucu varır, birer başlı başına ayrı bilim dalına dayanır. Beni dinlemekte göstermiş olduğunuz dayanıklılığı daha fazla kötüye kullanmaksızın, son olarak şunu arzedeyim ki içimizde benim gibi işten anlayan kimseler varken devşirebileceğimiz kadar sermaye toplayıp da işlerimizden bizce yararlanılması mümkün olanları kendimiz yönetmeyerek neden Frenklerin ellerine bırakalım da yararlansınlar?

Meftun Bey, lakırdıya biraz mola vererek söylediklerinin karşısındaki üzerinde etkisini anlamak için Kasım Efendiyi derin derin süzmeye başladı.

Kasım Efendi, bu sözleri müzik zevkinden yoksun olduğu halk arasında söz temsili diye söylenen kaba bir hayvanın kaval dinlemesi gibi bir ilgisizlik içinde dinliyor, daha doğrusu karşısındakini üzmemek için dinler gibi bir tutum takınıyordu. Yalnız arada bir milyon sözünü işittikçe tatlı bir esnemeyle aklını bu kelimeyle anlatılan sayıların içyüzünü anlamaya götürmek istiyor, ama sayı saymaktaki görgüsü, başka bilgileri gibi pek zayıf olduğundan bu kelimede zihinlerin alamayacağı derecede bir çokluktan başka kesin bir anlam bulamıyor, bu sözün söylenişi sırasında beyni bir altın banyosuna dalıyor, orada bunalıyor, bir açıklığa ulaşamıyordu. Bu memlekette el değmemiş zenginlik kaynakları bulunduğu sözü Kasım Efendi için manasız bir laftı. Öyle birkaç kişi birleşip sermaye koyarak ekimden, ticaretten veya yeraltından zenginlik çıkarmak gibi sözler bu zavallı ihtiyarın gözünde yarar vaat ederek paralı kimseleri kandırmak için uydurulmuş birer kurnazlık olmaktan başka değerde değildi. Öyle büyük büyük kazanç vaadine kapılarak sonu şüpheli işlere girişmekten pek çekinirdi. Para işinde onun hiç kimseye, hatta en itibarlı mali kurumlara, en büyük bankalara bile güveni yoktu. Onun gözünde herkes kendi cinsinden olan başkalarının parasını dolandırmak için yaratılmış birer şeytandan başka bir şey değildi. «Para, parayı doğurur» atalar sözünü işittikçe, çoğu zaman da paranın parayı öldürdüğü gerçeğini bildirmek için başka bir söz söylenmemiş olduğuna üzülmekten kendini alamazdı. Parayı korumak için kendince en güvenilir usul altınları kavanoza doldurup kömürlüğün bir karanlık köşesine gizlice gömdükten sonra üzerine kömür tozu çekmekti. O gömülü hazineyi orada doğurmak sevincinden veya ölmek tehlikesinden kurtulmuş olarak yıllarca bekleyebilirdi. En büyük işi, en büyük cesareti gözüne kestirebildiği kimselere çok yüksek faiz ve güvenilir kefil, iyi rehin karşılığında borç para vermekti. Buna pek iyi aklı ererdi. Ama borç vadesi gelip de paraları kavanoza yatırıncaya kadar ne meraklara, ne gönül üzüntülerine, ne tasalara kapılmazdı. Herkesi kendine karşı kandırıcı bir dolap çevirmekle, bir tuzak kurmakla uğraşır sandığından

herkesin aldırış bile etmeyeceği en ufak şeylerden kuşkulanır, kimseye inanmaz, güvenmez, aile halkına, evlâdına karşı bin bir tedbir alarak yaşar, gönül rahatlığı nedir bilmezdi.

Kasım Efendi, başı şapkalılardan hiç hoşlanmazdı. Bunların giriştikleri işte mutlaka bir kötü niyet, bir fesat bulunduğuna bu yabancıların toptan, Istanbul'a Türkleri aldatmak için gelmiş olduklarına inamdı. Başı şapkalıları hep bir milletten sayardı. Onun gözünde Fransız, İngiliz, Alman, İtalyan yoktu. Hepsi gâvurdu. Hatta bu çeşitli milletleri aynı dilden konuşur sanır, Ermeniceyle Almancanın, Fransızcayla Rumcanın bir farkını görmezdi. Bunların hepsi Kasım Efendi için gâvurcaydı işte...

Meftun'un katlandığı bu uzun sözlerden, bu şatafatlı anlatıştan kendini yere vurmak için hazırlandığını bütün bu başlangıcın gerisinde kendi zararına sağlanacak gizli bir yararlanma düşüncesi bulunduğunu ihtiyar, uzun denemelerden sonra altıncı bir duygu edinmiş olduğu için açıkça anlıyordu. Ama Meftun'un bu saflığına gizli gizli sakalının altından gülmekten de kendini alamıyordu. Evet, kendini kündeden atmaya uğraşan bu gence hileden anlayan bir yaşlı pehlivan ustalığıyla bir çelme atmak fikrine düşmüştü. Bakalım kim kimi devirecekti? Kuvvetinin şiddetini uygun zamanda kullanmak isteyen bir kurnaz düşman açıkgözlüğüyle pek bön, budala görünerek işe girişmeyi kurdu.

Meftun kendi aklınca ihtiyarı derin derin inceledikten sonra, bunun tamamıyle bir «bonhomme» yani saf bir adam olduğuna, kendi gibi cin fikirli, sivri akıllı bir çokbilmiş için bu zavallı bunak herifin bütün varını yoğunu birkaç ayda yutuvermek işten bile olmadığına inandı.

İhtiyarsa kızını Meftun Beye vermekten ne kâr veya zarar edeceğini en ufak noktasına kadar çoktan hesaplamıştı. Meftun'a başvurması işte bu hesap sonunda beliren gerek üzerine yapılmıştı. Meftun'un kendine damat olmasıyla Mahir-Lebibe meselesi de yoluna girmiş olacaktı. İhtiyarın sanısına göre Meftun piyangodan on beş bin lira kazanmıştı. Delikanlıyla böyle yakınlık kurar kurmaz bu önemli paranın ne kadarını çırpabilecekti? Kasım Efendi bütün şeytanlık gücüyle işin derinini bu bakımdan düşündü. İlk hesapta beş yüz lira vurabileceğini aklı kesti. İşte bu hedefe yönelerek dalavere kurdu. Bu parayı kızına ağırlık olarak isteyecekti. Meftun'un bu miktarı sormadan kabul edeceğine inanıyordu. Çünkü kaz umulan yerden tavuğun esirgenmeyeceği işi meydandaydı. Ne taraftan baksa, Kasım Efendi bu alışverişten kârlı çıkıyordu. Çünkü cariye olarak kızına bir fiyat biçmek gerekse, bunun onda birini bile elde edemiyeceğini kesin olarak biliyordu.

Bu düşüncesini gerçekleştirebilirse, Kasım Efendi bir vuruşta kızının ta ana rahmine düşmesinden o güne kadarki yaşadığı günlerin bütün masrafının birkaç katını elde etmiş olacaktı. Çünkü fodla, pastırma, zeytin ve bir de sıcak yemek adına imaret çorbası, köle doyuran denilen peynir haşlamasıyla beslediği kızına ömrü boyunca topu topu yüz lira harcadığı bile pek şüpheliydi. Bu hesapça kızı için harcadığı geçim parasını faiziyle bir hamlede ele geçiriyor demekti. Bu az büyük bir kâr mıydı?

Beş yüz lirayla açılan bu akrabalık kapısının, ileride yararlanmaya yol açacak birçok evreleri olacağına kuşku yoktu. Evet, işte ağırlıktan sonra nikâh meselesi geliyordu. Beş yüz lira da o. Etti bin altın. Ya bu liraların ardından gelecek yüzgörümlüğü işi? Talih kesesine piyangodan dumanı üstünde onbeş bin lira girmiş bir adam bu kadar kuvvetle evlenmek istediği bir kıza iki yüz liradan aşağı yüzgörümlüğü, takabilir mi? Kasım Efendi, kızını âdeta ağırlığınca altınla trampa ediyor, yalnız hızının o güne kadar yediğini, içtiğini değil, bu bakımdan birkaç kuşak öteye kadar geçimini için harcananı yerine koyuyordu.

Bu akrabalıkta her iki taraf kendini, ötekinin zararına yarar sağlayan işbilir bir kurnaz sayarak, çeşitli hayallere kapıldığından şu meseleye uygun bir yanından girişip işi

bitirivermek için yürekleri acele acele atıyordu. Meftun bu meselenin başarı ve başarısızlık yanlarını aklından bir güzel tasarlayıp bir özel denge kurduktan sonra, ihtiyarın zayıf tarafından bastırmak için dedi ki:

— — Oğlunuz Mahir Beyin ailemize karşı gösterdiği tecavüz bizi iki bakımdan üzdü ve zarara soktu. Böyle velilerinin isteğine aykırı olarak ana evini bırakıp sevgilisine kaçan bir kızın bu davranışına herkes ne kötü manalar verecek, dedikodu yapacak, bunu elbette bilirsiniz. Bu üzüntüyle annemin sağlığı bozuldu. Büyük annemi biraz inme yokladı. Öte yandan maddî zararımız da büyüktür, pek büyüktür. Kızkardeşim sevgilisiyle uzunca zaman yaşayabilmek için kendi mücevherlerinden başka anneminkileri ve daha yükte hafif, pahada ağır birçok şeyleri toplayıp götürmüş. Bu zararlarımızı kim ödeyecek? Kimden davacı olacağız?

Kasım Efendi, derin derin düşündüğünü anlatacak şekilde kaşlarını çatıp göz ve dudaklarını buruşturarak:

— Dava mı? Öyle şeye ne gerek var? Dava etseniz de Mahir'in nesini alacaksınız? Tut kelin perçeminden...

— Kendisinin hali vakti yerinde değilse velisine ödetirler.

— Şimdiki adalet, yeni hukuk böyle mi?

— Böyle.

— Oğlunun hırsızlığından dolayı babasının hüküm giydiğini doğrusu hiç işitmemiştim. Ben o çapkına böyle mi terbiye verdim? İnsan evlât peydahlıyor, ama huyumu peydahlayamıyor.

— Baba Efendi, bu konuda size karşı bir dava açarsam, inanın, çok masrafa girersiniz, çok başınız ağrır... Bütün bu kötülükleri, zararları, dedikoduları kapatmak için bir çare var...

— (Baygın bir sesle) Nedir?

— Kızınızı bana vermek.

— Kasım Efendi, bu teklifi kabule çoktan can atıyordu. Tasarladığı teklifleri kabul ettirebilmek için biraz temkinli görünmek, nazlanmak, ağır davranmaktan başka çare olmadığından, başını göğsü üzerine indirip yalancıktan düşünceye daldıktan sonra:

— Nikâh, ağırlık, yüz görümlüğü konularında uyuşabildikten sonra verdim gitti. Sizden iyisine mi vereceğim?

— O tarafları merak etmeyiniz. Benim gönlüm zengindir. Dosta düşmana karşı para için ne kendimi küçük düşürürüm, ne de sizi.

— Var ol evlâdım. Öyleyse ben de size kızımı eşliğe değil, cariyeliğe vereceğim.

— Bana cariyenin lüzumu yok. Ben kendime eş istiyorum.

— Siz nasıl isterseniz öyle kabul ediniz. Kızım Edibe cariyeniz, oğlum Mahir köleniz olsun. Ben o niyetle veriyorum.

Kasım Efendinin böyle köle, cariye sözlerini kullanmaktan maksadı, Meftun Bey ailesine oğlunu damatlığa, kızını gelinliğe tadıyla, tuzuyla, yani pek pahalı satmak niyetinde olduğunu göstermekti. Ama Meftun, cimri ihtiyarın bu inceliğini anlamayarak köle, cariye sözlerinden yalnız insanlık adına tiksindiği için o yolda karşı çıkarak cevap vermişti. Kasım Efendi, gelecekteki damadının bu cevaplarını kurnazlığına verip «demiri tavında dövmek gerekir» sözüne uyarak bu işi hemen o gün, oracıkta pişirip kotarıvermek düşüncesiyle dedi ki:

— Evlâdım, gel şöyle karşıma geç. Seninle bir pazarlığa oturalım. Eğer kısmetse beş aşağı, beş yukarı işi bitiriverelim vesselâm.

Kasım'ın bu akrabalık alışverişine bir çeşit hayvan alım satımı çeşnisi vermesi Meftun'un biraz tuhafına gitti ama ihtiyarın hoşlandığı tarafı okşayarak işe girişmek uygun

düşeceğini düşünüp, karşısındakine elinden geldiği kadar hoş görünmek için dedi ki:

— Aman efendim, uzun uzadıya pazarlığa ne lüzum var? Ne emrederseniz yapmaya hazırım.

Bu cevap, Kasım'ın hoşuna gitmedi. Çünkü Meftun'u kendisiyle eğleniyor sandı. Her ne alışverişinde olursa olsun, boğaz boğaza çekişerek pazarlık etmek kadar ihtiyarın hoşuna giden bir şey yoktu. Kasım, hemen kaşlarını çatıp:

— Alışverişte emirle iş olmaz. Pazarlık helâldir. İnsan bir inek bile alsa pazarlığında birkaç gün çekişir.

Bu koca öküzün kendi kızı hakkındaki bu benzetmesi güzellikten ve incelikten uzaktı, ama gerçeğe yakındı. Meftun, karşısındaki ihtiyarın cimrilik deliliğiyle aynı havada gitmekten başka başarı çaresi olmadığını anlayarak burnunu burnuna yaklaştırıncaya kadar kayın pederinin karşısına diz çöküp:

— Pekâlâ, malınıza bir fiyat isteyin de çekişelim..

İhtiyarın niyeti beş yüz lira ağırlık istemekti. Ama akıntıya kürek çeken bir kayıkçının dilediği yerin çok üstündeki bir tarafı hareketine hedef seçmek yoluyla ancak dilediği noktaya ulaşabilmek gibi dedi ki:

— Kesesinizin ağzını açınız evlâdım. Kızıma artırmanın başında bin lira ağırlık isterim.

Bu «bin lira» sözü Meftun'un beyni içinde fana çınladı. Teyzesi Vesile Hanımın görücülükten dönüşünde tarif ettiği yırtık basma donlu, o yahni yanak, o mankafa kıza bin lira ağırlık istemek, şaka yollu söylenmiş olsa bile, işitilmeye dayanılır gibi bir söz değildi. Meftun hemen yerinden fırladı. İhtiyarın bu yüzü kaviliğini, bu bin liranın beyninde meydana getirdiği bitip tükenmez çınlamayı biraz zihnine sindirmek, biraz hazmetmek için salonda aşağı yukarı gezinmeye başladı. Gelecekteki damadının bu telâşından, ilk teklifinde zihinleri sersemletecek bir top gürültüsü bulunduğunu ihtiyar anladı. Biraz ileri vardığını anlatan acayip bir anlaşma taraflısı gülümseyişiyle:

— Niçin bu kadar telâş ediyorsun evlâdım? Bin lira demekle hemen cebinden paranı almadım ya! Sen de bir şey ver bakalım...

Bin liralık bir isteğe karşı ne verebilirdi? Böyle bir yüksek isteğe karşı kırk lira vermek pek çingenece bir pazarlık olacaktı. Yüz, iki yüz liraya çıkmak sözle kolaydı. Ama parayı ödeme saati gelince ne yapacaktı? On beş bin liralık piyango uydurmasını arayıcı fişeği gibi bir patırdıyla ortaya salıverdikten sonra bu havadisin doğuracağı bu gibi sakıncaları düşünmemiş olduğundan dolayı şimdi Mc Ferlan'ı biraz kınamaya başladı. Meftun hiç bir şey veremiyor, durmadan geziniyordu. Ağzından en ufak bir miktarı kaçırmaya korkuyordu. Çünkü yirmi lira demiş olsa bile hazırda bu kadar parası yoktu. Bu cömertliği lafta kalacaktı. Ama böyle büyük bir işte ilk güçlüğe karşı yenik düşmek de Meftun gibi bir adama yaraşır mıydı? Verilecek bu para ihtiyarın yüz bin liralara varan zenginliğini ele geçirmek için bir çeşit avans demekti. Bir ufak yemlemeydi. Meftun, başladığı bu pazarlığı, ne olursa olsun, iyi bir sona götürmeye karar verdi. O da bu bin liraya pek aykırı düşmeyecek, dilenci göz sayılmayacak kadar bir şey verecekti. Ödeme vakti gelince Mösyö Mc Ferlan, ilk dalavereyi çevirdiği gibi, varsın buna da bir kulp uydursundu. İlk sayı olarak Meftun üç yüz lira verdi. Vuruşa çekişe ağırlık beş yüz liraya kesişildi. Bu pazarlık akıntısının yöneldiği noktayla belirli varacak yer arasındaki bocalama mesafesini pek ustaca düzenlemiş olduğundan dolayı Kasım Efendi, kendi kendini kutladı. Çünkü onun da zaten kararı beş yüzdü. Binden tutturup da tastamam beş yüze düşmek meselesi, Meftun'un cömertliğini kestirmekte ihtiyarın gösterdiği görüş doğruluğuna gerçekten şaşılacak bir ölçü olabilirdi. Eğer Kasım'ın damadı hakkında gelecekteki tahminleri de böyle noktası noktasına doğru çıkarsa işi iş demekti.

Düğünün hemen yapılmasına karar verildi. İhtiyar evden çıktıktan sonra Meftun, hemen Mc Ferlan'ın evine koştu. Kasım Efendinin ziyaretini ve bütün olup bitenleri anlattı. Para güçlükleri için çok düşündüler. Kadın nine Şekûre Hanımın sandığından antika Priyol saatı aşırmak, Raci'den gizli annesinin bazı ufak tefek mücevherlerini rehine koymak, Meftun kendine ait Pangaltı taraflarında bir arsayı satmak yoluyla dört yüz lira kadar toplayabildi. İleride Kasım Efendinin tüyleri yolunmaya başladığı, yahut ihtiyarcağız dünyasını değiştirdiği zaman kendine uygun bir pay ayrılması şartıyla Mc Ferlan da yüz lira sağladı. Ağırlık akçesi sahiden pek ağır çarelerle toplandı. «Mihr-i müeccel» denilen ve kadına nikâh garantisi olarak verilen paranın ödenmesi geleceğe bağlı ve hem de belirsiz gibi görüldüğünden beş yüz liraya nikâh kıymaktan ürkmediler. Yüzgörümlüğüne gelince, Mösyö Mc Ferlan, gerçeğinden ayrılmayacak kadar güzel bir yalancı broş bulacağını vaat etti. Bu sahtekârlığın foyası meydana çıkıncaya kadar belki kayınpederin canı da çıkmış olurdu.

Böyle her şey kesişilip tertiplendikten sonra Kasım Efendi beş yüz lira ağırlığı aldı. O kadar sade suya, hafif bir düğün yaptı ki bu törene yirmi liradan fazla harcamadığını söyleyip yemin eden bulunsa günaha girmiş sayılmazdı.

Kasım'ın kendisi için büyük bir başarı saydığı bu ilk üstünlüğüne karşı Meftun'la Mc Ferlan bıyık altından dayanıklılıklarını belirten bir alayla sırıtıyorlardı. Çünkü böyle beş yüz lira yemlemeyle ihtiyarı bütün zenginliğiyle hile tuzağına düşürmüş olduklarına tam anlamıyla inanıp gitmişlerdi.

KASIM Efendi, beş yüz lira ağırlığı da kavanoza indirmek için düğünü kendi evinde yaptı. Bu dernekte Lebibe'yle Mahir'in kabahatleri bağışlandı ve kendileri yeniden aile arasına alındılar. Kızını değerinden pek fazla bir fiyata çakmış olduğu gibi oğlunu da bir parasız evlendirmiş oldu. Kasım Efendi, ömrünün son yıllarında gürültüsüz patırtısız yalnız bir hayata ihtiyacı olduğunu sebep göstererek oğlunu, kızını, damadını, gelinini başından savdı. Bu dört can takış tukuş, Meftun Beyin annesinin evine geldiler. Zaten Meftun için Kasım Efendinin o sade yaşayışına, hele o yavan, o gayet çeşitsiz sade suya yemeklerine alışmak kabil değildi. Bütün aile halkı yere iskemle üzerine konulmuş sini çevresindeki minderlere dizilip tahta kaşıklarla bir kâseden çorba, tek bardaktan su içmek gibi bir hâle damat bey bir-iki hafta zor dayanmıştı.

Baba evinden koca evine taşındıktan sonra aynı rahatsızlık zavallı Edibe Hanım için başlamıştı.

Yaşadığı kadar, parmakları çatalla bıçağa dokunmamış olan gelin hanım, alafranga yemek yemeğe o kadar yabancıydı ki yaptığı tuhaflıklara Zarafet bile gülmekten kendini alamıyordu. Kocasının, çoluk çocuğun alaycı bakışları altında bir-iki lokma şey yedikten sonra yarı aç, yarı tok sofradan kalkıyor, boş odalara çekilip gizli gizli ağlıyor, uğradığı şu dayanılmaz halden kurtarması için yana yakıla Tanrı'ya yalvarıyordu.

Zavallı Edibe doğduğu günden beri alıştığı yaşama ve âdetlerin o kadar tersi bir çevreye düştü ki, kısacık aklıyle haklarında bir türlü uygun bir hüküm veremediği birçok şeye karşı şaşmaları günden güne artıyor, bu yeni şeyleri ne anlıyor, ne de tuhaflıklara alışabiliyordu. Pek fazla sıkıldığı, bunaldığı zamanlar Azize Hanımı çağırtıyor, haftalarca yanından salıvermiyordu. Azize Hanım görünüşte avutucu, ama gerçekte yangına körükle giden sözlerle zavallıyı büsbütün çileden çıkarıyordu. Bu evlenmenin haftasında Azize Hanım yeni gelinin hatırını sormaya geldiği zaman ikisi bir odaya kapanıp kapıyı kilitleyerek saatlarca dertleştiler. Oda içinde kendini yabancılardan uzak bulunca zavallı Edibe ağlayarak kendini Azize Hanımın kollarına attıktan sonra bir haftadır çektiği dayanılmaz bir yaşayışın acılarını yakıcı sözlerle açıklamaya başladı. Zavallı yeni gelin ümitsizlikten gözyaşları saçarak diyordu ki:

— Azize Hanımcığım, halimi sorma... Bana oldu olanlar. Gelin mi oldum, esir mi oldum, cehenneme mi düştüm, ne olduğumu bilemiyorum. Üç kaynana, hesapsız görümce, o aşçı Zarafet Kadın bile bazen başıma kel kâhya kesiliyor. O piçkurusu Hasene'ye varıncaya kadar bu evde hepsi beni «nezâreye, maytaba» alıyorlar. Artık küçüğünün, büyüğünün maskarası oldum. Ne yediğimi biliyorum, ne içtiğimi. Hepsi görünüşte Müslüman, ama yaşamaları bizimkine uymuyor. Yemeği elle yemiyorlar. Çatal dedikleri o zıkkımı kullanıyorlar. Kör olasıyı kaç defa damağıma batırdım, ağzım şişti.

Azize Hanım, üzgün üzgün gözlerini süzüp:

— Dünyada o zıkkımla yemek yiyenlere yarın ahrette zebaniler uçları sivri kızgın çatallarla yemek verecekler. Aman Rabbim, acımana sığındım. Allah'ın verdiği parmaklar dururken demir parçalarıyle yemek yenir mi? Ah Edibe ah... Babacığın bu işi niçin etti bilmem ki... Beş vaktine beş daha katar, nur gibi Müslüman adamdır. Bir ayağı da çukurda. Ama, Tanrı suçlarını bağışlasın. Paraya dayanamaz. Seni o buraya gelin vermedi, âdeta «yüz kesahçaya (yüz kese ahçeye)» sattı. Üç kaynana diyorsun. Benim bildiğim bir tane. İkisi de nereden çıktı?

— Birisi asıl kaynanam Lûtfiye Hanım. Öbürü de büyük ana Şekûre Hanım. Üçüncüsü ise teyze Vesile Hanım. Bu ikisi asıl kaynanamdan daha dalacan, daha gırgırı. Vesile

Hanımın sözde evi barkı da ayrı. Ama buradan çıktığı yok ki. Hepsi de birbirine uygun. Yaşlı başlı kadınlar. Hiç biri de ihtiyarlığını bilmiyor. Süslenip evin içinde yapma bebek gibi geziyorlar. Bari biraz yaraşsa yüreğim yanmaz. Ahreti hiç düşünmüyorlar. Hiç birinin bir kerecik olsun Tanrı huzurunda secdeye vardığını görmedim. Evin içi bazen kokonalarla, Frenk karılarıyla doluyor. Bir fanfan bir finfondur gidiyor. Hepsi haline göre Frenkçeden bir-iki lakırdı öğrenmişler. Söylesene diye beni de zorluyorlar. Ayol benim dilim döner mi öyle şeylere? Müslüman evlâdıyım elhamdülillâh...

— Söyleme kızım sakın ha... Sonra cayır cayır yanarsın. Frenkçe söylediğin lakırdı başına yarın ahrette sana azap olacak. Dilin kızgın maşayla ensenden çekilecek.

— Merak etme Azize Hanımcığım. Hiç söyler miyim? İstesem de hiç bundan sonra dilim döner mi? O fanfanlar lakırdıya benzer işler değil ki... Dil yatmaz birtakım belâyi berzah hırıltılar. Geçen günü Frenk karıları buraya doldu. Bana ne deseler beğenirsin?

Azize Hanım yüzünü ekşiterek:

— Ne dediler kız? Zavallı Edibe!

— Madam Meftun dediler.

Azize Hanım avazı çıktığı kadar haykırarak:

— Kız sus, dilleri tutulsun, o nasıl söz? Tövbe de, tövbe deeeeee.

— Ah, dedim dedim, tövbeler tövbesi dedim. Bu söz ne kadar gücüme gitti bilsen, sabahlara kadar ağladım.

— Kız, Tanrı'dan af dile. .

— Diledim anacığım, diledim Azize'ciğim... Yalnız işte onu anlayamadım. Kocama niçin Madam diyorlar? Hiç erkek Madam olur mu? Koskoca bıyıklı adama Madam Meftun denir mi? Sonra bunun sebebini görümcemden sordum. Benim soruma Lebibe Hanım öyle güldü, öyle güldü ki şaşırakaldım. Bana «Ah alık yârim, sen bu kadar saf, bu kadar bön nerede büyüdün? Şimdi böyle şeyleri beş yaşındaki mektep çocukları bile biliyor. Madam Meftun demek, ağabeyime kadınlık yüklemek demek değildir. Madamdan maksat sensin. Madam Meftun demek, Meftun'un karısı demektir... Anladın mı mankafa? Bir daha kimseye böyle sersemce şeyler sorma. Sonra insanı tefe korlar da çalarlar» dedi. Beni tepeden tırnağa kadar süzdü de sonunda: «Nedir bu çapaçulluğun? Zarafet bile senden derli toplu geziyor. Biraz yakanı paçanı topla. Kendine azıcık çekidüzen ver. Dört lakırdı öğren. İnsan içine çıkacak davranışlara alış. Ağabeyime yazıktır. Buradan başka İstanbul yok.. Seni çölde mi peydahladılar, karı? Sabahleyin kocana giderken Boncurna, sokağa giderken oravara, akşamüstü bolsuvar, daha bilmem neler demelisin» dedi.

— Sus, sus... ağzını alıştırma öyle kötü, öyle pis lakırdılara. Oravara soravara ne demekmiş onlar öyle? A, söz kıtlığında asmalar budayım. Elhamdülillâh sen Kasım Efendinin kızısın. Öyle oravara moravara senin ağzına yaraşır mı? Senin kimin kızı olduğunu bile bile aldılar. Mademki istekleri buymuş, onlar da Pangaltı'dan dillenmiş, yırtık bir Frenk kızı alaydılar.

— Geçen gün bizimki bana gene Madam demez mi? Haydi, o Frenk karılarını ben adam yerine koymuyorum. Yestehlemekle deniz mundar olmaz. Kocam olacak herifin ikide bir bu sözünü artık çekebilir miyim ya?

— Vallahi ben olsam hemen ağzına şamarı indiriverirdim.

— Acele teme. Yavaş yavaş yüzgöz oluyoruz. Gide gide onu da yapacağım. Hepsi olacak. Ama daha şimdi korkuyorum. Hokkabaz gibi, halinde bir acayiplik, bir terelellilik var. Gözleri velfecri okuyor. Her sabah yumruklarıyle talimler yapıyor. Tapınır gibi bir şeyler... Ayı kadar da kuvvetli. Ama gerekirse, Allah'a şükür, din kuvvetiyle ben onu da

pataklarım, görümcemi de. Kadın nine Şekûre Hanım bunak mı bunak. Tiride dönmüş. Her yanı sapır sapır titriyor. Asıl kaynanam da sıska. Bir sıkımlık canı var. Evel Allah, hepsini haklarım. Dur bakalım bu evde ne pandominalar olacak. Mümkün değil, burada ben bunlarla edemeyeceğim. Babam aldığı beş yüz lirayı geriye verir, beni buradan aldırır. Başka çare yok. Ben bu karılarla kavgaya başlarsam sen de gelip bana yardım edersin değil mi Azize Hanımcığım?

— Etmez miyim hiç, etmez miyim? Onlarla dalaşmanın din yolunda savaşa gitmek kadar sevabı vardır. Türkseler Türklüklerini bilsinler. Frenkseler o başka. Bunların damarlarına, Allah esirgesin, şeytan girmiş. Hemen her taraflarına yayılmış, gönülleri kararmış. Kalp gözleri kapanmış. Biz önce elimizden geldiği kadar bu cehennemlikleri düzeltmeye uğraşalım. Ben Hallaç Hoca'ya gidip bir hassalı, tesirli muska yazdırayım. Bu muskayı herifin haberi yokken elbisesinin bir tarafına dikiver. Bir de tütsü yaptırtayım. Uyurken filân kendisini tütsülemeyi beceremezsen, çamaşırlarına olsun bas tütsüyü, bas tütsüyü... Elbette günün birinde akıllanır. Latilokum şekerine de bir güzelce okutayım. Ne bilecek, onu da yedir. Ama dikkat et, şarap içtiği akşama rastlamasın. Bilirsin ya, ben Eskici Hoca'dan izinliyim. Senin ağzına tükürüp ben de sana izin veririm. Senden su istediği vakit sana öğreteceğim duayı oku, bardağın içine tükür, ver içsin. İnanmış insan tükürüğü öylelerine şifadır. Utanmazların kiminin suratına, kiminin suyuna tükürmeli. Bilmez misin? İstanbul'da bizim komşu kavafın damadı Saim ne kadar içkiye düşkündü. Ben parayı çocuğun lâzımlısına attım. Tam yedi gün orada durdu. Sonra o parayla rakı aldım. İçine biraz gebe kadın sidiği karıştırdım. Dur, şeyinki... Muhtarların Müzeyyen o zaman gebeydi. Hiç aklımdan çıkmaz. Herife içirdik. Ondan sonra sarhoşa rakıdan bir iğrenme geldi. Sonunda tövbe etti, kurtuldu. Karısı Sıdıka bana hâlâ dua eder. Eller için çalıştım da hiç senin için uğraşmaz mıyım? Böyle şeyin sevabı büyüktür. Hem sevaba kavuşuruz, hem de sen rahat edersin.

— Buraya gelenlerin içinde Şehim Bey diyorlar bir delikanlı var. Karısı Frenk. Kol kola girip sokakta geziyorlar.

— — Kıyamet alâmetleri. Şimdi bizim şık beylere kokona karısı almak da moda oldu. Ermeni olsun, Rum olsun, çıfıt olsun, Frenk olsun. Tek Türk olmasın da ne olursa olsun. Beğendikleri karılar bari aldıkları cinsin hanımından, kadınından seçilmiş olsa, insanın o kadar esması yanmaz. Öyle yerlerden çekip alıyorlar ki, söylemeye insanın yüzü kızarıyor. Ah, kırk yıllık Yâni, olur mu Kâni? Ah, ah... zamane başka, zamane başka ... Allah rahmet eylesin haminnem bunları vaktiyle bize söylerdi. Kıyamet alâmetlerini hep sayıp dökerdi. Bina ile zina çoğalacak, katırlar doğuracak derdi. Hep dedikleri şimdi olmuyor mu? Cahillik, bilgisizlik. Biz o zaman kadıncağızın ne dediğini anlamazdık. Yaşlandıkça, böyle türlü kötülükleri gördükçe şimdi her şey bu kalın kafamıza dank diyor.

— Adı Şehim Bey. İşte sözüm ona Müslüman. İlâhi, böylesini beyler götürsün. Karısı kocasının kolundan çıkıyor, başka erkeğin koluna giriyor. Birbirlerinin ellerini sıkıyorlar. Bir gülüşme, bir hokkabazlıktır gidiyor. Bu karılar kendi kocalarının yanında başka erkeklerle sarmaş dolaş olup mızıkayla oynarlarmış. Frenkler gözlerinin önünde böyle şeylere nasıl izin veriyorlar, madamlarını başkalarına nasıl peşkeş çekiyorlar? Bunlar, karılarını hiç kıskanmazlar mı?

— Kıskanmazlar, kıskanmazlar. Çünkü onlar adı batası fena hayvanın etini yerler. Domuzda kıskanma olmadığından Tanrı'nın hikmetiyle etini yiyenlerde de olmazmış. Hacı Babam öyle söylerdi.

— Benimki de yedi mi acaba?

— Hay ziftin pekini yesin. Seni mızıkayla oynatmaya kalkarlarsa ne yaparsın?
— Ay sözünü yel götürsün. Ben kukla mıyım, çingene karısı mıyım çalgıyla oynayacağım? Çalgıları da hiç bir şeye benzemiyor. Görümcem her gün dan dan dan piyano çalar. İnsanın günaha girip de dinlediğine göre bari çaldığı bir hava olsa. Ah terelelli lelli'yi çalsa, haydindi minimini maşallah gibi ferahça bir şey çalsa yüreğim yanmaz. Kadana beygirleri geziniyor gibi güm güm ortalığı öttürür. Bazen de hem çalar, hem beraber uzun uzun ulur. Evin içindekilerde ne kafa kalır, ne beyin. Rahatsızlığımın hangi birisini anlatayım? Bu evde salon diyorlar bir yer var. Haydi seni oraya götüreyim de bak. Burası Müslüman evine mi, yoksa bir put yerine mi benziyor anlarsın.

Oda kapısından usulca çıktılar, sofada bir sandalye üzerinde uyuyan fino hemen yerinden atladı. Yabancı kadına karşı düşmanca bakarak dişlerini göstere göstere ufak hırıltılardan sonra havlamaya başladı.

Azize Hanım — (Korkup geriye çekilerek) Isırır mı?

— Yaygaracı musibet... İsırmaz... Haykırır durur... Ama köpektir bu, inan olur mu? Terliğini eline al da hazır tut... Atılırsa suratına çarpıştırıver...
— Adı ne? Adını söyle, belki susar...
— Hay adı da yere batsın, kendi de... Neydi dur bakayım? Şey, «Kokan» (Coquin)
— Of mundar... Nasıl da kendine lâyık bir ad koymuşlar... Haydi oradan, kokan kâfir....
— Hâlâ bana da alışamadı. Gördüğü yerden hırlar durur...
— Bu uğursuz buradayken evin içine melek de girmez. Gebertiver gitsin...
— A, nasıl geberteyim? Sonra bana ne yaparlar?
— Senin öldürdüğün belli bile olmaz. Kibritlerin uçlarını kopar. Ekmeğin içine koy yutturu yuttuver, kıvrılır kalır.

Coquin, kendisine karşı bu korkunç öğüdü anlamış gibi havlamayı artırıp Azize Hanıma ufak ufak saldırışlara girişir... Azize telâşla:

— Haydi oradan, kokmuş... Şimdi terliğimi fırlatırsam suratını dağıtırım senin...

Bu azarlama üzerine köpek yaygarayı azıştırır. Azize Hanım ısıracak sanıp terliği fırlatır. İki kadın köpeğin önünden salona doğru koşmaya başlarlar. Hayvan kendinden korkulduğunu anlayınca saldırır. Azize'nin eteğinden yakalar. Bir terlik daha fırlatıp salona kendilerini dar atarak kapıyı kaparlar.

Azize Hanım epeyce bir çarpıntıyla bir kanepenin üzerine yığılarak:

— A, yüreğim güp güp atıyor. Korktuğum bir şey değil, o kokmuş ağzıyle eteğimi ısırdı. Abdestimi bozdu. Kaç senedir köpeğe sürtündüğüm yoktu.

Azize Hanım kanepenin üzerine kendini bırakıp o ufak çarpıntının ilk sık nefeslerini geçirdikten sonra ağır ağır başını kaldırarak çevresine bir göz gezdirince duvarda gözüne ilk ilişen şey «Decadent şairler»den meşhur Verlaine'in Fransızca resimli gazetelerin birinden kesilmiş, çerçeveletilmiş, epeyce büyük boyda bir resmi olmuştu. Şair boynuna kalın bir atkı dolamış, sakal bıyığa karışmış, gür kaşlarına doğru âdeta bir tümsek daha oluşturan alın altında absent kuvvetiyle parlayan çekik gözleriyle keskin keskin bakıyordu. Azize'nin gözleri şairin bu delici bakışlarına rastlayınca kadın bağırarak:

— A yetişmesin... Bu papaz kim? Aman insana nasıl da bakıyor. Kız nâmahremdir, başımızı örtelim. Boyumuzca günaha girdik...

Azize Hanım telâşla entarisinin eteğini çekip başına örttü. Onun bu telâşını görünce Edibe de aynı yolda örtünerek dedi ki:

— Azize'ciğim, hay Allah senden razı olsun. Benim bu papazdan kaçmak aklıma

gelmediydi. Kaç defa göründüm. Ne büyük günaha girmişim. Şimdi ben ne yapayım?

— Bizim Hafız Molla Hanıma soralım. O da kendinden biraz daha okumuşuna danışsın. Ne derlerse öyle yaparız. Kefaret mi verdirirler? Köpeklere ekmek mi doğratırlar? Artık bakalım nasıl olur?

Azize Hanım Verlaine'in etkili bakışlarına karşı eteğiyle yüzünü kapamaya dikkat ederek şairi iyice süzdükten sonra:

— Hay kör olası, boynuna koskoca da bir atkı sarmış! Bu sıcakta üşünür mü? Hay pinpon seni! Çık duvara da buraya gelen kadınları seyret değil mi? Edibe, ben senin yerinde olsam bu herifin gözlerini çıkarırım. Haaayy, insana pek fena bakıyor.

Azize Hanım, başını Verlaine'den biraz çevirdi. Ünlü heykeltraş Houdon'un ustalığı eseri olan Voltaire heykelinin bir gravürünü gördü. Filozof traş olmuş yüzü, o alaycı hafif gülümsemesi ve arkası biraz kamburlaşmış bir yaşlı insan durumunda koltukta oturuyordu. Azize gene yaygarayı basarak:

— Bu kocakarı ne gülüyor böyle? Bu kadar erkeğin içinde ne işi var? Hay bunak hay... Alık karı? Hele sırıtışa bak... Utanmamış bu yaşta resmini çıkartmaya... Cadı... Cehennem kütüğü...

Azize, biraz başını kaldırınca, Kasım Efendinin ilk gelişinde âdeta tutkun bir dille ayıpladığı şu çıplak su perisini gördü. Ansızın utançtan yüzü kızararak ellerini gözlerine götürdü. Yüzünü kapayarak:

— Aman Edibe, o ne? Cascavlak bir karı... Tüh utanmaz ... Yaradan'a sığındım... Ne de yuvarlak kıçı var... Erkek kadın, buna kim bakarsa gusül abdesti gerekir. Kız Edibe, bildin mi o karı kim?

— A, ben ne bileyim, yabanın kaltağını?

— Ben bildim... (Ellerini gözlerinden çekip bu sefer dikkatle bakarak) Bildim, bildim... Alimallah ta kendisi...

— Kim ayol?

— Kocanın dostu... Meftun Beyin oynaşı...

— Amma da yaptın ha Azize Hanım!

— İnan olsun ki o... O dediğim... Ta kendisi...

— Neden bildin?

— Bir erkeğe dostundan başka hangi kadın böyle tabak gibi orasının burasının resmini çıkarır da gönderir? Söyletme beni... Günaha sokarsın şimdi... Zaten ikimiz de boyumuzca günaha girdik gitti... Bu nasıl oda? Ne maskara resimler bunlar? Ne kepaze kocan varmış. O Frenk karıları erkekle birlikte gelip bu odada mı oturtuyorlar?

— Öyle ya?

Azize Hanım iki yanına sallanıp elleriyle dövünerek:

— Tanrı'ya bin şükürler edelim ki gene kıyametler kopmuyor... Başımıza ateşler yağmıyor...

Edibe, o saata kadar kocasına karşı duygularını çözümlemeyi beceremiyordu. Meftun'u seviyor muydu? Ondan ayrılsa ne kadar üzülecekti acaba? Daha bunu bilmiyordu. Meftun, karısının saflığını ilk geceden anladığından elinden geldiği kadar zavallıya yaltaklanıyor, hiç bir kusurunu görmüyor, hiç bir halini eleştirmiyordu. Kasım Efendinin milyonlarına el atıncaya kadar karısının bütün budalalıklarına, bütün densizliklerine katlanmaya karar vermişti. Her gece çeşitli okşayıcı sözlerle sevgisinin büyüklüğünü tekrardan geri durmuyordu. Edibe, kocasının bu aldatmalarına, bu yalanlarına tamamıyle kapılmış, kendisinin çok sevildiğine inanmıştı.

Bu, kendince bir gerçek olduğundan artık başka tarafları hiç düşünmüyor, kendinin de

Meftun'u biraz olsun sevdiğini açıklamak istemiyor, kocasının aşırı sevgisine karşı kendisi sanki acıdığı için yüz veriyormuş gibi bir hal alıyordu.

Azize Hanımın «Su perisi» için yaptığı korkunç açıklamalar üzerine Edibe'nin kadınlık gururu birdenbire taştı. Meftun kendisinden başka bir kadını sevmiş bulunsun! Sevda anılarını kutsamak için o namussuz karının çıplak resmini evinde bir duvarın yüksek bir yerine övüne övüne assın!... O dakikada Edibe'nin yüreğine ilk kıskançlık kurdu girdi. Biraz. kızardı. Bozuldu.

Azize Hanım:

— Tüh utanmaz!... Tüh kepaze!.. diye azarlayarak Su perisi'nin önünden çekilip bu sefer gözlerini Promethee'nin resmine çevirir. Onu da dikkatle süzerek:

— Aman Yarabbi... Bu salonda resim denecek adamakıllı bir şey yok! Hep kepazelik ... Bu koca kuş, bu saçlı sakallı herifin kıçını niçin yiyor böyle?

Bu soru sırasında kapı açılır. Lebibe, arkasında Coquin'le içeriye girer. Coquin, düşmanını görünce gene dişlerini gösterip hırıldamaya başlar. Lebibe kızgınlıkla:

— «Tais-toi Coquin, pas de betise! (Sus Coquin, hayvanlık etme).

Bu azar üzerine hayvan sesini keser. Hanımının eteğinin altına doğru sokulur. Azize Hanım, köpekteki bu boyun eğişi görünce:

— Süphânallah... gâvurca anlıyor... Biz deminden o kadar Müslümanca söyledik de hiç aldırış etmedi. Daha çok kızdı. Onun bile damarı o yana dönmüş.

Lebibe, gelin hanımla misafirlerinin entarilerinin eteklerini başlarına çekmiş olduklarını gördü. Buna bir anlam veremedi. Garipsedi. Ama ağabeysi Meftun Bey, gelin hanımda görülecek densizliklerin, acayip hallerin hiç birine karşı çıkmaya kalkışmamasını kızkardeşine tekrar tekrar tembih etmiş bulunduğundan Lebibe, bu tuhaflığın hiç farkına varmamış gibi görünerek hafif reveransla:

— Bonjur «mesdames»!

Azize acayip bir gülümsemeyle:

— O dilden anlamayız ki kızım... Köpek bile anlıyor, pek şaştım...

Lebibe — Köpeğim pek cinstir...

Azize — Köpeğin cinsi ne olacak Hanım... Köpek bu işte... Baksana kızım, şu resmi merak ettik. Bu kart herifi oraya bağlamışlar mı, ne yapmışlar? Kuş da gelmiş koca gagasıyle zavallıyı yiyor... Aman, gâvur olsun, çıfıt olsun, yüreğim yufkadır. Böyle şeylere dayanmaz...

Lebibe, resme bakarak:

— Ha... Promethee'yi soruyorsunuz... O mitolojik bir süjedir.

Azize — Kızım Frenkçe anlamayız. Rica ederim, bize düpedüz Türkçe söyle...

Lebibe — Esatirle ilgili bir konudur.

Azize — O ne demek o? Sanki bu söylediğin Türkçe mi?

Lebibe — Arapça...

Azize — Benim anamı Araba vermediler yavrum! Ben ne anlarım ondan? Bunun Türkçesi yok mu?

Lebibe — Efsane ...

Azize — Feshane mi?

Lebibe — Ay, gene dilim Arapçaya gitti... Masal, masal...

Azize — Masal masal matitas, kaynanamın ... tas! Ey, anlat bakalım nasıl masal bu?

Lebibe — Promethee, dediklerine göre Uranus'la Tar'ın, başka bir deyişe göre Jeppe'yle Climene'in oğludur.

Azize — Ay patlasın... Kimin nesi olursa olsun, orası lâzım değil... Bu koca kuşa onu niçin yediriyorlar? Kabahati ne?

Lebibe — Dur Hanıın, sırasıyle anlatacağım. Dediklerine göre Promethee, insanı balçıktan yaratıp, gökten aşırdığı ateşle ona ruh vermiştir.

Azize — Sus evlâdım. Günaha girme. İnsanı balçıktan yaratıp ruh veren Tanrı'dır. Böyle çıplak heriflerin insan yaratmak ne hadlerine? Tövbe, tövbe... sus. Böyle şeyin söyleyene de, dinleyene de günahı vardır.

Lebibe — Başlamazdan önce size bunun masal olduğunu söylemedim mi? Bugünkü dinlerden önce insanlar arasında birtakım saçmalara inanma devirleri geçmiştir. Ben işte o zamanlardan sözediyorum.

Azize — Saçma olsun, kurşun olsun, ne olursa olsun... Böyle şeylere sakın inanma kızım... İnancın bir kere bozulursa Gayya kuyusuna kadar gidersin... Sen bunları kimden öğreniyorsun, ağabeyinden mi?

Lebibe — Bunlar genel ve sıradan bilgilerdir. Biraz « instruction»u olanlar böyle şeyleri bilirler...

Azize — (Eliyle göğsünü tutarak) Çok şükür Allah'ıma... Böyle şeyler öğrenmeyi bana kısmet etmedi. İnşallah bundan sonra da etmez. Gelininiz Edibe Hanım da pek toydur. İnancı tamdır. İkimiz birlikte Ahmed-i Bîcan hazretlerini tamam yirmi defa hatmettik.

Lebibe — Hanım, dinleyecek misiniz? Söyleyeyim mi?

Azize — Bir kere başladın. Söyle kızım ama, günahı senin üstüne olsun. Şu kuş onu neden paralıyor, onu merak ettim de ...

Lebibe — Jupiter, insanlara ateş kullanmayı yasak etmişti.

Azize — Cumartesi günleri mi?'

Lebibe — Yok, her zaman...

Azize — A deli... Hiç ateşsiz olur mu? Yemek neyle pişecek? Kahve neyle kavrulacak? Yasak eden kim?

Lebibe — Jüpiter...

Azize — Kim o herif?. Frenklerin Zaptiye Nazırı mı?

Lebibe — Esatir Tanrılarının babası...

Azize — Gene ağzını bozmaya başladın. Ben böyle şeyleri işitmek istemem. Bana Zaptiye Nazırı de, geç!

Lebibe — Peki, peki... Frenklerin Zaptiye Nazırı Jüpiter, Fromethee'nin güneşten ateş çalıp da insanlara verdiğine pek kızar. Bunu cezaya çarpmak için bir tuzağa düşürmek ister. Pandora'yı yaratır.

Azize — Pandora kim?

Lebibe — Bir güzel kadın.

Azize — Aşiftenin biri, desene ...

Lebibe — Neye olsun aşifte canım?

Azize — O kadar herif içinde ırz ehli karının ne işi var kuzum?

Lebibe — Irz ehli imiş, değilmiş, şimdi o lakırdının burada gereği yok...

Azize — A, öyle ya, öyle ya... Irzın, namusun artık kimseye lüzumu kaldı mı?

Lebibe — Hanım, öyleyse susayım...

Azize — Bir şeye başlayıp da yarım bırakmak uğur değildir. Mademki başladın, bitirmelisin. Ama işte gene tekrar ediyorum ki bütün vebali, günahı senin boynuna olsun...

Lebibe — Olsun, zararı yok...

Azize — E, haydi, dinliyoruz...

Lebibe — Jupiter, kötülükler kutusunu Pandora'nın eline verir. Promethee'ye gönderir.

Azize — Kötülükler kutusu da nedir Hanım?

Lebibe — Bu dünyadaki bütün belâları, bütün kötülükleri o kutunun içine doldurur...

Azize — A, işte bu iyi... İstanbul'da, bizim mahallede ortalığı birbirine katan sarracın o afacan oğlanla hademenin karısı Seher'i de tutup o kutuya koysaydı ne iyi ederdi. Musibetin büyüğü işte onlar. Aman o eksik veren bakkalı da tıkıştırmalı. Bu dünyanın bütün kötülükleri bir kutuya sığar mı hiç? İşte masal bu ya... Değil mi Hanım? Ben bu masalı komşum kayumun Hafıza'ya anlatsam içinde dine imana dokunur şeyler var diye beni süpürge sopasıyla döverler. Tuhaf masal ama herkese söylenmez.

Lebibe — Bu şimdiki zaman için değil... Pek eski zamanların... O vakit dünyada din filân hiç bir şey yokmuş...

Azize — Hangi zamanın masalı olursa olsun içi kâfirlik dolu, Tanrı'ya ortak koşma düşüncesi dolu... eeeey, sonra?

Lebibe — Promethee kurnaz. Kutuyu görünce gerçeği anlar. Eline almaz.

Azize — Gördün mü? Hay tilki hay...

Lebibe — Küçük kardeşi Epymethee aldanıp kutuyu alır...

Azize — Aman alık musibet... Bu masal iyi ama içinde isim çok. Hem de Ahtepetâ gibi acayip isımler. Akılda kalmaz ki ...

Lebibe — Epymethee kutunun kapağını açar.

Azize — (Telâşla) Bütün kötülükleri dışarıya kaçırır değil mi? Açtırma kutuyu söyletme kötüyü derler...

Lebibe — Öyle ya...

Azize — Aman yetişmesin öyle alık herif...

Lebibe — Bütün belâlar, kötülükler dünyaya dağılır. Kendisiyle yarışmaya kalkıştığı için Jupiter, Promethee'yi tutturup Kafkasya dağlarından birinin tepesine zincirle bağlatır. Dediklerine göre koca bir akbaba, başka bir deyişe göre büyük bir kartal gelip karaciğerini yemeye başlar. Kuş yiyip bitirdikçe ciğer yeni baştan sürer.

Azize — Aman hikmetine kurban olduğum... İçim fena oldu, sus. Zavallı büyük Ahtepatâ'ya acıdım. Hiç suçu yok. Bak, küçüğün kabahati var. Çünkü kutuyu açtı. Musibetleri yeryüzüne herkesin başına salıverdi. Bizim masallarda devler, periler, padişahlar vardır. Hem öyle dağların, memleketlerin adlarını söylemezler...

Azize Hanım biraz başını çevirir. Gene mitoloji konularından Perse'nin resmini görüp üzüntüyle yüzünü buruşturur, gözlerini yumarak:

— Ay, aman, bu bütün bütün fena... Ayı gibi çıplak bir herif, bir elinde yalın kılıç, ötekinde kesik bir kafa, kılıçtan da, kafadan da şapır şapır kan damlıyor. O ayaklarının altındaki nedir? Ay... ay... dur bakayım? Kafasını kestiği adamın gövdesi galiba... Bunlar hoşlanıp da resim diye duvara asılacak şeyler mi? Görünce insanın tüyleri diken diken oluyor. Sen sakla Rabbim. Bunlar gece adamın rüyasına girer. Bu katil herifin gövdesine baksana, ne çirkin. Damarları ok gibi kabarmış. En ufak sinirleri bile görünüyor. . Canım, ayıp değil mi? Bu musibet resimleri yaparlarken bunların bacaklarına birer don giydirseler olmaz mı? Utanma arlanma yok ki domuzlarda... Bu herifler bizim Çıplak Mustafa'yı görmüşlerse muhakkak resmini almışlardır. A, ne tuhaf... Donsuzlardan hoşlanıyorlar...

Lebibe Perse'nin, Meduse'ün başını nasıl kestiği hikâyesini, öldürülenin aşırı güzelliğini, saçlarının eşsizliğini, ama Minerva'yı gücendirdiği için bu güzel saçların birer korkunç yılana çevrildiğini, zavallının gözlerinde baktığı şeyleri taşa çevirmek özelliği olduğunu uzun uzun anlattı. Azize Hanım, bu acıklı hikâyeden âdeta üzüldü. Daha çok yüreğini üzüp hem de günaha girmemek için öteki resimler ve acayip eşyalar üzerine bilgi sormaksızın salondan çıktı.

SERİN, hüzünlü bir sonbahar gecesi... Dolun olmaktan biraz uzaklaşmış olay ay, hafif bir kuzey rüzgârıyla atılmış pamuk gibi güneye doğru uçuşan bulut parçalarının arasından bazen büsbütün kurtularak ortalığı gümüş gibi bir ışığa boğuyor. Bazen, yarı saydam bir bulut örtüsüyle yaşmaklanarak gizleniyor. Bazen de kalın bir bulut parçası altında bir zaman yok oluyor.

Bulutların ay ışığıyla cümbüşlerinden meydana gelen karanlık ve aydınlık değiş tokuşu bahçede, ağaçların karaltıları arasında ışıklı sahnecikler meydana getiriyor. Bunların üzerinde acayip şekilli, esrarlı gölgeler geziniyor. Gece rüzgârının ağaç yapraklarında zaman zaman yarattığı hışıltılar, birer gezinen peri gibi oraya buraya kaçışıp gizlenen bu gölgelerin nefesleri sanılıyor.

Böyle hüzünlü, böyle sevgi doğuran, böyle üzüntülü bir sessizliğe boğulmuş gecelerde zavallı Rebia'nın gönlünde bir coşkunluk, gözlerinde bir ağlama hevesi, sinirlerinde dile gelmez acılar belirirdi. Kâinatı böyle üzüntüsünü belirtmeye elverişli bir sahne halinde görünce, her yer uykudayken kendisi yavaşça pencerenin önüne geçerek, göz yaşlarını, tabiatın ahengine uyarak, gecenin bu üzücü görüntüsü üzerine serpmek isterdi.

O gece herkesin derin uykuya varmış olduğu bir zamanda Rebia döşeği içinde sağa sola yuvarlandı, yuvarlandı. Uykunun kendinden geçirici dalgınlığına varıp birkaç saatçık olsun o sinir eziyetinden kurtulamadı. Bir odada tek başına yatıyordu. Döşeğinden yavaşça kalktı. Pencerenin önüne gitti. Panjurun tek kanadını açtı. Böyle yalnız başına kuytu yerlere çekilip düşünme illetine uğrayalıberi tütüne alışmıştı. Paketinden bir sigara yaptı. Ay ışığını, bulutları, ağaçları, gezinen gölgeleri seyretmeye daldı. Gecenin bütün bu ürkütücü hüznü kendisine bir yüzü hatırlatıyor, rüzgârın gizli ve içten öpüşü yalnız bir isim söylüyordu: Bedri, Bedri, Bedri... Kâinatın bütün görüntülerinde, bütün şekillerinde, hüzünlü iniltilerinde, coşkun çığlıklarında hep bu yüz, bu isim tekrarlanıyordu. Bedri'yi nasıl sevdiğini, onun âşıklara özgü yalvarışlarına dayanamayarak ilk defa vücudunu kolları arasına nasıl teslim ettiğini, namus cevherini bu ilk sevgilinin şehvet dolu saldırışlarına nasıl çiğnettiğini, şimdi herkesin ve sevgilisinin gözünde nasıl kirletilmiş bir kız olarak kaldığını düşündü. Artık kendi akranı kızoğlan kızlar gibi değil, mutsuzluğa mahkûm bir suçluydu. O yaşta ömrü kararmış, bütün gelecekle ilgili ümidi sönmüş, hayatın gençliğe karşı olan yüceltici, saygı dolu gülümsemesi onun için karanlık bir asıklığa çevrilmişti. Aşağılaşma felâketi saldırgan dişlerini gösteriyordu. Ettiği fenalık, uğradığı belâ yalnız kendine bağlı kalmıyordu. Annesi, babası ve bütün yakınları bu felâketten paylarını alacaklardı. Her nefesini alıp verdikçe kamındaki sevgi meyvesinin büyüdüğünü duyuyor gibi oluyordu. Bedri böyle kendini istememekte direnip karnındaki çocuk büyüdükçe halin sonu ne olacaktı? Ağabeyleri, annesi, bu sevda rezaletini, bu yasal olmayan gebeliğini öğrendiler. Ara yere Meftun Beyin düğünü karıştı. Bununla ilgili hiç bir tedbir alınmadı. Acaba ne diyecekler, neye karar vereceklerdi? Belâ zindanında mahkûmluk süresini dolduran bir suçlu gibi işte bu halleri düşündükçe ne can alıcı anlar geçiriyordu! Önceden pek toydu. Bu işin o kadar büyük bir kabahat olduğunu bilmiyordu. Dayanılmaz bir kuvvet kendini, bir delikanlının açtığı yalvaran kucağına atmıştı. O vakte kadar hiç tatmadığı kendinden geçirici zevkler içinde kısa bir zaman yaşamış, sonra zevkinin büyüklüğünden kendini kaybetmişti. İşte o kadar... Başka şey bilmiyordu. Bu o kadar büyük bir alçaklıksa, suç ortağı neden bu cezalardan korunmuş oluyor ve her belâyı, her acıyı kendine çektiriyordu? Onun bu insafsızlığını düşündükçe yumruğunu, gecenin belirsiz karanlıklarında uçuyor sandığı hayale doğru uzattı. Sonra o hayali eliyle değil, gönül çekilişiyle, ruh gözüyle buldu. Yüzünde aldatıcı gülüş, gözleri sevgiyle süzülmüş,

dudaklarında şehvet titreyişi, bıyıkları yeni terlemiş bir afet yaklaştı, yaklaştı, hafifçe ellerini Rebia'nın omuzlarına koydu. Ağzını yaklaştırdı, yaklaştırdı, sevgilisinin zavallı dudaklarına dokundurdu. Zavallı Rebia, bu hayalindeki dokunuşun uyandırdığı sonsuz zevkle bir an için kendini kaybetti. Sonra yavaş yavaş aklını gene topladı. Ama bu gönül okşayan hayal karşısında şimdi o kadar zayıf, o kadar dayanıksızdı ki o anda Bedri gerçekten karşıisna çıkıp da sevgilerini yenileme teklifinde bulunsa, hiç bir şey düşünmeyerek, hiç bir belâdan çekinmeyerek hemen kendini o kucağa atacaktı. O zevk ânının bir dakikası için bir ömürlük felâkete, talihsizliğe razıydı. Sevgilisikın hayaline karşı böyle atılmalar, yalvarıp yakarmalarla doluyken kulağına hafif bir iniltiye benzer bir ses geldi. Kulağını dışarıya verdi. Hafif bir rüzgâr, yaprakları hışırdatıyor. Başka bir şey yok. Bir zaman dinledi. Gene yok. Yeniden hayallerine daldı. O inilti yenilenir gibi oldu. Annesi bitişik odada Hasene'yle yatıyordu. Zavallı kadın, kızının gebelik sırrını öğrendikten sonra ne fena bir hal almış, ne kadar zayıflamıştı. O hastaydı. Ama kimseye bir şey söylemiyordu. Acaba inleyen o muydu?

Rebia, şimdi biraz annesinin halini düşünmeye başladı. Kendi hayatından çok onunkini zehirlemiş olduğunu düşündü. Bu kadın acaba artık hiç bir yolda avutulamayacak mıydı? Annesi hep çatkın, dalgın bir yüzle geziyor, bir şey söylemiyor. Acaba ne düşünüyor? Rebia annesinin, babasının yardımlarına ihtiyacı olmadan bu felâketten kurtulamaz mıydı? Kurtuluş, mümkün olamayıp da kendisi mutlaka cezaya çarpılacaksa bunu düzenlemeyi neden onlara bırakıyordu? Kızcağız gene düşüncelere daldı. O, deminki inilti yenilendi... Bir daha dikkatle kulak verdi. Yarım dakika kadar sonra boğuk, zayıf bir inilti duydu. Bu bir insan sesiydi. Bu sefer açıkça duydu. Evet, insan sesiydi. Ama böyle üzgün, dermansız bir sesin bir başka evden gelebilmesi için bulundukları köşke yakın başka bir yapı yoktu. Bu ses nereden geliyordu? Kendi bahçelerinden mi, yoksa köşkün içinden mi? Böyle gece yarısından sonra inlemeye mahkûm o evin içinde kendinden başka biri daha mı vardı? Rebia, başını pencereden dışarıya uzattı. Dikkatle dört yanı dinledi. Az sonra ses gene geldi. Birinin, bağırmasına engel olmak için tıkayıp da kısılan çok derniden boğuk boğuk gelen yardım isteme sesine benziyordu. Rebia, biraz daha uzandı. Bu ümitsiz inilti en alt kattaki Zarafet'in odasından geliyor gibiydi. Bu gece Zarafet'i boğuyorlar mıydı? Aşağıya, aşçı kadının odasına inmek için ayağa kalktı. Ama korkmadan nasıl inecekti? Biraz düşündü. Neden korkacaktı? Zarafet'i öldürmek için uzanan katilin eli Arabı bırakıp Rebia'ya yaklaşmış olsa, bu iyiliği onun için yapmak istese daha uygun düşmez miydi? Mum yakmaksızın, el yordamıyle, duvarlara tutuna tutuna sofaya çıktı. Merdiveni indi, bir merdiven daha indi. Yolunda ilerledikçe sese yaklaştığını anlıyordu. Taşlığı buldu. İnilti şimdi daha iyi duyuluyordu. Musluklu aralığı geçti. Tamam Zarafet'in odası önüne geldi, kulağını kapıya verdi. O ses hâlâ boğuk boğuk geliyor, ama bu boğuntu içinde mırıldanılan kelimelerden bu sefer birçoklarının manası anlaşılıyordu. İşte şöyleydi:

— Aman yavrum... aman kızım Elenigo... Zarafet oliyo... Zarafet gidiyo... Bunun bir çaresini bul, kuzum Elenigo... Aha beni Elenigo...
— Bağirma kale... Disin de sık... Evin içinde ne kadar adam var şimdi ep duyadzak...
— Nasil bağırma dayaniliyo mu?
— Mendil ağzinla koy ki ses çikmasin...
— Koydu, mendil tıkadi, sesina çıkmazsa canına çıkacak ...
— Ah vre kaymeni... Ben ne yapadzak sasirdi kaldi...

Rebia, Zarafet'in odasındaki gece olayını şu kadarcık öğrendi, ama işin aslını pek anlayamadı. Zarafet sancılanmışa benziyordu. Pekâlâ ama sancılanan bir insnın

haykırışlarını kısmaya çalışmkla mı yetinilir? İnsafsız Eleni, Arapçağızı geniş soluk alacak şekilde bile bağırtmak istemiyordu. Hastalık, sağlık bizim için değil mi? Bağırıp da ev halkından birkaç kişi uyanırsa ne olur? Hekime adam gönderilir, ilâç yapılır, bir iyileştirmek çaresi düşünülür. Fena mı olur? Odadaki konuşmanın acılı sürüşü işin aslını Rebia'ya bu sefer iyiden iyiye anlattı. Zarafet'in mendil tıkanmışa benzeyen ağzından eğilerek, yuğrularak, boğularak inilti şeklinde çıkan şu sözlere kulak verdi:

— Yarabbi Zarafet'i öldüricese... arti oldürt... Dirilttirecese arti dirilttir...

— Ya, Abla önce neden düşünmedi?

— Ne bilece ban? Kırk yıldir işte olmadi olmadi da bu kaza işte şimdi başina geldi. Eksik çocuk böyle buyuk ağrilarla çıkarsa acaba tamam çocuk nasi ağrılarla doğaca? Ah tovbeler tovbesi... Tekmil erkekler Şaban'la barabar yerin dibine girsin. Bir daha yanina sokmam. Elimi eline surmem. Kurtulursam Beyazit'taki guvercinlere çanak çanak darilar adak olsun. Aman oliyo, Zarafet gidiyo, bitiyo... Eşlere dostlara benden nasihat olsun. Hiçkimse nikâh olmadan beni gibi kocaya varmasin... Aman bu erkekler, aman bu zalimler, yalancılar... İlk once seni alaca diye kandiriyor da karnini şişirdikten sonra yüzünü çeviriyo... Haram olsun verdiği paralara, yedirdiği. kulbastilere, yemeklere, tatlilere... Gozüne dizine dursun. Şimdi kendini de... bani de ... sevdiğini de ... ettiğini de... Kabahatini da... Çocuğini de... hepsine inkâr ediyo...

Biraz susuldu. Bu susmayı pek acı bir haykırış kovalarken ses, mendil, el, her neyse boğuldu. Bastırıldı. Dağıldı, örtüldü. Zayıf bir inilti halinde inceltildi. Yerde bir şey sürüklenir gibi bir hıtırtı oldu. Gene inilti kesildi. Zarafet'in derdi Rebia'nınkine ne kadar uyuyordu. Zavallı aşçı kadının:

— Kimseler nikâh olmadan bani gibi kocaya varmasin... Vavavavayyyy... feryadı bu açık ve acayip anlatış içinde bile Rebia için ne büyük bir ibret dersi taşıyordu. Bunun ne demek olduğunu Eleni pek iyi anlayamadı ama Rebia, bütün manasının kuvvetiyle anlamıştı. Ne çare ki bu ibret dersinden yararlanmak zamanı her ikisi için de geçmişti. Çünkü işte Zarafet de Rebia da nikâh olmadan kocaya varmak belâsına saplanmışlar, o kabahati işlemişlerdi. Şimdi felâketçe Zarafet'in Rebia'dan bir farkı varsa, o da Arabın tutulduğu dertten kurtulmuş veya kurtulmak üzere bulunmuş olmasıydı.

Zavallı Zarafet, o da yalancı bir sevgilinin ilk kavuşma ateşiyle ettiği vaatlere, bağlılık sözlerine, o yeminlere inanmıştı. Rebia artık iyiden iyiye anladı. Zarafet ya çocuk doğuruyor, ya da düşürüyordu. Demek Arap karısı kendinden becerikli çıkmış, düştüğü yanlışı düzeltmekte tetik davranmıştı. Bu dert ortağıyla bir ayak önce dertleşmek için Rebia yavaşça tık tık kapıya vurdu. İçerdekileri bir telâş aldı. Zarafet baygın bir sesle:

— Ah, gordün mü ayo, duyuldu... Ağzina bez tıkadi, bağırmadi, yine duyuldu...

— Sindi ne yapadzağiz kale? ...

— (Yavaşça) Sus, sesini çıkarma, vursun Vursun gitsin...

Rebia, dışarıdan yalvarırcasına bir sesle:

— Zarafet'çiğim, rica ederim.

İçeriden hiç cevap yok.

Rebia, Zarafet'in Şaban'la sevişmesini eskiden sezmiş bulunduğu için bu aldatıcı âşıkın adı aşçı kadının üzerinde bir etki yapar düşüncesiyle:

— Bak Şaban'a ne olmuş, sana onu anlatacağım, dedi.

Gerçekten de istediği etki meydana gelerek bu isim kapının açılmasında bir anahtar işini gördü. Zarafet, yavaşça Eleni'ye:

— Bak Şaban diyor... Yine kor olasina na oldi acaba? Aç bakali... Annayali...

Eleni, sürmeyi açtı. Rebia, hemen içeriye girdi. Kapı çarçabuk yeniden kapandı. Yere

serili bir döşeğin ayak ucunda yorganlar, ufak minderler, yastıklar yığılarak sedir gibi yükselmiş, bunun üzerine Zarafet baskı makinelerinin boya silindirleri siyahlığındaki çıplak iki ince bacağını birer geniş açı meydana getirecek gibi gererek apışı arasına sokulan leğene eğri bir durumda oturuyor. Arabın başındaki menekşe oyalı kırmızı gaz boyamasından kundağı, kabarık, kıvırcık saçları üzerinden kaymış, ta tepesine toplanmş...

Zavallıcağız kımıldadıkça can acısından, o katran rengi gerdanındaki boncuk süsleriyle birlikte, odanın loşluğu içinde gözleri de parıl parıl parlıyor. Arkasında mor atkısı, kollarında sayısız bilezikleri, kulağında yakut taklidi küpelerine varıncaya kadar alışık olduğu süslerden hemen hiç biri noksan değil. Eleni, önünde beyaz prostela, kollar yukarıya kadar sıvalı, operasyona hazırlanan bir operatör gibi Arabın başucunda geziniyor. Ne oluyor? Ne olacak? Bilmiyorlar. Yalnız Zarafet'in karnından çıkacak acayip yaratığın inişini ikisi de merakla bekliyor. Ama bu şey nasıl çıkacak? Bunu kolaylaştırmak, çabuklaştırmak için ne yapmalı? İşte ona hiç akılları ermiyor. İşi yalnız tabiata bırakarak bekliyorlar. Bazı bazı Eleni, Zarafet'in orasını burasını karıştırıyor, Arap da «Artik elverir, dokunma» diyor. Odanın içi alan taran... Yüksek ökçeleri çarpılmış, tarazlanmış pembe atlas terlikler birer yana fırlatılmış, kırmızı pelüş hırka bir köşede buruşmuş yatıyor. Orada burada kanla karışık hırka eskisi, havlu, bez parçaları, kirli mendiller, duvarlarda asılı eteklikler, entariler, bunların arasında yemiş hevenkleri, çerçeveler üzerinde sabun kalıpları, orta yerde devrilmiş boş bir testi, bir hamam tası, bir kenarda, üzerinde ufak bir güğüm bulunan kapaklı saç mangal, duvarın önünde her zaman Zarafet'e tuvalet masası işini gören yerde birçok bardak, kâse kalabalığı...

Zarafte'in doğurma sahnesindeki bütün bu birikintiler, daha çok aydınlık vermesi için açıldıkça is salıvermiş ufak bir lambanın karanlık şişesi içinde titreyen zayıf bir alev yardımıyle görünüyordu. Rebia, odaya girmek için attığı ilk adımda odanın şu kargaşalığına göz gezdirdikten sonra, gözlerini Zarafet'in çıplak bacakları arasında duran leğendekilere dikti. Zavallı, çok kan kaybetmişti. Bunun içine su da karışmış olmalı ki, önünde âdeta bir kızıl denizcik meydana gelmişti. Ağarmış dudaklarının büzülmesiyle bitkin bir hale gelmiş yüzü, kedi gibi parlayan gözleriyle Zarafet hiç bir şey söylemeden bakıyordu. Rebia koştu. Zavallının soğuk terle ıslanmış alnını okşayarak:

— Vah Zarafet'çiğim vah... Ne oldu sana böyle?

Arap düşündü. İİk anda sırrını açığa koymanın hale uygun olup olmayacağını kestirmeye tuğraşıyordu. Nihayet sakınmayı gerekli görerek; hafif bir sesle:

— Kanlı basur... dedi.

Kanlı basurun akıntıları böyle ters bir yerden olmayacağı meydandaydı. Rebia, buna akıl erdiremiyecek kadar küçük bir çocuk değildi. Demek Zarafet, kendinden gerçeği gizlemek istiyordu. Rebia, biraz bozuldu, sustu. Eleni, bu kanlı basur hikâyesinde Zarafet'in yardımına koşarak:

— Evet, kanlı basur... Zavalli Zarafet sok kavun, uzum yedi da boyle oldu...

Zarafet'in yediği haltın üzümden, kavundan başka bir şey olduğunu ispata hazırlanır gibi, Rebia'da hoşnutsuzluk belirtisi bir kaş oynatma, baş sallama hareketi görüldü. Zarafet'te Şaban'la ilgili haberi işitmek için büyük bir acele vardı. Hemen sordu:

— Sen kapinin arkasindayken Şaban'a bir şey oldu diyordun? Ne oldu Allah aşkina?...

Kendinden sırrını sakladığı için Araptan öç almanın tam sırası olduğunu düşünerek Rebia, hemen bir plan düzenleyerek dedi ki:

— Ne olacak? Uşaklıkta pek çok para biriktirmiş, halini vaktini düzmüş, şimdi İstanbul'da güzel bir hanım bulmuş, onunla evleniyormuş...

Zarafet, bu korkutucu haberi işitince, sanki ansızın basur sancısı son şiddetle

sıkıştırmış gibi öyle bir:

— Vavavavayyyyy!.. narası salıverdi ki, bu sarsıntıyla çocuk mu düştü, ne oldu, Araptan bir şeyler geldi. Bu felâketin korkunçluğu karşısında zavallı öyle ürktü, öyle şaşırdı ki sesini kısmak için tıkaç diye elinde hazır tuttuğu bez parçasını ağzına götürmeyi unuttu. Bağırmasının şiddetinden camlar sarsıldı.

— Ne haykırıyorsun abla, o kadar? Evdekiler değil, yedi mahalle halkı uyanacak.

Zarafet, baygınlıklar geçirerek:

— Uyansin... Yedi mahalle halkiyle beraber ateşlere yansin... Vavavayyyyy...

Rebia — Şaban sana kötülük ettiyse yedi mahalle halkının ne kabahati var? Neden bütün herkes cayır cayır ateşlere yansın?

Zarafet — Yansin, yansin... Ben yaniyoru, herkesler de yansin...

Rebia, üzgün bir davranışla yüzünü Zarafete' yaklaştırarak Arabı dikkatli dikkatli süzdükten sonra:

— Vah zavallı Zarafet'çiğim... Gözlerin belermiş. Dudakların göğe ermiş. Bu haline sebep olan sebepsiz kalsın inşallah...

Zarafet — Kalsin...

Rebia — İki gözleri kör olsun...

Zarafet — Olsun...

Rebia — Ben seni ablam gibi severim, ama sen benden gene her sırrını saklarsın. Ama sen ne kadar saklasan sana bu kötülüğü edenin kim olduğunu ben gene biliyorum.

Zarafet — Kım ayo soyle...

Rebia — O Şaban edepsizi... Şaban, Şaban...

Bu ismin her söylenişi, Arabın ta ruhunun derinliklerinde elektrik çarpması gibi bir sarsıntı doğuruyordu. Bu sarsıntılardan sonra yüreğine bir ılıklık ve ondan sonra bütün vücuduna sanki bir yufkalık yayıldı. Şimdi maddi acılarını unutup Şaban'ın vefasızlığına üzülerek gözleri sulandı. Bir uzun yorgunlukla takatsiz düşen kolunu Rebia'nın boynuna atarak yanağını kızın yanağına yapıştırdı. Bu dokunuşla üzüntüsünü yatıştırıyormuş gibi gözlerini kapayıp bir zaman öyle durdu. Her ikisinin de gözlerinden üzüntü yaşları dökülüyordu. Kendi kederli göz yaşlarına Rebia'nınkilerin de karıştığını görünce, Zarafet artık büsbütün yufkalaşarak:

— Vah zavallı Rebia, sen bani içi ağliyo mu? Bana acıyo mu?

— Acımaz mıyım hiç?

Zarafet, bu acımasından dolayı Rebia'nın yanağını öpücüklere boğarak:

— Aha bani iki gozü Rebia... Ban senden canini bile saklamaz. İşte bani bu hale o hayın Şaban koydu. Bu kanlı basur değil, çocuğuni düşüyo ...

Rebia telâşla:.

— Kendi kendine mi düşüyor, yoksa ilâç mı yaptın?

Zarafet, bu soruya cevap vermedi. Çünkü kendine artık bir baygınlık gelmişti. Rebia'yı bıraktı, arkasında duran Eleni'ye dayandı. Cevabı Rum kızı vererek:

— İlâç yapti... Bak orada masa üzerinde duruyor, kâğıt iserde sarili...

Rebia, ilâcı yoklamak için hemen ayağa kalktı. Büyücek bir kâğıda sarılı birtakım paketçikler gördü. Parmaklarının ucuyla avucuna doğru iterek bunlardan üç-dört tanesini çaldı. Ne Zarafet, ne de Eleni bu hırsızlığın farkına varamadılar.

Zarafet gözlerini açarak: — Deminden leğenin içine bir şey gitti... Çocuğuni duştu mu acaba?

Eleni — Ben ne biledzek Abla?

Zarafet — Duştu ... Haydi lamba getir de bakalim kız mi, oğlan mi?

Üçünde de düşüğü görmeye büyük bir merak uyandı. Bu düşük çocuk, elli, ayaklı, kaşlı, gözlü küçücük insan modelinden bir şey miydi? Eleni lambayı getirmeye koştu. O sırada tık tık oda kapısı vuruldu. Böyle önemli bir zamanda yabancı bir elle kapının tıkırdamasından dolayı üçünün de benizleri attı, canları sıkıldı. Ne yapmak gerektiğini kestirmek için birbirlerinin yüzlerine bakmaya başladılar. Birkaç saniye sonra aynı tıkırtının tekrarlanmasıyla birlikte:

— Açsanıza kuzum... O deminden kopan çığlık neydi? Birini mi öldürüyorlar? Yoksa bir yer mi tutuştu? Şimdi mırıl mırıl konuşuyordunuz, lambayı getir de bakalım diyordunuz. Neye bakacaksınız? Açınız kapıyı da beraber bakalım... Ben de göreyim ... Neymiş o?

İçerdekiler bütün bütün şaşırdılar. Zarafet, yavaşça sordu:

— Kım o ayo?

Dışarıdan:

— Benim, ben... Azize Hanım... Fiskosun sırası değil, kapıyı açın...

Bu mahalle karısının diline düşmektense dipsiz battal kuyulara düşüp gebermenin daha iyi olduğunu üçü de biliyorlardı. Ama başka çare yoktu. Açmak şarttı. Çarçabuk döşeği biraz düzelterek Zarafet'i içine yatırıp yorganı üstüne çektiler. Leğeni bir çarşafla örttüler. Elden geldiği kadar her yana çok çabuk bir çekidüzen verdikten sonra kapıyı açtılar.

— Bu saatta kurt kuş uykuda, siz geceyarısı buraya toplanıp da ne kumpas kuruyorsunuz? (Leğene doğru gidip örtüsünü kaldırarak) A... a... a... Bu ne bu? Hanginizin içi boşandı böyle? Sanki bir dana boğazlamışlar gibi leğen kanla dolmuş. Deminden tevekkeli acı acı haykırmıyordunuz?. Bir insan bu kanı dökünceye kadar kim bilir ne acılar çeker. (Döşeğe yaklaşarak Zarafet'in yorganını ucundan biraz kaldırarak) Hay yetişme Fellâh... Döşekte kurna başı soygunu gibi çırıl çıplak yatıyor... Bu kan Araptan mı geldi?

Rebia — Zavallı kanlı basur çekiyor da bu gece fena halde sancısı tutmuş, biz de yalnız bırakamıyoruz...

Azize Hanım — Hay tövbeler olsun inanman... Kanlı basurdan böyle leğen doluları kan gelmez. Hem o deminki bağırış basur haykırası değildi. O, dünyaya çocuk getirir gibi acı bir sesti. Ben kırk yıllık kadınım. Çığlığın çıkışından insanın zoru hangi tarafında olduğunu. anlarım...

Daha aralık duran kapı açıldı, içeriye Vesile Hanım girdi. Arkasından Lûtfiye Hanım, elinde değneğiyle Şekûre Hanım, Edibe, Lebibe, Meftun, Raci hep geldiler.

Rebia'yla Eleni, işin pek dallanıp budaklandığını anladıklarından daha ağız açmalarına meydan vermeden leğeni karşılıklı birer yanından tutup götürerek helâya boşaltılar. Her ağızdan:

— Deminki o bağrışma neydi? Ortalığın bu hali, bu kanlar nedir? Zarafet neden böyle kendinden geçmiş yatıyor? soruları başladı. Azize Hanım, sözünün önem derecesini anlatmak için manalı kırışıklar beliren yüzüyle herkese birer gülümseme dolaştırıp herkesten önce cevap vermeye atılarak:

— Odamda uyuyordum. Acı bir bağırma oldu. Uyandım. O ne haykırmaydı Hanım... Acaba komşularda menzil üstünde bir kadın mı var? A zavallı, Allah kurtarsın dedim. O haykırış ancak ebe sandalyesine oturup ağrının son anlarına gelmiş olanlardan duyulur. Etrafa kulak verdim. Komşular uzak. Bu haykırma yakındaki köşklerin birinden gelse böyle insanın kulağının dibinden işitiliyor gibi bu kadar hızlı gelmez. Burada gebe yok... Merak ettim, aşağıya indim. Bütün oda kapılarını dinledim. Hiç bir yerde çıt yok. Nihayet Zarafet'in kapısına geldim. İçeride mırıl mırıl bir konuşma var. Sanki dışarıdan duyulmasın diye çok yavaş konuşuyorlar. Sonra kulağımı kapıya verdim. «Getir şu

lambayı bakalım, kız mı oğlan mı?» dedi birisi. Yahut vehimden, kuruntudan bana öyle geldi. Allah'ın bildiğini kuldan ne saklayayım? Kapıya vurdum. İçeriden bir şey yerleştirir gibi bir gezinme oldu. Neden sonra kapı açıldı. «Bu hal ne?» diye sordum. «Zarafet'i kanlı bosur tuttu, onu bekliyoruz» dediler. A kardeşler, bu yaşa geldim, ne böyle basur gördüm, ne de öyle haykırma... Ben de onların yalancısıyım. İşittiğimi, gördüğümü söylüyorum. Günahları üstlerinde kalsın.

Azize Hanım, pek bönce bir sade görünüşle mahalle karılarına özgü bir dedikoduculuk egzersiziyle işin korkunçluğunu oradakilerin gözlerinde aslından beş on kat daha büyültmeye uğraşıyordu. Meftun Bey, odadaki hali görünce, Azize Hanım daha ağzını açmadan gerçeği anlamış, Zarafet'in hastalığının çeşidini o anda keşfetmiş, bu kanlı basurun Şaban'la olan sürekli sevişmenin acı sonucu olduğunu bilmişti. Gerçek meydana çıksa, aile terbiyesi adına o saatta Şaban'la Zarafet'in evden kovulması gerekecekti. Halbuki uşağın da aşçı kadının da birikmiş birçok maaşları vardı. Bunları bir defada vermek olamayacaktı. Kendine on altı bin lira piyango çıkmış bir kimsenin birkaç yüz kuruşu ödeyememesi dosta düşmana garip görünecekti. Bundan başka Şaban'la Zarafet'in bazı usullere artık elleri yatmış gibiydi. Meftun Bey, bu ikisinde, şu kadarcık bir alışkanlığı sağlayabilmek için neler çekmişti neler. Bundan sonra gene dört-beş mecidiyeye tutacağı hamhalat hizmetçileri bunlar kadar inceltebilmek için ne kadar emekler harcamak gerekecekti. İşte bu nedenlere dayanarak Meftun Bey, Azize Hanımın kötü diline karşı, Zarafet'i korumayı gerekli görerek dedi ki:

— Azize Hanım! Zarafet'in hastalığını öyle kendiliğinizden enine boyuna mana vererek çeşitli yollarla açıklamaya kalkışmayınız. Günahtır. Zavallı Arap kendi derdiyle uğraşıyor. O geçen sene de tıpkı böyle hasta olduydu. Geçmek bilmez bir kanlı basuru var. Her sene bu vakitler, üzüm vakti tepiyor. Zavallıyı yatırıyor. İşte bu sene biraz zorlu yakalamış.

Bey'in Zarafet'i bu kollamasına, böyle ateşli ateşli korumasına karşı Azize Hanım bozuldu. Dudaklarını ısırarak:

— Affedersiniz, basurun bir de bu türlüsü olduğunu bilmiyordum. Zarafet'in her sene böyle bir dert geçirmek âdetiyse, Allah şifalar versin demekten başka kimseye bir söz düşmez. Bu hastalığına o, kendi alışmış, sizi de alıştırmış demek oluyor. Her sene böyle ha? Doğrusu onun çok dayanıklı yapısı, sizin de pek geniş bir anlayışınız varmış...

Azize Hanım, iddiasında öyle kolayca yenilen kadınlardan değildi. Onun işi gücü, sanatı dedikoduculuktu. Bazı sanat sahipleri, zaman geçtikçe, işlerinin ince taraflarını nasıl öğrenirlerse Azize de en olağan bir şeyi önemli bir konu haline getirmek, rastladığı bir şeyin, işittiği bir sozun dedikoduya en elverişli noktalarını seçmekte aşırı bir ustalık kazanmıştı. O, şimdi Zarafet'in hastalığındaki antikalıktan daha önemli ikinci bir mesele çıkarmak tarafına akıl yoruyordu. Meftun Bey, Arabı neden böyle ateşle koruyordu? Zarafet'in çocuk düşürmesinden ona ne sorumluluk gelirdi ki bu kadar telâşa düşüyordu? Evet, evet... Meftun, göz göre göre bir gerçeği gizlemeye çabalıyordu. Bunun sebebi ne olabilirdi?

Azize, göz kuyruğuyla Edibe'ye, önemli keşiflerde bulunduğunu anlatan acele bir işaret geçti.

Azize Hanımın ağır suçlamalarına karşı Meftun'un koruyuşu Zarafet'in namusunu geriye vermek için aile halkınca yeterli bulundu. Hastanın yanına yalnız Eleni'yi bırakıp hepsi odadan çıktı. Azize, Edibe'yi kolundan tutup yalnız bir köşeye çekerek:

— Gördün mü kocan Araba nasıl sahip çıkıyor, kabahatini örtbas etmeye uğraşıyor?!.

— Acaba neden Azize Hanım?
— Ay, alık karı anlayamadın mı?
— Yoook...
— Arabın hastalığı eğer çocuk düşürmek değilse ben bu iki elimi bileklerimden keserim.
— Etme Allahasen...
— Etmesi metmesi yok. İşte iş dediğim gibi...
— Öyleyse kocam bu namussuz Arabı neden koruyor?
— Ay hâlâ anlayamıyor musun, şaşkın?
— Hayır.
— Çocuk kendinden de onun için...
Edibe, fena halde bozulur. Düşmemek için duvara dayanarak:
— Aman Azize Hanım, amma da yaraştırıp uydurursun ha ...
— Bunun yaraştırması, uydurması filânı yok. Kör kör parmağım gözüne.
— Bu herif bu kadar midesiz mi?
— Erkeğin gözü kızınca artık onda mide, gönül kalmaz. Ne bulsa hazmeder. Muhasebecilerin Kademhayır'ı bilmez misin? Günün birinde gümbür gümbür bir oğlan doğuruverdi. Kimden dediler, «Küçük Bey'den» cevabını verdi. O marsık gibi Arap, «Küçük Bey'in bana ilgisi vardır» dedi. Dünyada her şey oluyor kızım. Erkek kısmı dört tane rakı da ziftlendi mi artık onun için Arap da bir, çorap da. Bazı erkeğin perisi düşkün, süfli olur. Ne pisboğaz herifler vardır. Arapları hanımefendi edip köşeye oturtan kerliferli efendiler olduğunu bilmez misin?
— Bu kör olası kocam benim hiç mi hatırımı saymaz? Bu herzeyi nasıl yemiş?
— Hesapça bu naneyi daha seni almadan yemiş olacak.
— Öyleyse maymun, beni alacağına Araba nikâh olsaydı.
— Kızım onun ne sende gözü var, ne Arapta. Böylelerine «şıpsevdi» derler, şimdi sever, şimdi geçer. Otlakçı tabiatlı olurlar. Seni de sever, beni de, ötekini de, berikini de. Dur bakalım, daha ne gördün? Bunlar öyle üç - dört tane kadınla kalmazlar. Bazı erkek, kızım, kadın oburu, sevda tosunu olur. Dişehline bir türlü doyamaz. Bazı kadın da erkekçil olur. Bir kere gözü kızdı mı artık dünyayı görmez. Ne tekdirle uslanır, ne dayakla. Hiç bir şey kâr etmez. Mutafların Huriye'yi bilmez misini? Kadının gözüne ne koca, ne evlât, ne ana, ne baba, hiç bir şey, dünya bile gözükmedi. Bari sevdiği de bir ahım şahım olsa yüreğim yanmaz. At hırsızı kılıklı bir herif. Tanrı hepimizi bu iki türlü azgınlıktan da korusun. A, büyük söylememeli, insanlık hali bu. Daha genciz, Mevla saklasın. Sen bundan sonra bu Didon'un (Bu, iki karasında Meftun'un adı geçtikçe Azize onu alay olsun diye bu isimle anardı.) yüzünden neler çekecek, neler görüp işiteceksin...
— Efendi babam beni böylesine vereceğine keşke kuyuya ataydı.
— O cimriliğinden dolayı bu işi yaptı. Ama sonra çok pişman olacak, görürsün. Vah zavallı Edibe... Daha ağzın süt kokuyor. Koyduğum yerde otluyorsun. Nasıl bir herife düştüğünden haberin yok. Gözünü aç, kulağını oraya buraya ver. Dört yanı bir kolaçan et, çok şeyler öğrenirsin. Ben sana şaşacak bir şey daha söyleyeyim mi? Akşama sabaha böyle bir kanlı basura Matmazel Eleni de uğrayacak. Azize dedi, dersin. Arabı boşlamayan bu aç gözlüler, Eleni'yi sağlam bırakırlar mı hiç? A, kaşlı gözlü kız, Allah için Rum dilberi. Eleni Zarafet'ten daha akıllı çıkar da basurunu İspitalya'da iyileştirirse onu bilmem. Zarafet gibilerinin pek çoğu da Yenibahçe veya Haseki kadınlar hastanesine gidip bu marifeti orada becerirler ama, Arap nasılsa boş ulunmuş. Vaktinde oralara kapağı atamamış. Belki bu ilki, acemiliğidir. Bir ikinci, üçüncüsünde

hepsini öğrenir, usta olur.

Zavallı Edibe'nin gönlünde kocasına karşı öyle bir düşmanlık ve bu düşmanlıkla birlikte öyle kuvvetli bir sevgi belirdi ki birdenbire neye uğradığını bilemedi. Geceleri kocası onu aldatıcı okşamalara boğdukça, şimdiye kadar kendinden başka kadın yüzü görmemiş olduğu hakkında verdiği garantileri ve bağlılıkla sevgisinin ölmezliği üzerine ettiği yeminleri dinledikçe bu tatlı yalanlara hep inanıyor, Meftun gibi çok bilmişlik ve ustalıkla isim yapmış bir erkeğin kalbini böylesine büyülediğinden dolayı âdeta böbürleniyor, kendi kendini kutluyordu. Ama görünüşte yalnız herkese değil, kendine karşı bile kocasını sevdiğini açıklamak istemiyor, her gün dilinde türlü yakınmalarla «Allah beni bu heriften tez günde kurtarsın» pelesengini de bırakmıyordu. İşte Azize Hanım antlarla söylüyor: Kocası olacak o Didon herif meğerse ne malmış, ne matahmış böyle... Kendinden önce başka kadın yüzü görmemiş olduğu hakkındaki o gülünç, o aptalları kandıracak o koskoca yalanı şöyle bir yana dursun, meğerse sevda defterinde karasına varıncaya kadar renk renk sevgililer varmış. Kadın oburu, yok sevda tosunu, yok aşk tekesi, daha bilmem nelermiş neler... Kocasının kendisinden önce başka kadınları sevmiş bulunması hele her erkeğin düşkünlük göstermeyeceği Zarafet gibi zenci aşçının tiksinilecek kucağında bir zevk bulmuş olması Edibe'yi pek kızdırdı. Onun yalan söyleyen dudaklarını ısırarak, boğazını sıkarak, her tarafını didik didik didikleyerek densiz, şımarık bir mahalle kızı coşkunluğuyla ondan güçlü bir öç almak istiyordu.

Kocasının evlenmezden önce başka kadınlarla sevda kucağına düşmüş olması, Edibe'nin gönlünde öyle bir bora koparıyordu ki, yüreğinden zehirli bir sıcaklığın süzülerek damarlarına yayılıp bütün sinirlerinde insanı kesen üzüntüler, bütün vücudunda bir kesiklik, bir dermansızlık yarattığını seziyordu. Acaba sevgi denilen şey bu muydu? Hayır bu temiz, saf bir sevgi değildi. Her cennetin ruh okşayan zevkleri karşılığında bir de cehennem bulunmak, yani birinin olanak tasarlaması, ötekinin de varlığını gerektirmek insanlığın ezeli kaderi olduğu gibi Edibe'deki bu şiddetli hal de sevgiyle bir sanılan ve adına kıskançlık denilen, kapladığı kalbi her an kemiren o kuduz ejderha idi.

Zarafet'in bir ev halkını ayaklandıran kanlı basurunun meydana çıktığı heyecan verici geceden bir gece sonra aynı hal Rebia'nın odasında geçer. Kızcağız aynı dertten kurtulmak için çaldığı ilâcın kurtarıcı, iyileştirici etkisine baş vurur. Zarafet'in bir gece önceki can paralayan haykırışlarına, dayanıksızlığına, Arap yaygaracılığına vererek kendisi acının kuvvetinden ölmek derecesine gelse bile vık dememek, hiç bağırmamak kararıyle ilâcı kullanır. Ama o çalınmış ilâç, vücudunda etkiye başlayınca kararında ayak diremeye imkân göremez. Dayanma gücü kırılarak Zarafet'i sessiz saydıracak bir güçle ortalığı çınlatmaya başlar.

Yardım çağıran kızın haykırışlarına en önce Eleni koşar. Hastayı görüp, hastalığın çeşidini anlayınca bir akşam önce geçen deneyin yardımıyle, leğen, havlu, bez, su ve benzeri gibi bu işte gerekli şeyleri öğrenmiş bulunduğundan hemen hepsini hazırlar.

Eleni aynı felâkete kendinin de uğrayacağını bildiğinden, bir kaza olursa, kullanmak üzere Zarafet'in ilâcından aşırmaktan o da geri kalmamıştı. Ama ilâcın bu ikinci etkisindeki kuvveti de görünce pek ürktü. Allah göstermesin, böyle bir hale kendi de uğrasa ölümle kalım arasında can yakıcı ağrılar, dayanılmaz sancılar geçirmektense herkesin - dedikodusuna bakmayarak İspitalya'ya gidip düpedüz doğurmanın daha iyi olacağını anlamış ve buna karar vermişti. Sonra kundağı kucağında hastaneden çıktığı zaman kendine o evlâdı veren Tanrı'nın elbette yiyeceğini de vereceğine inanıyordu.

Eleni her şeyi hazırlayıp Rebia'yı leğenin önüne oturttuktan sonra ailenin ötekileri birer - ikişer sökün etti. Çığlığı duyan, gözlerini ovuşturarak hastanın odasına koşuyordu.

Hastalığın çeşidini sormaya gerek var mı?

Eleni hastalığı anlamış, sanki tabelaya şöylesine bir kayıt düşmüştü: «Kanlı basur!» Leğenin içindekiler, bez parçalarının kırmızı bulaşıkları bu derdin gerçekten kanlı olduğunu gösteriyordu. Ama aile üyelerinden bazı saf olanlar, bu korkunç basurun Zarafet'ten yirmi dört saat içinde çarçabuk Rebia'ya geçişine pek şaşıyorlardı. Bu hastalık da kolera kadar çabuk bir bulaşma gücü mü kazandı? Acaba bir gece sonra evdeki kadınlardan hangisi bu korkunç hastalığa yakalanıp odasında kanlar saçacaktı? Hatta zavallı kadın nine Şekûre Hanım, kızlarından önce kendi başından korkarak mevsimin bu derdi doğurması tehlikesinden korumak için artık o sonbaharda ağzına üzüm, kavun, meyve ve zeytinyağlı yemekler koymamaya karar verdi. Oradakiler içinde aldanmayan yalnız birkaç kişi vardı. Azize Hanım da bunlar arasındaydı. Kadın, önce haykırışı işitip sonra leğeni ve kanları görünce hemen Edibe'nin kulağına eğilerek en zehirli alay sesiyle:

— Dün gece ben sana demedim miydi? Yalnız tahminimde yanılmışım. Eleni'den beklediğim hal Rebia'da ortaya çıktı. Rabbim hepimizi korusun. Bu kanlı basur bu eve fena dadandı. Bizim komşunun oğlu çapkın Zihni belsoğukluğuna uğradığı zaman «Gece rüyamda aldanmışım da sidik zoruna uğradım» derdi. Yatıp yatıp kalkardı. Asıl derdi ne olduğunu kimseye, karısına bile belli etmezdi. Bunu bana hizmetçi kız söyledi. Şimdiki hizmetçi kızlar efendilerinin gizli dertlerini karılarından iyi biliyorlar. Aman Yarabbi, hastalığın adını değiştirmekle herkes aldanıyor, her şey olup bitiyor, bu evde türeyen kanlı basura da güleyim bari.

Edibe Hanım, düşünceli bir halde:

— Dün Akşam Arabı o hale koyan Meftun Beydir diyordun. Şimdi Rebia için ne diyeceksin bakalım?

Azize Hanım, fıldır fıldır dönen gözlerini etrafta bir dolaştırdıktan sonra:

— Kızım, Allah sana sabırlar versin. Rebia için de gene dün gece söylediğimi söyleyeceğim. Gene o diyeceğim.

— Kimi?

— Kocan Meftun Beyi...

Edibe atılıp iki eliyle Azize'nin ağzını kapayarak:

— Aman Allah aşkına sus. Artık yalan söylüyorsun. Kocama iftira ediyorsun. Bu kadarı da günahtır.

— (Kızarak) Ben hiç bir zaman yalanı, iftirayı kabul etmem. Gözümle görmüş gibi biliyorum ki o. Bu marifeti yapan gene Meftun.

— Nasıl biliyorsun? Neden anladın?

— Canım bunda bilemeyecek, anlayamayacak ne var? Meftun Bey seni almazdan önce Vesile Hanım kızını ona vermeye uğraşmış, âdeta nişanlamış bile...

— Evet... Öyleymiş. Ben de işittim.

— Bunu sen de işittin mi? Hay Allah razı olsun. Bir evin içinde bir oğlanla bir kız nişanlı gibi bir halde bulunurlar, nikâh düğün uzarsa çoğu zaman sonu buraya çıkar.

Edibe, kocasını zaten iyi bir gözle görmediğinden, Azize Hanımın bu korkunç mantığına karşı gene yenilerek göz yaşlarıyle dedi ki:

— Ne talihsiz başım varmış. Beni koca diye bu azgın herife nasıl verdiler bilmem ki... Dilerim Bâri Hudâ'dan, efendi babam da ettiğini bulsun inşallah... Buna koca dememeli, artık başka bir ad bulmalı.

— Bu herif, koca değil, âdeta kadınlar içine salıverilmiş insan tekesi. Gebe kalanlar hep doğursalar, evin içi maltız keçisi mandırasına dönecek.

— Aman Yarabbi, bu ne kepazelik, ne kepazelik... Bu kötülüğe kimse bir şey

demez mi? Buna hükümet karışmaz mı? Bu herifin bir korktuğu yer, saydığı bir adam yok mudur?

— Alan razı, satan razı olduktan sonra buna kimse bir şeycik demez, kızım. Meydanda davacısı yok ki. Bu kabahati kiminle işlediğini Zarafet'e sorsan doğrusunu söylemez ki... Kim bilir uşağın üstüne mi atar, bahçıvana mı iftira eder? Rebia'ya sorsan keza... O da öldüm Allah desen kimseye bir şey söylemez. Hem baksana Edibe'ciğim, meydanda çocuk düşürmek lakırdısı var mı? «Kanlı basur!» işte o kadar. Kavun, üzüm yemekle, pisboğazlıkla gelmiş bir dert. Buna Allah şifalar versin demekten başka kimin ne demeye hakkı var? Acaba Meftun'un büyük, küçük anaları da bu dubaraya inanıyorlar mı? İnanıyorlarsa ne alık karılar... İnanmayıp da öyle lüzum gördükleri için susuyorlarsa ne kepaze şeyler. Kadın nine Şekûre Hanım inanıyor. Zavallı kocakarı pek bön. İnsanın yüzüne bel bel bakıyor. Evin içindeki bu salgın basur hastalığına uğrayacağım diye zavallının ödü kopuyor. Ben Şekûre'nin kulağını büküvereyim olmaz mı? Kadıncağıza bu basurun cinsini azıcık çıtlatıvereyim.

— Ya sonra bir patırtı koparsa?

— Ne patırtısı kopacakmış? Belki herif büyük anasından utanır da bu haltı bir daha yemez.

İki kadın böyle fıskos konuşurlarken yanlarına Lütfiye Hanım gelerek:

— A, nedir bizim evin içine bulaşan bu basur hastalığı? Benim de göbeğim koparılıyor gibi geliyor da ödüm patlıyor. Sakın yarın akşam da ben tutuluvermeyeyim? Şaka söylemiyorum, vallahi karnım burgup burgup duruyor. Ay, gideyim de biraz kakule, nane şekeri filân yiyeyim.

Lütfiye Hanım gider. Azize Hanım, kaynananın salına salına yürüyüşüne arkasından bakarak:

— Ay, hastalığa bu da özeniyor. Sürdüğü avuç avuç pudralar, giydiği boncuklu, kırmalı hırkalara bakarsan onun da bu türlü hastalığa çanak açan takımından olduğu anlaşılıyor ama, ah zavallı, vaktin geçmiş, her hastalığın birer mevsimi olur a köhne civanım... Senin gibi üç yirmisindekiler küfe küfe üzüm, kavun yeseler gene basurun bu türlüsüne uğramazlar. Üzülme, gönlün rahat olsun.

Şekûre Hanım, torununu o acıklı halde görünce uzun zaman bakmaya dayanamadı. Sofaya çıktı, hasır koltuklusuna oturdu. Her zaman yaptığı gibi kendi kendine söylenmeye başladı. Azize Hanım, ihtiyarın yanına yaklaşarak:

— Büyük Hanımcığım, ne söyleniyorsun burada?

— Nasıl söylenmeyeyim kızım, yüreğim kan ağlıyor. Rebia kız ne hale gelmiş, bakmaya yüreğim dayanmadı. O nasıl yere batasıca hastalık öyle? Ben böyle basur hiç görmedim.

— Evet, basurun sunturlusu, dostlar başından ırak.

— Leğende kızgın küllü su yapsalar da kızı üzerine oturtsalar iyi gelmez mi acaba?

— (Ağzını çarpıtarak) Ha? Bilmem. Kızgınlıkla gelen hastalık belki kızgın külle geçer.

— Ne dedin yavrum? Bu hastalık Rebia'ya kızgınlıkla mı gelmiş? Kime öfkelenmiş bu kadar?

— Öfkelenmesi filânı yok. Doğrusunu söylemeye bir türlü dilim varmıyor. Anlayışlı, kırk yıllık bir kadınsın a büyük hanımcığım. Hiç böyle basur olur mu? Anlayıversene? Arabın dün akşamki hastalığıyle Rebia Hanımın bu akşamki hastalığı ikisi bir illet.

— Ha, öyleymiş. Kıza Zarafet'ten geçti diyorlar ama,. boş lakırdı. Araba nerden geldi? Kepsi Rabbimden. Kimsenin hastalığı kimseye geçmez.

Azize Hanım, içinden söylenerek:

— Aman bu bunak karı da vurdum duymaz. Her şeyi başa kakarak söylüyorum da bir türlü

anlamıyor. A, artık çatlayacağım. (Açıktan) Büyük Hanım, büyük Hanım, onların hastalığı senin anladığın türlüsü değil. Dert düşürüyorlar, dert...

Büyük hanım biraz şaşalayarak:

— Dert mi? On yedi yaşındaki bir kızoğlan kızda böyle avaz avaza düşecek ne derdi olurmuş? Rebia'mı ben bilmez miyim? Gül gibi kızdı, bir şeyciği yoktu. Hem benim evlâtlarım sızdırılmış altına benzerler. Tanrı'ya emanet.

— Evlâtların sızdırılmış altına mı benzerler? A kadın çoktan onların ayarı bozulmuş. Vah zavallı, senin bir şeyden haberin yok. Senin anlayacağın, düzcesi torunun çocuk düşürüyor. Şimdi kafana dank dedi mi?

Zavallı Şekûre Hanıma büyük bir şaşkınlık geldi. Gözleri büyüdü. Hiç bir şey söylemeden afal afal karşısındakinin yüzüne bakıyor, Azize Hanımın en kaba bir açıklıkla anlatmış olmasına karşı, gene bir şey anlamaz görünüyor. Azize bu sefer el, kaş, göz işaretleriyle düşüncesini açıkça anlatmak isteyerek:

— Çocuk düşürüyor, çocuk...

— A, a, o nasıl söz? Rebia'm daha kocaya varmadı ki?

— İşte fenalık orada ya? O guguruklar, süslü yeldirmeler, seyirler, seyranlar, göz süzmeler, işmarlar, Çiftehavuzlar, Fenerler, Kuşdilleri, geceleri sabahlara kadar Allah'ın dağında, bayırında sürtmeler... Ne olacak ya? Elbette sonu işte buna çıkar. Bizim büyük analarımız kıyamete yakın kızlar kocasız doğuracak demezler miydi? İşte ne dedilerse oluyor. Akıllarımızı başlanmıza toplayalım. Vakitler yakın. Dün gece Zarafet'ti, bu gece Rebia. Bakalım yann geceye de burada içimizden kim doğuracak.

Bu son sözler, ihtiyar kadının üzerinde sanki bir yıldırım çarpması etkisini gösterdi. Başı arkaya devrildi, yüz morardı, ağız çarpıldı. Gözler bir noktaya dikildi. Hafif bir hıçkırık gibi bir-iki sarsıntı geçirdi. Sonra taştan bir yığın haline geldi.

Azize Hanım, bu zavallı, saf ihtiyara ansızın indirdiği bu öldürücü vuruşun korkunçluğunu anladı, ama iş işten geçmişti. Bilgisizlik ve nobranlıkla adam öldüren bu karı hemen:

— A dostlar koşunuz, Büyük Hanıma bir şey oldu... yaygarasıyla ev halkını oraya topladı. Her ağızdan çıkan sorulara şu cevabı veriyordu:

— Vah zavallı Büyük Hanım. Şimdi benimle güzel güzel konuşuyordu. Bir şeyciği yoktu. Birden bire iki-üç defa mangalda cezve kaynar gibi hıkmık etti. Gözleri karşıya dikildi. «Büyük Hanım ne yapıyorsun? Etme ayol kendine gel, hişt hişt» dedim, yüzünü okşadım, kolunu kımıldattım. Büyük Hanım nerede? Koydunsa bul. Ah, ne iyi kadındı.

Hekime uşak koşturuldu, bütün yüzleri hemen derin bir üzüntü kapladı. Köşeden bucaktan üzüntülü, kesik iniltiler, gözyaşları, ağlamalar, «Vah anneciğim» gibi yaslı sözler duyulmaya başladı. Orada bulunanlar içinde kederli göz yaşlarını silmek için meydana en büyük mendili çıkaran gene Azize Hanım oldu. Ağlayanları bütün bütün coşturmak için ölünün iyiliklerini saymaya girişerek:

— Ah, ne kadar ağlasanız, göz yaşı dökseniz yeri. Öyle nur gibi anayı bir daha nerede bulursunuz? Döşeğe yatmadan, kimseciği usandırmadan uçtu gitti. Ne kadar sevap işleyen bir kadınmış. Cennet kuşu... Ölüm kaşla gözün arasında derler. Ah, bakınız ne kadar doğru... Bir varmış, bir yokmuş. Ah bu gaflet dünyası. Ah bu kalın. kafalarımız. Ölümü, ahreti bir dakika aklımıza getirmeyiz de dedikodudan hiç baş kaldırmayız, birbirimizi yiyip. dururuz. Adam, ne oluyoruz? Dünyanın malı dünyada kalacak. Yiyeceğimiz bir lokma, giyeceğimiz bir hırka değil mi? Her koyun kendi bacağından asılacak. İşlediğinin hesabını herkes kendi verecek. Herkesin dırdırı, iyiliği, kötülüğü ne üstümüze? Zavallının dün sabah kahvesini pişirip eline ben verdimdi, «Zahmet oldu

kızım, helal et» dedi. A, ne lazım, doğrusunu söylemeli. Hak, hukuk bilir kadındı. Benden yana bol bol helal olsun. Hiç incinmedim. İşte bu sabahki kahvesine yetişemedi. Ah yalancı dünya...

BEYOĞLU'NDA Mösyö Mc Ferlan'ın evinde Şark Akademyası (Doğu Akademisi) adıyle üyeleri kadınlardan ve erkeklerden olan bir bilgililer topluluğu kurulmuştu. Topluluğun böyle iki cinsten kuruluşu ona dünyadaki akademilerin en renklisi olarak güzelliğini veriyordu. Derneğin biri kadın ve biri erkek iki başkanı ve kırk üyesi olması kararlaştırılmışsa da memleketimizin bilgi piyasasında yıllardan beri sürüp giden büyük kıtlıktan dolayı o övünülecek yere şeref verecek bilgili kimselerin üzülünecek azlığı üyelerin şimdilik kırka oranla yarıdan da pek az olarak kurulmasını gerektirmişti.

Başkan Mösyö Mc Ferlan, kadın başkan Madam Şehim'di. Kadınlar sıra ve oy bakımından üstündüler. Meftun Bey, üyesi olduğu bu derneğe o sıfatla kardeşi Raci'yi de sokmayı becermişti. Kızkardeşleri Lebibe Hanım da, akademinin görünmez üyelerindendi. Hiç bir zaman toplantılarda bulunmaz, ama her haftanın tutanaklarını okuyarak oy kullanırdı. Derneğin kuruluş nedeni alafranganın iyi geleneklerinden, doğuda uygulanabilecek olanları hemen yaymaya hizmet ederek halkın zihinlerini aydınlatmaya çalışmaktı. Bu bir çeşit propaganda laique (layik propaganda) demekti ki doğunun daha yontulmamış bazı kabalıklarını batının bilgi ve incelik süzgecinden geçirerek beyinlerimizi inceltmek ve yaşayışımızı Asyalılık pürüzlerinden kurtarmak gibi iyi bir niyetle kuruluyordu. Derneğin kuruluşu ardından ilk olay, Şekûre Hanımın ölümü oldu. O gece Meftun Beyin evine hekim getirilip ölüm olayı gerçekleştikten sonra, Erenköyü'nden Beyoğlu'na telgraf çekildi. Ertesi günü dernek olağanüstü toplantı yaparak Başkan, ölüm kalım hakkında Fransızca aşağıdaki nutku çekti:

— «İşte yaşamak denilen şey böyledir. Bir gün önce bir aile bütün üyeleriyle şen ve esenken birkaç saat sonra ansızın gelen bir ölümle bu keyif ortadan kalkıyor, yüzleri ayrılık acısı bürüyor, o şen aile bir anda mateme boğuluyor. Mutluluğumuz süresindeki bu ölümlülüğü biz ancak böyle acı bir deneme saatında görüyoruz. Sonra her şeyi unutuyoruz.

Mezbahaların yakınındaki çayırlarda süreksiz bir sevinç içinde otlayan koyunlar gibi hayatın zevklerinde budalaca bir ölümsüzlük, sonsuzluk tasarlayıp kendimizi aldatarak yapma zevkler peşinde dolaşıp duruyoruz. Sonu böyle kesin bir karanlığa varan yaşama gösterişinden tat almak, bunca açık gerçeklere karşı gözlerini yummak, işte insan zekâsı... İşte milletlerin çalışma ve emeklerinin vardığı nokta. İşte bilginin ve tekniğin amacı. İşte felsefenin sınırı.

Hanımlar, Efendiler,

Bir aile içinde yakınlardan birinin ölümü, bu felâket, yıkımların en büyüğüdür. Ama niçin saklayalım? Bugün büyük annemizin başına gelen bu üzücü hal, yarın asıl anamızın başına da gelecektir. Öbür gün amcamız, daha sonra kardeşimiz hep birer birer bu çukura yuvarlanmaya adaydırlar. Hep sıramızı bekliyoruz. Gidenleri mezarın altına kadar saygıyla geçirmeye alışalım, yavaş yavaş kendimiz de alışalım. Çünkü zaman olmak bakımından sonsuzluğa karşı çabuk yürümekte yüzyılların dakikalardan farkı yoktur. Şu anda ölümle aramızda pek uzun saydığımız yol, ölüm gelince sıfıra, hiçe iner. Çünkü her zaman bitip tükenmek bilmez bir uzaklık şeklinde tasarlanılan bu yol, mezarlarda uyuyanların hepsini aldatmış olan bir zaman serabıdır. Yaşamaya ahmaklar gibi ebedîlik dileyerek bağlanmayalım. Ölümden gereksiz yere korkmayalım. Hayatın içyüzünü eşeleyebilenler gene ölümü anlamaya en fazla yaklaşmış olurlar.

Korkulacak şey ölüm değildir. Belki, bilgisizcesine bir sevda ile dileyip durduğumuz hayatın sonsuzluğudur. Of, iki gerçeği gören düşünürler için bu tamlayı söylemek bile

ruha ağırlık veriyor, beyni sıkıyor, yaşamada sonsuzluk... Filozofları, aklı başında insanları iğrendiren, yakınmayla göz yaşı döktüren, zalimlere çeşitli cinayet nedenleri hazırlayan insanlık sefaleti bizimle ebedî olarak yaşayacaktır. Bu iyileşme bilmez manevî hastalıklar, elemler, göz yaşları sonsuzluğa kadar sürüp gidecek mi? Çünkü şimdiki uygarlık, övündüğü bağrından bu sefaletleri kovup çıkaramadı.

Hanımlar, Efendiler,

Tabiatın hükümlerine boyun eğmekten başka çare yoktur. Ne şükrederek, ne eleştirerek onun buyruğunun bir noktasını bile değiştiremeyiz. Bizim yapacağımız, bu dünyaya çağırılınca gelmek, yol verilince gitmektir. İşte bize zorla yüklenmiş bir görev... Bunu yakınarak ayıplayıp azarlayarak yerine getirmek tıpkı yaşamak için pazı kuvvetiyle çalışmaya mahkûm bir hizmetçinin sızlanarak, homurdanarak iş görmesine benzer. Hayattan ayrılmak istemeyişimiz dünya mutluluğu masalını benimsediğimizin kanıtıdır. Halbuki çoğumuz bunu inkâr ederiz. Boş bulunuşumuzu yenemeyip de yaratılışın mayamıza kattığı zayıflıktan kurtulamayarak yaşamaktan hoşlanıyorsak, bu sevdamızı akıl ve anlayış sınırlarından uzak bir dereceye ulaştırmayalım. Hiç bir zaman ölmek istememek gibi imkânsızlığa dileğimizi bağlamak çocukluğunda bulunmayalım. Tabiat, kâinat defterinde ithalât - ihracat hanelerinde gerekli orantıyı düşünen eşsiz bir iktisatçıdır. Ölümün kazdığı çukurları doğumlar doldurur ve hatta fazlası kalır. Bir evden tabutun götürdüğünü, beşik geri getirir. Ölümün verdiği kasveti ancak doğumdan alınan neşe örtebilir.

Hanımlar, Efendiler,

Tabiatın insanlar arasında hayatı dağıtışındaki bilgili düzene dikkat edin. Bir aile arasından ak saçlılar saygı değer yerlerini boş bırakarak birer birer mezarların ötesine çekiliyorlar. Bayramlarda, kandillerde (Mc Ferlan nutkunda hep doğuluğu göz önünde tuttuğu için bu deyimleri kullanmıştır.) mübarek ellerini öpmek için karşılarında saygıyla diz çöktüğümüz, ömürlerinin kışlarında saçları ağarmış atalarımızı bugün hatırlıyor musunuz? Ellerini öpmek için önlerinde eğildiğimiz zaman kurumuş iki solgun dudağın karşılık olarak tebrik için alınlarımıza dokunduğunda ihtiyarın gözlerinden kopan iki sıcak damlayla yüzümüzün nemlendiğini çoğumuz unutmadık. Ama yaşımızın küçüklüğü dolayısıyle bu damlalardaki etkili değişi anlayamayarak o bayram sevinci içinde büyük baba ve büyük annemizin ağlamalarına şaşardık. Şimdi anlıyoruz. O zavallılar, ömürlerinin sonunda bulunduklarını düşünerek o yaşta bize veda ederlermiş. Evet bu pek acı. Ama şimdi başınızı şuraya çeviriniz. Bakınız bu pembe, tombul yanaklı, sırma saçlı, bu şen, bu gürültücü melekler nereden çıktı? O ihtiyarları ecel döşeğine uzattığımız zaman bunlar var mıydı? İşte Tanrı, acıyarak onları yakınına aldı. Bunları yerlerine gönderdi. Bugün hayatın masumluk kapısından girerken ellerinden tuttuğumuz güçsüz çocuklar, yarın bizi son dinlenme durağımıza ulaştıracaklar. Tabiatın bu kanununa karşı çıkmayarak sıramıza razı olalım. Tabiatın, değişmez Tanrı iradesinin güçlükleri karşısındaki hazımlılık ve dayanıklılık başkaldırmak değil, bunlardaki ezeli nedeni düşünebilecek fikir sağlamlığım kazanarak iyi duygular elde etmeye, kendimizi eğitmeğe çalışmaktır.

Şekure Hanım, bugün evlâtlar, torunlar bırakıyor. Bu saygıdeğer kadın, tabiata olan döl borcunu fazlasıyle ödemiş. Şimdi ona karşı yapılacak en büyük ödev, aynı yoldan, yani evlât yetiştirerek anısını kutsamaya ve sürdürmeğe hizmettir.

Derneğimizin en aydın üyelerinden olan Meftun ve Raci Beylere karşı, ezel bilgisinden ve bu gibi acı hallerde dayanma gereğinden sözetmenin bilineni yeniden bildirmeye

kalkışmak olduğunu bilirim. Ama insan, tabiatın zayıflıkla lekelediği bir yaratıktır. Hele hayatın böyle elemli deneme anlarında en fikir kuvvetlendirici bilgilerle yetişmiş sağlam beyinlerin bile sarsıntıya uğraması uzak bir şey değildir. Bir insan bilgice, duyguca kedere uğramış arkadaşının aşağısında bulunsa bile bu gibi büyük karamsarlık ve yas zamanlarında dostlarını dilinin dönebildiği kadar yatıştırıcı sözlerle avutmakla görevlidir. Şurada hazır bulunan iki yaslı kardeşe derneğimiz adına baş sağlığı dileklerimi sunarım.»

Şu nutkun söylenişinde iki kardeş gerçekten üzülmüşlerdi. Hele Raci, birkaç damla yaş dökmekten kendini alamayarak şöyle düşünmüştü:

— Adına Mc Ferlan denilen şu adamın ne kadar ahlâk düşkünü olduğunu biliyorum. Bilgisini kendisi kullanmayarak sözleriyle binlerce kişiyi aydınlatmaya gücü yeten sefahete düşmüş ne duygulu insanlar var. Şimdiki ilerleyişin en korku verici hastalıklarından biri de bu. Mc Ferlan'ın bilgisi, zekâsı kendi memleketinde geçinmesine yetişmediği için ekmek aramaya buraya gelmiş. Avrupalının bilgisi noksan olan bir ahlâksızı bile böyle, her bakımdan mükemmel olanların nasıl birer ateş parçası olacaklarını artık tasarlamalı. Sözlerinde fikir ve açıklıktan uzak bir cümle yok. Hep kelimeler birer yarara dayanarak söz ipliğine dizilmiş. Ya o sözlerin sadeliği! Fransızca'daki açık söyleme kolaylığından mıdır nedir, dinleyenler içinde esnaftan biri de bulunsa bir kâtip kadar dinlediklerinden üzülür. Bizde Türkçe dille verilen, yazılan nutuklardaki o kelime kalabalığı, satırları birbirine ulansa bir endazeye varan o şatafatlı, o parlamasıyla sönmesi bir olan talaş alevine benzer kof sözler nedir? Hele ahlâk ve bilgi konusunda bazı «abstrait» (soyut) alanlarda fikir, okuyucuyu veya dinleyici karanlıktan karanlığa sürükleyerek nihayet zihni afyon gibi uyuşturan cümleler kim bilir hangi yarara dayanılarak yazılır, söylenir? Bir milleti ilerleme yolundan alıkoyan nedenlerden birincisi dilde ve anlatımdaki belirsizliktir. Bu belirsizliğin en korkuncu bazı gerçekleri söyletmemek için edebiyatçıların ve bilginlerin dillerini kekeler hale getirmeye mahkûm edilmeleridir. Anlaşılmayan sözlerle beyinler doldurulmaya uğraşıldıkça fikir, muhakeme, zekâ söner. Yerlerine ahmaklık ve aptallık geçer. Herkes okuduğu, incelediği şeylerin çürüğünü sağlamından ayırmayı başarsa, anladım sandıklarının anlaşılmaz şeyler olduğunu bilse, yahut fikir incelemelerine hiç yaramayan sahte mantık yaldızlarıyle örtülmüş saçmalardan ibaret olduğunu farketse, ilerlemeye karşı milletlerin gözlerine perde çeken engellerden en büyüğü kaldırılmış olur. Gerçeklerin kanıtlanmasına açıklık getirmek için icat edilen mantık bile yüzyıllarla saçmalığın kanıtlanması için kullanılmış bulunmaktadır.

Mösyö Mc Ferlan biraz dinlenip dernek üyelerine kısaca fikir danıştıktan sonra gene başladı:

— İnsan batıdan doğuya geçince madde âleminden mana âlemine kadar her şeydeki bütün değişmelerin gitgide artan etkileri arasında kalıyor. Bu iki çevre arasında dünyadan ahrete kadar her şey değişiyor. Doğululardа her çeşit dünya işine karşı büyük bir ilgisizlik görüyorum. Yaşamanın rahatlığını sağlayacak ilerleme nedenlerinin hiç birine önem verilmiyor. Her şeyde deve yürüyüşünü andırır o savsaklama dolu eski gidişten ayrılınmıyor. Geçmişe ibret gözüyle bakılmıyor. Şimdiki zamanın düzeltilmesini ciddî olarak düşünen yok. Gelecek için zihin yormak yararsız ve sanki günah sayılıyor. Türkler Avrupa'nın uygarlık etkilerinden tamamıyle ayrılsalar, hemen göçebeliğe ilkel haldeki insanlığa dönmek için kendilerinde büyük bir heves var. Bunun nedenlerini bazı Türklerden sordum. Şu cevabı verdiler:

— Bu dünya bir misafir evidir. O sizin taptığınız altın ve zenginlik âdeta kirdir. Bu

ölümlü dünyanın gösterişine kapılmak ahret işlerini unutmaya sebep olur. Geçici bir hayat için sonsuz olanın savsaklanması ise akla ve bilime uymaz. Siz Frenkler dünyaya taparsınız. Biz Müslümanlar ahret adamıyız.

Bu cevap güzel. Ama doğuluların sözleri, işlerine uymuyor. Size küçük, ama doğru bir örnek göstereyim. Ne zaman sûrların dışına çıksam, İslâm mezarlığını üzünülecek bir özensizlik ve saygısızlık içinde görüyorum. Ahrete bağlılık ölüme saygı göstermekle başlar. Birçok mezar kovuklarında köpekler yavruluyor. Söylemesi insana korku veren başka neler olup bitiyor. Mezarlığı kuşatan büyük yolların birinden öbürüne geçmek için mezarlıklar kestirme sayılarak ayaklar altında çiğneniyor. Ataların kemiklerini ve dininizi millete ve hayvanlara çiğneniyor. Ataların kemiklerini ve dininizi millete ve hayvanlara çiğnetmekten korkmuyorsanız yüzyıllar süren özensizliğinizden dolayı devrilmiş, yıkılmış, yerlerde sürünen, bazıları Kur'an ayetleriyle süslü (Frenkler yazı ve nakışlarla kitabeler hakkında incelemeler yapmak için birçok mezar taşlarının fotoğraflarını çektikleri için bu meselede az çok bilgi sahibidirler.) mezar taşlarını küstah ayaklarla nasıl tepip geçiyorsunuz? Ahrete ve dine karşı gösterdiğiniz saygı ve bağlılık bu mudur? Avrupa'ya kadar gitmeyelim. Feriköy'deki, Şişli'deki Hıristiyan mezarlıklarını çevreleyen sağlam duvarları, demir kapıları, temiz, güzel, bahçe şeklindeki ağaçlıkları dikkatle korumakla görevli bekçileri görmüyor musunuz? Dünyaya tapanlarla ahretle uğraşanların öbür dünya için karargâh kurdukları yerlere bakınız. Ölüye, ölüme saygı eseri hangisinde var denilse ne cevap verilecek? Ahrette sevaba ulaşmak çalışmakla olur. Siz, doğulular aslında tembel, uyuşuk adamlarsınız. Çalışmamak için bir şeye bir özür icat ediyorsunuz. Müslümanlık ilerlemeye yol açan pek yüce bir dindir. Uygarlaşmak için bu yüce dini engel diye göstermek büyük, bir günahtır. O kadar büyük bir günahtır ki dine iftira ve bu tembellikte devam ederseniz çekeceğiniz ceza pek ağır olur. Bu cezayı dünyada komşularınız, ilerlemiş milletlere çiğnenmekle, ahrette de kimbilir nasıl ağır cezalarla çekersiniz. Sizde cenazeler çoğu zaman ölümün olduğu yerden gelen beş on kişiyle kaldırılıyor. Uzakta bulunan dostlarınız, ahbaplarınız bu son hizmette bulunmak için ölüm işini vaktiyle haber alamıyorlar. Derneğimizin kâtibi bu gibi üzücü hallerde gönderilmesi âdet olan. ve adına «lettre de fair part» denilen bir davetiye örneği yazsın. Bastırarak gerekli kimselere göndersin. Birkaç tanesi de yayınlanmak üzere gazete idarehanelerine gönderilsin. Bütün dostları cenazeye çağırmaya aracı olarak derneğimiz, ölen hanım için saygılarını göstermiş olur.

Doğu Akademisi Derneğinin kâtibi Beyoğlu lövanten zadelerinden Mösyö Le Mair adında genç bir adamdı. Alafranga anılmak istenildiği zaman bu isimle çağırılır, alaturka adıyle Ömer Bey denirdi. Böyle iki adlı bir kimse Türklüğün, doğululuğun merak uyandırdığı yerlerde, ticarete ve başka işlere hız verdiği sırada Ömer Bey olurlar. Türklere karşı anlayışlılık ve bilgiçlik çalımı satmak, avurt etmek, sanki uygar bir kişizadelik isteğinde bulunmak gerekirse Mösyö Le Mair adıyle Frenk kesilirler. Ömer Bey, yahut öbür adiyle Mösyö Le Mair Mekteb-i Sultani'den (Galatasaray Lisesi) çıkma, yani doğu ile ilgili ahlâk ve âdetlerle, Osmanlı dilini geniş ölçüde bildiği iddiasındaydı. Davetiyenin yazılması için gereken bilgiyi Meftun Beyden alarak bir kâğıda not etti. Frenkçe düşünüp Türkçe yazan aklı sağlam, alaca fikirli bazı edebiyatçılarımız gibi müsveddesini önce Fransızca yaptı. Türkçe'ye çevirdi. Bu çeviri bir basımevine gönderilerek birçok basıldı ve gerekli yerlere dağıtıldı. Gazete idarehanelerine de gönderildi. Ciddi gazetelerimizin hiç biri cenazeye davet adıyle gelen bu acayip müsveddeyi sütunlarına geçirmediler. Yalnız şehrimizde «Dekadanlık» ile tanınmış, her şeyde yenilik ve yanlış yol heveslisi bir gazete

ikinci sayfasına basarak gariplik göstermekten çekinmedi. Bu yeniliği besleyen tutumundan ötürü Doğu Akademisinin düşüncelerini yayımlama şerefini kazandı. İşte aynen davetiye:

«Kızları Lûtfiye, Vesile Hanımlar; torunları Meftun, Raci Beyler; kız torunları Lebibe, Rebia, Hasene Hanımlar; büyük damadı Mustafa Efendi, küçük damadı Mahir Bey, yeğenleri Saim ve Tahsin Beyler ve evlâtları, kayınbiraderleri Behçet Efendi ve evlâtları ve bütün yakınları.

... senesi ekim ayının dokuzuncu salı gecesi saat altı buçuk sularında kısa bir hastalık sonunda vefat eden sevgili anneleri, büyük anneleri, kayınvaldeleri, halaları, teyzeleri ve yengeleri:

PEHLEVİ ŞEKÜRE HANIM'ın

üzücü kaybını size bildirmekle acı duyarlar. Cezane bu ayın onuncu günü saat . . . de müteveffanın Erenköyü'nde .... semtindeki evinden kaldırılacağından, belirli vakitten biraz önce o evde toplanılması bütün yakın dostlara, ahbaplara ilân olunur. Der-i Saadet, 10 Ekim sene 13...

Davetiye almayan kimselerden bu ilânın öyle sayılması ve çelenk vesair şekilde çiçek getirilmemesi ayrıca istirham olunur.»

Meftun'la Raci'nin basılmadan önce bu acayip ilânı görmeye vakitleri olmamıştı. Raci, bunu ertesi gün gazetede okuyunca o kadar kızdı ki Doğu Akademisinin bu acemi kâtibine hiç bilmediği doğu adetlerindeki ve Türkçe yazı yazmaktaki bilgisizliğini söyletinceye kadar alaturka bir sopa çekmek istedi.

★

Akademi, ölen kadının ailesine baş sağlığı dilemeğe Madam Şehim'i gönderdi. Dernek başkanı olan kadın, Türk kadınları hakkında epey zamandan beri yaptığı araştırmaların bir kısmına bir sergileme yeri bulmak için Fransızca bir nutuk yazdı. Başka bir garipliğe meydan vermekten çekinerek nutkun çevrilmesini bu sefer Raci, kendisi üzerine aldı.

Bir Fransız karısı, Meftun Beyin evine gelip İstanbul kadınları üzerine nutuk verecekmiş havadisi etrafa yayıldı. Madam Şehim, Madam Mc Ferlan, daha birkaç yabancı kadın iki araba oldular. Âdeta bir heyet geldi. Madamlar, koyu renkli ve sade kostümler giymişlerdi. Bu heyet, aileden her birinin ayrı ayrı ellerini tutup sıkarak Fransızca bir şeyler söylediler. Ne dediklerini Lebibe'yle Eleni'den başka kimse anlamadı. Sonra Madam Şehim, sofada bir sandalyenin üzerine çıkarak bütün o kadın kalabalığına karşı, ayakta nutkunu okudu; o bitirdikten sonra bir başka sandalyeye Lebibe çıktı. Birkaç sözle hazır bulunanlara, yani komşu hanımlara heyeti tanıtmak istedi. Ama düğün evi gibi ortalıkta büyük bir gürültü, uğultu sürüp gidiyordu. Ne dediği pek anlaşılamadı. Kadınlar birbirlerine:

— Hanımlar, susunuz, ne diyor, işitelim! diye her kafadan bir ses çıkarıyor, en çok gürültüyü susmayı öğütleyenler yapıyordu. Bu şamata arasında nutuk, önce aileye başsağlığı dilenerek şöyle başladı:

— Uğradığınız beklenmedik ayrılıktan dolayı sayın ailenize baş sağlığı dileklerimi bildirmeğe geldim. Kadın başkanı olduğum Dovr Akademisi, bu acı hizmeti yerine getirmek için beni yolladı. Şekûre Hanım, geçen günü, evlâtları, torunları, bütün pak soyu ortasında ansızın sönüverdi. Ölüm, ölümlülerin hepsini alacak olan kaçınılmaz bir kanundur. Bu doğal olay dolayısıyle acınıza, kederinize, göz yaşlarınıza başka yaşlar katmak için söze girişmek istemem. Yalnız, ölen hanımın bizim cinsimizden biri olması, İstanbullu bulunması beni doğulu kadınların kaderleri üzerine bazı düşünceler açıklamaya götürüyor. Sanırım ki bu yoldaki iyi niyetim ve hayır dileyen amacım hiç bir şekilde kuşkuyla karşılanmaz. Sözlerimin dokunacağı önemli noktalar dolayısıyle şimdi beni çevreleyen güzel dinleyicilerim tarafından özel bir dikkatle dinleneceğinden eminim.

«Şekûre Hanım kimdi? Sizin için yaşlı, saygıdeğer bir ana. Benim için doğulu bir Türk kadını. Türk kadını nedir? İşte bütün Avrupalıların meraklı bakışları üstünde titreyen ve sevimli yüzleriniz gibi şimdiye kadar örtülü kalmış bir konu... Çözümü için birçok sözler söylenmiş bir bilmece.

«Doğuda kadınların uğradığı, ,biteviye — üzücü olmasa hemen boş ver diyeceğim — o hayatı incelemeye uğraştım. Ne buldum? (Sözlerime gücenmeyiniz). Tembellik, yoksunluk. Yaşayışınızda derin bir acı da var. Ama alışkanlıklarınızla çocukluğunuzdan beri dolu olduğunuz için işin bu yanı, bizim kadar sizin tarafınızdan hissedilmiyor sanırım. Siz, görülen dünyanın ötesinde, başka bir gizlilik âleminde yaşıyorsunuz, Bütün sevgileriniz, hırslarınız, sevinçleriniz, acılarınız hep örtülü. Siz canlı bir muammasınız. O kadar sırla örtülü o derece gölgede yaşıyorsunuz ki, ne olduğunuzu kendiniz de bilmiyorsunuz diyebilirim. Tabiatın her şeyi aydınlatan güneşli, şu mavi, geniş göğü altında, açıkta geçer bir haliniz yok. Niçin tabiattan, ışıktan, gerçekten bu kadar yüz çevirmişsiniz, kaçıyorsunuz?

«Yaşayışınızın birbirinin aynı olması dolayısıyle birinizin hayatını anlatmak, hepinizin hayatını özetlemek demek olur.

«İlk sorduğumu tekrarlayayım: Şekûre Hanım kimdi? Seksen senelik ömrünü kafesin çubukları arkasında geçirmiş bir insan-kanarya, kendisine mahrem olmayan bakışlardan yüzünü gizlemek için toplarla kumaş eskitmiş bir örtülü kadın. Dünyanın top gibi yuvarlak olduğunu ileri sürenlerin bu delice sözlerine kahkahalarla gülen... İçtiği suyun kimya yapısını bilmeyen, bilime ve tekniğe yabancı biri... İskender'le Napolyon'un adı, şaşkın kulaklarına varmamış, Timurleng'e esir düşen padişahının adını öğrenmemiş, tarihten habersiz biri... Şiirin güzel ahengiyle kendinden geçmemiş, heyecanlar, taşkınlıklar, coşkunluklar geçirmemiş, güzel sanatlar karşısında sarhoş olmamış, tabiat güzeliklerine tapmayı öğrenmemiş, insan dehasının olgunluk belirtilerinden hiç bir güzellik kokusu koklamamış, ilham eserlerinden ruhu bir ferahlık duymamış, yaşadığı dünyanın ufkunu bulunduğu kafesin aralıklarından göründüğü kadar sanmış bir kadın. Kafesi içinde doğan, hapiste yaşadığından habersiz, incecik bir gün ışığı demetiyle coşan kanaryanın farkında olmayarak neşelenmesi gibi ömrünün baharında yalnız kader tarafından kendisine gönderilmiş kocasına karşı aşk türküleri söylemiş, çiftehanesi içinde evlât yetiştirmeye uğraşmış, kocasının okşamalarını ortaklarıyle paylaşmakla, kendine ilgilenme payı az düşerse ağlamakla yetinmeye alışmış bir kadın. Siz, hayatın, geçici âdetlerden doğma acılıklarını gelişi güzel karşılamaya, her belâya boyun eğmeye alışmışsınız. Kazaya razı

oluyorsunuz. Ama kaza ve kader sandığınız şeylerden çoğu kendi gevşekliğinizin sonucudur. Bilgisizlik insanı miskin, bilgi ise kuvvetli yapar. Bir kısım erkeklerinizin sizi bilgisizlik körlüğü içinde bırakmak istemeleri, üzerinizdeki yersiz üstünlüklerini sonsuz bir zaman süresince korumak içindir. Tabiat erkekle kadını, insan soyunu sürdürmek için ödevlendirmiştir. Bu ortaşlaşa ödev yerine getirildikten sonra erkeğin kadından daha fazla ve emredercesine isteklerde bulunması, kurulması, yalnız yaratılışındaki sertlikten, kabalıktan ileri gelen bir bencilliktir.»

«Kaderinize hükmedenler size basit, ama ağır ödevler yüklemişler. Kadınca bir gururun varlığı kabul edilmemiş. Siz zavallılar, Hazreti Havva'nın yaratılıştan asilliği bozulmamış en saf, en temiz kızlarısınız. Bilginiz, ahlâkınız, yaşayışınız, tuvaletinize varıncaya kadar her şeyiniz sade, çocukça... Erkeklerinizin elinde telli pullu büyük çocuklarsınız. Evet erkekleriniz her bakımdan sizi çocuklardan ayırt etmiyorlar. Çünkü bir erkek, bir yerde, kendi ailesini yapan kadınlardan söz etmek istediği zaman sekiz yaşından seksenine kadar hepsi için o küçültücü «Bizim çocuklar...» sözlerini kullanırmış... Demek sizi vücutça değil, sözde bile büyütmek istemiyorlar. Sizi en büyük, en saygıdeğer yaşlarınızda bile çocuk görmek istiyorlar. Kadınları çocukluk devresinden çıkarmamaya mahkûm bir millet nasıl olgunlaşır, nasıl ilerler? Bütün dünya kadınlığı adına bu bir aşağılılıktır. Bundan kurtulmaya çalışınız.»

«Analarınızdan gördüğünüzün dışında bir eğitim okulunuz yok. Erkekleriniz sizin için okuma yazmayı gereksiz görüyorlar. Böyle bilgisizlik gölgesinde bırakılışınız maksatlı... Bu gerçek meydandayken bazı yeni fikirli erkekleriniz sizin akıl ve bilgi noksanınızla eğlenmekte, evlenmek için bizi, yani Frenk kadınlarını seçmekte nasıl bir vicdan yetkinliği buluyorlar? Milletinin kadınlarını hor görüp yabancı kadınlarıyla evlenmekte şeref arayanlar, bu hareketlerini övünme nedeni sayanlar gülünç ve hasta düşünceli insanlardır. Çoğunluğu düzeltmeye bakmalı. Bir-iki kural dışı örnekten, böyle Türklü Frenkli alaca aileden ne çıkar? Önce kadın, ana yetişmeli ki sonra her meslekte erkek yetişsin.

«Hanımlar!

«Kadınlık gururunuza dokunmak istemem. Acı, ama acılığı kadar da doğru, küçük bir örnekle sözlerimi açıklayacağım. Bir ana düşünün ki, sizin deyişinizle, elifi görse mertek sanacak kadar kara cahil. Bu bilgisiz ananın nur gibi oynak, akıcı, zeki, sekiz-dokuz yaşlarında bir oğlu var. Okula gidiyor. İlk okumayı bitirmiş, gazete okuyor. Mektup yazıyor. Gece çocuk, ödevlerini yazarken annesi, bir analık gururu içinde, yavrucağının omuz başından kalemin beyaz kâğıt üzerindeki kargacık burgacık gidişine bakıyor. Bu kara kara çizgilerden, noktacıklardan o bin türlü anlamın nasıl çıktığına şaşıyor. Yavrusunun bu bilgi coşkunluğunu görmekten övünç duyarak gözleri sulanıyor. Zavallı anne... Sekiz yaşındaki çocuğundan da ha bilgisiz. Gerçekten ağlanacak hal. O küçük küçük siyah kıvrıntılardan anlam çıkarmak hiç kimse için o kadar güç bir şey olmadığı halde onun ana babası, kızlarından bunu esirgemişler, öğretimine hiç önem vermemişler. Bunun gereklilik derecesini anlayamamışlar. Zavall ıyı sekiz yaşındaki çocuklardan daha bilgisiz kalmak utancına ebedi olarak mahkûm bırakmışlar. O çocuk, sekiz yaşındaki o yavrucak, annesinin kendisinden daha bilgisiz olduğunu o yaşında öğreniyor. Bilgisizlikteki koyu noksanlığını, yargılama güçsüzlüğünü, akılsızlığını, saflığını hissediyor. Daha o zamandan annesini küçümsemeye başlıyor. Saygısı kırılıyor. Saygı filân kalmıyor. Evet Hanımlar! Erkeklere karşı aşağılanmanız daha o vakitten başlıyor. Şimdi bir de çocuğunun korkulu ve saygılı bakışları karşısında bilgili bir ana düşünün. Çocuğunun derslerini yokluyor, yurt, ödev, insanlık, yurtseverlik, uygarlık, ilerleme sözlerinin daha

ağızdan çıkarken en etkili sesi, en uyanık bakışıyle aldığı eğitici tutumu düşününüz. Kâh ince derili elleriyle yavrucağının ipek saçlarını okşayarak, kâh temiz alnına öpücükler kondurarak, bağrına bastırarak kahramanca manalandırdığı büyük kelimelerde titrer bir sesle verdiği ilk insanlık dersini çocuk, bu güzel etkiyle hangi okuldan, hangi öğretmenden alabilir? Sonra bu öğretmen yaratılışlı ana piyanonun başına geçer, kendi ince müziğini çocuğun yavru sesine karıştırarak, parmakları ucundaki o âletin nağmelerinin eşliğiyle vatan şarkısını, milli havayı, yavrucağın dikkatini ve duygularını uyandırarak, sözün değerini kuvvetlendirerek ruh okşayıcı bir ahenkle okur. Bir çocuğun körpe beynine cesaret, kahramanlık ve ilerleme tohumu işte böyle atılır. Böyle bir ana, yavrusunun teşekkür dolu bakışlarında her zaman saygı görür.

«Tabiat, hayvanlardan birçoğunu bile yavrularına cinsine özgü bilgileri öğretmekle ödevlendirmiştir. Sekiz yaşındaki çocuğundan bilgisiz olan anne, kimin eşi olursa olsun, bu beceriksizliğine acınır bir zavallıdır. Kocası olan paşa, böyle bir kadının kadınlığını yücelterek ne kadar süslü harem dairelerine kapasa, ne kadar ipeklere, elmaslara boğsa boşunadır. Bir çocuk kadar çalışma ve ders almayla aydınlanmamış, bilginin cevherinden uzak kalmış boş bir beyin üzerine pırlanta çelenk takmak ne zevk verir? Erkekleriniz ilerlemek için çalışmakta kadınlarının yardımcı olması gerektiğini bilmiyorlar. Bu konuda kadınların da büyük bir çalışma payı vardır. Bu önemli nokta anlaşılmadıkça ileri gidilemez.

«Sevgili Hanımlarım! Başınızı ağrıtmayayım. Bir Türk atalar sözüyle bu konuyu bitireceğim. Burada kadınlara «saçı uzun, aklı kısa» deniyor. Bu söz yaldızlanmış bir kalp para gibi doğuda dökülmüştür. Ama gerçeğe uygunluğu pek düşünülmemiş. Akıl da eğitim ve öğretimle gelişir. Avrupa'nın Georges Sand, Louise, Ackerman gibi dâhi kadınları, doğunun bilgi kısırlığı içinde dünyaya geleydiler elbette akılları saçlarından kısa kalırdı. İçinizde yalnız saçı uzamış ne kadar Georges Sand'lar var, zavallı Hanımlar...»

Dinleyiciler içinde bu acı söylevin üzücü kavramından kederlenecek kadar anlayış ve düşünce gücü gösterebilenler azdı. Hanımların çoğu, söylev veren kadının parmaklarındaki yüzüklerle başındaki koca şapkadan bir dal gibi uzanan siyah tüye gözlerini dikip oyalanarak vakit geçirmişlerdi. Yalnız söylevin sonunda bizdeki kaybolmuş Georges Sand'lardan acıklı bir şekilde söz edilirken, genç bir kızın iki üç göz yaşı hıçkırığı işitildi. Ama zavallının hemen mendili ağzına götürüp göz yaşlarını tutmaya uğraştığı görüldü. Bu zavallı çocuk, velilerinin düşüncelerine aykırı olarak okuma öğrenmek için nasılca eline geçirdiği kitapların bulunup götürülmüş olmasından gelen heyecanını kısamayarak üzüntüsünü belli etmekten kendini alamamıştı. Ama ilerlemeyle ilgili birçok isteklerin, ağlamaların, göz yaşlarının bilgisizlikte demir atması yolundaki direnişler, taşmalar, korkutmalar karşısında sönüp işitilmez olması gibi bu iniltiler de kesilmişti.

Saçlarını sarıya boyamış bir hanım, yanındakine:

— Dikkat ettiniz mi kardeş? Nutuk söyleyen Madam, Türk kadınlarını kafeste kanaryaya benzetti.

— Hay ilâhi nutku tutulsun. Bizim neremiz kanaryaya benziyormuş? Başında koca tüyle kendisi kaza dönmüş, ona baksın...

İhtiyar komşu hanımın biri de:

— Cenaze çıkan bir evde, bizim bildiğimiz, hatim indirirler, Mevlit okuturlar. Burada türlü dillerden nutuk veriliyor.

Öteden açgözlünün biri:

— A, doğru söyledin büyük hanımcığım. Nutuk olduğuna göre bari şekerli, şerbetli olsa, gene insanın ağzı tatlılanır da ölmüşe bir Kulhüvallahü okunur. Bu, dır dır dır kuru lakırdıdan başka bir şey değil..

PEHLEVÎZADELERÎN evi az vakitte epey olaylara sahne oldu. Zarafet'le Rebia'nın çocuk düşürmeleri, Şekûre Hanımın, zavallı ihtiyarın ölümü, söylevler, gürültüler...

Sevda kazasına uğrayan bu iki kadının hastalıklarının çeşitlerini ev halkından anlamayan kalmadı. Ama ailenin şerefini koruma adına gerçeği gizlemek gerekiyordu. Bunun için ilk kaçamak yollu haber olarak yayılan kanlı basur sözünün ailece istenmese bile kabulü uygun görüldü. Çevreye de öyle yayıldı. Yalnız Azize Hanım, Edibe'yi bir köşeye çekip gözlerini büyülte büyülte yumruklarını sıkarak:

— Ay, öfkemden çat diye şimdi ikiye ayrılacağım. Öyle basur mu olur? Saçları üç renge girmiş, kaç defa çocuk anası olmuş, doğurmuş, dokumuş koskoca yaşlı başlı kadınlar gebelikle basuru birbirinden ayırt edemiyorlar. Yoksa ediyorlar da mahsus mu söylüyorlar, bilmem ki? Dünya kötü olmuş kötü... Doğruluk ortadan kalkmış. Nasıl işlerine gelirse lakırdıyı o yola çeviriyorlar. Edibe'ciğim, sen buna ne dersin?

— Ne diyeceğim? Allah hepsinin cezasını versin derim. Alnımın kara yazısı böyleymiş. Bir kere bunların içine düştüm. Bu utanmazlarla bir dam altında yaşıyoruz. Onlara bulaşan bir yüz karası bize de bulaşmış demektir. Ne yapalım? Çare var mı? Ben kocamı boşayamam ki «Başına buyruk ol» deyip kapıyı çekivereyim. Bizim buradan kurtulmamız Efendi babamla Meftun Beyin elinde. İşte böyle çaresiz bir haldeyiz. Gebelik olsun, çocuk düşürmek olsun, ele güne karşı kepaze olmaktansa mademki basurdur diyorlar, biz de öyle der, işin içinden çıkarız.

Azize Hanım, dövünüp iki yanına sallanarak:

— Aman sen esirge Rabbim... Böyle kötü bir işe bizi de yalancı şahit tutuyorlar. Bunun bize günahı büyüktür.

Azize Hanım, bir gerçeğin böyle başka bir biçime konulmasını zihnine sığdıramadığından, bu sır kadının âdeta içini yiyip bitiriyor, asıl meseleyi her önüne gelene anlatmak hırsıyle yerinde duramıyor, asıl meseleyi her önüne gelene anlatmak hırsıyle yerinde duramıyor. Lûtfiye veya Vesile hanımlardan birini bir tarafa çekerek: «Ayol, siz kaçık mısınız? Hiç öyle basur mu olur? Arap çocuk düşürdü!» demek istiyor, ama Şekûre Hanıma karşı aynı açıklamada bulunduğu sırada zavallı ihtiyarın fıkır fıkır dudakları titreyerek gidiverdiği gözünün önüne geliyor, böyle bir ikinci felâkete sebep olmamak için buna da bir türlü cesaret edemiyordu.

Azize'nin en yüksek derecesinden süreğen bir hale geçen hastalık gibi bu içten savaşı sürdüğü sıralarda Zarafet'le Rebia iyileşerek ayağa kalkarlar. Vakit geçer, bu hastalıkları ailece unutulur. Ama ne kadar zaman geçse Azize'nin kin ateşi bir türlü sönemez. Unutulma külleri altında kapanma devresine giren bu acı macerayı her an anılarda uyandırmak, tazelemek için nedenler bulmaktan geri durmaz. Azize bu olayı sanki bir tarih başlangıcıymış gibi tutarak her ne olsa:

— Tamam. Zarafet'le Rebia Hanımın kanlı basurdan yattıkları sıralardaydı! sözlerini ortaya atarak aile halkının yüzlerinde acı kıvrımlar yaratmaya, gözlerini önlerine indirmelerine sebep olur. Bu iyileşmez bencil hastalığından hiç olmazsa şu yolda kurtulmaya yol aradı:

Meftun'un evlenmesinin üzerinden iki yıl geçti. Bir de oğlu oldu: «Neval-Şârık».... Bu duyulmamış çifte isme aile içinden karşı çıkmayan kalmadı. Hele Neval'in aval kelimesiyle ses yakınlığından dolayı değiştirilmesine Raci çok uğraştı ama başaramadı. Meftun:

— Yüz yıllardan beri bol bol kullanılmaktan dolayı âlemin ağzını aşındırmış, yıpranmış adları oğlumun kimliğini belirtmek için neden kullanayım? Böyle işitilmedik turfanda isimler bulup koymalı ki bizde her şeyimiz gibi pek hoşa giden öz adlar sözlüğü

zenginleşsin. Okulların sınav listelerine bakınız. Bir sınıfta beş Hasan, bilmem ne kadar Ali! Bizim ahali koyun sürüsüne benzer. İlerleriz korkusuyla her şeyde gelenekten bir adım ayrılmaya ödleri kopar. Büyük Hüseyin, Küçük Hüseyin, Bıdık Hüseyin, Çarşambalı Hüseyin gibi karışıklığa yer kalmasın diye çeşitli lakaplar, mahalle adları kullanmak zorunda kalmaktansa «Bârik, Şârık, Fârık» gibi kullanılmasından hiç bir nedenle çekinilmemesi gereken yeni yeni adları kullanmak daha iyi olmaz mı?

★

Meftun, çoluk çocuk sahibi oldu. Kızkardeşi Lebibe'nin de dünyaya bir oğlu geldi: Ali Husrev... Raci'yi de evlendireceklerdi. Aile büyüdü. Ama geçim, idare ve dirlik bakımından iş pek bozuk düzen gidiyordu. Eskiden oturdukları evlere sığamamaya başladılar. Mutfak masrafı öncekinin hemen iki katını buldu. Buna karşılık gelir, artacağına azalmıştı. Bütün yönetim derdi Meftun'un başındaydı. Borç boğazı da geçti, kulaklara, çıktı. Rehine konacak taşınır veya taşınmaz bir mal kalmadı. Alacaklılar artık en küçük bir borç vermeden de çekiniyorlardı. Sözde eve damat alındı. Mahir'in eli pek yufkaydı. Bürosundaki maaşı ancak iki yüz kuruş olabilmişti. Ona da yiyip içmesinden, üstüne başına, ta cep harçlığına kadar Meftun bakıyordu. Kasım Efendi, oğlunu da, kızını da başından silkip atmıştı. Tamahkâr ihtiyar, çocuklarına on para yardım etmedikten başka on beş bin liralık bir piyangonun lütfuna uğramış, zengin bir aileye karışmış olduklarından dolayı oğlundan, kızından yardım umuyor, «İhtiyarım, çalışamıyorum. İşlerim ters gidiyor, bana bakmak damadımın boynuna borçtur» kılıklı haberler bile gönderiyordu.

Meftun sıkışmıştı. Artık trende birinci mevkie binemiyor, yılda birkaç kat elbise yaptıramıyor, Beyoğlu'nda, şurada burada masraflı eğlencelerde savrukluk seven arkadaşlarından kaçmak zorunda kalıyordu. Pehlevizade bu geçim belâsını başına niçin açtı? Kasım Efendinin zenginliğine tamah ederek değil mi? Bu zenginliğin Kasım'dan oğluna, kızına, sonra da dolayısıyle kendi eline geçmesine daha kim bilir ne kadar zaman vardı. Bu önemli miras ancak Kasım'ın ölümüyle gerçekleşebilecekti. İhtiyar ne vakit kalıbı dinlendirecek, kesenkes buna bir zaman biçmek olanaksızdı. Tabii ömür için yetmiş yıl deniyor. Bu da uydurma bir laf. İnsan ömrünün sonu gerçekten yetmiş olsa bu yaşta bulunanlann genellikle yakalarını Azrail'e kaptırmaları gerekmez miydi? İnsan ömrü için yetmiş yaş gerçekten dünyadan ahrete bir geçit yaşı olaydı bu dünya çok karışırdı. Kimsenin, ömrünün sonunu kestirememesinde büyük bir neden vardı. Tabii ömrün aşağı yukarı kestirilmesi konusunda bilenlerin söyledikleri değişir. Seksen diyen var, doksana çıkan var, hele Schopenhauer, insan ömrünnü sonu olarak ancak yüz yaşını kabul ediyor. Evet, Alman filozofu bu konuda diyor ki:

«İnsanlar nasıl dünyaya her şeyden habersiz, süt içen bir çocuk olarak geliyorsa tabiatın maksadı onları amacına, ihtiyarlık bunamasına, yani tamamıyle ikinci çocukluğa erdirerek gene öyle, yani habersizce öbür dünyaya göndermektir. Ama hayat o kadar çığırından çıkarılmış, kötülüklere uğratılmış ki şimdiki insanların çoğu tabiî ömrün yarısına bile varmadan tekerleniyorlar.»

Meftun, bu alanda düşüncelerini derinleştirerek kendi kendine diyordu ki:

— Evet, tekerleniyorlar, ama tekerlenenler kimler? Hayatını kötüye kullananlar. Hayat nasıl kötüye kullanılır? İçkiler, keyif verici maddeler, kumar, kadın ve eğlence adına benzeri şeylere vücutlarımızı kemirttiğimiz, zehirlettiğimiz çeşitli sefahetlere kendini bırakmakla. Canım, bütün şu insanların içinde eline biraz para geçince şu saydığım sefahet kuyularına dalmak istemeyen kaç kişi bulunabilir? Demek ben zengin olsam

Schopenhauer'ın yarı hayatta ahrete tekerlettiği kimselerden olacağım. Ama Kasım Efendi öyle mi? O, bana, şuna, buna benziyor mu? Ömrünü kısaltacak bu sefahetlerden hiç birinin rüzgârı olsun şu adamın hayatına dokunmuş mu? Hırs ve tamah onu öylesine oruçla yaşamaya zorlamış ki bu adamın midesi bozuluncaya kadar değil, belki ömrü boyu karnı doyuncaya kadar yediği bile görülmemiştir. Tabiî ömür yetmiş yaşmış... Aman efendim, o söz bu ihtiyara göre mi? Torunlarının mezarlarında senelerce Yâsin okuyan ne ağa babalar tanırım. Tabiî ömür yetmiş yaşmış... Aman efendim, o söz bu ihtiyara göre mi? Bu cevheri kim yumurtlamışsa yumurtlamış. Haydi bunu bir gerçek olarak kabul edelim. Ama bizim kayınpeder yetmişi atlatalı on yıldan fazla olmuş. İnsan ömrünce herkesin tehlike sınırı saydığı bir geçidi on yıllık bir yaşama adımıyla tepmiş, geçmiş. Ölümün de sınırları, âdeta meyanesi vardır. Onlar bir kere geçti mi vücut sağken mumyalaşır, canlı bir iskelet olur. Yaşlılığa musallat olan tehlikeli hastaklıların hiç biri artık bu insan kurusuna diş geçiremez. O zaman bu gibiler Schopenhauer'in son aşama saydığı yüz yılı da ferah ferah atlatırlar. Bu ihtiyara yakınlaşalı bu kadar vakit oldu. Bu zaman içinde hepimiz ufak tefek hastalıklar geçirdik. Bu adamın yarım saatçık olsun bir nezleyle rahatsız olduğu işitilmedi. Şimdi kayınpeder efendiyi sekseninde sayarsak, daha tabii ömrünün bitimine yirmi yıl var. Bu mirasçılık böyle yirmi - otuz yıl daha uzarsa benim halim böyle ne olur? Benim altı ay bile beklemeye vaktim yok.

Pehlevizade bu güç mesele karşısında başını iki eli arasına alıp şakaklarından sıkarak iri iri adımlarla salonda gezinmeye başladı. Bu tabiî ömür konusunda biraz ferah verecek, ümit uyandıracak Kasım Efendinin - yirmi yıl varsayılan - olanak içindeki ömrünü birkaç aya indirecek, bilimden gelme bir yol, yahut bir hastalık, bu fikir karanlıkları arasında şöyle gözlerine parıldayıverse azıcık yüreğine su serpilecekti. İki yıldır o densiz karısının, o dedikoducu Azize'nin, o hamhalat, ahmak eniştesinin ellerinden neler çektiğini Allah biliyordu. Şimdi kayınpederinin ölümü yakın olacağı olasılığına aklını yatırmaya uğraşıyordu. Ümitsizlikten boğulmamak için biriki olanak da bu taraftan bularak beynini yakan yas ateşini biraz hafifletmek istiyordu. Kendi kendine şöyle düşündü:

— Hırs ve tamah da sağlığı yaralayan bir çeşit hastalık değil midir? Kasım'ın bu kadar geliri, akarı, yahut bankalarda, kavanozlarda kâğıt parası var. Bu zenginliğin bir kısmına azıcık bir zarar gelmiş olsa bu herif kederinden cavlağı çeker. Öyle hırslı adamlar inme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu hırs da hayatı kötüye kullanmanın bir çeşididir. O halde Alman filozofunun tabiî ömrü yükselttiği yüz yılı bulmadan, seksen beşinde, belki daha önce liraları bize bırakarak gidebilir. Bu da olabilir. (Başını iki yanına sallayarak) Ne garip hal... «Position sociale»ce pek tuhaf bir durumda kaldım. Evet, şu düştüğüm çukurdan kurtulabilmek için tabii insan ömrünün kısalmasını dileyecek bir durumda bulunuyorum. Ama, durumum ne olursa olsun, böyle iki elim böğrümde, bu ihtiyarın ölümüne göz dikerek beklersem mahvolurum. Her halde beni bu güç durumdan çıkaracak bir kurtuluş çaresi düşünmeliyim. Kayınpederimin dünya kadar geliri, akarı var. Hanlar, hamamlar, apartmanlar, bostanlar, gedikler. Elindeki nakit paranın sayısını gizliyor. Gerçek tutarını açıkça kimse bilmiyor. Ama Balıkpazarı'ndaki hanlar, Beyoğlu'ndaki apartmanlar cebe, kasaya gizlenemez, kavanozlara konulup gömülemez ya. Bunları herkes biliyor. Borç almak için başvurduğum birkaç yerde: «Kayınpederinin hanlarından, hamamlarından birinin senedini getir, sana istediğin kadar para verelim» diyorlar. Bu senetler nasıl ele geçer? Bizim alık karının birkaç defa ağzını yokladım. O zavallı, dünyadan habersiz. Babasının mülklerinin senetleri nerede duruyor, onu değil, arkasına giyeceği çamaşırını nereye koyduğunu bilmiyor. Bu konuda acaba eniştem Mahir Bey bir işe yarar mı? O da kazın büyüğü, bir deneyeyim ... Deneyi göğe çekmediler ya? O kazsa

biz kurnaz olalım.

★

Bir sabah Meftun, eniştesi Mahir Kasım'ı odasına çağırarak içeriden kilitledi. Eline bir sigara tutuşturup bir tane de kendi yaktıktan sonra çok önemli bir söz açmaya hazırlandığını belirten davranışlarla:

— Kardeş, biz birbirimize akraba, yani enişte, kayınbirader olduk. Ayrımız gayrımız kalmadı. Şu eve başımızı soktuk. İyi köyü, işte ne hal ise, geçiniyoruz. Bü tün ev idaresinin de benim üzerimde olduğunu biliyorsunuz.

Bu, sabah çağırısının sonu para işine çıkacağını eniştesinin tutturduğu önsözden keşfeden Mahir'in boğazına bir kuruluk takıldı. Yazlık beyaz pike hırkasının üzerine dökülen sigara küllerini eliyle silkeledi. Bir-iki öksürdükten sonra özel bir önem vererek gözlerini açtı, kulaklarını verdi. Meftun devam etti:

— Dünyada yanılmayan olmaz. Nasılsa ben de yanıldım. Bize Rumeli Demiryolları piyangosunun büyük ikramiyesi çıkmıştı.

Mahir gülümseyerek:

— Evet. Babam beni gördükçe hep bu piyango meselesini söyler. «Acaba bizim damat paraları yiyor mu, ne yapıyor? Bu büyük ikramiyeden bir şey anlayamadık. Şimdi dünyanın hali acayip. Kimseye emniyet kalmadı, insan avlamak için bin türlü tuzaklar kuruyorlar. Türlü isimde bankalar, fondalar, sehimler, tahviller, bilmem neler var. İnsana büyük büyük yararlar gösteriyorlar. Sakın bizim damat bunlardan birine kapılıp da fazla faiz almak tamahıyle parasını elden çıkarmış olmasın?» diyor.

Meftun, hemen yerinden fırlar. Parmaklarını kancalaştırıp saçlarının içine sokarak sanki üzüntüsünün çokluğundan beynini karıştırmak istiyormuş gibi yüz buruşuklukları, sinirlilik halleri göstererek:

— Ohhh kayınpederim... Bu mübarek adam evliyadır alimallah... Nasıl da keşfetmiş? Uğradığım belâyı nasıl anlamış?
— Babam paraya dokunan meselelerde hiç yanılmaz.
— Dünyayı anlamış, tecrübe görmüş eski adam, efendim.
— Demek babamın keşfi doğru.
— Tamamıyle.
— Şimdi o bu felâketi duysa üzüntüsünden birkaç hafta uyuyamaz.
— Elbette. Yabancısı değilim ya, damadıyım. Ben de bir çocuğu sayılırım.
— Babam para meselesinde çocuk, damat demez, yedi kat yabancıyı da bir tutar. Geçenlerde faizcilerden birinin çok miktarda para batırmış olduğunu gazetede okumuş. Ömründe bir kere o adamın yüzünü görmemiş olduğu halde üzüntüsünden üç dört gece uyuyamadı. Sade suya çorbadan başka kursağına bir şey gitmedi.
— Kasım Efendi sapına kadar insan adamdır. Kendi cinsinden birinin uğradığı felâketi tıpkı kendi uğramış sayarak üzülür.
— Bu felâketinizi duysa üzüntüsü sizinkinden büyük olur, belki yüreğine iner.
— Sakın ha. Kendisine bir şey açmaya gelmez. Benim uğradığım zarar daha onarılamaz bir dereceyi bulmadı. Bu zarardan kurtulmak umutlarım var ve kuvvetlidir. Dostlardan birinin zorlamasıyle ecnebi tahvilleri aldım. Biz büyük yükselme beklerken birkaç ay sonra hemen üçte birden fazla bir düşme oldu. Şimdi bin beş yüz liramız bin lira bile tutmuyor. Hemen satsam zarar büyük olacak. Gene yükselme ümitleri pek fazla. Beklemeyi uygun buluyorum. Bir kısım paramızla piyasadan afyon topladık. Afyonları

bankaya teslim ettik. Karşılığında para aldık. Yani beş bin lirayla on beş - yirmi bin liralık iş görmeye, başımızdan büyük halt etmeye kalkıştık. Afyon da düştü. Banka beklemez. Bu düşüşten meydana gelen açığımızı kapatmak gerek. Biraz dengeyi yoluna koyabilmek için dört - beş bin liraya ihtiyacım var.

Sözün burasında Meftun sustu. Mahir de sözün sonunun nereye varacağını anlamak için şaşkın şaşkın sustu. Meftun ellerini ovuşturarak bu sefer biraz güçlükle başladı:

— Pek büyük üzüntü ve tasa içinde kaldım. Ne yapacağımı şaşırdım. Sonra aklıma siz geldiniz.

Mahir, adamakıllı şaşırarak:

— Aklınıza ben mi geldim?

— Evet.

— Böyle güç bir işte size nasıl yardım edeceğimi kestiremiyorum.

— İsterseniz bana pek büyük bir kardeşlik edebilirsiniz.

— Eğer babamdan birkaç bin lira kopartabilmek için cesaretime başvurmak hayaline kapılıyorsanız, bunun imkânı olmadığını bilmelisiniz. Bugün oğlunu, kızını, damadını, hepimizi daracağına götürseler bu adam, kurtarmak için yüz kuruş feda edemez.

— Biliyorum.

— Eeey, o halde?

— Siz bana yardımınızı vaat ederseniz babanızın haberi olmadan da çok iş görebiliriz.

— Nasıl?

— Ha, işte bu nasılı yorumlarken sözlerime iyi dikkat etmenizi rica ederim...

Mahir âdeta şaşalayarak ağzını açtı. Gözlerini eniştesine dikti. Meftun rolünün en çok ustalık isteyen bir kısmına gelmiş bir aktör davranışıyle ellerini ovuşturarak odanın içinde gezinmeye ve en üzüntülü sesiyle niyetini anlatmaya başladı:

— Kardeş! ... Bu dünyada ahmaklar kaderin kendilerine kısmet ettiğine boyun eğerler, sivri akıllılarsa kaderin hükmünü değiştirmek yollarını ararlar. Bu dünyada her şey bir nedene, bir nazariyeye, görülür görülmez bir yasaya bağlıdır. Bu yasaları elden geldiği kadar keşfederek onların sonuçlarından yararlanmanın çaresine bakmalıyız. Yoksa hâlimiz bitiktir. Meselâ tavuğu yumurtlamayan bir adam «Eh, kaderim böyleymiş, komşununki yumurtluyor, ama bizimki yumurtlamıyor» gibi miskince bir inanışla işi Allah'a bağlamamalı. Tavuk niçin yumurtlamıyor? Bunun nedenini araştırmaya uğraşmalı. Yemin çeşidini değiştirmeli. Kümesi başka biçime sokmalı. Kısacası hayvanı yumurtlatıncaya kadar çabalamalı. Bir püf yeri vardır. Keşfedilirse tavuk yumurtlar. İşte her şey böyledir. Çok yerde insan kısmetini kendi sağlamak gücüne sahiptir. Benim de kısmetim buymuş, böyleymiş diye kadere bağlanıp durmamalıdır.

Bu derin felsefeden ne çıkacağını bir türlü keşfedemediği için, Mahiri'n şaşkınlığı ve merakı gitgide artıyordu. Bu sefer Meftun, gezintiye son vererek altına bir sandalye çekti. Burnunu burnuna değdirecek kadar yüzünü kayınbiraderine yaklaştırarak karşısına oturdu. Manyatizmalar gibi gözlerini gözlerine dikip:

— Kardeşim, Mahir'ciğim. Sen, ben, ikimiz de işte o, tavuğu yumurtlamayan adamın miskince tevekkülü içinde yani işi Allah'tan bekleyerek yaşıyoruz. Babanın binlerle liraları herkesin çenesini yorup duruyor. Ama seninle benim on paralık işimize yaramıyor. Halbuki babanın sağlığında bizim için bu zenginlikten yararlanmanın çareleri var.

Bu sefer Mahir, sandalyesini birkaç santim daha eniştesine yaklaştırarak:

— Çareleri mi var?

— Hay hay... Ne sana, ne bana... Tanrı o günleri göstermesin ya... Biz bu zenginlikten

yararlanabilmek için sözde o saygı değer ihtiyarın ölümünü bekliyor gibi duruyoruz. Sen bana uyarsan babanın sağlığında biz o zenginliğin belki yarısından çoğunu ele geçirebiliriz. Varsın koca ihtiyar, iki yüz yıl daha esenlikle yaşasın.

— Bunca yıldır yoksulluk, parasızlık çektim. Hâla da çekiyorum. Babamın sağlığında zenginliğinden yararlanmak çaresi hiç aklıma gelmedi. Buna bir çare bulunabileceğini de hâlâ düşünemiyorum.

— Düşünemezsin, düşünemezsin. Daha toysun yavrum, toy... Ha, şunu da haber vereyim ki ben peder beyin zenginliğine ihtiyacı olan bir adam değilim. Paralarımızın nerelere, ne yolda kapatılmış olduğunu anlattım. Gene şöyle en adi, en aşağıdan bir hesapla yirmi beş - otuz bin liranın içindeyim. Dengemi buluncaya kadar senden isteyeceğim yolda bana yardım et. Ne aldımsa gene tamamıyle geri vereceğime, nasıl istersen öyle güvence veririm.

— Böyle güvenceye gerek yok. Size nasıl yardım edebileceğim? Merakım bunu anlamak. Benim elimde bir şey yok. Siz bu düşüncenizde yanılıyorsunuz sanırım.

— Hayır, yanılmıyorum. Babanın birkaç hanı, hamamı, apartmanı var, değil mi?

— Evet, var. Ama olup olmamasının şimdilik bizce bir önemi yok ki. Bunların gelirini tamamıyle her ay kasaya indirir, on parasını harcamaz. Ne yer, ne yedirir.

— Yemesin. Gene gelirlerini alıp paraları kasaya istif ededursun.

— Ama bana pek fazla merak veriyorsunuz.

— Beyoğlu'ndaki büyük otelin tasarlanan değeri nedir?

— Otuz altı bin lira...

Meftun, asıl şimdi olanca gücüyle karşısındakini manyatizmalamaya uğraşan dik bir bakışla bakarak:

— Bu mülklerin senetleri nerede durur?

— Bedestende, kasada.

— Gözüm Mahir. Sen şu senetlerin biriyle babanın mührünü iki saatçık bende durmak üzere çalıp getirebilir misin?

Bu teklif üzerine Mahir, burun buruna bu acayip içtenlik yüzleşmesinde birdenbire geri fırlayarak karşı çıkılmaz bir direnme sesiyle:

— Bu teklifi tekrar etmeyiniz. Bence kabul edilmesine imkân yoktur.

— Vah çocuk vah...

— Vahı mahı yok. Bu teklif ettiğiniz şey âdeta bir hırsızlık.

— Daha sözümü bitirmedim ki...

— Bitirmeye gerek yok.

— Neden hırsızlık oluyormuş?

— Babamın senediyle mührünü kasasından aşırmak... Daha hırsızlık nasıl olur?

— Çok safsın Mahir, çok... Sen bu akılla, bu bönlükle yaşarsan dünyada rahat yüzü, para yüzü göremezsin. Onun bunun isteklerine, kötü kurnazlıklarına hizmet ederken kurtulamazsın. Çünkü saf adamlar, birtakım hile yapan insanları zengin etmek için çalışırlar. Şimdi bak, dikkat et. Meselâ bir bankada en ağır işleri hamal görür. En çok parayı direktör alır. Bir gazete idarehanesinde bütün çalışma ve emek yazarların üzerindedir. Bu zavallıların hepsi birkaçar yüz kuruş maaşla, gazete sahibinin kasasını doldurmaya uğraşırlar. Meselâ büroda sen iki yüz kuruş alıyorsun. Kalem şefin beş yüz, müdürün altı bin, Bakanın otuz - kırk bin alıyor... Hepsinin emri altında ezilen, en çok iş gören sensin. Bu görevler onlara Tanrı tarafından dağıtılmadı ya... Onlar açık gözlülük ettiler. Alt basamaklarda kalan zavllı hımbılları tekmeleyip geçtiler. Hırsızlık sözünü burada tam anlamıyla uygula bakayım? Demek ki su başlarını önce çevirenler

patlayıncaya kadar susuzluklarını gidersinler... Açlıktan ölmemek için kenarda, kıyıda avucunu doldurmak, bir yudum tatmak isteyen nasipsiz sefillere o kötü «hırsız» adı verilsin. Sermaye ve akıl sahibi olmayı bir hak sayarak yüzlerce kişiyi çalıştırıp onların emeklerinin gelirini bir veya birkaç adamın kendi kasalarına indirmeleri gibi adaletsiz bir usul sürüp gittikçe bu dünya düzelmez. Demek ki sen hırsızlığa aşağılık halkın verdiği anlamı veriyorsun. İnceleyelim. Milyonlarca lirası olan bir adam bu zenginliği nereden kazanmış? Dünyada bulunan parayı ve geliri nüfus başına bölersek herkesin payına büyük bir şey düşmüyor. Nasıl olmuş da o milyoner, o bir tek adam binlerce insanı kendi paylarından yoksun bırakarak kasasına, yahut imzası altına o kadar zenginliği koymuş? Bunu, kazanç adı altında insanlardan çalmış. Ama kazancını, her şeyi dıştan görenleri kandıracak biçimde yasalara uydurmuş. Hele bu kazancı noktası noktasına eşeleyelim. Karşımıza büyük bir hırsızlık yığını çıkar. Sonra bu büyük hırsızlar, varlıklarının yüzde biri, ikisi kadar para gözden çıkararak okullar, kütüphaneler yaptırıp kendi cinslerinden olan insanların saygılarına hak kazanmaya uğraşıyorlar. Ne gülünç komedi!. Vicdan sahibi bir adam, hiç bir meslekte milyoner olamaz. Çünkü azıcık bir paranın yokluğu yüzünden köşede bucakta can veren zavallıların korkunç sefaletleri o vicdan sahibini gereğinden fazla para biriktirmekten alıkoyar, âdeta iğrendirir. Sen asıl hırsızı ceplerinde ıskarpela ve çalık benizle yan aç, yarı tok dolaşan o zavallılar sanma. İnsanlığı soyan, hırsızın büyüğü işte milyonerdir. Aletle kapı, kasa açan hırsızlar, hayatlarını tehlikeye koyup bir yere giriyorlar. Onları tutmaya, dövmeye, paralamaya, hatta öldürmeye yetkilisin. Ama berikileri kanun koruyor. Onlar seni, beni çalıştırıyorlar. Bize hiç kabilinden bir ücret vererek çalışmalarımızın gelirini elimizden alıyorlar. Bunlar içinde çalışmaya mahkûm olan insanların bu sermaye sahipleri gözünde boğaz tokluğuna akşamlara kadar dolap çeviren beygirden hiç farkı yok. Bunu bir gün sana, iki kere iki dört eder açıklığıyle ispatlarım. İşte o milyonerler benim gibi sivri akıllıları sevmezler. Çünkü ben kafadakiler Röntgen ışığına girmiş gibi onların içini dışını seyrederler, gerçeği bilirler. Senin gibi ahmaklarsa «Tanrı ona vermiş, bana vermemiş» sözüyle iki elini böğürlerine sokup otururlar. Sen babanın kasasından senedini almayı hırsızlık mı sanıyorsun? Hayır, yanlış. Hırsız sen değilsin . Asıl hırsız baban. Onun bugünkü zenginliğinde senin hakkın var. Senin hakkını işte o senden çalıyor. Ayda birkaç yüz lira geliri olan bir adamın oğlu böyle senin yaşadığın gibi mi yaşar? Seni küçükten beri imaret çorbası, fodla, pastırma ile büyütmüş. Masraf olur korkusuyla okuma yazmana da aldırış etmemiş. Seni böyle sefaletle büyüteceğine hiç peydahlamayaydı. Bir baba, evlâdını zenginliğinin elverdiği kadar eğitmeye zorunludur. Ama diyeceksin ki babam ölünce hepsini bana bırakacak. Adam sen de... Kim öle, kim kala? Baban vücutça bugün senden, benden dinç. Biz o yaşa gelirsek ne onun yürüdüğü yolu yürümek gücünü gösteririz, ne de yediği fodlaları sindirmeye gücümüz kalır. Baban, önlerinden Azrail'in bir önemsemez gülüşle geçtiği ölmezoğlu seçkin ihtiyarlar sınıfına girmiş. O, doksanı değil, yüzü de atlatır, korkma... Şimdi hastalıkların çoğu kötü yaşamaktan dolayı, ihtiyarlardan çok gençlere musallat. O apandisitleri, karaciğer, şeker, kalp, verem, daha bilmem ne hastalıklarını atlatabilirsen elli yaşında bir mirasyedi olacaksın. Bu yaştan sonra gelecek zenginliğe büyük Şeyhulislâmlarımızdan birinin yaptığı gibi ...yiver gitsin...

Mahir'in yüzü dondu. Kaşları çatıldı. Gezinmeye şimdi o başladı. Bir iki dolaştıktan sonra ellerini cebine sokup, Meftun'un karşısında inatçı bir duruşla:

— Bana baksanıza enişte Bey... Ben dil bilmem. Öyle büyük okullarda okumadım.

Bu söylediğiniz aslı bilgi midir, filozofluk mudur, öyle şeylere pek aklım ermez. Gerçi bu söylediğiniz lakırdı kalabalığı içinde haklıları da var. Öyle hissediyorum. Ne yapalım ki bende bu sizin düşünüşünüze adım uydurarak gidecek kafa yok. Babam bana bakmış, bakmamış, bu başka mesele. Ne ise, iyi, kötü, büyütmüş... Şu boya getirmiş. O adam benden esirgediği bir şeyi kendinden de esirgiyor. Bana imaret çorbası yedirmişse kendisi tavuk suyu içmemiş ya... Hem o zenginliği kendisi çalışmış, kazanmış. Şimdi babamın bu kazancını incelersek meydana ne çıkacağını bilmem. Ama biz de çalışalım, kazanalım. Bizim elimizi kolumuzu kimse tutmuyor ya... Siz böyle üç gün kırk dereden su getirerek söylenseniz babamın kasasından senet, mühür çalmanın hırsızlık olamayacağını ispat edemezsiniz... Ama ben sizden korkmaya başladım. Düşünüyorum, düşünüyorum, sözlerinizin çoğuna cevap veremeyeceğimi anlıyorum. Çünkü, ayıp değil ya... Ben öyle düşünceleri şimdiye kadar ne bir yerde okudum, ne kimseden işittim. Ben aklı sade bir delikanlıyım. Böyle söylene söylene aklımı da çelebilirsiniz. Eğer bir daha bana bu yolda ders vermeye kalkarsanız hem gücenir, hem de bir daha yanınıza gelmem. Şimdilik Allahaısmarladık...

Mahir, oda kapısının kilidini açıp dışarıya çıktı. Meftun, bulunduğu yerde fena halde bozuldu kaldı. Kendi kendine: «A pere avare enfant prodigue» tamahkâr babanın çocuğu, parayı su gibi harcar derler, ama bu başka türlü bir oğul. Parayı bulsa harcayacak ama, ahmak, bulamıyor. Bulmayı da cinayet sanıyor: «Il ya temps pour tout». Her şey için bir zaman vardır, atalar sözü de boşuna söylenmemiş ya! Enişte, kayınbirader, bizde bu züğürtlük sürüp gittikçe aklımız da, fikrimiz de daha bin kalıba döner... Hey gidi ahmak hey...

*

Evin içi sıkıntılı bir hal aldı. Rebia, gebelikten kurtulduğunu, gene aralarındaki ilişkiyi yenilemek istediğini belirten dokunaklı bir iki aşk mektubu yazdırıp Bedri'ye yolladı. Ama cevap alamadı. Üzüntüsünden deliye döndü. Bedri'yi karşıdan biraz görebilmek yoluyle olsun hasret gidermek için yüzünü gözünü kalın peçelerle örtüp kılık değiştirerek Haydarpaşa çayırlarını dolaşıyordu. Sevgilisini başka kadınlarla oyalanır, onlarla alışverişte bulunca dayanılmaz bir acı hale düşüyordu. Sonunda bu eziyete dayanmanın güçlüğünü anlayınca zavallı, kendini öldürmeye karar verir. Bu kararını acıklı bir şekilde gerçekleştirmek üzereyken görülür, kurtarılır. Kızın kendine karşı bu cinayet girişimi ev halkına pek kötü etki eder. Artık ne gece, ne gündüz peşini bırakmayarak göz hapsine alırlar.

Kızın zayıflamasına ve acısına sebebin kanlı basur olduğuna en büyük güvenle inanalardan biri de babası Mustafa Ağa idi. Zavallı adam her gün basura karşı yeni öğrendiği ilâçların reçetesini ya cebinde getirerek, ya aklında tutarak eve dönerdi.

Zarafet'te başgösteren sevgi uğursuzluğu da Rebia'nınkinden aşağı değildi. Arabın çocuk düşürmesinden sonra başının yakında bir derde uğrayacağını anlayan Şaban, o zamana kadar siyah sevgilisinden çekebildiği parayı yeter bularak, bir sabah Beyefendiye ayrılacağından dolayı kısaca özür diledikten sonra yeşil boyalı ufak tahta sandığıyle bir heybe, bir bohça, şilte ve yorgandan oluşan eşyasını bir hamala yükleyerek sakat döşeğinde ölüm-kalım arasında inleyen zavallı Zarafet'e bir Allahaısmarladık bile demeden çıkıp gitmişti.

Zarafet o kazadan iyileşip de ayağa kalkınca Şaban' ın yerinde yeller estiğini görerek bir keder ateşiyle yeniden kafayı yere vurdu. Felâketlerinde birbirine benzemekten yana

Rebia'yla Zarafet arasında kuvvetli bir dostluk uyandı. Bu iki sevgi kazazedesi, geceleri birleşip dertleştikleri zaman Zarafet pencereyi açıyor. Şaban'ın pek uzaklara gittiğini anlatmak için iki kolunu karanlık için, de parıldayan yıldızlara uzatarak:

— Hangi yerlere savuştu da gitti acaba? Yemedi yedirdi, içmadi içirdi. Bütün aldığı ayliklari eline verdi. Kadrimi kıymetimi bilmedi. Kaşti gıtti. Ah bu erkekler, ah bu erkekler. Keşke çocuğuni olsu duşurmayaydi de bana yadigâr kalırdi. Babasını goreceği geldikçe çocuğunu yüzüne bakar eğlenirdi. Geçen akşam ruyamda yine gordü. «Bu ay ayliğini aldinse bana ver» diye elini uzattı. Gelsin de vereyim. Arti bani gozümde dunya, aylik filan kaldı mi? Acaba dunya gozuyle goruşece mi?

Birkaç gün sonra Şaban'ın yerine genç bir uşak tutuldu: Ali... Yeni yetişmelikten henüz kurtulmuş, bıyıkları terlemiş, on dokuz - yirmisinde, boyu, vücudu yerinde. Rengi beyaz. Kaşı, gözü gösterişli. Pembe pembe yanaklarının üst taraflarında ayva tüyü sakal başları belirmiş. Gözlerinin içi gülüyor sözüne uyacak bir, halde, yüzünde sürekli bir gençlik gülümsemesinin çekiciliği var. Sevimli bir delikanlı...

Zarafet bunu mutfak kapısı önünde ilk gördüğü gün elindeki tablayı bir yana çarpıtıp arkasını duvara vererek şaşalayakalmıştı. Gözlerini bu yeni uşağın körpe güzelliğine dikip:

— Nereden çıkti bu, maşşşallah? Nazar değmez inşşşallah... Sanin adi ne ayo?

Yeni uşak, Zarafet'in böyle «ş» leri yayıp çatlatarak ağız dolusu savurduğu maşallahlardan sıkılıp utanarak:

— Ali...

Zarafet en cilveli fıkırtılarını, kırıtmalarını göstererek:

— Ali mi? Adam, adı da guzel, kandi de guzel. Sıkılma oyle ayo? Hiç insan kapı yoldaşından utanır mi? Bundan sonra hep banimle düşüp kalkaca, ya Ali'ciğim?

Bu, «Ali'ciğim» kelimesindeki küçülterek sahip çıkma edatı öyle aşkla, istekle söylendi ki, karşısındakinin güzelliğini içki gibi içen Zarafet'in bu tüyleri yeni bitmiş Ali'yi bir meze kadar küçülterek yiyivermek deliliğine düştüğüne kuşku kalmadı.

Zarafet'in bu pek acele teklifsizlikleri önünde Ali'nin utangaç gözleri bir daha aşağıya dikildi. O gün Zarafet yemek pişirirken sütü limona, sirkeyi bala karıştırarak ne yaptığını bilmez bir coşkunluğa düştü. Et tahtasının başında satırın sapından yakalıyor:

Ali'm Ali'm gül Ali'm
Gül dibine gel yârim
Gül dibine gelmezsen
Bir şeftali ver Ali'm.

Şarkısının dizelerini sayısız defa tekrarlayarak önündeki tahtayı büyük bir hızla, aralık vermeden yirmi-otuz kere takırdatıyor. Sonra «şeftali» dizesine gelince kolları gevşiyor, gözleri süzülüyor, salyaları akarak uzun bir kahkahayla sağına soluna yalpalıyor.

Bu genç uşağın o eve gelişinden sonra aşçı kadının kalbinde Şaban'a olan eski sevgi ateşi külleniverdi. Onun yerine Ali için ateş saçan bir yanardağ püskürmeğe başladı. Oğlanı elinden gelse kuş sütüyle besleyecekti. Tavuk butları, en yumuşak filetolar, börekler, kremalar, lalangalar, gizli gizli hep Ali'ye yediriliyordu. Oğlan önce bu taşkınca sunuşlara bir anlam veremeyerek kabul etmekte azıcık çekimser davrandı. Ama Zarafet en şirin ve inandırıcı gülümsemelerle:

— Aaaa, ye ayo! Şen gençsin... Ye de vücuduna kuvvet olsun. İyi iş gor.

İştahı yerinde olan Ali, bir-iki nazlandıktan sonra yüze durmamaya başlamış, sabahları mutfak kapısına gelerek:

— Abla, akşamdan bana ne tatlısı sakladın? diyecek kadar teklifsizliği ilerletmişti. Bir ay başında Zarafet yedi mecidiye aylığını götürüp Ali'nin avucuna koyarak:
— Al, bu fara sende dursun! demişti.

Bu büyük güvene neden hak kazandığını ilk anda kestiremeyen Ali, şaşkın şaşkın karşısındaki kadının yüzüne bakakalınca, Zarafet, çeşitli kıvranma ve fıkırdamalarla:
— A, yüzüme ne bakıyorsun oyle ayo? Taklifimiz var mi? Bande duracene sande dursun. Ban seni canimden esirger mıyım Ali'ciğim?

Ali, gerektiğinden fazla vurdumduymaz bir delikanlı. Arabın güvenindeki ve cömertliğindeki bu aşırılığı analık sevgisiyle uyanmış bir büyük yakınlık duymaya, yoruyor.

Zarafet, şimdi Şaban'ın ayrılığından gelen acıyla yanıp yakıldığı zamandan fazla sevgi acısı çekiyor. Geceleri uyku rahatından yoksun. Bu pek genç sevgiliye gönlündeki üzüntüyü ne yolda anlatacağını bilemiyor, durup dinlenmeden çare aramaktan rahatı kaçmış...
— Acaba, içimde yangın var, diye bağırsam mi? Yoksa birdenbire boynuna mi sarilsem? yolunda çeşitli açılma yolları arasında kararsız. Bocalamalar içinde. Sonunda bir gün Zarafet, Ali'nin kendine «Bacı» demesine kızarak:
— Ayo, bana bir daha baci deme.
— Ya ne diyeyim?

Zarafet elini uzatıp delikanlının çenesini okşayarak tatlı, baygın bir söyleyişle:
— Eşim de.

Anlayışsız Ali, bu sözü Arabın kullanışındaki maksattan büsbütün uzak bir anlama alarak; yani kapı yoldaşı diye anlayarak:
— Peki eşim. Bundan sonra öyle derim, demişti.

Zarafet, oğlanın gölgelenmiş bıyıkları altındaki körpe pembe dudaklarıyle söylediği bu içten sözü işitmeye bir türlü doyamayarak:
— Aman bayıldi Ali... Ne guzel soyladi? Bir daha soyle bakiyi?
— Eşim.

Bu tatlı söyleyişten Arabın varlığındaki bütün sevg] duyguları coşarak:
— A dostlar, bitti artık benim işim! narasıyle zavallı Ali'yi büyük bir şaşkınlık içinde bıraktı.

★

Meftun, milyonerlere karşı kendine özgü felsefesini Mahir'e anlatarak sonunda ileri sürdüğü mühür, senet hırsızlığı teklifinden sonra artık delikanlıya bu konuyla ilgili tek kelime söylememişti. Mahir de aralarında hiç böyle bir söz geçmemiş gibi bulunuyordu. Ama Mahir'in saflığına oranla Meftun âdeta büyük bir psikolog, ruh bilgini sayılabilirdi. Kayınbiraderinin hiç bir halini, hareketini dikkatinden uzak tutmuyor, demirin kızıp kızıp da sonunda çekiç altında istenilen biçimleri alacak bir yumuşaklık alması gibi Meftun da Mahir'in işte öyle bir tav zamanını bekliyordu.

Bazı kimseler vardır, herhangi bir şey hakkında edindikleri güveni ölünceye kadar koruma derdine düşerler. Bunların inançlarındaki yanlışlık kendilerine kanıtlansa gerçeğe karşı durarak gene kabul etmezler. Getirilen en doğal belgelere karşı cevap vermeyi beceremeyince en çok gösterebilecekleri boyun eğme yolu: «Allahaşkına sus, fikrimi değiştireceksin!. İleri varma. Söylesen de artık dinlemem, boşuna yorulma..» sözünde kalır. Ama bu kimseler o inançlarının her gün bir bölümünü delip deşecek etkilerle dolu bir çevreye düşerlerse eski inançlarından yavaş yavaş kendilerinde bir şey kalmaz. Hemen haberleri bile olmadan fikirlerini değiştirirler.

İlk anda yapılan o önerisinde başarı kazanamayan Meftun'un yavaş davranması halinde üstünlüğü ele alabilmesi mümkündü. Kayınbiraderini bazı topluluklara, eğlencelere alıştırabilmek için zavallıyı gereği gibi yontmak, inceltmek gerekti. Elinde olmadan yapacağı kabalıkları saflığına, görgüsüzlüğüne, bilgisizliğine bağışlamak, affedilmek dileğiyle Mahir'i Beyoğlu'nda bazı dostlarıyle tanıştırdı. Kayınbirader bu âlemlere karşı önce yabancılık ve âdeta yabanlık gösterdi.

Yavaş yavaş biraz alıştı. İki şey en fazla hoşuna gitti: Kadınlar ve kumar. Ama yabancı dili, hele birçok âdetleri bilemeyişi pek çok tuhaflıklara sebep oluyordu. Meftun'un hırslı bakışları önünde Kasım Efendinin ölümünden önce zenginliğinin bir kısmına el atmak olanağı beliriverince Mahir'i yemlemek için gereken parayı son genişliğine kadar sağlamaya uğraşıyordu. Kayınbiraderi tombul Madam Mc Ferlan'a bayılıyor, bitiyor. Frenk karısı da bu kaşlı gözlü, tıknaz, gürbüz Türk delikanlısının aptallığa yakın bir saflıkla sözde bu tutkunluğundan hiç bir şey sezdirmemeye çalışarak arada sırada kendini unutacak bir sevda sarhoşluğu içinde kaydırdığı baygın bakışlara karşı pek duygusuz kalmıyordu.

Frenk âdetine göre buluşma veya ayrılma zamanlarında el ele tutuşmak gerekip de Mahir'in kuvvetli bir istek duygusuyla uzattığı titrek eli Madam Mc Ferlan'ın yumuşak parmakları arasında hafifçe sıkılınca delikanlının yüzü sevda ateşiyle kızarıyor, karısının namuslu elinin dostluk adına başka bir duyguyla sıkıldığını Mösyö Mc Ferlan'ın, farkederse, kızgınlıktan ateş saçacağını sanan Mahir, utangaçlığının büyüklüğünden yerlere geçiyordu. Öyle güzel elin seksen erkeğin avucu içinde sıkılmasına bir kocanın nasıl dayanabileceğine, bu geniş yürekliliğine zavallı saf delikanlı bir türlü akıl erdiremiyordu.

Kayınbiraderinin Frenk karılarına karşı böyle ateşlenmesinden, karısı Lebibe'ye karşı sevgisinin pek gevşemiş olduğunu Meftun anlayarak kendi kendine.

— Zavallı kadınlar... İnsanlığa karşı olan en büyük hizmetiniz doğurmakken bu kutsal ödevi yerine getirdikten sonra, yükselmeye karşılık, çoğunuz kocalarınızın gözünden düşüyorsunuz. Bir kadınla erkek arasında iki buçuk yıllık bir karı-koca ilişki süresi, bir de çocuk, o yüce sevgi göklerinde uçan kocaların seven kanatlarını bile yoruyor, düşürüyor, kırıyor. Zavallı Lebibe, çoğu kadınların uğradıkları bu kötülüğe uğramamak için sen hamhalat bir koca seçtin. Bunun birçok budalalıklarına da katlandın. O, bugün iştahlı bakışlarını senden çevirdi. Bir erkek ne kadar hımbıl, görgüsüz, bilgisiz olursa olsun, gene erkektir. Çiçekten çiçeğe dolaşan arı gibi tabiatın kuvvetli bir itmesiyle güzellikten güzelliğe gönül gezdirmek gibi erkekçe bir duyguya dayanamaz. Beni affet Lebibe! ... Bu budala kocana başka kadınları sevdirmek için aşk dersi vermek, ona sevgi usulü ve başarı yolları öğretmek zorundayım.

Beyoğlu toplantılarının birinde Madam Mc Ferlan'ın sevgisinin neşesiyle içkiyi fazla kaçıran Mahir, eniştesini bir köşeye çekerek biraz şaşı bakışlar ve sarhoş davranışlarıyle:

— Bana baksana enişteciğim...

— Söyle...

— Beni bir daha bu âlemlere getirme... Rica ederim. Benim ayağım buralardan kesilsin...

— Niçin?

— Ah, nasıl söyleyeyim, eniştemsin.

— Enişten olmaktan ne çıkar?

— İş başka iki gözüm, iş başka.

— Ne işi?

— Oohh, bana da, karıma da yazık olacak.

— Neden yavrum Mahir, neden?

Mahir, eniştesinin iki elinden tutup sıkarak:

— Söylersem bana lânet etmez misin?

— Etmem elbet.

— Madam Mc Ferlan yok mu?

— Eeeyyy...?

— İşte onu görünce beni bir ateş bürüyor. Vücudu vücuduma biraz dokunsa o kadar elektrikleniyorum ki... Ah enişteciğim ah... Madam'da bir kadın kokusu var.

Meftun'un sıkı sıkı tuttuğu ellerini dudaklarına götürerek öpe öpe üzgün göz yaşlarıyle de ıslata ıslata:

— Ilık ılık ta ruhuma kadar giren sarhoş edici bir koku... Ah işte o koku beni bitiriyor, öldürüyor.

Mahir, biraz dinlendikten sonra:

— Biz birbirimizin hem kayınbiraderi, hem eniştesi oluyoruz. Benim gibi bir enişteye şimdi lânet ediyorsun değil mi?

— Hiç bir vakitte ...

Mahir, şaşkın şaşkın karşısındakinin yüzüne bakarak:

— Hiç bir vakitte mi? Anlayamadım. Çünkü açıkça söyleyeyim mi? Sen benim kızkardeşimin üzerine böyle bir fenalık etsen doğrusu çok gücenir, lânet ederim.

— Çocuksun Mahir, çocuk... Bir insanın yasal karısı başka, böyle yasa dışı bağlantı kurduğu kadınlar da gene başka. Dünyada bir kadınla, nikâhlı karısıyle durmuş, oturmuş kaç erkek bulunabilir? Ben erkekliği, tabii noktasından düşündüğüm için... ne senin böyle bir sevdaya tutulmuş olmana kızarım, ne de bende böyle bir hal olduğu zaman senin kızmanı isterim. Sen seksen kadına gönül versen, Lebibe gene senin karındır. Onun yasal karın oluşuna hiç zarar gelmez.

— Ama senin kızkardeşin çok duygulu kadın. Böyle seninle Beyoğlu'nda bulunup da sonra eve döndüğümüz zaman benim her halime dikkat ediyor. Türlü bahaneler bulup ceplerimi karıştırıyor. Elbiselerimi koklayıp: «Oooh, üstün başın hep Frenk karısı kokuyor» diyor. Evden uzaklaşacağımız geceler başka kadınlara göz atmamaklığım... senin sözlerine uymamaklığım için bana türlü antlar veriyor, yeminler ettiriyor...

— Kadındır canım... Onların her dediklerine aldırış edilir mi? Onların sözlerini tutmak gerekse her gün ikindi zamanı eve gelmeli, sabahleyin iş vakti çıkmalı... Belki böyle yapan aptal kocalar da bulunur. Ama ne yapsan onlara yaranılmaz. Gene dırıltı çıkaracak bir şey bulurlar.

Mahir baktığ, noktalarda saniyelerle duran ağır, boş, sarhoş gözlerle eniştesini yukarıdan aşağıya süzerek:

— Sen nasıl eniştesin be ... Kayınbiraderinin başka bir kadını sevmesini hoşgörüyorsun. Bana o kadar yüz vermeye gelmez. Yüz bulunca sonra astarını da isterim ha...

— Ben ne kayınbirader bilirim, ne enişte. Ben gerçeğe tapan bir adamım. Allah kadını erkek, erkeği kadın için yaratmış. Ama bir erkek tek bir kadınla yaşayacaktır diye emretmemiş. Hiç bir dinde, hiç bir felsefede böyle bir açıklık yok. Şimdi sen benim eniştemsin diye böyle en büyük gerçekleri inkâr mı edeceğim? Bizim gibi hakkı, gerçeği, insanlığı tanır, aklı başında, düşünme gücü yerinde insanlar birbirini melekler sınıfından saymazlar. Günahla bulaşık bir insan oğlu olduklarını bilirler. Birbirlerinin kabahatlerini ayıplayıp açığa vurmazlar, görmezlikten gelirler, örtbas ederler. Benim kız kardeşime karşı ben senin kabahatini gizlerim, benimkine karşı sen benim kabahatimi örtersin, geçinme böyle olur.

— Ah enişteciğim, güzel söylüyorsun ama, benim gönül verdiğim kadın kocalı. Belânın büyüğü orada. Sinyor Pardiso mudur, Çelebi Kaput mudur, Mösyö Makferlan mıdır, nedir... İşte o herif bu işi sezip de o Frenk kafası bir kere kızarsa düzelloda beni öldürmeye kalkmaz mı? Vay canına be ... Revolver nişanına da hiç idmanım yok. Bak sopayla, lobutla, copla olsa imanını gevretirim.
— Yoook, Mahir. Bu topluluklara öyle sopa, cop, matrak filan girmez. Dikkat edersin, ağır, temkinli, ihtiyatlı davranırsın, hiç bir şey çaktırmazsın. Mösyö Mc Ferlan dalgın, şair bir herif. Ne anlayacak?
— Nasıl ne anlayacak be? Karı pek serbest... Kocasının yanında geliyor, lapadak elimden yakalıyor... «Mon Bey, koman sava» diyor. Ben de: «Sava biyen, tre bien, tre bien» diyorum. Sonra gülüyor, gülüyor, gülüyor. Elimi birkaç defa sıkıyor. Onun, yumuşak yumuşak, beyaz, tombul eli bana dokununca bütün vücudum, ayıptır söylemesi, işte öyle tuhaf bir hal... bir şeyler oluyor... ısıtma yakalamış gibi haydi beni bir titreme alıyor... İki çenem zangır zangır birbirine vurmaya başlıyor... Aman gayret edeyim, bir şey çaktırmayayım diyorum... İsıtma nöbeti geçmiyor ki... Karı köpoğlu, kurnaz. Vücudumu deprem sardığını anlıyor. Sonra Madam'ın yanından kaçıyorum... Neme gerek benim? Bu- karı bana haram, benim evde mis gibi karım var diyorum. Eve gidip bütün hırsımı Lebibe'den çıkarmak istiyorum. Fakat ah nasıl anlatayım, enişte. Karımı seviyorum, fakat, okşuyorum, elinden tutuyorsam, boşuna.. O tat yok. Hiç bir şey duymuyorum. Madam bana sanki, kaymak, karım saman gibi geliyor. Vay geçmişine be.. Haram şey ne kadar tatlı oluyor!
— Hay Allah lâyığını versin. Ne aptalsın Mahir...

Böyle Beyoğlu'nda geceler geçirip enişte, kayınbirader yorgun argın uykusuzluktan baygın bir halde eve döndükleri zaman Lebibe kocasında tam bir değişiklik, eski âdetlerine aykırı tuhaf tuhaf yenilikler, bazen ipe sapa gelmez delilikler gördüğünden ağabeyleri Meftun Beyin, kocası Mahir'i alafrangalık âlemlerinin «debauche (Sefahat)» kısmına «initier» ettiğini (alıştırdığını) anlıyordu. Ama bir enişte kayınbiraderini niçin azdırsın? İşte buna bir neden göremiyor, bir anlam veremiyordu. Bir sustu, iki sustu. Sonunda Mahir'in halleri susmaya dayanmaya olanak bırakmayacak taşkınlıklara, soğukluklara, özellikle başka bir kadına gönül iliştirmiş, hayır, âdeta tutulmuş olduğunu anlatacak şeylere rastlayınca, bir gün ağabeyisinin odasına giderek, soracak önemli şeyleri olduğunu anlatacak biçimde kapıyı kapadıktan sonra:
— Ağabey, bu ne rezalet?
— Ne olmuş?
— Kocam günden güne çığırından çıkıyor.
— Adam sen de... Bırak şu aptalı...
— Aptal, maptal ama kocamdır.
— Kocansa Allah bağışlasın. Elinden alan yok ya.
— Nasıl alan yok? Ayartmaya uğraşıyorlar.
— Kimi?
— Kocamı...
— Mahir'i mi? Sen de kocanı fasulye gibi nimetten mi sayıyorsun? Ben dünyada onu ayartmaya heveslenecek karı düşünemem. Kadınların topu birden işte böyle senin gibidir. Alık, salak kocalarını âfet sanırlar. Dünyanın gözü ona dikilmiş sayarlar.
Lebibe, kızgınlıkla kaşlarını kaldırıp dediklerini destekler gibi, birkaç defa manalı manalı başını salladıktan sonra:

— Evet, ayartıyorlar. Hem ayartan da bir Fransız karısı.
— Ooo, ooo, ooo... Mahir Beyi ayartan Türk de değil de Fransız karısıymış. Bunu neden anladın kuzum Lebibe?
— Beni insafla dinleyin. Bu adam bizim eve yeni iç güveysi geldiği vakit kolalı gömlek giymeye, yakalık, kolluk ullanmaya bile pek alışamamıştı. Kalıpsız fes, dizi çıkık pantolon, tozlu, ökçesi çarpık iskarpinle gezerdi. Boyunbağısının bir saatçık olsun boynunda doğru durduğunu görmezdim. Hemen bir yana çarpılıverirdi. Neyse, uğraşa uğraşa biraz adama benzetir gibi oldum.
— Ne yapalım, sen kendin beğendin de vardın. Kendi işindir, çek.
— Şimdi de gereğinden çok incelmeye, iki dirhem bir çekirdek olmaya yelteniyor. İncelik, şıklık yaratılışında olmadığı için gülünç hallere giriyor. Pantolonların katları bozulmasın diye baskılar, ceketlere, pardösülere askılar, türlü renk ve biçimde boyunbağları almış. Birini çıkarıp birini takıyor. Yaraşıp yaraşmadığını benden soruyor. Önceleri iki kelime Fransızca öğrenmesini istemezdi. Şimdi ise cebinde küçük bir konuşma kitabı, durmadan ezberliyor... «Bonjour madame, coment vous-por- tez vous?» gibilerden sıradan konuşmalardan başka ayrıca kâğıtlara yazılmış: «Madame, vous etes la reine de mon coeur (Madam, gönlümün kraliçesiniz)», «Madame, pour riez vous me dire les heures ou s'absente votre mari? (Madam kocanızın evde bulunmadığı saatları bana söyleyebilir misiniz?» cümleleri pek dikkat çekici, pek manalı değil mi? işte bu kanıtlardan, Mahir'i, yaradılışına aykırı bu yeniliklere, bu isteklere götüren bir kuvvet, etki, daha doğrusu bir madam olduğunu anlıyorum. Sözüyle, bestesiyle Fransızca bir şarkı ezberlemiş, söylüyor. Kulağımın dibinde gece gündüz. mırıldanmasından bunu ben de öğrendim:

L'Aveu que je voulais vous faire
Est un aveu tendre et discret
Mais je tremble de vous deplaire
J'en aurais un si grand regret

(Size söylemek istediğim sözler gizli ve duygulu bir açıklamadır. Ama beğenilmemek korkusuyla titriyorum. Beğenilmezsem kederim büyük olacaktır). Hep bu sözler, bu dizeler... Parlak, değil mi? Kocamın ağzından, ceplerinden çıkan, taşan bu açık kanıtlara karşı duygusuz kalacak bir evli kadın düşünülemez. Bunlar hep Mahir'in evine bağlılıktan ayrıldığını gösteriyor.

Meftun birbirinin üzerine attığı iki bacağını titreterek dalgın bir tutumla:

— Tuhaf şey... Bir delikanlı Fransızca'dan dört dize ezberlerse kocalık bağlılığından ayrılmış mı olur?
— Yok, yok, böyle boşuna korumalara, yorumlara gerek yok. İşin asıl tuhafı Mahir'in bu acayip hallere sizinle sıkı fıkı düşüp kalkmaya başladıktan, Beyoğlu'nda bazı ailelerin evine dadandıktan sonra uğramasıdır.
— Ha... Haydi bakalım. Beni de kocan gibi bir ahmağı azdırmaya kalkışan bir şeytan aşağılılığına indir.
— Bilemem sizin felsefenizce insanların şeytanlığa kalkışmaları bir aşağılanma mıdır? Yoksa bir yükselme mi? Yalnız benim bildiğim, duyduğum, âdeta açıkça gördüğüm şey, kocamın şu aralık azması... Onun bu azgınlığında sizin de etkiniz bulunmasıdır.
— Saçma söylüyorsun Lebibe. Sonra kocanı azdırmakta benim için ne yarar düşünülebilir ki böyle bir uygunsuz işe kalkayım?

— Bilemem. Sizin davranışlarınıza, işlerinize, hele felsefenize kimsenin aklı ermez. Kendinizin bile. Onun bu azmasında sizin gerçekten bir etkiniz yoksa, sevdiği Fransız karısının kim olduğunu, aralarındaki ilişkinin ne yolda bulunduğunu araştırıp bana haber verin.
— O, o... Fena değil. Hanımefendi kocasının halini araştırmak için beni, ağabeysini casus gibi kullanacak.
— Böyle önemli ve yasaya uygun bir yolda insan kızkardeşine yardım ederse casusluk mu yapmış olur?
— Casusluğun önemlisi, hele yasalara uygun olanı bulunduğunu bilmiyordum.
— Siz bu ricamı kabul etmezseniz Raci ağabeyime başvururum.
— Raci mert oğlandır. O, böyle adî casusluğu hiç bir vakit kabul etmez.
— Öyleyse bu işe kendim sıvanırım.
— Hah, şimdi oldu işte. Paçalarını sıva. Çarşafı çek başına, düş kocanın peşine. Beyoğlu'nda meyhane, birahane, daha bilmem ne hane, o nereye girerse sen de gir. O zaman Mahiri'n sırlarını öğrenirsin.

Ağabeyle kızkardeş arasındaki çekişme o günü bu kerteye kadar varmış, sonra kapanmıştı. Ama ağabeysinden aldığı acayip cevaplar, gördüğü tuhaf davranışlar, Lebibe'yi büsbütün kuşkulandırdı. Kadıncağız, o günden sonra kocasının davranışları üzerine gözlerini dört açtı.

*

Lebibe'nin böyle pirelenmesi Meftun'un canını sıktı. Kızkardeşinin açtığı kuşkulu gözleri avutmak, uyutmak için bir çare bulunmak düşüncesiyle delikanlı sokağa çıktı. O düşünceyle tutturduğu yürüyüşle dalgın dalgın gide gide kendini Beyoğlu'nda Mösyö Mc Ferlan'ın kapısı önünde buldu. Çıngırağı çekti, içeriye girdi.

Mösyö Mc Ferlan, Yıldız'ca pek fazla önemsenen siyasi bir konuda saray kodamanlarının kuruntularını okşayacak bir çözüm yolu bulmuş, şantaj gürültüsüyle işi alevlendiren gazeteleri de her zaman aldıkları sus payının hemen yarısından az bir parayla susturmayı başarmıştı. Bu hizmetlerine karşılık Mc Ferlan cenapları Yıldız'dan avuçlarını dolduracak bir para ödülüne lâyık görülmüştü. Bundan dolayı keyfi yerindeydi. Meftun'u güleryüzle karşılayarak hemen dedi ki:
— İyi ki geldiniz. Sizi görmek istiyordum.
— Ne var?
— Büyük bir eğlence.
— Nerede?
— Erenköyü'nde, sizin köşkte.
— Tam eğlence yerini buldunuz.
— Neden? Sizin köşkte eğlence yapılamaz mı?
— Yapılır. Zaten her gün de yapıyoruz.
— Nasıl?
— Karım benimle, Lebibe kocasıyle, Zarafet Eleni'yle, Raci hepimizle, her saat kavga, kıyamet kopuyor.
— Canım bırakınız o aile dırıltılarını. O her yerde eksik değil. Zaten kadınların kavgasız içleri sıkılır. Bunların akıllısı bizim Madam değil mi? Bazen bir günde üç dört defa dalaşırız...

Madam Mc Ferlan dokunaklı bir gülümsemeyle:

— Teşekkür ederim Mösyö. Eş dost arasında beni her zaman dirliksizlikle ilgili hikâyelerde kötü örnek olarak gösterirsin.

Mösyö Mc Ferlan bir kahkaha salıvererek:

— Size demedim mi? Lakırdısı olurken işte kavga başladı. Zaten karımın en büyük zekâ eseri her sözü kumaş gibi önüne yayarak kavgaya elverişli olan yanını çekip ele almakta gösterdiği ustalıktır.

— Emin olun Mösyö ki, sana göre bu konuda ben pek geri kalırım. Yanında kavgacılıkta çırak bile olamam.

Meftun, buiunduğu sandalyeden birdenbire dimdik ayağa fırlayarak:

— Yoook, yooook... Dinleyemem. Bizim evdekilere göre bu sizin kavganız çok tatlı, pek zarif... Adeta ballı börek. Ama Türkçede bir atalar sözü vardır. «İnsan her gün kaymak yese bıkar» derler. Ben de kavgadan o kadar bıktım ki, artık en tatlısına bile gerek yok. Fakat tuhaf şey... Bu aile durumu, karı-koca geçimi... çevre, eğitim, uygarlıkla bile, Afrika'da da o, Asya'da da o, Avrupa'da da hep o. Evet Mösyö, şimdi bir eğlenceden sözediyordunuz.

— Evet... Beyoğlu'nun «petit-champs» dedikleri küçük bahçelerinden, büyük cadde adını verdikleri dar sokaklarından, karanlık, hava almaz birahanelerinden, tozdan soluk alınmaz Şişli'sinden artık bunaldık. Gönül biraz kır havası almak istiyor. Bütün giderleri benden olmak üzere Erenköyü'nde, sizin köşkte bir eğlence düzenlemek istiyorum.

— Pek iyi olur.

— Bir kır balosu yapacağız.

— İyi, iyi...

— Size bir hafta izin. Böyle bir eğlence için gerekli hazırlıklara başlayınız.

— Bu düşüncenizi alkışlanacak kadar güzel buldum. Ama bu eğlenceye gelerek toplantıyı süsleyecek kimselerin kimler olacağını lütfen söyler misiniz?

— Kalabalık yok. Siz, biz, Şehim Bey ve Madaması... Derneğimiz üyelerinden Mösyö Camille, bir-iki erkek, bir-iki kadın. İşte hemen bu kadar.

— Yalnız bir nokta beni düşündürüyor.

— Hangi nokta?

— Bizim aile halkından dansetmesini bilen bir tek kişi yok.

— Sizin aile üyelerine yaşama bilgisi öğretmek için bir kurs açmış olduğunuzu biliyoruz.

— Evet.

— Dans da görgü kurallarının bir bölümü değil midir?

— Hakkınız var.

— Şimdi evinize dönerken kitapçının birinden bir dans: kitabı alırsınız. Köşke gider gitmez öğretmeye başlarsınız.

MEFTUN, o akşam köşke cebinde bir «Traite de la dance» ile döndü. Bu balo haberi ev halkından kiminin suratını somurttu, kimini olağanüstü sevindirdi. Mahir sevinçten âdeta kabına sığamıyordu. Balo sırasında içilecek, oynanacaktı. Damat bey, Madam Mc Merlan'ı sevdalı kucağına alıp da bir kasırga gibi oyun meydanını dönerken o dansın vereceği keyif, o sevgi sarhoşluğuyla sevgilisinin duygulu ve merhametli kulağına ne tatlı yalvarış sözleri fısıldayacak... Bu balo, aşkını bildirmek için ne güzel bir vesile olacaktı.

Meftun, elinde dans kitabıyla öğretmek için meydana çıktığı zaman en büyük istekle ortaya atılan kimse Mahir oldu. Kocasının bu isteğini, bu coşkun hevesini, bu çılgınlıklarını gören Lebibe, son derece üzülüyor, ama bu balonun Mahir'in sevişme sırlarından bir kısmının meydana sızmasına yol açabileceği düşüncesiyle üzüntüsünü gizlemeye uğraşıyordu.

Bu eğlenceye çılgınlık derecesinde sevinenlerin ikincisi de Zarafet olmuştu. Aşçı kadın, balonun ne demek olduğunu anlamak için Mahir'e başvurarak:

— Kuzum kuçuk Bey... Balo nedir ayo, ben bilmiyo, bana anlatsane?

Bu soruşturmaya karşı Mahir, sevinçten iki elini birbirine çarpıp neşe içinde ağzını Zarafet'in yanağından öpecekmiş gibi yüzüne yaklaştırarak:

— Balo ne büyük bir eğlencedir bilsen Zarafet...

Arap, garipseyerek:

— Ne olaca?

— Çalgı çalacak. Bir kadın bir erkek, bir kadın bir erkek birbirine sarılıp oynayacaklar.

Bu sefer de Zarafet, iki sevinçli elini birbirine vurarak; peştemallı belini sağa sola bir-iki çalkadıktan sonra:

— Oooh, ne âlâ... Ooohhh ne âlâ ... Ban de Ali'ye sarilip oynarim. Gel keyfim gel. Ne kadar iş olurse ben gorurüm. Kaç tenjere yemek isterse pişiririm.

Aşçı kadın da genç uşağa aşkını bildirmek için baloyu uygun bir bahane sayıyordu. Dans öğrenimi için ev halkı sofaya toplandı. Azize Hanım örtülü başını koridorun kapısından çıkararak kendi kendine:

— Sen esirge Yarabbi... Bu evin halkı hep tımarhane kaçkını; şimdi bunlar hep irili ufaklı ortaya çıkıp sıçrayacaklar mı? Ay tımarhanecinin gözü çıksın. Seyredeyim bakayım.

Meftun elindeki Fransızca dans kitabını açarak:

— Vals, oyunların şahıdır. Bu oyunun icat edildiği yer Almanya olduğu eski söylentilerdense de kaynağımız bunu kabul etmiyor. «Vals aslında Fransız işidir. Bu oyunu ilk önce krallarımızdan Üçüncü Henri oynamıştır.» Bu geniş bilgilerle söze girişip birtakım tarih belgeleri gösteriyor. Şimdi bunların bize gereği yok. Balomuz yakında verileceğinden kısa ve acele bilgiler vermek zorundayım. Vals, adımı üç tempo üzerinden ve biraz hızlı olarak atılır. Birinci tempoda sol ayak sol yana kaydırılır. İkincide dizler biraz kıvrılarak dinlenir. Üçüncüde sağ ayak arkadan sol ayağa hızla yaklaştırılıp sol ayak ileri sürülür. Bu adım, ayakları aynı biçimde arkaya sürüklemekle de yapılabilir. Kavalyenin dans eşliğinde bulunan madam da aynı adımları atacaktır.

Lebibe, piyanoya oturtuldu. Meftun'un okuduğu kuramların uygulanmasına girişildi. Ortada Rebia ile Eleni'den başka «dama» yoktu. Zavallı Rebia'nın da Bedri'ye karşı duyduğu hasret ateşiyle yüreğinden kan gidiyordu. Birçok ricadan sonra dansta Meftun'a eş olması kıza kabul ettirildi. Eleni'nin gençliği, güzelliği evli erkeklerle oynamasına ev hayatı politikasınca bir engeldi. Edibe de, Lebibe de Rum kızını kocalarından kıskanıyorlardı. Eleni, Raci'ye «dama» oldu, Mahir Bey kaldı. Kızkardeşine baş vurarak:

— Haydi Edibe, sen de bana «dama» ol.

Edibe, kundaklı başını büyük bir kinle kardeşine doğru uzatıp:

— Ne olayım, ne olayım?

— Dama.

Kasım'ın kızı, ayağından çıkardığı terliğinin tersini kardeşine göstererek:

— Şunu şimdi senin ağzına yapıştırırsam görürsün. Kocamın bana cesaret edip de söyleyemediği bir şeyi sen nasıl söylüyorsun? Beyefendi'ye «dama» olup da talimli maymun gibi sıçrayacak mıymışım? Allah akıllar versin. Sen azdın, Mahir, sen bir şey oldun. Dur bakalım sonu neye çıkacak.

Zarafet kırmalı dantelalı, ama kirlice beyaz prostelasıyle sofanın kapısından bakıyordu. Lebibe'nin parmakları Georges Rousset'nin kıvrak bir İspanyol valsinin girişi üzerinde gezinirken Arap, başını kapının sökesine dayayıp gözlerini süzerek:

— Ah bu kuçu Hanimin çalgısı bana ne kadar dokunuyo! diyordu.

Ali'nin eve gelişinden beri gerçekten Zarafet'in yüreği o kadar yufkalaşmıştı ki, kapı gıcırdasa zavallıda bir ağlama hevesi uyanıyordu. Meftun, aşçı kadını göstererek:

— A, işte Zarafet var. Mahir'in daması da o olsun, diye haykırdı. Aşçı kadın, bu teklifi iki ettirmedi. Hemen birincide kabul etti. Zarafet'e vals adımları bin bir güçlükle biraz anlatıldı. «Anladi» diyor, gösterilen şeyin tersini yapıyordu.

Piyano, valsin birinci bölümüne girdi. Mahir, damasını omuzundan, belinden yakaladı. Arap, kereviz turşusuyla bayatlamış sarmısaklı yahni arasında öyle keskin bir koku yayıyordu ki, zavallı Mahir, burnunu ne yana çevireceğini bilemiyordu. Meftun, karşıdan kayınbiraderinin bu rahatsızlığını anlayarak:

— Mahir Bey, damanın dezenfekte için birkaç kilo süblime ister! şakasıyla haykırdı.

Mahir, burnunu Zarafet'ten elinden geldiği kadar uzaklaştırıp gözlerini de yan yarıya kapayarak bu bulaşık tası gibi kokan Arabın yerine bir hafta sonra kolları arasında güzel kokulu vücudu tutacığını tasarlayarak piyanonun ahenkli vuruşlarına uyup o gün öğrendiği vals temposunu «bir, iki, üç» diye sayarak bu acemi alayının tutturduğu dans kasırgasına katılıp gidiyordu.

İskemleleri devirmek, elbiselerin etekleri sökülerek, düşüp kalça incitmek, pencereye çarpıp cam kırmak çeşidinden kargaşalıklar içinde bu dans dersi birkaç saat sürdü.

Azize Hanım, sofanın kapısından o korkunç, alaycı ağzını açarak:

— Edibe, bak kızım bak... Birbirini kucaklamışlar da nasıl sıçrıyorlar. Şu arapla Rebia'nın oyunlarına bak. Ne erkek canlısı kanlar bunlar... Görürsün, Azize Kadın dediydi dersin. Bu arapla bu kızın ölümleri en sonunda gene kanlı basurdan olacaktır. Senin şıpsevdi kocana bak. Kara kıza nasıl sarılmış. Ya, eski göz ağrısı!... Burası babülhane midir (genelev), ev midir, nasıl şey bilmem ki... Arap uşakla, Bey teyze kızıyle, o onunla, bu bununla... Arap, bu yeni uşağı da baştan çıkaracak. Zavallı genç oğlan pek bön. A, Zarafet, onu bir yudum su gibi içiverir vallahi.

Gerçekten de oyun paydosunda Zarafet, Ali'yi mutfağa çağırarak yeni öğrendiği bu dumanı üstündeki dansı genç uşağa öğretmek için çarpıntılar içinde dedi ki:

— Ali.

— Efendim.

— Bu konakta haftaya balo var. Yemekler yapilece, çalgılar çalinece... Herkes birbiriyle oynayace... Bir kadin bir erkek... Hesapladiler, sen bani payime duştun. Ben de sane duştu.

— Ben nereye düştüm abla?

— Abla mi? Ha unuttu mi, haniya eşim?

— Eşim, ben nereye düştüm?

Zarafet, sevdalı kalbini göstererek:

— Buraya duştun, buraya... Zarafet'e... Şimdi sanin adi «kavala», baninkisi «madama». Oyunda oyle diyorlar,

— Senin adın mama dadı mı?

— Çok ayo! Mama dadi niçin olayim? Erkekler «kavala», kariler «madama» anladin mi? Şimdi buraya yanima gel. Bir alinle belime saril, otekisi alinle de boynuma saril...

Ali utana utana bu söylenenleri yapmaya uğraşarak pek gevşek, gönülsüz bir tutuşla bir elini arabın boynuna, öbürünü teline atar. Zarafet haykırarak:

— Oyle değil... Sıkı saril, sıkı saril...

Ali biraz daha yaklaşır. Zarafet:

— Utanma canim? Ben saril dedikten sonra san ne sıkıliyorsun? Oyun bu... Boyle sıkı olece. Beyefendi oyle tarif etti. Şimdi sağ bacağını banin sol bacağine yaklaştir. Bir, iki, uç dediylen ban nasi sıçrayorsa sen de oyle siçra...

Zarafet bu üç temposu üzerine Ali'yi bir hayli sıçrattıktan sonra genç oğlanın sıcak ve dinç göğsüne sürünmeye bir türlü doyamayarak, bir iki, üç temposunu bu sefer:

Aman yâr, Paşam yâr,
Öldüm yâr, cindallı...

şarkısına uygulayarak ocağın önünden bulaşık çukuruna, oradan tabaklığın yanına atılarak zavallı Ali'yi mutfağın içinde dört döndürmeye başladı. Cimdallı'dan sonra:

Haydindi hopla da gel,
...rını topla da gel.

Onun ardından da:

Ah anacığım, bana n'oldu da ben bilemem

şarkısına girişti. Arap, genç kavalyesinin taze erkek nefesini yakından ılık ılık kokladıkça âdeta kuduruyor, görülmedik bir vahşi tarikat mensuplarına mal edilecek bir aşırı coşkunlukla oradan oraya atılıyordu. Bir-iki sahan kapağı, tencere yuvrlandı. Bir uzun tabak düştü. Tuzla buz oldu. Zavallı Ali, bir ıstakoz kıskacı arasında kalmış kadar ezildiği bu sıvalı iki siyah kolun insafsız baskısından kurtulmaya var gücüyle uğraşıyor, ama başaramıyordu. Arap'ta yavaş yavaş ağız köpürdü. Gözler döndü. Şimdi:

Ah... ana ... cığım...

şarkısı, artık uzun aralarla bölünerek... siyahları kaybolmuş gözlerle, baygın soluklarla, bir sevgi can çekişmesi kesiklikleriyle söyleniyordu.

Ali'yle göğüs göğüse coşkuya tutulan Zarafet'in her türlü dans kuralı üstüne çıkardığı bu vals curcunası sırasında mutfakta kopan görültüyü en önce Azize Hanım duyarak hemen gürültü yerine koşmuş, zavallı Ali'yi Arabın baskılı kucağında sıkıntıdan bunalmış, âdeta morarmış bir halde görünce olanca sesiyle:

— Yetişin, Zarafet Ali'yi boğuyor...

diye haykırarak bütün ev halkını mutfak kapısına toplamıştı. Gelenler valsten başka her şeye benzeyen bu acayip kucaklaşmanın şaka mı, yoksa kavga boğuşması mı, ne

olduğunu bir türlü kestiremediklerinden öyle bakakalmışlar, bir-iki ağızdan:

— Zarafet, oğlanı bırak, zavallı mosmor kesilmiş!... gibi yapılan uyarmalara arap hiç aldırmıyordu. Azize Hanım:

— Çocuklar, görüyor musunuz? Zarafet'in gözleri dönmüş, ağzı köpürmüş, onun âdeta babaları tutmuş. Böyle hali var mıydı?

Vesile Hanım:

— Vardı, vardı... Eskiden böyle birkaç defa daha babaları tuttuydu. Onun ilmini Şaban bilirdi. Bilmem bir şeyler yapar, ayıltırdı.

Azize Hanım:

— Tuhaf şey... Tuhaf şey! Bu arabın babası öyle mutlaka Ali'yle, Şaban'la mı tutar? Bulmuş piliç gibi oğlanı, sımsıkı sarılmış... Ah sopa yoksulu fellâh ah.

Bin gürültüyle genç uşak, Arabın saldırgan kucağından kurtarıldı ve Ali'ye arabın böyle babaları tutunca insanı boğma tehlikesi olduğu ve bir daha yanına yaklaşmamak gerektiği anlatıldı.

*

Evin içinde vals çalışmaları sürüp gidiyordu. Bu usanmaz, bu gayretli dans öğrencilerine bir an eşlik için kadınların dizlerinde, hele piyano çalmak için Lebibe'nin kollarında kuvvet kalmadı. Erkekler «dama» yerine kollarının arasına birer hasır sandalye alıp dudaklarıyle becerebildikleri kadar ıslıkla bir vals havası tutturarak çalışmayı sürdürüyorlardı. Nihayet balo gecesi yaklaştı. Bir gün önce Mösyö Mc Ferlan tarafından bir sandık şampanya, fıçıyla bira ve başka içkilerle birçok yiyecek gönderildi. Ertesi günü piyano bahçeye indirildi. Uygun bir yere mükemmel bir büfe düzenlendi. Ağaçlar, cam ve kâğıt fenerlerle donatıldı. Zarafet ocaklara büyük tencerelerle yemekler vurdu. Eleni büfeci olacaktı, Ali de orta hizmeti görecekti. Gündelikle iki hizmetçi kadın daha tutuldu. Ezandan sonra baloya gelecek olanlar arabalarla sökün etti. Getirdikleri geçkin bir piyanistle bir ufak tabut biçimindeki siyah âlet mahfazasını elinde tutan bir genç kemancı, piyanonun başına geçtiler. Bu artistler, sakal ve bıyıklarını tıraş edip saçlarını uzatmışlardı.

Piyanist, bu koca âletin siyah kapağını kaldırdı. Bakanlara sırıtır gibi bir sıraya koca beyaz dişler meydana çıkıverdi. Artist, sağ elinin parmaklarını kıvırarak klavye üzerinde çabuk vuruşlarla aşağı yukarı birkaç defa gezdirdi. Uzun boğazlı, ince bir billûr surahiden su boşaltılıyor sanılacak, birbirine ulanmış ahenkli bir gürültüyle hafif, yuvarlak, yumuşak sesler işitildi. Artist, omuzlarını döven uzun saçlarını silkerek başını sallayıp piyanonun akordundan hoşnutsuzluğunu belirtecek şekilde yüzünü ekşitti. Sonra aletin markasına bakarak:

— «Un vieu Blancher» dedi.

Kemancı, aletini mahfazası içinden çıkardı. Piyanistin gösterdiği «la» üzerine akort etti. Gece, iyiden iyiye geldi. Bütün fenerler yakıldı. Davetliler içinde önceden tanınanlardan başka birkaç çift madam ve mösyö daha vardı. Madamlar yeldirme gibi giymiş oldukları «cache-poussiere» leri üzerlerinden attılar. Beyaz gerdanlar, kollar dekolte olarak meydana çıktı. Evin kadınları, kendileri için hiç görülmedik bir şey olan bu baloyu seyretmek için dayanılmaz bir istek duyarak evin pencerelerine dizilmişlerdi.

Birinci vals başladı. Daha içkilerle vücutlara sıcaklık, kafalara da cesaret gelmemiş olduğundan Raci'yle Mahir dansa karışmak gücünü gösteremediler. Bu iki delikanlı becerebildikleri kadar dikkatle bakıyorlar, bu dansın en ince bir kuralını bile göz

incelemesinden kaçırmamaya uğraşıyorlardı. Mahir kaç gündür Meftun'dan aldığı ders ayrıntılarını birer birer aklından geçirmeye uğraşarak kendi kendine:

— Kavalye, damasının sol tarafında bulunup sağ koluyle belinden sarılacak, sol eliyle de madamın sağ elinden tutacak. Kavalyenin sol eli madamın sağ koluna gerektiği anda çeşitli yönlere çevirebilmek için fazlaca açılmış bulunacak. Kavalyenin sağ omuzu damanın sağ omuzuna her zaman dikey duracak. İki vücut birbirine dokunmayacak...

Birkaç valsten sonra kadrile başlanıldı. Bir erkek bir kadın, çift çift birer çizgi üzerine öne, arkaya koşuşurlarken, Azize Hanım, pencereden bir kahkaha salıverip:

— Hay yetişmeyesiceler... Bunlar âdeta çalgıyla bizim bildiğimiz köşe kapmacayla seke seke ben geldim oyunlarını oynuyorlar...

Bir-iki saatın içinde balo kızıştı. Büfenin önünde içki kadehleri dolup dolup boşalıyordu. Meftun, değişik kadınlarla birkaç nöbet oynadı. Raci'yle Mahir hâla alargada durarak dansa girmek cesaretini gösteremiyorlardı. Sonunda Mahir, Raci'nin kolundan çekip büfenin önüne götürdü:

— Haydi şuradan adamakıllı çekelim de, oyuna girmeye cesaret gelsin, dedi.

Mahir, bu öğüdüne ilk örneği kendi göstermek için bir su bardağını yarıdan fazla «düz»le doldurdu. Biraz su ekleyerek dikti. Raci, eniştesinin bu hazırlığını pek beğenmeyerek yarım bardak birayla yetindi. Mahir, şimdi göğsünden beynine doğru bir sıcaklığın yükseldiğini duyuyor, yerinden kımıldadığı vakit başı hafifçe dönüyordu. Kendisinde gerçekten de eskisine göre epey bir cesaret görüldü. Acemilik yanlışlıklarıyle Madam Mc Ferlan'a karşı utanacak duruma düşmemek için işin başında başka kadınlarla birkaç defa oynamayı uygun gördü. Oynadı, dans arkadaşlarının bir iki defa hafifçe ayaklarına, fistanlarının eteklerine basmak, üzerlerine yıkılacak gibi sendelemek türünden kazalar geçiştirdi.

Başlanacak valsi kendisiyle oynaması için vaat almak üzere çarpıntılar içinde Madam Mc Ferlan'ın çevresinde dolaşmaya başladı. Gözlerini kırpıştırıp yutkunuyor, anlatılması güç bir diyeceği olduğunu sezdirmek için yüzünü garip garip buruşturuyordu. Raci de iyiden iyiye gözüne Madam Şehim'i kestirmişti. Ama ağabeyisi Meftun'dan rahat yoktu. Madam Şehim'in bir başkasıyla oynamasına Meftun hemen hiç sıra bırakmıyordu.

Mahir gene büfeye yanaştı. Bir silme bardak daha yuvarladı. Bu sefer balo, bütün oyuncularıyle, sallanan fenerleriyle, piyanosuyle, büfesiyle altıkarınca gibi başının etrafında dönmeye başladı. Yürümek istedi. Adeta sendelediğini hissetti. Ağır ağır bir kenara çekildi, durdu. Manyetize eder gibi gözlerini Madam Mc Ferlan'a dikti. Hiç ayırmıyordu, hiç... Can verirmişçesine bir süzgünlük, bir bitkinlik, sonuna gelmiş, dayanılmaz bir istekle bakıyordu. Dansa ara verildi. Bu sefer, başka bir erkeğin, Madamın yanına gitmesine vakit bırakmadan koştu. Sarhoşluğunu belli etmemeye uğraşan boşuna kollayışlarla, ağır bir söyleyişle, sözde Fransızca konuşmak isteyerek:

— Vous et moi, danser, dedi.

Ama Fransızca'yı beceremediğini anlayınca hemen ardından Türkçe:

— Bu oyunu kulunuzla, yani benimle, Mahir bendenizle oynamanızı rica ederim'e çevirdi. Mahir'in böyle bir isteğe çoktan beri hazırlanmakta olduğunu Madam zaten farketmişti. O da Türkçe:

— Peki, efendim! cevabını verdi.

Mahir, bir kavalye olarak, kolunu kadına verecek yerde kendisi Madam'ın koluna girdi. Dansın başlamasını bekleyerek dolaşıyorlardı. Sevgilisiyle vücut vücuda bu sürünüşten Kasım Efendi zade o kadar büyük bir mutluluk duyuyordu ki buna karşı büyük şükranlarını

bildirmek için Madamı kimsenin bulunmadığı bir yere çekip götürmek istiyordu. Bir-iki dolaştılar. Bu düşüncesini yerine getirmeye vakit kalmadan dans başladı.

Bizim acemi oyuncu, geometriden bir teorem başı ezberler gibi aklında tuttuğu «kavalye, damasının sol tarafında bulunup sağ koluyle belinden sarılacak v.b ...» vals kuramını hatırlamaya çalışarak damasını bir kavrayışta kavradı. Kendilerini ortaya kapıp koyuverdiler. Mahir, epey sarhoş olmakla birlikte, bu tutumun dans kurallarına uygun bir tutum olmadığını anlayarak vücudunu Madam'dan elinden geldiği kadar uzak tutmaya uğraşıyor, ama önüne geçilmez bir mıknatıs gücü gene iki gövdeyi birbirine rampa ediveriyordu. Bir-iki dolaştılar. Çalanlar da, oynayanlar da kızıştılar. Adeta hallendiler. Madam Mc Ferlan'dan yayılan dayanılmaz bir güzel koku Mahir'de güç, kuvvet bırakmadı. Bu zavallı delikanlı burnunu damasının göğsüne, iki kokulu güzellik arasına sokmuş, yalnız kendisinin orada pencereden bakan bir karısı, kolları arasındaki kadının o baloda bir kocası olduğunu değil, artık varlığını, dünyadaki her türlü varlığı unutmuştu. Kaç zamandır ezberlemiş olduğu:

— Oh, madame... comme je vous aime (Ah Madam, sizi ne kadar seviyorum) cümlesini arada bir ağır, baygın bir söyleyişle tekrarlayarak burnu altındaki o insanı kendinden geçiren buketi can çekişen süzgün bakışlarla kokluyor, âdeta içiyordu.

Bu çift, vals tutumunun dışında bir sarmaş dolaşla öbür oyuncular arasında sanki başıboş bir dolaşma halindeyken, hemen sürtünecek kadar birbirlerine yaklaştıkları bir sırada Meftun, Madam Mc Ferlan'a doğru eğilerek Mahirli belirttiğini bir göz işaretiyle anlatıp dedi ki:

— Je vous prie madame de travailler au dressage de cet animal la... (Şu hayvanın eğitilmesine uğraşmanızı rica ederim Madam).

Madam Mc Ferlan, hemen şu cevabı verdi:

— Ne vous inquietez pas monsieur, il est deja demi dresse (Merak etmeyiniz efendim, o şimdiden yarı eğitilmiştir).

Mahirlin Fransızca'sı kalıp olarak birkaç cümlenin dışına çıkmadığı için kulağı dibinde mırıldanılan şu alaycı, aşağılayıcı kelimelerin tek birini bile anlayamadı. Ama konuşulan sözlerin kendisinin Madama karşı duyduğu büyük sevgiyle ilgili olduğunu sezdi. İkinci dolaşışta gene Meftun'un yanından sıyırtıp geçtikleri sırada burnunu o ruh okşayan göğüsten ayırarak:

— Enişteciğim.... Babamın bütün akarlarının senedini eğer yarın sana demetiyle getirmezsem bana da Mahir demesinler... Emret... Efendim, Mahir kuluna emret! dedi ve enişteşinin, bu büyük lûtfuna teşekkür için tapındığı kadının gerdanına ateşli bir öpücük kondurdu.

Meftun, Mahirlin bu ansızın gelen müjdesine karşılık şeytanca gülümseyerek:

— Hey alık! Dur bakalım, ben şimdi babanın senetleriyle yetinecek miyim? dedi.

Balo halkının büfede kadeh tokuşturmaları gitgide hızlandı. Mösyö Mc Ferlan, başka bir kadınla öylesine meşguldü ki karısının gerdanına yapışan o bıyıklı sülüğü şöyle bir an olsun görmeye vakti yoktu. Şehim Bey de öyle... Sanki bu iki koca, kolları arasındaki yabancı kadınlardan aldıkları zevk payına karşılık kendi karılarını o gece tam bir başıboşluk içinde başkalarının kucağına cömertçe bırakmışlardı.

Madam Mc Ferlan, terbiyesizliği de sevgisi gibi her sınırın dışında olan sevdalısının bu saldırışını, acemiliğine saygı duyarak hoş görüyor, ama iyice aldırmasa delikanlının saldırıyı daha da artıracağını anladığından sosyete içinde bir kadına karşı bu gibi

taşkınlıkların pek büyük hakaret sayılacağını, kâh haliyle, kâh sözleriyle anlatmaya uğraşıyordu. Şu kadar ki, bu yeni avı, kapancadan ürkütüp büsbütün kaçırmamak için işi yarı yarıya hoş görmekle, şakaya bozuşturmakla geçiştirmek zorunda kalıyordu.

Meftun'un Madam Şehim'le dansı da valsin bilinen kurallarını epey taşarak Mahir'in yapışkanlığına benzer bir hale geldi.

Pencere önünde bulunan kadınlar, kocalarının bu açık hainliklerini artık görmeye dayanamayarak sancı tutmuş gibi kıvrım kıvrım kıvranıyorlardı. Lebibe, ne yapacağım şaşırarak öfkesini Mahir'in kızkardeşinden çıkarmak ister gibi bir azarlayıcı davranışla Edibe'ye:

— Kardeşiniz Beyefendinin oyununa baksana... Damasına o kadar yapışmış ki başını oradan çekse karının göğsünde mutlaka ağzının resmi görülecek!.. diyordu. Edibe de:

— Ya siz de kendi kardeşinizin, Meftun Beyin haline baksanıza... O serçe gibi zayıf karıya âdeta bir atmaca hırsıyle sarılmış!.. cevabını veriyor.

Azize Hanımsa iki kadının kızgınlığını bir çırpıda körüklemek için:

— Kimin kime bir şey demeye yüzü var? İkinizin kocası da birbirinden kepaze.

Bahçedeki balonun gitgide horaya, horadan havraya döndüğünü gören Zarafet, mutfağı bırakarak önünde prostelasıyle kervana karışmaya çıktı. Büfeye yaklaştı. Raci'nin bir kadeh içki yuvarladıktan sonra Eleni'den, Şabanvarî mezeler aldığını gördü. Zarafet, biraya bayılırdı. Orada bir sandalyeye ilişti. Bir tane yuvarladı. Bir kabda, buz içinde şampanya şişeleri gördü. Bunların hangi çeşit içki olduğunu bilemediğinden Eleni'ye sordu:

— Ayo kız Elenigo... Bu buzun içindakiler nedir?

Eleni, sözü kısa kısmek için:

— Gazoz abla, gazoz...

— Bani içini bu gace şok yaniyo. Versene bi gazoz ...

— Abla bu gazoz çok serttir. Basinda vurur...

— Herkes içiyo, vurmiyo da bana mi vurece? Ver.

Çaresiz kalan Eleni, kapı yoldaşına bir kadeh şampanya sunar. Arap gözlerini süze süze içerek:

— Oooh... Oooh ne guzel gazoz bunu... Kokusu sert ama ıçişini hoşuna gıtti...

Zarafet'in içkiye hiç yüzü yoktu. Bir bardak boza içse neşeleniverirdi. Birayla şampanyadan sonra arap, gözleri bitik, gerdan kırmaya başladı. Biraz bulanan gözleriyle Ali'yi araştırıyordu. Sevdiğiyle katara karışarak vals etmenin tam sırasıydı. Zavallı delikanlı, her işe yetişmeye uğraşıyordu. Ama göğsü açık bir kadının yanından geçerken mıhlanmış gibi bulunduğu yerde kalıyor, süt beyazlığıyle genç görünen ve dansın yorgunluğuyle şimdi dalga dalga pembeleşmiş, dantelelerin çerçevesi içinde etrafına zımba oyma kâğıt çevrili açık şafak renkli, sümbülle zambak demetine benzeyen bu vücudu aptal aptal seyretmeye bir türlü doyamıyordu.

Bizim siyah Zarafet, gönül bağladığı delikanlının beyaz vücutlara bu kuvvetli tutkunluğunu karşıdan sezerek, ansızın bir kıskançlık taşkınlığı içinde, koştu. Delikanlıyı omuzlarından yakalayıp silkerek:

— Oraya, buraya bakıp ne anlıyorsun ayo? O kokona kariler senin karnisini doyurur mu? Sana Zarafet'ten başka kımden fayde var? Haydi gel şureye... Mutfağın arkasına... Mızıkaya uyalım da senle oynayelim...

Zarafet'in oyunundan pek ağzı yanmış olan Ali, önemli işi olduğu bahanesini ileri sürerek hemen yürüyüverir. Savuşur... Ama arap, delikanlının arkasından öfkeyle

parmağını sallaya sallaya:

— A, a, a, a... Şapkıne bak, karileri açık saçık gordu de imrandi mi ne yapti? Ben adamın gozünü çıkaririm...

Zarafet, bu kızgınlıkla büfeye yanaşıp:

— Elenigo kız. Ver şuradan bir gazoz daha, içi yaniyo...

Eleni, biraz suratı asarak:

— Yok abla, o gazoz misafirler içindir.

— Patlasın misafirler. Ver diyo... İçini bir ateş sardi.

Eleni şampanya vermeden ablayı savmak kabil olamayacağını anlayıp doldurur. Kadehi verirken:

— Abla, işte bu son... Artık vermeyedzek...

Zarafet, şampanyayı diker... Her yudumda gözlerini de birlikte açıp kapayarak:

— Ah bu ne guzel gazoz... Boğazimden fişir fişir fişir içine gıtti. Ah Şaban, iki gozlerin kor olsun... Ah, Ali'm de Ali'm de gul Ali'm... Gul dibisine gel yârim. Ah ne fena oluyo banin hali... Zarafet yaniyo, aman gul yanakli civan Ali!

Eleni orada duran sandıktan iki şişe şampanya alır. Buzun içinden eksilenlerin yerini doldurmak için soğuk kaba kor. Zarafet, şampanya sandığını görür. Eleni'nin bir dalgın sırasından yararlanarak sandıktan bir şişe alır. Soğuk kaba kor, oradan soğumuş olan bir başkasını aşırır. Eline geçirdiği bir bardakla Ali'nin yanına gider:

— Ali'ciği... Şu soğuk gazozdan iç bir tane. Aman ne guzel, insanın içinde fişir fişir ediyo...

Ali'ye yorgunlukla ateş basmış olduğundan bu sunuşa karşı duramayarak kara içki vericinin elinden beyaz köpüklü şampanyayı alır, içer. Oğlanın vücuduna hoş bir serinlik, beynine hafif bir neşe yayılır. Arap, elinde şişeyle Ali'nin arkasını hiç bırakmaz. On dakika, çeyrekte bir içirir. Beyni, sinirleri içkinin etkisinden o zamana kadar korumuş olan Ali, hayatının bu ilk sarhoşluğunda iki üç kadehle bayağı neşelenir. Arabın vals isteğini şimdi kabul eder. Mutfağın arkasında dans başlar. Beş-on dakika sıçradıktan sonra bir yandan şampanya, bir yandan Ali'nin gül yanaklarını koklamak yüzünden kanatlı bir sarhoş kesilen Zarafet, gönüllüsünü kolları arasında uçura uçura ta herkesin dans ettiği yere kadar götürür.

Mızıka Jules Klein'in şampanya valsini çılgınca bir hızla çalıyordu. Oyuncular o kadar kızışmışlardı ki ortada dönen fistan etekleri fırtınadan bağı gevşemiş yelken uçları gibi yelpir yelpir dalgalana dalgalana savruluyordu. Sağa sola vurulan vals yalpasının hem hızı, hem genişliği gittikçe artmaktayken birdenbire bir kıyamettir koptu.

Bu vals harmanının ortasına sözde birbirine iple sarıla sanla sıkı sıkıya bağlanmış iki insan vücudundan yapma bir topaç koparılıp koyuverilmişti. Bu insafsız, bu kuduz topaç, dört ayağının birleşmesinden bir aks yapılmış sanılacak bir hızla hem dönüyor, hem de geçtiği yerlere rastlayan şeyleri kasırga gibi darma dağın ederek gidiyordu. Balo meydanında hemen korkunç bir anafor ortaya çıktı. Topacın zorlu çarpmasına uğrayan oyuncular, erkek, kadın, hemen oraya buraya devriliyorlardı. Herkes neye uğradığını bilemedi. Bir zaman sonra dans meydanında Zarafet'le Ali'nin birleşmesinden ortaya çıkmış bu korkunç topaçtan başka kimse kalmadı. Bütün balo halkı kenara, birer yana çekilerek şimdi bu siyahlı beyazlı kasırgayı seyrediyorlardı. Mızıka da sustu. Zarafet'in prostelası bir yana gitmiş, saçları birer siyah duman gibi kabarıp havalanmış, gözlerinin karası içeriye dönmüştü. Mızıkası kendinden, iri bir oyuncak gibi bu topaç ortada dönüyordu. Çünkü Zarafet, besbeslli vatan havalarından biri olacak:

Hongolo kalala valalalava

yollu yazıya zor gelir, müziği sözlerinden acayip bir hava tutturmuştu. Frengin biri Fransızca:

— Bu kasırga başımıza nereden koptu? Kendi çevresinde olsun, gidiş yönünde olsun gidişi siklondan beter!. dedi.

Bütün oyuncuları saman gibi dört yana savuran bu topaç dans alanında yalnız kalınca «hongolo kalala» havasıyla döndü, döndü. Sonunda kendisi de kuvvetten düşerek bitkin bir halde bir yana tekerlendi gitti.

Bu fırtına sırasında ceketi sökülmek, fistanı yırtılmak, dirseği incinmek gibi zarara uğrayanlar oldu. Ama balo halkını bir Borneo havasıyla eğlendirmek isterken nasılsa babaları tutmuş olduğu bildirilen aşçı kadının, bu canlı kasırganın şu davranışını herkes birer kahkahayla karşılayarak hoş gördü, geçti.

★

Kocalarının artık bakılmaya dayanılmaz hale gelen dans dışı taşkınlıklarını seyretmekten zavallı kadınlar pek bunalmışlardı. Dans alanında olup bitenlerin en ufağını bile o yaman ayıplama ve eleştiri gözünden kaçırmayan Azize Hanım, arkadaşlarına dedi ki:

— Çocuklar!... Bu heriflerle karılar birbirine sarılıp Haymana beygirleri gibi orta yerde fırıl fırıl döndükten sonra büfe midir, küfe midir nedir, işte o meyhane tezgâhı gibi yerin önüne giderek bir şeyler ziftlenip ziftlenip de daha sonra ne yana çekiliyorlar, farkında mısınız?

Lebibe — Bahçenin ta öbür ucundaki kameriyeye gidiyorlar. Ağabeyim oraya bir ayna, fener, tarak, pudra gibi şeyler koydurttu. Orası bu gecelik madamlara tuvalet odası hizmetini görüyor. Kadınlar oraya gidip gidip tuvalet tazeliyorlar.

Azize Hanım — A iki gözüm, iyi söylüyorsun ama, karılar oraya yalnız girmiyorlar ki... Yanlarında kazık gibi birer tane de herif götürüyorlar. Onlar neci? Tuvaletlerini bu heriflere mi yaptırıyorlar?

Lebibe, canının sıkıntısından birkaç defa puflayarak:

— Bilmem.

— A, içimizde alafranga âdetlerini en iyi bilen sensin. Ben bir şeye daha dikkat etim. O kameriyedeki lamba söndürüleli hanidir. Ona çoktan püf dediler. Şimdi tuvaletler karanlıkta yapılıyor. Burada orta yerde aşikâre vals, orada karanlıkta gizli bir şey oynanıyor. Ah, sen esirge Rabbim... Alafranganın baloları hep bu türlü müdür? Böyle bir faslı aydınlıkta, herkesin içinde, öteki faslı karanlıkta yalnızca mı oynamr?

Azize'nin artık çenesi açıldı. Lebibe, bu fitne kumkuması karının sözleriyle büsbütün zehirlenmemek için su içmek bahanesiyle pencerenin önünden kalktı. Büyük bir can sıkıntısıyla bir-iki odaya girdi çıktı. Birdenbire aklına bir şey geldi. Aklına geleni yapıp yapmamakta bir ara duraladıktan sonra nihayet yapmaya karar verdi. O gece madamların tuvaletlerine ayrılan ışığı söndürülmüş kameriyenin yanına gidip kocasının bir kadınla olan sevişme rezaletini gözüyle görmek, kulağıyle işitmek, sonra üzerlerine atılarak ikisini de didik didik paralamak istiyordu. Hemen yeldirmesini giydi, başını örttü, bahçeye çıktı. Kocasının açık hainliğini görmekten âdeta deliye dönmüş olan Edibe, görümcesinin hiç bir hareketini dikkat gözünden kaçırmamış olduğu için o da hemen yeldirmesini geçirip başına bir örtü atarak beş-on adım arkadan Lebibe'yi izledi ve

bahçeye çıktı. Onlar gider de Azize hiç durur mu? O da bir çarşafa bürünerek bu ikisinin arkasına takıldı. Hanımların böyle birbiri arkasından örtünüp örtünüp çıktıklarını gören Rebia da onlara ummaktan geri durmadı.

Lebibe, kalabalığın uzağından dolaşarak gitti, kameriyenin yasemin ve beyaz gül dal ve yapraklarından yapılma dış duvarının kenarına sokuldu durdu.

Edibe'yle Azize kendilerini. birbirlerine sezdirmeksizin onlar da birer yana çekildiler. Lebibe, gözünü kulağını kameriyenin uygun bir deliğinden içeriye uydurmaya uğraşırken bir mösyö ile bir madam tuvaletlerini yeni tamamlamışlardı. Onlar çıktı, çok sürmeden bir çift daha geldi. Bu karanlık tuvalet yerinin en büyük garipliği, yüzlerini ve kıyafetlerini düzelmek için oraya girenlerin girdiklerinden beş beter bozuk bir kıyafetle oradan çıkmalarından anlaşılıyordu. Bu yeni gelen çiftin' sesleri Lebibe için yabancı değildi. Erkek Meftunldu. Biraz dikkat edince kadının da Madam Mc Ferlan olduğunu anladı. Nasıl olmuş da bu karı Mahir'in o sarhoş sululuğu içindeki sırnaşıklığından, o gevşeme, çözülme bilmeyen hırslı kucağından kurtulabilmişti? Fransızca konuşuyorlardı. Karı uzun uzun birkaç defa puflayarak ciğerlerinde kaç saattır biriken aşırı darlığı boşaltmaya uğraşıp:

— Aman Meftun, bittim. Ne yapışkan şey! Elinden kurtuluncaya kadar akla karayı seçtim. Türklerin âşıklıkları hep böyle budalaca mıdır? Kayınbiraderin olacak bu Mahir adlı herif ömründe hiç kadınla buluşmamış mı? Sevgi, okşama nasıl olur, hiç mi hiç bilmiyor. Bununki muhabbet değil, âdeta yamyamlık. Bela çiğ çiğ yiyecekti. Azıcık daha sarhoş olup da bunun sürekli sevda saldırılarına karşı kendimi korumakta biraz dalgınlık gösterseydim mutlaka yarın sabah kolumdan, göğsümden birkaç gramlık etimi yenilmiş bulacaktım. Vücudumun halini görme, bana acırsın. Delik deşik oldu. Kocamın on senelik sevgisini, kucaklamalarını, öpmelerini bir araya toplamak gerekse, Mahiri'n bu gece benden aldığı aşk yemeğine göre hiç kalır.

Meftun, ağzını Madamın gerdanına yapıştırıp uzun bir iç çekişiyle inledikten sonra öpüşme şapırtıları arasında:

— Affedersiniz Madam... Pek yorgun olduğunuzu biliyorum, ama dayanamıyorum. Bu beyaz, bu ince, bu sarhoş edici güzel göğüsten benim de zevk alma payım vardır. Benim kaymaklarımı, şekerlerimi, sevgi gıdamı bu gece o kahrolasıca Mahir sildi süpürdü.

— Çekil Meftun, çekil... Bu akşam her yanım Mahir'in salyasıyle yıkandı. Üç-dört banyo etmedikçe temizlenemeyeceğim. Ağzına bulaşır, çekil.

Meftun, bir-iki şapırtıdan sonra:

— Bulaşsın, bu nurdan vücutla, bu sevda tılsımına bürünen her şey asıl yapısındaki bayağılığı kaybederek âdeta saf bir cevhere döner.

— Haydi.... haydi... Budalalığın gereği yok. Sen de Türksün. Sen de Mahir'in cinsindensin. Sen de o malsın. Bu çeneleri kime yapıyorsun? Bu gece Madam Şehim'i öpmekten ağzın yorulmadı mı?

— Ah Madam, öptüm, inkâr etmem; ama nasıl bir zorla biliyor musun?

— Oh, ne tuhaf şey... Bir erkeğin güzel bir kadını öpmesi ancak bir çeşit iştekten ileri gelir. İki desem değil. Bunun da nasıl bir istek olduğunu sen bana, ben sana öğretecek kadar ikimiz de acemi ve ahmak değiliz.

— Biliyorum Madam, biliyorum... Ama bilseniz Madam Şehim bu akşam bana ne kadar yalvardı. Bu ricasına karşı çıkmak doğrusu kendi erkekliğime, «galanterie» (nezaket)e uygun bulmadım.

— Oh, ne kadar tuhaf... Beni gülmekten öldürmek mi istiyorsunuz? Madam Şehim sana hiç bir balo kuralına uymayacak bir yüreklilikle herkesin içinde bana sarıl sarıl da öp mü

dedi?
— O açıktan açığa öyle demedi. Ma onun dediğinden ben bu anlamı çıkardım.
— Nasıl?...
— Şehim Beyin şimdi Madam Edmond Baril'e adamakıllı tutulmuş olduğunu biliyorsunuz.
— Evet, biliyorum... O nankör bir heriftir. Daha üç gün önce benim için deli olup duruyordu. Şehim, birkaç zamanda bir gömleğini değiştiren yılan gibi sevgisini yeniler.
— Senin lütuflarına karşı onun gösterdiği nankörlük doğrusu...
— Neyse, şimdi onun gereği yok. Madam Şehim'in sana ettiği ricanın çeşidini anlamak isterim.
— Kocasının Madam Edmond'a gösterdiği tutkunluğu Blanche çekemiyor. Buna her nedense dayanamıyor. Şehim'i kıskandırmak için benim kendisine karşı aşırı tutkun bir âşık rolü oynamamı istiyor.
— Bu da bir çeşit kadın deliliği. Tuhaf istek. Ama sen de yerine getirmeyi üzerine aldığın rolde pek ileri gidiyorsun. Böyle ısmarlama âşık rolleri senin için biçilmiş kaftan. Bizim Mösyö Mc Ferlan, Madam Şehim'in nesine yetmiyor da senin gibi sözüm ona sahte âşıklar kullanmaya kalkıyor?
— Ah, Madam, benden iyi biliyorsun ya, Mösyö Mc Ferlan sevgili kocan, şimdi Madmazel Gabrielle ile fazlaca uğraşıyor, değil mi? Bu geceki taşkınlıklarına dikkat etmedin mi?
— Oh, oh... Madmazel Gabrielle... Ne gülünç isim. Elimde bir kudret olsa böyle otuz yaşındaki kart, hele kızoğlan kız saflığını bir orospuluk ayrıcalığı gibi kullanan karılara Matmazel denmesini resmen yasaklardım.
— Çok haklısın. Bu düşüncenden ötürü dünyanın bütün namuslu matmazelleri sana teşekkür borçlu olsalar yeri var...
— Pek ileri varma. Dünyanın matmazelleri dediğin o ağız kalabalığı ne oluyor? Şimdi Avrupa'da bu adı alacak kadar uslu durmuş mankafalar çok çıkmaz. Kocam namusluluğa tapar. Böyle matmazel adını alan orospulara çok saygı gösterir. Zavallı Blanche bu gece kocasının da «amant»ının da sevgi dolu kucaklarında birer rakip görmekle üzülüyor. Öyle hayal kadar ince, nazik, güzel bir kadın, senin gibi gündelikçi bir aşk rençperi tutmak zorunda kalıyor. Ah bu erkekler, ah bu erkekler. Çeşni değiştirmek için çok defa güzellikte aşağı bir kadını eski sevgilinize yeğ tutmak garipliğini gösterirsiniz. Zavallı Blanche'la ikimizin derdi de başka türlü. O yapma sevgili kullanmak zorunda kalıyor, bense nedenini pek bilemediğim halde kaba, hoyrat, haşarı bir Türke peşkeş çekiliyorum. Bunun sonu ne olacak?
— Zengin olacağız, zengin...
— Kasım Efendinin milyonları bize mi miras kalacak?
— Kuşkusuz.
— İhtiyar hasta mı?
— Hayır, daha turp gibi.
— O halde?
— Ben bu mirası ihtiyarın sağlığında almak için bir yol buldum.
— Ooo, doğrusu kuzey kutpunu keşfetmek kadar önemli bir iş.
— Ama bu keşfimde senin teknik yardımınla başarı kazanabileceğim.
— Nasıl?
— Mahir'de sevda ateşi saçağa sardı mı?
— Bacayı bile geçti.
— Bir-iki gün sonra üç yüz liralık bir ihtiyacından soz et... Tutumunu değiştir.
— Sonra bu paraları elimden mi alacaksın?

— Hayır. Seninki sana, benimki bana.

— Anlayamadım.
— Mahir'in elinden ne koparabilirsen senin olacak.
— Ya sen nasıl para çekeceksin?
— O da benim sırrım.

O gece tuvalet odası adına hazırlanan bu sevda durağına bir çift oyuncu daha geldi. Öncekiler, tuvaletlerinin gereğine bakmış oldukları için, bu karanlık süslenme odasını yeni gelenlere bırakarak çekildiler. Bir saat kadar süren kısa bir zaman içinde Meftun'un oraya üç ayrı kadınla geldiğini, kameriyenin dışında gizlenmiş olan hanımlar, delikanlının sesinden anladılar. Lebibe, o işittiği sözlerden âdeta zehirlendi. Edibe, o fanfanlardan bir şey anlayamıyor, yalnız öpüşme şapırtılarının etkili deliliğiyle kocasına karşı kinini artırıp duruyordu. Azize Hanım, kendi kendine Meftun için:

— Aman ne şıpsevdi herifmiş bu. Balodaki kadınların hepsine erip yetişiyor. Bu dünyada onun beğenmediği hiç bir kadın yoktur. Kim bilir benim için de aklından neler geçirir. Hoşt köpek. Yüz gönlüm olsa vallahi sana birini bile vermem.

*

Bu balo gürültüsü bütün yakınlardaki köşkleri şenlikli bir patırtıya boğarken komşunun uşağı, aşçısı, bağcısı İdris, Veli, Kerim... Bu üçü, duvarın arkasından boyunlarını uzatarak saflık ve aptallık arasında birer gülümseme ve yılışkanlıkla oyuna bakıyorlar, göğüsleri açık, gözleri süzük, madamlara sarılıp bu dans harmanında fırıl fırıl dönen erkeklerin talihlerine iştahla ağızlarının suyunu akıtarak imreniyorlardı.

Aşçı Veli, Zarafet'i uzaktan gözüne kestirmiş hayranlarındandı. Arap, kırmızı pelüş hırkası, kabarık saçları, renk renk boncuklarıyle bahçede dolaşıp kapı yoldaşı uşakla cilveleşirken, Veli, karşıdan bayağı göğüs geçirir, Zarafet'e âdeta diş bilerdi. Bu siyah can yakıcı güzelin adını Kara Tavuk koymuştu. İşten boş kalıp da mutfağın yanındaki odadan keçe külâhını bir yana çarpıtıp tamburasını çaldığı ve ağustosta bile kirli yün çoraplarını çıkarmadığı o kokan ayaklarını birbirinin üzerine atıp mızrabın kıvrak seslerine uydurarak salladığı zaman Kara Tavuk üzerine beyitler, destanlar düzerdi. Bazen arkadaşı uşağa:

— Ulan İdris, değerini bilene Gara Tavuk piliçten daha gevrek, daha tatlıdır, derdi.

O gece Zarafet, Ali'yle topaç haline gelip dans alanını anafora verdiği vakit, aşçı Veli arkadaşlarına:

— Hemşeriler, goriyonuz mu? Hey gozüğü sevdiğimin Gara Tavuğu... Hepsine tırpan attırdı. Bir yahalarsam birkaç tırpan da ben oğa atacağım ha... Ama doğuz cilvelü. Civa gibi kaynıyo, ele geçmiyo ki...

İdris, alık alık gülerek — Aşçı başı, tabiatına turp sıham... Böyle gaymak beyazı ganların yanından sen de araba mı hızlanıyon?

Aşçı — Ulan İdris, sen de ağzuğun daduğu ne bilinğ? Kısrağın eyisi takımı vurduklayın gişneyip şaha varandır. Rengiğe ne bahıyon senğ? Kerim, sen de neye bir laf demeyon? Hangimiz haklı?

Kerim — Kerim'e bu avşam bir kari olsun da, ha mori karanlikta, rengi neme gerek benim? İster kara olsun ister mavi...

İdris — Haydi oradan hımbıl. Mavi garı olur mu?

Kerim — Sözün temsilini söylemişim. Mavi olmazsa sarı olsun. Ne zararı var?

Üç arkadaş, bu yakışıksız konuşmalarını epeyce bir zaman uzattıktan sonra sonunda

aşçı Veli:
— Şaşkın şaşkın durup da burada ne bahıyyoh be ... Duvarı aşsah da yanlarına varsah... Bizi govcahlar değel a... Gocca ziyafet bu. Ev sahibi pek nezaketlü bir beğdür.

Aşçının bu düşüncesi öbür ikisince de hemen uygun görülür. Duvarı aşarlar. Orada dura, burada eğlene yavaş yavaş ileriye doğru sokulurlar. Nasılsa bu üç davetsiz misafir Eleni'nin gözüne ilişir. Rum kızı, şampanya'nın en büyük payını kendine sunmuş olduğu için karşıdan kafasının o taşkın neşesiyle bizim babayiğitleri tanır. Komşuluk gönül okşayıcılığına kalkışarak:
— Asçi basi gel burda... O, o, o ... vre kaymeni... İdris de, Kerim de barabar... Bu aksam bizim iki kadeh iskimize kullanmazsiniz? diye onlara seslenir. Aşçı Veli bu ikramı duyunca:
— Hohona gızı bize işmar ediyo... Gidek mi?

İdris — Gordün mü garıyı... İşte ben de buğa bitiyim... Ulan ne duruyoh, gideh, gideh...

Kerim — Mademkine çağırıyorlar, neye gitmiyoruz orda?

Üç arkadaş büfeye yanaşırlar. Eleni birer bira verir. İdris'le Kerim yuvarlarlar, ama aşçıbaşı birayı geri vererek:
— Ben arpa suyu gullanmam. Akcinli yoh mu akcinli?

Eleni:
— Tarçinli?

Aşçı — Yoh hohona darçını nidem?

İdris, Eleni'ye karşı bir zariflik taslamak isteyerek:
— Ulan tarçini nidek olur mu? O da kohusu mubarek lâzımlıklı bir şeydir. Darçını şu ortada zıplayan garıların beyaz göğüsleriğe ekip de sonra tavukgöğsü diye kaşıklayah olma mı?

Aşçı — Burada bu gader nimet dururken tavukgöğsünü nirden hatırladın ulan? Pisboğazlığın nüzümü yoh... Haydi hohona hanım bir anzorot ikram et ki keyiflenem...

Eleni — Anzorot? Bu ne?

İdris — Düzcesi bizim aşçıbaşı ırahı istiy... İşte lahırdıyı cilvelendirmek için uzatıy...

Eleni — Raki mi?

Aşçı — Irahı. . . evet...

Eleni — Duziko var.

Aşçı — Gadehe düz goy, eğri goy. O boğazımdan giderkene düzelir. Anna işte, bu barnağım gibi dosdoğru olur.

Arabacı Veysi, ahırda hayvanı tımar ettikten sonra gelmiş, arkadaşlarını bulamayınca duvar kenarından baloyu seyre başlamış. Bu sırada Veli'nin sesini işitmiş. Biraz bakınmış, İdris'in de, Kerim'in de orada olduklarını anlayarak onlara katılmak için duvarı atlamış, büfeye yanaşıp Eleni'nin ikramına o da kavuşmuştu. Eleni bu dört uşağa ikram için sunduğu kadehlerin sayısını görgüleriyle dengelemeyi düşünemediği için bu haşarıların başları dönüp gözleri dumanlanınca, gördükleri şu ikrama teşekkür için ters bir yol tutturdular.

Zarafet, daha önce yuvarlanıp sızmış olduğu yerde uyku zamanını tamamlayarak o aralık kalkıp, yanından bir an bile ayrılmaya dayanamadığı Ali'yi aramaya başladı. Arap, şampanya sarhoşluğuyla ağız çarpık, göz şaşı bir halde boncuklarını, bileziklerini şakırdata şakırdata, sendeleye sendeleye ve her rastladığına:
— Ayo, Ali'yi gordü mü? sorusunu sora sora büfenin yanına kadar gelerek Eleni'ye:

— Ayo, kız Elenigo, Ali'yi gordü mü? Nereye kaşti bu çifit? diye sorunca Veli, yanındaki İdris'i dürterek:
— Aman, Gara Tavuk geldi. Şuğu bir gapana sohamaz mıyık? Boncukları ışıl ışıl ışıldıyo... Ah gönğlümün yosması... (Zarafet'e söyleyerek) Ah gözelim Ali'yi nideceğin ki?

Zarafet, kaşlarını çatıp kızgınlıkla:

— Sen kimsin ayo? Ne vazifen senin? Allah Allah... Terbiyasize bak!

Veli — Ali'yi gordüm de oğun için soruyom. Ne gızdın?

— Gordüyse soyle.

Veli, eliyle karanlık tarafı işaret ederek:

— Nah işte şu tarafa yollandı.

Gösterilen bu karanlık tarafa Zarafet, hemen saldırır. Aşçı Veli arkadaşlarına:

— Ben Gara Tavuh'la visallenmeğe gediyom. Siz de şöyle bir etrafı dolanın. Bu ahşam bu bahçede av çoh. Ne gısmet yahalarsağunz hemen zevkiği çıhartun! öğüdünü verdikten sonra Kara Tavuk'un arkasından koşar. Nezaketleri pek gelişmiş dostları da aldıkları bu öğüdü yerine getirmekte saniye kaçırmaksızın bahçenin karanlık yerlerine av aramaya dağılırlar.

Aşçı Veli, Zarafet'i koyu bir karanlık içinde yakalayarak ateşli bir hamleyle bir kavrar. Bir anda neye uğradığını bilemiyen Zarafet:

— Oh, aman, belim kırıldi... Ali misin sen?

Zarafet, bu kuvvetli ve azgın istekliyi eliyle yukarıdan aşağıya bir yoklayarak çapını Ali'yle ölçülmeyecek kadar hantal bulunca haykırmaya başlar:

— A, a, a, a, a... Bu koskocaman bıyıklı, destur tütütütü... Ya Ali yetiş, bani şeytanlar yakaladi...
— Aslan gibi Veli durukene Ali'yi nideceğun?
— Herif çekil, şimdi babalari tutar...
— Anan baban değül a, bütün kabilen gesse bırahman gayri. Bi yol yahaladım.
—

*

Bu siyah - beyaz iki aşçı karanlıkta birbiriyle boğuşurken öteki avcılar kameriyenin çevresini dolaşır dolaşmaz el yordamıyle ilk hücumda İdris'in yumuşak yumuşak Lebibe'yi yakalayarak:

— Ben bir semiz bıldırcın avladım! diye bağırmasının ardından Kerim, Azize Hanımı, arabacı Veysi de

Edibe'yi kucaklavarak:

— Ha mori bir hindi tuttum...

Öbürü de:

— Siftah gısmet, işte ben de bir keklik yakaladım a be!.. diye sevinçle bağırırlar ve bellerine kement gibi sarıldıkları avları birbirlerine haber verirler.

Zavallı Azize Hanım, gene eş değiştirerek tuvalet yerine gelen Meftun Beyin kadına döktüğü dilleri işitebilmek için kulağını yaprakların arasından içeriye vermeye uğraşırken, kadıncağız, birdenbire yanağına tüylü bir çift sülük gibi yapışan gayet ateşli dudakla, boynuna dolanıveren iki uzun kolun sıkıştırması arasında bunalmak derecesine gelerek kendi kendine:

— A, ben galiba iyi saatlar olsunlara uğradım. Bu gece dışarıya destursuz mu çıktık ne yaptık, korku ve telâşıyle etrafına okuyup üflemeye başlamıştı. Ama gide gide vücudunu baştan ayağa kaplayıp saran bu azgın perinin öyle üfleme püflemeyle kaçar

soydan olmadığını anlayarak:
— Sen nefesle, okumayla defolmaz mısın?
— Hâşâ olmam.
Azize Hanım, kendisine saldıran bu cini elleriyle yukarıdan aşağıya yoklayarak:
— Sen bıyıklı, silâhlı ayı gibi bir insana benziyorsun. Kimsin sen?
— Ha mori ben âşıkim, âşik... Sana yandim Hanım...
— Of, of... Ağzı da kokuyor, sarhoş. Aman ben ne belâya uğradım bu gece?
Küstah âşık, saldırısını biraz daha ileri vardırınca Azize Hanım büyük bir telâşla:
— Ay ben korkarım herif... etme...
— Ne var ki korkacaksın?
— Gıdıklanıyorum, aman bırak...
Azize Hanım, can korkusuyla var kuvvetini gırtlağına toplayarak:
— A dostlar, namusum bozuluyor. Can kurtaran yok mu? narasını salıverdi. Aynı zamanda öteki avcıların insafsız tuzaklarında namus madenleri zorlanmak tehlikesinde kalan bıldırcınların, kekliklerin yüksek sesle yardım istedikleri işitildi. Bahçeyi bir çığlıktır sardı. Her yandan koşuştular. Avcılar saldırma silâhlarını kullanmaya vakit bulamadan kaçmak zorunda kaldılar. Kollarına koltuklarına girilerek kadınlar, yarı baygın bir halde köşke götürüldü.

Bu büyük gürültünün nedenini ötekiler pek anlayamadılar. Raci ile Meftun şamatanın sebebini Lebibe'yle Edibe'den sorunca:
— Aman, ne olduğumuzu bilemiyoruz. İşte öyle bir hale uğradık, sıkıntıdan haykırdık. Bize bunu bir daha sormayınız! sözünden başka bir cevap alamıyorlardı. Azize Hanıma başvurunlunca kadıncağız çarpıntılar içinde utanıp iki eliyle yüzünü örterek:
— Aman sormayınız... Söylenmez. işte öyle bir kazadır geçiştirdik. Neyse, savdık. Gene verilmiş sadakalarımız varmış. Sakatsız kurtulduk.

*

Olayın üzerinden birkaç gün geçtikten sonra kadınlar birbirine:
— Haydi, bıldırcın, keklik, kaz, hindi toplanın bakalım... diye birbirlerini çağırarak hepsi bir odaya girip kapıyı sürmeledikten sonra Azize Hanımdan soruyorlardı:
— Kuzum Azize'ciğim, Arnavut avcı seni nasıl yakaladı, anlat...
Azize, gene avuçlaRIyle yüzünü örtüp; utançtan bileklerine kadar kızararak:
— Kız, Allah cezanı versin. Sus aklıma getirme, fena oluyorum.
— Canım Azize'ciğim. Haydi tarif et, nasıl oldu?
Azize, erkek söyleyişini taklit ederek sesini kalınlaştırıp:
— Herif: «Ha mori hindi» dedi. Yüzüme sıcak sıcak ağzını yapıştırdı. Kollarını boynuma attı. Az daha beni boğuyordu. Okudum, üfledim, gitmedi... «Bırak beni, nesin sen» dedim. «Mori Hanim ben sana âşik» dedi. Şöyle bir elimle Arnavudun üstünü yokladım ki ne bakayım? Herif silâh dolu. Ödüm koptu. gitti. Ey bıldırcın, keklik, sizi nasıl avladılar? Siz hiç anlatmıyorsunuz. Hanımlar yalnız beni söyletip gülüyorlar. Kimin kime gülmeye yüzü var? Benimki Arnavuttu. Sizinki Laz mıydı, Arap mıydı, ne milletti, söylesenize?

Zarafet, en gevrek kahkahalarıyle fıkırdadıktan sonra hepsinden önce cevap vererek:
— Kor olasi banimkine aşçiydi. Biçağı avucuma batti...

Rebia'nın bu avcılardan hangisine düştüğü anlaşılamadığı gibi, böyle vahşî bir saldırıya uğramaktan gelen her hangi bir şikâyeti de işitilmedi.

20

BALO sabahı, Meftun Beyin köşkünde bir kızılca kıyamettir koptu. Çünkü kadınların gözlerinde erkeklerin foyaları iyice meydana çıkmış, ne mal oldukları anlaşılmıştı.

O gece rezaleti tamamlamak üzere komşu uşaklarının hayvanca saldırılarına uğrayan kadınlar, Azize Halımın öğüdüne uyarak, hep abdest tazelemişlerdi. Henüz başında namaz beziyle tövbe etmekte olan Edibe, kocası uykudan kalkar kalkmaz hemen gözünü yumup ağzını açarak:

— Maşallah Beyefendi, balo dediğiniz rezaleti gördük.

Meftun, akşamki yorgunluğu daha çıkaramadığını gösteren bir gevşemeyle gözlerini ovuşturarak:

— Sus canım, sus... Sen balodan ne anlarsın? Söylemesi bile ağzına yaraşmıyor...

— Doğrusu bu kelime senin ağzına... her tarafına pek güzel yaraşıyor... Kepaze! ...

— Madam, ağzını topla...

— Ne dedin, ne dedin? Madam mı? Ağzını sen topla... Rezil... Neden Madam oluyor muşum? Çok şükür, babamın adı Hacı Kasım. Benimki Edibe... Madam, akşam birbirinize sarılıp da birlikte topaç gibi fırıl fırıl döndüğünüz kaRIlardır. Ben değilim... Utanmaz... Hepsini gözceğizimle gördüm. Önce tuvalet yapmak için hazırladığınız, sonra başka işe çevirdiğiniz kameriyenin yeşillikleri arasına saklandım. Her şeyi birer birer seyrettim. Anlıyor musun?

Meftun, büyük bir kızgınlık içinde:

— Yazıklar olsun ... Zaten bizim kadınımızda, erkeğimizde casusluğa, insan gözetlemeye karşı büyük bir heves var. iki kişi gizlice konuşurken dışarıdan gizlenip de dinlemek... Bu ne büyük terbiyesizlik! Ne vicdansızlık!

Edibe, garipseyen bir kırgınlıkla uzun bir kahkaha salıvererek:

— A, a, a, a, a ... Yediği naneye bak. Hangimizinki terbiyesizlik? Hangimizinki vicdansızlık? Allah için söylesinler. İnsan evlâdıyım da, o gördüğüm şeylere dayandım. Çeyrekte bir, başka bir kadına sarılıp karşımda cilveleştiğin zaman şükret ki kaldırıp kafana bir şey vurmadım. Şıpsevdi musibet...

— Hanım, ağzından çıkanı kulağın işitsin. Benim hakarete dayanma derecemi denemek için mi bu haltları ediyorsun?

— Ben artık şöyle böyle lakırdı bilmem. «Şıpsevdi» değilsin de ya neşin a Didon? Akıllanasın diye gizliden gizli şu dünyada sana yapmadığım kalmadı. Paşmakı Şerif'ten su getirtip içirttim. Merkez Efendi'den taş aldım. Çamaşırlarını Yedi Emirler'e okuttum. Pabucu Büyük'ten muska aldım, ceketinin içine, astarla yüzün arasına diktim. Sürahi ile suyu Hindiler tekkesine okuttum, üflettim, tükürttüm, getirip sana içirttim. Akıllanmadın. Azize Hanım bana nefes verdi, her gece içine okuyup, üfleyip tükürmeden sana su içirmezdim. Gene para etmedi. Yeni doğmuş çocuğun ilk abdesti, bensiz siyah köpeğin tersi... daha hangisini söyleyeyim? Ne duydumsa yaptım. Bir türlü aklın başına gelmedi herif!... Senin damarın bozuk... Düzelir şey değilsin...

Meftun'un tiksintiden rengi değişerek: .

— Allah belânı versin... Hep bu söylediklerini bana yedirip içirdin mi?

— Yedirdim, içirdim, afiyet olsun.

— Ben bunları yerken hiç bir şey hissedip anlamadım mı?

— Nerden anlayacaksın?... Her şeyi bilirim dersin de daha yediğin haltın bile farkında

değilsin.

Meftun, kusma başlangıcına benzer bir yüz buruşturmasıyle pencereyi açıp dışarıya tükürmeye başlayarak:

— Kahrol yezit karı. Vicdanın buna nasıl müsaade etti?

— Ben vicdan micdan bilmem. Tanrı şahit, akıllan diye yaptım.

— Ya ben anlayaydım, sana neler yapardım, biliyor musun?

— Nasıl anlayacaksın canım? Yedirdimse bunları sana getirip de çocuğa bulamaç verir gibi parmakla yedirmedim ya. Kimisini şuruba, kimisini çukulataya. Rengine göre.

Meftun pencereden öğürüp tükürerek:

— (içinden) Kasım Efendinin mirasından önce ben başka şey yemişim de haberim yok. (Açıktan) Gönlüm bulanıyor, fena oluyorum.

— Ne var gönlün bulanacak? Yedinse şimdi yemedin ya! Kaç ay oluyor.

Meftun, çok kızmış bir halde:

— Hay kör olası karı... Bana bu pislikleri yedireceğine şu sen kendin adam olmaya baksana... Sana kadın diyen bir insan küfretmiş olur.

— Aha, ehem de ehem... Sanki Beyefendi laf söyledi. Kadın değilmişim de ya neymişim? Erkek miymişim? Tuhaf şey. Bir insan ya kadın olur, ya erkek. Başka ne olabilir?

— Doğru. Senin için kadınlık, erkeklik tabiatın verdiği belirtilerle anlaşılır, başka bir şeyle değil. Kadınlığın hayvanlığını nasılsa yakınlarından öğrenmişsin. «Sen nesin, sen nesin» diye sorarlarsa görünür belirtilerine bakıp kadın olduğunu söylersin. Ama kadınlığın faziletlerinden hiç mi hiç haberin yok. Bir kadın erkeğine dışarıda gözün var, çapkınlık ediyorsun, sen şöylesin, böylesin demeli, ama bu gibi şeyleri söyleyebilmek için kendinde biraz yüz, surat olmalı..

— Benim yüzüm, suratım yok mu?

— Allah'a emanet, var. Yüzün de, suratın , da, hepsi tamam. Kadınlıkça vücut organlarında bir eksiğin yok. Ben yüz, surat sözlerini burada hak, yetki anlamında söylüyorum. İşte bunu anlayacak kadar görgün, anlayışın, incetiğin yok.

— Dün akşamki rezaletin üzerine benim sana darılmaya hakkım yok mu?

— Yok.

— Ay, niçin?

— Niçin olacak? Kocasını kıskanan... kocasının dışarıda gözü olmasını istemeyen bir kadın kendi karılık ödevlerini tamamıyle yapar da ona karşılık kocası bir nankörlükte bulunursa o vakit söz söyleme yetkisi olur.

— Ben sana karılık ödevimi yerine getirmiyor muyum?

— Getiriyorsun. Şimdi beni kaba kaba söyleteceksin. Kadınlık görevi yalnız senin anladığın değildir. Bir kadın, evli kadın olabilmek için giyinmesini, kuşanmasını, söz söylemesini, kocasına karşı nasıl davranacağını, onu avutmasını, eğlendirmesini, oyalamasını, çekmesini bilmeli. Hep bunlar evlenecek bir kız için öğrenilmesi gerekli birer bilgidir. Söyle bakayım bunların hangisinden haberin var?

— Doğru. Bunların hiç birini öğrenemedim. Hele koca aldatması nasıl olur, hiç bilmem. Akşamki kadınlar bu koca aldatmak işini doğrusu güzel öğrenmişler. Gözümle gördüm. Hoş, finfonlarınızdan bir şey anlamıyordum ama rezaletin Çincesi, İngilizcesi, Fransızcası olmuyor.. Gözü, kulağı bulunan bir insan için bu edepsizlik hangi dilden geçerse geçsin, anlaşılıyor. Beni yalvara yakara, babama haberler göndere göndere bin minnetle aldın. Ben bilgisiz, ahmaksam bir akıllısını, okumuşunu alaydın da seni şöyle döne döne aldataydı. Görümcem geçen gün Fransızca bir roman okuyup da bana Türkçeye çeviriyordu. Karının biri zamparasını kocasıyle yattığı karyolanın altına

saklamış. Sen işte böyle hoppa, namussuz bir kadın istiyorsun. Çok şükür, benim sütüm bozuk değil.

Edibe, öfkesinden göğsünü bağrını çekip didikleyerek:

— Ah, elimden gelse de şu kocamı bir aldatsam... Akşam gördüğüm kepazeliklere karşılık ne yapsam hıncımı alamayacağım.

★

Karşıki odada Lebibe'yle Mahir de birbirini yiyorlardı. Evin içinde erkek kadın, küçük büyük hep toplandılar. Gürültü büyüdü. Ağlamalar, sızlamalar, haykırmalar başladı. Mesele çok ağır bir biçim aldı. Sanki evde bir devrim oluyordu. Birkaç gün süren zorlu çekişmeler sonunda erkeklerin taşkınlıkları, hercailikleri, açıklanmakla birlikte, kadınların da birçok kusurları, ilgisizlikleri, kocalarına karşı aşırı gevşeklikleri olduğu ileri sürüldü.

Meftun, kadınlan avutmak maksadıyle ortaya bir iş çıkarmak istiyordu. Sonunda kocalarını yönetmek için

Hanımlara süs, düzen, «koketri» dersi verilmek kararı alındı. Nihayet bir sabah Azize Hanımdan Zarafet'e varıncaya kadar evin kadınları Meftun'un ders odasında toplandılar. Pehlevizade bu alanda kendisine kaynak seçtiği «Paris Kadınlarının Güzellik ve Süslenmelerine Ait Sırların ve Reçetelerin Türk Hanımlarına da Yayılmasındaki Yarar» adında, böyle uzun adı üç satır süren bir kitabı önüne açtı. Ders anlatmaya girişti:

— Asıl maksadımız kadınların kocalarına karşı göstermeleri gereken hoppa tutumlarından, zarifliklerinden, giyim ve süslenmelerinden, yani bir erkeği çekip çevirmek ve mutlu etmek için öğrenilmesi gereken önemli bir teknikten sözetmektir. Genç kız, güzel bir koncayken aşkın üstün gücüyle yavaş yavaş açılır, kadın olur. Bu çağa erdikten sonra kadının ödevi maddi ve manevî güzellikleriyle erkeği büyülemeye çalışmaktır. Bir erkeği büyülemek çoğu zaman kolaydır. Ama bu büyülenen adamı her zaman el altında bulundurmak çok zordur. Elde edilen bir gönlü hep boyun eğer halde tutabilmek, onu ele geçirmekteki anlayıştan daha önemli bir ustalığa ve bilgiye bağlıdır. İşte Hanımlar, dikkatinizi üzerine çekmek istediğim ince nokta burasıdır. Kadınlar bu güç ödevlerini yapmak için ellerindeki bütün büyüleme vasıtalarını ve aldatıcı silâhlarını kullanmaya muhtaçtırlar. Güzellik, nezaket, zariflik, çekicilik bu büyüleme silâhlarının başlıcalarıdır. Yufka yürekler, sanatçı bakışlar için kadınların çekiciliğinde anlatılamaz öyle yaratılış harikaları, etkisinden kaçılması olanaksız öyle bir büyüleyici kuvvet vardır ki bir kadın şıklıktan, hoppalıktan, halindeki güzellikten, o yaltaklanmalarından, bütün kadınlık çabalarından meydana getirebilir. Hanımlar, işte bu önemli nokta üzerine dikkatinizi çekerim. Kocanız sizden bıktıysa, onun zevk ve iştah dolu gözleri ev dışında dolaşmaya başladıysa, bu kabahatten yalnız erkek değil, siz de sorumlusunuz. Demek ki siz, ilk koca sevgisini iyi sürdürecek ustalığı gösterememişsiniz. Bu öyle ince bir sanattır ki bazı kadınlar eğitimini görmeden tabiî bilgini, gerçek anlayışlısı olurlar... Kocalarınıza bazen ne kadar sevimsiz, hatta korkunç biçimlerde göründüğünüzü hatırlıyor musunuz? O kolları kesik, eski pamuklu hırkalarla, göğse kadar çekilmiş donlarla, saçlar kulaklarla birlikte ta kaşlara kadar partal bir yemeni içine alınmış kundaklı başlarla, bu tekne başı, bu ortalık süpürmeye, örümcek almaya özgü umacı kıyafetleriyle erkeklerinizin karşılarında salındıklarınızı unutuyor musunuz? Sevginin bu ilgisizlikten incinir, ürkek pek nazik gözleri vardır. Kocalarınızın tapınan gözlerini incitecek bu gibi hallerden her zaman çekininiz. «Hizmetçimiz olmazsa ne yapalım? En süslü bir kıyafetle iş görülmez ya!» diyeceksiniz. İş görmek için mutlaka umacı biçime girmek gerekmez. Beğenilmek bilgisini öğrenmiş zeki bir kadın, bu iş kıyafetinde de gönül okşayacak hale gireceği bir

giyim yolu bulur, çıkarır. Onu da bir güzelleşme fırsatı yapacak ustalıklar gösterir. Bir Frenk kadınını denize girerken hiç görmediniz mi? Ta başlığından pantuflasına kadar suyla ilgili bir çeşit kıyafete girip öyle banyo ediyor. Bu elbisede ne kırmalar, ne oymalar, ne birbirini tutan zarif renkler görülüyor. Sizse, bu ustalıklara tamamıyle yabancısız. O kadar yabancı ki, Frenk kadınlarının evinde soygunluk kıyafeti demek olan bir zamanda kullandıkları penyuvarları siz düğüne giderken giyiyorsunuz. Her zaman beğenilmek, kocalarınızın gözlerinde her zaman beğeni kazanmak sanatının ilham verici sırlarına zekânız hep açık olacak bir uyanıklık ve çeviklik içinde yaşayınız. Bir kadın Tanrı'nın güzellikle kendisini okşamasından gereği kadar yararlanamamışsa bu tabiat noksanını bilginin ve sanatın tamir edici vasıtalarıyle düzeltmek ve gidermek kabildir. Kadın her zaman kendini avcı, erkeği av bilerek avlanma işine hiç ara vermemeli. Her fırsat çıktıkça saldırmak için elde silâh, beklemelidir.

Azize Hanım, Lebibe'nin kulağına yavaşça:

— Kadın ne olmalıymış?

Lebibe:

— Erkeği avlamak için kadın her zaman silahı elinde hazır bulunmalıymış.

— Aman sus kızım, avcı deme. Balo gecesi «Ha mori hindi» diye boynuma sarılan herif geliyor aklıma. Ağabeyine söyle, bizim kadınlara bu kadoc yüz vermeye gelmez. Akşam, sabah Rebia kapancasını bir tarafa kurar, gene bir av yakalar.

Meftun, kadınların erkek avlamaları bilgisinde ustalık kazanmaları gerektiğini üsteleyerek öğütledikten sonra sözü makyaj, yani düzgünle, allıkla, sürmeyle yüz boyamak bilgisine getirdi. Düzgün nasıl kullanılır? Allık yüzün nerelerine ve nasıl sürülür? Kaş, kirpik nasıl boyanır? Bunları uzun uzadıya tarif ederek dışarıda satılan tutyalı, esvedli düzgünlerin, içindeki karışık maddeleri bilinmeyen boyaların zararlarından sözetti. Talk tozu ve imbikten çekilmiş sirkeyle ve «sous nitrate de biz- mouta» gül suyu, saf gliserin, çiçek suyu ve gül ruhuyla yapılan sulu, koyu ve toz halinde birkaç çeşit düzgün ve kırmızı amonyakla yapılan allık tertipleri öğretti.

★

Meftun'un bu güzellik, zariflik dersleri uzun zaman ekilmekten uzak kalarak geliştirme gücü artmış toprak üzerine tohum saçılır gibi şaşılacak bir hızla meyve verdi.

Düzgüne, allığa bulanmakta Lebibe'yle Rebia ön ayak olmuşlardı. Hele bu sonraki, esmer yüzüne bir güzel renk verebilmek için birkaç kat beyaz badana yaptıktan sonra üzerine ıstampa geçer gibi göz kapaklarından kulaklarına, ta burnunun ucuna kadar kalemle işler gibi kırmızı boya işliyordu.

«Üzüm birbirine baka baka kararır» derler. Bunlar da birbirlerine baka baka beyazlanıp kızarıyordu. Çok sürmedi, çevreden sürü sürü yeşillenenler de ortaya çıktı.

Azize Hanım, yüz boyamaya «sünnettir» diye sürmeden başlamış, bir zaman sonra sürmelerin göz uçlarındaki kuyrukları uzaya uzaya kaşlarına da birer parça kalem dokundurmayı mubah sayıvermişti. Bir gün Lebibe, Azize'ye:

— Böyle gözlerini tahrilleyip kaşlarını da boyayınca Bağdatlı kadınlara dönüyorsun. Yüzüne bir esmerlik geliyor. Yüzüne de şöyle bir tatlı, hafif beyazlık gezdirsen çok güzel olacaksın! öğüdünde bulunmuştu. Azize Hanım, önce: «Adam, etme» der gibi birkaç duraksamalı gülümsemeden sonra:

— A, hiç olur mu, ilâhi kardeş, bu yaştan sonra insana ne derler?

Azize'nin her zaman Lebibe'ye «kızım» diye konuşurken bu sefer kardeş kelimesini kullanması küçülmek isteğini belirtiyordu. Öteki kadınlar da başına üşüşüp nasıl olacağını denemek için eğlence gibi bir seferlik düzgün sürmesi için zorladılar. Bu deneme yapıldı. Pek yaraştı diye her ağızdan antlar, yeminler yağmaya başladı. Bunlara zaten gerek yoktu. Azize, başkasının elleriyle yüzüne gezdirilen süngerin dokunuşundan kurtulup başını sağa sola döndürerek aynaya baktığı zaman, kendini herkesin verdiği güvencenin üstünde sağlam bir kanı ile beğenmişti.

Bağcı Kerim Ağanın iki iştahlı pazısı arasında iyice sıkılıp da kadına acıkmış öyle bir erkeğin şehvet titremeleri altında vücudu sarsıldığı gece, sanki Azize'nin namus tellerinden birkaçı gevşemiş, yahut kopmuştu. O âşık hamleleri arasında kalbinin ta derinliklerinden çözülüp çözülüp göğsünde boşluklar bırakarak uçtuğunu duyar gibi olmuştu. Görünüşte bir felâket gecesi adını verdiği o tatlı geceyi, o âşık saldırışlarını hatırladığı zaman, herifin ateşli dudaklarının yüzünde dolaştığını o anda gene duyar, o pos bıyıkların dokunuşuyle yanakları gene gidişir, sıkıntılı gösterdiği o zevk anlarını tekrarlarcasına, anısında âdeta gerçeğe döner gibi olağan üstü bir hal oluşurdu.

*

Kendi gözü önünde o küstah kocasının yabancı kadınlara karşı bulunduğu o edepsizce taşkınlıklar, yatıştırılmaz görünen o aşırı susuzluk, zavallı Edibe'nin saf kalbini paralamıştı. Zavallıyı Meftun'a denk bulamıyorlar, hımbıl, alık, salık, işten kalmış, çapaçul, pasaklı olduğunu hiç çekinmeden yüzüne karşı söylüyorlardı. Edibe, kadınlığın hiç bir üstünlüğüne sahip değil miydi? Babasıyle kocasının evlerinde, iki yerde kadınlığın anlaşılışı ne kadar birbirinin tersiydi. Orada üstünlük sayılanlar burada affedilmez birer büyük kabahat diye alınıyordu. Acaba hangi taraf haklıydı. Babası Kasım Efendi, kendi ahlâk görüşünde haklı bile olsa, Edibe, artık oranın hükmünden çıkmıştı. Şimdi bu tarafın töresini gütmek gerekiyordu. Beğenilecek bir zamane kadını olmak için mutlaka her gün düzgüne, allığa bulanmak, açık saçık gezmek, bütün gelen giden misafirlere kıçını çıkarıp bir ayağı üzerine aksayarak «boncorno» demek mi gerekiyordu? Bu evde birçok şeyin Türkçeleri kötü sayılarak Fransızcaları kullanılıyordu. Bunları Zarafet bile öğrenmişti. Ama bu kadar zaman geçtiği halde kendisinin bir türlü bu fanfanlara dili yatmıyordu. Oh, aman Yarabbi... Bunlar ne güç şeylerdi. Ama ya bu deveyi gütmek, ya bu diyardan gitmek gerekti.

Talihsiz kadın, Frenkçeden papağan gibi birkaç kolay cümle öğrendi. Sıkıştığı zaman, yerine uysun uymasın, bunları kullanıyordu. Kıyafetçe Lebibe'yle Rebia'ya elinden geldiği kadar uymaya çabaladı. Biraz uydu. Hatta üç taze hep birden, saçlarını sarıya boyadılar. Böyle sanlı beyazlı, pembeli, renk renk yüz ve ince örtüyle sokağa ilk çıktığı gün ne kadar sıkılmıştı. Erkekler yiyecek gibi bakıyorlardı. O küstah bakışlarla kendi yüzü arasına şemsiyesini indirdiği zaman, o küçücük perdenin arkasında yüreği garip bir duyguyla gümbür gümbür atıyordu. Bu kıyafetle Edibe pek güzel mi oluyordu? Niçin öyle ateşli, âdeta ısırıcı bir istekle bakıyorlardı. Bu ayıp değil miydi? Namusu bundan zedelenmez miydi? Ama bu fenalıktan gelecek kabahat, günah, Meftun'dan başka kime gidebilirdi? Hep bu kötülükler onun dileğiyle olmuyor muydu?

Bu kepazelikleri yaptırmak için yalnız izin değil, ders veriyordu. Kadının ödevi erkek avlamaktır. Durmamalı, avlamalı demiyor muydu? Edibe kimi avlayacak ve nasıl silâh kullanacaktı? O, ömründe serçe kuşu bile tutmamıştı.

Edibe'yle Azize, pek bilgisizdiler. Kadınlıkları dolayısıyle çok şeyleri yapmaya can

atarlardı. Ama günahtan korkmaları, cesaretsizlikleri, beceriksizlikleri, istediklerini yapmaya engel olurdu. Şimdi ortada her günahı yükletecek Meftun gibi bir cehennemlik olduktan sonra bazı eğlencelerden niçin yoksun kalmalı?

Beri yandan Lebibe de büyük bir tasa ve üzüntü içindeydi. Kocası Mahir Madam Mc Ferlan'ı çıldırasıya seviyordu. Artık buna hiç kuşkusu yoktu. Bu ikisinin arasında sevgi aracılığını yapan da kardeşi Meftun Beydi. Mahir'in sevda ateşini alabildiğine körüklüyor, parlatıyordu. Acaba niçin Meftun bu adiliğe kalkışıyor ve alçalıyordu? Ağır olduğu kadar garip görünen bu yarı karanlık bilmece karşısında zavallı kadın bunalıyor, korkunç kuşkular, kötü düşünceler içinde çırpınıyordu. Sonra birdenbire eliyle alnını sıkıp balo gecesi Madam Mc Ferlan'la Meftun arasında geçen o rezilce konuşmanın şu aşağıdaki bölümünü zihninden hemen olduğu gibi tekrarlıyordu:

«Madam Mc Ferlan — Kaba, hoyrat, hışır bir Türke peşkeş çekiliyorum. Bunun sonu ne olacak?

«Meftun — Zengin olacağız, zengin.

«Madam — Kasım Efendinin milyonlarını biz mi miras alacağız?

«Meftun — Kuşkusuz.

«Madam — İhtiyar hasta mı?

«Meftun — Hayır, daha turp gibi.

«Madam — O halde?

«Meftun — Ben bu mirasa ihtiyarın sağlığında el koymak için bir yol buldum.»

Lebibe, hatırında kalan bu sözleri beynini avucu içinde buraya kadar sıka sıka tekrarladıktan sonra konuşmanın şu bölümüne atlıyordu:

«Meftun — Bir-iki gün sonra Mahir'e iki-üç yüz liralık bir ihtiyacından sözet... Tutumunu değiştir.

«Madam — Sonra paraları elimden mi alacaksın?

«Meftun — Hayır, seninki sana, benimki bana...»

En korkunç kuşkular içinde yanıp kavrulan bir beyni bu sözler ne üzücü cinayet tasarılarına kadar götürmez? «Seninki sana, benimki bana» ne demek? Bunlar nereden para çekecekler? Meftun, Madam Mc Ferlan'a iki-üç yüz liralık ihtiyacından söz ederek Mahir'i sıkıştırmasını öğütlüyor. Mahir bu önemli parayı nereden bulacak? O uğursuz karının sevdasının itmesiyle bir cinayete mi kalkışacak? Bunlar ne kadar kuruntu uyandırıcı, ne kadar zihin durdurucu şeyler!...

Lebibe, kocasının üzerinde etkisini artırmak için zekâ ve bilgi bakımından kendinden aşağı bir erkeği seçmişti. Sevişmelerinin başlangıcı biraz tehlikeli oldu. Ama ne ettiyse etti, onunla evlenmeyi başardı. Nikâhla her bir kabahati örtüldü, bitti. Kardeşi yüzünden gözleri önünde açılan bu karanlık, bu titretici, bu korkunç felâket anaforu nedir? Evet, aileleri üzerinde bir uğursuzluk karaltısı dolaşıyordu. Yakında olacak gibi gördüğü bu kötülükten Raci'ye haber vermek istese acaba nasıl olur? Raci'nin kızgınlığını, ağırlığını bildiği için ona bu haberi vermekle kaş yaparken göz çıkarmış olmaktan, işi bütün bütün kötüye götürmekten, bir başka belâya sebep olmaktan da korkuyordu.

Lebibe ne yapacağını pek bilemeyerek en ufak bir aksaklığa gözlerini dikmiş bekliyor, ama iç sıkıntısından, meraktan, çarpıntıdan ölüp bitiyordu. Beri yandan da kadınlık gururu fena halde sarsılmıştı. Kendisi, Mahir gibi kaba saba bir çocuğa razı olsun da gene değeri bilinmesin. İşte bu nokta pek gücüne gidiyor, bu iç üzüntülerini bastırmak için kocasına bağlı kalmamak yolundan bir avunma yolu arıyordu. Kadınlığı bütün güçsüzlükleriyle, taşkınlıklarıyle pek sarsılmış bir hal aldı. Kocasının dudaklarını o karının gerdanına öyle istekle yapışmış gördükçe gözlerini yakan bu anı, kızgın bakışları önünde canlandıkça,

sonsuz üzüntüler, âdeta delilikler geçiriyordu.

★

Erenköyü taraflarında hırsızların çokluğundan sızıltı arttı. Her gün gazetelerde bir iki olay okunuyordu. Raci Bey, hizmetçileri genç Ali'ye akşamdan kapıları sürmelemesini, etrafa dikkat etmesini, gözünü tetikte, kulağını kirişte bulundurmasını tembih etmekten geri kalmıyordu. Hanımların Meftun Beyden aldıkları koketri dersinin her zamanki yavaşlıklarına tamamıyle ters bir çabuklukla uygulamasına geçmiş oldukları bir sırada Pehlevizadelerin köşküne de acayip davranışlı hırsızlar dadandı. Bunların eve girişleri hep Ali'nin ağır uykuda bulunduğu saatlara rastlıyor, besbelli evin görülecek, araştırılacak bütün kıyı bucağını dolaştıktan, iyice karıştırdıktan sonra garip ve anlaşılmaz bir nedenle hiç bir şey çalamadan çıkıp gidiyorlardı.

Bu gece ziyaretçilerinin giriş ve çıkışlarını Ali, sabahleyin bahçede gördüğü yabancı ayak izlerinden, akşamdan kapılara koyduğu işaretlerin bozulmuş olmasından anlıyordu. Görünüşte hiç bir zararları anlaşılamayan bu tuhaf hırsızların girdikleri geceler hep beylerin evde bulunmadıkları zamanlara rastlaması, ayrıca dikkati çekiyordu. Nihayet bir gece Ali, bunlardan ikisine bahçede rastgedi. Sopa ile üzerlerine yürüdü, kaçırdı. Ama gördüğü yalnızca iki karaltıydı. Başka bir şey seçemedi. Gene Beyler evde yokken bir akşam da üç karaltının köşkün arkasındaki küçük bahçe kapısından içeriye girdiklerini görmüş, «Hırsız var!» diye korkunç bir haber çığlığıyla hanımları telâşa vermek istemişse de kadınların:

— Aman alık, sus, patırtı etme... Hırsız mırsız yok ... Senin gözüne hayalet mi görünüyor, ne oluyor? diye azarlamaktan başka her hangi bir korku eseri göstermemeleri pek garibine gitmişti. Birkaç akşam sonra Ali, gene dört karaltının küçük kapıdan içeriye girdiklerini gözleriyle gördü. Hırsızların böyle sayılarının artması, bu sefer uşağın garibine gittiği kadar korkusunu da uyandırdı. Hanımlara durumu haber vermenin azarlanmaktan ve ahmak yerine konulmaktan başka bir yararı olamayacağını artık öğrenmişti. Bu sefer olup bitenlerin sonunu görmek üzere karanlık bir köşeye sindi. Bekledi, bekledi... Hırsızlar içeride istedikleri gibi zararlı ellerini oynattıktan sonra gene girdikleri kapıdan çıktılar. Bu misafir tabiatlı, cana yakın haramilere karşı sopa sallamayı Ali yararsız gördü. Yalnız ertesi günü Beylere olup, bitenleri olduğu gibi anlattı. Meftun, uşağın budadalığına güldü. Azize Hanım, bir daha böyle hayal gördüğü zaman okuyup etrafına üflemesi için Ali'ye bir dua öğretti. Ama Raci, el ayak çekildikten sonra köşke girip çıkanların öyle nefesle, desturla çekilip giden belâlardan, sandık sepet, kap kacak karıştırmaya gelen adi hırsızlardan olmadıklarını biliyordu. Bu hayaletler, bu cinler, şeytanlar, hırsızlar, Meftun'un hanımlara verdiği koketri dersinin büyülü etkisinden oluşma erkek takımıydı.

Raci'nin ağabey adını verdiği bu ahlâksız delinin gidişi ne gidişti! Ailede ne zenginlik, ne rahat, hatta ne de namus, hiç bir şey kalmadı. Azize, Edibe hanımlar gibi evliya sanılacak yaratılışta kadınlar bile Meftun'a dokunur dokunmaz azarak özlerini değiştiriyorlardı. Rebia meselesi «kanlı basur» komedyasıyla sözde örtbas edildi. Ama bu iş, bütün ağırlığıyle duruyordu. Piyangodan çıkan on beş-on altı bin liranın gerçekten çıkıp çıkmadığını ispat edecek, ev geçiminde bir bolluk, hatta azıcık bir gelişme bile görülmedi. Bunun da Mösyö Mc Ferlan'ın şeytanlığıyle kurulmuş bir dubara olduğu anlaşıldı. Enişteleri Mahir, Madam Mc Ferlan'a tutkunluğu yüzünden deliye döndü gitti. Ailenin geleceği bu Meftun'un elinde ne korkunç bir tehlikeye doğru yuvarlanıp gidiyordu.

Kadınlar neye uğradıklarını bilmiyorlar, bu gidişin sonu nereye varacağını düşünemiyorlardı. Edibe Meftun'u, Lebibe, Mahir'i kıskanmak yüzünden umutsuzcasına bir kin içinde çırpınarak sözde kocalarından öç almak için aynı kötlüğü yapmak üzere Meftun'un büyülü çağrısıyle eve gelen perilere kendilerini peşkeş çekiyorlardı. Bu ne rezaletti! Aman Yarabbi, ne rezalet... Bu kadar kepazeliği düzeltmeye Raci, tek başına nasıl yetecekti? Bu kadar düşünceler dolayısıyle bazen aklı o kadar kararıyordu ki kendi canına kıymaya kalkışmaya kadar varıyor ve sonra kardeşinin hainliği yüzünden kendinin kurban gitmesini pek uygun bulmuyordu.

Birkaç gece bahçeye gizlendi. Nihayet bu gizlenmelerinden birinde karaltılara rastladı. Üzerine yürüyüp silâh boşalttı. Herifleri kaçırttı. Bu atılganlığı, aşağılık hırsızlara da kendilerini düzeltmek için yardımcı oldu. Yakın evler de bir zaman ufak tefek hırsızlıklardan kurtuldular.

★

İşlerin böyle acı bir gariplik aldığı sırada, Kasım Efendinin evinde geçen önemlice bir hırsızlık olayı, eski heyecanlardan zihinleri yeni bir coşkunluğa götürdü. İhtiyarın ufak bir halıya sararak kendi odasındaki kerevetin altına gizlediği köşeleri tunçlu, işlemeli antika ceviz çekmecesi, özel bir âletle açılıp içinden altı yüz lira kadar parayla mühürü, Balıkpazarı'ndaki hanın senedi çalınmıştı. Kasım Efendi, bu ufak gizli hazînesini gerektikçe, üç dört günde ve bazen ancak haftada bir kere açardı. Son defaki açışında çekmeceyi kırık görmüş ve titrek elleriyle içini karıştırıp hırsızlığın miktarını anladıktan sonra üzüntüsünden ve heyecanından birkaç kere baygınlıklar geçirmiş, hemen limon, su yetiştirip kollarını, dizlerini ovuşturarak üzüntüsünü yatıştırmaya koşmuşlardı.

İhtiyar çekmecesini beş-altı günden beri açmamış olduğu için hırsızlığın ne zaman olduğunu kestiremiyor, çeşitli olasılıklar içinde zihni sarsılıyordu. Evde yaşayanlar, bir kendi, bir karısı, bir de hizmetçi ihtiyarca bir göçmen kadından meydana geliyordu. Kerevetin altında halıya sarılı bir çekmece olduğunu o evde kendinden başka bir bilen yoktu. Girip çıkarken her zaman oda kısını kilitler, anahtarı cebine kordu. Odaya dışarıdan bir hırsızın girdiğine kanıt olacak bir iz bulamadı. O hafta eve gelip gidenleri araştırdı. Hizmetçi kadının yirmi beş yirmi altı yaşındaki oğlu arabacı Abdullah'ın birkaç kere gelip annesiyle görüşmüş olduğunu öğrendi. Annesiyle hizmetçi aşağıda, mutfakta yemek pişirmekle uğraşırlarken Mahir'in uykusu olduğunu ileri sürerek yukarıya çıkıp birkaç saat yatmış olduğunu da haber aldı. Demek ki hırsız, Mahir'le Abdullah'tan biriydi.

Ama hırsız bu iki delikanlıdan herhangısi ise, kerevetin altındaki çekmecenin varlığını nasıl bilmiş ve oda kapısının kilidini nasıl açıp yeniden kilitleyebilmişti? Kasım Efendi bu konuda daha fazla soruşturmayı derinleştirerek Abdullah'ın yukarıya çıkmak değil, orta kapıdan içeriye hiç mi hiç girmediğini öğrendi. Yukarıya yalnız Mahir çıkmıştı. Ta beşikten beri elinde büyütmüş olduğu oğlunun her huyunu bilirdi. Parasızlıktan günlerce aç kalsa onun beş paralık bir hırsızlığa kalkışacağına inanmıyordu. Hırsızlığın şeklini de garip buluyordu. Haydi altı yüz liralık para çalınmış, hanın senediyle mührü neden aşırılmıştı? Bunlar bir başkasının ne işine yarayabilirdi?

Acaba senetle mühür, hırsızın telâş ve korkudan ileri gelen zihin karışıklığı sırasında yanlışlıkla mı alınmıştı? İhtiyar, bu belirsiz noktalara uygun birer cevap bulamıyor, şaşırdıkça şaşırıyor, düşündükçe düşünüyor, daldıkça dalıyordu.

Kasım Efendi kırık çekmeceyi yeniden kerevetin altına sürdükten sonra bu garip hırsızlığa ilişkin kimseye bir şey açmamalarını karısıyle hizmetçi kadına birkaç kere

antlarla, yeminlerle tembih etti. Çünkü hırsızlık polisçe duyulursa kendisinin merkezlere, karakollara çağırılarak sorguya çekileceğini, sonunda da evine araştırma için memurlar gelip hırsızlığın nasıl olduğu hakkında bin türlü araştırmaya girişerek çekmecenin konulmuş olduğu kerevet altına varıncaya kadar her yeri karış karış görmek isteyeceklerini, az vakitte olay gazetelere ve bütün dünyaya yayılarak çeşitli yorumlara yol açılacağını, sonunda da Kasım Efendinin evinde her kerevetin altında gizli bir çekmece altın varmış gibi aşırı bir dedikodunun yayılmasıyle eve her gece birçok hırsızın girmesi tehlikesiyle karşılaşacağını düşünmüştü. Bu kadar dedikodu ve gürültülü külfetten sonra bari çalınan paradan bir lirasının geri döneceği tasarlanabilse! Bu da yoktu.

İhtiyar, bu hırsızlık olayının yayılmasına meydan vermemek için çok çaba gösterdi. Ama altı yüz liranın acısı yüreğine çöktü. Bu üzüntü yarasının kanı içine aktı. Her gece rüyasında, çalınan paraları ceviz çekmeceye dönmüş görerek sevinç çarpıntıları içinde uyanıyor, yazık ki bunun yersiz bir rüya sevinci olduğunu anlayınca öncekinden beter bir keder ateşine düşerek o susuzlukla koca bir bardak su içtikten sonra yeniden uyumaya uğraşıyordu.

Kasım Efendinin olayı gizlemek için katlandığı bu yorgunluklar, çektiği sıkıntılar pek boşunaydı. Karısıyle hizmetçi Ayşe Kadın gibi iki çalçene kocakarının bildikleri bir şeyin tam anlamıyle gizlenemeyeceğini zavallı ihtiyar anlamıyordu. Bu iki kadın, paranın tutarı, şusu busu için işe biraz da aşırılık katarak kendilerince güvenilir saydıkları başka kadınlara gizli tutmaları için antlar. yeminler verdirerek sıcağı sıcağına anlattılar. Yalnız anlatırlarken ellerini ağızlarına götürüp siper ederek karşılarındakilerin kulaklarına doğru biraz eğilmeyi işin yayılıp duyulmaması için yeter bir güvence sayıyorlardı. İki gün sonra olay, Pehlevizadelerce de duyuldu. Üç gün sonra ise her yere yayıldı. Olay, Lebibe'nin dikkatli kulağına varır varmaz, balo gecesi ağabeysiyle Madam Mc Ferlan'ın arasında geçen acayip konuşmanın bütün karanlık noktaları kadının zihninde hemen aydınlandı. Kasım Efendinin evinde hırsızlık olduğunun haftasında Meftun'la Mahir birkaç gece evden kaybolmuşlardı. Bu rastlantı işin aslını büsbütün açıklıyordu. Demek Meftun, Mahir'i böyle ağır kötülüklere sürüklemek için onu Madam Mc Ferlan'a âşık olmak belâsına uğratmıştı. Gerek ağabeysinin, gerek kocasının bu düşüşleri pek korkunçtu.

Aileleri önüne açılan bu felâket uçurumunun karanlık ve sonsuz derinliklerine göz atmak istedi. Korku ve tiksintiden titredi. O, şimdi bir hırsızın karısı olmuştu. Bütün ailenin en suçsuz kişilerine kadar sürülecek olan bu lekenin, bu korkunç olayın önünü almak, buna bir çare bulmak kabil değil miydi? Böyle bir pisliği tek başına temizlemeye kalkışmak, kendi gücünün üstünde büyük bir iş, önemli bir girişimdi ki, bunu başaramayacağı meydandaydı. Olayın korkunçluğunu Raci'ye söylemek gerekirdi. Raci'nin kızgınlığını, tezcanlılığını düşündü. Ona açılmaktan da korktu. Ama başka çare yoktu. Dört gün sonra, kim bilir gazetelerin ayıplayıcı satırlarına geçecek, cinayet mahkemelerine düşecek bir meselenin bugün Raci'den gizli tutulmasında bir anlam göremedi. Ailelerinin başından savulacak korkunç bir fırtına vardı. Buna dayanabilmek için elden geleni yapmak gerekiyordu. Gerçeği gizlemek yüzünden ileride doğacak kötülüklerden kendini sorumlu gördü. Şimdilik olay sıradan bir hırsızlık gibi görünüyordu. O anda, gene gerçeği kendinden başka bilen kimse yoktu. Evet... Her bir borayı, fırtınayı göze aldırıp olayı bildiği, duyduğu gibi olanca korkunçluğuyle Raci'ye anlatmak şarttı. Bu kararın üzerine kardeşini yalnız bir odaya çekerek durumun ağırlığını olduğu gibi haber verdi. Reci, ağabeysine karşı duyduğu aşırı tiksintiyle kaşlarını çattı. Yumruklarını sıktı. Homur homur homurdanmaya başladı. Sonra derin derin düşünmeye vardı. Can

sıkıntısından kızkardeşinin yanında duramadı. Bahçeye çıktı. Sağını, solunu seçemeyerek dalgın bir halde bir aşağı, bir yukarı geziniyor, ağabeysini edep yoluna getirmek için etkili bir çare düşünüyordu. O aralık uşak Ali yanına yaklaşarak:

— Beyefendi, bu hırsızlarla ne yapacağız?

— Hâlâ mı hırsızlar?

— Evet, hâlâ.

— Ne çalıyorlar?

— Hiç... Her gece girip çıkıyorlar. Evden bir şey eksilmiyor, ben de buna şaşıyorum ya...

— Kaç hırsız giriyor?

— Bunların sayısını Tanrı bilir ama, benim hesabıma göre evdeki kadın başına bir hırsız düşüyor.

Raci, hemen Ali'nin yakasına yapışıp delikanlıyı iyice tartaklayarak:

— Ali, ben adamı gebertirim sonra, biliyor musun?

— Efendim, beni ne geberteceksin, tut da onları gebert. Ben gördüğümü söylüyorum. Bu evde olan şeyi size söylemeyip mahalle muhtarına mı haber vereceğim? Ben bu konakta ekmek yiyorum. Gireni çıkanı haber vermezsem, sonra yediklerim gözüme dizimize durmaz mı?

— Peki, söyle bakalım, kadın başına bir hırsız mı düşüyor dedin?

— Evet. Darılmayacağınızı bilsem dahasını da söyleyeceğim ama...

Raci, bütün vücudu kızgınlıktan titrerken ürpertili ve üzgün bir sesle:

— Söyle, kızmamak için elimden geldiği kadar kendimi tutacağım. İşin dahası neymiş, anlat.

Uşak, çevresine ürkek ürkek baktıktan sonra sesini fısıltı haline indirerek:,

— Efendim. Meftun Beyin, Mahir Beyin ve sizin burada bulunmadığınız akşamlar bu evdeki hanımların odalarına birer hırsız giriyor. Ben bunları göre göre biçimlerini o kadar belledim ki karaltılarından, gölgelerinden Rebia Hanımın hırsızı hangisi, Edibe Hanımınki hangisi olduğunu ayırabiliyorum.

Raci, kendini tutmaya son çabasını harcayarak, gizli sıtma tutmuş gibi bir dargın ve titrek söyleyişle:

— Bu hızsızları bana gösterebilir misin?

— Gösteririm... Meftun ve Mahir Beylerin burada bulunmadıkları bir gece, siz, sokağa gidiyorum diye evin bir yanına gizleniniz. Onlar sökün ederler. Burada erkekten kimse kalmadığını onlara telgrafla mı haber veriyorlar, ne yapıyorlar, anlayamıyorum ki...

Raci ile Ali, bu alışkın hırsızları yakalamak için her gece bahçede pusuya yatmaya karar verdiler. Zaten Meftun'la Mahir o sıralarda sıkça sıkça geceleri evden uzakta olduklarından, iki akşam sonra bir fırsat çıkar. Ellerine çapları boylarına uygun korkunç birer sopa alırlar. Raci, akşamdan sözde evden savuşur. Ali de kahveye gideceğini haber vererek sokağa çıkar. Ortalık iyice karardıktan sonra bu ikisi gizlice duvardan aşıp kameriyenin öte yarınındaki taflanlığın içine pusuya yatarlar. Ali hırsızların çoğunlukla. nereden girip nereden çıktıklarını bildiğinden pusu ona göre düzenlenir. Ateşini avuçları içine saklayarak bir, iki sigara içerler. Birkaç fısıltı ederler. Hemen üç çeyrek veya bir saat kadar sonra ta karşılarına rastlayan duvar kısmından bir karaltının içeriye atladığı seçilir. Ali, dikkatle bakıp fısıldayarak:

— Nah, işte bak, sivri fesli, ince uzun. Bu Rebia Hanımın hırsızı. Bu mutfak kapısından girer. îçeride çok eğlenmez. Bir buçuk veya iki saattan fazla durmaz, defolur.

Raci, büyük bir çarpıntı, ama pek alçak bir sesle:

— Haydi, üzerine yürüyüp tepeleyelim.

— Neye yarar ki Beyefendi? Şimdi biz bununla patırtı çıkarırsak ötekiler gelmezler. Bırakalım, şimdi bu horoz kümese girsin. Ötekiler de birer birer toplansınlar. Hepsini birden follukta bastıralım.
— Ali, evimin içinde böyle bir herif bulunur da ben burada nasıl sabrederim?
— Beyefendi, başka çare yok. Hepsi gelsin, biraz daha sabredin. Sopaları alıp üzerlerine yürüyelim. Bu gece ya onlar yaralı düşer, ya biz. Bu iş de böyle temizlenir.

Ali haklıydı. Bu namus hırsızlarının yaptıkları kötülük, polise başvurmaya kalkılacak gibi değildi. Bu düşmanların ancak kendi aralarında çözümlenebilir, açıklanması da, gizlenmesi de güç olan uğursuz meselelerdendi.

Birinci gelenin kümese girişinden beş on dakika sonra ikincisi göründü. Bu da uzun boylu, ama poturluydu. Raci usulca sordu:
— Bu hangisi?
— Yabancı değil.
— Yabancı değil ne demek?
— Bize bitişik köşkün bahçıvanı Arnavut Kerim Ağa...
— Bu kimin misafiri?
— Azize Hanımın.
— Ulan yalan söylüyorsun. O saf kadın bu haltı eder mi?'
— Ben saflığını maflığını bilmem. Bu Arnavut, Azize'nin odasına gider, onu bilirim. Azıcık daha bekleyiniz. Şimdi hepsi tamam olur, gözünüzle görürsünüz.
— Bizim ev, Karagöz'ün Yalova Safası oyunundan daha berbat olmuş desene...
— Yalova'ya kadar ne gidiyorsunuz a efendim? Safa safa bizim evde. Haniya Beyoğlu tramvaylarında bir tahta var. Üzerinde dolmuştur diye yazılır. Müşteri tamam olunca bu tahtayı sallandırıyorlar. İşte ben de böyle tahta yazdırıp gece saat üç buçuktan sonra tamamdır diye konağın kapısına asacağım. Artık kendim rahat uykuya varacağım.

Bahçıvan, gayet çekingen adımlar atıyor, her adımda uzun uzun durarak dört yanı dinliyordu. Ali pek yavaş:
— Sesimizi duydu mu, ne yaptı? Herif ürktü galiba. Haydi kümes, kümes, kümes...
— Ulan sus.
— Efendim, bir ayak evvel bu içeriye girsin ki ötekiler de gelsin.

Kerim Ağa da, Zuhurî'ye (Ortaoyununda taklit yapan sanatçı) çıkan çekingen bir zamparanın komik davranışlarıyle karanlıkta kâh ileri doğru boynunu uzatarak, kâh kollarıyle önünü yoklayarak, ayaklarının ucuna basa basa kümese girdi.

Çok bekletmeksizin Lebibe ve Edibe Hanımların misafirleri de toplantıya katıldılar. Kimi tahtaboştan, kimi balkondan, kimi mutfak penceresinden atlayarak girmişlerdi. Raci sordu:
— Tamam mı?
— Tamam.
— Annemle teyzeme gelen yok mu?
— Şimdiye kadar görmedim.

Üzüntüden, çarpıntıdan, Raci'nin vücudunu soğuk bir ter kaplamıştı. Elindeki sopayı birkaç defa tarttıktan sonra:
— Haydi Ali, göreyim seni, bu sopaları şu heriflerin kafalarında parçalayalım.

Ali, elindeki sopayı bir iki tartarak:
— Bu sopayı kafasına yiyen orada zıbarır kalır.
— Sen mutfağın şu köşesinde dur. Gözünü evin her iki yanında dolaştır. Ya pencereden dışarıya atlayan, yahut kapıların birinden fırlayan olursa hemen sopa ile üstüne saldır,

yapıştır. Ben de içeriye girip o uğursuzları dışarıya püskürteyim.

Ali'yi mutfağın köşesindeki gözetleme noktasına dikdikten sonra Raci, kendi çardağa tutunarak tahtaboşa çıktı. Pencereden içeri girdi. Şimdi kümesin içindekileri hangi tarafa püskürtecekti?

Evdeki kadınların içinde en anlayışlısı, düşüncelisi, en terbiyelisi, kızlık zamanında olan o ilk yanlışından sonra kadınlık onurunu en çok bilmesi gerekeni, yani en güvenilecek olan kızkardeşi Lebibe'ydi. Kin ve kızgınlığı da en çok ona karşı kabarmıştı. Zavallı Raci, büyük bir kahırla yumruklarını sıkıp kendi kendine:

— Utanmaz kahpeye ben bin ahlâk dersi verdim. Onların hiç birinden ders almadı da Meftun'dan aldığı iki koketri dersiyle gene namus çığırının dışına çıktı. Şimdi bana kocasından öç almak için istemeye istemeğe bu pisliğe bulaşmış olduğunu özür diye söyleyecek. Behey edepsiz! Kocasından hainlik gören kadınların hepsi bu öç alma yolunu tutmuş olsalardı, şimdi bu dünyada namuslu bir aile kalır mıydı?

Böyle söylenerek Lebibe'nin odasının önüne kadar gitti. Kulağını kapıya verdi. İçeriden işittiği aşk öpüşmelerinin sesleri dayanılır gibi değildi. Aman Yarabbi, çıldırmak işten bile değil. Bu üzüntüyle delikanlının beyni kızıştı, kızıştı, erime derecesine gelmiş bir kurşun ağırlığı ve yakıcılığıyle kafatasının içinde sağa sola akmaya, taşmaya başladı. İşte o anda, ne yaptığını, ne yapacağını bilmez delice bir öfkeyle kapıyı arkasına devirmek için bir iki göğüsledi. Kapı yeni ve sağlam olduğundan başaramadı. Kızgınlık deliliği bütün bütün arttı. Tekmelemeye girişti. Üzüntü ve kinin sinirlerine verdiği olağanüstü bir kuvvetle gerilip gerilip tekmeliyordu. Sekiz on tekmeden sonra kanadın biri sarktı. Hemen içeriye daldı. Odaya gişesiyle cambaz pandomimalarında görülen bir tuhaflık ve çeviklikle bütün elbiselerini koltuğunun altına almış ve yarı çıplak bir herifin bir hayal hızıyle pencereden bahçeye atladığını, hayır uçtuğunu gördü. Raci de bir ok hızıyle kaçağın peşinden kendini pencereden aşağıya bıraktı. Dört arşın kadar bir yükseklikten aşağı düşer düşmez ayağı burkuldu. Dayanılmaz bir acıyla:

— Of, aman, ayağım kırıldı!. haykırışıyle yardım isteyerek mıhlanmış gibi orada kaldı. Ali'nin kendine doğru koştuğunu görünce, barış kabul etmez bir kızgınlığın etkisiyle ayağının acısını unutarak uşağa, herifin kaçtığı tarafı göstererek o yana koşması için emir verdi.

Zavallı Ali, ne yana koşsun? Raci'nin biraz önce yukarıda, oda kapısına indirdiği tekmenin gürültüsüyle bütün ev depreme uğrar hale geldiğinden, bütün horozlar bir yana, tavuklar bir yana çil yavrusu gibi uçuşmaya başlamışlardı. Ali, korkunç sopasıyle birinin arkasından koşarken, mutfak kapısından biri daha fırlıyor, bir başkası pencereden atlıyordu. Hepsine birer sopa olsun yetiştirmeye uğraşan Ali sola atılıyor, sağa saldırıyor, öne koşuyor, arkaya atılıyor, sopasını savuruyor, savuruyordu. Zavallı uşak bu telâşla hiç birine önemle nişan almaksızın konukların hepsini kaçırdı. Raci ayağından pek yakınıyordu. Elindeki sopayı kaçak âşıkın arkasından fırlattıktan sonra, elinin erebildiği yerlerden birkaç taş alarak savurdu. İşte ö kadar. Fişeği tükenmiş bir yaralı gibi kollarını sarkıttı. Düşmanlarının arkalarından öyle bakakaldı. Ali, burnunun kanatları körük gibi kabarıp iner bir taşkın halde Beyin yanına geldi. Raci, ayağının ağrıyan yerini eliyle yoklayarak:

— Hepsi kaçtı mı?

— Allah bilir kaçtı. Köpoğluları bir küme karga gibi uçuştular.

*

Kasım Efendi hırsızlık ziyanından ileri gelen üzüntüsünü zorlu bir sıtma nöbeti gibi kâh ateşler içinde yanmak, kâh buz kesilmek, kâh kendini bütün bütün kaybetmek halleri içinde geçirip de aklını başına toplamaya uğraştığı bir sırada ikinci bir acıya uğradı... Kira toplamak için Balıkpazarı'ndaki hana başvurduğu zaman odabaşının garip bir ağızla karşısına çıkarak:

— Efendi, paraya o kadar ihtiyacın mı vardı ki bu koskoca hanı iki bin lira rehine koydurdun?... diye sorması üzerine ihtiyara bir baygınlık daha gelmiş, suyla, limonla zor ayıltılabilmişti.

Bu sarsıntıyı da geçirdikten sonra odabaşıdan Damadıyle oğlunun pek yolunda bir vekâletname göstererek vekil tayin edip hanı başkasına iki bin liraya rehin etmiş olduğunu öğrendi. Bu ne büyük cesaretti. Bu iş, Mahir'in tek başına işleyebileceği bir alçaklık değildi. Hep bu kötülükler damadı Meftun Beyin iblisçe önderliği yüzünden oluyordu. Bu apaçık bir gerçekti. Demek ki evde olan hırsızlığı yapanlar da bu iki melunmuş... Şimdi bu da kesin olarak anlaşıldı. Kasım, damadını nikâhla, yüzgörümlüğüyle bin lira kadar vurmayı tasarlarken bu tasarladığı çıkarın birkaç katı üstünde ve oğlunun böyle bir alçaklığa katıldığını öğrenerek ta canevinden vuruldu. Bu böyle bir nazik meseleydi ki biraz şaşkınlık gösterilirse kendinin yakında bu öncekilerden korkunç bir zarara uğraması olasılığı vardı. İhtiyar düşündü, düşündü. O da içinden önemli bir karar verdi. Bu kararını yerine getirebilmek için görülmesi şart olan kimselerle görüştü. Evine döndü. Ertesi günü sanki hiç bir şeyden haberi yokmuş gibi anlamazlıktan, bilmezlikten gelerek damadını evine çağırttı. Meftun, bu çağrıya gitmeyi birkaç nedenle şart bilerek büyük bir merak içinde koştu. Odadan içeriye girince kayınpederini başlan yemenili, şalvarlı, saltalı esnaf kılığında birkaç kişiyle sohbette ve oldukça keyifli bir halde buldu. Hatır sorma, havadan sudan birkaç sözle hoşbeşten sonra; Kasım Efendi birdenbire dilini değiştirerek damadına karşı ağzına geleni söylemeye başlar. Şiddetle gururuna saldırır.

Eğer insanlık ve namus denilen değerlerden kendisinin zerrece nasibi varsa, o anda kızı Edibe'yi bırakması gerekeceğini, yoksa işin pek fenaya varacağını söyler. Meftün da ansızın parlayarak ne dediğini bilmez bir halde, o ısmarlama şahitler karşısında karısını boşayarak kapıyı vurup çıkar.

★

Horoz avına çıkıp da hiç birini nişanlayamadığı gece Raci'nin incinen ayağı ertesi sabah topuğundan ta diz kapağına kadar kütük gibi şişerek mosmor kesildi. Çıkıkçı getirtilerek bacak kat kat sargılar içinde sıkı sıkıya sarıldı. Delikanlıya karyolasında yatarak birkaç gün yerinden bile kıpırdanmaması öğütlendi. Raci, her an bir yana saldıracak bir iç ağırlığı, büyük bir taşkınlık halinde bulunup da kendini böyle kıpırdamamaya mahkûm gördükçe üzüntüsünden baygınlıklar geçiriyordu. Zavallı delikanlı bu sıkıntı, bu canyakıcı üzüntü içindeyken Kasım Efendinin, kızını ne yolda Meftun'dan ayırtmış olduğunu haber aldı. Çekmeceyi kırarak içindeki altı yüz lira parayla senetleri aşıranların da Meftun'la Mahir oldukları, Balıkpazarı'ndaki hanın iki bin liraya rehin edilişiyle ispatlanmış olduğunu öğrendi. Üzüntüsü kat kat arttı. Durumun büsbütün beklenmedik bir akış kazanmış olmasından Meftun da şaşırdı. Geçen akşam evde kurulan panayır olayını da Ali'den ayrıntılariyle dinledi. Meftun eve gelip gidiyor, ama sert

azarlamalarından korktuğu için Raci'nin odasına girmiyordu. Mahir, dört-beş geceden beri kayıptı, eve gelmiyordu. Lebibe Hanım, öç alma taşkınlığıyle kocalığın yasal sevgisine özgü içtenlik döşeğine bir âşık alacak kadar işi ilerletmiş, ama bu yoldan da içini yatıştırmayı başaramamıştı. Mahir'in üç dört gündenberi sürüp giden son kayboluşundan dolayı avunulmaz acı üzüntüler içinde kavruluyordu. Çünkü Madam Mc Ferlan'ın sevgisinin ateşiyle Mahir'in Mecnun'dan beter bir deliliğe düştüğünü biliyordu. Evde böyle bir kriz sürüp giderken Raci, bir sabah Kasım Efendiden bir tezkere aldı. Bunda doğru dürüst ne iki cümle vardı, ne de imlâ. İhtiyar herif, uzun satırlarla birkaç kısa gerçeği anlatmak istiyordu. Tezkerenin özeti şuydu:

«Meftun Beyi artık kendisine söz söylenebilecek namuslu bir insan olarak tanıyamayacağım için size başvuruyorum. Kardeşinize öğüt veriniz. Mahir'i aldatarak çekmeceden çaldırmış olduğu altı yüz lirayla her ikisinin birleşip sahtekârlığa kalkışarak hanı rehine koymakla hırsız ellerine geçirmiş olduklarını bildiğiniz parayı tümüyle geri vermezlerse onlara karşı hırsızlık ve sahtekârlık davası açacağım. Bu iki kötü kişiden biri eskiden damadım, öbürü, yazık ki, oğlum bulunmuşlar idiyse de bugün her ikisiyle de hiç bir yakınlığım kalmamıştır. Birinin kayın pederliğinden, çok şükür, kurtuldum. Öbürünü de evlâtlıktan çıkardım, kovdum. Hâşâ, bundan sonra benim Mahir adlı bir oğlum yoktur.

Kızıma gelince, o da büsbütün çığırından çıkmış. Allah esirgesin biraya, şaraba, düzgün sürmeye, fistan giymeye, daha nelere, ne alçaklıklara alışmış. Böyle bir eteği kirli kadını piçiyle birlikte evime sokmak benim için büyük bir utançtır. Ama ne yapayım ki dişi ehlidir. Atsan atılmaz, kessen kesilmez. Bunu Tanrı'nın bana kestiği bir ceza gibi bilerek çekmeye, bu ayıbı örtmeye, gizlemeye çalışacağım. Kanunun çizdiği sınırlar içinde nikâh değerini, nafaka miktarını çocuk için ayrılması gereken aylığı eksiksiz isterim...»

Raci, bu tezkereyi okuduktan sonra büsbütün ifrit kesilerek, kendi kendine:

— Behey menhus, uğursuz ihtiyar! Bu ceza senin için azdır. Dur bakalım, Tanrı bu kadarcıkla yetinecek mi? Bu hırs ve tamah kim bilir seni daha ne belâlara atacak? Kızına karşı eteği kirli, torununu anlatmak için piç sözlerini kullandıktan biraz sonra nikâh bedeli, nafaka, çocuk için para istemekten çekinmiyorsun. Benim kardeşim insan olsaydı, ben sana öyle tertipli şahitler içinde karı boşatmayı gösterirdim. Ama ne yapayım, ikiniz de birbirinizden melun çıktınız...

Raci, bu işin sonunda bir facia kokusu alıyordu. O gece pek karışık rüyalar gördü. Çevresini birtakım korkunç yüzlü ifritler alarak boğmak için üzerine saldırdılar. Zavallı delikanlı, bunların hamlelerinden kurtulmak telâşiyle işkenceli yatağı içinde çırpındı durdu. Nefes darlığı sıkıntıları, ölüm kâbusları geçirdi. Sonra boğuk boğuk inleye inleye, kısık kısık haykıra haykıra kan ter içinde uyandı. Döndüğü uyanıklık âlemini, yeni geçirdiği o cehennem uykusundan pek farklı bulmadı. Şimdi gece kandilinin titrek ışığı altında beliren korkunç, belirsiz şekilleriyle bir mana âleminden sanılan küçüklü büyüklü gölgeler, hastalıklı kalplere ahrete özgü bir hüzün ve korku veren o gece dekoru içinde loş, sessiz, ama korkunç sahne üzerinde müthiş bir sinematograf görüntüleri geçiyordu. Mahir'le Meftun'un birer hırsız sakınmasıyle ayaklarının ucuna basarak Kasım Efendinin evine girip çekmeceyi nasıl kırdıklarını seyrediyor, Mahir'in bir Frenk karısının yatağında, kızkardeşi Lebibe'yi yabancı bir erkeğin koynunda ve bütün evi koca koca horoz

biçiminde bir karnaval alayını andıran zamparalarla dolmuş görüyor, sonra erkek-kadından yapılma bir kalabalık sopa sopaya, kama kamaya birbirine saldırıyor, her yer ölülerle doluyor, kanlara bulanıyor, jandarmalar, polisler geliyor, gacır gacır demir hapishane kapıları açılıyor, bu insanların birçoğu o karanlık yerlere tıkılıyordu.

Raci bu korkunç rüyaları, hayalleri hayra yormaz. Gerçekten de bu ıstıraplı gecenin, ertesinde Meftun eve gelir. Ağabeysinin gelişini haber alınca Raci, odasında kimse bulunmamasından yararlanarak, çıkıkçının uyarılarına aykırı olmakla birlikte, incinen ayağına basarak döşekten kalkar. Büronun gözünde dolu duran revolverini alır, baş yastığının altına saklar. Olacakları bekler.

Bir zaman sonra annesi Lûtfiye Hanım odaya gelir. Geceyi nasıl geçirdiğini, ayağının çok acı verip vermediğini sorar. Bunları sorduktan sonra der ki:

— Meftun'um geldi. Beti benzi pek bozuk. İzin verirsen, seninle görüşmek istiyor...

— Buyursun görüşelim...

— Ama Raci, oğlum, çok rica ederim, sakın kavga filân çıkarayım deme. Sen de hastasın, o da. Evin içinde gene bir gürültü kopacak diye yüreğim hezal yaprağı gibi titriyor. Kuzum evlâdım, sözümü dinle emi?

— Peki, peki merak etme. Ama o buraya geldiği zaman sen odadan çık. Çünkü gizli, aramızda, erkekçe bir iki şey konuşacağız.

— Bu sözümü dinlemek şartıyle çıkarım.

— Merak etme dedik a.

Lûtfiye Hanım, odadan çıkar. Bir zaman sonra Meftun girer. Gerçekten yüzü pek solgun, halinde olağanüstü bir yorgunluk izi görülüyor. İçeriye girer girmez, zoraki bir gülümsemeyle, küçük kardeşine doğru yürüyerek elinden tutmak ister. Ama Raci, nefretle tersleyerek:

— Allah bizi kardeş yaratmış, ama son rezilce işleriniz... hayır, söyleyemedim... cinayetleriniz üzerinde aramızda aşılmaz bir uzaklık, bir ayrılık ortaya çıkmıştır. Elimi elinize sürüp kirletmek istemem.

Raci'nin bu ağır suçlamalarına karşı Meftun, ne yolda kendini koruyacağını şaşırarak:

— Bu suçlamayı anlayamadım. Hangi rezilce işlerimden sözetmek istiyorsunuz?

— Evet, haklısınız. Rezilce işleriniz bir-iki değil ki hangisinden sözetmek istediğimi anlayabilesiniz.

Meftun, sesinde büyük bir titreyişle:

— Raci, pek ileri varıyorsunuz.

— Yazık ki pek geri kalıyorum. Pek eksik söylüyorum sanırım.

— Büyük kardeşiniz olduğumu da unutuyorsunuz.

— Hayır, unutmuyorum. İşte büyük kardeşim olduğunuzu düşündükçe berbat oluyorum ya... Asıl beni bitiren nokta da burası işte.

— Kardeşliğimden utanacak kadar beni rezil bir kimse olarak tanıyorsunuz, öyle mi?

— «Öyle mi?» diye sormaya gerek yok. Öyle.. öyle... Ta on altı bin liralık piyango uydurmasından başlayıp bugüne kadar birbirini kovalayan rezaletlerinizin hangi birisinden başlayayım? Sizin için artık düzelme olanağı yoktur, bunu biliyorum. Kasım Efendi, kızını sizden boşatarak damatlığınızın utancından o bile kurtuldu... Ama benim için böyle bir kurtuluş yolu yok. Ne yapsam gene kardeşim tanınacaksın. Yaptığınız rezilliklerin anlamları halkın gözünde her zaman beni de kirletecek, lekeleyecek. Kendinize saygınız yoksa bana acıyınız. Ailemiz içinde kötü etkilerinizden korunabilmiş olan yalnız bir annemiz var, onu düşününüz. Bu son rezilliklerinizden, cinayetlerinizden

tam anlamıyle kurtulmak sizin için kabil değildir. Ama sanırım ki isterseniz, meselenin daha tamir edilebilecek bir-iki noktası bulunabilir. Eski yanlışlarınızın kefaretini böylece vermiş, ailemize namusunu geri vermiş olursunuz. Yani bugün size yapacak bir teklifim var. İntiharla bu teklifimi kabul etmek arasında sizi serbest bırakıyorum. İkisinden birini seçmek zorundasınız. O zaman ne yapacağımı ben bilirim.

Bu gözdağı karşısında Meftun'un yüzü bir ölü kadar sarardı. Gözlerini dalgın dalgın oraya buraya dolaştırıp bir - iki yutkunduktan sonra sordu:

— Teklifiniz nedir?

— Kasım Efendinin çekmecesinden çaldığınız altı yüz lira ile Balıkpazan'ndaki hanı rehine koymakla elinize geçen bilinen parayı tümüyle sahibine geri vermek...

Meftun, bu suçlamaya karşı birdenbire parlayarak:

— Damarlarımızda dönen aynı babanın kanıdır... Kendinize bir hâkim süsü vererek beni cinayetle suçlamaya nasıl vicdanınız razı oluyor?

— Telâş etmeyiniz. Vicdanımın elverişli olmadığı hallerin geçmesini sağlamak, o benim elimde olmayan bir iş... İsterim ki iki kardeş vicdanı, yani vicdanlarımız birbirinin aynası olsun. Her ikimizden çıkacak haller ve yapacağımız işler o aynaların eş birer yansıması olsun. Ben sizi hırsızlıkla suçlamıyorum.. Bir olmuş işten sözediyorum. Kalkıştığınız bu işin açık kanıtları sırasıyle önünüze dizilip döküldüğü zaman, sanırım, buna siz de hırsızlıktan başka bir ad bulamazsınız.

— Neymiş o açık kanıtlar, birer birer görelim, işitelim.

Raci, Kasım Efendinin mektubunu uzatarak:

— Buyurunuz, işte bir tanesi.

Meftun, vücudundaki titremeleri tutmaya uğraşa uğraşa mektubu okuduktan sonra:

— Böyle bunak bir herifin tezkeresini benim cinayetimi ispatlayacak bir kanıt sayıyorsunuz. Güzel kardeşlik. Doğrusu büyük bir adaletli hüküm.

— İnkâr mı ediyorsunuz?

— Neyi?

— Bu hırsızlığınızı?

— Birader, siz gözlerinizin sabah çapaklarını silip de bu tezkereyi bir daha dikkatlice okuyunuz. İhtiyar, beni hırsızlıkla suçlamıyor. Oğlunu hırsızlığa kışkırtmış olduğumu ileri sürüyor.

— Yalan mı? Bu dediği saçma mı?

— Lâhavle...

— Meftun Bey bana karşı sahte masumluk komedyası oynamaya kalkmayınız. Aynı çekmeceden çalınan hanın senedini Mahir ve ikinizin birlikte götürüp rehine koydurduğunuz hakkında sayısız tanık var.

— Olsun. Bundan ne çıkar? İşin aslını bir kere de benden dinleyiniz.

— İki gün sonra mahkeme siciline, gazete sütunlarına geçecek bir şeyi bu dakikada inkâr etmekte ne yarar buluyorsunuz?

— Kardeşim, inanmayınız. Bunak herifin sözlerine önem vermeyiniz. İşte Mahir, hanın odabaşısı... Kendisiyle rehin işi görülen sarraf, Kasım Efendi tarafından seçilen vekil. Hepsi meydanda. Bu rehine koyma işi de Kasım'ın bir danışıklı dövüşü. O hanı Kasım borç karşılığında zaptetmiş ve önceki sahibiyle aralarında iş kesin olarak daha bitmemişmiş. İşi büsbütün karıştırmak için midir, nedir, Kasım, hanı rehine koymayı yararlı bulmuş... İyi bir yol bulmak için bana Mahir'le haber göndermiş. Tanıdığım bir davavekili vardı. Kasım'ın evine yolladım. İşte benim kabahatim bu kadar.

— Satış işi kesin olarak sona ermemiş bir hanın senedi Kasım'ın çekmecesinde nasıl

bulunur?

— O uğursuz herifin işlerine benim aklım ermez. Benim bildiğim şey, davavekilini ben onlara gönderdim. Rehin işi yapıldı, Mahir paraları aldı, götürdü. İşte bu kadar. Babasına teslim edip etmediğini bilmem. Soruşturmada elbet her şey meydana çıkacaktır.

— Bunlara hep birer kulp uydurmaya çalışıyorsunuz. Gerçeğin ispat edilmesiyle şu sözlerinizin tersi meydana çıktığı gün size karşı nefretim iki katına çıkacaktır. Balo gecesi bizim Lebibe, kameriyenin bir köşesine gizlenerek Madam Mc Ferlan'la aranızda geçen çok önemli bir konuşmayı dinlemiş. Buna ne diyeceksiniz?

Meftun, birdenbire irkilir. Ama hemen kendini toplamaya uğraşarak:

— Lebibe birkaç zamandır kocasını kıskanıyor. İşte bu üzüntüyle ne yapacağını bilmiyor. Kocasının azgınlığını, onun bunun ayartmasına veriyor. Herif dışarıda haftalar geçirdiği halde hâlâ üzerine toz kondurmuyor. Bizim kadınların psikolojisini bilmez misin? Analar evlâtlarına, karılar kocalarına bir türlü kabahat bulmak istemezler. Balo gecesi olabilir ki Madam, Mc Ferlan'la kameriye altında konuşmuşumdur. Ama karı sarhoş, ben sarhoş. Birbirimize ne demiş olduğumuzu ben şimdi hatırlayabilir miyim? Demek Lebibe iki sarhoşun saçmalarına dayanarak bundan da meydana bir dırıltı çıkarmak istiyor.

Bu aralık evde bir gürültü olur. Raci çıngırağa basar. İçeriye giren Eleni'ye:

— Ne oluyor? Evin içinde bir bağrışma var.

Hizmetçi kız, gözlerini önüne indirir. Azıcık durakladıktan sonra:

— Mahir Bey gelmis. Aman Yarabbim pek sarhostur. Lebibe Hanumla kavga yapiyor.

Mahir'in ansızın gelişi haberi üzerine Meftun'un gözleri kapana tutulmuş bir sansarın son derece korkuyla kaçacak bir delik araştırması gibisinden oda kapısına dikildi. Raci, ağabeysinin bu niyetini hemen anlayarak:

— Yok, yok ... Bir yana savuşmak düşüncesine kalkmayınız. Kaçacağınız yolu birkaç kurşunla kapalı bulursunuz. İşte istediğimizden iyisi. Mahir de gelmiş. Şimdi burada yüzleşirsiniz. İşin tamir edilebilecek yanlarını iş adliyeye düşmeden kapatırız, olur biter.

Meftun cevap vermedi. Anlatılmaz bir şaşkınlıkla olayları bekler bir durum aldı.

Raci, Eleni'ye:

— Mahir Beye söyle, buraya gelsin.

Eleni korkulu, zayıf bir sesle:

— Efendim, sok sarhostur. Ne vakit burada geledzek, hep barabar sok buyuk kavga yapadzaksiniz. Patırdi oladzak.

— Haydi sen çağır diyorum.

Eleni çıkar. Bir zaman sonra dönerek:

— Mahir Bey kendi oda iseride girdi. Lebibe Hanum disarida kovdu. Oda kapusu iseriden kilitledi. Sok yoruldu uyku yapadzak demis.

Meftun'un hemen hali değişti. Gözleri parıldamaya başladı. Zafer kazanmış gibi bir sesle:

— Ben size demedim mi? Buraya bizim yanımıza gelemez. Ne yüzle gelecek? Babasının çekmecesini kırmış, parasını çalmış. Bundan bize ne bulaşır?

İki kardeş arasında gene uzunca bir didişme başlar. Mahir'in uyumak üzere odasına girdiğini Eleni'nin haber verdiğinden aşağı yukarı yarım saat kadar sonra evin içinde korkunç bir gürültüyle bir silâh sesi işitilir. Raci'yle Meftun şaşırarak acı bir şaşkınlık içinde birbirlerinin yüzlerine bakakalırlar. Lebibe saçları dikilmiş, gözleri büyümüş büyük bir kederle haykıra haykıra oda kapısına gelerek kardeşlerine:

— Ne duruyorsunuz? Kocam kendini vurdu. Yetişiniz, yetişiniz belki kurtarmak kabildir...

Raci, bastona dayanarak kalkar, bütün ev halkı Mahir'in kapalı oda kapısı önünde birikir. Kapıyı önce yumruklamaya, sonra tekmelemeye başlarlar. İçeriden hiç bir ses gelmez. Uğraşırlar, kapıyı açamazlar. Kırmaya karar verdikleri bir sırada, kadının biri dışarıdan odanın penceresine merdiven dayayarak içeriye girmenin daha uygun düşeceğini söyler. Bu giriş yolu seçilir. Ali'yi bahçeden merdivenle odaya çıkarırlar. Uşak pencereden içeriye girer girmez, karşılaştığı sahnenin korkunçluğundan ürküp:

— Aman anacığım! ... diye haykıra haykıra kapıyı açar. Hep içeriye dolarlar.

Mahir, karyolasına yatmış, geçici bir uykuya değil, insanların her zaman korkup korkup da yaşarken bulamadıkları kesin rahata ulaşabilmek için bazen isteyerek atıldıkları sonsuz uykuya dalmış gitmiş. Başına sıktığı kurşun, sağ şakağından girmiş, biraz önce kayarak alnının sağ tarafından çıkmış. Kan, yaranın ağzını doldurmuş. Sol göz ve kaşın ucuna doğru yayıldıktan sonra birkaç kırmızı çizgiye bölünerek yanakla kulak tozu arasındaki yerden boyuna, oradan beyaz gömleğe akmış, lekelemiş.

İntihar edenin arkasında yakasız bir gömlek, pantolon, başka şey yok. İntihar baş yastığına dayanıp hemen oturur gibi bir durumda olmuş. Sonra baş, omuz üzerine yan devrilmiş. Sağ kol karyoladan aşağıya sarkmış. Revolver elin uzandığı tarafa yuvarlanmış. Gözler kapanmış, ağız aralık kalmış. Yüz sararmış. Kan bulaşığı bu sarılığın, bu ölüm renginin, acıklı görünüşünü büsbütün artırmış.

Kadınlar, bir evden ölü çıktığı sırada işitildiği gibi, hep bir ağızdan çığlığa başladılar.

İçlerinden Lebibe, boğuk boğuk:

— Ah kocacığım... Sen yalnız kendine kılmadın, bana da kıydın! haykırışı ve bir kucaklama saldırışıyla ölünün üzerine atıldı. Ama Raci, kızkardeşini hemen yakasından tutup geriye çekerek:

— Kocanın değerini şimdi mi bildin? Çekil oradan. Cesedin durumunu bozma. Birazdan sorgu yargıcı gelip hepimizi sorguya çekecek. Her şey yerli yerinde dursun. Hiç bir yere el sürmeyiniz. Haydi, buradan hepiniz çekiliniz, sesinizi kesiniz bakalım! diye hatırlattığı sırada, odanın ortasındaki masanın üzerinde duran bir hokka kalemle bir açık kâğıt dikkatini çekti. Hemen uzanıp kâğıdı aldı.

Bu kâğıtta ne yazılı olduğunu anlamak için herkeste büyük bir merak uyandı. Kimse dışarıya çıkmıyordu. Kâğıdın üzerinde büyük bir heyecan ve üzüntüyle yazıldığı harflerin seyreklik ve iriliğinden anlaşıldığı şu sözler okunuyordu:

«Başka bir kurtuluş yolu bulamadığım için intihar ettim. Çünkü onsuz yaşayamazdım. Çünkü, ah çünkü... Çünkü hepsini söyleyemem... Aşk... gidişi pek neşeli bir yol. Ama dönüşü pek üzücü, pek korkunç. İşte ben dönemedim. Yolumu genç kanımla boyararak, yaşamak artık pek ağır geldiği için kaçışımı öbür dünyaya çevirdim. Bu sevgi beni hırsız, sahtekâr etti. Daha yaşayaydım belki katil de edecekti. Beni kötülüğe sürükleyenler Allah'tan bulsunlar... Kime ne diyeyim. Akraba belâsına uğradım. Babamın çekmecesini kırıp da okşayışlarını elde etmek için bu kötü işi yaptığım akşam, sevdiğim kadını hırslı bir adamın kolları arasında yakaladım. Daha fazla söyleyemem. Çünkü, ah çünkü... çıldırıyorum, ah ... Beni tanıyanlara elvedâ... Mahir.»

Raci, intihar edenin son umutsuz üzüntüleri içinde savurduğu bu ahlı çünkülerden uçması yakınken o ıstırap çekmiş ruhtan taşan sızlamalardan bütün gerçeği anladı. Bu intihara sebep olanlar Meftun'la Madam Mc Ferlan olduğunu keşfetmek büyük bir anlayış

istemiyordu. İntihar edenin hayat acılığına insanların katı yürekliliklerine karşı son şikâyetleri olan bu kâğıdı ağabeysine okutmak için elini uzattı, ama yazık... Meftun meydanda yoktu. Sağa baktı, sola baktı göremedi. Evin her yerini, bahçeyi dolaştı, yoktu. Beyoğlu'na telgraf çekti. İstanbul'un her yanını arattı. Ağabeysi yoktu. Hiç bir tarafta izi bulunamadı.

İKİ YIL SONRA

BİR yaz sabahı Raci, Erenköyü'ndeki evlerinin bahçesinde kahve içiyor, Lebibe Hanım gazete okuyor, kız kardeşiyle kardeşinin çocukları Ali Husrev'le Neval-Şârık, iki çocuk, kumların üzerinde oynuyorlardı. Postacı bir mektup getirdi. Zarfta Türkçe-Fransızca adresle Paris damgası vardı. Raci, mektubun Meftun'dan olduğunu anladı. Yüreği oynadı. Çünkü kaybolduğu saattan beri ağabeysinden bir haber yoktu. Tiksinti ve çarpıntıyla zarfı açtı. Çıkan mektup şöyle başlıyordu:

«Merhaba birader!

«İki yıllık uzun bir kayboluştan sonra bu uzun ayrılık bana karşı olan kızgınlığınızı ve kininizi yatıştırmıştır düşüncesiyle bu mektubu yazmaya cesaret aldım. Şu satırlara dokunarak ilk anda nefretiniz yenilendi mi? Elleriniz titremeye başladı mı? Ayrıldığımız dakikadan beri hâlâ arkamdan lânet mi okuyorsunuz? Haksızsınız, haksız... Siz insanları, insanlığı gereği gibi anlayamamışsınız. Bu büyük gerçeğin içyüzünü öğrenmek için yorulmayanlar derin, acı denemelerle hayatın inceliklerine ulaşamayanlar, kendi cinslerinden bazı iyilikler bekleyenler, ahlâk yüceliği gibi bazı kuruntuları var sayanlar yavaş yavaş her zannın saçmalığı, umutların boşluğu ortaya çıkınca üzülürler, ömür boyu rahatsız yaşarlar... Gerçeği anlamak, boş umutları gönülden silmek. İşte asıl anlayışlılık budur. Bundan ötesi hep bilmezlikten gelmedir, boş bulunmadır, ahmaklıktır. İnsan sürüsü hep bu ahmaklığın pençesindedir, onun kurbanıdır. İşte hayatın anahtarı... Bütün insanlar kendilerinden daha ahmakların zararına rahatlıklarını geliştirip geçimlerini sağlamak için aldatıcı bir kurula uyarak yaşıyorlar. Ministro (Bakan), tüccar, iratçı, edebiyatçı, şair, filozof, her kim olursa olsun, hayatta rahata ermiş bulunanlar şatafatlı ve zengin sofralarının başlarına oturdukları zaman etrafta ne kadar aç, ekmeğe muhtaç yoksullar bulunduğunu akla bile getirmeksizin iştahlarını yatıştırmaya sıvanıyorlar. Çünkü insanlığın sefaleti... Bu ebedi bir meseledir. Şimdiye kadar çözülememiş ve çözülemiyor. Bunu akla getirerek iştah kaçırmaya ne gerek var? insanlar zenginliğin ve yüksek mevkilerin anahtarlarını elde edinceye kadar merhametli, şefkatli, yurtsever olurlar. Ondan sonra kendileri için sefalet tedavisi imkânsız bir insanlık hastalığı, merhamet ve acıma gibi şeyler sürüp giden birer sınır hastalığı haline düşer. Avrupa'da, şurada burada insanlıktaki yoksulluğu gidermek maksadıyle verilen balolar, temsiller, varlıklıların, işsiz güçsüz zengin kadınların can sıkıntısına karşı icat ettikleri bir çeşit eğlencedir, insanseverlik değil...

«İnsan her zaman kendinden zayıfını çiğneyip, tepeleyip üst katlara tırmanmak hırsında, çabasındadır. O sahte adalet düşüncesi, ahmaklara boyun eğdirmek için tertiplenmiştir. Her zaman, her zaman altta kalanın canı çıksın kuralı yürürlüktedir. Ama bazen altta kalanlar pek bunalıyorlar. O zaman demir kafeslerini kıran vahşî hayvanlar gibi gözlerini kan bürüyor. Kükreyerek sahte adaletin bütün engellerini kırarak kötü yönetim hapishanesinden dışarıya fırlıyorlar.

«İşte o zaman hükümdarlar tahtlarından tekerleniyor, her şey altüst oluyor, kan gövdeyi götürüyor, zengin yoksulla karışıyor, herkes merhametli kesiliyor.

«Bu dünyada her şeyden önce hüküm süren bencilliktir. Herkes kendi bencilliğine göre işleri düzenleme yolunu arar. Bir kişinin bencilliğe davranışlarını uydurması ötekinin aynı şeyi yapmasına ters düşeceği için, adalet ve kanunları ortaya atmaya gerek duyuluyor. İnsanlardan biri kendi bencilliğini kanun tanıtmaya zaman ve çevreyi uygun buldukça her zaman her gerçeği çiğner. Milyonlarca halkı keyfine, baskısına esir etmekten

çekinmez.

«Büyük filozoflardan biri bakınız bu konuda ne diyor.

«Bencillik tabiat bakımından sınırsızdır. Bir insan, kesin olarak ve sonsuzluğa kadar kendi varlığını korumak, üzüntüden uzak durmak, elden geldiği kadar rahat yaşamak ister. Bu bencil gayretlerine engel olan her şey nefret, kızgınlık ve kırgınlığını uyandırır. Bu engeli ortadan kaldırılması şart ve insafsız düşman sayar. Her şey, her vey, her şey benim olsun der. Bu kabil olamayacağından, hiç olmazsa, her şeyi kendi isteğine boyun eğdirmek gibi bir hükmetme yolunu arar. Her şey benim olsun, başkalarına bir zerre bile kalmasın. İşte hareketini düzenleyen budur. Bencillik sonsuzdur. Dünyayı doldurup taşar. Bir insana: kendisi mahvolmakla bütün dünyanın mahvolduğunu görmek yollarından hangisini seçerdin sorusunu sorunuz. Çoğu zaman bu soru terazisinin hangi kefesi ağır basacağını açıklamaya gerek yoktur sanırım. Her kimse kendi başına bencil bir merkezdir. Bencillik taşma yolunu dışarıdan maddi, manevî korkular, engellerle kapalı bulmasa hiç bir şeyi hesaba katmadan amaca varmak ister. Sonra çeşit çevit bencillerin çatışmalarından doğacak kargaşalık tasarlansın. O zaman dünyanın hali ne olur? İngiliz filozofu Hope'un sözüne göre «La Guerre de tous, contre tous (Herkesin herkese karşı savaşı)» felâketi ortaya çıkar. İşte bu sebebe dayanarak akıl, bir hükümetin kurulması gerektiğini ortaya koyar. Hükümet, insanların ellerinde bulunan kuvvetle birbirlerine karşı duydukları korku yüzünden meydana çıkmıştır.

«İyi duygulara gelince bu meziyete çok defa karşı gelen şey kötülüğü istemek, yahut kindir. Önce bunlardan birincisini kaynağı ve dereceleriyle inceleyelim. Kötülüğü istemek henüz az ve zayıf haldeyken pek çoktur, yaygındır, hemen herkeste vardır. Pek kolay kabarır. Yukarı dereceleri bulur. Alman edebiyatçısı meşhur Goethe'nin, «İlgisizlikle düşmanlığın, bu dünya, tam yerleridir» sözü pek haklıdır. Bizim için ne mutluluk ki, uyanıklık ve ağırbaşlılık örtülerini kötülüğü istemenin üzerine atıyorlar da bu çirkin şeyin ne kadar genel ve karşılıklı olduğunu, herkesin herkese karşı savaş açma gerçeğinin düşünce yoluyla olsun, ne yolda hüküm sürmekte olduğunu görmekten bizi alıkoyuyor.

«İşte kardeşim Raci... Bu sözler benim değil, gerçeği aramayı hayatlarına yol çizmiş büyük bir Alman filozofunundur. Sen de, ben de filozofun tarif ettiği bencilliğine yenilmiş insanlardan birer tanesiyiz. Sen ahlâkın yüceleceğine inanmış görünüyor, biraz da kendini o takımdan sayarak aldanıyorsun. Bense insanlığın mayası bende nasıl belirmişse kuruntuya kapılıp bunu süslemeden kendimi olduğu gibi gösteriyorum. Şimdi hak kimindir, bunu kestirmeyi bilgi sahiplerine bırakıyorum.

«Toplumda sahip olduğum koşullar ve varlığım bütün hırslarımı, isteklerimi, deliliklerimi karşılamaya yetişmiyordu. Altın ve zenginliğin bazılarına hangi nedenlerle gülümsediğini inceledim. Bu mektubumun biraz yukarısındaki insanlar kendilerinden daha ahmaklarının zararına rahatlıklarını kurarlar teorisini unutmadın ya... İşte ben de bu kurala uyarak Kasım Efendiye çattım. Sağa bocaladım, sola bocaladım. Sağken heriften bir şey koparabilmek kabil olamayacağını anladım. Ölümünü beklemeye de vaktim kalmadı. Bu zenginlikten biraz olsun yararlanmak için Mahir'in budalalığı işime yarayacağını kestirdim... Zavallı çocuk, önce kandırmalarıma yenilmek istemedi. Ama kendi amacımla onun bilgisizce namusu arasına bir güzel kadın vücudu koyunca yularını elime geçirdim. Evet, şimdi kendisine pek acıyorum. İki bin altı yüz lira tutan hırsızlık meyvesinden zavallının eline yüz lira bile geçmedi. Revolverini yüz yastığının altına saklayıp da beni ya çalınmış paraların sahibine geri verilmesi, yahut intihar etmek arasında seçme yapmağa zorladığın günü seni kandırmak için türlü mavallar okuduğum o sırada, bu paralar tümüyle üstümdeydi.

«Talihsiz Mahir'in başı omuzu üzerine düşmüş, kolu sarkmış, o kanlı gömleğiyle intihar yatağında yatışı bazı bazı gözümün önüne geliyor. Zavallı budala, bir kadının artık senden esirgemeye başladığı öpücükleri başkasına verirken yakalamaktan gelen bir üzüntüyle budalaca canını feda etmek ahmaklığına kadar varılır mı? Güzel bir kadının güzelliğinin zekâtı yok mu? Varsın birkaç öpücük de başkasına versin. Ne olur. Yanakları aşınmaz ya! Elbette gönlü olur, bir gün gene sana verir. Bencilliğin en vahşi ve taşkın bir çeşidi de sevgide kendini gösteriyor. İnsanların aptallıkları saymakla, yazılmakla biter mi? İki bin lira eksilmekle babasının zenginliği mi tükenirdi? Böyle şeyler kendine kıymak için bir neden olabilir mi? Bu saflık, ahmaklık değil, âdeta hayvanlık.

«Ailemizde olup bitenlerle ilgili, burada alabildiğim havadislerin en önemlileri şunlar:

«Senin sürekli dikkatine ve alaturka vahşice buyruklarına karşı Rebia, bir daha gebe kalmış. Çocuk düşürmeye ikinci defa kalkışınca bu sefer dünyasını değiştirmiş, yani cavlağı çekmiş. Allah selâmet versin. O aptal kız, mutlaka ahrette Bedri'ye varırım ümidiyle gebe kalmıştır.

«Aşifteliğinden dolayı Zarafet'i evden kovmuşsun. Sizden sonra kapılandığı yerde bu da gene gebelik kazasına uğramış. Ama bu sefer düşürmeye cesaret edemeyerek hastanelerin birinde doğurmuş. Zarafet araptı ama beyaz erkeklere pek düşkündü. Şimdi sütlü kahve rengindeki çocuğunu küfe gibi sırtına bağlayıp koca tencereyi başına oturtarak cami kapılarında dolma satıyormuş. Oh olsun fellâha. Gebe kalmayı artık oyuncak ettiydi. En tuhafı, zorla boşadığım Edibe Hanımın benden aldığı koketri derslerinden, umulmayacak bir gelişme göstererek, Azize Hanımla birlikte eve delikanlılar getirmişler. Bu rezaletleri konu komşu görmüş, ağırından Kasım'a inme inmiş. Ağız çarpık, bir koluyle bir bacağı işlemez bir halde öyle inmeli yaşıyormuş. Kalıbı dinlendirdiği vakit Edibe'den başka mirasçısı yok. Tanrı'nın hikmetine bakınız. Bu kadar fırıldaklar, uğraşmalar sonunda ele geçiremediğim bu zenginliğe ana tarafından miras yoluyla oğlum Neval-Şârık Bey konacak...

«İhtiyar Kasım gözünü yumar yummaz ben İstanbul'dayım. Çünkü geç kalmaya gelmez. Edibe'nin oğluma başka kocadan ortaklar yetiştirmesi olanağı var. Ben karımı zaten boşamadım ki...

«Bu büyük zenginliğin Paris'te her gece hayırlı rüyalarını görüp duruyorum. Annemin ellerinden, Lebibe'nin gözlerinden öperim.

«Cimriliğinden dolayı Kasım Efendi, oğlum Şârık'ı senin yanına göndermiş. Bu küçük prensi sen âdeta kuş sütüyle beslemelisin. Yavrumun şapır şapır o gül yanaklarından koklaya koklaya öperim. Evlenmeden önce bana çıkan piyango işi bir uydurma, bir hayaldi. Ama yakında konacağım zenginlik işte göz önünde, koskoca bir gerçek. Bunu inkâr edecek halin yok ya... Yakında sayın kayınpederimin bırakacağı küflü liraların kulak okşayan şıkırtılarıyle senin de bana karşı olan kininin şiddetini yatıştırmayı başaracağımı kuvvetle umuyorum. Bâki, yakında görüşme sevincine kavuşmayı dileyerek, sevgili, Raci, alnına koskoca bir hasret öpücüğü koyarım...

Kardeşin Meftun»

Raci, derin derin düşüncelerle mektubu okuduktan sonra kızkardeşine uzattı. Zavallı Lebibe bu acayip mektubu bazen acı acı tiksinti, bazen tatlı tatlı sevgi gözyaşları içinde birkaç kere okudu. İki kardeşi derin bir düşüncedir aldı. Sonunda Raci, kardeşlik şefkati ve iki yıllık ayrılığın şimdi biraz gevşetiği bir düşmanlıkla dedi ki:

— Bu mektubu okurken kendimi Meftun ağabeyimle karşı karşıya oturuyorum sandım. Gene o felsefe... Gene o akıl, gene o fikir... Hiç değişmemiş. Eski filozoflardan biri ahlâkı ahlâksızlardan öğrendiğini söylüyor... İşte biz de moral dersini bundan alıyoruz. Sayesinde hayatın ve hayat felsefesinin çeşitli belirtilerini görüyoruz.

Sonra iki çocuğu önlerine alıp, ince saçlarını okşayarak alınlarından öptüler. Lebibe'nin gözleri gene doldu. Yetim oğlunu biraz daha kucağına çekerek parmağıyle Şârık'ı göstererek:

— O, yakında babasını görecek... yavrum, ya sen?... dedi.

B İ T T İ

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Doğumunun 100. yıldönümünde, bugünün diliyle seri halinde yeniden yayınlamaya başladığımız romanlarından ilk çıkan kitaplar şunlardır:

NİMETŞİNAS	6	Lira
ŞIPSEVDİ	12,5	„
METRES	10	„
GULYABANİ	5	„
KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA BİR EVLENME	5	„
BEN DELİ MİYİM?	10	„
İFFET	4	„
KADINLAR VAİZİ	2,5	„
MÜREBBİYE	6	„
İKİ HÖDÜĞÜN SEYAHATİ	2,5	„
CEHENNEMLİK	10	„
EFSUNCU BABA	3	„
MEZARINDAN KALKAN ŞEHİT	6	„
ACI GÜLÜŞ	10	„
CADI	6	„
TESADÜF	8	„
BİLLÛR KALP	10	„
ŞIK	4	„
CAN PAZARI	10	„
TUTUŞMUŞ GÖNÜLLER	8	„
SON ARZU	6	„
KOKOTLAR MEKTEBİ	8	„
HAZAN BÜLBÜLÜ	5	„
EŞKIYA İNİNDE		„

4.I

Diğer kitaplar hazırlanıyor.

DURAN OFSET BASIMEVİ 27 71 34

FİYATI 8 LİRA